

A D R V B R I C.
 E T L E G. S E C V N D A M
 C O D I C E D E R E S C I N D E N D A
 V E N D I T I O N E, C O M.

M E N T A R I I.

Authore Ario Pincelo Lusitano.

S A L M A N T I C Æ

Excudebat Ioannes Baptista à Terranoua.

M. D. L X V I I I.

Expensis Ioannis Moreni Bibliopolæ.

Esta tassado a tres maravedis cada pliego.

On Philippe por la gracia de Dios Rey de Castilla, de León, de Aragón, de las dos Sicilias, de Ierusalén, de Navarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia, de Mallorca, de Sevilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de Jaen, Còde de Flades, e de Tirol. &c. Por quanto por parte de nos Alófo Gomez Impressor de libros desta nuestra corte nos a sido hecha relaciõ que uos tenades ciertos libros para imprimir intitulados Arias Pinelo de Bonis Maternis, y de Rescindenda uenditione, y Concilio Tridentino, y los dos Concilios de Toledo y Salamanca: los quales heran muy utiles y prouechosos para la republica supplicandonos uos diessemos licencia y facultad para los poder imprimir sin por ello caer ni incurrir en pena alguna, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual uisto por los del nuestro consejo fue acordado que deuamos mandar dar esta nuestra carta para uos en la dicha razon, e nos tuuimos lo por bien. E por la presente uos damos licencia y facultad para que por esta uex podays imprimir e imprimirays los dichos libros que de suso se haze mencion sin que por ello caygays ni incurrayes en pena alguna, y mandamos que la tal impresiõ se haga de los dichos libros originales que ua rubricada cada plana y firmado al fin de ellos de Domingo de Cauala nuestro escriuano de camara, de los que residen en el nuestro consejo, y que despues de impressos no se pueda uender ni uendan los dichos libros sin que primero se traygan al nuestro consejo, juntamente con los dichos originales: para que se uea si la dicha impresiõ esta conforme al original so pena de caer e incurrir en las penas contenidas en la prematia y leyes de nuestros reynos, e no fagades ende al. Dada en Madrid a ocho dias del mes de Octubre de. 1567. años. El Licenciado Diego Despinosa. El Doctor Diego Gasca. El Licenciado Pedro Gasca. El Licenciado Fueamayor. El Licenciado Iuan Thomas. El Doctor Francisco Hernandez de Liebana. El Licenciado Iuan Capata. Yo Domingo de Cauala escriuano de camara de su Magestad la fize escreuir por su mandado con acuerdo de los del su consejo Registrada. Gorge de Olal de Vergara por Chanciller. Gorge de Olal de Vergara.

Yo Domingo de Cauala escriuano de camara de su magestad de los que residen en el su consejo, doy fee, que por los señores del consejo Real de su Magestad fueron tassados los libros intitulados Rescindenda uenditione, y Bonis Maternis de Pinelo a tres maravedis cada un pliego de los dichos libros impressos en molde, con que en los principios de los dichos libros se ponga esta tassa, y de pedimento de Diego de Neyla uexino de Salamanca y mandamiento de los dichos señores del consejo di la presente que es fecha en Madrid a ueynete y cinco de Nouiembre de mil e quinientos y sesenta y ocho años.

Domingo de Cauala.

EX LIBRIS

EX LIBRIS

M. D. L. XVII

EX LIBRIS

EX LIBRIS

CATHOLICO PRINCIPI D. HENRICO

S. R. E. CARDINALI EXCEL-

lentissimo Arius Pinelus perpetuam
felicitatem.

V M nuper ex lucubrationibus, quas ad varias iuris partes scriptas habeo, serenissime princeps, specimē quoddam sub regiae maiestatis nomine in lucem darem, varia hominum iudicia ad reprehendendum promiora maxime timebam, quae tandem Dei benignitate mitiora expertus sum. Illud verò laboris mei nō vulgare praeiū semper estimabo, quod tu natalibus & dignitate tantus princeps coram incomparabili Heroissa Regina ac domina nostra, scripta illa mea honorifice laudasti: atque ita pro regia tua humanitate mihi animum fecisti, ut alacrius ac maiori spe ad alia vulganda pergerem. Ex pluribus autē commentarijs post longam legendi functionem & praxim, assiduo studio conscriptis, praesentes selegi celsitudinis tuae nomine, tanquam tutissimo clypeo muniēdos: in quibus enixē operam dedi, ne aliquid (quod aiunt) actum agerem. Tractatus est frequentissimus, ex quo non nihil fortasse labor noster Reipub. cōducet. Pro multis verò vigilijs, nec modicis impensis, quibus haec monumēta constant, summi beneficii loco optavi, ut per grauisimos doctissimosq; viros (quibus aula tua non caret) celsitudini tuae referatur, an ē Reipub. sit, alia scripta mea, quae probanda tradā, typis mandari: ne si fortē fauore digna sunt, inter tineas & blattas, ob authoris censum sumptibus imparē, omnino pereant. Inde etiam occasio fortasse dabitur, ut ex nostratibus non pauci ingenio, & eruditione praestantes ad scribendum excitentur: ac terrarum orbi te statum faciant, Lusitanam gentem trophaeis, armorumq; gloria iam diu celeberrimam, literarum etiam splendore alijs nationibus non cedere. Sed non est consiliū, prolixiori epistola in publica commoda peccare. Inclitam celsitudinem tuam iuxta eius inculpatos mores, syncerumq; fidei zelum prosperet Deus Opt. Max.

* 2

Index

INDE X O L E G V M E T L O C O R V M, I V R I S

communis, & regij, quæ in his com-
mentarijs nouè, vel cum insigni aliqua expli-
catione traduntur,

*

Ex Digesto veteri.

Ex. i. ff. de iust. & iur. fol. 4. nu. 19.
L. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præs. fol. 134. num. 33.
L. sed & si quis. §. quæsitum. ff. si quis caut. fol. 64. nu. 26.
L. scio. ff. de in integr. fol. 1. nu. 26.
L. item si verberatum. §. 1. ff. de rei vendic. folio 10. col. 1.
L. 4. §. 1. ff. fin. regund. fol. 116. nu. 60.
L. in causæ. §. final. ff. de min. fol. 81. nu. 33.
L. intra vtile. §. fin. ff. de min. fol. 92. nu. 2.
L. in causæ. §. idem Pomponius. ff. de min. folio 52. & sequen.
L. quod si minor. §. restitutio. ff. de minor. folio 127. nu. 24.
L. sed & si lege. §. scire. ff. de petitione hære. folio 110. nu. 35.
L. Lucius. ff. familia ercisc. fo. 50. nu. 20.
L. si conuenerit. ff. commu. diuid. folio. 43. nu. me. 31.
L. 2. §. penulti. ff. de religiosis & sump. fun. folio 78. nu. 25.
L. fin. ff. de condic. ob cau. fo. 39. nu. 9.
L. qui exceptionem. ff. de condic. in deb. fol. 61. nu. me. 8.
L. in summa. ff. de condic. in deb. fo. 71. nu. 21.
L. Titius. ff. de pignor. act. fol. 28. nu. 29.
L. si reum. §. omnis. ff. de pignor. act. folio. 78. nu. me. 20.
L. 4. & 5. & de pignor. act. fo. 84. nu. 4.
L. 1. §. si quis seruum. ff. de pos. fol. 44. nu. 35.
L. habebat. ff. de de in lito. fol. 143. & 144.
L. fin. ff. quod cum eo. fo. 142. num. 22.
L. 1. ff. de contrah. emp. folio. primo, & 6.
L. hæc venditio. §. 1. ff. de contrah. emp. fol. 22. col. 1. & fo. 25. nu. 18.
L. fundi partem. ff. de contrah. emp. folio. 37.

nume. 29.
L. si quis donationem. ff. de contrah. emp. folio 58. nume. 27.
L. bona fides. ff. de contrah. emp. folio. 28. nu. me. 9.
L. fistulas. §. frumenta. ff. de contrah. emp. folio 48. nu. 9.
L. qui fundum. §. qui agrum. ff. de contrah. emp. fol. 133. nu. 11.
L. fina. ff. de contrah. emp. fol. 28. nu. 31.
L. si vna. vers. plane. ff. de peri. & commun. rei ven. fo. 135. nu. 21.
L. Sabinus. ff. de indi. addic. folio. 28. nume. ro. 31.
L. veteres. ff. de act. emp. fol. 54. nu. 3.
L. Iulianus. §. si Titius. ff. de act. emp. folio. 133. nume. 10.
L. si duorum. ff. de actio. emp. folio. 134. nu. me. 14.
L. si merces. ff. loca. fol. 22. nu. 4.
L. si merces. §. vis maior. fol. 63. num. 20.
L. item si pretio. §. fin. & l. sequen. ff. loca. fol. 47. nume. 4.
L. ex conducto. §. si vis. ff. loca. folio. 63. nu. me. 21.
L. penultim. ff. loca. folio. 93. numero. 6. & sequen.
L. in quorum. ff. de pignor. fol. 77. nu. 14.
L. si fundus. §. fina. ff. de pignor. folio. 26. nu. me. 25.
L. insulam. ff. de præscrip. verb. fo. 23. num. 12. & fol. 45. nume. 36.
L. naturalis. §. 1. & §. aut cum do. ff. de præscrip. verb. fol. 38. & fo. 44.
L. qui fundum. ff. de euscio. fo. 34. nu. 16.
L. bouem. §. aliquando. ff. de edil. edict. fol. 143. nume. 33.
L. fructus. ff. de vsur. fo. 114. nu. 53.
L. 3. §. 1. ff. de test. fo. 152. col. 2.

L. iure

L.iure succursum, §. fin. & l. si res, §. 1. ff. de iure
dot. fol. 48. nu. 10. cum multis sequen. & fol.
43. col. 4. & fol. 74. nu. 36. & fol. 126. nu. 23.
& sequen. & fol. 137. nu. 2.

L. de fructibus, ff. de don. int. vir. & vxor. f. 113
nu. 49. vsq; ad numerum. §. 1.

Ex infortiatio.

L. si sine, §. interpolito, ff. de adminif. tuto. fol.
127. col. 1.

L. nouissimè, ff. quòd falso tuto. folio. 95. nu.
me. 18.

L. si quis in fudi vocabulo, ff. de leg. 1. fol. 23.
nu. 12.

L. quidam testamento, ff. de leg. 1. fol. 134. nu.
me. 15.

L. si quod ex Pamphila, de leg. 2. fol. 151. nu.
mer. 39.

L. si cui fundus, ff. de leg. 2. fol. 91. nu. 38.

L. imperfecto, ff. de leg. 3. fol. 10. nu. 15.

L. 1. §. fin. ff. de auro & arg. legat. fol. 18. nu. 10.

L. cum certu. ff. de auro & argento lega. fol. 20.
nu. 21. & fol. 6. nu. 30.

L. pretia rerum, ff. ad l. falcid. fol. 146. cum se-
quen.

L. Lutus, §. fin. ff. ad Treb. fol. 71. nu. 17.

Ex Digesto nouo.

L. nec filio, ff. de nata. restitu. fol. 10. nu. 17.

L. statu liberi, §. fin. ff. de statulib. fol. 76. nu. 10.

L. 1. ff. de acqui. rer. domin. fol. 3. nu. 14. & 15.
& 19.

L. bone fidei, ff. de acqui. rer. domin. fol. 114.
nu. 53. & sequen.

L. à Diuo Pio, §. si pignora, ff. de reiud. fol. 47.
nu. 5. & fol. 69. nu. 11. & fol. 71. nu. 20.

L. miles, §. decē, ff. de reiud. fol. 138. nu. 5. & 3.

L. 2. §. si quis à principe, ff. ne quid in loc. pub.
fo. 8. nu. 8.

L. si quis cum aliter, ff. de verb. oblig. fol. 48. nu.
me. 8.

L. si stipuler, §. fin. ff. de verb. oblig. fol. 61. nu.
me. 13.

L. si ita, ff. de fideius. fol. 19. nu. 18.

L. græce, §. si Stichum, ff. de fidelu. fol. 19. nu.
me. 20.

L. quamuis, ff. de solutio. fol. 27. nu. 28.

L. 3. ff. de rem rat. hab. fol. 125. nu. 17.

L. 1. ff. de furt. fol. 5. nu. 21.

L. 1. §. 1. ff. ad fenat. consul. Turpil. fol. 152.
co. 2.

L. medicus, ff. de var. & extraor. cogn. fol. 90.

nu. 32.

L. imaginaria, ff. de reg. iur. fol. 58. nu. 29.

L. omnis definitio, ff. de regul. iur. fol. 21. col. 1.

Ex Codice.

L. fin. C. de sacros. eccles. fol. 150. nu. 33.

L. 4. C. si contra ius vel, vti. pub. folio. 14. nu.
me. 28.

L. leges sacratissimæ, C. de legib. fol. 59. nu. 31.

L. non interest, C. quòd met. caus. folio. 126.
nume. 22.

L. si super sit, C. de dolo, fol. 72. nu. 22.

L. quoties, C. de rei vend. fol. 117. col. 4.

L. maioribus, C. commu. vti. iud. fol. 75. nu. 1.

L. 3. C. ex quibus caus. maio. fol. 51. nu. 29.

L. 1. & 2. C. si aduers. cred. fol. 131. cum seq.

L. fin. C. de non num. pecu. fol. 121. nu. 3.

L. fin. C. de rebus alie. non alien. fol. 77. nu. 4.

L. si ea pactione, C. de fur. fol. 50. nu. 21.

L. quis quis, C. de rescin. vend. fol. 59. nu. 30.

L. pretij, C. de rescin. vend. fol. 24. col. 4. & fol.
39. nu. 1.

L. ea cond. C. de rescin. vend. fol. 34. nu. 18. cum
sequen.

L. cum te, C. de pact. interemp. & vend. fol. 33.
nu. 14.

L. 2. C. de pact. inter emp. fol. 96. ex nu. 20.

L. 1. C. de rer. permu. fol. 14. nu. 15.

L. licet, C. loca. fol. 63. nu. 21.

L. si olei, C. loca. fol. 44. nu. 32.

L. excep. C. loca. fol. 36. nu. 6. cum sequen.

L. prædiorum, C. de præd. min. fol. 128. nu.
mero. 29.

L. 2. C. si quis signo. rem mino. fol. 109. ex nu.
mer. 30.

L. 1. C. si mal. fac. fol. 104. nu. 5. cum sequen. &
fol. 140. nu. 14.

L. 2. C. de alluio. & palu. fol. 72. nu. 22.

Ex tribus libris Codicis.

L. 1. C. de præd. decur. fol. 87. nu. 18.

L. fin. C. de præd. decur. fol. 20. nu. 25. cum se-
quen.

L. Archiatri, C. de profes. & medi. fol. 92. co. 3.

L. 1. & 2. C. de fide instru. fol. 87. nu. 19.

L. 1. & sequen. C. de veter. numis. potes. fol. 19.
nu. 17.

L. domini, C. de agri. & censu. fol. 39. nu. 8.

Ex Institutionibus.

§. ius autē ciuile, Instit. de iure natu. vers. quod
vero fol. 4. nu. 17.

§. in

§. in fraudem, Insti. quib. ex cau. manu. non lic.
fo. 59. nu. 32. & sequen.
§. singulorum, Insti. de rer. diu. fol. 8. nume. 15.
&. 18.
§. si quis à non domino Insti. de rerum diu. fol.
115. nu. 59.
§. adeo, Insti. de loca. fol. 43. nu. 29.
§. 1. Insti. de obli. quæ ex delict. fol. 14. nu. 21.
§. 2. Insti. de offic. iud. fol. 116. col. 3.
§. 1. Insti. de offic. iud. fol. 138. nu. 5. & præce-
den.

Ex Decretalibus.

C. 1. de in integr. rest. fol. 126. nu. 21.
C. ad nostram, de reb. eccle. non alie. fol. 106.
cum sequen.
C. cum dilecti de emp. & vend. fol. 140. à num.
15. cum multis sequentibus.
C. propter sterilitatem de loca. fol. 63. nu. 21.
cum sequen.
C. ad quæstiones, de rerum permu. fol. 33. nu.
13. & fol. 62. col. 3.
C. per tuas, de dona. fol. 135. nu. 18.

Ex Sexto.

C. 2. de præben. fo. 15. nume. 29.

Ex Clementinis.

Cle. 1. vt lite pendens. fol. 15. à nume. 29.

Ordinationes Regiæ, quas dili- gens lector ex relatione libri comperiet.

Ord. fol. 16. colum. 2.
Ord. fol. 71. nume. 3.
Ord. fol. 141. nume. 32. in fin.
Ord. fol. 28. nu. 30. in fin.
Ord. lib. 4. tit. 30. sæpe adducitur & explicatur
in hac l.
Ord. fol. 123.
Ord. fol. 63. nu. 21. & sequen.
Ord. fol. 28. nu. 10.
Ord. das lisas, & da fazenda, fol. 90. col. 1.
Fol. 100.
Fol. 99. col. 4. & fol. 100. col. 1.

Ordinationes Castellæ.

L. 6. lib. 3. Ord. fol. 123. num. 11.

Leges Partitarum.

Fol. 82. nu. 39. & fol. 123. nume. 9. in fin. & fol.
123. nu. 10. & fol. 63. nu. 21.

¶ In discursu libri citantur leges adiecto numero, quâdo titulus lon-
gus est, vt lectoribus labor minuatur.

¶ Hic numerus. ii. significat vndecimum, vt ita intelligas allegatio-
nem. l. ii. fol. 46. col. 2. vbi citatur. l. ii. quæ incipit, fideicommissa,
ff. de leg. 3.

¶ I. C. ponitur pro Iuriconsulto.

¶ Hoc signum * ponitur gratia admonendi lectores, ut in alijs libris ponitur signum, manus, & in alijs po-
nuntur multa uerba magis occupantia marginem. Quapropter iniquè & in ciuilitate hæc admonitio re-
prehendetur.

I R V B R I C A E . C . D E R E S C I N D E N D A V E N D I T I O N E .

P A R S P R I M A . C A P . I .

S V M M A R I A .

- 1 **E**mpcionem cōtractū appellari iuris gentium, idq; difficultate non carere attentis iuris regulis.
- 2 Vsum pecunie non fuisse in prima hominum etate, seu initio conditi orbis.
- 3 Agitur de resolutione prædictæ difficultatis, improbatuq; traditio. Bar. & multorū, & num. 4.
- 5 Adducitur ad id, & examinatur glo. in l. eas. ff. de cap. dimi.
- 6 In eadem difficultate improbatu modus, quo eā proponunt scribes.
- 7 Aliter resoluitur ea difficultas, & declaratur quid dicatur iuris gentium.
- 8 Expenduntur uerba. l. i. c. in l. i. ff. de contra. emptio.
- 9 Agitur iterum de glo. supra citata in l. eas.
- 10 Improbatu multorum traditio circa ea quæ dici debeant iuris gentium.
- 11 Agitur plenè de doctrina Bart. in l. Si id quod. ff. de condic. inde.
- 12 Tractatur an sit uera distinctio scribentium, & eorū traditio de iure gentiū primæ uo, & secundario. & num. 13.
- 14 Agitur de intellectu. l. i. ff. de acqui. rerum. domi. contra Corra.
- 25 Agitur de intellectu. §. Singulorum inst. de re, diui. contraplures, & nu. 16.
- 17 Expenduntur uerba. l. i. c. in l. bona fides. ff. de po. & adducitur aliud in materia. num. 18.
- 19 Explicatur. l. i. uers. ius naturale. ff. de ius. & iu.
- 20 Adducuntur aliqua circa primam etatem hominum antequam esset politica societas.
- 21 Explicatur notabiliter. l. i. in si. ff. de fur.
- 22 Improbatu interpretatio Alcia.
- 23 Comprobatur resolutio Bart. circa ius testamenti, & successionis ex causa restati.
- 24 Iterum explicantur uerba. d. l. i. ff. de contra. emptio.
- 25 Reprobatur traditio multorum circa inuentio nem pecunie, & explicantur aliqua scitu digna. & num. 26.
- 27 Ostenditur uetustissimum esse usum huius contractus, & defenditur Plinius à reprehensione Con nani. & nu. 28.
- 29 Iterum expenduntur notabiliter uerba. d. l. i. ff. de contra. emptio.
- 30 Inferendo agitur de intellectu. l. Quintus. §. ult. tim. ff. de aut. & argen. lega. contra glo. & alios quos.
- 31 Declaratur effectus, quem doctores tradunt ex ea inspectioe, an emptio sit iuris gentium, uel ciuils: Sequenti tamen cap. damnantur multa circa hoc à doct. tradita.

A RY.

RUBRICAE. C.

DE RESCINDENDA

VENDITIONE.

PARS PRIM A.

CAP. I.

LX nonnullis lucubrationibus quas ad iuris tractatus scriptas habemus, selegimus has ad Rubric. & l. 2. C. de rescindend. venditio. Licet enim in alijs plura videri possent subtilitate excellere, hæc ex utilitate vsuque forensi fortasse magis placebunt. Ad commodiorem vero lectionem diuisimus laborem hunc nostrum, vt Rubric. duas partes, lex tres, & earum quælibet separata capita habeat: vsu enim constat longa scripta absque congrua diuisione lectoribus molestiam asferre, eosque non semel à lectione detertere. Quia vero in materia huius. l. sæpe incidunt articuli, quorum definitio plenior rem exigit tractationem quam vt obiter discuti valeant, vt dicendis via muniatur, & quò melius percipiantur quæ pertinent ad specialem tractatum læsionis vltra dimidium iusti prætij, præmittenda fuerunt aliqua de emptione tam contrahenda, quam rescindenda: Artium enim, sicut arborum, altitudo sine radicibus esse non potest, iuxta Ciceronis sententiam.

¹ Emptione & venditionem iuris gentium appellat. l. C. Pau. in. l. 1. in fi. ff. de contrah. empt. & l. C. Hermogenianus. in. l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur.

quod tamen à l. C. quasi sine vilo dubio dictum, difficultatem habere videtur: cum certissimū sit in iure vnū ex substantialibus emptionis esse pretium in nummo signato seu pecunia numerata: nec aliter subsistere emptionem & venditionem, vt in. d. l. 1. & 2. & in. l. pacta. 72. ff. de contrahen. emptio. cum alijs de quibus infra. Ex historijs autem & bonis authoribus ac rationis vi receptum est pecuniæ signatiquæ nummi inuentum & vsu, longo intervallo post antiquum illud propriumque ius gentium fuisse.

² Sic enim ex quamplurimis qui citari possent ad id, scilicet pecuniam, seu nummum signatum primis hominibus primaque ætate nullatenus fuisse, tradit Plinius lib. 33. ca. 1. & ca. 3. Budæus in. d. l. 1. ff. de contrah. emp. Francisc. Connā. lib. 7. ca. 5. Hispana. Co uarru. nō semel in libello numismatarum ad fratrem. Matth. Afflict. in. 3. feud. tit. quæ sint regal. §. monete Eutrop. lib. 2. Tiraquel. de retrac. ligna. §. 1. glo. 20. numer. 9. Stepha. Forcat. dialog. 48. quibus addo Polidor. lib. 2. de inuent. rer. cap. 70. Quod aperte significat Quidius. li. 1. Metamor. describēs priorē ætatem, deinde in deteriori subdens. Effodiuntur opes irritamenta malorum. Lucret. etiam lib. 5.

Posterius res inuenta est aurumque reperiunt.

Quod

Quod facile ex malidis et pulchris dempsit homo rem.

Deniq; hoc ipsum nō obscure significat l. C. in d. l. i. ff. de contrah. emptio. ibi, [olim enim non ita erat nummus.]

Apparet igitur difficultas nō levis secundum Ias. in l. ex hoc iure. nu. 20. ff. de iust. & iur. qua etiam anxietorquetur Anto. Burg. in rubri. de emptio. & vendit. col. 4. Non enim videtur quod emptio iuris gentium appellari possit, cum nummus signatus (sine quo venditio esse nequit) prima hominum ætate incognitus fuerit: Ius autem gentium com ipso genere humano proditur testatur, l. C. Paul. in d. l. i. ff. de acquir. rer. domi.

3 Hanc difficultatem sentit Bar. in d. l. ex hoc iure. num. 8. qui eam nec explicitè proponit, nec aptè resolvit. Melius tractasse videtur idē Bar. in d. l. i. ff. de contrahen. emptio. vbi tamen nō satisfacit: nec Paul. Cast. in d. l. ex hoc iure. nu. 29. licet in effectu à Bar. non recedat. Respondere autem videtur vt venditio dicatur iuris gentium, quia licet nummus signatus à principio non esset in auro argento vel ære, aliquis tamē erat vsus pecuniæ: pro vt in corio aliāne viliori materia: Ita etiam Albert. Ang. post Cin. in d. l. ex hoc iure: quos ibi sequitur Ias. num. 22. & nominimē Ioan. Oroscius hispan. Pinciani prætorij senator digniss. & Anto. Burg. vbi sup.

4 Sed hi patres falli videntur, quia pecuniæ vsus nec in metallo nec in alia materia cognitus erat in ea prima ætate: aliter enim vilitas materie non impediret, quin verè pecunia diceretur, vt probatur ex d. l. i. ff. de contrahen. empt. & ita colligitur manifestè ex authoribus sup. citatis, vt

rè asserentibus nullum pecuniæ usum principio omnibus fuisse, absque distinctione materiæ: imò & ex historijs Chronicisq; verius videtur, recentiorem dici debere usum pecuniæ in corio vel alia vili materia, deficiente consumptaq; bellicis clatibus pecunia aurea & argentea, licet græa prior in usu fuisse videatur ex Plinio d. lib. 33. cap. 3.

5 Aliter eam difficultatem resolvere videtur glo. in l. cas. ff. de capit. dimi. quasi emptio quo ad æquitatem naturalem, dicatur iuris gentium, quo ad formulam sit iuris civilis. Sed reprobat eam glo. secundum Ias. in d. l. ex hoc iure. nu. 21. & Bal. in rubri. C. de contrah. empt. nu. 1. Anto. Burg. in d. rubric. numer. 12. Ego vellem vt ipsi prius explicarent sensum glo. quæ videtur sentire de formula & naturalibus eius conuentionis: non de formula nummi, vt DD. acceperunt. Sed quocunq; sensu accipiat d. glo. merito reprobat, quia ad hanc appellationem iuris gentium origo vel ratio rei attenditur, nō æquitas, in d. l. ex hoc iure: Item l. C. ibi & in d. l. i. in fin. planè & absolute appellat emptionem iuris gentium, vt sic rejiciatur illa traditio glo. Bal. in d. rub. C. de contrah. empt. 1. non relatus à Ias. vbi sup. eādem difficultatem proponens, obscure respondet, adducens quoddam simile, sed nullatenus difficultatem resoluit.

6 Antequā explicem resolutionem quæ verior mihi videtur, aduerto Barr. Bal. Paul. Alber. Ias. & alios non videri aptè proposuisse eam difficultatem: non enim arguūt ex antiquitate iuris gentium, post quod longo intervallo inuenta fuit pecunia, quo arguendi modo difficultas aptè poni & vrgere videtur: sed arguūt

C. de rescinden. vend.

2 nouioribus constitutionibus, quibus soli principi vel eius autoritate datur pecuniam cudere, publica quoque nota signare: ad quem arguendi modum nihil difficultatis resultare videretur. Possetque facillime quilibet respondere, sanctiones noui iuris post principatus & monarchias non tollere quin olim liberum fuerit ex commercio & consensu hominum, quod hodie non permittitur sine autoritate principum, argu. l. 1. ff. de consil. princ. nec talis argumentatio oberat quod minus emptio iurifgentium dici deberet.

- 7 Quapropter ad veriorum resolutionem prænotandum videtur aliqua dici iurifgentium quæ post hominum politicam societatem, & sic post ciuitates conditas, & post ius
- * Ciuile, inuenta sunt. Nec enim appellatio iurifgentium necessario exigit ut ab initio cum primis hominibus ea fuerint, sed ad eam appellationem ut sufficit res de qua agitur fuisse apud homines ab initio conditi orbis, ita satis est eam congruere hominum intellectui ac naturali rationi: atque ideo post talis rei inuentionem, eius usum ab omnibus gentibus recipi & vniuersim approbari: ut sentit in terminis Connan. lib. 1. cap. 5. ad fin. ac proinde non solo tempore, sed etiam ratione & communi gentium approbatione dicatur aliquid iurifgentium: quod mihi probare videtur Iustin. quem ita intelligo in §. ius autem ciuile, vers. [quod vero.] Institu. de iur. natur. gent. dum miscet ius ciuile & gentium, subditque, [quod verò naturalis ratio inter omnes gentes constituit, id apud omnes populos peræque custoditur, vocaturque ius gentium, quasi quo iure omnes gentes vtuntur.] Vides Iustin. ad appellationem iurif-

gentium rationem naturalem omniumque gentium approbationem, non tantum temporis reiue antiquitatem considerare. Probatur ex eodem Iustin. qui postquam hoc tradidit in §. ius autem gentium, ex eo iure emptionem atque omnes ferè contractus manasse: non tempus, sed rationem approbationemque rei attendens. Inde etiam quod ratione naturali à gentibus receptum & inductum est, licet solis hominibus conueniat & propriè ius gentium dici debeat, naturale etiam ius appellatur. §. singulorum, Institu. de rer. diuis. vbi glo. & DD. non satis explicant: melius Bart. in d. l. ex hoc iure. numer. 9. in fin. ff. de iust. & iur. ibi, [ius gentium quo gentes humanæ vtuntur.]

- 8 Sic igitur cessat ea difficultas, apparetque verè dixisse Iuriconsultos emptionem esse iurifgentium, quia ab omnibus gentibus communi ratione & vtilitate probata fuit, licet à principio non ita solennis fuerit, non adhuc inuento nummo, nec existente usu pecuniæ signatæ. Id autem bene videbatur sentire Bar. in d. l. 1. ff. de contrah. emptio. dum inceptum respondere, licet in conclusione lapsus fuerit, ut sup. Idem colligi videtur ex Iureconsulto (quem ita intelligo) in d. l. 1. dum vèditionis originem describit ex rerum permutacione apud homines: quasi dicat, quod sicut ante cognitionem usumque pecuniæ, omnibus gentibus communis erat rerum permutacio, ratione naturali ita suadete: eodem modo inuenio nummo vsuque pecuniæ, & inducto nomine emptionis referri debuerit is contractus ad antiquum ius gentium, homines enim approbantes permutacionem non minus approbassent emptionem: ac proinde ex priori cõuentione

tione manauit hęc posterior eadem maioriq; ratione, vt I. C. sentit, ibi, [sed quia non semper.] Hinc ad propositū cōprobo verba Bal. in d. rub. C. de cōtrah. empt. nu. 1. ibi, [prima principia inquirimus.] Facit reg. l. qui id quod. ff. de dona.

9 Ex quibus primò inferitur posse a-
liqualiter saluari glo. reprobata in d.
l. eas. ff. de cap. dimi. aliter eam ac-
cipiendo quàm DD. acceperint, vt
scilicet emptio dicatur iuris ciuilis
quo ad formulā, i. quo ad eaquæ ex
iuris sanctionibus postea circa em-
ptionē inducta sunt: quorum aliqua
substantialia, aliqua naturalia dicun-
tur, iuxta tex. & ibi notata in d. l.
pacta conuenta ff. de contrah. emp.
ratione autem & nomine dicatur iu-
ris gentium.

10 Ex eisdem. 2. inferitur cauendum
esse à DD. in varijs locis generaliter
* tradentibus nō posse dici aliquid iu-
ris gentium, nisi quod ante ius ciuile
inductū fuit: ita cōmuniter intelligē-
do d. l. ex hoc iure, vbi ita colliges ex
Bar. & alijs sup. relatis. ex Ang. Aret.
in §. ius autē, col. 1. & in fi. Institu. de
iur. natur. ex Dec. & Cagno. in l. cū
amplius §. is natura, ff. de reg. iur. cū
verius & quæ post vrbes conditas
postq; ius ciuile singulariū populorū
ab omnibus gētib. naturali ratio-
ne recepta sunt, iuris gentiū dici de-
beāt, ex mēte Bar. in d. l. 1. ff. de con-
trah. empt. qui nullibi expēdi solet:
clariū autem Cōnan. tradit d. lib. 1.
cap. 4. & sequen.

11 Inferitur. 3. ad doctrinā celebrem
Bar. in l. si quod. ff. de codict. indeb.
vbi distinguit ius gentium, aliud pri-
mariū, aliud secundariū appellās, q;
nō ineptè explicat, sequūturq; cōmu-
niter scribētes secundum Ias. ibi, &
Cagnol. in rub. ff. de orig. iur. nu. 3.
Aug. Aret. & Deci. proximè citati:

Lancelot. Galiaul. in repet. rub. ff. de
verb. oblig. nu. 157. referuntq; eam
distinctionē ad differētiā tēporis,
vt primariū dicatur quod ab ini-
tio creatis hominibus fuit ex ratio-
ne naturali: secundariū quo postea
homines progressu tēporis multis
à primo statu mutatis, vñ sunt: pro
vt seruitus, bellū, & similia. Id autem
ex Bar. & cōmune opinione intelli-
gitur respectu vsus gentiū, non pro-
pter cōstitutiones, vt male tradit Ias.
in d. l. si id quod, cōstitutiones enim
magis significarent ius Ciuile, l. 7. ff.
de iust. & iur.

12 Sed hanc receptiorem distinctio-
nē improbat argutē Francis. Aret. in
l. 1. nu. 16. ff. de acqui. posses. conten-
dens alienam esse à traditionibus lu-
ris cōsultorū: verē enim apud eos nul-
libi exprimitur ea distinctio iuris gē-
tiū, sed vnus tantum ius gentiū me-
moratur: idq; sentit Archidia. relatus
ab Aret. & ibidē Sōci. nu. 35. & ita
cum Archidia. & Aret. verius dicen-
dū asserit Alcia. in l. paterfamil. 182.
in fin. ff. de verb. signi. & ita vt nouū
idem scribit Eortun. Garcia. in l. 1. §.
ius naturale, nu. 34. ff. de iust. & iur.
& ibi Eguinar Baro in fin. & Cōnan.
d. lib. 1. quorum nullo cirato idē tra-
dit Ioa. Corr. lib. 6. miscella. c. vi. cui
hoc tribuebat Anto. Vac. in l. 1. in. fi.
ff. de iust. & iur. Idemq; sentiunt no-
uiore ad Instit. de iur. natu. & Insti-
tu. de rer. diui. Nec satisfaciūt quę re-
spōdet Ias. in d. l. si id quod Cagnol.
in d. rub. immutatio em̃ & alteratio
tēporis progressu à gētib. inducta,
nō multiplicat ipsum ius gentium.

13 Potest tamen docendi gratia su-
stineri ea distinctio Bart. vt alia mul-
ta, quod prudenter & minus acer-
be concedendum putant Connan.
vbi sup. magisq; Zasius in l. 1. nu-
mer. 20. ff. de iustit. & iur. Verē enim

A 3 & an-

C. de rescinden. vend.

& ante politicam hominum societatem, & ante ius civile adeo ius gentium ex earum usu variant à priori temporibus, ut aliquam differentiam nominis admittat, nec idem multiplex censeri debet, sicut nec nomen iuris civilis, licet saepe ex tempore mutetur. l. vnicuique in prin. C. de cadu. tollent. atque idem cum distinctio Bart. tantum respiciat differentiam temporis, non obstat iura quae Aret. & alij inducebant: fatebitur enim qui Bart. sequatur, iure consultos vnum ius gentium non multiplex referre: id tamen non aduersatur traditioni Bart. & communi, & ita melius videtur responderi quam faciat Ias. in d. h. id quod. Omnino autem displicet traditio Carol. Ruin. in l. l. num. l. r. ff. de acquit. poss. qui vnum ius gentium esse inquit diuisum in duas species: quod & Iureconsultorum & Bart. traditioni repugnat.

x4. Inferitur. 4. ad text. l. r. ff. de acquit. rer. domi. vbi l. C. Paul. refert acquisitionem iuris gentium, [quod,] inquit, [ratione naturali inter omnes gentes peræque obseruari.] Deinde subdit, [et quia antiquum ius gentium cum ipso genere humano prodictum est.] qua litera videtur comprobare distinctionem Bart. quasi mentio antiqui iuris gentium significet aliud esse minus antiquum. Ideoque Corrad. d. loco in fin. miscel. contendit litteram illam corruptam, delendamque esse dictionem, [antiquum,] cum codicibus emendationibus. Sed nouiores libri emendati ad exemplar Florentinum, habent eadem dictionem, [antiquum, vel, antiquius.]

* Quapropter melius dicendum videtur. l. C. ibi non ad significandam multiplicitatem iuris gentium, nec ad asserendum aliud primum, aliud secundarium, sed appositum ad decla-

randam antiquitatem ipsius, vnicuique iuris gentium illud antiquum appellasse, quo sensu adiectiua & epitheta saepissime adduntur apud omnes authores: ut apud Virgilium, [Troius Aeneas,] non quod alius esset, sed quia ille Troianus erat.

15. Inferitur. 5. ad text. in §. singulorum. Instit. de res. diuisi vbi Iustian. inquit, [quorundam rerum acquisitionem esse iure naturali, quod iuris gentium appellatur.] Subditque id declarans, [vetustius ius naturale, quod cum ipso genere humano rerum natura prodidit.] Glo. & DD. ibi non satis explicant, figurat. Barro. magis insistit: Fortun. in d. l. r. §. ius naturale, numerum intelligit ex de iure naturali proprie sumptum quod statim creatis hominibus fuit: à Bart. & communiter DD. primum appellatum inquit tantum interpretes aliter intelligere pro iure gentium secundario (ut vocant) quasi nulla fuerit ab initio conditio orbis particularis acquisitionis inter homines: & ita sentio receptius esse Ias. in d. l. r. num. 43. ff. de acquit. poss. & ibi Hormannot. Derus num. 9. citat. d. §. & Galiaul. in rub. ff. de verb. oblig. nu. 168. dicens receptum apud DD. dominia non fuisse distincta distincta primo iure gentium: subdens se nimis dubitare per text. in d. §. singulorum, dum aperte refert acquisitionem dominij iure naturali vetustissimo. Nec satis facit Galiaul. suae obiectioni, quam etiam inuaro debuit ex d. l. ff. de acquit. rer. domi. Nec obstat alia responsio seu cauillatio docti viri Andreae ab Exea, lib. pactor. num. 267. eam enim nec uos, reiectam, videre potuit penes Fortun. vbi sup. citat. & sup. citat. 16. Unde ultra Fortun. & sup. citat. aduerto, non paucos nec parui nomi-

nimis interpretres intelligere dict.
§. singulorum, de illo vetustiori iu-
regentium, non de eo quod Barto.
& alij secundarium appellant: & ita
secure cum text. citat Deci. in dict.
§. is natura debet. l. cum amplius. ff.
de regul. iur. & Aretin. in dict. l. pri-
ma. nume. 15. & sequen. ff. de acqui-
ren. posses. & quod magis est, idem
Ias. in dict. l. si id quod, in fin. & Ol-
dendorp. de iur. natur. cap. 1. idque
probat Fortun. vbi supra. nume. 32.
& nume. 38. idque maxime compro-
batur ex dict. l. 1. ff. de acquiren. rer.
domin. etiam si cum Corra. delea-
tur dictio, [antiquum,] sufficiunt
enim illa verba [naturali ratione,]
& illa, [cum ipso genere humano
prodictum.

16 Adde notabilius doctores ipsos
non satis aduertisse ad dict. §. & dict.
l. prima. cum alij indistincte intelli-
gunt in omni acquisitione nullum
fuisse dominium ex iure gentium
primæuo. Alij indistincte contradi-
cunt, per dict. §. in omnibus, fuisse
dominium iure illo gentium prio-
ri: nam Imperator in dict. §. & l. C.
in dict. l. prima. non loquuntur de ac-
quisitione omnium rerum sed qua-
rundam, vt verba apertissime ha-
bent. Quapropter distinguendum
est inter ea quæ terra mari cæloq;
capiuntur, quæ cum nullius essent,
naturali ratione occupanti acqui-
renda erant, vt dicit l. C. in dict. l.
prima. in fin. & l. 3. & ita Imperator
in d. §. singulorum. Id autem etiam
in principio orbis apud homines fuis-
se probant illa iura quæ à multis sup.
citatis, non debuerunt indistincte
ad dominium omnium rerum alle-
gari: & ita tradit Paul. Castren. in le-
ctura dict. l. ex hoc iure, numero. 6.
& in l. prima. §. ius naturale. nume.
7. ff. de iust. & iur. distinguens inter

immobilia & mobilia manu capta:
& hoc probat text. Isidorus, in ea. ius
naturale. 1. distinctio. ad fin. dum
præsupponit de iure naturali, & sic
omnium priori fuisse dominium rei
depositæ restituendæ deponenti: li-
cet Hormanot. Detus in dict. l. pri-
ma. nume. 9. non respondere sed re-
prehendere Isidorum videatur: &
de his videas omnino Reuerendum
doctissimumq; F. Domi. Sorò libr. 4.
de iusti. & iur. quæst. 3. artic. 1. Et ita
intelligi possunt verba S. Ambros.
1. offic. cap. 28. [natura ius commu-
ne generauit: usurpatio ius fecit pri-
uatum.]

17 Inferitur. 6. ad text. in l. bona fi-
des. ff. de pos. ibi, [ad merum ius gē-
tium:] & ibi, [sit tantum ius natura-
le & gentium intueamur, ei qui de-
dit restituenda sunt.] Nouè enim
ex. l. C. colligo etiam iure naturali
vel gentium primæuo (quod à na-
tura cum ipso genere humano pro-
dictum est) dominium vel ius rei de-
positæ, fuisse distincte ipsius depo-
nentis, nec ei ab alio impediri de-
buisse: & sic non tantum iure quod
vocant secundario. Ex quo cessabit
cauillatio Hormanot. vbi sup. dum
non respondet sed taxat Isidorum,
immemor l. C. in dict. l. bona fides, à
quo idem colligitur: & illum text. in
sua specie, vltra Alcia & Curt. ibi,
extollit Bald. in rub. C. de pos. num.
3. & 8.

18 Inferitur. 7. ex dict. iuribus & do-
cto. ius naturale, & gentium aliquā-
do idem significare, quod ostendit
Oldendorp. in dict. tract. de iur. na-
tur. tam apud Iureconsultos quam
apud Ciceronē: Sed specialiter col-
ligitur ex dict. §. singulorum, & dict.
l. prima. ff. de acquiren. rer. dom. ius
gentium (quod Barto. appellat pri-
mæuum) tam vetustum esse quam

A 4 ius

C. de rescind. vend.

ius naturale, cum per I. C. & Imperatorem ab initio cum ipso genere humano proditum dicatur, quod est contra plures Doctores in varijs locis indistinctè tradentes, ius naturale antiquius esse iure gentium.

- 19 Infertur. 8. vera differentia (si qua est) inter ius naturale & gentium, secundum diuisionem I. C. in d. l. 1. ff. de iustit. & iur. quod naturale ius multa habeat non solis hominibus, sed etiam brutis communia: & ideo verior litera hodie in l. 1. vers. ius naturale, non habet dictionem, [solum,] legiturque, [nam istud ius non humani generis proprium est, sed omnium animalium quæ in cælo & in mari nascuntur: autium quoque commune est.] Et ita melius constat sensus quam si legatur, [non solum humani generis proprium.] ut plures libri habebant: imò ex tali lectione (si cum iudicio attendas) videretur resultare aliqua repugnantia, quod nuper sensit & plenius explicat nobilis doctusque Lulianus Ludouicus Aluarus Nogerius, in rubric. ff. de leg. 1. nume. 124. vbi videas eum eleganter tractantem de verbis & sensu I. C. in d. §.

Infertur. 9. rectè aduertisse Ant. Vaceam in l. 1. ad fin. ff. d. iust. & iur. dum scribit regulariter ius naturale simpliciter intelligi commune hominibus alijsque animalibus: ius autem naturale proprium humani generis dici ius gentium: Et commodior nota vel discretio ad ea nomina erit, ut alterum commune, alterum proprium dicatur: quod vltra eum suadet ex text. ibi: ex Ciceron. 1. officior. ibi: [commune animalium, quod etiam sentit Archi-

dia. relatus à Fortun. in dict. §. ius naturale, numero. 27. colligitur ex Bart. in l. si id quod. ff. de condict. indeb. ex Aretin. in l. 1. numero. 15. ff. de acquiren. possessio. & de illa diuisione vide etiam D. Soto libr. 1. de iustit. & iur. quæst. 5. artic. 4. & libr. 3. q. 1. art. 3.

- 20 Infertur. 10. ex sup. dictis in 3. illatione, ad ea quæ plures auctores tradunt, de inculto primo genere humano, de quo multa eleganter vide per Francisc. Constan. lib. 1. capit. 3. sequen. Nec omittas pulcherrima verba Ciceronis libr. 1. de inuentione; post princ. [Nam fuit quoddam tempus cum in agris homines passim bestiarum more vagabantur, & sibi victu ferendo vitam propagabāt: nec ratione animi quicquam sed pleraque viribus corporis admistrabant: nondum diuinæ religionis, non humani officij ratio colebatur: nemo legitimas viderat nuptias, non certos quisquam inspexerat libertos.] Ex quibus verbis (si ea bene expendas) videtur Cicero in eo exemplo religionis aliquantulum deuiare à I. C. in l. 2. ff. de iustitia & iure ut non statim ab initio cum ipso humano genere prodita fuerit religio erga Deum. Videtur item Cicero aliquantulum comprobare differentiam temporis circa ius gentium pro Bartul. & receptiori opinione: quæ etiam iuuatur ex Vergilio octauo. *Æneid.*

*Gensque utrum truncis & duro robore nata.
Quis neque mos nec cultus erat, nec iungere iuu-
ros,
Aut componere opes norant, aut parcere para-
to;
Sed rami atque asper uictu natus alebat.
Primus ab æthere uenit Saturnius olimpo,*

Is geniu indocile ac dispersum montibus altis
Composuit, legeſque dedit.
Aureaque (ut perhibent) illo sub rege fuere
Secula, sic placida populos in pace regebat
Deterior donec paulatim ac decolor ætas,
Et belli rabies, et amor successit habendi.

Consentiunt quæ scripsit Iuuenal
Satyra sexta.

Quæ tamen omnia ad traditio-
nes Iuriseonſultorum & interpre-
tum aliorumque authorum scribi-
mus: saluta semper autoritate & ve-
ritate sacre pagine Geneseos capit.
1. & sequen. iuxta sensum ab Ecce-
lesia Catholica probatū: constat enim
veritate Sacre scripturæ, orbis crea-
tionem, hominumque principium, &
progressum humani generis euenisse
multo aliter quàm I. C. & Poetæ
putauerint.

21. Inferitur. 11. ad verba text. in. l. 1.
ff. de furt. dum desinit furtū subdit,
[quod lege naturali prohibitū est.]
& ita Iustinia. in princ. Instit. eod.
De qua definitione & de vera lectio-
ne eius. agit. Alcia. lib. 1. dispunc.
cap. 10. & Hispan. Anton. Gome. in
tract. de malef. cap. 5. miror autem
Alcia. ibi non adduxisse Aulum Gel-
lium lib. 11. cap. vltim. qui vltra alia
quæ scribit notanda ad. d. l. 1. subdit
ad fin. vnum circa definitionem fur-

* ri, quod nimis iuuat sententia eius-
dem Alcia. ad. l. Sed in proposito ex
sup. dictis patet errasse glo. in. d. l. 1.
dum exponit, [lege naturalis:] id est:
[diuina.] Idenim prorsus alienum
est à mente I. C. Bauli ibi, qui præce-
pta diuinæ legis & sacram scripturā
non cognouit. Ex ea tamen. l. cor-
ruit quod tentauit Alcia. in. l. pro-
brum. 42. ff. de verb. signi. vt furtum
non natura sed ciuili lege probum
prohibitumque dicatur: Nec tanto vi-

ro digna fuit ea opinio ex leni funda-
mento, quod apud aliquos populos
furtum impune committi poterat:
vt etiam refert doctiss. Altoni. Ca-
stro. lib. 2. de leg. pan. cap. 14. memi-
nisse enim debuerat I. C. & Iustinia-
ni in dictis locis, vbi furtum aperte
dicunt prohibitum lege naturali.
Quæ verba non tantum ius ciuile
sed naturale & gentium exprimunt,
secundum sup. dicta: meritoque in hoc
Alcia. reprehendit Nobiliss. & doctiss.
Anto. Augustin. lib. 4. emend. cap. 4.
quem sequitur Anto. Valind. ex hoc
iure, ff. de iust. & iur. vbi Batto. nu. 4.
quem non referunt, ita sentit vt etiā
antiquitus ante scriptum ius diuinū
prohibitum esset furtum, iuxta d. l.
1. & ita Baldui. ind. princ. Instit. de
oblig. quæ ex delict. nullis omnino

Quibus addo verba I. C. & Impe-
ratoris, [lege naturali,] posse etiā in-
telligi pro æquitate & ratione natu-
rali communi, ne quis alteri faciat
quod sibi fieri nolit, quod ex com-
municatione & doctrina Christia-
norum sæpe dicere solitum, bonum
Imperatorem Alex. Severum refe-
runt quàm plures auctores, & illud,
ne quis cum aliena iactura locuple-
retur, vt inquit I. C. Pomponius in.
l. nam hoc natura. 14. ff. de condi. &
indeb. vbi glo. allegat plures concor-
dant. Ratio enim naturalis lex quæ-
dam tacita censetur. l. cum ratio. ff.
de bonita. damna. Cicero lib. 2. de
legib. ff. de iust. & iur. l. 1. ff. de iur. & iur.

22. Inferitur. 12. necessario corrue-
re interpretationem Alciat. ad. d. l.
1. probum. ff. de verb. signifi-
cation. esseque omnino ibi intelligen-
dum vt furtum natura prohibitū &
surpedicatur. quod iuuat ut ex. d. l. bo-
na fides. ff. de poss. cuius meminisse

A 5 de-

C. de rescinden. vend.

debut Alcía. & qui eum reprehendunt. Aduerto tamen in adulterio (quod I. C. ibi natura prohibitum sentit) contrarium colligi ex Cicero ne in. d. lib. 1. de inuērio. ibi, [nemo legitimas viderat nuptias, nec certos quisquam inspexerat liberos.] Forſanq; (ſi ad fragilitatem humanā reſpicias) minus natura prohibitum cēſeri deberet adulteriū quā furtum, quicquid Alcía. commiſſeatur.

23 Inferitur. 13. ex prædictis, maximè ex reſolutione difficultatis (à qua illationes hæ manarunt) verum eſſe quod Bart. docet in. l. interdum, numer. 7. ff. de condit. inde. teſtamentum cuiusque factionem dici de inre gentium, licet ſolemnia in ducta fuerint iure ciuili: quæ traditio recepta eſt, vt per Alexan. & laſ. ibi, per laſ. in. d. l. ex hoc iure, numer. 47. & Vigiliū eleganter in. §. ſed prædicta, Inſtitut. de teſtamen. Marc. Anto. in princip. eiſdem tit. col. 6. Corn. & laſ. in. l. ſi teſtamentum. C. de teſtamen. ea enim facultas teſtandi iusque ſuccedendi antiquiſſimam originem, conſenſumque omnium gentium haber. confirmationem tamen à lege ſuſcepſiſſe videtur, vt ſignificat Vlpian. in. l. lege obuenire. 120. ff. de verbor. ſignific. ibi, [quia lege duodecim tabularum teſtamētariæ hereditates confirmantur.] quæ verba ego nouè expēdi in commentarijs. l. 2. C. de bon. mat. ad glo. in. l. illa inſtitutio, 22. ff. de hæred. inſtit. de qua agunt laſ. & Deci. in rub. C. qui teſta. face. poſſ.

24 Inferitur. 14. proprius ad præſentem materiam ex ijs quæ diximus de origine pecuniæ & venditionis, verus ſenſus ad. d. l. 1. ff. de contrah. empt. in illis verbis, [olim enim non ita erat nummus. Non enim ſignifi-

cat I. C. ab initio apud genus humanum fuiſſe aliquem vſum nummi, non qualis nunc eſt, vt laſ. male accipiebat in. d. l. ex hoc iure, numer. 22, repugnat enim ratio, & fides hiſtoriz & authorum, de quibus ſup. Et ideo ſanius verba illa I. C. accipienda ſunt ſimpliciter non comparatiue, vt explicat Stephan. in. d. dialog. 48. vt etiam caueas ab Anto. Burg. in rub. de emp. & vend. columna. 4. nūme. 13.

25 Inferitur. 15. contra Bart. Bal. Salicet in. d. l. 1. nūmum vel pecuniam ſignatam, non ea ratione quā ipſi tradunt, appellari debere iuriſgētium: ipſi enim arguūt à tēpore & vſu moneta, quā ſingunt primis temporibus fuiſſe, licet in viliori materia, quod ſup. reſeciſim⁹, quia nullus vſus nummi vel pecuniæ cognitus fuerat priori illa ætate, vt ex authoribus & ratione conſtat: nec vilitas materiae faceret, quo minus pecunia vel nūmus diceretur: moneta enim nō ex materia ſed ex forma cenſetur: vt ſignificat I. C. in. d. l. 1. ibi, [forma publica:] & conſuluit Fulgoſ. quem refert Tiraquel. de retrat. ligna. §. 1. glo. 21. num. 14. quapropter cauendum eſt ab eodem Tiraquel. de retrat. ligna. §. 30. glo. 2. nu. 21. Quoad vſum igitur pecuniæ verofiſimilius eſt, eius inuentionem fuiſſe poſt ſocietatem politicam, & ſic poſt conditas ciuitates, & poſtquā ius ciuile apud plures populos erat: ſed ex ijs quæ deduximus ſup. num. 6. poteſt pecunia iuriſgentium dici, quia ex ratione naturali eius vſus ab omnibus gētibus receptus fuit poſtquā inuenta eſt forma nūmi: quod enim permutando faciebant primi homines, ſatis indicat quā ſibi tunc primū placuiſſet pecuniæ vſus: quia ratione poteſt nūmus iuriſgētium appellari, non tēpore

pore vel inuentione, vt Bar. & alij mis-
nus bene putabāt, & eum illis Anto.
Burg. d. rub. de emp. & vend. col. 4.
num. 13. *¶* Nec cōgruit nūmo appellatio iu-
ris civilis, quod (si bene aduertas) nō
ad rerū inuentiones que casu vel in-
genio contingere, sed ad constitutio-
nes circa res & negocia refertur, vnde
rerum inuentio cum iuris consti-
tutione nihil cōmune habet. Nec ali-
quis sibi obijciat stipulationē aliāue que
iuri civili tribuitur in d. l. lex hoc iu-
re, id enim ad iuris etiam cōstitutio-
nes, non ad facti quæstionē vel rei in-
uentionem pertinet: quis enim asse-
rere audebit, ante ius civile nūquā
inter homines contigisse, vt interro-
gando & respondendo conuenirēt
sic in similibus quibus ius civile au-
thoritatem dedit. *¶* Inferitur, 16. vetustissimū dici pos-
se hunc contratum, quia licet à prin-
cipio cōdiri orbis, apud homines nō
esse pecunia signata, multiq; anni
transierint antequam cuderetur: ab
hinc tamen multo pluribus inuētis
est vsus nūmi, ex Plinio, d. l. 33. cap.
3. & Polidoro, d. lib. 2. c. 20. Et quod
refert Alber. in d. l. 1. nu. 1. ff. de cō-
trah. emp. se legisse in scriptura au-
thentica, quod Tharses pater Abra-
hæ fuerit primus qui pecuniam fa-
bricauit, iussu regis. Nini. Sed Pli-
nius & Polidor. magi tradunt non
esse cōceptum, quis fuerit primus
inuentor: Et apud antiquos patres
ligitur de emptione & pecunia, vt
Genes. cap. 17. & latius eap. 23. &
Iherem. cap. 32. vbi etiā exprimun-
tur cautiones emptionis, vt bene ex-
pendit Baldus. in prohem. 2. lib. In-
stitu. ante titu. de rer. diuis. Quamuis
dici possit apud Hebræos omne ar-
gentum & aurum pecuniam appel-
lari, vt tradit Tiraq. lib. de retrac. li-

ligna. §. 1. glo. 20. nu. 51. *¶* Inferitur, 17. ex collatione tempo-
rum, & ex Plinio lib. 7. cap. 56. ante
bellū Troianum fuisse vsū pecu-
niæ signatæ, & veram emptionem:
Ex quo puto lapsū in signem. Con-
nan. lib. 7. cap. 5. char. 482. qui in me-
rito damnat Plinium, quasi d. lib. 33.
cap. 1. senserit ex Homero relato, d.
I. C. in d. l. 1. tempore belli Troiani
non fuisse adhuc pecuniæ vsū, nec
emptionē: non enim id collegit Pli-
nius, nec sibi contradixit, tantum q-
nim refert eandem armorū per inu-
rationem, cuius meminit I. C. in d.
l. 1. & Iustinia. in §. item pretium, in
stitu. eod. *¶* Inferitur, 18. vera, & (ni fallor) no-
tabilis explicatio ad I. C. in d. l. 1. ff.
de contr. emp. cum enim præmit-
tat nummum necessariū esse vt de-
tur emptio, subdit, sed an sine num-
mis venditio dici hodie quoq; possit.
¶ Quasi dicat olim in editionem ap-
pellari etiam sine nummis: quos sen-
sus accipi possunt aliquot loca sacre
paginæ quæ de emptione loquuntur.
Et cōfirmantur ex antiquitate rela-
ta à I. C. in l. statū liberū ff. de statu
lib. de quō inferius: Deinde itea q-
an hodie sine nummis venditio dici
possit, refert I. C. diuersas authorum
opinionēs, aliqui enim iure cōsulti
admittebāt emptionē sine nummis
etiam hodie dici posse: & in id addu-
cebant carmina Homeri. Ex quo au-
tem ego nouē colligo illos sensisse,
tēpore belli Troiani iam fuisse vsū
pecuniæ, & veram emptionem, & ni-
hilominus Homerū significasse, sine
nummis eo casu emptionem fuisse:
aliter vero inanis fuisset argumen-
tio tantorum virorum & stupidō ci-
tassent locum Homeri ad quæstio-
nem illam, [an hodie:] quod non
videtur aduertisse antiquiores nec
recen-

C. de rescind. vend.

recentiores interpretes.

30. Infertur. 19. ex sup. dictis de usu & inuentione pecuniæ, ad intellectum tex. in l. Quintus. 29. §. vlti. ff. de auro. & arg. leg. vbi Vlpian. agens delegato argenti signati, inquit, id intelligi legatum, [quod eius aliqua forma est expressum: veluti quæ Philippus sunt: item numismata & similia.] Glo. ibi secundum aliquos intelligit figuram Philippi Imperatoris: Alij autem notabant ex eod. tex. Philippum Imperatorem fuisse primum qui iussit monetam eudi & fabricari: refert Matthe. Afflic. in. 3. feudor. titu. quæ sint regalia, verb. monetæ: nu. 38. qui eis non accedit, nemoque accedere debet, cum Philippus fuerit. 28. Imperator, ante quem, imò & antequam Cæsar monarchiam occupauerit, percussus fuerit nummus, ut constat ex Plinio. d. lib. 33. cap. 3. ex Polidoro, d. lib. 2. c. 20. ex alijs sup. citatis: Poruitque I.C. in d. §. loqui de figura Philippi forsan Macedonis: Nec etiam aperit, an forma illa esset nummi vel alterius operis. Tandem quæ contra glo. & Alber. ibi, contra Afflic. vbi sup. aduerto verba Vlpiani nullatenus referri posse ad Philippum Imperatorem, quia Vlpianus fuit sub Alex. 25. Imperatore, multis annis ante prædictum Philippum, ut constat ex catalogo Imperatorum, per Baptistam Egnatium & alios: & colligi potest ex discursu. l. 2. ff. de

orig. iur.

31. Infertur. 20. ex d. l. 1. & d. l. ex hoc iure (cum dicunt hunc contractum esse iuris gentium) ad effectum quæ iuris interpretes inde colligunt: dicunt enim esse utilem eam inspectionem, quia princeps, facilius tollere potest quæ sunt iuris ciuilibus quàm ea quæ sunt iuris naturalis vel gentium: ita in proposito Anto. Burgi. in. d. rub. ext. de emp. & vend. nu. 15. citans Bal. & Cor. in. l. si testamētum C. de testam. Ang. in. l. Lucius. ff. de euictio. vbi eam distinctionem approbant: & ita alias distinguit Paul. Castr. in. l. 3. nu. 4. ff. de testam. Paul. in. l. cum heredes. ff. de acq. poss. & in proposito not. Ias. in. d. l. ex hoc iure, nu. 49. & ita distinguit Alex. consil. 216. nu. 19. in. 2. tom. & Ias. in. d. l. si testamētum, nu. 4. Curt. lun. consil. 1. num. 20. Lancelo. Galia. in. l. Galus. §. & quid sit tantum. numer. 93. & 97. Felin. in. capit. quæ in ecclesiasticarum, nume. 48. & ibi Dec. nu. 25. Dec. consil. 498. nu. 24. vsq. ad nu. 28. & plures citat Andr. ab Exea, de pact. nu. 147. & ita Deci. consil. 252. in. fi. & consil. 269. col. 4. versu. & etiam. Tiraque. de constit. 3. par. 7. limit. nu. 47. Bellon. consil. 2. nu. 8. & ita indistinctè Matt. Afflic. decisi. 128. nu. 11. & 13. & decisi. 391. nu. 4. quas resolutiones & distinctiones inter ea quæ sunt iuris ciuilibus & naturalis vel gentium, ponit glo. (cuius non meminerunt plures ex sup. citatis) in l. fin. C. si cont. ius vel util. pub.

CAPVT

CAPVT SECVNDVM.

S V M M A R I A.

- 1** **R**obatur contra ferè omnes scribentes, ius uel dominium quæsitum iure ciuili, non magis à principe tolli posse, quàm quæsitum iure gentium. & num. 2.
- 3** Inferitur specialiter ad ius quæsitum ex contractu emptionis, deinde ad dominium quæsitum ex usu capione. & num. 4.
- 5** Probatur contra scribentes eandem causam requiri ad auferendum dominium quæsitum iuri ciuili, reiecta differentia quæ communiter à Doct. traditur.
- 6** Agitur de uigore iustæ causæ in dispensatione principis, & an eius assertioni credendum sit. & numer. 7.
- 8** Agitur de intellectu. tex. in l. 2. §. si quis à princip. ff. ne quid in loc. pub.
- 9** Inferuntur multa scitu digna aduersus quàm plures utriusq; iuris Doct. ad negocia magni momenti, usque ad num. 11.
- 12** Explicatur glo. celebris in l. relegati. ff. de poen. & quatenus præsumatur iusta causam principis, contra plures Doct.
- 13** Tractatur specialiter ne princeps ualidare possit scripturam carentem legitima solennitate quando ex nullitate quæsitum est ius teritio.
- 14** Agitur de satisfactione ualoris rei, quàm princeps aufert etiam in quæsitis iure ciuili, deinde assignatur rationes, ad aliqua iura. & num. 15. & 16.
- 17** Explicatur l. 2. ff. de nota. resti. contra consil. Pa. normitan.
- 18** Agitur de potestate principis circa clausulas & qualitates maioratus & qualiter in ijs dispensatio uel mutatio impetrari debeat. & nu. 19.
- 20** Ostenditur omnino reiicienda esse multa quæ scribentes tradunt de clausulis quæ ad maiorem uim rescriptorum adijci solent.
- 21** Probatur nō posse principem tollere ueram defensionem partis, etiam in ciuilibus, contra quam plures, & agitur de intellectu. l. 1. §. interdum. ff. de quib. appella. non liceat. & nu. 22. & explicatur aliud ijs consequens. num. 243.
- 24** Probatur damnanda omnino fore licentiā absolutæ potestatis, quàm Doct. iniquè principi tribuunt, & explicatur multa scitu dignissima circa iustam principis potestatem, & num. 25.
- 26** Ostenditur in his cum aufertur ius partis nō tantum ius ciuile offendi, sed etiā naturale et gentiū, ut necessario reiiciatur absoluta illa potestas quæ principi impie tribuitur, & inde effectus aliquot. num. 27. & 28.
- 29** Agitur de potestate summi Pont. circa benefitialia, & damnantur multa à Doct. tradita, & nu. 30.

CAPVT

C. de rescinden. vend.

C A P V T T E R T I V M.

CVM autem Panor. in d. rubr. de empt. & vend. & alijs de quibus sup. eam differentiam inter ius gentium & civile applicent ad nostram materiam, opere precium duxi oblatam occasionem amplius ornare, vt exterminentur multa à DD. tradita, quæ mihi semper iniqua & Reipublice longe perniciofa, ideoq; prorsus rejicienda visa sunt.

1 Demus enim aliquid acquisitum iure civili, pro vt ex stipulatione vel alia conuentione vel obligatione ex ijs quas scriben. dicunt esse iuris ciuilijs, per d. l. ex hoc iure: certè nulla ratio est cur princeps auferre possit dominium vel ius quæsitum ex tali conuentione iuris ciuilijs: quia in eo legederetur simul lex & ratio naturalis, & ius gentium, vt inferius cum Cicerone probabimus. Obstatq; regula illa. l. id quod nostrum. ff. de reg. iur. 2. obstat quod iura dicunt de stipulatione (que iuris ciuilijs est) firmissimam & maioris vigoris quam alie conuentiones, vt inquit Iustin. in princ. Instit. de verb. oblig. 3. contra communem illam traditionem vrget iuris regula, ne dicatur fieri posse nisi quod iuste. l. filius qui. ff. de cond. instit. & in principe probat. l. digna vox. C. de legib. 4. fortius conuincitur iniquitas illius recepte traditionis ex multis responsis principum & summorum pontificum, quibus ipsi fatentur se non posse aliqua facere quæ tamen in eisdem casibus principaliter erant contraria iuri positio: vt in iudicialijs & similibus inductis à iure ciuili. l. causas. C. de trans. l. fin. C. senten. rescin.

non: pos. l. 2. C. de inces. nup. l. auctoritate, C. unde vi: & in multis curiose obseruatis & copiose traditis à Restauo Castal. in tracta. de Impera. q. cxj. 5. contra DD. vrget quod videmus in iure, rescriptum principis tunc dici irritum & non seruandum, quando alicui dñum affert. l. rescripta. C. de prec. imp. offer. l. fin. C. si con. ius vel util. pub. Idq; præcipue attèditur ad effectum & obseruationem rescripti. l. nec auus. C. de emen. liber. l. 2. §. merito, & §. si quis à principe. ff. ne quid in loc. pub. & ita melius sentit Fortun. in l. Gallus. §. & quid sit tantum nu. 295. l. 3. postea nu. 304. magis probet eandem differentiam & distinctionem inter ius gentium & civile.

2 Nec aliquis putet his respo. dedum ex subterfugijs & cōmenticijs seu cauillosis traditionibus multorum, qui aliquando respondent, in prædictis ius civile iuuari à ratione naturali, ideoq; non posse principem id auferre. Nihil enim ferè dabis in iure ciuili quod non sit, vel præsumi debeat rationi consentaneum; vt in. c. erit autem lex. 4. distinct. l. ff. de iust. & iur. l. 2. ff. de legib. Vnde (si mature attendas) ex hac responsione & restrictione DD. prorsus destruitur eorum distinctio & conclusio sup. dicta, videnturque ipsi sibi ipsis sibi non constare. Quod debuisset magis aduertere doctus & ingeniosus Fortun. in d. §. & quid sit tantum. nume. 303. & sequen. vt ita perfectius præstaret quod bene inceptit.

3 Hinc sequitur cōtra las. & Burg. vbi sup. & contra mētem omnium, quoad effectum illum an princeps auferre possit ius vel dominium acquisitum ex emptione, non referre an ea dicatur de iure gentium vel de iu

de iure ciuili: semperq; retinendum, ut non sit maior potestas principis in damnum partis vno casu quam altero: & cōsequenter colligitur vera ratio ad tex. in l. 3. infra hoc tit. ibi, [nec ex rescripto nostro.]

4 Inde infertur etiam omnino reijciendum esse quod scripsit Bald. in l. fin. nume. 9. C. senten. rescin. non pos. Ange. in l. Lucius. ff. de euictio. dicentes posse principem libere tollere dominium quęsitum iure ciuili: quod sequuntur plures sup. citati in fine cap. præceden. exemplificantes in sententia aut præscriptione. Sed contra eos stant iura & rationes de quibus sup. & ratio Imperatoris in l. si quando. C. de inoffic. testam. ibi, [nec credendū est Romanum principem qui iura tuetur. &c.] Quod etiam conuincitur, quia dominium semel quęsitum, etiam aliquo medio iuris ciuilis, dicitur semper de iure gentium, secundum eodē DD. sibi repugnanter: & ita Bart. in l. 1. ff. de acquir. rer. dom. Ias. in dict. l. ex hoc iure, nume. 43. & ita intelligendam dicunt glo. in eadem l. 1. dum enumerat modos acquirendi domini iure ciuili: quam extollit Ias. in §. omnium nu. 72. Instit. de actio. & ita Aret. in l. 3. col. fi. ff. de testam. Et ex his comprobatur quod in hoc articulo cōtra alios subdit Anto. Burg. in dict. Rub. de empt. & vend. num. 18. & bene aduertit Ias. in dict. l. fin. nu. 3. vers. primo. C. si. contr. ius. Felin. in dict. c. quę in ecclesiarum, nu. 49. & melius Zaf. in l. princeps. nu. 12. ff. de legi.

4 Ex eisdem in specie resultat contra Ang. in dict. l. Lucius. ff. de euict. & contra alios de quibus sup. & Chas. consil. 66. nume. 60. Dec. in d. c. quę in ecclesiarum nu. 26. vers. quintus casus: dominium quęsitum legitima

præscriptione non posse à principe auferri: vigent enim iura & rationes de quibus sup. & ita colligitur ex Burgen. & Ias. Felin. Zas. proxime citatis. Et ita hoc ut in dubitabile præsupponit Bald. sibi contrarius in l. Imperium, in. 1. lectu. colum. 3. nu. 10. vers. circa octauum. ff. de iurisd. omnium iud. cuius non meminerit Felin. Ias. & Burgen. vbi sup. eum verò sequitur Aymo. Craue. in tracta. de antiqui. 1. par. num. 17. & 4. part. nu. 19. idē cōf. 7. nu. 10. & conf. 135. nu. 20. vbi plures citat. Comprobatur hæc opinio ex rationibus iustificanti- bus vsucapionem, ut plene scripti in authen. nisi tricennale, nume. 39. C. de bonis mater. vbi plures. & plura adduxi pro Ioan. Andr. in cap. possessor, de reg. iur. cuius doctrinā dicit receptam Cagnol. in l. iure naturę. ff. de reg. iur.

5 Infertur ex eisdē, non minus esse de iure necessariam iustam causam ut princeps auferat dominiū vel ius quęsitum in re ciuili, quā ad auferendum quęsitum iure gentium, cōtra plures sup. citatos in fine cap. præced. quicquid scripserit glo. d. l. fi. C. si cont. ius: & plures per Felin. in d. c. quę in ecclesiarum, nu. 48. & ibi Dec. nu. 29. cum præced. Affli. decis. 128. nu. 11. & 13. Chassa. consil. 66. nu. 59. Nec est iuridica collectio, Curt. Iun. d. conf. 1. & multorum argumentum, potest tollere & corrigere ius posituum, ergo poterit auferre ius alicui ad quęsitum ex tali iure: Nouum enim ius inducendo, vetusq; abrogando iuste faciet, iniustissime verò auferendo ius partis, ut constat ad sensum, & bene sentit Bart. in l. fin. C. si contr. ius. Vnde in auferendo dominio quęsito ex vsucapione nō minus requiritur iusta causa q̄ in auferendis quęsitis ex iure gentium, contra plures

C. de rescinden. vend.

plures de quibus sup. quod securè quasi receptū tradit Rebus. (immemor plures contradicere) in. 2. tom. ad leg. Gal. tracta. ne restitu. artic. 2. glo. 4. in prin. pag. 131.

- 6 Ex iuxta autem causā recedi potest à iuris regulis, quod ex innumeris probari potest, & copiose tradit Ias. in l. Barbarius, ex nu. 24. ff. de offic. prat. soletq; citari text. in l. si hominem. 30. ff. manda. quem extollit Felin. in cap. 1. num. 48. & seq. de constit. ubi plenè ornat doctrinam Innoc. permittentis ex causā iura transgredi: eādem l. commendat Ias. in l. nemo potest, col. 1. ff. de lega. 1. quibus addo bonum text. in l. 4. §. ult. ff. de re. mil. tantusq; est effectus iustæ causæ ut ex ea summi Pontifices ius diuinum declarando, Principes ius naturale limitare possint: ut tradit Panor. in d. cap. quæ in ecclesiarum, & ibi Felin. num. 19. & num. 26. & Dec. num. 13. & num. 18. & sequen. & plures alij, quos citat (eleganter id tractans) Couarru. de sponsal. 2. par. cap. 6. §. 9. num. 4.

- 7 Ad eam verò dispensationem vel limitationem adeo iusta causa requiritur, ut secundum quam plures debeat talis causa constare, nec sufficiat principem eam asserere, ut not. Ias. in l. si. num. 3. C. si cont. ius: Dec. consi. 558. & 576. & 602. Grat. consi. 1. num. 36. lib. 2. & Thom. decisi. 103. nu. 229. Et hanc opin. receptiorem dicere videtur Alciat. reg. 3. præsump. 8. num. 5. quibus tamen ego in distinctè non accederem, sed magis putarem attendendam maturè qualitatem negotij, ut in multis creditur principi asserenti exprimentiq; iustā causam: ex relat. ab eod. Deci. in dict. cap. quæ in ecclesiarū, num. 28. & in terminis Alex. consil. 2. 2 d. si. num. 20. lib. 1. & Matth. Af-

lict. lib. 1. consi. rub. 47. num. 13. in fin.

- 8 Ex quibus nouè & eleganter videtur intelligendus text. in l. 2. §. si quis à principe, in fin. ff. ne quid in loc. publ. præmittit enim l. C. Vlpianus, si quis à principe impetrat facultatem ædificandi in loco publico, intelligi concessionem ne ædificet cū incommodo alicuius: subdit text. [nisi forte hoc impetrauerit:] quæ verba significare videntur, non obstante incommodo aliorum posse illud impetrari: DD. non explicant: glo. autē ibi vacillat, rādemq; concludit text. intelligendum de concessione cum modico præiudicio: Et ita glof. in l. seruitutes. 14. §. publico. ff. de seruitut. glo. in l. sed cum ab herede. 12. in fin. ff. ad Trebel. quam notab. dicit Ias. in l. quoties, num. 4. C. de præcib. Imper. offer. & videtur recepta resolutio, quam bene declarat Dec. in dict. cap. quæ in ecclesiarum, nu. 26. vers. quartus casus de consi.

Ego autem puto eam interpretationem glo. & DD. ad d. §. si quis à principe, veram non esse: tum quia manifeste diuinatoria est, cum verba text. nihil expriment de magno vel paruo incommodo: tum quia in respicientibus iusticiam etiam parua attenduntur, ut in l. & in maioribus. C. de appel. Bar. in l. si propriarius, num. 2. ff. de damn. infe. licet ne gandum non sit, tolerabilius esse & minus malum, quando cōcessio modicum damnum alteri affert. Intelligo igitur Iurecons. in illis verbis solius impetrationis meminisse, an verò iusta vel iniqua sit, in ambiguo reliquisse: ut si ex iusta causa & cum satisfatione læsionis princeps id concedat, iusta dicatur concessio, secundum sup. deducta: causa autem vel satisfatione deficiente, dicatur iniqua:

qua: vt satis in simili probat I. C. in l. penul. ff. de natal. restitut. & in l. 2. cod. tituli ibi, [non facile solent nisi cōsentiente patrono.] Sic enim idē Vlpian. aliquādo memorat id quod non iustitia, sed gratia obrinetur: vt in l. denunciāsse. 17. §. fin. ff. ad l. Iul. de adulte. ibi, [et obtinere vel gratia vel iustitia possit.]

- 9 Infero etiam ex sup. dictis contra doctiss. Alex. conf. 2. num. 19. col. fin. vers. nec ad hoc, lib. 1. & in l. 2. §. pro quo, nu. 4. & nu. 6. ff. quod quisq; iur. vbi deterius ceteris scripsit, posse principem etiam sine causa tollere omnē actionem, etiā ex contractu iuris gentium: erroneē arguens ex eo quod actiones dicuntur iuris civilis, quod non solū rationi & equitati aduersatur, & ijs quæ superius veriora
- * probauimus, sed etiam receptissimis traditionibus scribentium qui in his terminis semper talē potestatem negant: vt nō relato Alex. tradit etiam Cazialu. de pens. q. 19. nu. 25. in dominio autē etiam iure ciuili quæsito hoc dicit recepti⁹ Paris. cōf. c. nu. 70. li. 1. & in quæsitis etiam ex cōstitutio nibus principis, magis probat Affli. li. 1. cōf. rub. 79, nu. 29. contradicens lib. 2. rub. 3. nu. 52. vt etiā variāt Dec. & Paris. in cons. suprà & infrā relatis, & Paul. Cast. si eum legas in l. si quis curialis, in fi. C. de epil. & cler. & in l. digna vox, nu. 6. C. de legi. & sepe variauit Affli. in fendis.

- 10 Inferitur etiam ex eisdem, non videri tutū nec tenendū quod iudicauit consiliū Neapolita. posse principem sine iusta causa reuocare legitimationē quā alicui præstitit, vel quæ eius cōmissione cōcessa fuit, vt tradit Afflic. decis. 128. nu. 12. & sequē. Cuius fundamētum est ex eo q. tale beneficiū nō à iure gentiū, sed ab eo dē principe obtentū fuit: At ex supe

rius traditis satis cōstat id fundamētum verum non esse, cū indistinctē ius legitimē quæsitū auferri iustē nō possit. Et contra illā decisionem vrget decisio. l. fin. ff. de pact. vrget regu. perfecta. C. de dona. quæ sub mo. magisq; vrget tex. in l. 5. C. de reuoc. donat. vbi neq; autoritate principis reuocatur donatio ritē facta: quæ text. in simili not. Dec. in cons. 468. nu. 18. vrget etiā ratio, ne qui legitimatus fuit sine demeritis, fraudetur beneficio obrento, contra doctrinā I. C. in l. in cōmodato. §. sicut, in fi. ff. cōmod. ibi, [adiuuari quippe nos, nō decipi beneficio oportet:] facit tex. in c. 1. & ibi Bal. ante nu. 1. de natu. feud. ne princeps abiq; culpa donatarij reuocari possit quod dedit: & Bart. in l. fin. per text. ibi. C. de loca. præd. fisc. & Paul. Cast. in l. digna vox. nume. 6. C. de legi.

- 11 Inferitur etiā secundum hæc quæ iusticiam & honestatem respiciunt, superfluam in multis manere doctrinā Panor. in c. pertuas, de arbit. quæ extollit Feli. in c. ad audientia. 2. nu. 4. vers. benefateor, de rescrip. & Ant. to. Burg. in d. rub. de empt. & vend. nu. 18. in fin. & Cazialu. de pensio. q. 19. nu. 25. & Paris. cōf. 6. nu. 50. lib. 2. dicentes nō posse principem sine causa derogare iuri positio habenti fundamentum consonū iuri diuino vel rationi naturali: semper enim pro lege vel canone tale fundamētū præsumitur, vt in l. 2. ff. de legib. & in c. erit autē lex. 4. dist. essetq; in explicabilis quæstio in talibus derogationibus tractare, an lex quæ derogatur fundamentum habeat diuini vel naturalis iuris cuius rei cognitio multa requirit quæ rarō apud iudices inueniuntur: & sic resultaret magna difficultas & ambiguitas in iudicijs, cōtra. l. 6. ff. de excep. rei iud.

B Infer-

C. de rescinden. vend.

12 Infertur etiā ex sup. dictis, sanius intelligendā fore glo. in l. relegati, in fi. ff. de pœn. vbi tex. in restitutione vel mitigatione pœnæ videtur causam requirere: glo. aut intelligit pro causa sufficere voluntatē principis: vulgoq; & à doctis indistinctè & malè citatur, quasi in omni actu principis ita præsumendum sit: & ita tradit ampla additio Bart. ibi, Alex. cōf. 2. nu. 20. lib. 1. Feli. in c. nonnulli. col. 4. nu. 4. de rescrip. Hippo. notab. 6. & in l. de vtroquoq; nu. 19. ff. de re iud. Ias. in l. si testamentū, col. 1. C. de testa. Couarra. de spons. 2. part. c. 6. §. 9. num. 10. id maximè intelligētes vbi derogatur iure positio: vt etiā Ias. in l. quo minus, col. 2. nu. 6. & 7. ff. de flum. in. Aymo. conf. 241. col. ante pe. versū. ex quibus. At glo. illa loquitur tantū quando princeps remittit pœnam publicā vel fiscalem, nō autem in omni actu: minuscq; vbi aliquis dā no afficeretur (quod magis attendi debet) vt supra deduxi: & sentit Alcia. reg. 3. præsump. 8. num. 4. Nec debuit omitti à Feli. multipliciter illā glo. declarante, in d. c. quæ in ecclesiis, ex nu. 60. quod probatur ex alia glos. in l. 2. in fi. C. de in ius voc. vbi eā not. Bart. & alij, vt per Ias. nu. 10. Dec. & Alcia. q. princeps pœnam publicā vel fiscalē remittere possit, nō pecuniariā alicui delatam (etiā iure positio, vt erat in casu illius. l. quod magis notandū est) facit à fortiori. l. fi. in fine. C. de fund. rei priua. & tradit Feli. in c. super eo, col. 2. nu. 5. de offi. de leg. & in quæstis iure positio idē probat tex. in l. fi. C. vt lite pend. quē ibi nimis commendat in sua decisione. Pau. Castr. & Restaur. Castald. in tract. de imper. q. cxj. casu. 7. vbi postea casu. 61. male citat. l. fi. ff. quan. appel. sit.

13 Infertur ex eisdē optima ratio ad

opin. multorē, ne princeps regulariter validare possit scripturā carētem legitima solennitate, quando ex nullitate quæsitum est ius tertio, ne tali scriptura obligetur: Pano. Feli. Dec. in c. 1. de fid. instrum. & ita aliquādo obtinui corā grauissimis referendarijs sereniss. Regis nostri: quod probatur ex notab. decisio. Affli. 286. & tradit aliqua idē Afflic. in c. 1. nu. 31. & 42. fo. 137. de prohib. feud. aliē. Affli. lib. 1. constit. rub. 79. num. 27. & sequen. & Gome. in regu. de non tol. iur. quæsi. q. 18. in quo DD. sibi ipsis repugnant, quia hoc casu cōstat eos agere de nullitate ex iure positio nō obseruato: & tamē negant posse principē dispensare cum præiudicio tertij. Conducunt quæ de vitando incōmodo tertij cumulat Feli. in c. causam quæ, nu. 10. & nu. 16. & num. 26. de rescrip. Ias. in l. fin. ex num. 19. ff. de cōstit. princ. Deci. cōf. 535. nu. 8. melius ad propositum idem Dec. conf. 689.

14 Infertur contra plures vt satisfactio quā requirunt vbi aufertur quæ sitū ex iure gentiū, non minus requiratur vbi aufertur quæsitum iure positio: & sic vtroq; casu necessaria sit æquiualens satisfactio rei quæ alicui absq; eius culpa aufertur: & ita generaliter intelligatur doctrina notab. Innoc. in c. nisi cū pridē. col. 1. in fi. vers. nos dicimus, de renū. cū traditis à Ias. in l. fi. nu. 2. C. si cōt. ius Feli. in d. c. quæ in ecclesiis, nu. 28. Et notandū est q. Inno. & alij loquūtur etiā vbi res aufertur ex causa iustissimā: & ita Alex. conf. 151. nu. 3. li. 6. & colligitur ex Bar. in l. fi. ff. de pignor. acti. tradit Anto. Burgen. in c. 1. nu. 16. de emp. & vend. Bertrā. cōf. 304. nu. 4. lib. 3. & eadē doctrina colligitur ex glo. in l. Barbarius, verb. multo, ff. de offic. præto. & ibi Ias. copiose,

se, nu. 36. & Matt. Affli. in. c. 1. §. simili-
liter, nu. 19. de capitan. qui cur. vend.
qui omnes citant tex. in. l. venditor.
§. si constat. ff. cōmu. p̄dior. ibi; [nō
aliter hoc faciat nisi prius solitum sa-
larium domino pr̄stet:] quē tex. di-
cit meliorē; de iure Bart. in prohem.
ff. nu. 5. & Ioan. Citier de primogeni-
tu. lib. 3. q. 7. nu. 5. & Dec. in. l. id qđ
nōstrum. ff. de reg. iur. de cuius text.
intellectu agit Aymon. de antiqui.
4. par. nu. 9. limitat autem Dec. conf.
520. nu. 10. Affli. in. pr̄lud. cōstit.
q. 4. nu. 7. obligationem tamen satisf-
factionis multipliciter limitat idem
Marth. Affli. in. c. 1. §. similiter, ex
nu. 24. de capi. qui cur. vend. 3. feud.
fol. 105. Qua in re vt dixi, idē dicen-
dum est vbi aufertur quæsitum iure
positiuo, cōtra plures sup. citatos, &
cōtra Alex. conf. 101. nu. 8. lib. 1. quod
tamē circa satisfactionē aliquando
non seruari inquit glo. in. l. si locus.
14. in fin. ff. quemad. serui amir.

Ex quibus infertur ad intellectu
tex. in. l. itē si verberatum. 15. §. 1. ff. de
de rei v̄d. vbi I. C. Vlpianus loquēs
de agro militibus assignato, subdit,
[modico (honoris gratia) possessori
dato] Inde enim iniquissimē collige-
bat Angel. Perus. absolutā potestātē
principis ad auferendas res subdito-
rum: quod improbat Fulg. ibi, & nos
latius infra. nu. 26. Dum autē tex. in-
quit, [modico dato possessori: intelli-
gunt Alberi. & Bal. modicū ibi suffi-
cere, neq; etiā id modicū ibi neces-
sariū fuisse eo q; res auferebatur ex
iuxta causā in pr̄mium militiē. Sed
manifestē labūtur Albe. & Bar. quia
ex pr̄dictis constat, verius & rece-
ptius esse, iustā causā operari rātū,
vt res domino auferatur, nō vero ex-
cusare ab æquivalēti satisfactione.
Secundū Bar. & Innoc. & alios pro-
ximē citatos, inter quos sunt idem

Bal. & Alber. & ita Bald. in. l. 2. C. in
quib. cau. ser. pro pr̄m. liber.

Melius intelligebāt Cin. & Iac. re-
lati à Bal. ibi, vt [modicum] ibi acci-
piatur pro valore rei: quæ expositio
colorem habet, quia possessori vero
similiter semper modicū videbitur,
cū res sibi aufertur. Sic etiā verbū
illud [modicum] aliquādo accipitur
non pro paruo, vel pro eo quod mi-
nus iusto est, sed pro congruo & tē-
perato, vt tradit Aulus Gellius lib. 12.
c. 13. & Spiegel. in. l. ex. iur. Sed magis
placet explicatio quam ad illa verba
sensit Andr. Iser. relatus ab Afflic. in
c. 1. §. similiter, nu. 19. in fine de capi-
ta. qui curi. vendi. vt scilicet I. C. ibi
tantum referat facti cōtingentiam:
vere enim nihil ibi agitur de iusta sa-
tisfactione, nec intēdit I. C. explica-
re, quid pr̄standum sit possessori, re
ablata: aliudq; diuersum ibi tractat,
vt constat ex litera. Et Iureconsulti
aliquando in similibus speciebus re-
ferūt, non tantū quod iuste fit à prin-
cipibus, sed etiā q; iniquē: vt ex eod.
Vlpia. probauimus sup. nu. 8. ad fin.

Nec omitto ad verba dicti. §. ibi,
[honoris gratia.] glof. Alber. & om-
nes ea referre ad dominū vel posses-
sorem, quasi eis honor fiat, cū non
omnino gratis eis res aufertur. Quæ
explicatio mihi nullatenus placet,
quia satisfactio tūc iure debetur, vt
supra probauimus, ideoq; modico,
vel etiam iusto pretio dato non po-
test dici honor vel liberalitas: iuxta
regulā. l. fidei cōmissa. 11. §. si rem. ff.
de lega. 3. neq; aptē dicitur honorre
spectu eius cui inuito res aufertur.
Vnde magis intelligerē ea verba ad
iecta ad declarāda pr̄cedētia. Dixe-
rat enim I. C. agrū ablatū possessori
& militibus assignatū: tūc subdit id
gratia honoris fieri, sentiēs de causa
honoris qui militibus fit: vt colligi-

tur ex qualitate rei: & ex verbis eius
dem Vlpiani in l. Lucius. 11. ff. de cui-
di. ibi veteranis in prœmia assigna-
ta, cum explicatione Alciat. libr. 1.
parerg. cap. 38. *Interitur enim bona ratio ad l. 5.*
de testam. & l. ex imperfecto. 12. ff.
de leg. 3. vbi Imp. & l. C. asserunt, ex
imperfecto testamento principē se-
gata vel hereditatē capere non pos-
se nec debere: & sic contra DD. sup.
citatos vides. ibi principē non posse
iuste frangere ius positū etiam cum
pro se habebat voluntatem defuncti,
quæ ex minus solenni dispositione
probatur, vt in l. si. ff. de reb. eor. quod
elegantē notat Plinius in l. 3. epist.
stol. ad Amminianū. Certū autē est
solennia testamentorū esse de iure
ciuilis, vt receprū cum Bart. sup. dixi-
mus. apparet. Possetq; ad ea iura no-
nē assignari ratio ex hic deductis, q̃a
in ea specie ex nullitate testamenti
quæ sitū est ius legitimis hereditibus,
quibus iniuria fieret, si institutus vel
legatarius tunc admitteretur, quod
est cōtra plures in l. Gallus. §. & quid
si tantū: iniquē probātes opin. Pauli
in l. cū heredes. ff. de acq. poss. & in l.
3. nu. 4. ff. de testam. arguētes ex dif-
ferētia (superius à nobis damnata) in
ter ius gentiū & ciuile: de quo & cir-
ca dominium latius scribo ad l. quo-
ries. C. de rei vendic.

16. *Infertur ex eisdē cōtrariō, in te-*
stamento solenni vera ratio ad tex.
in l. si testamentū. 10. C. de testamē.
vbi perfectum testamentum ex re-
scripto principis rescindi non potest
cuius rationē scriben. ibi cōmuniter
deducunt ex eo, q̃ testandi substan-
tia sit de iure gentiū: & ita Couarru.
libr. 3. resolu. cap. 6. nu. 7. Dec. consil.
403. nu. 14. quæ ratio parū rursū est, &
à remotis petita: verior autē & iuri
magis consentanea est, ne auferatur

ius alicui legitime quæ sitū, vt sentit
Soci. nep. consil. 65. num. 3. & seq. libr.
2. ne etiā violetur iusta defuncti vo-
luntas contra l. 11. C. de sacrosanct. ec-
clesi. & cōtra P. Viuxta glo. notab.
in l. Gallus. §. quid si is. verbo. utilita-
te, tex. optimus (licet vulgaris) in l. vel
negare. ff. que mad. testaper.

17. *Infertur etiā ad intelletū tex. in*
l. nec filio. ff. de natural. restit. vbi l.
C. inquit iniuriā fieri patrono vel e-
ius filio, si princeps eis nō consentiē
tibus naturalib; restituat eorū liber-
tū, quia auferret eis ius patronatus,
** quod tamen à iure ciuili magis q̃ à*
naturali est, vt bene expēdit Fortun.
in d. §. & quin si tantum, nu. 298. & ex
illa: tam apertō dāante eō casu fa-
ctū principis cū damno tertij, neces-
sario ita explicari debet. l. 2. co. ti. vbi
l. C. inquit, in eadē specie non facilē
solere Imperatores quenq; natalibus
restituere nisi consentiēte patrono:
quæ verba bene explicat Fortun. vbi
sup. malē autē eadem accepit Panor.
(ab eo nō relatus) consil. 84. col. 2. in fi.
vers. secundo lib. 1. vbi d. l. 2. extollit
ad iniquā sentētiā, vt princeps au-
ferre possit ius tertij: quasi l. C. sen-
sit id iuste fieri posse, cū magis signi-
ficeret contrariū: idq; apertius respon-
deat in d. l. penul. eod. tit. & eodē er-
rore circa d. l. 2. labūtur plures & Fe-
li. eos roferens in c. cū olim nu. 16. de
re iud. deniq; d. l. 2. Est omnino expli-
canda iuxta ea quæ sup. deduximus
nu. 8. ad l. 2. §. si quis à principe. ff. ne
quid in loc. publ.

18. *Infertur similiter ad frequentes*
quæstiones circa vincula maioratus
vel capellæ (vt Hispani vocant) & si-
milis bona perpetuō familiæ reiecta,
adiectis certis cōditionibus & modo
succedendi: veriū enim arbitror se-
cundum iusticiā non posse princē
pem derogare conditionibus & mo-
dis

dis ab instituente adiectis per iura & rationes de quibus sup. reiecta inuestigatione. dd. an dispositio sit de iure gentium vel ciuili: Id autem maxime quādo ex derogatione ius tertio quāsitum auferretur. licet cōtrariū iniquē & cauillose respōderit Curt. Iun. consil. 1. nu. 20. & 22. & sequen. quē merito improbat D. Couarru. hanc doctrinam probans lib. 3. resolut. cap. 6. vbi respondendo declarat text. in clement. quia contingit, ibi, [Salua sedis apostolicæ autoritate] de relig. domi. & text. in l. legatum. ff. de administ. rer. ad ciui. pertin. & hæc opin. probatur magis ex l. legatum. 16. (quæ vulgo in contrarium male citatur.) ff. de vsufr. lega. vbi Iurisconsult. agit de conseruanda voluntate defuncti, saltim alio modo si mili quando præscriptus à testatore locum habere nequit: de quo agit Bart. ibi, & Marc. Baue. in §. impossibilis, Instit. de hered. instit. Platea in l. vnica. C. de expens. ludor. Et vltra Couarru. iam cauebis à Grat. cōsil. 9. num. 171. lib. 1. sequitur responsum illud Curt. Cauebis etiam à Paris consil. 4. nume. 42. lib. 1. vbi in eadem re sequitur dict. consil. Cur. Sed magis cauebis à Dec. consil. 269. nu. 7. colum. 4. & sequen. vbi iniquē in his asserit posse principem admittere aliquos contra tenorem antiquæ inuestiture, excludendo eos qui ex illa vocabantur.

Hanc verò partem confirmabis auctoritate Dec. consil. 537. nume. 5. & in simili ex Bertran. quem refert & sequitur Tiraq. de retract. lign. §. 32. num. 42. & magis ex auctoritate Matt. de Affli. in terminis lib. 3. consil. rub. 24. num. 6. & ita in his sentit Paris. (sibi cōtrariū) consil. 22. nu. 49. lib. 1. dicens nō posse principem nocere eis qui ex inuestitura admittun-

tur: & ita Bal. aperte quem illi nō citant in l. vnica. col. pen. nu. 31. c. quando nō pet. par. Soci. nepos. consil. 65. nu. 3. & sequen. lib. 2.

19 Ex quibus expeditius resultat, inferiorem à principe nihil in his facere posse ad mutandam legitimā voluntatē defuncti, vt in relictis ad pios vsus nulla mutatio fieri debet nisi auctoritate summi Pontificis. d. Clem. quia contingit, & ibi not. Card. nu. 4. decis. Capell. Tolo. q. 26. Felin. in c. cum accessissent, nu. 17. in fi. & nu. 19. de const. Præpos. in c. verum, nu. 6. de cond. appos. & in d. Clem. & DD. in distictē loquuntur in voluntate defuncti quæ semel vel nunquā habuit executionem: non enim potest regulariter mutari, quicquid cōtra tentauerit Imol. in d. l. 1. col. 2. ff. de cond. instit. & deterius Feli. id magis asserens in c. super his, colu. 2. ad fin. de accusat. & Hippol. sing. 194. & ita in bonis maioratus confirmabis quod tradit Anto. Gome. in l. 40. Tauri, numer. 82. & 86. Sed mea sententia nec princeps, nec summus Pontifex sine causa, instituentis voluntati derogare possunt, maxime cum præiudicio tertij, ex multis sup. deductis & proximè deducendis: & ex Bart. in l. fi. C. si contr. ius. Et in praxi obseruabis vt quando agitur de relictis pijs, petatur dispensatio à summo Pontifice: quādo verò de maioratu vel relictis magis honoris & memoriæ quā pijs, petatur à principe: ex DD. in d. Clem. & in d. locis: & ita Bal. in c. 1. col. fin. nume. 11. de alien. feud.

20 Inferitur etiam ex sup. deductis, quo ad iustitiā & honestatē nihil facere, q. principis auferēdo ius vel dominiū alicui, vtatur clausulis, [nō obstante: ex certa scientia: proprio motu: de plenitudine potestatis:]

B 3. quod.

C. de rescind. vend.

quod enim sine illis clausulis iuste fa-
cere nequit, iisdem adiectis iniquū
esse non desinet: id enim ratio osten-
dit, id etiam euincunt iuris regulae:
verba enim rei veritatem non mu-
tant, vt notissimū est: facitq; in pro-
posito doctrina tex. & Bart. in. l. Se-
ius. 27. ff. ad leg. falcid. igitur clausule
illę tantū inducent maiorem signi-
ficationē volūtaris alioq; effectū? cir-
ca solennia in rescriptis exprimēda,
vt per Dec. cōf. 341. magisterre bñt &
impellent iudices ad executionem,
non autem iustificabunt quod de se
iniquum est, nec iustam potestatem
principis augebunt, aduersus glo. &
omnes ineptē contradicentes in. l.
fin. C. si cont. ius: contra Paul. & alios
in. l. si testamentum, C. de testamen.
contra Bal. in. l. fin. nu. 4. C. sentent.
rescin. non pos. contra Alexā. cōf. 216.
nu. 16. lib. 2. & in. l. si quis iniquū.
§. is pro quo, num. 6. ff. quod quis iur.
contra Curt. iun. d. cōf. 1. nu. 26. cō-
tra Item, & Afflic. nu. 112. & seq. in.
c. 1. de prohib. feud. alien. per Federi.
contra Feli. in. c. nōnulli, num. 8. de
rescrip. contra Dec. cōf. 269. col. 4.
& seq. contra eundem cōf. 390. nu.
13. & sequē. contra Alcia. reg. 3. prę-
sump. 11. cōtra Panor. cōf. 84. col. 2.
lib. 1. comprobaturq; hæc traditio ex.
c. cū ad monasterium, in fi. de sta-
mana. ibi. [vt nec summus pontifex
licentiam indulgere possit:] quæ vt
ba eleganter explicat Couarr. in. c. 2.
ad fin. de testam.

21 Infertur similiter ex prædictis ve-
rius dicendum cōtra plures, vt prin-
ceps non possit magis tollere defen-
sionē parri in causis ciuilibus quā
in criminalibus. Item vt sicut DD.
fatētur cōmuniter, principē nō posse
procedere in audita parte in crimina-
libus, ita etiam in ciuilibus: vtrobiq;
enim viget firmissima illa ratio ne

ius tertio competēs auferatur, item
ne cui fiat iniusticia: vt merito dam-
nāda sit differentia quam in hoc in-
ter causas criminales & pecuniarias
malē constituit Bal. in. l. 2. §. si is pro
quo, & ibi Ias. num. 7. ff. quod quisq;
iur. & Curt. nimis commendans in
repe. l. admonendi, num. 327. quod
ex Bald. & Albert. refert & sequitur
Matth. Afflic. in. c. 1. nu. 77. qui suc-
cess. reneā. lib. 1. feud. Idem Afflic. in
libr. 1. cōsti. rub. 51. §. item dura, nu-
mer. 3. & idem Afflic. decif. 391. nu.
9. & Paris. cōf. 2. nu. 157. libr. 2. &
Felin. in varijs locis, vt cum & alios
refert Hippol. in. l. vni. num. 170. C.
de rap. virg. & in pact. crimi. §. opor-
tunē, numer. 61. & Dec. in rub. de ap-
pella. numer. 10. vers. sexto: ex quo-
rū numero satis apparet id receptū
esse. Sed ex sup. dictis nullo pacto
sustineri potest, & manifestē repu-
gnat alia recepta sententia, quæ ha-
bet non posse principem etiam in
causa ciuili citationem tollere, vt in
distinctē notat Panor. in. c. cū olim,
& ibi Ias. Fel. num. 12. de re iud. am-
pliātes id, vt neq; etiam de plenitudi-
ne potestatis: quod vt verius & rece-
ptius tradit Anto. Capi. decif. 69. nu.
26. licet Feli. variauerit, vt ibi refert,
late Hippol. in rep. l. de vnoquoq;
ex num. 10. ff. de re iud. licet aliqui
variauerint, vt etiam ibi refert Ale-
xand. nu. 12. & ita Cur. Sen. cōf. 49.
num. 92. & seq. licet ibi male videat-
ur repetere differentiam inter cau-
sas criminales & ciuiles. Sed melius
in omnibus hoc probat Soci. cōf. 120.
nu. 3. & nu. 10. & seq. vers. sed
præmissis, li. 3. Quia in re dd. vt diuer-
sa tradere videtur, vbi causa coram
alio est discutienda: vel quando co-
ram eodem principe: licet Hippol.
non aduertat, quod colliges ex re-
latis ab eo & à Ias. in. l. nec quicq; nu.

29. ff. de offi. procōf. Maran. de ord. iudi. 7. par. nu. 10. pagina mihi. 354. & tamen ad id requirūt causam in principe: & ita Anto. Nicel. cōcord. 52. in. 7. fallē. quod intelligas in citatione ad noticiā iudicij & defensionem: secus autem decitatione ad audiendam sententiam, hæc enim auctoritate principis facile tolli potest licet vtroq; iure vt necessaria tradatur: ita Anto. Capic. decif. 1. nu. 36. & vltra eum ex Bal. notat eleganter De ci. in. c. ex parte. 2. col. 7. vers. & ista limitatio, de offi. deleg.

22 Neq; difficultatē faciunt iura que loquuntur de causa à principe commissa, cum clausula appellatione remota, maximè tex. in. l. 1. §. interd. ff. à quib. appel. nō lic. vbi Bar. & Imol. latē, & latius Phil. Franc. in. c. pastoralis, de appella. Feli. & Rip. in. c. 1. de rescrip. quæ iura etiam in causis criminalibus necessario intelligi debent ex prædictis, contra Dec. in. di. rub. de appel. col. 6. nu. 10. vers. sexto: Hippol. in. d. §. oportune, nu. 60. cum sequent. putantes causam criminalem non posse committi appellatione remota. Contra quos est generalis litera. d. §. interdum, iuncta vulgari regula. l. de præcio. ff. de publicia. & magis ex text. in. l. 1. §. penuli. ff. de alex. luf. nec facile admitti debet differentia inter causas civiles & criminales, cum equari soleant, vt ex Bart. & pluribus deduxi in commentar. l. 1. C. de bon. mater. carta. 124. col. 2. & notat Alexan. in. l. 2. nu. 8. ff. de re iud. Et apud Lusitanos habetur ea æquiparatio Ord. lib. 5. titu. 1. ad fin. & in extrauā. ord. iudi. & deniq; ante & post d. §. interdum, loquuntur l. C. de causis criminalibus, vt. l. non tantū. ff. de appel. l. 1. ff. quā appel. sit. l. 1. ff. nihil non. appel. pen. Sic igitur intelligi debet tex. d. §. in-

terdum.

Dixi ea iura loquentia de appellatione remota non ob stare, nec ex ijs probari, defensionem à principe tolli posse: DD. autem anxie laborantes tandem respondent, distinguendum esse inter defensionem naturalem & civilem, quasi appellatio sit defensio civilis, ideoq; à principe tollatur, vt resoluit Imol. in. d. §. interdū, col. 14. Felin. & Dec. ind. rubr. de appel. ijdem Feli. & Dec. nu. 3. in. c. 1. de rescrip. Maran. de ord. iudi. 6. par. nu. 329. pag. mihi. 63. de quo melius agit Couarru. in quæst. prac. cap. 24. nu. 6. char. 114.

Quæ cōciliatio & distinctio parū tuta est, cum ex sup. dictis constet etiam defensionem iuris civilis non posse iuste à principe tolli: vnde verius dicendum videtur, appellationem propriè non esse defensionem, & ideo remota appellatione non tollitur defensio, quæ propriè est vt reus plenè audiatur & ei iustitia fiat, iuxta Clem. pastoralis, de iudic. An autem sint plures instantiæ seu plura tribunaia, merè arbitrarium est, nec respicit iustitiam causæ: nempe enim scire potest an rectius in prima instantia vel in secunda iudicetur, vt bene videtur aduerrere Rebus. in. 1. tom. ad ll. Galla. pagin. 308. nu. 35. atque ita constat, remota appellatione non tolli defensionem naturalem neq; civilem: constat item nō fuisse tam anxie à DD. laborandum circa eam obiectionem.

23 Non tamen negauerim ex duobus iniquis iniquius esse defensionē tollere in criminalibus, putarem etiam (aliqua litera saluando traditionem DD.) leui ex causa posse principem tollere aliquas exceptiones ditorias parui momenti, non respicientes merita causæ, pro vt exceptionē

B 4 pro-

C. de rescinden. vend.

procuratoriam militis vel fœminæ, vel exceptionem feriarum: argum. tex. in l. si fideiussor. 29. §. quædam. ff. mand. per quem hoc not. Bal. in. c. cum venissent, in fin. de testib. & Ias. in. l. pactum inter heredem, nu. 17. ff. de pact.

Secus autem in exceptione peremptoria quæ à principe tolli nō potest, l. causas. C. de transac. idemq; in exceptione pacti de nō petendo ad tēpus, quia continet interesse notabile quæsitum ex conventionē, ut colligitur ex glo. in. d. §. quædam, iūctis sup. dictis idemq; verius puto in exceptione ordinis, ut scilicet prius alter excutatur: continet enim iuris beneficiū magni momēti, quod ne mini auferri debet, iuxta sup. deducta, & regul. l. 4. §. si quis condēnatus; ff. de re iudic. quod alibi plenius trado contra quā plures malè intelligētes glo. l. si mancipiū. §. 1. ff. de iur. iur. Sic verius puto separādā esse recusationem ab appellatione, difficius enim tollitur recusatio: & regulariter non poterit princeps committere causam remota recusatione, ne per obliquam iustitia evertatur: contra plures DD. & quantes appellationē & recusationem, quos refert Hippol. singu. 292. & Prepos. in l. c. postremo, de appel. Melius tractat Dec. in. c. ad hæc, col. fin. de rescrip. & in. c. cum inter, numer. 11. de excep.
 * Cōcederem etiā dd. posse principem facillime dispensare circa dilationes, ex notat. à Dec. in. d. c. cū sit Romana, nu. 4. de appel. Cautēdum autem est ab eod. Dec. & multis alibi periculose traditibus principem posse tollere defensiones, ut Dec. not. in. c. ex parte, col. 3. in ult. notab. nu. 4. de offi. delegat. & DD. in. l. 3. §. si is pro quo, ff. quod quisque

iur. id malè deducētes ex illis iurib. ibi, quæ (si bene expendantur) contrarium probant.

24 Inferitur tādē omnino reiiciendā & exterminādā esse inhūmānam illam multorū traditionem, cū principi tribuūt plenissimā vel absolūtā potestatem, eā ab ordinaria distinguētes, ut ex illa omnia possit: utq; facta mentione talis potestatis nulla exceptio obijci valeat: quod in inter alios acerbius scripsit Ange. in l. item si verberatum. §. 1. ff. de reivēdict. Panor. conf. 84. lib. 1. Bal. in. l. 2. col. 6. nu. 39. C. de servit. & aqu. Alexan. cōf. 216. nu. 24. lib. 2. Dec. plures referens conf. 269. col. 4. vers. & etiā idē Dec. conf. 498. num. 24. cum seq. Hippol. in repet. l. de vno: quoq; nu. 16. Assl. in. c. 1. §. similiter, nu. 42. de cap. qui cur. vend. in. 3. feu Anto. Capi. decis. 166. nu. 10. Gozadi. conf. 5. num. 23. & seq. Ias. conf. 107. col. 2. lib. 4. Castal. in tracta. de Imperat. quæst. 98. & copiosius quæstio. 110.

In quo scribentes ipsi mirè variāt, aliqui prorsus improbātes, ut in frast. alij intelligentes eam absolūtā potestatem dum modo princeps lesionem resarciat: & ita Dec. in. c. quæ in ecclesiis, nu. 25. de constit. Cagnoli. in prohem. ff. nu. 42. & ita cōmūnem opin. procedere inquit Beloni. conf. 2. nu. 9. Alij distinguunt inter magnum & modicū damnum, ut tanquā receptius videtur tradere Alex. in. l. 2. §. is pro quo, num. 7. ff. quod quisq; iur. Alij vacillant, ut Ias. in. l. Barbarius, num. 35. ff. de offi. præto. quæ DD. varietas satis indicat non verā nec tutā esse hanc suā traditionem de absoluta potestate.

Anteq; verò tota ea traditio damnetur, aduerto cōtra Alex. iniustitiā

non

non cessare etiam in modicis: vt in.
l. & in maioribus, C. de appella. Simi
* liter aduerto cōtra Dec. Cōgno. Bel
lon. non cessare eādem iniustitiam,
si absq; iusta causā princeps auferat
alicui inuitorem, licet eius valorē sol
uat: iam enim ex violētia libertatem
tollit, iniuriamq; infert, contra tex.
in. l. extat. ff. quod met. cau. non leue
enim interesse volūtatis censetur,
argum. text. in. l. fin. ff. de vsu & ha
bit. quem not. Bart. in. l. si filius qui
patri, nu. 4. ff. de vulg. glo. & Paul. in.
l. cum seruus. ff. de condic. ob. caus.
optima glo. in. l. quanuis melius. 9. ff.
de vsufr. Alex. conf. 55. in. fi. lib. 2. id
que probari satis videtur ex sacra pa
gina. li. 3. Reg. vbi nec data pecunia
Regi licuit subditi vineam occupa
re nisi eo consentiente: & vis illata
acerimē à Deo punita fuit.

25 Generaliter autem absolutæ pote
statis nomen iuri cōtrarium, & om
nino à iureconsultis ablegandum, re
ctē & eleganter tradit Couarr. d. libi
3. resolut. capit. 6. col. 8. cū ad iuris
tractationem nihil pertineat quod
* princeps vi & terrore potestatis fa
cere potest: & vltra Couarr. idem in
quit Molin. ad Dec. in. d. c. quæ in ec
clesiarū, litera. t. & ante eos Forru. in.
l. Gallus. §. & quid si tantū, nu. 290.
vers. ego verò, & nu. 301. & sequenti
& num. 311. vbi eam potius appellat
plenam peccandi potestatem: & ita
in principē absolutam eam potesta
tem negat Alcīa. in. l. censere. exj. ff.
de verb. sign. idē etiā satis colligitur
ex Bart. in. l. fin. nume. 2. ad fin. C. si
cont. ius: ibi, [Deus non dedit eis iu
risdictionem peccandi nec auferen
di alienum.] quod etiam colligitur
ex eod. Bart. in. proham. ff. & ibi Al
ber. nu. 12. in fin. cum sequen. idē
apertē tradit Afflic. lib. 1. consti. rub.
40. numero. 5. Imò ex potestate ab

soluta magis dicēretur tyrānnus, vt
sentit Corraf. in repet. l. frater à fra
tre, nu. 71. ff. de cōdic. indeb. qui de
buit citare bonam glo. in clem. 1. de
Baptif. vbi loquitur de principatu &
tyrānide: quam not. Io. Imol. in rub.
ff. de verb. obli. col. 4. idē notabiliter
probat Bal. in. l. decernimus, nu. 3. C.
de sacros. eccles. & alibi dicit Bal. in.
l. Emilius, col. fin. ff. de minor. [ma
gnus est Cæsar, sed maior ratio & ve
ritas:] & Afflic. lib. 1. cōstit. rub. 51. §.
itē dura. ad finē fol. 127. Nec DD. si
bi constant cum ex vsu talis potesta
tis tradunt principem grauiter pec
care: vt agnoscūt Bal. in. d. l. 2. & plu
res iam citati, & ex Ilern. & Innocē.
tradit Capic. decif. 166. nu. 12. eaq;
potestas absoluta in bonis subdito
rū non Christiani principis sed Tur
carum tyranni esset, vt tradit D. So
to lib. 4. de iust. & iur. quæst. 4. art. 1.
col. 4.

Eleganter etiam hoc probat Ci
cerolib. 3. offic. ibi, [nulla nobis cum
tyrannis societas, sed potius summa
distractio est:] Idem Cicero. 3. de le
gib. de simili potestate ait, [mihi qui
dem pestifera videtur, quippe quæ
in seditionem nata sit.] Similiter
Aristotel. 3. polit. ca. 12. secundum
versionem Perionij, [nunc de abso
luta regia potestate, in qua ex libi
dine suā Rex gerit administratque
omnia.] Scitē autem & eleganter
Regis & Tyranni discrimen descri
bit idem Aristotē. libro. 5. capitul.
19. & inter alia subdit, [Est Tyrā
no voluptas proposita, Regi ho
nestas.] huc spectat grauis Salustij
sententia, [in maxima fortuna mi
nima debet esse licēcia:] Alia præ
terea Aristotel. aurea sententia, d. li
bro. 5. polit. capitul. 11. [quō minor
potestas eorum est qui imperant, eo
diuturnius stabiliusq; stat imperiū.]

B 5 &

C. de rescinden. vend.

& inferius, [vna ratio euerendi regni in eo posita est, si imperium ad tyrannidem accesserit:] huc etiam pertinet Ennij carmen. [Pellitur è medio sapiètia, vi geritur res.] quod refert Lactanc. de iustitia capit. 1. & omnino menti commendanda sunt quæ idem Lactan. tradit. d. lib. cap. 6. & cap. 9. [Et iustitiæ proprium est alienum non attingere:] vt ex Carneade refert idem Lactan. capit. 17. & Plato dialog. 1. de Repub. vel de iusto inquit, [neq; boni lædere est, sed eius contrarij,] & statim, [non igitur iusti opus est nocere amico vel alteri cuiquàm, sed contrarij eius in iusti] & dialo. 9. [constat nullam ciuitatem tyrannide pressa esse miseriorem, nullamq; Rege gubernata beatiorem esse.] Quibus verbis significat Plato, Regis nomē iusto tantum congruere: Sed & D. Augusti. de Ciuitat. Dei, libro quarto. capit. 4. grauiter inquit, [remota iustitia quid sunt regna nisi magna latrocinia?] & beat. Gregor. in regl. [Summum in regibus bonum est iustitiam colere, & sua vnicuiq; seruare, in subiectos non seruire, non sinere quod potestatis est fieri, sed quod æquum est custodire] & Diuus Ambrosius. libro quinto, episto. ad Valent. Imper. [hoc interest inter bonos & malos principes, quod boni libertatem amant, seruitutem improbi.]

26 Ex proximè deductis & ex alijs de quibus in his illationibus, rectè expensis satis liquere videtur (quod in principio diximus) cum alicui dominium vel ius suum aufertur, non tantum ius ciuile vel humanum scriptū offendi, sed etiam naturale & gentium, imò & diuinum: quibus repugnat iniuria vel iniustitia.

Hoc autem quoad ius naturale &

gentium probatur ex I. C. in. l. nam hoc natura. 14. vbi glo. citat concordantes. ff. de condic. indeb. cum ijs quæ dixi superius cap. præceden. ad. l. 1. ff. de furt. Idq; ostendit reg. iuris in. l. iure natura. 207. ff. de regu. iur. & ibi Dec. probatur etiā manifestè ex definitione iustitiæ, de qua Vlpia. in. l. iustitia. 10. ff. de iusti. & iur. & iustitia. in princ. Institut. eod. quatenus eam appellat perpetuā & constātem in id, vt ius suum vnicuiq; tribuatur: quasi ea lex ab initio creati orbis & natura ipsa semper fuerit: idē probat I. C. in. l. 3. ff. de iusti. & iur. ibi, [cum inter nos cognationem quandam natura constituerit, consequens est hominem homini in iudicari nephas esse.] Quod probat Balduin. Institut. de iusti. & iur. ad fin. & non semel Connan. lib. 1. cap. 1. & 2. sola enim duce natura norunt omnes iniustū esse alterum lædere. Id etiam probat Budæ. in. d. l. iustitia: hoc indicat ratio ipsa naturalis. Hoc satis probat D. Augustin. de ciuitat. Dei lib. 19. cap. 4. ibi, [Quid iustitia, cuius munus est sua cuique tribuere, vnde fit in ipso homine quidam ordo iustus naturæ.] Hoc probant Plato. & Aristot. in locis citatis nupræcedē, speciatim verò celebratissima illa Platonis sententia asserentis hominem non vt sibi ipsi tantum, sed & vt alijs pro sit, natum esse: vt refert D. Ambrosi. officior. lib. 1. capit. 28. idem probat Diu. Ambrosi. 1. officior. capit. 46. & libr. 3. cap. 4. ibi, [naturam violat qui alteri nocet,] & ibi, [aduersus naturam est, aliena ambire:] probat etiam Aristot. 3. politic. cap. 12. scribens Tyrannorum imperium & alia, quæ modum transeunt, naturalia non esse, sed magis repugnante natura fieri.

Eadem sententiā magis probatur à Cice

Ciceronem in multis locis: expref-
sim verò lib. 3. officior. ibi, [Neque
verò hoc solum natura id est iure gē-
tium: sed etiam legibus populorum:
quibus in singulis ciuitatibus Re-
spub. continetur: eodem modo con-
stitutum est vt non liceat sui com-
modi causa nocere alteri. Hoc enim
spectant leges, hoc volunt, incolu-
men esse ciuium coniunctionem:
quam qui dirimunt, eos morte, exi-
lio vinculis, damno coercent: Atque
hoc multo magis exigit ipsa naturæ
ratio: quæ est lex diuina & humana,
cui parere qui velit (omnes autem
parebunt, qui secundum naturam
volunt uiuere) nunquàm commit-
tet, vt alienum aperat, & id quod
alteri detraxerit sibi assumat.]
Et proximè, [Detrahere autem al-
teri sui commodi causa, magis est
contra naturam.] Id aperte ostendit
Cicero ibidem subdens, [Ex quo ef-
ficatur, hominem obedientem na-
turæ homini nocere non posse:] Sed
multo apertius & significantissimè,
idem Cicero paulò inferius dicens.
[Quod si ita est, vna continemur
omnes lege naturæ: idque ipsam si
ita est, certè violatè alterum, lege na-
turæ prohibetur.] Non potuit quod
pretendimus manifestius dici: Idem
Cicero lib. 3. de finib. pulchre offi-
cia & virtutem proficisci ab initijs
naturæ probat: & lib. 5. latius pro-
bans, quod retulimus ex Iuriconsf.
in dict. l. vt vim, esse natura inter
homines coniunctionem quandam,
vt alter alterum lædere non debeat.
idque non semel iustitiæ proprium
esse inquit multis elegantissimèque
verbis nempe suis, quæ ibi legi pos-
sunt: id tamen refero quod ibi sub-
dit, [Bonum appello quicquid se-
cundum naturam est, quod contra
malum.] Idem Cicero lib. 1. de le-

gib. id sæpè significat, multis osten-
dens illam hominum coniunctio-
nem quæ inter omnes firma esse de-
beret, si deprauatio cōsuetudinum,
si opinionum vanitas animorum im-
becillitatem non torqueret & fleste-
ret: subdit ibidem Cicero. [Ita fit
vt nulla sit omninò iustitia, si neque
natura est.] & inferius, [Nos legem
bonam à mala nulla alia nisi natu-
ræ norma diuidere possumus.] &
inferius: [Est enim virtus perfecta ra-
tio, quod certe in natura est.] & de-
inde: [Quare cum bonum & ma-
lum natura iudicentur: & ea sint
principia naturæ, certè honesta quo-
que & turpia simili ratione iudican-
da sunt.] Nec grauabor eiusdem Ci-
ceronis verba lib. 2. de legib. referre:
[Erat enim ratio profecta à rerum
natura, & ad recta faciendum impel-
lens, & à delicto reuocans, quæ non
tunc demum incipit lex esse scripta,
sed tunc cum orta est.] Ex quibus li-
quet quod pretendimus, & ex eis-
dè explicari potest qd inquit Iuriscō
sul. in l. seruus ea lega. ff. de seru. ex-
port. ibi, [beneficio hominem affici
hominis interest.]

Ex eisdem verò manifestè sequi-
tur quod secundum proponebam,
auferre alicui ius suum repugnare
iuri diuino rationique diuinæ legis,
quod probatione nō eget, maximè
inter eos qui verā religionem colūt,
cū ex precepto teneamur diligere
proximum vt nos ipsos, & eius rem
nec facto nec animo auferre, Matth.
22. & sententia seruatoris nostri. [Om-
nia quæcunq; vultis vt faciant vobis
homines, & vos facite illis, hæc est
enim lex & prophetæ.] Matth. 7. Lu-
cæ. 6. tradit D. Augusti lib. 19. de ci-
uita. Dei, cap. 14. Ab eant ergo qui
iniquè aiunt principem auferendo
rem alicui, scriptū & ciuile ius tantū
offen-

C. de rescinden. vend.

offendere, non naturale nec diuinū, cum multo magis hæc violet: & consequenter retorquetur fundamentum quod nostros fefellit, qui cū agnoscunt non licere principi violare ius naturale vel diuinū, perpetuū id retinere debebant: cū alicui absq; iusta causales sua auferatur, quocunq; iure sibi legitime quasita, quia semper in eo naturale ius & diuinū offenditur, vt manifestè constat ex predictis.

27 Licet autem princeps superiorem interris non habeat, necessaria fuit veritatis indagatio circa eius potestatem: Nec predicta effectu carebūt, nisi principatus in tyrannidem verteretur. Primum enim pars quæ læditur ex præscripto rem suam ei auferere, audiri debet ab eodem principe melius informando. Similiter eodē principe iniustitiā negare poterit pars læsa apud summū Pontificem cōquari. Sic etiam successor talis principis emendabit eius iniquitatē, & rescindet acta quæ emanarūt ex rescripto vel iussu auferente parti rem suā: vt hoc bene & breuiter probat Fortun. in. l. Gallus. §. & quid si tātū, nu. 305. deficiente enim iustitia apud potestatem secularē, oppressis succurri debet ab ecclesiā & summo Pontifice. c. licet. c. ex tenore. c. ex parte, de foro compe. in signis D. Nauar. in. c. no uir. 3. nota. & 28. corol. & 6. nota. de iud. & de successore reuocare iniquè factū ab antecessore. c. vno, qui succ. ten. & ibi Affli. numer. 49. & numer. 98.

28 Adde etiā facilius remedium, vt pars quæ læditur ex tali rescripto, obijciat iniustitiā rescripti, & lationem iuris sui: ita enim impedit executio nem iniqui iussus, iuxta. c. si quādo, de rescript. & l. si vëdicari, C. de pœni. quam l. extollit Iaf. in. l. debitoribus. col. fin. in princip. ff. de re iudi.

Zaf. in. l. cūctos populos, 2. lectu. nu. 12. C. de suln. trin. Dec. in. c. cūm teneamur, nu. 3. & sequen. de præben. Dec. in. l. quicquid calore, in fin. & ibi Cagnol. ff. de regu. iur. Hippo. in. l. 1. §. si quis vltro, nu. 46. ff. de quæst.

Hoc autem generalius & vtilius probatur ex responso Constan. in. l. 4. C. si contra ius, cuius aurea verba habent, [Et si non cognitio sed executio mandetur, de veritate precum in quiri oportet: vt si fraus interuenierit, de omni negotio cognoscatur.] Vult igitur lex, vt quamuis in rescripto committatur executio, audiri debeat pars obijciens vitium ali quod precum seu informationis: vt ita executio impediatur, & Iudex cui cōmittebatur executio, cognoscet etiam de impedimentis & obiectionibus aduersus rescriptum: & ad hoc illam. l. dicit singulare, & se alibi nescire in vtroq; iure, la. ibi, ante nu. 1. cui adde bonū tex. (cuius nec glo. nec alij ibi meminerunt) in. l. 2. in. 2. parte C. de dilation. Nec cōtra rescripta negatur audientia in Lusitaniā a grauissimis referadarijs, qui ad principis latus iustitiæ præstant: de quib⁹ habetur lib. 1. ordin. titu. 3.

Vera autem & propria ratio. d. l. & si nō cognitio, ex mēte Paul. Cast. ibi, deducenda est ex doctrina. l. meminerint, C. vnde vine scilicet ex rescripto vel iussu principis parte inaudita, sequatur iniuria: ideoq; diuersum est vbi post causam cognitā & discussam committeretur executio, secundum scriben. Et in specie Paul. Cast. in. l. si prætor. nu. 8. ff. de iudici. Nō autem petēda est ratio ad. d. l. ex regula, l. 2. ff. de iuris omni. iud. nam & verba & forsan mens principis solam executionem respiciebant, ratio tñ & æquitas iuris id restringit: atq; ideo nō videtur recte aduertisse

Barr.

Bart. in. l. a. diuo Pio. nu. 4. ff. de re iud. d. u. ad. d. l. assignat ratione ex reg. d. l. illicet cum Bar. transeant exteri, & Panor. in. c. de cetero, de re iudic.

29 Inferitur ex sup. dictis ad frequen-
tissimam periculosamque plurimo-
rum traditionem, quae in districte di-
ci solet Papam habere liberam & ab-
solutam potestatem ad libitum in be-
neficialibus, in quibus domini Cano-
nista, & cū eis nostri, aperte tradunt,
non requiri causam ad prouidendū
nec ad reuocandum: & maximā sum-
mi Pontificis potestatem specialiter
ampliolem faciūt in beneficalibus;
vt tradit Feli. in. c. quæ ecclesiarū, nu.
40. & ibi Dec. nu. 26. qui citant innu-
meros ad eam absolutissimā potesta-
tem dandi & auferendi beneficia &
Episcopatus absq; causa vel satisfac-
tione: & hoc vt receptissimū tradit
Ripa lib. 2. respō. capit. 19. nu. 5. &
Gome. in regu. de non tolliur. quæ-
st. q. 1. col. 3. ver. nā in beneficalibus;
Ias. in. l. Barbatius, nu. 43. ff. de offic.
præt. Barba. de prætā. Card. q. 1. nu.
14. Bal. in. l. rescripta, nu. 7. ad fi. C. de
prætā. in per. offer. Gigas de pensio.
quo. nu. 4. & q. 37. col. 1. Soci. cons. 13.
nu. 34. l. 1. Selua de benefic. 2. par. q.
1. nu. 42. Citant omnes ad eam con-
clusionem. c. 2. de præt. in. 6. & elem.
1. in fin. vt litē peden. Plures etiam ar-
guunt ad hoc ex eo q. beneficia sunt
ordinata iure positiuo, vt per Gig. d.
q. 37. num. 4. Alcia. reg. 3. præsump.
8. nu. 2. Gazialup. de pens. q. 19. nu.
30. & Ripa in. d. c. Et inde inferūt il-
lud de potestate priuandi à benefi-
cijs & Episcopatu, cum glo. c. fin. 9.
quæst. 3. quā in vt receptam extollit
Ias. in. d. l. Barbatius nu. 43. Gigas de
pensio. q. 10. numer. 7. & alij de qui-
bus sup. & relati à Feli. in. d. capit. quæ
in ecclesiarum, numero. 42. Simili-
ter inferunt quod in beneficalibus

potest Papa procedere, parte non ci-
citata nec audita, Panor. in. inc. inter
quatuor, de maior. & obedi. Selua.
de benefic. d. 2. par. q. 1. nu. 43. Paris.
cons. 5. nu. 85. & nu. 111. lib. 4. Cid. d.
q. 37. nu. 3. & hoc ex præcedenti te-
queretur iuxta regu. l. qui potest in-
iuris 27. ff. de regul. iur. de iur. 1. 1.

30 Sed hæc quæ receptissima multis
videntur à non paucis improbatu-
in primis verò in his incidit duplex
inspectio, prior circa prouisionem
beneficiorum; altera circa priuatio-
nem: In prouisione beneficiorū pro-
cedere videntur dict. cap. & d. elem.
dū mafferunt habere summum Pō-
tificem plenissimam potestatem: idq;
sonat verbum [disponere] quo illa
iura vtuntur. Et in electione seu pro-
uisione eadem iura explicat D. Soto
de iustit. & iur. lib. 3. q. 6. artic. 2. pag.
260. col. 2. vt verba plenissimæ potes-
tatis tantum significent non esse in-
terris ei superiorem: Addo text. in. c.
patet, & cap. nemo iudicabit, & cap.
facta. 9. quæst. 3. nemo enim de sa-
ctis summi Pontificis iudicare po-
test, vt ibi: Si autem Papa iniuste pro-
uideret, præferendo indignos & ma-
lè consulendo ecclesijs, id esset con-
tra dictamen & rationem naturalis
& diuini iuris, secundum sup. tradi-
ta: quæ iuuantur ex glo. in. l. penult.
ff. de hæred. instit. quod maior di-
gnitas & eminentior qualitas perso-
næ, minorem licentiam præstat ad
iniqua: & ibi not. Bald. & bonus tex.
in cap. homo Christianus, & in cap.
si Papa 40. distinkt. Sic D. Ambros.
de dignita. sacerdo. cap. 3. [magna
sublimitas magnam debet habere
cautelam: honor grandis grandio-
ri debet sollicitudine circumualla-
ri: Cui plus creditur plus ab eo ex-
igitur.] Plenitudo ergo potesta-
tis & libera potestas. S. P. in be-
nefi-

C. de rescind. vend.

beneficialibus respectu facultatem illā cōferēdi ut sibi placuerit, cum nemo ei contrā ire valeant, non autem ut illicita prouisio definat esse iniusta: Sicut in concessionibus principum circa honores & officia in Repub. libera etiā potestas in illis iurib⁹ dicitur, quia ab alio nō pendet, nec aliū spectat, arg. l. 1. C. de sacros. eccle. cū alijs quæ adduci possent: Quæ consideratio aliquāter etiam viget ad priuandum & reuocādum: solus em̄ Papa ex causa potest, vt notabiliter deducit Pano. q. 1. col. 7. vers. ex quibus: & ita illa iura melius intelliguntur quā per Rip. in rubr. de constitut. num. 15. Et circa prædicta ad. d. clem. & d. c. ne verba illa amplissimē potestatis, inducere possint ut iniustum iustificetur obstante dictamine & ratione naturalis & diuini iuris: vltra iam citata conducuntque egregiē tradit in hæc verba Cicero lib. 1. de legib. [quod si tanta potestas est stultorum sententijs atq; iustis, vt eorum suffragijs rerum natura vertatur, cur non san ciunt vt quæ mala pernicioſaque sunt, habeantur pro bonis & salutaribus:] Et hoc est quod sentit rex. in. §. sed naturalia, Instit. de iure natu.

Altera inspectio est circa priuationem & reuocationem, in qua tutius videtur (salua correctione S. M. ecclesie) contra glo. & innumeros
* sup. relatos: vt summus Pōtēfex nō possit sine iusta causa priuare quem Episcopatu vel beneficio canonicē obtento, nec id sacrosanctam maximāque in terris potestatem. S. P. minuit quod satis probatur ex sup. traditis circa principes & subditos, etiam in ijs quæ ab ipsi principibus donata fuerunt: facit text. in. l. 5. C. de reuocat. donat Et hanc veriore sententiam probant multi, inter

quos Cardin. relatus à Feli. in. d. c. quæ in ecclesiarum, numer. 42. vers. sed dominus: & idem sequitur ibi Feli. alios referens, eandemque id dicit receptius numer. 43. ibi, [& communiter dicitur.] & hoc vult Bald. (sibi ex more contrariis) in. c. 1. nu. 1. vers. & est argu. de natur. feud. Hoc etiam manifestē probat in beneficialibus & Episcopatu Innocen. in. c. nisi cum pridem, col. in fin. vers. nos dicimus, de renun. an ijs etiam exigens in priuatione causam & satisfactionem. Et ita e rudicē & copiosē consuluit Roman. consil. 345. & copiosius Panormit. omnino videndus, in. d. quæst. 1. quos sequitur Ioa. Crier, in tracta. de primogen. lib. 3. quæst. 7. num. 15. vbi alios refert: & ita dixit Hern. quem refert & sequitur Molin. ad Decis. in. d. c. quæ in ecclesiarum, litera. v. idē ad Alex. cōf. 101. nu. 6. lib. 7. Et in priuatione vel reuocatione ita respōdebat Barba. quem sequitur Gome. (sibi repugnans) in. d. reg. de nō toll. iur. quæst. eadem. q. 1. vers. [putarē:] idem sentit apertē D. Soto, vbi sup. & Cosmas in. 1. par. fol. 172. & nemine ex his relato ita securē scribit probus ad Monachu. in. d. c. 2. de præbē. in. 6. nu. 1.

Pars hæc verior & omni iuri consentanea, probatur iudicio meo ex vulgari. c. 1. de cau. pos. & propr. vbi summus Pontifex fatetur se non posse procedere contra aliquē inauditum: nec eum spoliare. c. nos in quæ. quā. 2. quæ. 1. quæ iura & similia, si cum iudicio expendantur, principaliter ad quæstiones beneficiales applicanda sunt: De his enim frequēter agitur in decretalib. & decisioi. iuris canonici: hoc suadet honestas, eum citq; utilitas & quies ecclesie, quæ ex cōtrario quotidie turbaretur: vt merito damnanda sint quæ plures sup. rela.

relati tradebant, & à multis cauendum sit qui in beneficialibus receptissimum putant posse Papam ad libitum priuare & reuocare.

31 Ex eisdem ultimo (pro nunc) inferatur ad officia concessa à principe ad vitam vel ad certum tempus, videtur enim tutius & magis iuri consentaneum, vt sine iusta causa ante tempus auferri nequeant: secundum sup. deducta, quæ hoc de iure euincunt: plures enim contradicentes (statim allegandi) principaliter argumentantur de beneficijs ad officia, quasi indubitatum præsupponentes, posse summum Pontificem priuare & reuocare ad libitum in beneficialibus. Et eo argumento de beneficijs ad officia vitur Socin. conf. 53. lib. 3. Dec. in. l. fin. nume. 3. C. de pact. Sed ex proximè deductis in beneficialibus, iam retorquetur argumentatio DD. & verius videtur in officijs & dignitatibus secularibus non posse quem absque culpa priuari ante tempus: Licet contrarij scripserit Bal. in. l. rescripta C. de preci. imp. offe. & ex eo & Fab. id tradat Ioan. Lup. de Palac. rub. in princ. suæ repet. de dona. inter vir. & vxor. nu. 7. & Hispan. Xuar. allega. 12. fol. penult. & ult. & vltra eos tradit Matt. Afflic. in. c. 1. verb. potestas, numer. 14. quæ sint rega. lib. 3. feud. qui tamen loquitur tantum in iurisdictionibus: & Thom. decisio. 46. nume. 2. ad quod etiã Albert. Brun. Paul. Cast. refert Boer. decis. 146. nu. 18. vbi in ea q. hoc proposuit. Sed in uoluntate tractat nec se explicat: & idẽ sentit Bened. in ci. Raynucius, verb. duas num. 37. dum tatũ excipit casum officij pecunia concessi: ex Bal. in. l. qui se patris C. vnde lib. & alijs quos citat: tunc enim est contractus qui principem ligat, ex Panor. in. c. nouit, nu. 25. & ibi Felin. nu. 9. de iu-

dic. Alex. cõf. ult. nu. 20. libr. 4. Anto. Capic. decis. 121. & illud de cõcessione per pecuniam, probat Paul. Cast. in rub. C. de iust. cod. cõfir. nu. 6. Idẽ Paul. Cast. in l. digna vox nu. 6. C. de legi. Afflic. decis. 128. nu. 10. Pala. in. d. rub. §. 50. nu. 5. Dec. cõf. 292. nu. 7. Idem Dec. conf. 390. nu. 7. Rubeus in rep. §. quidam recte. l. Gallus. col. fin. num. 211

Et ita limitabitur magnus rigor Ordinationis apud Lusitanos lib. 1. tit. 76. quæ in omnibus officijs habet, posse calibere à principe auferri: vt scilicet non procedat in ijs quæ non gratis sed pretio conceduntur: quod tamen in Lusitania fieri non solet, frequenter autem in alijs regnis. Et communiter id limitatur ne procedat in officijs concessis obseruitia & benemerita, secundum Afflic. in. d. tit. quæ sint regal. §. potestas, nu. 23. & in. c. 1. nu. 24. de natu. feud. Capic. d. decis. 121. nu. 15. & sequen. Hispanus Xuar. alleg. 9. pag. 3. vers. primo. Soci. cõf. 58. nu. 9. li. 1. probat Bal. in. l. si dum mihi. ff. de dolo. Pala. in rubr. §. 50. Felin. in. c. nouit, num. 12. de iudic. Tiraq. in. l. si vnquam, verbo donatione, nu. 13. Sed hoc de remuneratione tutum sæpe non est, & longè aliter resolui debet, vt plenissimè & verè contra DD. scripsi, in commentar. l. 1. in. 3. par. C. de bon. mater.

Hæc omnia magni momenti exactissimè deducta, & quæ sæpissimè Reip. conducere poterunt, doctis & candidis gratissima fore speramus, quod si delicati quidam liuidi fortasse notent prolixius tractatum fuisse, quod obiter incidit, per me licebit semper eis momos agere, & veneris sandalium (vt libuerit) calumniari.

CAPVT TERTIVM.

S V M M A R I A.

- 1 **V**ltra iam tradita circa l. i. ff. de contrab. empe. explicantur uerba d. l. in i. parte in qua l. C. tradit fundamentalia huius contractus.
- 2 Explicatur quid sit, perpetua assignatio, apud l. C. in d. l. i. reiecta expositione glo.
- 3 Quid sit apud l. C. in eodem loco, æqualitas quantitatis, reiecta expositione Fulgo.
- 4 Agitur de alijs uerbis l. C. in eadem l. i. circa publicam pecunie formam, et infertur ad alias l. ii. nu. 7.
- 6 Agitur de alijs uerbis d. l. circa usum et dominium, quorum meminit l. C. loquens de pecunia.
- 7 Agitur de alijs uerbis d. l. i. contra Budenm, et resoluitur cur pecunia uel nummus magis dicatur ex forma et quantitate, quam ex substantia uel materia.
- 8 Explicatur glo. in d. l. i. contra aliquos, et declaratur quæ sit iusta causa constituendi maiorem pecunie ualorem.
- 9 Inferatur ad aliqua utilia, et tractantur questiones glo. et Bar. an recipiens massam auri uel argenti satisfaciat soluendo pecuniam usque ad numerum 12. per totum.
- 13 Sustinetur quedam interpretatio Duaren. contra nouiss. Robertum.
- 14 Ostenditur contra aliquos, debitorem pecunie non satisfacere, soluendo uel prestando massam auri uel argenti.
- 15 Explicatur quæ conuentio resultet ex datione nummi monete pro alia, ut sape fit cum camporibus.
- 16 Sustinetur contra communem opinionem Hiero. Butig. ut debitor soluere possit in diuersa pecunia et diuersi metalli et explicatur Ordinatio apud Lusitanos: et num. 17.
- 18 Agitur de intellectu l. si ita. 43. et l. grecæ. 9. si Stichum. ff. de fideiuss. et an pro debitore frumenti uel alterius rei ualeat fideiussio in pecunia, et num. 19. et 20.
- 21 Tractatur, quod tempus attendi debeat circa ualorem et estimationem pecunie: et de intellectu l. cum certum. 20. ff. de auro et argen. lega. contra glo. et omnes, et num. 22.
- 23 Ad proxima adducitur et explicatur aliquo modo l. si ita 8. et eius regula. ff. de aur. et arg. et num. 24. ad contractus.
- De precio quod uenditionem inducere solet, et in eo aliqua contra uulgares traditiones, et num. 26. et 27.

CAPITULUM TERTIVM.

Ropius ad materiam
emptionis & vendi-
tionis, fundamenta-
lia sunt verba I. C.
in l. 1. ff. de contrah.
emptio. & ultra iam dicta superius
in primo capite, necessaria videntur
specialior explicatio aliorum verbo-
rum I. C. ibi. [Sed quia non semper
nec facile concurrebat, ut cum tu
haberes, quod ego desiderarem: in-
uicem ego haberem, quod tu acci-
pere velles: electa materia est, cuius
publica ac perpetua æstimatio
difficultatibus permutationum,
æqualitate quantitatis subueniret.
Eaque materia forma publica per-
cussa, vñm dominiumque non
tam ex substantia præbet quam ex
quantitate: nec ultra merx ætrumq;
est sed alterum pretium vocatur.]
1 Ex his verbis Pauli I. C. multa re-
sultant fundamentalia ad cognitio-
nem huius contractus: glo. autem
in verb. [materia] exponit [auri vel
argenti:] sentiens pecuniam fuisse
prius pretiosiori metallo percussam:
quod apertius dixit glo. in rub. C.
de vere. nummis. potest. Is tamen sen-
sus nec probabilis, nec tutus est,
nemo enim compertum habet, nec
asserere potest, quo metallo prius
formatus fuerit nummus: ut ex Plin-
io & Polidor. diximus supra. cap.
num. 27. & tradit Molin. in libro de
commerc. quest. 100. numer. 795.
imò ex eod. Plin. saltem apud Ro-
manos, pro comperto habetur, prius
in vñu fuisse pecuniam æream, quam
auream, vel argenteam, & tradit Ti-
taquel. libr. de retrac. ligna. §. 1. glo.
20. nu. 9. & Corraslib. 3. miscel. c. 13.
nu. 2. nec vllatenus contrariū probat.
l. v. C. de vere. numis. potest. quicquid

male citetur à glo. in rub. eiusdē titu.
2 Dum ait I. C. [publica ac perpetua æstimatio.] glo. exponit, [perpetua id est, generalis, quæ expositio non placet Fulgosibi, non aliter tamen explicanti: mihi autē displicet eo quod I. C. ibi agit de sola pecunia, neq; ea verba alijs rebus applicari possunt. Melius igitur intelligenda videntur de pecunie valore, qui fere semper ex pondere & qualitate metalli, æqualis est in omnibus prouincijs. l. deo. ff. de eo quod certo loco, vbi I. C. Caius hoc de pecunia dicit, diuersumq; de alijs reb. Et ratio hoc comprobatur quia pecunie æstimatio ex pondere & materia est, ut vsus indicat, & probat l. 1. (vbi Platea notat) C. de vere. nummis. potest. & ita in proposito accipietur verbū illud, [perpetua,] aliter alibi, ut per glo. §. 2. instit. de satisfda. tuto. glo. plenior in l. 1. ff. pro soc. quam extollit Barbo. cons. penul. 1.
3 Inquit I. C. in eadem l. [æqualitate quantitatis.] quam vocē statim repetit, quæ verba Fulgosibi exponit, ut ego proximè exposui alia, de perpetua æstimatione. Mihi vero ea expositio nō placet, ne I. C. notetur de superfluitate incontinenti: sed magis, quia eadē verba tantum respiciunt difficultates permutandi: non enim semper ali⁹ habebat quod alter optaret. Aprior igitur sensus videtur, ut cū I. C. dixerit, venditionem originē habuisse à permutatione, & propter difficultates permutandi inuētū fuisse nūmū, significet illis verbis, [æqualitate quantitatis,] quod vsu videmus omnia per pecuniā æstimari, & per eam ad æqualitatē reduci in commercijs humanis, ut etiā significat I. C. in l. si ita. 43. ff. de fideiusso. l. 2. nu. 1.

C Sub-

C. de rescinden. vend.

4 Subdit I. C. verba illa, [publica forma.] ex quibus colligebant aliqui secundum Alber. quamecūq; ciuitatem vel Rēpublicam ablsq; principis autoritate posse monetā cudere: sed illi malē colligebant, quia verba illa tantū respiciūt formā ipsius monetæ, quæ forma publica dicitur, ab ipsa Rēpublica, si libera est, vel à principe prouinciæ domino, argu. l. 1. ff. de consti. princ. & ita in hac re solius principis autoritas valet, iuxta glo. receptā in rub. C. de iure Reip. in fi. & l. fin. C. de fals. monet. c. 1. verb. [monetæ, quæ sint rega. Panor. in. c. quāto, de iure iur. de quo sunt apud Lusitanos Ordinationes Regiæ.]

5 Et eodē modo accipiēda sunt multa respōsa Iurecōsultorum agētia de pecunia & moneta cuius vsus probatus vel reprobatus erat in Republica. Omnes enim ferē I. C. quorū extant respōsa in pādeētis, fuerūt sub principibus Romanis lōgē post occupatā monarchiā, excepto Trebatio & vno vel altero. Vñ inferes ad Sceuolā in. l. creditor. 102. ibi, [Respublica utebatur. ff. d. solut. inferes etiā ad Vlpia nū in. l. elegāter. 24. §. 1. ibi, [reprobos.] ff. de pigno. act. iūcta. l. 1. C. de fals. monet. Nec debuit mirari. glo. in. l. 2. C. de fals. monet. & alibi, aliquā Rēpublicā habere autoritatē cū dēdā monetā. Id eū vel ex priuilegio erit, vel in Republica quæ sibi leges cōdere possit: diuersum autē est in ciuitatibus vel oppidis regni prorsus regi subditis: Licet etiam de iure Respu. quo ad alia appellētur. l. Respu. C. ex quib. can. maio. l. 1. & seq. C. de iure Reip.

6 Subdit I. C. in eadē. l. 1. verba illa, [vsu dominiūq;] quod intelligo referendū ad pecuniā & ad alia quæ per eā cōparātur: maximē autē nūmis, vel pecuniæ congruit verbum,

[vsus.] Sui eū natura dicitur pecunia semp distractioni parata, secūdū Philof. & Bal. in. l. fin ad fin. C. de cōpēsar. p. tex. in. l. vxorē. 39. vel. 41. §. de gauerat. ff. de legat. 3. pecunia autē re cōdita magis dicitur thesaurus, vt in l. si chor. 77. vel. 79. §. 1. ff. de legat. 3. & ppter frequētissimū pecuniæ vsū cōsetur quodā modo seruari nō posse, & dominos quoridie mutare. §. cōcōstituitur. Institū. de vsu fruc. c. fin. de pignor. ideoq; in pecunia nō potuit dari ver^o vsus fructus. l. 2. ff. de vsu fruc. car. rer. de quib^o iurib^o plura vtilia, & nō vulgaria videre poteris à me scripta in. cōmentarijs. l. 1. in. 2. parte, ex nu. 46. C. de bon. mater.

7 Subdit I. C. [non tam ex substātia quā ex quātitate.] Budausibi legit, qualitate: sed ei obstat fides omniū Codicū. [quātitate] eū legitur etiā in libris emēdatorib^o, vt aduertit Couarr. lib. nūmism. cap. 7. & Moli. decōmer. q. 92. nu. 694. exponētes ea verba, vt in nūmis nō cōsideretur ipsa materia ex q̄ efficiūtur, sed quātitas, id est, valor publicē constitutus ipsi nūmo vel monetæ. Quod etiam tradit Hieronym^o Butig. i. l. cū quid nu. 26. & i. l. q. te, nu. 32. ff. si cert. per. ita intelligēs. d. l. 1. Sed hoc nō ita indistinctē procedit, ideoq; rectius intelliges cū Fulg. nō relato, & cū glo. in eadē. l. 1. verb. [præbet:] nō ex sola forma & quātitate, sed etiā ex substātia & qualitate metalli pecuniā æstī mari, eiusq; valorē crescere, vt tradit Moli. de cōmer. nu. 703. & 798. Qd cum vsu & cōi sensu cōstet, nemo id negaret, ideoque immeritō Molin. alios in hoc reprehēdit. Et tandē verē intelligitur, pecuniam nō dici ex materia, vel massa, vel substātia, sed ex forma & valore ei cōstituto. Ante quā enim publica forma cudatur, nō potest dici nūmus, sed massa vel metallū

tallū, vt probatur ex supra dictis, & ex l. qui falsam. 19. ibi, [formare.] ff. ad l. Corn. de fal. Quod etiam notauit Raph. alibi relatus à Tiraq. de retrac. ligna. §. 1. gl. 2. n. 14.

§ Aduertendū etiam est ad glo. d. l. 1. verb. [prebet.] vulc enim, & ita plures ex ea colligūt, pecuniam signatā nō pluris æstimari, q̄ equalis ponderis materiā ex qua formatur: non tamen negat glo. posse principē ex iusta causa maiorem pecunię valorem constituere q̄ valeat metallū vel materia ad pondus, vt tradit Molin. de commer. q. 100. nu. 298. & ita ad glo. illā & DD. vitatur reprehensio Couarru. d. lib. numism. c. 7. fol. 49. iusta autem causa constituendi maiore valorem pecunię, est, ne extra regnū feratur, vt nuper apud Lusitanos constituit Serenissimus & catholicus Rex Ioan. 3. Vsum autē & cōstitutiones in valore pecunię attēdi debere, tradit Afflic. decif. 90. & decif. 194. nu. 1.

De Ethimologia autem dictionis, [nūmus.] & an duplici. m. scribi debeat, agit Tiraq. de retrac. lign. §. 30. glo. 2. nu. 21. cū Zaf. conf. 16. sed lazius Iacobus Cur. Brügen. lib. 3. coniectural. ad fratrem, cap. 23.

9 Explicatis igitur verbis l. C. in. d. l. 1. ff. de cōtrahen. emp. multa iam ex sup. deductis vtiliter inferri possunt, & primò ad quæstionē glo. & Bar. in l. 2. §. 1. ff. si cer. per. an recipiens falsam auri vel argenti ad pōdus, satisfaciāt soluēdo in pecunia eiusdē substantiæ & bonitatis & quātitatis ad pondus, in quo licet glo. vacillet, cōmunis opinio est cū Bart. secundum Alex. Dec. & alios ibi, vt talis satisfactio iusta dicatur: quod cōfirmatur ex d. l. 1. & supra dictis ad eam, q. pecunia omnia reducat ad æqualitatē, omniaq; per eam æstimentur. Inde. 2. inferitur ad. q. glo. & DD. an. d. §. 1. an

sufficiat soluere pecuniam ad numerum eiusdem valoris publicè constituti, licet minoris ponderis: in quo plures cum Hugone (à glo. relato) tenent, talē solutionē non satisfacere, sedq; sufficiat, probat post Cin. Bar. ibi, & magis cōmuniter DD. secundum Iaf. nu. 5. Ripā, nu. 13. Burigel. nu. 12. quem vide. Quod etiam alibi probat glo. in l. si quis argentū, in si. princ. verb. [æstimatione.] vers. [tū dic.] C. de donat.

10 Inde etiā inferitur. 3. ad iura (quæ præcedentem cōmunem opinionē comprobant) in l. 1. §. vlt. ff. de aur. & arg. legat. vbi heres iussus dare certum pondus auri vel argenti, satisfaciāt dādo pecuniā numeratam æqualis æstimationis. Sic etiā in donatione inquit Imperator in d. l. si quis argentū, statuens pro māsā, vel pondere soluendam esse æstimationem quæ in loco frequentatur: quod etiā inuatur ex verbis Imperatoris in l. 2. C. de consti. pecun. quæ ad hūc modū intelligi possunt ibi, [omnes res in pecuniā cōuertit.] Licet glo. aliter exponat, vbi etiam Bal. notat. nu. 4. q. habens pecuniam cōsemp. habere omnem rem quā vult de quo multa & faceta tradit Hippol. in l. 1. §. præterea nu. 44. ff. de quæst. & Neumizan. in sua sylua nup. lib. 4. num. 117. & illud Ecclesiasti. cap. 10. [pecunię obediūt omnia,] quod refert Imol. in c. significatibus, nu. 11. de offic. deleg.

11 Nec valet cōtra cōmunem respōsio Hugo. & glo. in d. l. 2. §. 1. ff. si cer. per. respondentū ad d. l. 1. §. si. & iura similia, vt loquantur in vltimis voluntatibus: replicant enim DD. & nō male, quod potius in vltimis voluntatibus præstatio & solutio debet esse magis in forma: Sed vltra eos, p. cōmuni, vt talis differentia rejiciatur, pondero text. in l. cū aurum. 20.

C. 2. ff. de

C. de rescinden. vend.

ff. de aur. & arg. lega. vbi. in ea materia l. C. arguit de relictis ad contractus, inter quæ non facile assignari debet differentia iure nõ expressa.

- 12 Sed in prædictis intelligendum est, sufficere solutionem in pecunia, p. mal farecepta, dumodo creditoris satis fiat in p. s. are ducendi pecuniã ad massam, si eius interest magis p.odus illud informẽ habere: nõ enim solutio fieri debet alio modo in cõmodum creditori afferere, vt in l. Paulus. 99. & ibi Bar. ff. de solut. Panor. in c. quãto, de iure iur. quod colligitur ex mente Bar. in d. §. 1. nu. 7. & Pau. nu. 7. Alcia. nu. 11. & seq. prout si valor vel æstimatio ex l. vel cõsuetudine augetur supra valorẽ ad p.odus, quicq. d. in uoluat Dec. in d. §. 1. num. 6. post. Alex. num. 2. d. d. in contrah. empt. in p. n. 2.

- 13 Ex prædictis inferitur. 4. rectẽ Frãciseu Duaren. explicare verbũ illud, [quãtitatis,] quo utitur l. C. in d. l. 1. vt intelligatur pro valore publicẽ cõstituto hũmis seu pecuniæ signatæ, vt tradit ipse Duaren. lib. 1. dispu. ca. 6. & in cõment. de in lit. iuran. nu. 6. quod etiã alijs iuribus benẽ probat: licet, suppresso eius nomine, parũ æquẽ ei cõtradicat Io. Rob. h. 3. sent. ca. 6. in cuius libro animaduerti, multa eũ contra Duarẽ. tacito nomine, adducere. Ego autẽ in p. fessoribus cuiuslibet sciẽtiæ cõ eruditione cãdorẽ summẽ laudo. Cõtingit etiã sepe ex liuore & carpe di animo, doctissimos etiã hallucinari.

- 14 Inferitur. 5. ex prædictis ad questio nem, si quis debeat certã summã pecuniæ, an satisfaciatur soluẽdo massam auris vel argẽtis vel metalli, eiusdẽ quãtitatis & qualitatẽ Bar. in l. diuortio §. ob donationes, nu. 3. ff. solut. matri. nõ obscure sentit, posse debitore pecuniã soluere in massa seu metallo ex quo pecuniã illa fit, sicut debitor

massã potest soluere in pecunia: qd indicat verba Bar. ibi, [& e contra.] & ita apertẽ Ias. in. §. in bonæ fidei, nu. 62. instit. de ast. citãd. ad hoc secũrẽ Bar. vbi sup. Sed nõ relato Bar. cõtrarium probat Dec. in d. l. 2. §. 1. nu. 6. ff. si cer. pet. & cõ eo Alcia. ibi, nu. 12. dicẽs hoc cõmuniter approbatũ & quasi sine dubio id tradit Butigol. ibi, nu. 17. & ita cõ Dec. Ripa. ibi, 12. vers. cõtrariũ: & mihi verior videtur opinio Dec. contraria autẽ nõ est in usu, nec allegata obseruabitur, rum quia Bar. & omnes in d. §. 1. l. 2. specia liter videtur permittere, vt debitor massã auris vel argẽtis, soluat in pecunia eiusdẽ valoris, nõ verò e cõtra, vt etiam colligitur ex l. C. in d. l. 1. §. ff. de aur. & arg. lega. idẽ colligitur ex l. C. in d. l. 1. ff. de cõtrah. empt. dũ loquitur de inuocione & potestate pecunię, pbatũ etiã ex d. l. si ita. ff. de si deus, dũ inquit, alia per pecuniam, non pecuniam ex alijs æstimari.

- 15 Ex prædictis etiã inferitur. 6. ad quẽstionẽ Alber. & Fulgo. in d. l. 1. ff. de contrah. empt. an dicatur emptio si pecunia pro alia datur, putã maior pro minõri, vel aurea pro argẽtea, vt quotidie fit cõ cãpsoribus, Alber. & Fulg. dubitat. Ias. autẽ Aren. secũdũ Fulgo. inclinãt, vt tunc sit permutatio, nõ venditio: ipse Fulgo. inquit, videri potiũs contractũ in nominatũ, vt detur, actio præscriptis verbis. Sed hoc à præcedẽti nõ differt: permutatio enim cõtractus in nominatus dicitur: & eadẽ actio ex ea, datur, vt notissimũ est, ex l. 4. §. & si quidem ff. de præscrip. verb. l. 1. ff. de rer. permut. Subdit postea Fulgo. videri emptionẽ quãdo pecunia grossã datur pro minuta, ex verbis Bar. in l. 1. num. 1. ff. de in lit. iuran. & in simili eleganter tradit Molin. de commer. q. 99. ad fin. num. 748. de quõ in fra

frā proximē.

Cum autem magni sit momenti, cognoscere speciē conventionis, & plures sint differtētiæ inter emptio nē & permutatiōnē, vel aliū contra ctū in nominatū, vt tradit l. C. in l. i. & ibi Paul. & Ias. ff. de rer. permut. & in l. fi. ff. de cōdic. ob causam, re satis pēfata placet opinio illa, vt in his ter minis magis dicatur permutatio, nō veditio. Ita enim habet consuetudo loquēdi, & qualitas officij cāpsorum qui ad permutādā, & appēdendā pecuniā constituūtur: id etiā suade tur ex d. l. i. ff. de cōtrah. empt. dū in venditione requirit, vt merx & pre tiū, diuersa sint, nec in emptione vna ex his reb⁹ vtriusq; vice fungitur, vt in d. l. i. & alia. l. i. ff. de rer. permut. & ita sentit Cōnan. li. 7. c. 5. id declarās, nisi altera ad pōd⁹, altera ad numerū daretur: quia tūc altera nomē & effe ctū suū retineret, altera pro speciē cē feretur: facit l. plane. 34. §. i. ff. de leg. 16 Ex. d. l. i. in verbis supra expensis ibi, [nō tam ex substantiā q̄ ex quanti tate.] 7. eleganter argumētatur Hie ro. Butigel. in l. cū quid, ex nu. 26. ff. si cer. per. contra Bar. & DD. ibi, volē tes quod debitor pecuniā, vel massę certi metalli, non possit soluere in pecunia diuersi metalli, prout si quis recipiat scutos, vel aureos, vel coro nās (vt appellant) & ita Imol. Arer. Ias. in l. non amplius. §. si nu. 1. ad fi. vers. neq; obstat. ff. de lega. 1. At Hie ronymus ipse peruosē cōtrariū pro bat. & in speciē nu. 32. expendit prē dicta verba. d. l. i. quæ eius sententiā iuuāt, maximē iuxta declarationem supra traditā. Vult enim l. C. post per cussam & formatā pecuniā magis at tendi æstimationē ex forma & quan titate, q̄ ex substantiā & materiā, vt etiā probat d. l. i. numis. ff. de in lit. iu ran. sic. l. i. §. fi. ff. de aur. & argē. lega.

& l. si quis argentū, in fi. princ. C. de donat quibushabetur, q̄ debitor cer ti ponderis auri vel argenti, satisfacit soluendo pecuniā æqualis æsti mationis, & sic non amplius confide ratur qualitas materiæ, sed tantū va lor & æstimatio pecunię. Non igitur necessariū erit pro auri certo ponde re, vel pro aurea moneta, auream tan tum soluit, contra Bar. & cōmunem, imō sufficet in moneta argentea sol uere in eodē valore absq; vilo pecu niario incōmodocreditoris. Id enim est quod debetur, idq; solum attēdi tur non verō qualitas metalli, vt pro bat Vlpianus in l. quæ extrinsecus, 65. ff. de ver. obl. & ita vsus obseruat.

17 Fulcitur eadem opinio ex iuris de cisiōe quæ prohibet ne legitima teu proba pecunia refutetur, vt in l. i. C. de veter. numis. potes. Bar. in l. qui fal sam, in fi. ff. ad l. Corn. de falsi. intelli gendo tamen nisi debitor notabilis quātitatis vellet soluere in pecunia minuta nigra, id em̄ iniquū & non permittendū esset, vt eleganter tra dit Molin. d. lib. de cōmmer. nu. 749. & apud Lusitanos est de hoc prudē tissima ordinatio lib. 4. tit. 33. §. 2. vbi tantū permittitur soluere quartā pat tē debiti, in tali pecunia vilioris ma teriæ. Habet tamen eadē ordinatio vnū summē notandū, vt quamuis em ptor, vel alius cōtrahēs specialiter se obliget ad soluendū in pecunia au rea, cogatur creditor accipere aliam pecuniā regia authoritate percussam, secundū valorē eiusdē. Cuius contrariū videretur dicendum ex vi conventionis quæ legē facit: nec in in eo casu aliquid vrgere videbatur, ne cōuētiō obseruaretur, lin̄ extra ditis à DD. videretur omnino dicen dū, vt solutio debeat fieri specialiter in pecunia promissa nō aliter quā litatis, secundū Imol. & Arer. col. 3.

C 3 vers.

C. de rescindendi vend.

verf. qui etiā, in l. nō amplius. §. fi. ff. de lega. 1. vide tñ in eō propōsito qđ tradit ad partes Molin. d. lib. de com. mer. ad fin. nu. 813. cum sequen.

18. Ex iisdem inferitur. 8. ad intellectū tex. in d. l. si ita. 43. ff. de fideiuf. vbi l. C. agit de fideiuffore promittēte frumentū, vel aliam rem, cūm principalis debitor ad pecuniam tenetur. In quibus terminis fideiuffio irritatur, quia repugnat iuris regula vetās ne fideiuffor intercedat ad rē diuersam ab ea quæ cōtinetur in principali obligatione. Quo p̄missio subdit l. C. verba illa, [quia non vt æstimatio rerum quæ mercis numero habentur in pecunia numerata fieri potest, ita pecunia quoq; merce æstimāda est.] Quæ verba exprimere videntur valere fideiuffionē in pecunia, licet debitor principalis ad aliud teneatur, quasi pecunia ex æstimatione idem censeatur cū aliare. Et ita notat Paul. Castri ibi, idq; vt receptū sequitur Aflic. decis. 50. nu. 5. Sed debuit aduētere contrarium receptius esse: glo. enim Bar. Imol. & alij in d. l. contradicunt, non admittentes argumentum à contrario sensu, ne iuris regula offendantur: & ita l. in d. l. 2. §. 1. nu. 4. ff. si cer. per. cū Romā. & Fulgo. quos sequitur: & ibidē Ripa nu. 11. & l. in l. nō amplius. §. fin. nu. 14. ff. de lega. 1. & pro cōmuni citatur tex. vrgēs in l. grecē. §. si Stichum. ff. de fideiuf. vbi nō valet fideiuffio, si pro debente Stichum fideiuffor promittat Stichū aut de cē: cuius rei potissimā rationē assignat l. C. [quia tūc in alia obligatione fideiuffor accipit.]

19. Sed interpretatio Paul. cōtra glo. Barr. & alios, videtur fortissimē probari ex litera. d. l. inducēdo v̄supra: attento etiam qđ aliter inepta manebit ratio: & argumētatio l. C. ibi, qui cū negasset p̄ debito quāritatis pos-

se fideiufforē accedere in alia re, subdit non esse eā speciem, vt esset, quādo pro debito alterius rei accederet fideiuffor in pecunia facit qđ dicit l. C. in l. propemodū. §. 8. ff. de verb. signi. & tex. notab. in l. quia qui pretio. 46. ff. de vsufr. vbi de pretio idē iudicatur quod de re: & in materia fideiuffionis ita videmus, pro obligatione facti intercedere fideiufforem ad interesse & pecuniā. l. si quis pro eō. 37. ibi glo. & Bar. ff. de fideiuf. l. cū filius. 49. §. 1. ff. de verbo. oblig. Nec satisfactio respōso Bar. & aliorū dum constituunt differentiā inter obligationē dandi & obligationem faciendi. Talis enim differentia tutā non est [vt alibi probamus] & quāuis esset vera quoad alia, nō facit ad rē, quia illa iura tantū cōsiderāt qđ promittēdo pecuniam & interesse, cēsetur iure promitti idem, nō diuersum ab obligatione principali. Sic igitur in casu. d. l. si ita, maxime attēto qđ in eadem. l. agitur de re quæ forsā nō esset penes debitore, vñ de nō magis posset ad eā cogi qđ ad factū: semperq; deueniendū est ad pecuniā via executio, nis iudicati, iuxta. l. a diuo Pio. §. in v̄ditione, & §. si pignora. ff. de re iud.

20. Retenta autem hac sentētia & in interpretatione ad d. l. si ita. ff. de fideiuf. posset responderi ad text. quem DD. pro cōmuni adducunt in d. l. grecē. §. si Stichum. Ibi enim l. C. nō videtur irritare fideiuffionem, quā si sit de re diuersa, sed quia sub diuersa forma obligationis: cum principalis esset simplex, fideiufforia autem duplex: vel alteratiua, quæ duriorē causam facit fideiufforis, cōtra iuris regulas: & ita verba tex. non diuersitatem rei sed diuersitatem obligationis respiciunt. Aliter etiam respōdet Curtius (quē vide) in d. l. 2. §. 1. ff. si cer. per. nu. 11. & ex d. l. si ita, confirmabis

Prima pars Rub.

20

mabis Areti. in l. non amplius. §. h. ff. de leg. 1. col. 3. vers. [tene ergo.] qui eam citare debuit: licet Ias. ibi respōdeat secundum communem interpretationem quæ. d. l. violat, litera enim directe probat id quod hic sustinemus, non tātum argu. à contrario sensu, vt DD. comminiscuntur.

21 Ad supra tradita posset apte tractari, cuius temporis valor & æstimatione pecuniæ attendatur, de quo late Bar. & alij in l. cum quid. ff. si cer. pet. in l. Pau. 1. ff. de solution. Boer. decis. 327. Afflic. decis. 90. & 194. & in c. 1. ver. monetæ, quæ sint regal. li. 3. feu. fol. 172. vbi late: & alij in tractatibus mone. & latissime Moli. in lib. de cōmer. q. 96. cum tribus seqq. Sed multis omisissis, assumo vnū summè notandum, quod DD. tradūt ad l. cum certum. 10. ff. de aur. & argen. lega. vbi Modestinus in hæc verba respōdet, [Cum certū auti, vel argentipōdus legatum est, si non species designata sit, non materia sed pretium præsentis tēporis præstari debet.] Mihi dura videntur ea verba (licet DD. non aduertant) præcisè enim arctare videntur heredem, vt pretium pecuniæq; numeratam soluere debeat, nec satisfaciat dando pondus auri, vel argenti: quod sufficere videretur secundum verba testatoris, quæ certum pōdus exprimebant, iuncta vulgari regulā. l. non aliter. ff. de lega. 3. videreturq; in facultate heredis esse, vel in massa, vel in pecunia soluere, vt colligitur ex l. Titie. 37. ff. de aur. & argen. lega. & ibi notat Bar. & sentiunt DD. in d. l. 2. §. 1. ff. si cer. pet. vbi Curt. nūm. 13. in mobiliu. cap.

22 Sic etiā glo. & DD. in d. l. cum certum, intelligunt verba illa, [præsentis temporis.] pro tēpore solutionis, non de tempore testamēti: & ita secūre Roman. extollens illam. l. in fin

gu. 513. Brun. & alij quos sequitur Molin. d. lib. de cōmer. q. 99. nū. 745. Iuxta quē sensum iam videretur ibi esse rex. contra Oldra. in aliquibus cōsil. quē DD. referunt & sequūtur vbi supra, dicentē, in relicto monetæ attendi valorem ex tēpore testamēti: & cum Oldra. Soc. cōsi. 6. libr. 1. & Afflic. in d. ca. quæ sint regalia, verb. monetæ, nū. 17. Vnde meritò Roma. cōsil. 123. col. 1. dicit. l. illam confundere responsum Oldra. quicquid inuoluat Molin. vbi supra: qui sequitur cōmunem intellectum. d. l. conatur, quæ ostendere eam non facere contra Oldra. Sed magis hoc inuoluit quā explicet. Verè enim cōmunis intellectus. d. l. destruere videtur opinionem Oldra. quē DD. cōmuniiter sequūtur: & (vltra citatos) Baptis. Castel. ad Roma. d. notab. 513.

23 Quapropter ad sustinendam receptam opinionē Oldra. quæ iuri consentanea videtur, intelligo. d. l. (contra glo. & omnes) vt eius verba supra relata denotent tēpus testamēti, & secundum illud æstimatori solui debeat, iuxta regulā. l. si ita. 8. cod. tit. ff. de aur. & erg. lega. l. uxorem. 39. vel. 41. §. testamēto. ff. de lega. 3. quibus habetur, in relictis verba in dubio referri ad tēpus testamēti, quod etiā ratione iuuatur, quia vērò similis est, testatorem verba sua intelligere iuxta id quod tunc videbat, nec diuinare mutationem tēporis, arg. d. Iulianus. 6. ff. qui & à quibus, ibi. [nec aduenit iij casus computandi sunt.] Deniq; contra glo. & DD. fortius vt gent. eadem verba. d. l. cum certum, ibi, [præsentis temporis.] Licet enim glo. & DD. exponant pro tēpore solutionis, ego aduerto illa verba apud Iureconsultos in eadē materia intelligi de tempore testamēti, quod exprimi censetur per verba illa,

C 4

[præ-

C. de rescinden. vend.

[præsens temporis.] vt expressim probat. d. l. si ita, præcedens. d. l. cum certum, ibi, [testamenti tēpore, quia præsens tempus intelligitur,] & ibi, [præsens non futurum tempus ostēdit. Vides igitur nouam, & verissimam (ni fallor) explicationem. d. l. cum certum, per dict. l. si ita, contra glos. & omnes: & ita illæsis iuris regulis sustineri aliam communē opinionē Oldra. & aliorum de quibus supra.

24 Circa reg. verò. d. l. si ita, & illud generale, an attendi debeat testamēti tempus vel aliud, vltra Bar. ibi, latissimè ex professo agit Vincen. Herculan. in. 1. dispu. & notabiliter Alex. cōs. 178. lib. 2. & ibi Molin. & aliqua tradit Afflic. lib. 3. consil. rub. 4. Regulam verò cum multis fallētijs tradit Aymo. Crauer. in. l. 1. post princ. ff. de lega. 1. Quorū dicta conducūt etiam ad contractus & priuilegia, & specialiter ad nostram materiā emptionis & venditionis, in qua solet eadē regulā notari ex. l. Rutilia Pol. la. 69. ff. de contrah. emp. vt verba in dubio intelligantur secundum tempus conuentionis: de quo ad illam. l. vide omnino Ripam in. l. si ex toto, ff. de leg. 1.

25 Ex prædictis & ex. d. l. 1. ff. de contrah. emp. ibi, [sed alterum pretium vocatur,] deducitur hæc vox propria emptionis, vt quauis pecunia id sit quod pretij nomine in emptione cōcurrit, iuxta. l. 4. §. 1. ff. de præscript. verb. l. cū venderem. 21. vel. 24. ff. l. b. cae. non tamēn pecunia vel nūmus, sed pretium in iure appellatur, tam apud iurēconsultos, q̄ apud Imperatores ex innumeris iuris locis, quæ notissima & cūlibet obuia sunt. Vnde solent DD. sepius tradere, ex nomine, [pretij,] emptionem argui per glo. quam extollunt, in. l. fin.

C. de præd. de cur. verb. [intelligi,] quam ibi extollit Platea: & dicit singularem Bart. in fine quæst. publicanus (quæ quarta est) Melior tamen est glos. in. l. cum dotem. C. de iur. dot. & sentit glos. in alijs locis vt tradit Fabian. de emptio. & vendit. q. 2. nume. 2. easque commendant & ornant varij quos copiosè refert Tiraquel. de retrac. ligna. §. 1. glos. 2. in princip. Ego autem non tam citarem glos. quàm text. in dict. l. fin. ibi, [constitutiones latae de pretio locutæ sunt, vt ex hoc apertissimè detur intelligi solum emptionis contractum esse.] Vt sic appareat text. illum significare, ita in dubio intelligēdum fore, etiam si adiectum nō sit verbum emptionis vel venditionis: vt bene accipit Dec. in. l. 2. num. 15. ff. si cer. pet. & ita cauebis à multis qui dict. l. intelligunt quando cū nomines, [pretij,] adijciūt verbum ipsum, [emere,] vel [vēdere,] Quod ex Ioan. Andr. & alijs tradebat Tiraquel. de retrac. ligna. §. 1. glo. 14. nume. 34. in quo ipse & alij sibi reputant. Et ita cauebis ab Arer. in. l. sciendum, col. 6. in princ. vers. facit quod. ff. de verb. oblig. Alexan. cons. 63. nume. 2. lib. 7.

26 Sed hæc vulgaris traditio cautiùs intelligi debet. in multis enim stare non poterit, cū nomen, [pretij,] generale sit alijsq̄ conuentionibus cōgruere possit, vti in. l. si quis ante. 10. in fine. ff. de acquir. poss. & ibi Alex. nume. 51. & fatetur Bart. in. d. quæst. publicanus in fine. Quod etiā ostenditur, si in conuentione expressum sit, ne rei dominiū transferatur. tunc enim mentio pretij non potest emptionem inducere, vt probat text. in. l. cum manu. 80. §. fin. ff. de contrah. emp. & per eū. l. al. in. l. 2. in fine princ. ff. si cer. peti.

Melius

Melius igitur intelligenda erit. d. l. fi. C. de prae. curia, quando cum nomine pretij concurrunt alia apta emptioni: iuxta doctrinam quam sentit I. C. (& saepissime videtur Dec.) in l. qui testamento. ff. de testam. ibi, [si nihil aliud impediatur.] magis enim qualitatem conventionis quam nomen ei adiectum attendimus. l. 6. ff. de praescrip. verb.

27 Ex quo periclitatur quod plures in ferebatur, incaute citantes glo. & Bal. in d. l. cum dorem, ad statutum de soluenda gabella ex certo pretio: intelligentes id tantum in venditione, ut per Firmian. de Gabel. 3. membro. 8. par. num. 8. Iaf. in l. 1. num. 23. C. de iur. emphiteu. Verius namque videtur ex supra dictis tale statutum etiam de alijs contractibus (saltem reciprocis) intelligi: nec DD. ibi bene citant Bal. in d. l. cum dorem, qui num. 1. distinguunt inter nomen, [pretij,] simpliciter prolatum, & inter verba, [pretium conventum,] Sed & in statuto loquente de pretio convento, magis videtur (si aliud non impediatur) alios contractus comprehendere, cum in omnibus pretium pro valore rei & quantitate in contractu deducta, aptissime accipitur: per supra dicta & per tex. & Alberic. in l. si ita. 43. ff. de fideiuss.

28 Ex praedictis infertur ad definitionem emptionis, quam tradit Fabia, in d. trac. in princip. emptio est contractus bonae fidei vltro citroque obli-

gatorius qui consensu, re & pretio perficitur,] quae definitio non habet suas partes, ut dialectici requirunt, & nostri per. l. 1. §. 1. ff. de dol. de quo agit Fortun. de vlt. sine iur. nu. 201. & Iac. Cagno. in l. omnis definitio. ff. de reg. iur. Licet enim in venditione concurrant illa omnia, concurrunt etiam in locatione quae utrinque obligat, & bonae fidei est, & re, consensu quae perficitur, secundum iura notissima & receptas traditiones de quibus agemus in. 2. par. huius Rub. Alter & melius definit D. Soto. lib. 6. de iusti. & iur. q. 2. att. 1. ad finem, quem vide. Raro autem Iureconsulti ad definitiones descendunt, quia vix perfecta vlla esse potest: quo sensu communiter intelligitur I. C. in d. l. omnis definitio. 203. cuius sunt verba, [omnis definitio in iure civili periculosa est. parum est enim ut non subverti possit.] Sed verba illius. l. non tantum pro definitione, sed pro regula accipi possunt, ut ibi notat glo. ad quam non solet adverti, & tunc non minus recte stat sensus: est regula saepissime limitetur, & exceptiones eam reddant periculosam, & ita accipitur [definitio,] in l. si titio. ff. quando dies leg. cod. de materia autem definitionis e nostris agunt plures. latissime Cagno. in d. l. Lerior. in l. 1. ff. cod. Al. cia. lib. 6. parad. c. 9. Vigil. in princip. Insti. de testa.

SECUNDA PARS

R.V.B. C. DE RESCIND.

VENDITIONE.

CAPVT. II.

SUMMARIA.

- 1 **A**gitur de pretio sine quo non consistit emptio: item quod debeat esse certum, & qualiter id intelligatur, num. 2.
- 3 Examinaur traditio glo. in l. hec uenditio. §. 1. ff. de contrab. empt. & reprobatu communis opinio.
- 4 Agitur de pretio collato in arbitrium cert.e perso nae: & emendantur aliqua à DD. tradita, usq; ad num. 6.
- 7 Explicatur utilis articulus circa probandam emptionem, quando testes non recordantur de certo pretio, uel circa id uariant, & num. 8.
- 9 Tractatur questio de pecunia data pro pecunia, & contra aliquos ostenditur dari tunc actionem bonae fidei.
- 10 Permutationem uerè dici non solum cum species pro specie datur, sed etiam cum genus pro genere, uel species pro genere, cum Fortun. & Dee. contra communem.
- 11 Emendatur in proposito traditio quædam Io. Fab.
- 12 Explicatur tex. in l. insulan. ff. de prescrip. uerb.
- 13 Agitur de intellectu. l. i. c. de rerum permut. & explicatur aliqua scitu digna contra receptas sententias: maxonè ut etiam re uenali data pro alia, etiam taxata quantitate, nò resulet uera emptio: usque ad num. 16.
- 17 Agitur de qualitate contractus innominati nominato similis.
- 18 Tractatur questio uenditionis pro modico pretio cum pacto, ut emptor soluat debita uenditoris.
- 19 Exactissime tractatur questio, an resulet efficax

uenditio sub ea forma, ut res emptæ sit iusto pretio: & nu. 20.

- 21 Probatur ex prædicta forma conuentionis non resutare uenditionem, nec contractum innominatū, nec secuta traditioe dari tunc actionē ad iustum pretium: contra Bald. & communem: nu. 22.
- 23 Explicatur tex. in l. si tibi. 2. ff. de prescrip. uerb.
- 24 Probatur notabilis differentia in iisdem terminis inter uenditionem, & locationem.
- 25 Explicatur decisio tex. in l. si fundus. §. fin. ff. de pigno.
- 26 Agitur de eodem tex. circa aliam difficultatem, quomodo ibi ualuerit pactum. l. commissorie in pigno.
- 27 Nouè contra glo. & omnes hucusq; scriben. ostenditur, apud Iureconsultos pactum illud prohibitu non fuisse: & eleganter explicatur. l. si. c. de pact. pigno.
- 28 Infertur ad intellectu tex. in l. quanuis. 45. ff. de solut.
- 29 Infertur ad intellectu. l. Titius. 34. ff. de pigno. acti. & probatur pactum de quo in illa l. non solu ad retinendum, sed etiam ad agendum ualere: contra glo. Bar. & plures.
- 30 Reprobatur communis opinio, quæ ex d. l. Titius, sustinet pactum. l. commissorie ex interuallo in pigno.
- 31 Agitur de intellectu. l. fin. in princ. ff. de contrab. empt. & reprobatu communis opinio: quæ sustinet pactum illud in fideiussore reprobatur in creditore.
- 32 Explicatur. l. i. c. de pact. pig. nouè contra glo. & omnes.

C. de rescind. vend.

& facta relatione ad id quod in arca est, nihil interest fiat per [quantum] vel per [quod] tam secundum grammaticos quam secundum dialecticos, quam etiam secundum sensum communem. Et ita contra glo. sentiunt Alberi. & Salic. ibi, arguentes ex verbo [pretio] quod proprium est emptionis: & cum Salic. Fabian. vbi sup. & Ioa. Ign. in. l. 3. §. si conditioni, nu. 28. ff. ad Syllani. & nemine citato Emel. Ferret. in. l. si certos, ff. de verb. obl. Ego rationem considero secundum quam nulla differentia inter ea verba est in proposito: nec distinguo an verbum, [quantitas] vel [pretium] vel [pecunia] profeceratur. *di hogg. ibi. l. si. c. omni.*

Substantia enim & effectus attendi debet non sonus verborum. l. infulam. ff. de prescrip. verb. cum vulgar. intelligendo quando in loco ad quem fit relatio, adest pecunia numerata: aliter enim ea deficiente, licet aliud reperiretur, non posset dici emptio, iuxta. d. l. si quis fundum. 37. ff. de contrah. empt. *non quia illud non obligat.*

4 Quamvis autem certum pretium sit substantiale in emptione, constitutum iure est ut possit conferri in arbitrium certa personae: quod Iustinianus a se sanctum tradit in. l. si. C. de contrahem. empt. & in. d. §. pretium: idem dicens in locatione: Sed multo ante id dixit I. C. Caius in. l. si merces. 28. ff. loca. in quibus locis glo. & DD. expressum colligitur nihil actum censeri, si non exprimat certa persona: quod est contra idiotas (secundum Ang. in. d. §.) qui putant recte contrahi emptionem, si circa pretium dixerint quod de illo postea concordabunt, vel eligent tertium qui eos concordet: quod memoro ut caueas a Dec. in hoc errare conf. 648. nu. 1. vbi male refert Anan. conf. 91. *ib. §. quatenus in istis quibus*

5 Ex. d. l. si. & d. §. pretium: & d. l. si

merces, & ex glo. & DD. aperte colligitur non dici nec valere emptionem sub alia forma, ut pretium declaratur a bono viro in genere, non facta relatione ad iudicem vel certam personam: contra Cuma. relatum a Soci. in. l. si quis arbitrato, nu. 26. ff. de verb. obl. quod enim dicitur, non esse moram in boni viri arbitrio. l. 1. ff. de lega. 2. (a qua male argumentatur Fabia. q. 5. nu. 26.) procedit, cum certa persona est quae arbitrari debet: aliter non entis non daretur qualitas. l. si seruus. §. 1. ff. de actio. empt. quod probare videtur. d. l. si. C. de contrahem. empt. ibi, [nulla coniectura utrum in personam an in boni viri arbitrium.

6 Ex quibus videtur verius dicendum contra Bar. & Paul. in. l. si merces. ff. loca. ut nec dicatur valida emptio, si contrahatur sub ea forma [duorum elegendorum, alterum a te, alterum a me:] Vigent enim verba & ratio. d. l. fin. & d. §. pretium: ut ob incertitudinem precij non consistat emptio. Idque suadet regula iuris in hoc contractu, quae non reperitur limitata nisi secundum terminos DD. iurium, & d. l. si merces: ac proinde in non expressis statitur regula, iuxta doctrinam veram & receptam de qua per Dec. in. l. 1. numer. 8. ff. de reg. iur. Non enim iura in hoc tantum fundantur ex timore quod contrahentes discordabunt circa electionem, ut Bar. & Paul. praesupponunt, sed potius fundantur ex incertitudine in pretio, quod est substantiale eiusdem contractus: ut aperte colliges ex dict. §. pretium, ibi [certum esse debet,] post quae verba sequitur. questio arbitrij tertij, ibi, [quotiens sic composita sit venditio:] ut ea appareat inens Imperatoris, ne aliter talis conventio consistat. Ex quo etiam verius puto, contra Paul. in. d. l. si mer-

merces, vt non valeat is contractus initus sub ea forma, vt vnus ex contrahentibus eligat tertiū qui pretiū declaret: quāuis enim tunc cesset timor discordiæ, militant verba & ratio illorū iuriū, quæ venditionē non admittūt sub tali incertitudine: imò & tunc alia ratio vrget vt cōuentio magis irritetur, quia videretur tūc in effectu pretium (quod substantia emptionis dicitur) vnus ex contrahentibus arbitrio committi, cōtra. l. quod sēpē. 35. §. 1. ff. de cōtrah. emp. notat Roma. conf. 257. in fin.

7 Indē infertur ad quæstionem vti lem de prætendēte probare emptio nem per testes qui asserunt vidisse perfecte cōuentū de re & pretio, sed non recordantur de quantitate pretij: an ex ea probatione succurratur agenti, vt saltem iustum pretiū per estimatores & iudicē declaretur. In quo Alex. conf. 18. col. 1. & 2. lib. 1. vt receptum tradere videtur, talē probationem nō sufficere, cum deficiat in substantiali certi pretij: idē Alex. ad Bar. in. l. quod sēpē. §. 1. ff. de cōtrah. emp. quod not. apertē Pau. Castr. in. l. si duo patroni. §. si qui si iurauerit, nume. 4. in fin. ff. de iureiur. ibi, [per instrumentum vel per testes, non valet:] Idem asserunt scriben. in instru mento referēte emptionem, non ex primente pretiū, vt non probet: secundum Cyn. & antiquos in. l. 1. C. de contrah. stipu. Bar. in. l. sciendum, nu. 2. vers. contra. ff. de verb. oblig. & ibi Imol. col. 2. ad fin. Roma. nu. 32. Alex. nu. 15. notat Io. Fab. in. d. §. pretium, nu. 1. Insti. de emp. & vend. & alios citat Molin. ad Alex. d. conf. 18. quem vide, vbi id notabiliter declarat cum Alex. in. d. l. sciendum, nu. 16. & Ias. in. l. si duo patroni. §. Marcellus. ff. de iureiuran. vt hoc procedat quando emptor agit aduersus ven-

ditorem: secus si quis prætendat vscapionem & titulum probet per testes qui de pretio nō sunt memores: talis enim probatio sufficit: & ita procedit Bal. in. l. 1. num. 3. C. de reb. alien. Ias. d. §. marcellus. n. 4.

8 Infertur similiter ex illo substantiali certi pretij in emptione, nō sufficere q. testes variēt in pretio: vnde si vnus deponeret de centum, alter de centum & viginti, esset imperfecta probatio: nec veditor teneretur rem tradere etiā oblato maiori pretio, vt colligitur ex Alex. ad Bart. in. d. l. quod sēpē. §. 1. notat expressim Molin. ad Alex. d. conf. 18. col. 1. ad fin. magnæ addit. Confirmantur hæc ex doctrina glo. in. l. Lucius. ff. de ijs qui not. in fa. verbo beat. ibi, [quæ re nō dixerūt plenē factum] vbi vult non induci efficacem probationem quādo testes nō referūt integrē factum: sequūtur & commendāt dd. vt per Alex. conf. 33. nu. 2. lib. 3. & cōf. 88. in fin. lib. 4. Ias. in. l. elegāter, nu. 2. ff. de cōdic. in deb.

9 Ex eodem substantiali certi pretij ad emptionem, infertur ad q. de qua in. c. præceden. nu. 15. cum Alber. & Fulg. in. l. 1. ff. de contrah. emp. quod ex altera parte debet esse res, ex altera pecunia, non autem pecunia ex vtraque parte: vbi sustinui tunc censi per mutationem. Fulg. autem appellabat cōtractum innominatum, do vt des: forsan ex eo quod tāquā in receptius traditur à DD. nō dici per mutationē nisi de specie ad speciem, non de genere ad genus: & eam esse differentiā inter permutationem & cōtractū do vt des, licet vtraq. cōuētio innominata dicatur: vt tradit glo. recepta in. l. 1. C. de rer. permut. Ias. in. §. actionum, nu. 92. Insti. de action. Ias. in. l. 2. nu. 8. ff. si cert. petat. post Bart. & alios: & ita idem Ias. in. l. 1.

C. de rescinden. vend.

l. i. nu. 10. ff. de rer. permut. ubi in ea. q. cum Fulg. bene reprehendit Alber. ne tunc dicatur emptio, sed magis permutatio seu contractus innominatus. Ego autem retineo quod dixi, ut actio sit fauorabilior, nempe bonę fidei ex permutatione, iuxta §. actionū, Insti. de actio. quod nō esset si ex tali cōuentione nō resularet permutatio, secundū omnes in. d. §. l. as. in. d. l. 2. nu. 8. ff. si cert. pet. facit ad hoc ratio bonę fidei quę amplianda est, ut est tex. in. l. bonam fidem. C. de actio. & obliga. facit in terminis tex. indistinctē loquens in. l. 2. C. de rer. permut.

10 Probatur magis hæc conclusio quia verius videtur ut contractus, [dō ut des,] sit vera pmutatio: & sic permutationem dici nō solum cum species pro specie, sed etiam cū species pro genere, vel genus pro alio genere datur: ut contra DD. egregie probat Dec. in. d. l. 2. in. 2. lect. num. 12. & ibi Curt. nu. 29. melius Butigel. nu. 37. Alcia. nu. 23. sequitur etiā in effectu Loriot. de pact. axiom. 107. in fi. cū sequen. & axio. 117. & latius melius quę probat Fortun. quem vide in. l. iurifgentium, nu. 27. ff. de pact. & eo tacito Gome. in. §. actionum, nu. 26. Insti. de actio. referens Barba. & Gamar. Probatur quę mihi hæc sententia ex l. C. in. l. 5. §. & si quidem. ff. de præscr. verb. quem fortiter induco, ibi, [si autem dō rem ut rem accipiam, quia non placet permutationem rerum emptionem esse.] vides ibi permutationem appellari de re ad rem, quod nomen non potest ad solam speciem referri (ut DD. malē intelligunt) sed generaliter omnia comprehendit, iuxta l. 5. ff. de verb. sign. quicquid pro cōmuni cauilletur Ripain. d. l. 2. nu. 25. ff. si cert. pet.

11 Ex eodem axiomate infertur ad

q. Ioa. Fabr. in. §. itē precium, nu. 1. Insti. de empr. & vend. quōd deficiente pecunia non dicatur emptio ad libras, marchas, vel vncias auri vel argenti: & ibi Ang. Arret. nu. 3. subdit, tunc esse contractū innominatum. Ego autem secundū proximē dicta intelligo tunc esse permutationem: Sed nouē addo cauendū esse à Fabr. dum in ea specie putat verā emptio nem dici, si à principio marchas vel vncias aestimauerint contrahentes ad pecuniam: nec intelligit. l. precij C. de rescind. vend. ut plenius declaro in fr. nu. 14. nec enim etiam cōsensu vtriusq; partis potest vera emptio dici, ubi nō datur pecunia: ut probat d. l. 1. ff. de contrah. empr. ibi, [an hodie sine nūmis emptio dici possit,] quod negat: & ita l. emptionem, C. de rer. permut. Atq; ita ex dic. legib. indistinctē loquētib; & ex negatiua ante verbū, [potest] satis colligitur, ut etiam volente vtrāq; parte, nō dicatur emptio deficiente pecunia: probatur etiam ex l. empti fides. C. de contrah. empr. & ex l. pacta cōuent. ff. eod. dum inquit precij esse de substantia, igitur nō potest à partibus tolli: iuxta reg. l. nemo potest. ff. de lega. 1. facit. l. ubi ita donatur. ff. de dona. cau. mort.

12 Ex eadē regula fundatur l. C. Ne rarius in. l. infula, 6. ff. de præscript. verb. cuius sunt verba, [Infulam hoc modo ut aliam rescideres vendidi: respondi nullam esse vēditionem, sed ciuili actione incerti agēdum esse.] contrahentes ibi emptionem appellabant, & fortē ita sentiebant: quia tamen defuit pecunia, & refection al terius infulę pro precio erat, non potuit esse venditio, non obstante nomine à contrahentibus adiecto: & in iisdē terminis melius probat text. in. l. 6. §. 1. ff. de act. empr. ubi l. C. Pon.

Pópon. refert Neratíu: quod ornari potest ex multis per Iacín. l. si tibi pecuniá. ff. si cert. pera. Palac. in reper. rubr. §. 7. Dec. in. l. si librarius. ff. de reg. iur. Nec ad illá. l. obstat difficultas & obiectio quá Fulg. in solutam reliquit, ex. l. si quis in fundi vocabulo. 4. ff. de leg. 1. vbi dicitur quòd error in nomine appellatiuo vitiat dispositionem: quasi ita dicendú videretur in. d. l. in solá, quia partes errant in nomine appellatiuo contractus. Iacín laborat circa responsionem: *

Ego puto ré esse indubitabilé, quia. l. contraria loquitur de errore nominis appellatiui inducere incertitudinem, secundum còmuné resolutioné: Item in. d. l. si quis in fundi, agitur de errore circa substantiam rerú: at in. d. l. in solá, tota res constat. Similiter. d. l. si quis, loquitur aperte vbi erratur nomina rerú, quæ immutabilia sunt, nò hominú: at còventionú nomina hominú sunt, & ab hominibus inducuntur. l. ex hoc iure. ff. de iustitia & iur. & ciuiles appellationes dixit I. C. in. l. bonorú. 49. ff. de verb. sign. Nomina igitur rerú etiá immutabilia dicuntur quæ ab initio reb⁹ imposita sunt, quasi ab ipsa natura, quæ etiá rusticis còperta sunt: nò ita in nominibus còtractuú, quæ etiá prudétibus nò semper cognita esse còstat. l. 2. ff. loca. §. adeo Inst. de loca. facit tex. notab. in. l. nò aliter. 67. vel. 69. §. 1. ff. de leg. 3. ibi, [nò enim in causa testamentorú ad definitiones descendendú est cù plerumq; abusive loquátur, nec proprijs nominib⁹ ac vocabulis vtátur.

13 Ex eodé themate inferitur ad intellectú. l. 1. C. de rer. permut. cuius verba referá, vt quæ ad eius intellectú dicemus melius intelligátur: [Si cù patrus tuus venalé possessioné haberet, pater tuus precij nomine, licet nò taxata quántitate, aliam possessio-

nem dedit idq; quod còparauit euictum est, ad exemplum exemplo actionis, non immerito id quod tua interest, si in patris iura successisti, còsequi desideras: At em si cum venalis possessio non esset, permutatio facta est: idq; quod ab aduersario prestitum est, euictú est: quod datum est si hoc elegeris, cum ratione restitui postulas.] Habet ea. l. duas partes, in prima agitur de re venali, in secunda de nò venali: vt manifeste sonat litera: & ex qualitate illa venalitatis (vt ita loquamur) diuersum ius resultat in permutatione: & ita communiter cù glo. intelligunt Bar. Bald. Salic. Fulgo. còtra Petr. & Cyn. malè contradicétes, malè etiá negátes differentia quam tex. ibi aperte constituit inter ré venalem & non venalé, Quæ differentia licet difficultatè habeat, negari tñ non debet, cùm tex. eá perspicuè ponat. Ex quo sequitur primá partem. d. l. fundari in eo q; altera, ex rebus permutatis venalis erat, nò autem ex sola intentione contrahentiú, quæ non sufficeret, vt sup. dixi nu. 11. quicquid ad. d. l. 1. in hoc scripserit Connan. lib. 7. cap. 5.

14 Patet igitur in. 1. parte illius text. cù species permutatur pro alia venali, dari actioné ad similitudinem empti & venditi: & còventionem tunc habere maiorem similitudinem emptionis q̃ regulariter habeat. Sed nec tunc emptioné verè dici, quia nò interuenit pretiú, secundum regulá quá hic exornamus. Effectus autem quem tex. probat (secundú communé intellectú) est, vt eo casu sequuta euictione, nò detur còdictio ob eam sam ad repetendá ré datá pro euicta: quia id tantú conceditur in secúda parte tex. quádo permutatio fuit cù re nò venali: & hoc euincitur ex differentia quá lex ibi constituit inter eos casus

C. de rescind. vend.

casus, censendo primum iuxta naturam & regulam venditionis: secundum vero iuxta naturam permutationis & contractus innominati. Secundum quam communem interpretationem dicit Bar. esse ibi text. singulare quod ubi permutatio seu contractus innominatus fit cure venali, cessat condictio ob causam, vel repetitio rei date, etiam secuta emptione rei alteri ex contrahentibus data. Sic limitata. l. 1. ff. rer. permu. l. 3. §. 1. & 2. ff. de prese. verb. l. si pecuniam, & l. fin. cum ibi nota. ff. de cond. ob cau. & ad hoc. d. l. 1. dicit etiam singul. Paul. in l. 1. num. 10. ff. de rer. permu. Angel. in l. sciendum. §. 1. ff. de edic. edict. dicit sing. & notab. Angel. in l. 2. ad finem. C. de cond. ob cau. l. fin. in l. fin. num. 8. ff. de cond. ob cau. idē l. fin. l. 1. in. ff. de test. act. Alcia. in l. 2. num. 23. & ibi Rip. nu. 26. ff. si cert. per. tradit. Igne. quē olim vidi (nunc enim eius lectionem non habeo) in l. 3. §. si condictioni. nu. 46. ff. ad Syllan. dicit etiam Fulgo. in d. l. 1. quod ea non visa possent docti contrarium respondere.

15 Ex quo etiam aperte volunt Bar. & alij, in ea conventionione permutationis vnius rei pro alia venali, non esse locum penitentiae ante implementum ex parte alterius. Sic limitata regula contractuum innominatorum, in quibus ante implementum licet penitere, nec antecadatur actio ad implenda conuenta. l. 1. ff. de rer. permu. l. 3. C. ead. d. l. si pecuniam. ff. de cond. ob cau. vbi late DD. & ita per illam. Limitat l. fin. in d. l. fin. nu. 8. ff. eod. titu. l. fin. & Soci. in rub. ff. de verb. oblig. & ibi Jacob. de Nigr. nu. 174. & nemine citato Connan. dict. lib. 7. cap. 3. Sed posset hoc nouē controuerti, quia dict. l. 1. non aequat omnino eam conventionem veræ em-

ptioni, nec generaliter, sed tantum post traditionem ex utraq. parte: & tunc secuta euictione alterius rei, tribuit actionem ad interesse ad similitudinem emptionis. Cum igitur sit contractus innominatus non emptio, videtur non recedendum esse a regula quæ ante implementum permittit penitentiam: quod inuatur ex reg. l. commodissime. ff. de liber. & posth. eum vulgar. & in dubio ad habendum est regula, iuxta vulgaria iura, & quæ DD. vbiq. notant: & glo. optima in l. a. diuo Pio, in princ. ff. de re iud. sicut in simili videmus e contrario, dari condictionem ob causam ob defectum implementi non secuti: non vero ex penitentia ante implementum, vt colliges ex Bar. re de pro in l. fin. num. 17. ff. de cond. ob cau. & clarius notat Paul. Cast. in l. eum re. C. de pact. inter emp. & vend. de qua in seq. cap. idem Paul. in l. Arist. nu. 3. ff. de dona.

16 Ad dict. l. 1. magis aduertendum est ad illa verba, [licet non taxata quantitate.] Glof. enim, Bartu. Bald. Fulgo. & omnes, intelligunt ea verba significare, quod si a principio daretur res taxata in quantitate certa, esset vera emptio: & ita Paul. in l. 1. ff. de rer. permu. sequitur Alcia. in l. 2. num. 23. ff. si cert. per. & ibi Rip. num. 26. Tiraq. de retrac. lign. §. 1. glo. 14. num. 19. Dec. conf. 160. colum. 1. ad si. & ita Faber. in §. item pretium, num. 1. Instit. de emp. & vend.

Ego non dubito glo. & DD. errasse, quia verba dict. l. non possunt accipi vt ipsi acceperunt, & conclusio quam colligunt est plane iuri contraria: quauis enim a principio fuisset taxatus valor rei quæ pro alia daretur, non potuit resultare vera emptio quæ non consistit deficiente conuentione in nummo vel pecunia: per. d.

l. 1.

l. 1. & l. 2. & l. pacta conuentia. ff. de contrahen. empt. l. emptionem. C. de rer. permut. l. empti fides. C. de contrah. empt. cum sup. traditis, qui bus responderi nequit: nec partes mutare possunt substantiam rei, nec fingendo inducere vt taxatio rei sit pecunia: iuxta reg. l. in bello. §. fidei. ff. de capt. & vbi pecunia requiritur (vt in emptione) non potest per alias res aestimari, licet alia res per eam aestimentur. l. si ita. 43. ff. de fideiuss. Hoc euincunt etiam quedam argumenta Petr. Cyn. ad aliud, in d. l. 1. vt ibi refert Bal. nu. 7.
 Nec obstat. l. pretij. C. de rescind. vend. (quam male adducunt glo. & DD.) loquitur enim secundum glo. & omnes ibi (parum sibi constantes) quando a principio fuit conuentum de precio in pecunia, & postea data fuit res aestimata loco pecunie: inspicitur enim conuentio non solutio secuta, vt probat. l. 2. ff. de contrah. empt. & est receptissimum: facit glo. l. 2. in princ. ff. si cert. pet. ibi, [propositum inspicitur:] & ita ad. d. l. 1. bene aduertisse videtur Loriot.
 Nec obstat argu. quod a sensu contrario male colligebant glo. & DD. ex verbis. d. l. 1. ibi, [licet non taxata quantitate:] non enim significat Imperator: q. taxata quantitate fieret vera emptio: nec verba talem collectionem admittunt, sed potius vult rex. idem iuris esse eo casu non taxata quantitate, quod esset si taxaretur, & hac est sanior collectio: & ita plane probat. d. l. quod si ibi altera species taxata daretur pro venali, minus dubium esset competere tunc actionem ad interesse ad similitudinem empti & venditi: Sed & non taxata, competit talis actio ob qualitatem alterius rei venalis.
 17 Secundum quæ potest ex illa l.

comprobari glo. (quæ commendari solet) in l. 5. §. pen. ff. de præser. verb. verbo, [similis,] vt contractus innominati sum ant effectum contractuum nominatorum, ad quorum similitudinem contrahuntur not. Ale. xand. in. l. in actionibus, nume. 10. ff. de in lit. iur. Gome. in. §. actionum nume. §. Instit. de actio. probat text. & ibi not. Bar. & Paul. in. l. 1. §. si quis seruum. ff. de post. text. in. l. cum qui. §. si rem. ff. commod. Sed hoc sanè debet intelligi quo ad respectum ad effectum conuentionis, non quo ad modum & qualitates: sunt enim plures differentie in modo & nonnullis qualitatibus inter contractus nominatos & innominatos, etiam nominatis similes, vt in. l. 1. & l. 2. ff. de rer. permut. vbi latè Paul. & Iaf. & post eos Curtius in. l. petens. nume. 36. C. de pact. & Loriot. de pact. axiom. i. 17. cum sequen. & Berenga. in repet. li. 18 pacta. ff. de contr. empt.

Ex prædictis circa pretium requiritum in venditione, resoluitur questio Ioan. Fabr. in. §. pretium. nume. 1. Instit. de emp. & vend. quando venditur res pro modico pretio, eo adiecto pacto vt emptor soluat debita venditoris: Nec videtur bene resolueri Faber, dum inquit esse venditionem si debita certa fuerint & specificata, vt ipse loquitur: quasi diuersum sit si quantitas eorum quæ debetur non exprimitur. Ego autem assero emptionem esse in his terminis, cum semel certum aliquod pretium exprimitur, licet adijciatur relatio ad debita incerta: argum. l. hac venditio. 7. §. 1. ff. de contrah. empt. ibi, [magis enim ignoratur, quanti emptus sit, quam in rei veritate incertum est.] Probat magis ex. §. ibi sequen. dñ. I. C. ponit aliam formam emptionis. [Esto mihi fundus emptus ceterum & quan

C. de rescinden. vend.

quāto plaris est vēdidero:] qua quæ-
stione præmissa respōdet l. C. in hęc
verba, [valet venditio, & statim im-
pletur, habet enim certum precium
centum; augetur autem precium
si plaris emptor fundum vendide-
rit.] Adeo perspicue hoc probat tex.
ille, vt inductione non egeat: par-
uitas enim precij emptionis, vt probat
tex. in. l. si quis emptionis. 38. ff. de
contrah. empt. & hæc traditio satis
probat ex. l. fundi partem. 79. ff. de
contrahen. emp. sed tandem pro ea
do tex. in. l. ea conditione infr. hoc
titu. de quo in cap. sequen.

- 19 Ex iisdem inferitur ad notab. quæ
stionem de contrahentibus sub ea
forma, [vt res emptā maneat iusto
precio, seu pro precio quod iustum
declarabitur.] In qua. q. reperio
DD. variasse: Alberic enim & Fulg.
(alibi non relati) secure scripserunt,
ea forma resultare validam emptio-
nem, & precium tunc declarandum
fore à iudice: quasi mentio illa iusti
precij habeatur pro relatione ad rē
certā: Ita prædicti DD. in. l. hæc ven-
ditio. §. 1. ff. de contrah. empt. citan-
tes ad hoc text. vt expressum in. l. si
fundus. 16. §. ult. ff. de pignor. Sed in
ea forma non dici venditionem, ve-
rius & receptius est, ex DD. statim
citandis, qui tamen volunt resultare
tunc contractum innominatum, vt
secuta traditione detur tradenti ac-
tio præscript. verb. ad iustum pre-
cium declarandum à iudice: quod
apertè tradit Bal. in. l. si. q. 1. num. 8.
C. de contrah. empt. referens ad id
Nicol. de Matarel. & Azo. in summ.
Instit. loca. & ita idem Bal. in. l. con-
tractus, numer. 8. C. de fide instrum.
quem sequitur Alex. ad Bart. in. d. l.
hæc venditio: laf. in. §. actionum, nu.
191. idem laf. in. l. si tibi. ff. de præscr.

verb. & ibi not. Paul. probat etiam
Roma. in. l. sciendum, num. 33. & ibi
Alex. num. 17. ff. de verbo. oblig. So-
ci. in. l. si quis arbitrato, col. 5. nume.
19. ff. de verbo. obli. & laf. in. d. §. actio
num, ad id extollit tex. in. d. l. si tibi,
quæ est. 24. quam prius citauit Bald.
in. d. l. fin. & Roma. vbi sup. Fabian.
autem in tracta. de empt. q. 5. nume.
25. & 26. male se explicans, videtur
probare traditionem illam Bal. Sed
eius argumenta tendunt in id, vt in
ea forma dicatur valida emptio, non
contractus innominatus, & sic eius
rationes dicto non coheret: ibidem
etiam male citat Roma. vbi sup. qua
si contrarium Bald. cum ille cōcor-
der. Anto. autem Gome. Hispan. in
lib. de contractib. capit. 2. numer. 9.
partem negatiuam tenet, vt in ea
forma non dicatur emptio, sed ad-
dit contra Bal. & alios, tunc etiam se-
cuta traditione non dari actionem
ad precium declarandum à iudice,
sed tantum ad fructus, vel pñtionem
condignam ex tempore quo res fuit
penes recipientem: & ita intelligit
Azonem in. d. loco, quem dicit ma-
le citatū à Bald. & alijs. In quo tamē
falli videtur, quia Azo id voluit ad
quod Baleum citauit: debuitq; Hi-
spa. ibi allegare Salic. qui eius opin.
prius probauit in. d. l. fin. q. 4. num. 7.
C. de contrah. empt.

- 20 Vides magnam DD. varietatem
alibi non ita relata: ex allegatis au-
tem constat receptius esse in hac. q.
venditionis pro iusto precio, non da-
ri emptionem validam, sed tantum
resultare cōtractum innominatum,
vt sic talis contractus non perficia-
tur consensu, & sit locus pñiten-
tiæ: & qui vendere volebat non te-
neatur tradere, & si maximè habeat
facultatem tradendi, quia emptio
nō est: Si autem tradat, & is qui eme-
re

re volebat, rem accipiat, quasi secuta implemento detur actio ad iustum precium à iudice taxandum. Aduer-
to etiam quod DD. tribuentes effectum illum traditioni secuta, non solum loquuntur cum sit conventio vendendi pro iusto precio, sed etiam ex iuribus quæ citant: idem volunt in conventionem pro eo de quo ipsi contrahentes concordabunt: & ita Alex. in l. sciendum, numer. 17. ff. de verb. obli.

21 Ego communi opin. ad hæreo, ut ex tali conventionem non resultet emptio: contra Alber. & Fulgo. repugnant enim iura sup. citata, quæ venditionem negant, deficiente certo precio: mentio autem illa generica iusti pretij, non affert certitudinem qua emptio subsistat: nam & simplex conventio vendendi non facta mentione iusti pretij nullo modo valet secundum omnes, & tamen intelligitur de iusto pretio, ex iurib. & DD. citatis à Socij. in l. si quis arbitratu, numer. 27. in fin. ff. de verb. obli.

* Addo etiam eam conventionem à principio (ut emptio non est) non etiam transire in contractum innominatum, quia contrahentes de sola venditione cogitabant, ut re & verbis constat: & idcirco deficiente precio corrumpitur omnino, iuxta. d. §. precium, Instit. de empr. & vend. cum alijs de quibus sup. Facit doctrina quam sentit I. C. in l. verbis civilibus ibi, [ne fiat contra voluntatem.] ff. de vulga. & ibi not. Paul. Castr. & in his terminis sentit Aret. in d. l. sciendum, colum. 5. numer. 6. ad fin. ff. de verb. oblig.

22 Ex quo cum Salic. & Anto. Gome. magis probò contra Bal. & communem, ut in hac. q. venditionis vel emptionis pro iusto pretio etiam secuta traditione, non detur actio ad ius-

sum pretium: Cum enim conventio illa quæ ad venditionem tendebat, nulla sit, ex defectu substantia-
lium, non potest per obliquum suscitari ex traditioni secuta: iuxta doctrinam text. in l. nunquam nuda. 31. ff. de acquir. rer. dom. Nec adest materia per mutationis vel alia quæ talem vim & effectum venditionis inducere possit: facit notab. text. in l. obligatio-
nes quæ proprijs viribus non consistunt, 26. ff. de actio. & obli.

23 Nec obstat text. quem Bal. & alij citabāt, in d. l. si tibi. 24. ff. de præscr. verb. ibi enim non tradito, sed opera secuta ius facienti præstat ad iustam mercedem, ne alter cum eius iniuria locupletetur, contra iur. reg. Nec ad id requiritur certa causa vel conventio, sed sufficit quem uti re vel opera alterius in ijs quæ gratis facere non intendunt, ut ei satisfacere teneatur: ut probò num. sequent. & ita procedit text. in §. 1. vers. qua de causa, Instit. de loca. Et suadet ex æquissima regula. l. si me & Titium. 32. ff. si cert. pera.

24 Ex quo novè & utiliter colligi potest differentia in prædictis terminis conventionis ad iustum pretium, inter conventionem tendentem ad locationem & tendentem ad venditionem: nam licet utraq. non expressa statim quantitate vel mercede à principio non consistat, nomenq. & effectum suum retinere nequeat, differunt tamen in eo quod conventio illa tendens ad venditionem, non obligabit ad pretium, etiam secuta rei traditione, ut sup. At in simili conventionem tendentem ad locationem secuta traditione, tenebitur recipiens ad iustam mercedem ex usu rei alienæ, ut teneretur ipso facto nulla præcedente conventionem: argum. l. item quæritur. 14. §. fin. ibi, [pro ut quisq. habitauerit.] ff.

D 2 loca.

C. de rescinden. vend.

loca. & ibi not. Bal. & alij quos refert Ias. in. §. actionū, num. 138. Instit. de actio. & in terminis notant Cyn. Alber. Sali. Fulgos. in. l. excepto C. loca Quæ differentia comprobari potest ex Paul. Cast. in. l. 1. §. si quis seruum, num. 4. ff. de pos. Vides igitur egregiam differentiam inter locationem & emptionem, seu inter conventiones earum nomen referentes, quod forsitan alibi expensum non reperitur: quod reperio infra capit. 3. num. 5. Et inde limitabitur similitudo & æquiparatio quam tradit I. C. in. l. 2. ff. loca. inde etiam cauebis ab Ang. in. l. excepto. C. loca, magis à Soci. in. l. si quis arbitrato, col. 5. vers. aliquādo. ff. de verb. oblig. vbi emptionem & locationem æquat.

- 15 His vero non obstat text. in. d. l. si fundus. 16. §. si. ff. de pignor. per quæ Alberi. & Fulgo. suprà relati, tenuerunt conventionem per illa verba [pro iusto pretio,] inducere validam emptionem: verba illius tex. sic habent, [potest ita fieri pignoris datio hypothecæ, ut si intra certum tempus non sit soluta pecunia, iure emptionis possideat rem iusto pretio tunc æstimandā, hoc enim casu videtur quodāmodo conditionalis esse venditio:] Reperio autem tex. illum variè intelligi: primò glo. ibi in hac difficultate respondet esse speciale ratione mutui, ut debitores inueniant pecuniam quam aliter non inuenirent: & tunc valeat venditio nō expresso pretio certo, sub ea forma ut res obligata maneat emptā pro iusto pretio: & cum glo. est Alberi. ibi, & securè Hispan. Gome. d. libr. & capit. & num. Bart. ibi intelligit eam conventionem valere non solum in causa mutui, sed generaliter vbi præcedit alius contractus validus, cui illa conventio vendendi pro iusto pre-

tio adhæreat. Questio autem nostra procedit vbi datur sola illa conventio vendendi pro iusto pretio, absq; alia cui adhæreat: quem intellectum approbatum cōmuniter dicit Ang. Arret. in. §. pretium, num. 4. Instit. de empt. & vend.

Romañ. autem in. d. l. sciendum, num. 32. ff. de verb. oblig. inquit esse speciale in casu. d. §. alia ratione, ut mutuo dantes magis vtantur eo pacto v res maneat pro iusto pretio, q̃ pacto legis commissoria in pignoribus reprobato, quod prius dixit Imol. ibi, col. 2. quos refert Soci. vacillans in. l. si quis arbitrato, num. 19. ff. de verb. oblig. Mihi verò placet ratio Bart. quæ satis probari videtur ex. l. fin. in princ. ff. de contrah. emp. de qua infra hoc cap. Quæ ratio iuuatur ex eo ut inter homines facilio ra sint commertia, utq; homo ab homine magis iuuetur, quod Reipubl. vtile censetur: ut in simili dicit glo. in. l. 4. ad fin. ff. de pigno. acti. ibi, [propter publicam vtilitatem:] & ibi, [eueniret sapissimè ut creditores [mutua denegarent: quam glo. sequuntur DD. & extollit Dec. in. l. fructus, & in. l. nec pignus. ff. de reg. iur. Ang. Arret. in. §. fin. Instit. quib. mod. re contr. obliga. Et rationem Bar. comprabat Soci. in. d. l. si quis arbitrato, num. 28.]

- 26 Hec de illo tex. quo ad presentē materiam, alia enim difficultas tangitur à glo. & DD. quomodo valeat ibi pactū, ut non secuta solutione, pignus emptum maneret creditori, cum pacta leg. commissoria in pignoribus reprobentur, ut in. l. fin. C. de pa& pign. Ideò glo. in. d. §. & in. l. 1. C. de pact. pign. intelligit. d. §. procedere ex illa iustificatione cōventionis pro iusto pretio: regulam autem contrariā procedere, vbi simpliciter

con-

conuenitur, vt pignus maneat pro quantitate debita quia in hoc pacto posset resultare grādis vsura vel magna fraus debitori: in pretio autem iusto datur quoddam temperamentum, quod inuatur ex text. notab. in l. si bene collatæ. 33. ff. de vsur. & ita cum glos. intelligunt cōmuniter scriben. & ad hoc extollunt illum tex. Salic. & Paul. in l. Titius. ff. de pigno. actio. Bald. in cap. vno. nume. 6. de feud. dato in vi. leg. commiss. Fabian. in dict. tract. quest. 7. nume. 10. & sequen. Soci. dict. l. si quis arbitratu. nu. 28. & plures quos refert Tiraquel. de retrac. cōuen. in fin. num. 136. & ita Afflict. in decif. 368. post princ. & Anto. Rub. consil. 134. qui omnes cum Barr. in dict. §. idem intelligunt, & si expressim non conueniatur de iusto pretio, sed simpliciter, quia & tunc de iusto intelligitur: & ita Bar. in l. quanuis. ff. de solutio: & plures relati à Tiraq. ubi sup. nu. 138. & illum tex. non semel dicit sing. Angel. Perusab.

27 Is est communis intellectus ad d. §. à quo nemo hucusque discrepauit: & ex dict. §. colligunt DD. limitationem ad regulam prohibentem in pignore pactum illud leg. commissoriae, secundum omnes proxime citatos: & Neguz. de pigno. 4. par. numero. 6. in 2. limit. & Molin. de commerc. questio. 52. ubi multa noua & egregia tradit ad hanc materiam pacti leg. commiss. in pignoribus. Ego autem tam ad intellectum dict. §. quam ad intelligenda multa alia responsa Iureconsultorum quae in pandect. sunt, nouè contra glos. antiquos & nouiores omnes iuris interpretes verius puto, apud Iureconsultos non fuisse prohibitum pactum illud leg. commissoriae in pignoribus. nec vllum ex Iureconsultis

talem regulam nouisse, & consequenter illos nunquam eam praesupponere in suis responsis. Quod mihi incepit fieri vero simile quia nulla. l. ad ducitur quae talem regulam prohibitoriam ponat: contrarium ius ergo fuisse credi debet: argum. l. 1. ff. de testib. Comprobatur hoc, quia notissima & generalis erat regula vt conuēta seruentur: vnde tam insignis limitatio tamq. notabilis species irritans conuentionem, debuerat à Iureconsultis perspicue tradi iuxta doctrinā l. C. mihi peculiarem, in l. item apud Labeonem. 15. §. ait praetor. ff. de iniur. libi, [ea quae notabilia sunt nisi specialiter notentur, quasi neglecta videntur.] Nec facit timor vel suspicio vsuræ, vt DD. malè arguebant, hanc iure antiquo id non irritabat conuentionem. l. eos. §. 1. C. de vsuris.

Tandem omissis argumentis probat hanc in auditam sententiam tex. apertissim. d. l. fin. C. de pact. pigno. quae Constan. est: is autem in multis nouum ius induxit: vt obseruat Alcia. lib. 4. parerg. cap. 5. & ego ostendo in comment. l. 1. in 1. par. nu. 32. C. de bon. mater. Nec mirum quia Constantin. fuit ex posterioribus principibus quorum constitutiones in C. habemus, & eius tempore non fuerunt Iuriconsulti quorum extant responsa in Digestis: Sed iam verba Constantini audiamus, quae ita habent: [quoniam inter alias captiones precipue commissoriae pignorum legis crescit asperitas, placet infirmari eam: Si quis igitur tali contractu laboret, hac sanctione respiret, quae cum praeteritis praesentia quoque repellit, & futura prohibet.] Non potuit quidem alijs verbis apertius ostendi ius illud nouum esse, contrarium quae ante Constantin. fuisse: Quod

C. de rescind. vend.

multipliciter probat Imperator ipse primo cum significat opus fuisse no-
uo remedio aduersus crederem ma-
litiam: De inde cum speciatim me-
minit illius pacti in pignoribus, cu-
ius asperitatem inquit se velle infir-
mate: antea igitur non erat infirmū
sed validum: quod magis indicat Im-
perator cum contrahentes alloquitur
subdens, vt qui tali contractula
borabant, ea constitutione respira-
rent: quod falsō dixisset si ante suam
constitutionem antiquiori iure eis
consultum fuisset. Sed multo magis
id ostendit Imperator, cum tandem
eam constitutionem extendit ad prae-
terita, quia alio iure censenda erant:
iuxta reg. l. 7. C. de legib. Et ita mani-
festē patet ex d. l. nouum ius ibi in-
troducitur, cōtrariumq; fuisse apud
Iureconsult. & anteriores principes:
contra glo. & omnes scribent.

- 28 Inferitur ergo nouē contra glo. &
omnes hucūq; scribent. ad. d. §. fin. l.
16. ff. de pigno. Martianum I. C. non
dubitalle de pacto leg. commissoriae
in pignore: nec ex regula noua. d. l.
fin. potuit resultare difficultas ad de-
cisionem antiquam. d. §. cuius tem-
pore aliud ius erat in ea re. Idemq;
inferitur ad alia responsa I. C. de qui-
bus statim agemus. Sed oportet an-
te alia tollere obiectionem quae oc-
curret ex I. C. Vlpiano, in. l. quan-
uis. 45. ff. de solut. inde enim solent
DD. colligere, iam apud I. C. impro-
batum fuisse pactum illud in pigno-
ribus: cui obici responderi potest. 1.
cum Bart. ibi variante, vt in casu. d. l.
diuersa ratio faciat ne pactum astringat,
quia erat inter coniuges & ex vi-
ro vxori, inter quos tolli debet fraus
quae fieri posset iuri prohibenti do-
nationem inter coniuges: & ita Ful-
go. in. l. Titius. ff. de pigno. actio. & la-
tius *Mon.* d. lib. de commerc. q. 52.

numero. 375. verba autem. d. l. ita ha-
bent: [Quauis stipulati vxori vir
sponderit, discepto matrimonio
praedia quae doti erant obligata, in
solutum dare: tamen satis esse offer-
re dotis quantitatem.] Et illa inter-
pretatio Bart. & supra allegatorum
comprobat ex celebri regula. l.
oratio. ff. de sponsion. *ha. & ad. d. l. 1.*
Vel aliter & forsā melius intelli-
genda videtur. d. l. quauis, vt ibi pa-
ctum non desinat astringere quasi
eo tempore improbatum esset, cum
apertē probatum maneat ex. d. l. fin.
apud I. C. diuersum ius fuisse: nec
etiam procedat. d. l. principaliter ob-
vitandam donationem inter coniuges,
posset enim pignus non plus va-
lere quā sors: Sed alia ratione, &
iuridica requitare: vir ibi non obliga-
tur praecise ex tali conuentione, sa-
tis enim fuit iuris conditoribus vt
dos integra restituatur, & mulier il-
lata seruetur: ideoque sufficiat do-
tis quantitatem restitui: ne vir leda-
tur ex pacto, vel forsā vxor. Sic em̄
inter coniuges magis quā in alijs
vitatur inaequalitas, vt in. l. iure suc-
cursum. ff. de iure dot. de qua latius
infra ad nostram. l. 2. Probatur etiam
quod intendimus contra DD. ex. d.
l. quauis: ibi enim proprie non erat
pactum leg. commissoriae in pigno-
ribus: cum I. C. referat pactum per alia
verba, non per ea quod pignora ma-
nerent empta pro quantitate debi-
ta: possetque intelligi vt manerent
pro iusto pretio: vt Bart. & DD. cō-
muniter intelligunt in. d. §. fin. l. 16.
ff. de pign. vt supra. Nouē etiam ex.
d. l. quauis, satis contra DD. colli-
ges I. C. magis significare quod il-
lud pactū regulariter erat validum
& obseruandum, specialiterque in-
ter coniuges sufficeret vt pactum non
obstante, sufficiat dotis quantitatem
restit.

restitu: & mulierem illam seruari.
Et sic probat, reg. eo tempore in cō-
trarium fuisse, vt pactum illud vale-
ret, contra glo. & omnes: quod alibi
ita expensum non inuenies.

29. Indē similiter infertur ad intellec.

tex. in l. Titius, 34 ff. de pignor. act.
vbi Iureconsultus Marcellus ita ha-
bet: [Titius cum credidisset pecu-
niam Sempronio, & ob eam pignus
accepisset, futurumq; esset vt distra-
heret id creditor, quia pecunia non
solueretur, petijt à creditore vt fun-
dum certo pretio emptum haberet.
Et cum impetrasset, epistolam qua
se vēdidisse fundum creditori signi-
ficaret emisit. Queso an hanc ven-
ditionem debitor reuocare possit, of-
ferendo sortem & vsuras quas deben-
tur? Marcellus respondit, secundum
ea quæ proposita essent, reuocare
non posse.] Reiecta glof. varietate
& DD. ibi, non obscura videtur nar-
ratio facti, & decisio text. punctan-
do verba vt hic melius quam alibi
videbis: agitur ibi de debitore qui
ne pignora venderentur, quæ for-
tasle ei chara erant, petijt & impe-
trauit à creditore, vt sibi emeret fun-
dum certo pretio inter eos conuen-
to: postea autē volebat eam vendi-
tionem reuocare, offerens sortem
& vsuras. l. C. respondet nō esse cur
venditio vel conuentio illa retracte-
tur. Illud autem primò verius puto

* cum Molin. vbi supra, contra glo. &
Bart. variantes in dict. l. Titius, & d.
liquantis: contra Salicet. & Paul. in
dict. l. Titius, contra Neguzan. de pi-
gnor. 4. part. num. 6. in 1. limit. con-
tra Alexan. in consil. 178. lib. 7. num.
2. contra Imol. in cap. significante
colum. 3. de pigno. contra Guido. de
cis. 6. pactum in ea l. valere non tan-
tum ad retinendum creditore pos-

sidente, sed etiam ad agendum eo
non possidente: quod probatur ex
generalitate text. iuncta vulgari re-
gula. l. 1. §. & generaliter. ff. de legat.
præst. probatur magis, quia diuina-
torum esset fingere in casu dict. l.
fuisse fundum penes creditorem. Id
etiam significat litera dict. l. cum a-
gat de fundo non obligato, nec ad-
huc tradito. Tandem contra DD.
hoc euincitur ex responso Iuriscon.
decidentis pactum ibi valere, nec à
debitore reuocari posse: cum ergo
valeat, intelligi debet perfecte, vt iū-
ris est ad agendum & defendendum:
iuxta. l. sicut ab initio. C. de actio.
& obligat. l. 1. §. si contenerit. ff. de
pos.

39. Placet etiam quod contra alios be-
ne aduertit Molin. vbi supra, vt in ca-
su dict. l. Titius, non fuerint verba
pactileg. commissi in pignore: quia
non manebat pignus emptum pro
debito, sed pro alio pretio: quod for-
tasle iustum esset. Sed notabilius iam
sequitur ex prædictis, non posse su-
stineri quod Barto. & omnes ante
Molin. colligebant ex dict. l. Titius,
vt pactum illud in pignoribus repro-
batum, valeat quando apponitur
ex intervallo: quod vrgentissimè cō-
futat Molin. vi rationis & æquitatis.
Nec teneri potest hodie stante dict.
l. fin. C. de pact. pig. quæ notum ius
induxit indistinctè irrucando pactū
illud quod apud Iurisconsultos va-
lebat: vnde quauis in dict. l. Titius,
pactum illud esset hoc de quo agi-
mus, & Iurisconsult. ibi illud diceret
validum, non mirum erat, cum regu-
lariter eo tempore illud pactum va-
lebat: vnde non poterat ex illa. l. li-
mitari reg. dict. l. fin. quod Molin. af-
secutus non fuit: bene tamen osten-
dit cōtra alios tantam asperitatem,

D 4 tan-

tanq; & fortasse maiorem fraudem
veritari posse in eo pacto ex interval
lo, quam ab initio appposito: quod an
te Molin. aduertit Tiraquel. alios re
ferens de retract. conuent. in prefat.
numen. 8. & in fin. numer. 13. 4. quod
etiam fortissime probatur, quia ali
ter quotidie fraus fieret prohibitio
ni. d. l. fin. C. de pact. pigno. Et ita cre
do in praxi iudicabitur contra com
munem, cum iura & rationes hand
pariter manifeste probent: quod
apud Lusitanos notab. est ad Oidi.
libr. 4. titul. 26. quae ibi approbans
* tantum limitationem DD. de tali
conuentione pro iusto pretio, vide
tur rejicere alias limitationes incau
te ab eis traditas.

31 Ex quibus etiam inferitur ad intel
lectum tex. (quo plures lapsi viden
tur) in l. fin. in princi. ff. de contrah.
empt. vbi Iureconsult. Scenola ha
bet in hunc modum. [Titius cum
mutuos acciperet tot aureos subusu
ris, dedit pignori suae hypothecae
praedia, & fideiussorem Lucium, cui
promisit intra triennium proximum
se cum liberatorum: quod si id non
fecerit die supra scripta, & soluerit
debitum fideiussor creditori, iussit
praedia empta esse, quae creditori
obligauerat: Quero cum non sit li
beratus Lucius fideiussor a Titio: an
si soluerit creditori, empti haberet
supra scripta praedia? Respondi, si
non ut in causam obligationis, sed
ut empti habeantur, sub conditio
ne emptio facta est: & contractam
esse obligationem.]

Scriben. communiter intelligit,
conuentionem de qua in d. l. fin. co
tinere pactum l. commissoriae in pi
gnore: respondent tamen ideo ibi
valere, quia secundum eos prohibi
tio. d. l. fin. & eius reg. non habet lo

cum in debitorum ita contrahente
cum suo fideiussore, sed cum credi
tore tantum: quasi non sit tanta aspe
ritas nec tanta fraudis suspitio, quan
do ea conuentionio fit cum fideiussore:
& ita gloss. & DD. communiter in l. 1. e.
C. de pact. pigno. Bar. in d. l. quauis. ff.
de solutio. Fabia. vbi sup. & Neguza.
vbi sup. in. 4. limit. & ad hoc eam. Id
eunt singul. plures maxime Pau. Cast.
in d. l. Titius. fidei pigno. acti. & Ioa.
Lup. de Pala. rub. in Repe. c. per ve
strat. s. 78. nu. 10. & feudifin. c. 1. de
feud. dat. in v. leg. comis. Sed longe
melius aduertit Molin. eadem ratio
non vigere in fideiussore quae est in
creditori: eandemq; asperitatem qua
execratur d. l. fin. C. de pact. pigno.
& ideo concludit idem iuris esse in fi
deiussore quod est in creditore, vt sic
amplietur, non limitetur, regula pro
hibes pactum leg. commissio. in pigno
ribus: quod etiam voluit Io. Imolin.
c. significare, col. 4. vers. Item aduer
te, de pign. respondens ad d. l. fin. ff. de
contrah. empt. vt non loquatur in pa
cto illo reprobato, q. pignus maneat
pro debito: Sed simpliciter vt pignus
emptum maneat, tunc enim intelli
gitur pro iusto pretio. Et ita Alex. extol
lens huc Imol. intellectum. d. c. 6. s. 178.
nu. 9. lib. 7. quos sequitur Molin. vbi
sup. facit tex. & DD. in d. l. fideiussor.
s. 2. §. meminisse. ff. de leg. 1. Soci. in.
l. si quis arbitratur, numeri 27. ff. de
verb. oblig. & quidam alii.
Sed nec Imol. nec Molin. nec alijs
assecuti sint. d. l. fin. ff. de contrahen.
empt. etiam si loqueretur in mero
pacto l. commissio. in pignore, non
posse adduci in limitationem. d. l. fin.
C. de pact. pigno. iuxta veram de
clarationem nostram, quia altera
fuit longe posterior: & tempore al
terius pactum illud non erat impro
batum.

batum. Et ultra Alex. & sup. citatos addo in fideiussore magis vigeret rationem dict. l. fin. C. de pact. pigno. quia fideiussio adeo gratuita esse debet, ut rupta fides dicatur, si fideiussor emat bona debitoris. l. 1. C. de dol. Item fideiussor postquam soluit creditor est iuxta doctrinam l. creditorum. xj. ff. de verb. signifi. & ideo prohibitio. d. l. loquentis de tali pacto cum creditore, verificatur in fideiussore, siue attendas tempus postquam fideiussor soluit, siue tempus antequam, cum ad illud conferatur tale pactum, iuxta reg. l. quod sponsa, C. de dona. ant. nup. Resoluo igitur quod Scevola in d. l. fin. agit magis de questione voluntatis quam potestatis, nempe de cognoscendo quid inter contrahentes conuentum censeatur, non verò an contrahere potuerint: Nec l. C. potuit dubitare an ibi pactum leg. commiss. in pignore valeret, cum eo tempore improbatum non esset, ut sup. probaui.

- 32 Ex his etiam inferitur ad intellectum. l. 1. C. de pact. pigno. quam putato ab omnibus hucusque male intelligi: est. l. Alex. Imperator. habet autem hæc verba, [Qui pactus est, nisi intra certum tempus pecuniam quam mutuam acceperat, solueret, cessurum se creditoribus: hypothecæ vel litio nem non contraxit. sed id comprehendit quod iure suo creditor in pignore habiturus erat: communi itaque iure creditor hypothecam vendere debet.] glo. Bar. & omnes ibi, & in locis sup. citatis, & Afflic. decis. 368. intelligunt illam. l. de pacto simili leg. commissoria in pignore, ut non minus prohibitum censeatur. Ego autem contra omnes verius aduerto, quod cum ea. l. sit Alexā. non

debet intelligi irritare pactum, tantum simile pacto leg. commiss. in pignore: cum ante Constantin. illud prohibitum non fuerit, ut patet ex d. l. fin. Constan. autem primus, fuit quadragesimus Imperator: Alex. vero vigesimus quintus: maxime quod d. l. fin. potuit esse non primi Constantin. sed alterius, quia plures fuerunt: & sic multo longius post dict. l. 1. quæ fuit Alex. Item verba d. d. l. satis indicant pactum illud non fuisse à principio acceptæ pecuniæ mutuæ, sed ex intervallo: & ideo text. esset contra eosdem DD. dicentes valere id pactum ex intervallo, ut sup. num. 30. Aduerto etiam qui. dict. l. 1. (ut proximè dixi ad l. fin. ff. de contrahen. emptio.) non de potestate agit, sed de voluntate contrahentium: & verè d. l. non dicit pactum de quo ibi esse nullum, sed ex eo non induci venditionem hypothecæ, nec plus afferre quam id quod iure communi creditori competebar: & tandem scopus illius text. est interpretari verba illa conuentionis. [cedere pignora creditori,] quid importent: in quo respondet text. ibi secundum regulam. l. non rectè, C. de fideiussor. l. qui mutuam. ff. mand. cum nota. à Bartol. & alijs in. l. 3. ff. de legat. 1. Imò si cum iudicio expendas verba dict. l. 1. suprà relata, ibi, [hypothecæ venditionem non contraxit:] planè significant eo tempore potuisse ita contrahi, & pactum leg. commiss. in pignore valuisse, si expressim apponeretur: ibi enim non irritatur talis conuentio, sed interpretatur Imperator non ita conuentum censeri: quod nemo huc usque aduertit.

D 5 Ex

SECUNDIAM PARTEM RUB. C. DE RESCIND. VENDITIONE.

30

CAP. V. T. II.

SUMMARIA.

Exactissime tractatur questio, quando ex una parte res, ex altera pretium et res datur, quod contractus genus inde resultet? In qua multa noue explicantur. usque ad numeru.

10. Expenditur et declaratur ordi. Lusitanorum libr. 4. tit. ulti.
11. Improbatur traditio que dam Paul. Castr. et contra plures ostenditur emptionem dici, etiam si res simul cum pretio data, pretium excedat.
12. Noue explicatur tex. in l. si in emptione. 34. ff. de contrah. emp. contra plures.
13. Explicatur ad supra dicta tex. in l. cum te. C. de pact. inter empt. de cuius intellectu plenissime agitur, et num. 15. et 16. et 17.

18. Ad eandem. l. Cum te, traditur oppositio. l. et conditio. C. de rescind. vendic. agiturque de conciliatione earum legum, et reprobandur multis huc usque tradita usque ad nu. 23.
24. Traditur noua et solida ratio ad notabilem differentiam inter emptionem, et permutationem, seu inter contractus nominatos, et inominatos: et inferantur aliqua sententia digna, usque ad num. 28.
27. Noue contra DD. probatur, cum aliquid ultra pretium ex conventionione prestandum est ab emptore, in dubio intelligendum esse contra emptorem non implentem, id quod ultra pretium erat principaliter uenditorem mouisse.
28. Tractatur Que actio detur in casu. d. l. cum te, C. de pact. inter empt. et uend.
29. Inferitur ad l. fundi partem. ff. de contrah. empt. et contra plures DD. explicatur, multi que circa eam. l. noue traduntur. usque ad numeru. 32.

SECVNDA PARS

RVB. C. DE RESCIND.

VENDITIONE.

CAPV T. II.

EX tractatis in præceden. cap. liquet vtilissimū esse cognoscere dubiam conventionem, an ex ea venditio, an contractus innominatus resultet: principaliter ob duos illos grandes effectus, quod in venditione non est locus pœnitentiæ; nec res tradita repetitur, licet emptor non impleat cōuenta: sed tantum agitur ad ea implenda. E contrario autem in permutatione & contractu innominato pœnitentiæ locus est, & non secuto implemento, res data repetitur. l. i. ff. de rer. permut. vbi latè Paul. & Ias. & alibi sæpè.

¹ Continuando igitur præcedentia, oportune se offert celebris quæstio, quando ex altera parte res, ex altera pretium & alia res datur, an emptio an permutatio sit? In qua varij varia dixerunt, secundum Panor. in. c. ad quæstiones, de rer. permut. Notissimum est plures doctissimosq; viros. q. hanc plenè tractasse, vnūquemque pro virili: recetiores autē quam plurima in eam rem adduxisse: vt fortasse plures notare possint me nunc rem (quod aiunt) actam, agere velle. Sed speramus (Deo duce) si rectè perlegerint quæ tradem⁹, multa eos hic nō vulgaria, nec antea discussa agnizuros. Circa hanc. q. resolutio Bart.

est vt primò attendatur quod principaliter agere intendūt contrahentes, vt ab eorum mēte nomen & effectus conventioni detur: ita Bar. in. l. Aristo. nu. 2. ff. de dona. idem Bar. in. l. si in emptione. ff. de contrah. emptio. & in. l. i. numer. 7. ff. de rer. permut. quod probant communiter scriben. in eisdem locis: & Panorm. & reliqui in. d. ca. ad quæstiones: & innumerī quos refert Tiraquel. de retract. ligna. §. 30. glo. 1. num. 2. (qui inter recentiores amplè hanc. q. ornauit) & vltra eum ita Boer. quæst. 144. Ripa. in. l. 2. num. 36. ff. si certum petatur, & Hispan. Couarru. à Leiu. lib. 2. resolut. cap. 4. num. 9. Hisp. Anto. Gome. in lib. de contract. ca. 2. nume. 10. Ex ea de pact. nume. 513. vers. 1.

² Ex mente autem Bar. & aliorum colligitur in proposito vt dicatur cōstare quod principaliter partes intendunt ex nomine ab eis expresso, vt venditio vel permutatio tunc dicatur, pro vt contrahentes nominauerint: & ita Paulus. in. d. l. Aristo. numer. 4. in fin. & num. sequent. Panor. in. d. c. ad quæstiones, num. 4. Ex ea vbi suprà plenius Tiraquel. vbi sup. numero. 7. & ita Lorient. de pact. axiom. 116. Molin. in consuetud. Paris. §. 13. numer. 53. Nec quis obijciat regulā quæ habet nō attendi nō mē à cōtrahētibus impositū. l. 6. ff. de

præ

præscript. verbis. id enim procedit quando natura conventionis nominis repugnat, seu deducta in conventionem repugnant nomini expresso: ut declarat Dec. in authen. ex testamento, nume. 6. versic. sed certe. C. de collat. At in hac quæst. deducta in conventionem non repugnat nomini expresso à contrahentibus: ideoque eorum expressioni stari debet.

3 Ea tamen receptissima conclusio cum iudicio declaratur à nonnullis ex supra citatis, nisi negotium tale sit, ut ex venditione ius aliquod cõpetat certæ personæ ex lege vel consuetudine, tunc enim cauendum est ne ei fraus fiat censendo conventionem illam iure permutationis: ut ex Purpur. & alijs tradit Boer. dict. quæst. 144. Rip. & Alciat. in dict. l. 2. ff. si cert. per. Tiraquel. d. loco, numero. 11. & sequen. quem vide contra Igne. ibi relatum: facit. l. qui testamentum. ff. de probat. & ibi Bar. Limitatur etiam notabiliter à Paul. Castr. in dict. l. Aristo. ad fin. nisi pecuniæ excessus sit magnus, quia tunc censetur venditio, etiam si partes exprimant permutationem: maxime (secundum proxime dictum) si tertio ius aliquod auferatur ex eo quod non sit emptio: & ita Boer. Tiraquel. Couarru. Anto. Gome. vbi supra, & alij quos referunt: facit doctri. Barto. in. l. si forte. ff. de Castr. pecu.

4 Alia receptissima conclusio est, quando partes non exprimunt nomen contractus, ut iudicetur ex eo quod plurius est. Ut si res plus valet quam pecunia quæ datur cum ea, censetur permutatio: si pecunia excedit, dicatur emptio: Ioan. Andr. & alij in dict. capit. ad quæstiones, Bald. in. l. quæritur. ff. de stat. homi.

& innumeri quos citat Tiraquel. d. loco, nume. 9. Couarru. Anto. Gome. vbi supra. Boer. quæst. 214. col. 2. Dec. in. l. imaginaria. ff. de reg. iur. Soci. in. l. pacta quæ contra, nume. 9. C. de pact. quod voluit apertè Bart. in dict. l. Aristo. non autem in alijs locis male citatis à Tiraquel. & alijs. In hac enim quæst. aduertendum est differentiam esse inter id quod principaliter agitur, & id quod plus valet: primum enim respicit mentem contrahentium, alterum respicit valorem & quantitatem rei & pretij. Ex quo comperies plures non percepisse dicta Barto. in dict. locis: aliquando enim agit Bart. de eo quod principaliter agitur, & alij eum referunt, quasi loquatur de eo quod plus valet: ita enim videbis loquentem Barto. in dict. l. 1. numero. 7. ff. de rer. permut. & in dict. l. si in emptione. ff. de contrah. empt. quem male refert. Tiraquel. d. nume. 7. & ita Ias. in. l. 2. in fin. nume. 8. ff. si cert. peti. nec bene Loriot. de pact. axiom. 115.

5 Alia species est quando sumus in dubio (quod doctores intelligunt quando partes non exprimunt nomen contractus) & pretium non excedit rem, sed utrumque ab eadem parte datum est eiusdem valoris. Barto. id specificè non decidit, tunc autem magis variant Doctores inter quos Bald. (quem omnes citant) in prælud. feud. nume. 11. in ea sententia fuit, ut tunc dicatur venditio: & eum Bald. est Alexan. ad Barto. in. d. l. si in emptione: idem Alexand. in. l. 2. nume. 8. ff. si cert. peti. sub obsecrè Ias. in. §. actionum, nume. 122. Instit. de actio. Fabian. de emptio. 2. quæst. nume. 23. Sed contrarium receptius est ex relatis à Tiraquel. d. loco, nume. 36. vbi ante plura argumen. contra Bal.

C. de rescind. vend.

Bald. adduxit: & hoc melius sensit Bar. in. d. l. 1. num. 7. ff. de rer. permut. dum resoluit quod in dubio erit contractus innominatus, non venditio: & ita Fulgo. ibi, & Ias. ad fin. nume. 11. & idem Ias. in prælud. feud. num. 25. Imol. & Roma. in dict. l. Aristo. & Ias. dicens hanc communem opinionem. in dict. l. 2. nume. 9. ff. si cert. pet. & ita Rip. ibi, colum. fin. Curt. num. 35. Alciat. lib. 3. de verb. signifi. Ex ea de pact. num. 516. vers. tertius casus: Anto. Gome. vbi sup. quod vrgenter suaderetur ex doctrina I. C. in. l. 1. vers. quotiens. ff. de aestima. acti. & mihi vrget. l. fin. ff. de condict. ob cau. In quo iam aduerte quod ex Bart. in. d. l. 1. declarandus est idem Bar. in. d. l. Aristo. ne sibi repugnare videatur: vt scilicet, velit Bartu. non dicere esse omnino in dubio quando alterum ex ijs quædantur, est maioris quantitatis: ideoque tunc attendi quod plurius est: tunc autem dicatur negotium esse prorsus in dubio vt dicatur cōtractus innominatus quādo alterum non excedit: & sic ex Bart. in dict. l. 1. colligitur in effectu. decisio huius articuli, quod vtrumque par est, quia tunc magis sumus in dubio: quod non percepit Alexand. ad Barto. in dict. l. si in emptione.

6 Hanc verò conclusionem, quæ receptior est, contra Bald. necessario secundum scripta DD. intelligere debes quando partes non expresserunt certum nomen contractui: Aliàs iudicaretur conuentio iuxta 8 specialem nominationem cōtrahentium, quia tunc non dicitur res esse in dubio, vt sup. Et ita speciatim not. Purpur. in dict. l. 2. & ibi Rip. colum. fin. Aliter etiam vltra Tiraquel. & alios, declarat Exea de pact. nume. 517. nisi res pro qua datur alia, &

pretiū simul extitisset venalis, quia tunc contractus censeretur emptio, non permutatio argumen. l. 1. C. de rer. permut. quod comprobatur ex ijs quæ ad eam. l. diximus in præcedenti capit. Et pro Exea est Molin. in Consuet. Paris. §. 23. quæst. 15. maxime cum iam colligatur mens contrahentium, & certa sit pars pretij, vt merito debeat emptio censeri. Declarat etiam Ex ea ibidem, nisi pecunia detur nomine pretij, quia tunc censebitur emptio: ex glos. celebri in. l. fin. C. de præd. Curial. & id dicit sine dubio Purpur. in dict. l. 2. & ibi Rip. colum. fin. ff. si cert. pet. Sed id non tam tutum est, vt colliges ex ijs quæ accuratius deduxi in. 3. capit. 1. part. huius Rub. ad fin. pretij enim nomen etiam alijs rebus præter pecuniam congruere potest, ex Bald. in. l. fundi partem. ff. de contrah. empt. & alijs relatis à Tiraquel. de retrac. lign. §. 1. glo. 14. num. 41. & 43.

7 Aduerto etiam quod Barto. Bald. Panormit. Ias. Tiraquel. & alij sup. adducti in hac quæst. loquuntur per verbum, [dare,] exemplificantes ijs verbis, quod ex altera parte datur res, ex altera res & pretiū: quod aliquantulum repugnat ijs quæ tradunt omnes ipsi de verbo, [dare,] vt non congruat emptioni, faciatque conuentionem transire in contractum innominatum, per. l. fina. ff. de cond. ob caus. de qua agemus in sequen. cap.

8 In hoc autem articulo quando vtrumque par est, nec alterum excedit, & non constat quid principaliter actum sit: Alciat. in dict. l. 2. nume. 30. ff. si cert. pet. & in. l. 2. nume. 19. ff. de verb. obliga. probat contractum duplicem censeri, partim emptionem, partim permutationem.

Quod

Quod ante eum videtur probasse Paul. in dict. l. Aristotel. numer. 3. dum inquit esse mixtum contractum, nominatum cum in nominato: & opin. Alciat. sequitur Couar. rub. dict. lib. 2. resol. capit. 4. nume. 9. citans Specul. Cin. & alios, qui hanc mixturam contractuum tradiderunt: & dubitans eam videtur sequi Tiraquel. dict. libr. de retract. lign. §. 30. glo. 1. num. 38. & 40. Contra Alcia. verò est Loroior. de pact. axiom. l. 15. arguens ex repugnantia quæ est inter venditionem & permutationem, seu inter contractum nominatum & in nominatum, quod prius considerarunt alij in hoc articulo. vt per nouiores in l. 2. ff. si cert. pet. & Alex. in l. fin. nume. 7. vers. sed istud ff. de cond. ob cau.

9 Sed retenta opin. Alcia. respondere potest, non esse proprie repugnantiam cum ad diuersa referatur: & in multis videmus vt vna res diuersimode censeatur respectu diuersorum, quod dixerunt Bald. & Panormita: quos refert & sequitur Ias. in l. 1. colum. 2. nume. 2. ff. de rer. permut. & vltra eum probat Bald. in l. 2. nume. 4. C. de condi. ob cau. colligitur ex Bart. in l. item in potestate, in fin. ff. de his qui sunt sui: quem refert & sequitur Gome. in §. penales, nume. 19. 35. Instit. de action. vbi glof. hoc probat circa fauorabile & odiosum diuersis respectibus: Ias. in l. 2. num. 3. & ibi Dec. C. de in ius voc. Sic diuersis respectibus vnus dicitur maior & minor, Dec. in c. sanè, nume. 3. de offic. delegat. quod etiam multis exornat Tiraquel. de retract. lign. §. 1. glo. 18. numer. 22. & sequē. Comprobari potest traditio Alciat. ex text. & Bald. in l. cum te, C. de pact. inter empt. de qua infr. numero. 14. Sed adhuc magis pro Alcia.

urget responsum Vlpian. in l. La-beo. §. ff. de contrahē. empt. vbi ex eadem conventionē vendendi resultat duplex actio, ex vendito, & præscriptis verbis: quæ tamen diuersæ sunt, & diuersis respectibus ibi conceduntur, vt declarat Fulgo. ibi, & Fortun. in l. iurisgentium. §. quinimò, nume. 15. ff. de pact. & ibi Marti. Lauden. numero. 15. & illis non relatis Berengar. in repec. l. pacta. 2. par. numero. 50. ff. de contrah. empt. & vulgari. in l. petens, numero. 23. C. de pact. & Stephan. Forcat. dialog. 91. numero. 4. Et hæc opin. maxime procedit, cum ex venditione uel permutatione ius tertio deferretur, tunc enim illud ei negandum non est in ea parte quæ talem contractum refert, vt colligitur ex supradictis, nu. 3. & speciatim tradit Connan. lib. 7. cap. 5. char. 480.

10 Hæc sunt præcipua circa hanc, quæ in qua nihil resoluit Mantua. de iure prothomi. 2. quæst. nec aliquid Hispan. Fernand. l. Tauri. 44. numero. 4. Ex prædictis autem circa eundem. q. vtiliter inferitur ad nouam prudentissimamque Ordinationem apud Lusitanos libr. 4. titul. vlti. vbi decisum est ne parens habens plures liberos, possit rem vendere vni ex illis, nisi alijs consentientibus: timuit enim lex (quod sæpè contingit,) parentem maiori affectione erga vnum ex liberis, iniquum fore alijs: & timuit ne in eorum fraudem fingat se vendere alteri ex illis, non recepta pecunia, vel ea postea eidem imaginario emptori restituta. Quæ constitutio iure communi non extat: digna tamen laude & imitatione est ad vitandam odiosam inæqualitatem inter liberos, iuxta iuris præceptum. Subdit autem d. ordina. ne parens vendere possit vni

C. de rescind. vend.

vni ex filiis, nec cum eo facere permutationem quæ in æqualis sit: & ita eius verba habent. [nam facia vō da algūa, nem troca que desigual se ja.] Vidi plures de intellectu illius. l. dubitantes, quam à iuuentute sic intellexi: vt venditionem tunc simpliciter prohibeat, permutationem verò quatenus in æqualis fuerit: arg. l. 7. ibi. quatenus. ff. de leg. 1. Nec enim verbum illud, [desigual] referri debet ad venditionem indistincte prohibitam, cum sit dispar ratio quæ tollit autem reg. l. iam hoc iure. ff. de vulg. vt per Ias. ibi in limitationibus: refertur igitur verbum illud ad permutationem tantum: quia in venditione (quantumcunq; exterius videt æqualis) nō cessat prohibitionis ratio illius. l. de suspicionē fraudis, vt in simili tradit Ioann. Imol. in. l. si is qui ex bonis, numer. 3. post medium. ff. de vulg. dum citat. l. 1. C. de natur. libe. Qui timor fraudis nō ita cadit in permutatione æquali de rebus quarum vsus videri potest ab alijs liberis, quorum respectu ordinatio illa condita est: & ita de iure aliquando prohibetur venditio, non permutatio: vt per Igneum in. l. dudum, nu. 82. C. contrahen. emptio. & secundum hanc declarationem audiui olim fuisse iudicatum in senatu regio, in casu. d. ordinationis. Ego tamen contrarium, licet inique, iudicatum vidi anno. 1553. Ex prædictis autē infero ad eadē Ordinat. vt si parens rem det vni ex liberis pro aliare & pecunia, dicatur venditio in quantitate data, vt pro ea parte maneat irrita, ac si pecunia data non fuisset ob timorem fraudis, secundum sup. tradita, & argum. text. in. l. 5. §. circa ff. de donat. int. vir. & vxor. Paul. in. d. l. Aristot. in fin. ff. de donat.

11 Non tamen omitto circa sup. di-

cta periculofam videri declarationem Paul. à nouiorib. receptam, vt sup. numer. 3. dum limitat conclusio nem Bar. vbi constat quid contrahētes intendunt, nisi precium nimis excedat rem, vel res precium: contrarium enim videretur sentire Bart. cum indistincte tradit censendum esse contractum secundum mentem contrahentium, si de ea constat: & contra Paul. & alios videtur vrgere doctrina l. C. in. d. l. in emptione. 34. ff. de contrah. empt. ibi, [neq; refert quanti sit accessio, siue plus in ea sit.] quod circa accessorium & principale probat. l. C. in. d. l. cess. non sunt. 21. §. perueniamus. ff. de aur. & arg. legat. extollit Roman. notab. 622. Corfet. in. notab. verb. legatū, fol. 166. colum. 2. notab. Bal. in. l. certioris, r. q. C. loca. Dec. in. c. præter ea, de offic. deleg. Vnde nisi vertatur damnum tertij vel suspicio fraudis, non videretur recedendum ab eo quod principaliter partes intēdunt. Quod magis probatur ex. d. l. fundi partem. 72. ff. de contrah. emptio. & l. 6. §. 1. & l. si sterilis. §. si tibi. ff. de actio. empt. cum similib. in quibus Iureconsulti securē appellant venditionem, cum datur pecunia & alia res, si ex verbis vel aliter colligitur mens contrahentium: nec distinguunt quid ex ijs excedat, nec quantum. At secundum opin. Paul. & aliorum, oportet diuinare, & violenter literam tot legum restringere: quod non licet. Magis ergo cauendum est à Ias. in. l. lecta. numer. 28. ad fin. ff. si cert. pet. qui contra illa iura scribit, non posse tunc esse emptionem, nisi pecunia excedat aliud quod ab emptore simul pro precio promittitur: quod etiam est contra Bar. & receptam opinionem quam idem Ias. sæpe sequitur, vt supra numer. 1. & est

est contra iura quæ in venditione habent, sufficere quodlibet pretium certum, etiam modicum, ut latè deduxi in præced. cap. & his nō adductis ita sentit Fortun. in l. iur. gentium. §. quinimodò, num. 37. ff. de pact. ut infra, num. 20. *in l. iur. gentium. §. quinimodò, num. 37. ff. de pact. ut infra, num. 20.*

12. Ex iisdem inferitur ad intellectum

tex. in d. l. si in emptione. 34. ff. de contrah. empt. ut autem contra DD. magis liqueat verus sensus l. C. Pauli in d. l. refero eius verba quæ ita habent: [Si in emptione fundi dictum sit accedere Stichum servum, neq. intelligatur quis ex pluribus accesserit, cū de alio emptor, de alio venditor senserit: nihilominus fundi venditione valere constat. Sed Labeo ait, eum Stichum deberi quem venditor intellexerit: nec refert quanti sit accessio, siue plus in ea sit quàm in ipsa re cui accedit, an minus: pleræque enim res aliquando propter accessiones emimus: sicut cum domus propter colūnas marmoreas, & statuas: & tabulas pictas emimus.]

Verba huius l. inducunt Batt. Bal. ibi, & omnes hucusq. scriben. in prædicta. q. relati à Tiraquel. & notiorib. vbi sup. ad conclusionem de qua num. 1. sup. ut attendi debeat quod partes principaliter intendunt, etiā si res quæ cum pretio datur illud excedat, vel pretiū excedat rem. Quæ inductio non potest procedere, nisi præsupponendo quod emptor erat qui ibi Stichum vltra pecuniam dabat: & ita inducunt DD. omnes, ut per Tiraquel. d. loco de retrac. lign. §. 30. glo. 1. num. 2. Iaf. & Couarr. vbi sup. Ego autem contra eos veriùs pu-
* ro hanc inductionem non procedere, nec in specie illius l. Stichum ab emptore dari, sed ex parte venditoris: ut dicamus ibi emptorem solum pretium dare, venditorē verò fundū

& Stichum: quod satis colligitur ex litera cum subdit, solere homines pleræq. res propter accessiones emere: & sic Stichus qui accedebat fundo, emebatur, non autē ab emptore in parte in pretij dabatur. Id etiā si aderet decisio textib. dum in dubio tribuit electionē venditori, ut dicit Stichum de quo ipse sentit: quod significat venditorē esse eum qui Stichum præstare debebat, ideoq. eius ut debitoris esse electionē iuxta §. si. eiusdem l. & reg. l. plerumq. §. si. ff. de iur. dot. & ita colligitur ex tex. & glo. in terminis in l. comprehensum 60. ff. de contrah. empt. Id etiā colligitur ex d. l. cū inquit, emptioni fundi accedere Stichum: accedebat ergo Stichus fundo, nō pretio, ut DD. male colligebant: & ita illam l. melius intellexit glo. in l. sed & si quid. 15. in fine. ff. de eue. Et eodem sensu inuenies verbum, [accedere,] in l. si prædictor. 8. §. 1. ff. de in diem addic. Secundum quam veram facti speciem dubitatio (quā l. C. sentit) ex fuit, an propter incertitudinem Stichi, de quo variabant emptor & venditor, irritaretur conuentio illa: in qua ut pretiū ita res certa requiritur: l. nec emptio. 8. ff. de contrah. empt. respōdet l. C. venditione valere, quia fundus certus erat, licet accessorium Stichi aliquantulum incertum esset: sicut o conuerso certum aliquod pretium cum aliare, ex parte emptoris sufficit: ut deduximus in cap. præced.

13. inter alia iura in hac q. citatur tex. in c. ad quæstiones, de rer. permu. alij autem citant ut attēdatur quod principaliter agitur, alij ut attendatur quod plus valet Bar. autem in d. l. Aristo. citat ad vtrumq. Ego verò
* contra Bar. & alios, assero text. illum ab eis non benè allegari, ad conclusionem quæ habet, in spiciendum
E esse

C. de rescinden. vend.

28

esse in dubio quod plus valet: text. enim planè loquitur, cum permutatio aperte sit ecclesiarum, & possessionum, ut constat ibi, in vers. [illis autem desiderantibus permutare,] & in vers. [respondemus,] Nullatenus igitur adduci potest ad casum quando sumus in dubio: nec ut contractus iudicetur secundum id quod plus valeat: contra Ias. in feud. num. 66. contra Ant. Gome. d. loco num. 10. contra innumeros relatos à Tiraquel. d. lib. de retrac. lign. §. 30. glo. 1. nu. 9. contra Fortun. in l. iurisdictionu. §. quinimò, nu. 37. ff. de pact. Imò in re principali de qua ibi, nempe circa ecclesias inuicem transferendas, non poterat contrahi venditio sed permutatio: neq. accessio pecuniæ ad spiritualia faciebat, secundum glof. & omnes: & ultra sacrosanctum ius pontificium idem probat. l. 6. ff. de contrah. emp. Cum verò text. ibi quo ad permutandas possessiones utriusque ecclesie, & sic quo ad temporaria, subdit, [si altera præpoderet pecuniam posse refundi. [in distinctè loquitur, unde non est diuinatorie intelligenda litera, quando modica erat possessionum disparitas, ut malè diuinabat Connan. d. libr. 7. capit. 5. fol. 480.

- 14 Ex prædictis etiam aptè infertur ad text. in l. cum te C. de pact. int. empt. & vendit. quæ. l. adducitur à DD. in hac. q. & materia: maximè à Paul. Castr. in. d. l. Aristo. ff. de dona. Sed quia scribent. variant circa intellectum illius. l. & nos multa, alibi nõ tradita, addere speramus: oportet eius verba referre. [Cum te fundum tuum, certæ rei contemplatione inter vos habita, exiguo pretio in aliũ transulisse commemoras, poterit tibi ea res non esse fraudi, quando non impleta promissi fide, domi-

nij cuius in suam causam reuertitõ conueniat; & ideo aditus competens index, furidum cuius mentionem facis, restitui tibi cum fructibus, sua auctoritate perficiet. Eam. l. dicit ibi Bart. perperuò mentem tenendam: singul. Angel. ibi: eandem dicit notab. & singul. Paul. in. l. Aristo. num. 3. ff. de dona. & singularem dici ab omnibus ait Ias. in. l. si. col. fin. vers. ista regula. ff. de cond. ob. caus. & ibi Paul. num. 16: & Ias. in. l. lecta, num. 17. ff. si cer. pet. Ias. in prælud. feudor. num. 66. dicit etiam singul. Alex. in. l. petens, num. 13. C. de pact. & Paul. in. l. ea conditione. C. de rescin. vend. Sed iam intellectum dict. l. extricemus; dixi variasse DD. quia plures intelligunt in specie dict. l. vnicum contractum fuisse, cumq. in nomina tum: ita Alcia. in. l. in bona fidei, nu. 19. C. de pact. cum Ias. qui ita securè intellexit in. l. iurisdictionu. §. quinimò, num. 5. ff. de pact. Sed longè ante eos ita dict. l. intellexit antiquus D. Iacob. Rauen. ut ibi refert Cyn. & Salic. Sic etiã intellexit Odofred. ut refert Fulgo. ibi: & ita Alexan. in. l. petens, nu. 13. C. de pact. & ibi Curt. in lectu. nu. 27. & in repet. num. 36. qui hunc dicit communem intellectum. Et ita Andr. Ex ea de pact. nu. 516. & Hiero. Verius in repet. rub. ff. de verb. oblig. num. 291.

Et quãuis hi omnes securè ita scribant, contra tamen plures alij intelligunt ibi fuisse emptionem, & contractum nominatum, secundum titulum sub quo est. d. l. ita clarè Cyn. Per. ibi, & Bart. cuius litera in multis corrupta extat, debet enim legi [nominatus,] nõ [in nominatus:] quod patet quia Bart. extollit tex. ibi, cum dat actionem ad rescindendum contractum ex capite causæ non secutæ, quod vulgarissimum & sine du-

bio

est in contractibus innominatis: rarum verò & ideo notabile in contractibus nominatis: & ita intelligunt Ange. Fulgo. ibi: ita etiam Barto. in. l. fin. nu. 11. ff. de cond. ob cau. dum per eam. l. limitat regulam que est in contractibus nominatis: & ita Ang. in. l. 2. C. de condi. ob cau. ita etiam sentit Alberi. in. d. l. cum re & in. l. pacta conuenta, col. 6. vers. sed dict. ff. de contrah. emp. & ita aperte intelligit glo. in eadem. l. & in. l. fin. ff. de condi. ob cau. vt ibi verè fuerit emptio, & sic cōtractus nominatus: & ita Fulgo. in. l. 2. ad fin. C. de cond. ob cau. idem asserit Fortun. in. l. iur. ris gentium. §. quini mō, num. 38. ff. de pact. rationem vero assignant ex eo quòd defecit causa finalis quæ contractui causam dedit, vt infra num. 19.

15 Imò plures ex supra citatis non sibi constant, modò appellantes emptionem, modò permutationem: nam & Alex. (quem retuli dicentem in ea. l. fuisse contractum innominatum) sibi contrarius in. d. l. fin. num. 8. intelligit fuisse contractum nominatum: sic Ias. ibi, col. fin. & in. l. si pecuniam, num. 17. cum Bar. intelligit contractum ibi fuisse nominatum, contra quàm scripsit in alijs duabus locis supra citatis.

Alij intelligunt ibi contractum fuisse mixtum, partim scilicet nominatum, partim innominatum, ex diuersa relatione rei & pretij: Bal. ibi in fin. clarius Paul. Castr. ibi: quod etiam sentiunt plures ex supra citatis, tam ad primum quàm ad secundum intellectum. Ita etiam Paul. in. d. l. Aristo. numer. 3. & hoc videntur sensisse alij, cum dicunt ibi esse contractum & pactum ei adiunctum: vt scilicet pro re vel facto dicatur contractus innominatus: & ita videtur

tradere Alex. in. d. l. petens, num. 13. idem videtur probare Bulgarin. in rubr. ff. de verb. obliga. num. 31. qui tandem sibi parum constans, videtur magis resolvere, vt in. d. l. habito respectu ad pretium & rem simul, re sultet contractus innominatus. Ex quo hi permittunt duplicem actionem tali casu respectu diuersorum: vt in simili not. Bald. in. l. 2. numer. 4. C. de cond. ob cau. secundum quam mixturam contractuum, satis inuatur opin. Alcia. de qua supra hoc ca. numero. 9. vbi diximus, citando. l. 50. ff. de contrah. empt. facit. l. 2. C. de pact. inter empt. ibi, [præscriptis verbis, vel ex vendito.]

16 Ego ex supra dictis & infra dicendis melius (ni fallor) intelligo. d. l. vt Imperator non sine ministerio non expresserit ibi nomen illius contractus: quia nec sibi fuerat factum tam explicitè narratum, vt colligeret specificum nomen conventionis, quæ potuit esse venditio vel permutatio vel alius contractus innominatus. Venditio esset si contrahentes expresso aliquo pretio vteretur verbo vendendi vel emendi, vt sup. nume. 2. & num. 6. & infra num. 19. maxime cū tex. loquatur de pretio: quod secundum DD. communiter propriè refertur ad emptionem. l. fin. C. de præd. decur. vt sup. in. 3. ca. 1. par. ad fin. Cōtractus innominatus permutationis vel similis esset, quando nullis verbis nec signis constaret partes agere de venditione: & res vel factum pluris esset quam pretium expressum, vt DD. tradunt in locis supra citatis, nume. 4. Imò & in dubio si pretiū non excederet aliud ab emptore præstandum, adhuc dicitur contractus innominatus, secundum veriore opin. Bar. & receptio rem, vt supra num. 5. Ex quo colligi-

E 2 tur

C. de rescinden. vend.

tur ad. d. l. magis videri q. ibi ex tenore literarum fuerit contractus innominatus: qui ob similitudinem non male traditur sub rub. de pact. int. emp. & vend. Nec omitto ad cognoscendum contractum, inspiciendum esse à quo inceperint contrahentes, ut secundum initium censeatur finis. l. 1. §. idem Pomponius. ff. de pos. ibi, [quia hic est primus contractus.] notauit Soci. in rub. ff. de verbo. oblig. col. 8. num. 18. vers. pro quibus.

- 17 Ad propositum verò dict. l. cum te, ex dictis in cap. præced. & hoc. c. num. 1. colliguntur gradus effectus ex differentia & vera cognitione talium conuentionum: similiter est utilis inuestigatio ad iudicandum an actio competens eo casu, sit bonæ fidei vel stricti iuris, iuxta materiam. §. actionum, Instit. de action. cū glo. & ibi notat. in. d. l. iuris gentium. §. quiniomò. Illud verò retineas ad. d. l. cum te, receptius & tutius esse, quocumq; nomine illum contractum appelles, in ea specie venditorem (seu qui venditoris personam referebat) non posse poenitere etiam re integra, ut liceret in mera permutatione, vel alio contractu prorsus innominato: sed tantum datur ibi actio ad repetendam rem, & rescindendam conuentionem, quando emptor (seu qui ei similis est) non implet conuenta: ut sic agatur ex capite causæ non secutæ, non ex cap. poenitentiæ: ut colligitur ex glo. & DD. ibi communiter: & apertius ex Paul. ibi: & ita idem Paul. in. d. l. Aristo, nu. 3. ff. de donat. idem sentit Bart. & ibi Alexan. supra relati, in dict. l. fin. ff. de cond. ob caus. & ibi apertissimè Paul. ad si. nume. 16. ex quo confirmatur quod nouè dixi cap. præceden. num. 15. vers. sed posset. Hoc autem probatur ex verbis dict. l. cum te, ibi, [non impleta pro-

missi fide:] quasi non aliter & sic non ex poenitentiā: ut caueas à Curt. (qui non obscure contra sentit) in repet. l. petens, nume. 36. in princ. & in fin. C. de pact. Et non minus caueas à Ias. apertius male contradicente in prælud. feudo. num. 66. ad fin.

- 18 Ad eandem. l. cum te, quoad alia non parui momēti variant DD. ideoque cautiùs aduertendum est: principaliter autem contra text. ibi, opponitur de. l. ea conditione. 14. infr. hoc titu. de rescinden. vendi. cuius sunt verba, [Ea conditione distractis prædijs, ut quod Reipub. debebatur, qui comparauit restitueret: venditor à se celebrata solutione, quanti interest experiri potest, non ex eo quòd emptor non satisfecit conuentioni, contractus irritus constituitur.] Sensus est secundum gloss. & omnes, ut ibi ex pacto soluendi Reipub. non desinat esse vera emptio & venditio: & ideo licet emptor non impleat ex sua parte, non repetitur res, nec agitur ad rescindendum contractum, sed tantum ut emptor soluat: putant DD. has. ll. non leuiter pugnare videri, ut inquit Curt. in. d. l. petens, num. 17. C. de pact.

Gloss. autem in dict. l. cum te, dupliciter respondet: primò quòd in eadem. l. intelligatur expressim fuisse adiectum, ut non secuto impleto, res venditori restitueretur: quam conciliationem communiter reijciunt Cyn. & omnes scriben. alij, quia lex ibi maneret de casu indubitabili: quod me nihil moueret, cum non sit nouum plures esse. ll. (maximè quæ ad facta & interrogationes referuntur) de negocijs modicæ vel nullius ferè dubitationis: ut not. Barto. in. l. vbicunq; colum. 4. nume. 10. ff. de interro. actio. tradit Syluest. Aldobran. in. §. affinitatis, nume. 5. Institu.

Institu. de nup. Melius igitur repro-
batur ea solutio & conciliatio glos-
eò quòd repugnat literæ & tenori
vtriusq; .l. in illis enim referuntur ver-
ba conuentionis, non facta mentio-
ne talis pacti specialis, q; res vendito-
ri restitueretur: nec id magis subau-
diendum est in vna .l. quàm in alia.

- 19 Est alia solutio vel cõciliatio glos-
(quam scriben. omnes sequuntur) vt
in .l. cum te, pactum rei vel facti ex-
tra pretium dederit causam contra-
ctui: non ita in dict. l. ea conditione:
& ita glos. & Alberi. in .l. pacta con-
uenta. ff. de contrah. empt. glos. in .l.
fin. ff. de condi. ob caus. & ibi Bart. co-
lum. 2. nume. 11. Paul. ad fin. & dicit
ita communiter DD. resolvere Ale-
xand. ibi, nume. 8. Ias. colum. fin. Ale-
xand. in .l. petens, nu. 13. & ibi Curt.
plenius, nume. 27. C. de pact. Ias. in .l.
si pecuniam, nume. 17. ff. de condi. ob
caus. Paul. in .l. Aristo, nume. 3. ff. de
dona. Bulgar. in Rub. ff. de verb. obli-
ga. num. 31. Berengar. in .l. pacta con-
uenta, ad fin. num. 97. ff. de contrah.
empt. iuxta quam receptam inter-
pretationem & communem resolu-
tionem, in ardua causa iudicatum &
fancitum est à Carolo. 5. Imper. vt re-
fert Balduinus Insti. de empt. & ven-
di. pag. 561. Aduersus hanc commu-
nem resolutionem potest instari (id-
que statim occurrit) cur magis in v-
na .l. quàm in altera censeatur pactũ
extra pretium dedisse causam con-
tractui: quod DD. non satis explicat.
Possunt etiam contra obijci multa
iura supra citata, & inferius appli-
canda nume. 29. & 30. quæ ex pacto
rei vel facti vltra iustum vel modi-
cum pretium, in distictẽ dicunt ma-
nere venditionem, nec vllò modo
mutari. Vt aut viterur obiectio diui-
* nationis, videntur crebrius intellige-
re scriben. q; in specie dict. l. cũ te,

plus valebat, seu plus importabat res
vel factum præstandum ab empto-
re, quàm pretium ab eo dandum. E-
contrario autem in dict. l. ea condi-
tione, plus erat in pretio conuento
quàm in facto quod accedebat. Et
ita colligitur ex Salic. post antiquior
in dict. l. cum te: & aperte Bald. in .l.
2. numer. 6. C. de condic. ob caus. &
tanquam receptum id tradit Alex.
in dict. l. petens, num. 13. C. de pact.
& magis Curt. ibi, nume. 27. dicens
id verum & cõmune: ita etiam Ias.
in dict. l. iuriscrictum. §. quinimò, nu-
me. 5. ff. de pact. Ias. in .l. fin. colum. fi.
ff. de condi. ob caus. Ias. in prælud.
feudo. nume. 66. Ias. in .l. lecta, nu. 17.
ff. si cert. peta. Alciat. in .l. cum propo-
nas, la. 2. nu. 28. & sequen. C. de pact.
Sentit Paul. in .l. Aristo, nume. 4. in-
cto præcedent. ff. de dona. Vides er-
go hanc esse communem sententiã,
non Ias. cãtum vt putauit Fortun. in
d. §. quinimò, nume. 37. & sequen. vt
agnoscas nõ omnibus cõpertũ esse,
quid receptius sit in hac materia.

- 20 In hishuculq; receptis nonnulla
sunt emendanda: & primò inuenies
Paul. Castr. in dict. l. cum te, ad fin. v-
no verbo exponendo literam, in ver-
bo, [exiguum,] aperte sentire, non
referre ibi an factum vel res excedat
pretium: nec referre an pretium ius-
tum vel modicum fuerit: sed tan-
tũ attẽdi debere an res vel factum
extra pretium contractui causam de-
derit. Quod etiam sentire videtur
glos. ibi, & in locis supra citatis: &
Bart. in dict. l. fin, nume. 11. ff. de con-
di. ob caus. Ex DD. tamen & com-
muni opinione proximè adducta, il-
lud habebis, Si res vel factum præ-
standum ab emptore vltra pretium,
plus valeat quàm pretium, tunc di-
catur re ipsa probatum, quòd res vel
factum dedit causam contractui: ar-

C. de rescind. vend.

28
gum. l. domum. 57. ff. de contrahen. empt. Secundò inuenies doctum & ingeniosum Fortun. in dict. §. quinimò, nu. 38. & præced. cōstanter asseruisse, vēditionem & emp. omninò dicendam fore si contrahentes vtratur verbo [vendere,] vel [emere,] ex presso aliquo pretio etiam modico, cum pacto alterius rei vel facti longe maioris valoris: quod putat nouum & contra Ias. Sed nec Ias. fortasse id negaret, quia receptum est, vt in hac materia censeatur contractus, secundum id quod principaliter intendunt contrahentes: Vtque ex nomine expresso dicatur constare quod agunt, nisi natura conuentionis repugnet: vt sup. hoc cap. nume. 1. & 2. & 6. Quod autem Fortun. inquit, verius videtur, vt probaui supra nume. 11. Ias. ergo & alij circa dict. l. cum te, loquuntur in dubio, cum nomen contractus non exprimitur.

21 Verba autem dict. l. cum te, maxime iuuant intellectum glos. & communem, quatenus continet, in ea. l. aliam rem dedisse causam contractui: id enim significant verba illa [contemplatione certæ rei inter vos habita exiguo pretio transulisti.] Sed non sequitur quod DD. communiter addunt, quantitatem pretij minorem fuisse quàm rei vel facti vltra pretium: exiguum enim dici poterat pro non iusto simpliciter, secundum materiam. l. 2. ad quam tendimus. Ex illa communi etiam declaratione comperies non sibi constare DD. circa intellectum. l. cum te, nam si ibi fuit expressum nomen contractus, ei standum est, secundum eosdem DD. supra nume. 2. Si non fuit expressum, & res erat in dubio, tunc ipsi communiter tradunt præualere quod pluri est, vt supra nume. 4. Er-

go si pretium erat minus quàm res vel factum præstandum ab eodem emptore, contractus ipse dicitur innominatus: & consequenter corrumpit quod DD. colligunt principaliter ex ea. l. quādo pactum vel accessorium dat causam contractui nominato venditionis vel simili, causa non secuta, rem traditam reperti posse: ad quod ea. l. commendatur tanquam singularis, à Bart. Ange. Paul. Ias. & alijs, vt supra nume. 14. Sic etiam corrumpit inuestigatio DD. an in casu dict. l. detur actio ex vendito: de quo infra. Si enim cum iudicio adueras, retenta communi interpretatione, quod in ea. l. res vel factum præstandum ab emptore, pluri erat quàm pretium expressum, nec constabat species contractus, iam manebat innominatus: & consequenter non erat agendum de actione ex vendito, nec limitanda erat per eam. l. reg. contractuum nominatorum.

22 Vides defecisse DD. in multis circa dict. l. cum te: Sed deterius scripserunt ad. d. l. ea venditione, quam intelligebant vt retulimus sup. nume. 18. quādo plus erat in pretio illo certo, quàm in pacto rei vel facti ab eodem emptore præstandi: quod magis diuinatorium est: quis enim talē excessum pretij reuelauit? Imò si ad literam. d. l. attendamus, magis dicendum est, ibi non constare de alio pretio, nisi vt emptor Reipub. solueret, quod venditor eidem Reipub. debebat: quæ venditionis forma valeret, vt probaui cap. præceden. nu. 18. Nec est subaudiendum aliud pretiū cum. l. de alio non loquatur: & de iure non præsumitur pluralitas, vt docent Bart. & plures relati à Ias. in. l. 2. nume. 8. & 9. C. de bon. poss. secund. tab. Item secundum diuinatorem interpretationem DD. quod in ca. d. l.

d. l. aliud pretium conuentum fuerat, adhuc poterat dici, pactum & causam soluendi Reipub. principali ter potuisse mouere veditorem, qui non aliter fortasse vendidisset: ideo q; verior interpretatio ad eam. l. inquirenda est.

23 Videntur igitur aliter concilianda illz. ll. (saluo meliori iudicio) q; in l. cunte, pretium expressum exiguum erat, & contemplatione alterius rei, digressa à pecunia, venditio vel alienatio fiebat: vt litera ostendit, & omnes agnoscunt. Vnde si emptor non implet ex sua parte prestando quod veditor ab eo pretendebat, iniquum esset retinere rem datam cōtemplatione alterius rei vel facti: Nec tunc admitti debuit emptor, seu is qui emptoris personam refert ad soluendum in pecunia, cum venditor seu alienans principaliter aliud, non pecuniam volebat. At in d. l. ea conditione siue intelligas literā absq; subauditione: siue vt DD. intelligunt, totum quod venditor spectabat ab emptore, pretium erat ex pecunia si bi & Reipub. soluenda. Nimirum igitur si ei satisfiat in pecunia & inter esse, cum aliud non pretendebat: & ita procedit tex. in l. in ciuile. C. de rei venditione. l. i. C. de actio. emp.

24 Inuatur hæc conciliatio & interpretatio earum. ll. quia in pecunia non cadit affectio. l. in nummis ff. de in lit. iur. cadit autem in alijs rebus. l. vbi autē. 75. ff. de verb. obli. cui ergo debebatur pecunia, satis ei fit soluendo pecuniam cū interesse: non ita in eo cui diuersa res prestanda erat: Cōprobatur magis hæc resolutio ex eo quod videmus in permutantibus: si enim res vni datur, ipse autē non dat aliam, vel data euincitur, qui impleuit agit præcisē ad repetendam rem quam dederat: nec alter satisfacit

volens ei soluere æstimationem et interesse. l. i. & ibi DD. ff. de rer. permu. l. 5. §. i. ff. de præsc. verb. ibi. [vel si meū recipere velim, repetā.] Vnde scriben. communiter in varijs locis colligunt & mirantur, differentiam inter contractus nominatos & innominatos: nemo autem (quē viderim) rationem differentie assignat quam asserere oportet: verbalis enim differentia contractuum non satisfacit, imo cōtractus nominatus implementum magis in formā exigere videbatur, cum fortior sit: vt in. l. iurifgentium. ff. de pact. vt canēas à Ias. in. l. fin. colum. i. ante nō me. i. vers. tamen. ff. de condi. ob. caus. vbi hanc differentiam tribuebat fragilitati contractuum innominatorum, quod nihil vel præposterū est. Ego autem re satis pensata, rationem deduci puto ex eo quod permutans re suam dando, aliam pretendit, non pecuniam: vnde si ei res non traditur, vel tradita euincitur, iuste repetit rem quam dedit. Et cum ea exeret, restituique possit iniquum fuisset admittere satisfactionem in pecunia, quam ipse non spectauit, venditor autem pro re solum pretium pretendit: iuste igitur in pecunia ei satisfiat. Sic emptor pecuniam pro re dat, ideoque ea à tertio euicta, cum id fiat vi rei iudicata, satis ei fit (quatenus possibile est) restituta pecunia quā dedit, & soluto eo quod inter est: & ita secundum iustitiæ æquilibrium, deficiente causa, alteri quod dedit restituitur, alteri quod pretendebat soluitur: & vtrique parti secundum finem & tenorem conuentorum æquē cōsultitur, quod propriū iuris & iustitiæ est. l. i. & l. i. ro. ff. de iust. & iur.

25 Nec quis obijciat satisfieri videri per æstimationem & pecuniam: id

E 2 enim

C. de rescind. vend.

enim procedit in factis, iuxta l. stipu-
lationes non diuiduntur, versic. Cel-
sus. ff. de verb. obliga. Ad facta enim
nec seruis præcisè cogitur ob liber-
tatem arbitrij. l. 3. C. de hered. in-
stit. Vnde ad utilitatem creditoris
* prouisum est à iure per æstimationem
& id quod interest. Duerfum
autem est in obligatione rerum quæ
extant: nam in iudicis manu mi-
litari debitori auferri possunt, & tra-
di creditori. l. qui restituere. 68. ff. de
rei vendi. Vnde cum loquamur de
re tradita à venditore vel simili alic-
nante, quæ ei dē restitui potest, iniu-
ria ei fieret si eo iniuto aduersarius
eandem rem retineret, non satisfac-
iens in præstatione alterius rei, quæ
ab eo prætendebatur. Vt videmus
* in venditore habere facultatem rei
tradendæ, qui præcisè cogitur, nec
audetur volens soluere æstimationem
& interesse, secundum veram
& communem sententiam gloss. in. §.
pretium. Instit. de emptio. & vend.
Bart. in. l. 1. ff. de act. empt. vt plenius
deduxi. in. l. 1. in. 3. part. nume. 25. C.
de bon. mater.

26. Ex qua ratione & resolutione, in-
fertur ampliatio & notabile exem-
plum ad reg. vulgarem. l. cum pro-
ponas, l. 2. C. de pact. ne fides fran-
genti fides seruetur: vt etiam in con-
tractibus nominatis procedat, sua-
dente ratione: pro vt in terminis
supra notatis quando aduersarius
non satisfacit in præstatione rei di-
uersæ à pecunia: Quod suadetur ex
generalitate reg. & ex. l. quæro. §. in-
ter locatorem. ff. loca. vt ita caueas
* ab Alexand. nume. 4. à Dec. colum.
3. in. 3. limit. à Curt. in dict. l. cum
proponas: indistinctè limitantibus
eam reg. ne ad contractus nomina-
tos trahatur: cum Bald. in. l. in ciui-
le, per text. ibi. C. de rei vendi. quæ

restrictio nimia videri debet. Nec
obstat dict. l. in ciuile, quam supra
adduxi, cum. l. 1. C. de actio. empr.
loquuntur enim vbi venditori nihil
aliud nisi pretium in pecunia præ-
standum erat: & ideo quocunq; tem-
pore ei satisficit, si pecunia & interesse
soluatur.

27. Illud tamen menti tenendum col-
ligitur ex scriben. in hac materia, vt
regulariter non possit venditor age-
re ad repetendam rem traditam, ex
eo quod emptor non satisfecit, siue
deficiat in pecunia soluenda, siue in
alia re præstanda, vel facto simul pro-
misso. Ideoque specialiter intelligunt
procedere dict. l. cum te, quando res
vel factum (vltra pretium) dedit cau-
sam contractui: Bart. & communis
in dict. l. fin. ff. de condi. ob caus. &
plures supra citari ad eam. l. In du-
bio autem intelligunt ex præstatio-
ne alterius rei vel facti, non indu-
ci causam finalem contractus, nisi
quando res vel factum excedit pre-
tium & quantitatem pecunie: in
quibus terminis specialiter etiam
intelligunt dict. l. cum te, vt supra
nume. 16. Nec admittunt, vendito-
rem ob defectum implementi posse
rem repetere, nisi clarè prober ob il-
lam rem vel illud factum vendidisse:
vt clariùs cæteris not. Paul. Ca-
stren. in. l. fin. ad fin. nume. 16. ff. de
condi. ob caus. Fulgo. in. l. 1. ad fin.
C. eod. Ego. verò cum aliquid diuer-
sum à pretio vltra illud præstari de-
bet ab emptore, contrarium verius
& æquius esse puto ex prædictis, &
in dubio pro venditore vel alienan-
te implente ex sua parte, interpre-
tatio fieri debet contra non implem-
tem: ideoque non videtur iniquè di-
uinandum quod venditor ex talire
vel facto vltra pretium motus non
fuerit: quod virgèter comprobatur,
quia

quia aliter, secundum communem
opin. datur occasio fraudibus: em-
propr enim extra pretium obligator
ad aliud, securus rei retinendæ, non
curabit implere conuenta circa præ-
stationem rei vel facti: cuius contem-
platione fortasse venditor principa-
liter motus fuit licet id probare ne-
queat: quod innuat ex glos. in l. fin.
di partem, ubi, [quod semper præsu-
mitur:] ff. de contrahen. empt. maxi-
mè ubi res ipsa vel factum iuxta de-
clarationem venditoris non præsta-
tur: quo invito, non debet in re di-
uersa solui (eo magis volente rem
quam tradidit) iuxta reg. l. 2. §. 1. ff.
* si cert. petat. Nec obstant quæ ibi
notantur de satisfactione in pecu-
nia de quibus supra in. 3. c. 1. par. pro-
cedunt enim nisi extet species alie-
nata quæ restitui possit ei cui fides
non seruatur. Suadetur hæc opin. ex
boni & æqui abundantia quæ iure
inest huic contractui. l. 2. in fin. ff. de
actio & oblig.
28. Ex prædictis inferitur aliud ad d.
licet te: variant enim glos. & DD.
ibi, quæ actio detur eo casu ad repe-
tendam rem traditam: glos. intelli-
gunt de conditione ob causam: &
hanc cum Bart. dicit communem o-
pini. Alexand. in l. fin. nume. 8. ff. de
condi. ob caus. & ibi Ias. colum. fin.
Idem Ias. Alciat. & plures supra cita-
ti ad dict. l. & Ex ea de pact. nu. 516.
Fulgo. autem in dict. l. cum te: & in
l. 2. ad fin. C. de condi. ob caus. sequi-
tur opin. glos. vt detur tunc actio ex
eo contractu. Quod tangit nihil re-
soluens Berengar. in l. pacta conuen-
ta, ad finem nume. 97. ff. de contra-
hen. empt. Ego aduerto (contra eos
omnes) prius explicandum fuisse,
quæ conuentio ibi fuerit, vt inde no-
men actionis deduceretur: Aduerto
magis DD. sibi non constare, ipse

nim crebrius intelligit in casu dict.
l. cum te, fuisse contractum in nomi-
natum: eo quod contemplatio alte-
rius rei dederit causam contractui:
eo etiam quod res vel factum præ-
standum plurius erat quam pretium,
vt supra nume. 14. & nume. 19. Non
potest igitur tractari de actione ex
vendito, ubi venditio nõ fuit, secun-
dum eosdem: quod si venditio fuis-
set iuxta resolutionem supra nume.
16. Ego cum glo. & Fulgo. contra co-
munem verius putarem ad rem re-
petendam & conuentioem rescin-
dendam, cõpetere actionem ex ven-
dito, quam ipsa conuentio inducit:
vt docet l. C. in l. 6. §. 1. ver. [nec cõ-
turbari debemus.] ff. de contrahen.
empt. & in l. 6. ff. de rescin. vend. text.
in l. ex empto, xj. §. 1. & melior in. §
si quis virginem. ff. de actio. emp. no-
tat Bart. in l. eleganter. nume. 7. ff. de
dolo: Bart. in l. si id quod aurum. ff.
de verb. oblig.
29. Ex iisdem inferitur ad dict. l. fin. di
partem. 79. ff. de contrah. empt. cum
similib. in quibus cõstat dari veram
venditionem cum aliquod pretium
exprimitur, licet addatur aliud di-
uersum à pecunia: & illud ceteri
partem pretij vt venditio dicatur, &
ex vendito. & empto actio detur:
quæ l. & similes intelligi debent se-
cundum Alberi. & alios, quando ex
verbis vel signis cõstabat partes age-
re de emptione & venditione: alias
adhibenda esset & obseruanda di-
stinctio de qua supra nume. 16. Ias. in
dict. l. fin. colum. fin. ff. de condi. ob
caus. & in prælud. feudo. nume. 66.
Ad quam l. ante alia notabis quod
supr. nume. 11. nouè ex ea & similib.
deduxi: Nec omitto aliud quod ad-
monere soleo, DD. enim in materia
iuriscgiu. §. quiniom. ff. de pact. de
informatione contractus & actio-
nis

C. de rescinden. vend.

nis per pactum inconuenienti adiectum adducunt. d. l. & similes, de quibus nume. sequen. & inde ampliant materiam informationis: argumanturq; plures contra magis communem opin. vt pactum adiectum cōtra naturā contractus, eum eiusq; actionem informet: vt post Petr. tradit. Iac. in. l. lecta, num. 26. & nu. 28. in 3. & 8. limit. ff. si cert. perā. Ex ea de pact. nu. 572. vers. fallit nunc primò. Decius in. l. in bonæ fidei, nu. 4. C. de pact. post Alex. à quibus omnibus cauendum censeo: quia. d. l. & similes loquuntur de vnico contractu ex re & pretio simul promissis ab emptore, non de pacto post contractum adiecto, imò procedunt illa. l. & similes, siue emptor incipiat à re, siue à pretio, ex vtroque enim simul ibi perficitur contractus: qua propter ad pacta in continenti vel ex intervallo nullatenus illæ. ll. adduci debent: quicquid scribent. de informatione comminiscantur, & Srepha. Forcat. dialo. 90.

30 Ad dict. l. fundi partem, aduerte) quòd communiter habetur corruptè sub nomine Labeonis, cum in littera reprobetur eiusdem opinio. ex libris verò emendatis constat. l. esse Laboleni: verba autem. l. sic habent. [Fundi partem dimidiam ea lege vè didisti, vt emptor alteram partem quam retinebas, annis decem, certa pecunia in annos singulos conductam habeat: Labeo & Trebatius negant posse ex vèdito agi, vt id quod conuenerit, fiat. Ego contra puto: si modo ideo vilius fundum vendidisti, vt hæc tibi conuentio præstaretur: nam hoc ipsum pretium fundi videtur quòd eo pacto venditus fuerat. coq; iure vtimur.] Significat l. C. Labeonem negare solitum actionē ex vendito ad rem diuersam à pre-

tio, quasi alia res non congrueret illi contractui & actioni, secūdum reg. quam in. 3. cap. 1. par. & in hac. 2. par. rub. plenissimè exornamus. Sed alij Iureconsulti sententiam Labeonis reiecerunt, vt Labolenus in ea. l. Her moge. in. l. qui fundum. 75. ff. eod. Pompon. in. l. tenetur. 6. §. 1. Paulus in. l. si sterilis. 22. §. si tibi. ff. de de actio. empt. Papini. in. l. 6. ad fin. ff. de seru. expor. Sic Labeo in alia specie in hac materia negabat actio. nem ex vendito, quā tribuit Vlpian. in. l. Labeo. 50. ff. de contrah. empt. quam declara per Fortu. & alios sup. citatos num. 9.

31 Nec est credendum ex dict. l. fundi partem, Labeonem vel Trebatium negasse ius agendi ad conuenta sed tantum actionem ex vendito, non aliam: conuenta enim implenda erant, nec dicendum est cum audacia Fulgo. in dict. l. Iurecōsultum male alios reprehendisse, quos Fulgo. saluat, quasi intellexerint quæstionem, cum nullum pretium expressum fuerit: in quibus terminis non est emptio. Sed repugnat verbum. l. ibi, [vè didisti.] quod necessariò præsupponit pretium & alia sine quibus venditio nō potest stare. Repugnāt etiam alia iura proximè citata: repugnat ratio: non enim de actione ex vèdito dubitari poterat, nisi præsupposita venditione quæ sine aliquo pretio expressio nō datur: & ita euincitur ex. d. l. ibi, [vilius vendere] & alijs legibus similib. tunc pretij partem appellantibus. Vnde magis cauendum est à glos. in fin. dict. l. quæ in hoc misère labitur, vt ibi aduertit Salicet.

32 Aduerto etiam quòd in dict. l. fundi partem & similib. agitur de accessorio respiciente pretium: & ideo ad idē accessorium actio datur non

non ad rem repetendam: venditor enim non ob illud mouebatur ad vendendum, sed iustum pretium prætendebat, quo integro sibi dato, non curasset forsam de illo pacto: scilicet ubi alia res à pretio diuersa, causam dat venditioni vel alienationi: vt supra deduximus ad l. cum te, nume. 23. & 24.

* Ex quo eleganter collige differentiam inter contemplationem alterius rei dantis causam contractui, &

pactum rei vel facti ad supplementum pretij, etiam sine quo venditor non alienaret: aliud enim est volenti vendere, ad perficiendum pretium aliquid extra pecuniā offerre: aliud nolenti etiam ingenti pretio vendere, offerre aliud quo ad vendendum moueatur. Alterum contractui causam dicit, alterum in eo incidit: vt melius cæteris sensisse videtur Fulgo. in l. 2. ad fin. C. de condi. ob caus. quod pauci aduertunt.

SECUNDA PARS

RVB. C. DE RESCIND.

VENDITIONE.

CAPVT. III.

SUMMARIA.

- 1 **R**esumitur quàm de substãtia emptionis sit pretium: in quo ostenditur errasse plures scriben.
- 2 Agitur an efficax uenditio resultet, facta relatione ad id quod res ualuit certo loco uel tempore.
- 3 Probatur non dari emptionem, non expresso pretio, etiam si res ex consuetudine loci certum pretium habeat: & nume. 4.
- 5 Probatur contra plures non dari ueram locatio-

nem, si de certa mercede non conueniatur, etiam si ex consuetudine colligi possit.

- 6 Agitur de intellectu. l. excepto. C. loca. usq; ad nume. 8.

- 9 Exactissimè agitur de intellectu. l. fin. ff. de condi. ob cau. & l. 5. §. 1. ff. de prescrip. uerbo. & traduntur plurima scitu digna circa naturam emptionis: usque ad nume. 27.

- 28 Plenissimè tractatur, an de substãtia locationis sit merces in pecunia numerata: & probatur noua opinio, ut quolibet merces sufficiat, & explicantur multa iura: usque ad finem.

SECVNDA PARS

RVB. C. DE RESCIND.

VENDITIONE.

CAPVT. III.

1 **I**SV M est superius non dari emptionem sine pretio cōuento in pecunia numerata. l. 2. l. pacta conuen-

ta. ff. de cōtrah. emp. cū alijs. Solutionem verò postea sequi posse in alia re loco pecuniæ vel pretij, vt probat l. pretij. C. de rescin. vend. secū dum verum clarū & receptum intellectu, licet nō pauci in eo hallucinati sint, credentes emptionem esse, si à principio aliqua restaxata in quantitate certa detur pro pretio alterius rei: vt
* Rip. in. l. 2. nu. 26. ff. si cer. pet. & eodē errore Tiraq. de retrac. lign. §. 1. glo. 14. nu. 19. & Molin. in consue. Paris. §. 13. glo. 5. num. 47. & Bologni. conf. 25. col. 3. & Chal. in consue. fol. 333. num. 3. & alij quos retuli sup. in. 1. c. huius. 2. par. num. 16.

Visum etiā est sufficere quòd pretium conuentum reddatur certum, per relationem ad locum in quo pecunia extat. l. hæc venditio. §. 1. ff. de contrah. emp. vel per relationem ad alium actū in quo certa pecunia interuenerit. l. si quis fundum. 37. ff. de contrah. emp.

2 Sed quæstionis est, an pretiū censatur certum, facta relatione, ad id quod res valuerit certo loco vel tempore. Et ex mente scriben. in. l. excepto. C. loca. dicendum videretur re-

sultare emptionē: quasi tunc vigeat fundamētum relationis, quæ etiam in futurum adaptatur. l. Stichum. 7. ff. de leg. 1. videreturq; tunc emptio conditionalis, vt aliàs inquit l. C. in l. 16. §. vlti. ff. de pignor. Quod tamē controuerti potest ex recepta sentētia quæ habet, non resultare efficacem emptionē ex conuentione vendendi pro iusto pretio: vt latè deduximus in. 1. cap. huius par. nume. 19. & sequen.

3 Illud tamen verissimum puto, nō consistere emptionem nō expresso pretio, vel non facta idonea relatione, etiam si res quæ emitur, ex cōsuetudine loci vel temporis conuentionis certum pretium habeat: prout si in loco sint publici æstimatores, & certæ rebus æstimationes: Id enim nōd supplet formam iuris, exigentis declarationem pretij in hoc contractu pro eius substantia. d. l. pacta conuenta. Deficientibus autem substantialibus etiam consuetis, actus omnino corrui: vt tanq̃ receptum tradit Dec. in. l. vt liberis, nu. 18. C. de collat. Felin. in. c. ex literis, nu. 13. verū, sed ad hæc, de fide instrui.

4 Hinc resultat egregia differentia inter emptionem & locationem: in hac enim receptum videtur vt valeat non expresso certo pretio, quando illud est certum in loco conuentionis: vt securè tradit Hispa. Gome, in lib.

*De Alua Va. 3.
ip. de iure emp.
q. 20. n. 9.*

C. de rescinden. vend.

in lib. de contract. cap. 2. nu. 9. in fin. & cap. 3. num. 4. per rex. quem dicit singul. in. l. excepto. C. loca. & ita not. Paul. Cast. in. l. 1. §. si quis seruū, num. 4. ff. de pos. vbi etiam citat tex. & glo. in. l. domini. C. de agric. & cē. si. Sed hoc maiori eger examine: puto enim scriben. variasse, & lapsos in hoc fuisse, licet nemo quem viderim aduertat: utq; veritas melius percipiatur, refero verba. d. l. quæ sic habent. [Excepto tempore quo sterilitas intercessit, sequentis temporis fructus quos tibi iuxta præteritam consuetudinem debere constiterit, reddere tibi præses prouinciae iubebit.] Gloss. ibi intelligit quando certa merces non exprimitur, id dandū fore quod ex consuetudine dari solet: & ita Bart. id extollens ibidem: & ita Alberi. Bald. Ange. Salic. Fulg. & cum his Paul. & Hisp. vbi sup. idēque colligitur ex Ias. in. l. certi condi. ctio. §. si nūmos, nu. 1. ff. si cer. pet. & in. l. vt liberis, col. 3. num. 8. C. de collat. Alex. cōf. 206. nu. 1. lib. 2.

5 Ego autem contra Paul. & Hisp.
specificē vbi supra cōtra DD. in. d. l.
* excepto: contra alios proximē citatos verius puto, si contrahentes nullam mercedem expresserint, nec se ad certum locum vel tempus retulerint, non resultare veram locationē, deficiente substantiali, quod est certa merces: vt in. l. si merces. 28. ff. loca. iuncta æquiparatione quæ in hoc est de venditione & locatione. §. pretium, Instit. de empt. iuncta doctrina sup. relata, nu. 3. in fin. quam etiā tradit Dec. in. l. semper in stipulationibus, nu. 16. ff. de reg. iur.

6 Nec obstat. d. l. excepto, cuius substantialia verba supra retuli, numer. 4. non enim loquitur de conuentione à sui principio iudicanda, quia tunc non diceret Imperator non ex

pressa mercede locationem esse, repugnantibus iuris reg. Magis verò ex litera. d. l. colligitur, locationem ibi à neutra parte negari, vt variando agnoscunt Alberi. Salic. & Fulgo. verē enim partes ibi de locatione & conductione non dubitabant, ideoque respondet Imperator excepto tempore sterilitatis soluendum fore iuxta præteritam consuetudinem: quæ optimam probationem pensio nis inducit, vt in. l. circa. C. loca. Nec tunc offenditur decisio. l. si certis annis. C. de pact. cuius obiectione laborāt omnes in. d. l. excepto, magis inuoluentes quam explicantes.

7 Aduerto igitur nullam esse repugnantiam inter eas. ll. quia in. d. l. excepto, non oneratur aliquis in futurum ex præteritis solutionibus: in. d. verò. l. si certis annis (vt interim alia omittam) agebatur de aliquo onerando ad soluendum ex præteritis in futurum, causa non probata cum alterius re non fruebatur. ait in. l. excepto diuersum est. Quod manifestē ostenditur, cum ibi conductor & locator non negabant contractum, vtens autem re alterius nullo onere afficitur præstando mercedem: imò iniquissimum esset aliena re frui sine causa, dominoque inuito. Comprobatur hoc magis, quia nulla etiā præcedente conuentione iuris erat, vt vtens re alterius, mercedem exoluat, vt supra capit. 1. huius part. numero. 24. Ideoque diuersa ratio est inter locationem & emptionem, vt ibi deduxi. Et ita sanius intelligi potest Bar. in. l. 1. §. ludi. ff. de var. & extra ord. cogn. & in. l. nemo. ff. de duob. reis: Panor. in. cap. 1. de præcar. quādo enim certa merces non exprimitur, licet vera & propria locatio esset, actio tamen ad iustam mercedem datur, quasi ex
con-

contractu innominato. l. si tibi. 24. ff. de praescrip. verb. Notat soci. in. l. si quis arbitrari. col. 5. vers. secundo modo. ff. de verb. obli. l. unum. b. m. ino.

8 Si ergo intelligas in. l. excepto, integre probaram locationem, cum mercede conuenita, & prateritis solutionibus secundum eam, nulla restat dubitatio: si autem intelligas partes inuicem locationem faceri, sed de quantitate mercedis discordare, tunc sit sensus, ut partibus à contractu non recedentibus solutio mercedis fiat secundum praecedentem consuetudinem, ut in d. legem, C. eod. & quod ex Bal. (corrupte citato) tradit Cremen. nota. 13. Et ita. d. l. excepto non bene à DD. adducitur ad id

* quod supra improbaui. Minusq; obstat tex. cum glossa in. d. l. domini. C. de agric. & censit. quam male adduxit Paul. Cast. in. d. l. 1. §. si quis seruum, num. 4. ff. de pos. Non enim loquitur Imperator de pensione conuentionali, vel personali obligatione, sed de tributo reali extra ullam conventionem, praestando: ut bene sentit Io. Plate. ibi col. 1. tunc autem iubet ea l. ut de praedijs in quibus coloni laborant, domini pecunias non exigant, sed fructus quos res praestant, nisi aliud consuetum fuerit, quia tunc consuetudo seruabitur, ut ibi, & in. l. 1. C. de pascu. Boer. decis. 263. *omnis*

9 Sed in proposito silendum non fuit difficile Celsi responsum in. fin. ff. de condic. ob cau. quod interpretum omnium ingenia exercuit: ut autem quae circa eam. l. dicetur, magis percipiantur & prosint, oportet literam referre, quae ita habet: Dedit tibi pecuniam ut mihi Stichum dares, utrum id contractus genus proportionem emptionis & venditionis est: an nulla hic alia obligatio est, quam obrem dati re non secuta, in

quo proclivior sum.] Anxietateque rursus glo. Bart. & omnes, cum ibi emptionem non fuerit, cum pecunia data sit ex una parte, & Stichus ex altera, & sic concurrat ut substantia emptionis: Augetur autem difficultas ex Paul. (qui Celsi aduersari, videtur) in. l. 5. §. 1. ff. de praescrip. verb. qui ita habet: [Et siquidem pecuniam dem ut rem accipiam emptio & venditio est:] Glo. utrobique opponit & dupliciter soluit: Sed ante conciliationem earum ll. aduerte quod Celsus ex eo quod inquit, in ea specie contractum esse innominatum, non venditionem, aliquos effectus infert, ex vers. [& ideo:] usque ad finem. l. verum enim effectus & illationes sunt, non rationes: ut bene aduertunt Bart. Alberi. Bald. Paul. Salic. contra glo. verbo proclivior, ibi, [quod probat.] *ibi. ubi. ubi. ubi. ubi.*

10 Ad conciliationem verò Celsi & Pauli, primo intelligebat glo. ut Celsus in. d. l. fin. loquatur de pecunia data in specie, sentiens in specie dari quando ut species certo loco inclusa datur, quasi tunc non dicatur genus nec pecunia: per tex. quem citat: sed adde meliorem in. l. talis scriptura. 30. in fine princ. ff. de lega. 1. ibi. [pecunia quae in arca est:] & ibi, [quoniam species legatur:] Et ultra omnes adde quod eandem interpretationem sentit Azon. in summa. C. de contrahen. empt. & Hostiens. in summa de empt. & vendit. dum citant. d. l. fin. ut mirer glo. ad sequentem solutionem citare Azon. qui praecedentem probauit: quam etiam sequitur Bal. ibi col. 1. in. 1. oppo. Eandemq; dicit pulchram & veram Fulgos. in. d. l. 5. §. 1. ff. de praescrip. verb. & ex recentioribus eandem probat Deci. in. d. 2. ad fin. 2. lectu. ff. si cert. petat. & ibi Ripa numer. 31. vers.

De rescind. vend.

vers. ex hoc. Et maiori contentione eam defendit & necessariā dicit Butigelibi, num. 43. & sequen. Et eandem securē (quasi recepta esset) refert & sequitur Balduino. Instin. de emp. & vend. pag. mihi 560. dicitq; Butigel. vbi supra, nihil huius interpretationi ob stare, nisi quod diuina toria videtur.

11 Ego autem rectius puto primam illam interpretationem glo. omnino rejiciendam, non solum vt diuinatōrām & vniuersāliā asserentem, vt Bart. & omnes agnoscūt. Sed magis contra eos omnes eam in se falsam assero: emptio enim valet cum pecunia promittitur, etiam relatione facta ad eam quæ in arca vel loculis est, quo casu glo. & DD. appellāt pecuniā in specie, & male asserunt venditionem nō valere: Quod etiā male tradūt alij relati in primo cap. huius par. & male cum eis Ias. in. d. l. talis scriptura, num. 8. & Ioan. Imol. in cap. ad quæstiones, prope fin. de rer. permut. referens Ioan. Andr. & Anto. Butri. quorum error conuincitur ex l. C. in l. hæc venditio. 7. §. 1. ff. de contrah. emp. ibi, [quantum pretij in arca habeo] vt probauit in d. loco, damnando differentiam quam glo. & docto. ineptē constituebant, inter relatiuum substantiæ & quantitatis. Manebit autem ille text. omni solutione maior, si attendas eum loqui in terminis aliorum iurium, quæ pecuniā tūc pro specie censent: planē tamen vult, venditionem tūc valere: quod stare non posset si verum esset quod glo. & DD. ineptē & indistinctē præsupponūt, non esse emptionem, cum pecunia vt species promittitur.

12 Nec obstant iura in contrarium adducta, quæ tūc pecuniā pro specie censent, vt dict. l. talis scriptura,

& l. planē. 34. §. 1. & l. si seruus. exj. §. qui quidq; ff. de lega. 1. & l. si certus. 37. ff. de verbo. oblig. loquuntur enim ad nonnullos particulares effectus: maxime verō id in iure confideratur, vt in causis lucrativis, nō extēte alia pecunia, vel ea perempta, liberetur hæres vel debitor, non autem vt pecunia quæ tūc reperitur in loco, de sinat. vt pecunia censeri: vō manifestē probatur ex eisdem iurib. qđ etiam nouē colliges ex l. a Diuo Pio. §. si. ff. de re. iud. & magis ex d. l. hæc venditio. §. 1. constatq; sensu cōmuni, nē iuris probatione egeat: qđ videtur sensisse Fulgo. in l. ubi relatus in d. l. fin. ff. de cōdic. ob caus. nu. 3. qui tamen (si hoc vult) contrarius sibi erit, attentō eo quod scribit in dict. l. §. 1. probans illam solutionē glo. de pecunia data in specie. 13 Secunda solutio & interpretatio glo. est, vt dict. l. fin. procedat ex verbo, [dare], quod ibi equē ponebatur tam ex parte dantis Stichum quā ex parte dantis pecuniā: Et fundamētum est ex eo quod verbum [dare] significat dominij translationem: in venditione autem detrahendo, nō de dando agitur, ideoq; adiecto verbo, [dare,] non fuisse emptionem, quasi repugnet natura illius verbi. l. si ita. 2. §. ff. de contrahen. empt. l. ex empto. 1. ff. de actio. emp. Hæc autem interpretatio glo. receptior est, eamq; probāt Bar. Salic. Ange. Paul. Fulg. eamq; dicit cōmunem Alberi. ibi, num. 2. & ab omnibus probari dicit Alex. ibi, nu. 3. eādēq; vt receptifimā refert Ias. col. 1. & Costalius in annota. (quas aduersaria inscripsit) & ita Bar. & cōmuniter scriben in l. 2. ff. si cert. peti. vbi Curri. num. 30. cōmunem dicit: & ex nouioribus probat Emil. Ferrer. in l. iuri gentiū, num. 39. & num. 46. ff. de pact. Lo
rior.

riot. de pact. axiom. 113. videturque probasse Alciat. in comment. de eo quod interest num. 25. & ad hoc est text. singul. secundum Paul. ibi, & Ferret. vbi sup. & Ias. in. §. actionum, num. 145. Instit. de actio.

14 Habes igitur communem interpretationē, vt. d. l. fin. specialiter pro cedat ob verbum, [dare,] & ita cōci lietur Celsus cum Paulo: in responso enim Pauli, id verbū expressum non fuit, plures tamen communem hāc conciliationem improbant, vt scrupulosam & verbis nō rebus inniten tem, inter quos Alciat. sibi cōtrarius in. d. l. 2. nu. 25. ff. si cert. pet. & Ias. ibi dem ad fin. exigens verba gemmina ta vt infra: Eandemq; verborum dif ferentiā magis improbat Hiero. Butigel. in. d. l. 2. nu. 43. & ibidem Dec. ad fin. secund. lectu. vers. non obstat: & Corras. lib. 2. miscellan. cap. 9. nu. 5. & Stepha. Forcat. dialog. 49. nu. 4. multa q; contra eam verbalem diffe rentiam adducunt Butigel. & Curt. nume. 34. & Dec. in. l. certi cōdictio, nume. 12. eod. titu. Sæpe enim Iure consulti in venditione vtuntur verbo [dare,] & ipsi scriben. sæpius, vt di xi in cap. præced. nume. 7.

15 Nec est tolerabile quod dixit glo. in dict. l. fin. quam omnes sequitur, secundum Alex. ibi. nume. 3. & Ias. num. 1. ad fundamētum communis interpretationis, translationem do minij esse contra naturam venditio nis: quod etiam scripsit Soci. in. l. cer ti cōdictio, col. 4. nu. 22. ff. si cer. pet. Salic. in. l. 1. ad fin. C. de rer. permut. quod meritō reprobatur Rip. in. l. 2. nu me. 30. & plenius Dec. in. d. l. certi cō dictio, nu. 12. Ego autem id putō dō lendum & damnandum: quid enim absurdius & hominum sensui magis cōtrarium q̄ asserere, translationem dominij esse contra naturam vendi

tionis, cum ex eo contractu id prin cipaliter pretendatur. l. clauibus. 74. ff. de contrah. emp. §. vendite. Instit. de rer. diuis. Ideoque secuta euictio ne, actio ad pretium & interesse da tur, vt per totum. C. & ff. de euictio. etiam si in conuentione omittatur, vt in. l. in vendendo. 66. ff. de cōtrah. empt. Nec aliud patitur bona fides huius contractus. l. emptorem. 12. §. fin. vers. nec enim. ff. de actio. empt. Ad quod contra communem rectē adducitur. l. cum manu sata. 80. §. fi. ff. de contrah. empt. quicquid enim Soci. & alij cauillentur, rex. ille à for tiori hoc probat, cum habet, pactum ne dominium trāsferatur, magis em ptioni repugnare: quod latius alibi trado: & contra DD. (non tamē à se allegatos) securē scribit Zasius lib. 1. respon. cap. 12.

16 Vides omnino exterminandum esse fundamētum communis inter pretationis, veriusq; dicendū transla tionem dominij non esse contra na turam emptionis: cōtra glo. & DD. sup. relatos. Minus absurdē dice bant alij trāslationem dominij non esse de natura emptionis, hoc enim à superiori differt: & ita Bart. in. l. ex empto, nu. 6. ff. de actio. emp. Bald. in. l. 1. C. de rer. permut. plures quos refert Dec. in. d. l. certi cōdictio, nu 11. Alex. nu. 12. Alciat. num. 26. vers. adeo tamen: & DD. communiter, vt asserit Curt. in. l. 2. num. 33. ff. si cer. pet. quicquid dicat Alcia. in. l. habe re. 188. ff. de verb. signi. Adhuc tamē verius puto cum Dec. & Rip. transla tionem dominij non solum nō esse contra naturā emptionis, sed magis de natura eiusdē, ex iurib. & funda mētis proximē adductis, nu. præced. quod melius sensisse videtur Bar. (& ita sibi contrarius) in. l. in conuentio nalibus. §. 1. ff. de verbo. obliga. & sic

F transla-

C. de rescinden. vend.

translatio dominij simpliciter de natura huius contractus dici debet, nō tantum vbi venditor dominus est, quo casu id concedit Bart. & plures, vt per Alexan. in. d.l. certi cōdictio. num. 13. & Butigel. in. §. Cato, num. 74. & sequen.

- 17 Verius tamen puto cōtra Dec. in d.l. certi cōdictio col. 7. verisimō videtur: & contra Arc. ibi nume. 9. vt translatio dominij nō dicatur de substantia emptionis, vt manifestē probat. d.l. si ita. 25. & l. rem alienam. 28. ff. de contrah. empt. vbi vera venditio dicitur rei alienæ, & sine translatione dominij, quod dici non posset si dominium esset de substantia, vt de pretio inquit l. C. in. d.l. pacta cōuenta. 72. ff. de contrah. empt. Ex his verō intelliguntur iura à glos. & doctor. adducta, nō enim negant quod alijs multo pluribus probatur, naturale esse emptionis dominium trāferre: si tamen id non cōtingat, non desinit venditio appellari, prouideturque idoneis remedijs contra venditorem: & ita declaranda est dict. l. rem alienam, cum glos. ibi. & Afflic. decis. 369. num. 2. Rebuff. in repet. l. vnic. C. de senten. quæ pro eo: num. 426. Possunt etiam illa iura intelligi, & tunc emptio dici, vt inde resulet titulus & ius vsucapiendi, dict. l. clauibus, & l. 2. cum sequen. ff. de vsu. cap. pro emp. Quod nota ad ea quæ tradi solent de titulo ad vsucapiendum: de quibus multa nouè scripsi in Auten. nisi tricēnale. C. de bon. mater.

- 18 Vides igitur primam interpretationē glo. ad. d.l. fin. ff. de condic. ob cau. magis communiter vt diuinatariam rejiciā me autem vt falsam: vides etiam secundam interpretationem receptam periculosa nec magis tenendā esse. Vnde Phil. Dec. in

d.l. 2. ad fin. 2. lectu. & in. d.l. certi cōdictio. num. 12. ff. si cer. pet. aliter responderebat, intelligens eam. l. quādo partes simpliciter conuenerunt, vt verba text. sonāt, pro vt, [dabo pecuniam vt des Stichum:] tūc enim verba non videntur apta ad venditionē, quod videtur sensisse Pau. Castr. in. d.l. si. nu. 3. in fi. & nō relato Decio idem comprobatur Corraf. d. lib. 2. miscel. cap. 9. valorem asserens, quod in ea forma cōueniendi desunt aliqua quæ in vēdendo interuenire solent: vsu enim constat hunc contractum communiter non fieri sine tractatu & cōtentione ex vtrāq; parte: quia alter carius vendere, alter vilius emere studet, vt in. l. si voluntate. C. de rescind. vend. & ideo cū l. C. in. d.l. fin. referat verba conuentionis, rectē intelligi potest, ita nudē cōuentū fuisse: ac proinde ex tali modo conuentionis nō resultauerit venditio, cō q. deficerēt cōsuetæ & quodammodo naturalia illius contractus. Sed nec ista interpretatio omnino vitat diffcultatem. d.l. 5. §. 1. ff. de prescr. verb. cum nec ibi constet de maiori tractatione vt venditio esset: nisi nouè respondeas, ibi tradi doctrinam, in. d.l. fin. principaliter factum referri.

- 19 Aliter Rip. in. d.l. 2. nu. 31. vers. dubitatur. ff. si cer. pet. intelligens dict. l. fin. quando pecunia quæ datur, nō æquiualeat rei acceptæ, vt sic text. in dict. §. 1. l. 5. intelligatur quādo pecunia & res paræ valoris sunt: quod ibi dem videtur sensisse Ias. ad fin. ibi, [quando pretium est condignum,] & tam Rip. quā Ias. adducūt in argum. glos. in. l. 1. §. 1. ff. de superfic. Sed hæc interpretatio prorsus rejiciēda videtur, cum quia multum diuinat subauditq; ad vtrāq; l. cum quia non magis in vna quā in altera aliquid exprimitur de æquiuā-

lencia

lencia pretij: nec aliquid obstant verba. d. l. fin. ibi, [pro portione,] non enim sunt verba cōventionis, nec ad rem vel pretium referuntur, vt Rip. malè accepit, sed verba sunt I. C. dubitantis quod contractus genus indè resulet, vt ex litera facillè constabit: maximè quod paruitas pretij nō tolleretur nomen emptionis, vt in. l. si quis donationis. §. 8. ff. de contrahen. emptio.

20. Aliam interpretationem vt suam & à cæteris diuersam tradit Corraç in. d. loco. intelligens differentiam esse inter verbum [pecunia,] & verbum [pretium,] vt. d. l. fin. procedat quando nomine pecuniæ datur: At d. §. 1. l. 5. quando datur nomine pretij: & ita scripsit Alcias in. d. l. 2. num.

* 27. vers. idcirco. ff. si cert. petat. Sed ea declaratio continere poterit veram limitationem ad. d. l. fin. non verò directam interpretationem, nec verā conciliationem ad ea iura: Nam sicut Celsus in dict. l. fin. loquitur per verbum, pecunia, ita Paulin. d. §. 1. l. 5. Quapropter talis interpretatio afferri non debuit, contra literam quā explicare intendit. Color tamen quem Corraç. affert. contemnendus non est ad interpretationem Decij, vt supra.

21. Nec omitto aliam interpretationem Stepha. Forcat. dialo. 49. qui fingit in. d. l. fin. alterum obtulisse pecuniam pro re quam emere volebat: alterum verò. si rei dominium, se excusare, & vendere nolle: tandemq; ob preces volentis emere, pecuniam accepisse, & rem dedisse: vt tunc non venditio sed mutua donatio resulet, * quæ ob causam vocatur. Sed ea interpretatio multa subaudit ad literam vtriusq; tex. quo nomine rei ieienda est, maximè q; etiam cōcurrentibus ijs quæ Forcat. fingit, nihil impedi-

bat venditionem resultare. Nec preces alterius id impedirent, cum tandem venditor roganti morem gereret: id enim cōsentire est, imò & maior coactio non tollit nomen actus: nec ipsam volūtatē, si credendum est I. C. in. l. si mulier. §. penult. ff. quod met. caus.

22. Patet igitur magnam esse difficultatem in intellectu. d. l. fin. & conciliatione eiusdem, cum. d. §. 1. l. 5. ff. de præscrip. verb. vt non immerito Budeus inter Celsum & Paulin. omniā dicere potuisset. cum eadē ferè sint vtriusq; verba, contrariæ verò decisiones. Cui difficultati nulla ex tot interpretationibus satisfacit. Ex quo mihi sit verosimile Celsum in. d. l. si strictam iuris subtilitatē respexisse, vt aliās inquit I. C. in. l. si tibi pecuniam. ff. si cert. pet. in. l. si fundus. §. si pluris. ff. de pigno. in. l. si tibi. ff. de dona. in. l. 4. §. fin. ff. de manumiss. & alibi sæpè: vt curiosè obseruat Tiraq. de retrac. ligna. §. 3. §. glo. 1. num. 18. * Vnde ex communi vsu loquendi raro vel nunquam procedet. d. l. fin. & communis interpretatio: agentes enim de emptione & venditione, eo verbo [dandi,] inuicem vtuntur, nec ideo emptio esse definit: Verba enim testatorum & contrahentium. (qui sæpius imperiti sunt) ad iuris definitiones trahi non debent, vt prudenter ad monet I. C. in. l. non aliter §. 1. ff. de lega. 3.

23. Ex scriptis autē declarationibus eligēda videtur ea quam ex Dec. & Cas. retulimus, iuncta consideratione Corraç. Quæ tamen ultra eos ex quadam recepta limitatione, maiori autoritate iuuabitur: considero enim ex mente scriben. eam cōfirmari, dum communiter intelligunt. d. l. fin. in casu dubio, vt litera sonat: se-
cus vbi conijceretur, contrahentes

F 2 agere

C. de rescinden. vend.

- agere de emptione: vel vbi verbum emendi seu vendendi ab eis prolaturum fuisset, tunc enim nō procedet d.l. fin. sed vera emptio resultabit, vt sentit Alberi. ibi: & apertius Salic. nu. me. 5. & ibidem Fulgo. nu. 5. dicens ita tenere DD. Et ita ex Bart. & alijs, vt receptissimum refert Ias. ibi col. 1. & nouiss. Costal. & nemine relato securē tradit Rip. in. d. l. 2. nu. 30. in fi. ff. si cer. pet. & ibidem Cur. nu. 34 in fi. dicens id esse de mente DD. & ibidem Ioan. Prat. in fi. & Bal. Nouel. in rub. ff. de verb. oblig. nu. 39. Ferretus in l. iurispergentium, nu. 38. ff. de pact. Et sic vides hanc limitationem receptissimam esse.
- 24 Cauebis ergo ab Alcia. contradicente in commentar. de eo quod inter. nu. 27. Sed magis cauebis à Hiero. Butigel. in. d. l. 2. num. 46. ff. si cer. pet. vbi in cautē contrarium pro recepto scribit, asserens cōmunē opin. procedere, & DD. communiter intelligere. d. l. fin. etiam si in conuentione partes vtātur verbo, [emere,] vel [vendere:] Sed ex prædictis vides contrarium receptissimū esse, quod ipse agnoscere debuisset, cum referat de hoc se à discipulis admonitū fuisse. Nec obstat argu. Alcia. d. loco, dum arguit non esse standum nomini à contrahentibus expresso: Respō deo enim id tātum procedere quando cōuētio nomini repugnat, secus autē vbi conuētio & nōmē se cōpatiūtur, vt diximus in. c. præce. nu. 2. Hic verò verbū, [dare,] nō adeò repugnat venditioni, vt probauimus sup. hoc. c. nu. 14. & seq. Nec eratur verbum dare (quod ambiguum est) præponderaret specifico verbo vendendi vel emendi, cum in toto iure generi per speciem derogetur.
- 25 Sic enim rigor & subtilitas. d. l. fi. communiter limitatur, ne procedat

quando in conuentione exprimitur nomen [pretium,] etiam cum verbo [dare,] ex vtraq. parte: tunc enim emptio erit: & ita pro limitatione, saluabitur quod Corrafi dixit vbi supra, & ita limitat Paul. in eadem. l. fi. nu. 4. & ibi Ias. in. 3. limitat. col. 1. & alij quos sequitur Alex. in. d. l. 2. nu. 6. vers. hoc sing. & ibi Rip. nu. 31. in prin. Alcia. nu. 24. Parpal. nu. 15. et si maximē contradicat Butigel. in. d. l. 2. nu. 47. aliquid variet Ias. ibi ad fin. vt statim referā. Et pro hac communi limitatione vltra DD. adduco tex. ita loquentem de vēditione per verba illa, [dare,] & [pretiū,] in. l. cōuenit. 65. ff. de contrah. emp. vbi melius probatur quā in. l. 4. ff. de usur. quæ adduci solet. Nec recedendum videtur ab hac recepta declaratione, concurrunt enim tūc omnia emptioni apta, & congruit quod de pretio inquit text. in. l. fin. C. de præd. Deur.

- 26 Nec teneri potest quod Ias. tentauit in. d. l. 2. ad fin. ff. si cer. pet. intel. ligens hanc limitationem quando verba sunt geminata, [pro pretio & nomine pretij.] quod meritō damnat Alcia. ibi: illa enim verborum geminatio nihil substantiæ tunc inducit, vt alibi inquit I. C. in. l. pediculis. §. Labeo. ff. de aur. & argen. lega. Sic etiā. d. l. fi. limitatur nisi res esset venalis, quia tūc in terminis. d. l. resultaret vēditio, ex præsumpta mente cōtrahentiū, argu. l. 1. C. de rer. permut. cum ijs quæ ad eam. l. diximus in. 1. cap. huius par. Et colligitur ab Exea de pact. num. 517. & tradit Bald. non relatus, in. d. l. fin. col. 2. in. 1. oppos. eiusdem col. quos libet sequor, vt restringatur scrupulosa subtilitas Celsi in dict. l. fin.
- 27 Ex prædictis verò (si cum iudicio aduertat) satis liquet magis esse de mente

mente scribent. vñ in prædictis limitationibus prout expresso verbo [e-
mere] vel [pretio] venditio resultet,
etiã adiecta clausula vt dominium
transferatur: quia secundum Doct.
idẽ effectus resultabat ex verbo [da-
re,] & tamen eo non obstante, ita li-
mitant. d. l. vt sup. num. præced. Nec
obligatio transferendi dominiũ ven-
ditioni repugnat, vt superius proba-
uimus, quod memoro vt caueas à
Ias. malè contrasentiente in. d. l. na-
turalis. §. 1. num. 4. vers. imò si ven-
ditor. ff. de præscri. verb. & à Rubeo:
in. l. nò solum. §. morte, nu. 365. ff. de
nou. oper. nunc. dum citat. d. l. si. qua
si ibi expressum fuerit verbũ [emo,]
quod est contra veram & receptam
limitationem.

28 Materie utilitas prætermittere nò
finit articulum præcedentibus con-
sequentem, an quod dictum est de
pretio in venditione, quẽ procedat
in locatione: in qua idem iuris esse,
receptissimum hucusq; est, cum glo.
l. 5. §. at cum do. verb. si res. ff. de præ-
scrip. verb. per text. ibi glo. etiam in
l. si olei. C. locati, glo. in princ. Instit.
de locat. glo. in. l. 1. §. si quis seruum.
ff. de pos. glo. in. l. 2. verb. mercede. ff.
locat. Barto. & DD. communiter in
dict. locis, Paul. in dict. §. si quis ser-
uum. Nouiores Baldui. Baro. Steph.
in dict. princ. Inst. loca. Anto. Gome.
de contract. cap. 3. nume. 3. Et sic vi-
des receptissimã opinionem, vt mer-
ces in pecunia numerata sit de sub-
stantia locationis, nec aliter locatio
dici possit, sicut sine pretio in eadem
pecunia non dicitur venditio. Pro
qua communi opinione principaliter
citatur text. in dict. §. si quis ser-
uum. Et in. d. §. at cum do. qui verè
urgenti: à glo. etiam in. d. §. si quis ser-
uum. citatur. l. si vir. ff. de donat. int.
vir. & vxor. & l. si cõuenerit. ff. de cõ-

muni diuid. quam etiam ad id citat
Balduin. vbi sup. & pro eadẽ opinio-
ne ego nouè expendam text. in. l. 6.
ff. de præscrip. verb. vt infra.

29 Quibus non obstantibus verior
mihi videtur nona opinio, quam tẽ-
rauit Ioan. Corraf. lib. 2. Miscel. c. 11.
quot autẽ & quã alia nos addamus
peritorum sit iudicium. Probãdum
est igitur, veram locationem dari in
terueniẽte mercede in quacumque
re, non tantum in pecunia numera-
ta: quod necessariò euincitur ex. d. l.
si olei. cuius litera stare nequit, si cõ-
munis opinio teneatur vt infra: ad-
do etiam text. in. l. & hac distinctio.
38. vel secundum Floren. 35. §. fin. ff.
locat. vbi I. C. securè inquit locationẽ
esse in ea conuentione, [Si propona-
tur inter duos conuenisse, vt alter al-
terius fundum ita conductum habe-
ret, vt fructus mercedis nomine pen-
sarentur] Vides ibi mercedem in fru-
ctibus nò in pecunia, resultare ta-
men veram locationem, nec dici po-
test cum Glosel. ibi præcessisse con-
uentionem de mercede in pecunia:
litera enim planè repugnat, cum re-
fert primam locandi cõuentionem,
non aliã de modo soluendi. Pro hac
parte facit text. (qui aliter malè re-
stringet) in. l. licet. C. locat. ibi, [cer-
tis annuis quãtitatibus:] quã verba
nò magis ad mercedem in pecunia,
quã in fructibus applicari possunt. Imò
si de pecunia tantũ ageretur, aptius
in singulari starèt verba [annua quã-
titate,] vt iura solent: id etiam colli-
gitur ex quæstione & decisione tex.
ibi agentis de sterilitate fructuũ. Et
ita in mercede fructuũ loquitur tex.
in. l. excepto. C. eod. licet glo. & DD.
violent. Contra communem etiam
urget tex. in. l. si merces. 25. secundũ
Florẽti. vel. 28. §. vis maior. ff. locati,
vbi I. C. locationem appellat, tam in

C. de rescind. vend.

conducente ad pecuniam q̄ ad quo-
tam fructum licet glo. & DD. cau-
letur: Ad idem etiam induci potest
tex. in §. adeo in tit. locati, ibi, [quan-
diu pensio siue redditus præstetur:]
* Vbi de Emphyteusi dubitabatur, an
ex pensione in pecunia diceretur ve-
ditio, an ex mercede in fructibus di-
ceretur locatio: & sic præsupponit
tex. non esse substantiale, nec necessa-
riū ad locatiōē, vt merces sit in pe-
cunia numerata. Pro eadē parte cō-
tra cōmunē retorqueo: d. l. si vir. §. 2.
ff. de donat. int. vir. & vxor. Ibi enim
I. C. in locatiōe mercedē requirit,
non pecuniam, idq; magis significat
cūm distinguit inter depositū & lo-
catiōē, differentiā enim tantū con-
stituit, an gratis, an cū mercede fiat.
30 Pro eadē parte similiter retorquē-
tur alia iura à glo. & DD. malè citata
I. C. enim in. d. l. 2. ff. locati, & Impe-
rat. d. princ. In tit. eod. dum ponunt si-
militudinē locatiōis & venditiō-
nis, diuersis vocabulis vtūtur dicen-
tes, q; sicut venditio sine pretio sta-
re non potest, ita locatio sine merce-
de: & sicut in venditiōe certum pre-
tiū, ita in locatiōe certa merces re-
quiritur: Ex qua traditione iudicio
meo satis euincitur cōtra glo. & om-
nes, similitudinē horū cōtractuū nō
in eo stare, vt in vtroq; necessariò re-
quiratur pretium in pecunia nume-
rata, sed potius locatiōem nō dari:
si gratis fiat necessariāq; in ea mer-
cedem esse, sicut in venditiōe pre-
tium necessarium est: & sic in loca-
tiōe iura tantū requirunt, ne gratis
fiat, non verò certam mercedis qua-
litatē. Si autē in locatiōe pretium
in pecunia numerata necessariū fo-
ret, repererēt quidem iura illa idem
verbum [pretium,] quo in venditiō-
ne vtuntur, iuxta vulg. l. si idem. C.
de codi. quæ inductio magis vrge-

bit ex verbis. l. fin. C. de præd. decur.
vbi dicitur verbum, pretium, tantum
ad venditiōem referri, non ita ne-
cessariò ad alias conuentiones, quod
falsò dictū maneret, si vera esset cō-
munis opinio in locatiōe pecuniā
numeratam requirens.

31 Quo sensu similiter accipiendus
est Vlpia. in. d. l. si cōuenerit. 23. ff. cō-
muni diuid. vbi agit de socero & ge-
nero inter quos cōuenerat, vt alter-
nis annis fructus perciperent: & eo-
dem modo de socijs ita inter se con-
uenientibus, quæ actio tunc datur,
si alter alterū impediatur: vel faciat vt
fructus sequentis anni corrūpantur,
& responderet I. C. [puto magis cōmu-
ni diuidendo iudicium, q̄ ex condu-
cto locum habere, quæ enim locatiō
est, cū merces nō intercessit.] Pu-
tant glo. & DD. I. C. illis verbis respe-
xisse axioma suprà reiectum, q; loca-
tiō sine mercede in pecunia non de-
tur: At I. C. verius respexit in tali cō-
uentione deficere mercedem in lo-
catiōe necessariā: ibi enim neuter
ex contrahentibus pro suo tempore
aliquid alteri soluebat, nec alter alte-
rum magis dominū recognoscebat,
ideoq; agi non potuit ex conducto
vel locato: non autem quia merces
non esset in pecunia, iuxta supra pro-
bata.

Mihi etiam pro hac parte contra *
cōmunē nimis vrget, q; iura in ma-
teria locatiōis nunq̄ requirūt mer-
cedem in pecunia numerata, sed tan-
tum mercedem: quia gratis nō dice-
tur locatio, imò in eodem tractatu lo-
catiōis iura apertè & securè agunt
de mercede in fructibus, & ita nō est
credendum si pecunia numerata in
locatiōe necessaria esset, iuris con-
ditores id in tractatu locatiōis o-
missuros fuisse: satisq; omissum cen-
seri debet, cūm speciatim non expri-
mitur,

mirur, & cōsequenter p̄cipuū fun-
damētum cōmunis opinionis tantū
sumitur ex iuribus extra tractatum
locati & conducti, in quibus princi-
paliter de aliā re agitur, non de expli-
canda natura & substantia locatio-
nis, quod doctos & prudentes nō pa-
rum mouere debet.

32 Tandem redeundo ad d. l. si olei.

C. locati: necessariō ex ea deducitur
hæc opinio, verba autem. l. ita habet:
[Si olei certa ponderatione fructus
anni locasti, de contractu bonæ fidei
habito, propter hoc solum quod al-
ter maiorem obtulit ponderationē,
recedi non oportet.] Vides ibi loca-
tionē non in pecunia, sed pro quan-
titate olei: vides contractum bonæ
fidei, & planē locationē dici & ab ea
recedi non posse: quæ omnia veram
locationem necessariō exprimunt:
Glo. enim & doct. retinentes opinio-
nem suam supra reiectā, respondent
tex. improprie loqui, quæ responsio-
ne facile erit, omnia iura negare.
Imō licet ea impropriatim quædam ver-
ba admittatur, nunquam DD. effu-
gient, cum tandem ea. l. conuentio-
nem illam appeller bonæ fidei, quod
non diceret de contractu in homina-
to, vt glof. & DD. malè accipiebant:
quæ inductio adeo DD. p̄sistit, vt
Bart. & alij confugiant ad miserā di-
uinationem, q̄ res ibi exposita fuerit
locationi, atq; ideo cōtractus locatio-
ni similis maneat, sicut de re venali
habetur in l. a. C. de rer. permut. quæ
id nullatenus probat, nec ita exten-
di debet, vt deduxi in. r. c. huius par-
tē nec patitur litera. d. l. subauditionē
illā de re locationi exposita, vt agno-
scit Fulg. ibi, respōdens ex diuersa li-
tera, quæ hodie reperitur in libris e-
mendationibus. [bona fidei.] non [bo-
næ fidei.] Sed DD. cauillationes ma-
gis tolluntur ex eo, q̄ d. l. principaliter

ter decedit, non posse ab eo contra-
ctu recedi, quod indicat locationem
esse: si enim fuisset contractus inno-
minatus, liceret p̄nitere & ab eo re-
cedere, iuxta reg. l. si pecuniam. ff. de
condi. ob cau. Nec toleranda est mi-
sera alia diuination, ad quam confu-
giunt Bar. Ang. Bald. Salic. Fulgo. re-
spondentes ibi rem non fuisse inte-
gram, sed oleum ex parte conducen-
tis solum: quam cauillationem fer-
quitur etiam Alex. in. d. l. si pecuniā
num. 8. Iaf. colum. 3. nu. 4. quod pla-
nē est destruere literam, nō interpre-
tari. Item tex. loquitur de locatione
vnius anni, & mercede in pondera-
tione olei, quasi oleum esset de fru-
ctibus re locata: & ideo non est ve-
rosimile, q̄ solutio iam facta esset, sed
potius re integra quærebatur, an à
conuentione recedi posset, quod lex
negat: necessariō p̄supponēs loca-
tionem esse, quæ cōsensu perficitur
quo fundamento tex. ibi videtur, non
autem quod res integra nō esset. vt
DD. malè diuinabant, in quas angu-
stias se immerfos fatētur ex eo, quod
impossibile putabant veram locatio-
nem dari sine mercede in pecunia
numerata, & ita magnus Bart. ibi fa-
retur se aliter. l. illam defendere non
posse, libenter verò contrarium pro-
barer, si assecutus essem sine pecunia
ex alia mercede locationem cōsiste-
re, vt satis supra probauimus. Salic. au-
tē (cuius lecturam in Bal. transcripta
fuit) in. d. l. si olei, respondebat loca-
tionem dici etiam sine pecunia, quā-
do merces constituitur ex fructibus
colligendis ex re locata: Et ita Lo-
rior. nemiñe referēs, de pact. Axiom.
129. Sed hæc traditio iure non pro-
batur, maxime cum. d. l. si olei, indi-
stinctè loquatur, & text. in dict. §. vis
maior. l. si merces, vt nō liceat restrin-
gere ad fructus rei locata.

F 4 Vides

C. de rescinden. vend.

33 Vides igitur hanc nouam sententiam multis iuribus & fundamentis probabiliorem, ut ita ferenda sit qualis qualis responsio ad fundamenta communis opinionis: fateor tamen pro communi vrgere verba. d. §. si quis seruum. l. 1. ff. de pos. & l. 5. at cū do. ff. de præf. ver. licet Corras. vbi supra nullam difficultatem ex illis iuribus resultare putet, facile vno verbo respondens pecuniam ibi accipi pro quacūq; re, non verò strictè pro pecunia numerata, ex Vlp. & Paul. in l. pecuniæ. 178. & l. 222. ff. de verb. sign. vbi id traditur non tantum referendo antiquitatem, sed etiam ad intellectum legum conuentionumq; & testamentorum. Sed duriuscula videtur ea interpretatio, cum Iureconsulti simpliciter pecuniam nominantes, de pecunia numerata intelligere soleant. l. singularia. (cum alijs.) ff. si cert. pet. Bart. in l. talis scriptura. ff. de lega. 1. aliud autem fit per extensionem. l. 1. §. fin. ff. de constit. pecu.

* Ego separandum puto. d. §. si quis seruum. d. §. at cum do. & l. 1. ad. d. §. si quis seruum, aduerto I. C. in §. præced. tractasse, si Balnearii vestimenta seruanda dentur absque mercede, actionem depositi cōpetere: si cum mercede ex cōducto agi: Deinde in d. §. tradit. si dominus seruū in pistrinum custodiendum coniecerit, mercesq; interuenerit, ex parte domini & pistrinarii, ex locato & cōducto agi posse: & sic cūm declarat principaliter, quid locatio sit, non loquitur per verbum, [pecunia,] sed per verbum, [merces:] Deinde subdit, [q. si op̄a serui cum custodia compensabantur quasi genus locati & cōducti interuenit, sed quia pecunia nō datur præscriptis verbis actio cōpetit.] Inde igitur colligunt glossæ & DD. Axioma supra reprobatum, sed

cūm tot iura obstant, magis tolerari debet responsio Corrasij, ut verbum [pecunia,] non maiorem vim habeat, quā verbum, [merces,] in eodem tex. prolatur. Aduerto enim I. C. proxime de mercede locutum, dum principaliter contractum nominabat: ideoque non est diuersa doctrina colligenda, ex verbis postea minus principaliter ad eam rem prolatis, tandemq; dicendum est in secundo casu contractum esse innotatum, non locationis, quia serui op̄a mercedem proprie non inducebāt. Custodia enim serui eius op̄is æquiualeere censebatur & sic ex neutra parte merces accedebat: ideoque deficiente mercede, non potuit vera locatio resultare, secundum iuris regulas, non verò ex eo q. merces non esset in pecunia numerata, ut glo. & DD. intelligebant: quæ interpretatio alibi nō tradita, magis è mente I. C. videtur, nec viris emunctis naris fortasse displicebit.

34 Magis obstat tex. in dict. §. at cum do. Cuius verba habet, [At cum do ut facias, si tale sit factum, quod locari soleat, putā ut tabulas pingas, pecunia data locatio erit, sicut superior casu emptio. si res sit, non erit locatio, sed nascetur vel ciuilis actio, in hoc quod mea interest, vel ad repetendum conditio.] Quæ verba ingenuè fateor nimis pro cōmuni op̄i vrgere, cūm I. C. non solū in locatio ne pecuniam requirat, sed addat ut superiori casu in venditione, in qua certissimum est pecuniam numeratam requiri, & ita videtur rejici solutio Corrasij intelligentis pecuniā pro quacūq; re. Sed pro sustinenda veritate oportet similitudinē illam accipi non per omnia, ut Alias accipitur in l. 1. cum ibi notaris. ff. de lega. 1. & sit sensus, quod sicut ex re & pecunia

cūnia resultat venditio, ita ex pecunia pro facto quod locari solet, resultat locatio: non quod de substantia, pecunia numerata ad locationē requiratur: Id enim principaliter non tractat I. C. ibi, petendumque est ex tract. de locato.

Sed replicari poterit pro communē ex alia inductione, cui non satisfacit Corraf. Glof. enim & DD. arguere videtur ex alijs verbis text. ibi, [Si res sit, nō erit locatio.] quæ accipiunt ad differentiam pecuniæ, vt sit sensus, data pecunia numerata esse locationem: data alia re, contractum esse innominatum. Ego verò nec ob id recedendum puto à veritate semel probata, confideroq; ea verba accipienda non pro differentiā mercedis in pecunia vel in alia re. Pecunia enim præcedebat in ablatiuo casu, quo etiā repetitio fieri debebat quo ad aliam rem, si idem thema retineretur, ita enim docet ratio recti sermonis, & ita bene sentientes agnoscent, vt scilicet secundum sensum glo. & DD. ductus orationis ita concipi deberet, [pecunia data locatio erit, re alia data non locatio. &c.] Cū autem I. C. subdat in nominatiuo casu, [si res sit,] intelligo magis ea verba referri ad differentiā facti, vel rei in locationē deductæ quàm ad mercedem ipsius, vt sic I. C. differentiā constituat inter factum & rem, vt locatio sit, data mercede pro facto, qđ locari solet, non ita si pro re merces detur. Quæ traditio Iureconsul. obscurissima est, nec à me plana reddi potest, satisque est, vt ad rem, de qua agimus, aliquāliter ostendatur, verba illa I. C. nō exprimere quod DD. colligunt, maximè cū insignis Paul. Castren. ibidem asserat literam esse difficillimam & tenebrosam, adeo quod putet, si I. C. reuisceret, non

posset literam sustinere, & ita nouiores ibi agnoscunt.

35 Quibus in angustijs putabam ea verba intelligenda, vt differentiam constituent inter factum locari solitum, & aliam rem quæ non tam aptè locari dicatur: Quauis etiam gratis fieri non soleat, vt scilicet priori casu facti sit propria locatio, in secundo rei, non ita, sed contractus innominatus: Exemplumq; sumi potest ex l. solent. 16. ff. de præscrip. verb. vbi I. C. agit de ijs qui dominis seruos fugitiuos indicāt, eosq; dicit indicationis mercedem accipere solitos, & tamē non resultare tunc locationem, sed contractum innominatum: quod nemo in tanta difficultate hucusq; aduertit. Sed hæc alias latius, ad rem enim nostram sufficiat ostendere, nō probari ex dict. §. pecuniam numeratam esse de substantia locationis. Illud tamen non omitto difficultia verba. d. §. non esse accipiēda, quasi in facto solito locari, data mercede, sit locatio, non ita in re locari solita, vt verba sonare videntur: Contrarium enim verius est, prout in vestibus scenicis vel alijs rebus ad hominū lusus locari solitis: In his enim mercede data locatio est, vt probat text. in §. fin. Instit. de locato, & in l. sed et si quid. 19. vers. sed an locare. ff. de usufru.

36 Retenta autem hac sententia contra communem, ne pecunia numerata sit de substantia locationis restat respondere ad text. à me nouè adductum in l. insulam. 6. ff. de præscrip. verb. in quo pro communi subtilis inductio latet. Habet enim I. C. ibi, [Insulam hoc modo vēdidi, vt aliam reficeret: Respondi non esse venditionem, sed ciuili actione incerti agendum.] Vides ibi insulam, datam vt alia reficeretur, locationem tamē

F 5 non

C. de rescinden. vend.

non resultare, sed contractum innominatū: unde videretur induci posse pro communi locatione non fuisse eò q. merces in pecunia numerata non fuerit, maxime attenda recepta reg. quæ ex ea. l. colligitur, ut nomen à partibus expressum non attédatur, sed qualitas cōventionis. Sed

- * pro veritate suppositionis supra probata respōderi posset, q. l. C. ibi principaliter intendit, nō esse attendendum nomen cōventionis à partibus expressum. Quod si in stes, non debuisse l. C. tunc dicere, ex ea cōventionē resultare cōtractum innominatum. Respondetur, forsan ex nomine venditionis à contrahentibus expresso colligi, eos de locatio ne non agere, & ideo in dubio censetur contractus innominatus, iuxta. l. 1. versic. quoties. ff. de æstim. actio. cum supra traditis ad. l. fin. ff. de condi. ob causam. Vel nouè dici poterit in ea. l. non resultasse locatiōē, quia non constabat, artificē esse eum, qui ad refectiōem in sulæ obligabatur. Si autem hoc diuinatorium dicas, replicabo, non minùs diuinatoriū esse intelligere, q. artifex esset: replicabo item multò maiorem esse numerū non artificum. Si etiā in stes, ad quid ergo obligabatur, si artifex non erat?

Respondebo eum obligari ad reficiendum per artifices cura & expensis proprijs. ut in multis experientia docet, & alibi sentit l. C. si bene intelligatur, in. l. 1. §. vlti. in fine. ff. de lega. 3. Apud Lusitanos verò tutior * erit noua illa sententia, ut locatio dicatur etiam si merces nō sit in pecunia, ex clara Ordinatione lib. 4. titu. 60. §. penult.

- 37 Vides igitur in ea re multa iura nouè explicata, plures difficultates enodatas. Cuius inuestigationis effectus non leuis est: nam si locatio fuerit actio, bene fidei erit: si contractus innominatus: stricti iuris, iuxta. §. actio num, cum materia Insti. de actio. Sic etiam si locatio fuerit nō licebit pœnitere, sed cōsensu perficietur: in cōtractu autem innominato ante implemētum pœnitere licet. d. l. si pecuniam. l. iuris gentium in principi. ff. de pact. Sic etiā ad remissionem pensionis quæ ob sterilitatem in locatiōne conceditur: in contractu innominato nō ita in iure reperitur, secundum Cur. in. l. 2. nu. 21. ff. si cer. pet. Sed pro vtili Rub. ornamento circa venditionem superius tractata sufficiant: quoadeam verò rescindendā, iam ad. l. ipsam. 2. (Deo auspice) progrediamur.

L. 2.

L. 2. IMP. DIOCLE. ET

MAXI. LVPO.

Rem maioris pretij si tu vel pater tuus minoris distraxit, humanum est, ut vel pretium te restituente emptoribus, fundum venundatum recipias auctoritate iudicis intercedente: vel si emptor elegerit, quod deest iusto pretio recipias. Minus autem pretium esse videtur, si nec dimidia pars veri pretij soluta sit.

S V M M A R I A.

Reseruntur quamplures materiam huius tractantes.

Nouè contra omnes probatur hanc. l. nouum ius induxisse. & inde multa iura explicantur, usque ad num. 7.

Contra glo. & omnes explicatur. l. si quis cum aliter, in. 2. par. ff. de verb. oblig.

Agitur de intellectu text. in. l. res bona fide. ff. de contrab. empt.

Explicatur. s. fin. l. iure succursum. ff. de iur. dot. & num. 11.

Veiliter tractatur, an coniugi leso in estimatione rerum dotialium succurratur, etiam si leso modica sit, usque ad num. 14.

Agitur de ratione specialitatis, cur in estimatione rerum dotialium etiam minor leso emendari debeat, & num. 16.

Explicatur quo remedio leso tunc emendari debeat, & num. 18.

Insertur ad alia iura in. q. heredis uocantis ex iussu testatoris.

Explicatur. l. Lutus. ff. fam. ex. c.

Explicatur. l. si ea pactione. C. de usuris.

Traduntur aliqua in terminis huius. l. scitu digna, contra Molin. usque ad nu. 24.

Agitur de intellectu. l. scio. ff. de in. integ. rest. & traduntur multa utilia, usque ad num. 27.

Declaratur quæ leso indigna sit restitutio.

Agitur de intellectu text. in. l. 3. C. ex quib. caus. maior. usque ad num. 31.

Exactissime tractatur de intellectu. s. idem Pomponius. l. in. cause. ff. de minor. & traduntur plurima. scitu dignissima, usque in fin.

PRIMA PARS

L. 2. C. DE RESCIND.

VENDITIONE.

CAPV T. I.

DEcisionem huius
l. celeberrimā, &
vsu foretī frequē-
tissimā verē asse-
runt scriben. oēs:
cāq; honesta dore
ornarūt glo. Cyn. Bar. Bal. Salic. Ful-
go. Pau. hic: non min⁹ etiam Rōm.
Alex. Aret. Ias. Claud. post Bar. in l. si
quis cūm aliter. ff. de verb. oblig. De
materia etiam nō pauca tradunt An-
to. Burg. & August. Berō. post Imol.
& Panor. in cap. cūm dilecti, & cap.
cūm causa. de emp. & vend. plenius
autē ceteris duo repetentes hic Pā-
tal. Crem. & Hiero. Cagnol. nonnul-
la etiam transcripserunt Fabian. &
Anſo. Gomet. ille in tracta. de emp.
& vendi. q. 8. hic in lib. de contrac. c.
2. Aliqua etiā in materia tradit Mar-
thē. Afflic. in. c. 1. de feud. dat. in vim
l. cōmis. non pauca etiam tradit Mo-
lin. de commerc. q. 14. à nu. 170. ad
nu. 184. & in alijs locis eiusdem lib.
Multa etiam non vulgaria tradit ce-
leberrimus Doctōr, venerandus prae-
ceptor meus M. Azpilcueta Nauar-
rus, in cap. nouit. 6. notab. à num. 46.
vsque ad fin. de iudic. doctē & utili-
ter D. Couarru. à Lēiua, lib. 2. resolu.
cap. 3. & sequen. Aliqua etiam tradit
Steph. Forcat. dialo. 100. Rebuff. in
2. tom. ad ll. galli. pagin. 179. cum se-
quen. & M. Mant. lib. 1. locor. cap. 6.
Alios etiā minutula & particularia

ad hanc. l. tradentes, in eius discursu referam. Post tot autem viros doctissimos, non deerunt qui putent, non tam scribendi iam, quā transcribendi locum relictum: qua nota et si plures, ijdemq; nō in celebres aucthores teneantur, res ipsa (Deo duce) ostēdet, quā à natura mea transcribendi vitium abhorreat.

Ante alia ad fundamentalem cognitionem & intellectum plurimarum legum offert se inuestigatio, a libi fortasse nunquam audita, neque scripta: quae licet in fronte Scholasticis tantum theoricam subtilitatemque promittere videatur, in recessu tamen & practico vtilitatem asseret. Ea igitur est, an hanc. l. nouum ius introduxerit, & an tempore Iureconsultorum, quorum responsa extant in pandectis, notum fuerit remedium huius. l. succurrentis contrahenti lasso vltra dimidiam iusti pretij. Ex mente autem omnium scribent. apertē colligitur eos sine dubio intelligere, hanc. l. nouum ius non attulisse, sed Iureconsultis antea cognitum. Vnde sapissimē omnes scribētes tanquā concordantem principaliter citare solent. l. si quis cūm aliter. 36. ff. de verbo. obliga. alij etiam citant. l. res bona fide. ff. de contrah. emp. alij. l. iure succursum. ff. de iure dot. De quibus & alijs inferi⁹ ordinatim agemus, ostē-

ostendendo nihil minus ea iura re-

3 *Ego contra glof. & omnes hucuf-
que scribent. verissimum credo, Dio-
clet. & Maxim. Imperatores, nouè
hoc ius induxisse: ac proinde Iurecō-
sultis (quorum responsa in libris di-
gestorum habemus) nullatenus hoc
remedium cognitum fuisse: vt hinc
multarum. ll. verus sensus appareat.*

* *Id autem mihi verissimile fieri ince-
pit, quia diligentius aduertens ad iu-
ra quæ DD. citant, comperi nihil in
eis de remedio huius. l. sancitum. Ad-
uertebam etiam in responsis Iurecō-
sultorum, nullum extare verbū quo
certa lationis quātitas distinguatur,
vt hæc. l. nouè constituit. Sic etiam
expendebam in titu. seu tracta. pro-
prio. ff. de rescind. vend. nullū huius
rei vestigium reperiri. Considerabā
item tam insignem iuris decisionē,
si eo tempore exitisset, perspicuè ex-
primendam fuisse: cū Iurecōsulti
ipsi ita admoneant in ijs quæ notabi-
lia sunt, vt sup. ad alia dixi in rub. per-
tex. in. litem apud Labeonem. §. ait
prætor. ff. de iniur. vers. [ea enim:]
Ad hæc ponderabam, nec in consti-
tutione aliqua alterius principis me-
tionem haberi huius remedij & ele-
ctionis, nisi in constitutionibus eius-
dem Diocle. huius. l. authoris, vt dili-
gens lector comperiet ex. l. si volun-
tate, infr. eod. in fi. & l. i. infr. si maior
fac. alien. rat. hab. Id etiam probari
putabam ex verbis huius. l. dum ad
hoc sola equitate & humanitate fun-
datur, non obscure significans diuer-
sum ius antea fuisse: & iuxta ea quæ
scripta erant, nullum remedium læ-
sis in pretio cōpetere: quæ inductio
fortius vrgebit, attentæ receptæ tra-
ditione DD. circa æquitatem & ius
scriptum in. l. placuit. C. de iudi. in
li. C. de legi. & alibi sæpè.*

4 *Ad eandem suppositionem, ultra
præcedentes considerationes, cōtra
glof. & omnes scriben. iam videbam
manifesta verba I. C. Vlpiani, in. l. in
caus. la. 2. (quæ est. 17.) §. idem Pom-
ponius. ff. de minor. qui ab omnibus
in hac materia ubiq; adduci solet: Vlpian. enim cum Pompo. indistinctè
ait, [in pretio emptionis & venditio-
nis naturaliter licere contrahenti-
bus se circumuenire.] Quæ verba
non admittunt commentitias sub-
auditiones extrariatq; restrictiones
DD. ea limitantium ex decisione hu-
ius. l. quod magis cōstabit dum infr.
verum sensum dict. §. explicabo. Idē
non obscure confirmat I. C. Paul. in
litem si pretio. 25. aliàs. 22. §. vlti. ff.
loca. vbi eadem verba extensius po-
nuntur, vt liceat indistinctè, [quod
pluris est minoris emere, vel è con-
tra quod minoris sit, pluris vendere:
ita in locationibus & conductioni-
bus.] Quæ verba (si verum amamus)
non admittunt violentam DD. limi-
tationem: imò si cum iudicio aduer-
tas, non videntur Iurecōsulti tam in-
distinctè & geminatè id circā pretiū
tradidisse, nisi ad significandū quod
eo tempore ex latione quātumcun-
que maxima, nullum remedium præ-
statur ad contractum rescinden-
dum: de minore enim latione non
tanta erat dubitatio, nec opus erat
tot verba effundere, argumen. l. scio,
(de qua infra.) ff. de integr. resti.
Idem colligitur ex Iurecōsulto, Her-
mogen. in. l. & idē. 26. aliàs. 23. ff. lo-
ca. cum habet, [prætextu minoris
pensionis, si nullus dolus aduersarij
probari possit, rescindi locatio non
potest.] Expendo verba illa [mino-
ris pretij:] quæ huic lationi cōgruūt,
secundū verba huius. l. ibi, [maio-
ris,] & ibi [minoris,] Expendo etiam
in, ea. l. negatiuā ante verbū potest,
vt glo.*

C. de rescinden. vend.

vt glo. & DD. vtriusque iur. sæpe arguunt. Expēdo magis naturam vniuersalis negatiuæ, iuxta. l. si is qui dū cēta. §. vtrum. ff. de reb. dub. fulcitur inductio earum. ill. ex alia cod. tit. ff. loca. l. si decem: vbi agitur de errore in dimidia, per eadem verba [pluris] & [minoris,] vt liqueat Iureconsultos sensisse de quacunque etiam maxima læsione: & tātum excipitur conductio vno nummo facta, quia hæc magis donationis iure censetur. l. si quis conduxerit. 49. vel secundum Florētī. 46. ff. loca. l. si quis ante. ff. de acquiren. poss.

5 Idem colligi potest ex Vlpiano, in l. a diuo Pio. §. si pignora. ff. de re iud. vbi I. C. in distincte & verbis geminatis tradit, non posse quem rescindere conuentionem vel acceptationem alicuius rei, vel summæ pro re vel quantitate sibi debita, etiam si longè minus acceperit. Circa quem text. DD. anxie torquentur quoad alia, speciatim verò quoad materiā huius. l. agnoscetes ex verbis I. C. ibi læsionem etiam maximam contineri: ideoque mirantur quomodo ibi securè & in distincte recursus læsio negetur: quod putant aduersari decisioni huius. l. adeò vt Roma. & aliqui ad id confugerint, vt dicatur ibi speciale ius esse ob authoritatem iudicis in eo actu interuenientis, vt per Iacobi. nu. 3. Non enim assecuti sunt I. C. ibi loqui secundum sua tempora, quibus remedium huius. l. incognitum erat. Sed de illo tex. alia inferius trademus in q. transactionis.

6 Tandem hæc in audita sententia mihi satis probatur ex Cicero. lib. 3. offic. dum refert vāfram calliditatē Pythij venditoris qui Caniniū Equitem Romanū circumuenit, steriles & nullius ferè pretij hortos, fertilissimos & magni pretij esse per-

suadens, & illos ita ei vendens, quo nomine nullam actionem nullumque remedium emptori læso fuisse, aperte sentit Cicero: subdens, [quia nondum Aquilius de dolo formulas pertulerat:] & ita euidenter probat ex læsione quantumcunque maxima, cessante dolo, etiam suo tempore ius ad rescindendum non dari. Ex verbis autem Ciceronis satis colligitur, in casu quem refert, emptorem læsum fuisse longè vltra dimidiam iusti pretij, tantumque ex dolo & machinatione succurri posse: quod etiam colligi potest ex l. quæro. 40. ff. de actio. empt. & l. si vina. ff. de peric. & commo. rei vend.

7 Nemo igitur iuris vel rationis peritus inauditam nostram sententiā reiiciendam putabit, cum tot iuribus totque fundamentis probetur, vt sic contra glo. & omnes hucusque scribent. maneat, ex constitutione hac Diocletiani nouum ius inductum fuisse, quo læsus vltra dimidiam iusti pretij audiatur, electione aduersario data, ad supplendum quod iusto pretio deest, vel ad rescindendam conuentionem, & repetenda ea quæ vtrinque data sunt. Id autem ius incognitum fuisse Iureconsultis, quorum responsa in pandectis extant, quæ in in distincte omnē læsionem in pretio absque rescisionis remedio relinquebant: vt aperte significant. ll. sup. ad ductæ, dum in distincte habent, ex circumuentione in pretio recursum læso non dari. Vnde apparet ratio cur in tractatu vel titulo. ff. de rescinden. vendi. nulla mentio, nullumque vestigium huius rei habeatur. Inde etiam eleganter colligitur, cur tantum interueniente dolo Iureconsulti distinxerint circa quantitatem, vt in l. si oleum. 10. §. si. & l. sequen. vel secundum Florenti. l. si quis affirmauerit. 9. §. fin.

9. §. fin. ff. de dolo: quasi cessante dolo non esset differentia inter magnā vel paruam lēSIONEM. Vereor tamē ne ex tenebris inueterati erroris, plures fortasse nouam veritatis lucem ægrē sustineant.

8 Qua veriori sententia retenta, nihil obstabunt iura quæ à glo. & DD. in contrarium citari solēt: & primò d.l. si quis cum aliter. 36. ff. de verbo. obliga. quæ duas partes habet, In prima agit I. C. de dolo propriè sumptu, qui tempore contractus interuenit, cui doli exceptione succurritur. In secunda parte subdit I. C. [Idem iuris esse, & si nullus dolus stipulantis intercesserit, sed res ipsa in se dolum habeat: cum enim quis petat ea stipulatione, hoc ipso dolo facit.] Putarunt hucusque glos. & omnes Vlpianum in dic. 2. parte respexisse ius huius. l. & inde apud omnes inualuit frequentissima allegatio dict. l. qua lēSIONEM ultra dimidiam appellant dolum re ipsa ad differentiam doli ex machinatione. Ego verius puto DD. cum glos. ad verba Iurecōsulti hallucinatos fuisse, nihilq; minùs Iurecōsultū in ea. l. sensisse q̃ de remedio huius. l. quod euincitur ex eodem Vlpia. & alijs Iurecōsultis in locis sup. citatis, dum apertè & in distinctè tradunt, lēSIONEM in pretio nullatenus succurri, nec dolum ex sola lēSIONE censerī. Sed magis id ostenditur ex eadem. l. in. d. 2. parte, dum habet dolum illum tempore conventionis nō fuisse, solūq; versari cum postea ex ea stipulatione agitur: quod manifestè indicat, verba I. C. ad decisionem & remedium huius. l. nullatenus applicari posse: hio enim fraus & lēSION non dicitur nec attenditur, nisi ex tempore contractus, nō ex eo quod postea succedit. l. si voluntate, infra eod. cum alijs. Verus ergo

sensus dict. l. est, q; in vtrāq; eius parte agens in dolo erat: in prima verò fuerat dolus à principio conventionis: in secunda tempore iudicij. Ideo quæ pariter doli exceptio aduersus agentem datur. Exemplum autem * secunda partis facile colligitur ex. l. 1. ff. de condic. sine cau. melius verò ex. l. 2. §. circa. ff. de dol. excep. pro ut quando aliquid promissum vel conuentum fuit, ob certā causam postea deficientem: tunc enim in contractu nulla fraus interuenit: dolo se autem ex eo ageretur causa non secuta. Et ita vides I. C. in. d. l. nihil sensisse de remedio huius. l. nec vllum tradere vlla ex parte huic simile. Et consequenter corrui frequentissima allegatio, dict. l. patetq; eam non intellectam à glo. & omnibus ibi: à glo. & omnibus hic: à glo. & omnibus in. c. cum dilecti, de emp. & vèd. ab Azo. in summ. huius titu. In quo speciatim reprehendi possent quotquot hucusq; in iure scripserunt, nemo enim agit de materia huius. l. nemo ex facto consultus responderet, qui statim non citet. d. l. si quis cum aliter: quasi concordatē huic. l. 2. cum nihil minus I. C. ibi senserit, nec sentire potuerit. Et ultra iā citatos in eo errore, ex nouioribus sunt, Costal. in annot. ad. l. in causē. §. penul. ff. de mino. & l. iure. ff. de iur. dot. & Hieron. Verius in Rub. ff. de verb. obliga. nu. 361. Loriot. de pact. Axiom. 91.

9 Ex eadē probatione inferitur ad text. in. l. res bona fide. 54. ff. de contrah. empt. vbi I. C. Paulus habet in hæc verba: [Res bona fide vendita, propter inimam causam in empta fieri nō debet:] Glo. ibi retinēs opin. illam sup. à me reiectam, intelligebat eam. l. secundum hanc, ut scilicet I. C. senserit distinguendum fore inter modicam & magnā lēSIONEM in

C. de rescind. vend.

in pretio: & ita cum glo. DD. ibi: & Connan. d. lib. 7. cap. 9. Sed ea interpretatio necessario corrumpit ex iuribus sup. deductis, quæ eo tempore ostendunt remedium huius. l. cognitum non fuisse: nec à contrario sensu id colligendum erat ex. d. l. obstantibus alijs. Verba etiam eiusdē. l. non congruunt venditori læso in pretio, vt glo. & DD. accipiebāt illud enim verbum, causam, pretio applicari nō solet: maximè stāte. l. si quis donatio nis. 38. ff. de contrah. empt. Nec ibi vlla mentio habetur certæ quantitatis nec electionis, de quibus principaliter & speciatim loquitur hæc. l.

* Verus igitur sensus. d. l. videtur, q. ibi nullus fuerat dolus ex parte venditoris: emptor autē volebat vt emptio irritaretur ob leuem causam, id verò ei negatur: quia cessante dolo venditoris, si vlla inminutio reperitur in re, nō rescinditur contractus, sed tantum datur actio quanto minoris. l. quoties. 61. ff. de edic. edic. l. Iulianus. 14. ff. de actio. empt. in specie autem exemplum assignabitur ex l. quod ad seruitutes. 75. ff. de euitio. quando res patitur aliquam seruitutem: cum glo. & DD. in. l. stipulatio ista. §. si quis fortē, verb. [habuit] ff. de verb. oblig. Cagnol. hic, nume. 173. Sic etiam sumitur exemplū ex l. domum. 57. ff. de contrah. emp. vbi ob magnam rei inminutionem receditur à venditione, nō aliter: cum de clarificatione de qua ibi.

10 Inferitur similiter ad. d. l. iure succur

sum. 7. in fin. ff. de iur. dot. cum qua adducitur. l. si res. 13. §. 1. eod. tit. quæ iura ad ampliat. huius. l. quasi similē decisionem habetia, citat Fulgo. hic, colum. 2. nume. 4. Roma. in. l. si quis tum aliter, nume. 20. ff. de verb. oblig. & ante eos glos. in. l. 2. verb. dolo. C. de actio. emp. & sic intelligunt in

d. iurib. agi de læsione hac vltra dimidiam, & læso succurri simili remedio huius. l. In quo circa illa iura mirra reperitur scribentium varietas, vt statim referebam. Sed interim ad articulum sup. tractatum, prius aduerto in. d. l. iure succursum. §. fin. id tantum haberi, [si in dote danda circūuentus sit alteruter, etiam maiori annis. 25. succurrendum est.] Vides ergo verba l. C. ibi, nec in expressione læsionis, nec in qualitate remedij rescissorij exprimere decisionem huius. l. Congruentiū autem aliqua similitudo considerari posset, in dict. §. 1. l. si res, vers. [enim uero,] dum ait, [Si in æstimationis modo circūuenta est, erit in arbitrio mariti, verum iustam æstimationē, an potius rem præstet.] Sed nec ibi exprimitur quātitas læsionis, nec regula cōstituitur, cū de dote ad alias species, extensio iuridica non sit. Item verba. d. §. de circūuentione, à nōnullis pro dolo accipiuntur, vt sic nullo modo ex illis iuribus elici possit, remediū huius. l. eo tempore fuisse.

11 Circa intellectum verò DD. §§. ad casum dotis, variat. 1. glo. ibi, modò intelligens coniugem circūuentum dolo alterius coniugis: modò retatū læsum absq. dolo alterius. Variat etiam aliter, modò intelligens læsionem fuisse in danda maiori quantitate dotis: modò in æstimatione rerum dotaliū: Aliter etiam variat circa quantitatem læsionis, modò intelligens de excedente dimidiam iusti pretij, modo de minori læsione: Nec minus variant DD. vt colliges ex relatis à Cagnol. hic nume. 62. vsq. ad num. 64. quī rem parū explicat. Ego * aduerto eam varietatem aliquo colore excusari posse ad. d. §. fin. l. iure succursum, cuius verba ambigua sunt, vt sup. retuli: non ita in. d. §. 1. l. si res

V. l. n. 27. d. 33. de remedium sup. l. competat. Vito. Vl. mulier ex eo q. m. d. le dan. da. Vl. capiendū fuerint. Vlt. ad in. diam de cepti. V. auct. borep. j. p. l. 2. c. 9. n. 33. cu. seqq. quod dicit nōt. andum ad l. iure p. n. a. sum. de furedd.

fires, cuius verba planè de estimatio-
ne rerum agunt. Aduerto etiā quòd
Fulgo. hic. num. 2. in fi. cum sequen.
securè citat. d. §. fi. l. iure succursum,
quasi loquatur de vxore læsa in dan-
da ampliori dote: & ita plures relati
à Cagno. d. loco: idem è conuerso in-
telligentes, si vir læsus fuit ex mino-
ri dotis quantitate: sed tunc requi-
runt læsionem vltra dimidiam con-
dignæ dotis, iuxta terminos huius. l.
quod inferius magis explicabitur.
Interim verò contra Fulgo. & alios
aduerte, violētum & diuinatorium
esse intelligere iura illa in hac læsio-
ne vltra dimidiam iustæ dotis, cum
l. C. ibi nihil de certa quantitate di-
stinguat, nec alibi vnquam, vt supra
probaui. Nec videtur vera horū tra-
ditio generaliter loquentium, quia
in iure specialiter minoribus. 25. an-
nis, ex læsione inquātitate dotis suc-
curritur, non maioribus: vt probat
tex. & ibi sentiunt scrib. in. l. vnic. C.
si aduers. dot. & magis in. l. si ex causa
10. §. 1. ff. de minor. De quibus iuri-
bus circa minorem annis in ea læsio-
ne dotis plenè agimus in commen-
tar. restit.

- 12 Fateor tamen ambigua verba. d.
§. fin. l. iure succursum, ibi, [in dote
danda,] potuisse à Fulgo. & alijs ad-
duci in eū sensum de læsione in am-
pliore dote, nisi alia iura proximè ci-
tata id impedirēt. In æstimatione au-
tem rerum dotalium planè loquitur
text. in. d. §. 1. l. si res: & variādo ita in-
telligit glo. in. d. §. fin. videturq; rece-
ptior interpretatio ex scribē. ibi, ma-
ximè Iacobi. à S. Georg. ibi: & ita gl.
in. d. l. si ex causa. §. 1. ff. de minor. Sed
tunc succedit alia varietas glos. &
* DD. in iisdem locis circa quantitatē
læsis, in qua plures tenent, etiam
modicam læsionem tunc emendan-
dam fore, quasi speciale sit in causa

dotis: quod variando inquit glo. in
dictis locis. Et sentire videtur Bal. in
d. §. fin. l. iure succursum, dum sum-
mat, nullam læsionem in dote feren-
dam esse: & ita Alberi. in. l. si circun-
scripta, C. solut. matrim. idemq; nota-
uit Imol. in. c. cum dilecti, nu. 16. de
emp. & vend. & tanquā receptum
tradit Anto. Burgen. in. c. cum cau-
sam, nu. 48. eod. ritu. & Nouel. de do-
te, 7. par. priuile. 35. & Baptista S. Bla.
priuile. 18. & tanquā receptū tra-
dit Hispa. Anto. Gome. in. l. 50. Tau-
ri, nu. 44. adducēs legem partite, quæ
verò similiter manasse videt ex Azo.
in summa, C. de iur. dot. quæ ad hoc
refert Afflic. decis. 170. nu. 3. & Patal.
hic, nu. 166. & nemine relato, hoc se-
quitur nouissim⁹ Costal. in annota.
ad pandec. d. §. fin. l. iure succursum:
Quæ tamen opin. plures habet ei ad-
uersantes, nā & in causa dotis, & æsti-
matiōe rerum dotalium apertè con-
trārium sentit Fulgo. hic, nu. 2. & 4.
& in. d. §. fin. l. iure succursum: quæ le-
git sub fine. l. præceden. & in. d. §. 1. l.
si res: & ibidem Salice. apertè tradē-
tes solam læsionem vltra dimidiam
tunc esse emendam, non mino-
rem: & ijs non citatis ita concludit
Cagnol. hic, ante, nu. 64. verū cōside-
ra tamen. Idemq; sentit Roma. in. l.
si quis cum aliter, nu. 20. ff. de verb.
oblig. Salic. & Ange. in. d. l. si circun-
scripta, dū in hoc articulo nostram
hanc. l. applicant: & apertè Rebus. in
d. 2. tom. pag. 181. nu. 13. & variādo
ita concludit glo. in. d. l. si ex causa. §.
1. ff. de minor. quæ semp in hoc vac-
cillauit, licet eam non benè referat
Baptis. vbi supra vaccillauit etiā Al-
beri. in. d. §. 1. l. si res. Et ita vides non
satis litquere quæ in hoc sit receptior
opin.

- 13 Articulus hic scitū dignissimus
est, & sapissimè occurreret in omni-
bus

G bus

C. de rescind. vend.

bus prouincijs circa æstimationem rerum dotaliū ideoq; diligēter re-
 * soluendus fuit. Mihi verò (reiecta va-
 rietate glos. & DD.) verior videtur
 prima opinio, vt in æstimatione rerum
 dotaliū læsio maior vel minor e-
 mendari debeat, tam pro viro quàm
 pro vxore, & speciale sit in causa do-
 tis, vt tunc non requiratur tanta læ-
 sio. Quod mihi aperte videtur pro-
 bare I. C. in d. l. si res. §. i. ff. de iur. dot.
 & d. l. iure succursum. §. si. tum quia
 simpliciter ibi emendatur læsio, nec
 distinguitur an magna sit an modi-
 ca: tum quia apud Iureconsultos ad
 huc nō erat distinctio & declaratio
 huius. l. vt supra plenē probauimus:
 Vnde non est cur diuinatoriē & vio-
 lenter verba I. C. in d. iuribus acci-
 piantur tantum de læsione vltra di-
 midiam: contra vulgarem reg. l. de
 pretio. ff. de public. l. i. §. & generali-
 ter. ff. de lega. prast. Confirmo ma-
 gis hanc sententiam ex I. C. dum in
 d. §§. l. 7. & l. 17. ff. de iur. dot. vtiliter
 vult, causam dotis in hoc æquari be-
 neficio minoris ætatis: Non semel e-
 nim I. C. ibi, agens de læsione æstima-
 tionis emendanda in causa dotis, sub-
 dit tūc nō tantum minori, sed & ma-
 iori succurri: licet in aliquibus dicat
 magis succurri minoribus. 25. annis.
 Non obscure igitur sentit in æstima-
 tione rerum dotaliū, emendandam
 esse, nō solum maximam læsionem,
 sed & modicā: sicut minoribus. 25.
 annis succurritur in minori læsione,
 non spectata hac vltra dimidiam, vt
 omnes agnoscunt cū glo. d. l. in causæ.
 §. idem Pomponius. ff. de minor. Bal.
 & Salic. hic, col. 1. circa opposit. scio.
 ff. de in integr. restit. de qua infr. &
 Matth. Afflic. in c. 1. nu. 92. de feud.
 * dat in vic. l. commis. Sic igitur nouē
 & vtiliter colligo ex I. C. in d. §§. idē
 iuris esse in dote ob æquitatem cau-

sa, quod est in minoribus. 25. annis,
 ob fauorem ætatis: & consequenter
 coniungi læso in æstimatione rerum
 dotaliū semper succurrēdum est,
 non solum vbi læsio excedit dimidiā
 iustæ æstimationis, contra Fulgo. Sa-
 lic. Roma. Cagnol. vbi supra. Quod
 satis probatur ex dict. l. 6. C. solut.
 matri. ibi, [iniqua æstimatione & ibi
 æstimatione grauatum,] quæ ver-
 ba geminata indistincte scripta, ne-
 cessario ad minorem etiam læsionem
 referuntur.

14 Nec obstat argu. Cagnoli hic, nu.
 63. ad fin. ex verbo [circumuenta,]
 d. §. i. l. si res: quasi intelligatur con-
 currente dolo, vt glof. variando, &
 alij acceperunt: facile enim respōde-
 tur, verbum illud aliquando expri-
 mere læsionem re ipsa absq; dolo, vt
 probat I. C. in d. l. in causæ. §. penult.
 ff. de minor. & d. l. item si pretio. §. si.
 ff. loca. vbi glof. aduertit. Sic etiam
 verbum [deceptus,] aliquando acci-
 pitur pro lapso sua facilitate absq;ue
 dolo alterius. l. non omnia. 45. ff. de
 minor. Nec omitto quod ex I. C. in
 dd. §§. confirmari potest suppositio
 quam sup. plenē probaui: Ante hanc
 lex læsione in pretio non dari recur-
 sum, cum I. C. specialiter succurren-
 dum dicat in causa dotis, sicut ob mi-
 norem ætatem. Et ita resoluo articu-
 lum læsionis in æstimatione rerum
 dotaliū, cui (vltra sequētia) adden-
 dum est quod infra trado nume. 27.
 & sequen.

15 Si verò inquiratur quæ fuerit ra-
 tio specialitatis in æstimatione rerū
 dotaliū, vt minor læsio tunc emen-
 dari debeat? Nemo putet id proce-
 dere ex priuilegijs dotis, quæ pluri-
 ma sunt, vt male respondebant No-
 uol. Afflic. Imol. Baptis. & alij de qui-
 bus supra nume. 12. Si enim cum iu-
 dicio aduertas, comperies id specia-
 liter

liter procedere in causa dotali, sed non solo fauore dotis: quod patet, cum non vxori tantum contra virum, sed & viro contra vxorem tunc succurratur, dict. l. si res. §. 1. ff. de iur. dot. d. l. 6. C. solu. matri. quod non aduertit Imol. in. d. c. cum dilecti, nume. 16. post princ. dum scribit id specialiter inductum in dote fauore vxoris: imò & in ipsa vxore non est solus fauor dotis, cum ei succurratur ex latione, vt res in totum vel pro parte desinat esse dotalis: ex l. C. vbi supra quod aduertisse videtur Cagnol. ante nume. 64.

16 Verior igitur ratio colligitur ex l. C. in. d. §. fin. l. iure succursum, dum maximè innititur æquo & bono: quæ consideratio ad coniuges tantum, & causam dotalē aptari debet, quasi in his respectus boni & equi potentior sit quàm in alijs. Certum namq; est æquitatem illam quoad alias personas vel causas non sufficere, etiam hodie, nisi latio sit ultra dimidiā: eo autem tēpore, nec si maior esset. Et in specie hanc rationem tradit Albe in. d. l. si circumscripta. C. solu. matri. dicens ea quæ inter coniuges aguntur, nō pro negotiatione habēda fore: & ita inter coniuges, & in causa dotali, benè sentit glo. (quæ citari nō solet) in authen. de equalit. dot. post princ. verbo, [negociatione,] Sic notabiliter limitans reg. d. §. idem Pomponius. l. in causis. ff. de minor. Sic enim ex sinceritate & bona fide, quæ inter coniuges & in causa dotali requiritur, aliqua contra iur. reg. introducta sunt: vt inquit l. C. in. l. eas obligationes, ad fin. ff. de cap. dimin. notat Fortun. de vlti. fin. iur. num. 417. quod in dolo & metu specialiter in causa dotis, probat Bar. in. l. elegāter, nu. 6. ff. de dol. Alex. in. l. si cū dorem. §. si mulier. nu. 1. ff. solu. matri. proba

tur etiam ex vero intellectu. l. quamuis. 45. ff. de solut. vt explicauī supra in primo cap. 2. par. rub. nu. 28.

17 Alia etiam varietas reperitur inter scriben. circa remedium quo ea iniquitas & latio in æstimatione rerum dotalium emēdari debeat. Bal. enim in. d. §. 1. l. si res. ff. de iur. dot. refert Odo. quem sequitur, vt tūc ad rescindendam eam lationem detur restitutio ex clausula generali: & ita Iacobin. ibi: Baptis. a S. Blas. de dot. priuil. 18. & Patal. hic nu. 166. At Fulgo. hic col. 1. inquit tunc competere officium iudicis perpetuum, quia iure ciuili datur. Inter quas opin. hac Fulgo. tutior videtur, quæ etiam vtilior est, cum remedium illud restitutionis breui finiatur. l. si. C. de temp. in integ. resti. pet. Nec aliorū opin. admittenda videtur, quia in hac latione non concurrit absentia vel impedimentum, maximè attenta doctrina Bar. & aliorum, in ea quæ C. de restit. milit. eam restitutionē non dari ad facta vel conuersta, sed ad neglecta: & ita Paul. Cast. in. l. 3. C. ex quib. caus. maior.

18 Sed ultra DD. circa remediū emēdandæ lationis in æstimatione rerum dotalium, aduertendū est quod æstimatio in eo negotio diuersimodè fieri potest: nec semper sit ad effectum, vt res æstimatæ quasi venditæ viro maneant. In dubio tamen æstimatio facit emptionem, secundum glof. notab. & receptam in. l. si inter virum. C. de iur. dot. quam DD. extollunt in varijs locis, & Cremen. sing. 18. Aret. in princ. Insti. qui. alie. lic. & alij statim citandi: quod satis probat tex. in. l. plerūque, ex princ. vsq; in finē. ff. de iure dot. De materia verò vtiliter agit Ias. in. l. ex cōuentione. C. de pac. melius Soci. cōf. 56. & sequen. lib. 1. Alex. & ~~Bar.~~

C. de rescinden. vend.

conf. 7. lib. 3. Arer. cōf. 84. Neuizan. in sylua nup. fol. mihi. 72. ex nu. 20.

* Vbi autem ex aestimatione resultaret emptio, videtur iuridicè dicendum vxori læsa cōpetere actionem ex vendito, viro autem læso actionē ex empto, per tex. in. d. l. plerunq̃ue. magis vero per text. in. l. quoties. 16. ff. de iure dot. ibi, [ex empto contra vxorem agere,] & DD. in dictis locis: maximè cum actio ex empto & vendito nō solum detur ad pretium & interesse, sed etiam ad rescindendum: vt cōcludit glo. recepta hic, & probauit supra in. 2. c. 2. part. rub. nu. 28. Quæ omnia vtilissima sunt ad dicta iura, & articulum læsionis in aestimatione rerum dotalium.

19 Ex prædictis infertur ad aliqua responsa Iureconsultorum, quæ scriben. omnes malè applicant ad limitandam vel ampliandam hanc. l. prout in questione hæredis rem vendentis ex iussu testatoris, in qua bene distinguunt, an testator impliciter vendere iubeat, & tunc hæres læsus ut possit remedio huius. l. an statim testator pretium taxauerit, & tunc non possit hæres ex circumuentione agere, per. l. Imperator. 70. §. si ceterum. ff. de lega. 2. l. si fideiussor. 52. §. meminisse, aliàs. l. si cui legetur. 49. §. fin. ff. de leg. 1. & vtrobiq̃ue Barto. Bald. & alij, & per ea iura Roman. in dict. l. si quis cum aliter, num. 5. & ibi Arer. & Claud. colum. fin. Cremen. hic, 28. ampl. & 6. limit. Tiraquel. de retract. ligna. in fine. nume. 5. & 9. Aduerto enim contra DD. Iureconsultos in dictis locis nihil sentire de remedio huius. l. Quæ illis incognita fuit. Et ita videbis in illis iuribus nihil tractari de hærede læso post venditionem, sed qualiter vendere teneatur. Et inde similiter inferes ad text. cum glof. in. l. etiam. 15. §. 1. ff.

de petit. hæred.

20 Ex eadem suppositione infertur ad intellectum tex. in. l. Lutius. 39. ff. famil. hercis. cuius litera posset aliquos decipere dum in fine inquit, [non vltra partem dimidiam:] quæ verba referri non possunt ad decisionem huius. l. facilisq̃; erit explicatio si ad præcedentia ibi respicias, loquitur enim l. C. de fratre & sorore cōmunia bona habentibus, frater autē ad alimēta aliquid plus acceperat: respondetq̃; l. C. non idē actionē dari aduersus fratrem, si is non vltra dimidiam partem accepit, id est, nō vltra redditus sue partis quæ dimidia erat. Ad quem enim certa bonorum pars spectabat, & fructus ex ea consecutiue pertinent. l. nō est ambiguum. C. famil. hercis. l. non tantum. 21. §. item non solum, vers. [fructus autē.] ff. de petit. hæred.

21 Inde similiter infertur ad. l. si ea pactione, (quæ Alexandri Imperatoris est.) C. de vsur. dum in fine inquit locutionem ob viliorē mercedem rescindi non posse: glof. autem & DD. ibi, eam. l. limitant per hanc, nisi daretur læsio vltra dimidiā iustæ mercedis. Ego autem verius puto eam l. indistinctè vt sonat fuisse intelligendam, cum tempore Alexandri Imper. (sub quo floruit Vlpianus, vt in. l. 4. C. de contrahen. & commit. stip.) incognitum esset remediū huius. l. vt supra probauit in specie ex. d. l. item si pretio. §. fin. cum. l. sequen. ff. loca. Alexander enim. 25. Imperator fuit: Diocletianus autem author huius. l. fuit. 38. secundum historias & cathalogos Romanorum Cæsarum: ideoque. l. illa non poterat per hanc intelligi, vt constat ad sensum, & suadet ex verbis. l. iubemus. C. de testam. ibi, [antiquitas præsentis l. in scia.

Ex

22 Ex prædictis inferitur contra Molin. de commer. nu. 172. qui hanc. l. duram & à tyrannis cōditam exclamat, arguens q. maximam iniquitatem permittat non succurrendo læsis, nisi ultra dimidiā iusti prerij. Sed miror virum doctum & ingeniosum iniquē & incautē in hanc. l. inuectū, debuit enim potius ex humanitate & æquitate eam laudare, cum antea nullum remediū læsis dabatur, cessante dolo vel metu, vel ætatis priuilegio, vt sup. probauimus: vel debuit saltem cum omnibus agnoscere, ante hanc. l. non fuisse aliam quā læsis magis succurreret, vt sic non magis in hanc quā in alias exclamaret.

23 Imò secum pugnare videtur idē ~~Molin.~~ cum postea nu. 176. immodeste theologos & iuris interpretes omnes reprehendit, quasi nō perceperint quid sit læsio ultra dimidiā, de qua hanc. l. agit: asserēs omnes hallucinatos in huius rei explicatione, alibi autem in consue. Paris. sequitur communem declarationem similiter asserens etrasse contradicentes: atq. ita quē in alios torquet in ipsum recidunt, vt seq. cap. trademus.

24 Sic etiam labitur idē ~~Molin.~~ lib. nu. 327. in cautē restringēs hanc. l. & multa iura, quasi non procedant dum in minori læsione non succurrunt, nisi quando alter ex cōtrahentibus alterum læsum esse ignorat: vt sic aduersus scientem semper recursus datur, etiam ob modicam læsionem: quod planē falsum est, & cōtra scriben. omnes, & cōtra l. C. in. d. l. in causā. §. idem Pōponius. ff. de minor. & l. itē si precio. §. fin. ff. loca. Ea enim iura nunq. procederēt si restrictio ~~idē~~ vera esset: quæ tātum in foro conscientie locum habet, vt in ferius deducemus: & tradit Dec. in l. semper in contractibus. ff. de regu.

iur. nec aliud vult Panon. in. c. in ciuitate, nume. 6. de vsur.

25 Ex eisdem inferitur ad tex. in. l. scio. ff. de in integr. resti. quam hic adducunt Bald. & Salic. in oppo. col. 1. respondentes, ibi agi de remedio restitutionis specialiter ob fauorem ætatis, vt tūc ad minorem læsionem datur restitutio, dum tamē minima nō sit. Et ita resoluit glo. in. d. §. idem Pōponius. Tu autem aduerte cōtra Salic. & plures eam. l. nō in minoribus tantum procedere, sed etiam in maioribus, quibus aliqua ex causa restitutio comperat: nec. l. magis de minore q. de maiore loquitur: idq. patet ex l. 1. eod. titu.

26 Sed magis aduertendum est q. ea l. deterius sepius citatur, quasi in minimis indistinctē negetur restitutio tā minoribus q. maioribus, vt tradit relatiā Gome. in. §. pœnales, col. 2. Instit. de actio. Corset. in tracta. de minimis, in princ. nu. 3. Hippol. in. l. furem, nu. 9. ff. ad leg. Corn. de sicar. Alc. lib. 4. de verbo. signifi. pag. 109. Mauric. de restitu. c. 328. Sed in minoribus. 25. annis cōtrarium verius & receptius esse colligitur ex Cōuarru. lib. 1. resolu. cap. 3. nu. 11. quod latius probo in comment. restitu. Nec obstat. d. l. scio, quæ vulgo male citatur, ibi enim l. C. non simpliciter in modicis restitutionem negat, sed in satis minimis, nec etiam in his, nisi quādo ex restitutione actus magnæ quantitatis rescinderetur: ita enim verba l. habent. [Ne propter satis minimam rem vel summā, si maiori rei vel summæ præiudicaretur, audiatur is qui in integrū restitui postulat.] Et ita euidentē ostendit l. C. in modicis per se consideratis restitutionē dari, cum eam tantum neget quando maiori rei præiudicaretur: vt in simili dixit l. C. in. l. res bona fide. ff. de contrah.

C. de rescind. vend.

trah. emp. de qua sup. hoc. c. num. 9.
 Que interpretatio ad. d. l. scio, nō so-
 lū verior est, sed etiam receptior; cō-
 tra id quod vulgus putat: ita enim a-
 pertè intellexit glo. in. d. l. & ibidem
 Bart. Angel. & magis Alberi. post an-
 tiquiores: & eis nō relatis, ita nouissi-
 mus Baro ibi. Et ita Io. Andr. & cla-
 re Panor. in. c. 1. nu. 8. de in integr. re-
 sti. Alexan. conf. 67. lib. 5. Corn. con-
 sil. 179. lib. 4. quos cum alijs sequitur
 Courru. d. lib. 1. resol. cap. 3. nu. 11.
 & inter alios latius explicauit Dec.
 in. c. de appellationibus nu. 7. de ap-
 pel. & in. c. maioribus col. 1. de præ-
 ben. & eo tacito Gome. in. §. pœna-
 les, col. 2. Instit. de actio. & cum Dec.
 Io. Hannibal, in rep. l. post cōtractū,
 num. 88. ff. de donat. & cum Alberi.
 Io. Corra. in præfatio. l. qui liberos,
 num. 60. ff. de ritu nup.

27 Ex hoc autem confirmatur quod
 sup. diximus nu. 13. circa læsionē in
 æstimatione rerum dotalium, in qua
 Iureconsulti nō tantum minoribus,
 sed etiam maioribus coniugibus suc-
 currunt: vt ex proximè dictis intelli-
 gamus id ius procedere in minori læ-
 sione, cum ibi causa dotis equetur fa-
 uori minoris ætatis, in qua (vt vides
 per. d. l. scio, & receptas sententias)
 etiam nō tantæ læsioni succurritur:
 Nec in æstimatione rerum dotaliū
 obstat illud quod lex timuit, nē mi-
 nori rei præiudicaretur: nō enim actus
 principalis matrimonij, vel contra-
 ctus dotalis ob id rescindi potest: ac
 proinde totū negocium æstimatio-
 nis ad iustū pretiū securè reduci po-
 rest. Et ita procedet. l. 6. C. solu. marr.

28 Similiter ex. d. l. scio, & proximè
 ad eā dictis infertur vtiliter, tunc læ-
 sionem restitutione indignam cen-
 sendam in causa dotis: quando mini-
 ma fuerit respectu magnæ quantita-
 tis. Arguendo fortissimè à minore.

25. annis ad causam dotis, cum Iure-
 consulto in. d. l. 7. §. fin. & l. 13. §. 1. ff.
 de iur. dot. Aliudq; exemplum in ea-
 dem causa ad negandam rescisionē
 læsionis considerari potest, quando
 in examine læsionis plus expendere
 tur quàm ipsa importeret: argu. tex. &
 eorum quę ibi notant scriben. in Au-
 then. nisi breuiore. C. de senten. ex-
 peric. recit. Bart. in. l. 2. nu. 5. ff. de re
 iud. per text. celebrem & notab. in. l.
 mediterraneæ. C. de anno. & tribu.
 ibi, [plus dispendij haberet,] quem
 tex. ad multa applicat Platea ibi: Ias.
 in. l. pactum curatoris, nu. 3. de pact.
 extollit Zazius in. d. l. 2. col. 3. Cor-
 set. in notab. verbo expensa: & in id
 conducunt quę refert Tiraq. in. l. si
 vnquàm, verb. donatione, nu. 107.

29 Ex prædictis infertur ad text. qui
 in hac materia tanq̃ huic cōcordās,
 à multis citatur, in. l. 3. C. ex quib.
 caus. maior. cuius verba habent. [In
 cōtractibus qui bonæ fidei sunt, etiā
 maioribus officio iudicis causa co-
 gnita publica iura subueniūt.] Glof.
 Bart. & alij ibi variantes circa intel-
 lectum illius. l. applicant huius. l. re-
 medium: Sed repugnant verba. d. l.
 ibi, [officio iudicis,] quę exprimere
 solent restitutionē, & ita suadet rub.
 In casu autem huius. l. glo. & DD. cō-
 muniter resoluunt actionem ex con-
 tractu dari, inter quę remedia longa
 est differentia, vt infra tradimus. Itē
 verba. d. l. ibi, [causa cognita,] pro-
 pria sunt restitutionis, iuxta. l. 1. ff. ex
 quib. caus. maior. Cum autem glof.
 Bar. Fulgo. & alij mirè vacillent, nec
 sibi consentent circa intellectum. d. l.
 Ego aduerto eiusdem. l. doctrinam
 generaliter scriptā particularia exē-
 pla habere posse: sicut in eadē re,
 similia verba generalia scripsit I. C.
 in. l. 1. ff. de in integr. restit. & alibi
 sæpe.

Siau-

- 30 Si autem quis curioso exemplum vel speciem inquit ad traditionē d.l. considerari potest ex eo quod alibi iura & DD. sapē probant, attenta qualitate personarum facilius posse lēsis succurri, prout si lēsus sit ignarus, aduersarius autem callidus & fallax: quod suadet ex text. notab. in l. eum de indebito. verf. [Si autem,] ff. de probat. ibi, [si minor sit, vel mulier, vel miles, vel agricultor, & forensium rerum expers, vel alia simplicitate gaudens.] Quem text. in simili extollit Alex. in. l. 2. nu. 5. ff. si quis in ius voc. & aliqua in id tradit Hippo. singul. 18. & Soci. conf. 263. lib. 2. l. 1. conf. 133. col. 6. verf. tamen ista, lib. 4. Curt. iun. conf. 141. nu. 12. & nu. 17. Molin. ad Alex. conf. 146. lib. 7. facit bonus text. in. l. 2. §. fin. ff. de iur. fisc. & in nostra materia speciatim not. Bal. hic. q. 9.
- 31 Ad eandem. l. 3. C. ex quib. caus. maio. potest exemplum considerari ex glo. in. l. 1. verbi. extorta. C. ne fil. pro patr. dum vult succurrēdum fore lēso ex persuasione aduersarij, etiam citra metum vel dolum: & ita Bal. ibi in fi. nu. 1. notans simplicibus hominibus circumuentis, omnino subueniri debere: & ita Afflic. decis. 80. nu. 6. Et de eadem glof. notabiliter las. in. l. 1. col. 1. ff. de condic. indeb. Boer. decis. 101. ad fi. facit in eodem proposito quod ex Bart. & alijs tradit las. in. l. error. nu. 19. C. de iur. & fac. igno. Quocumq; autē modo accipias. d. l. vel ei exemplum singas, etiam si trahatur ad terminos huius l. non obstat suppositioni superius probata, qua asseruimus. l. hanc nouum ius induisse: nam & illa eodē authores habuit, Diocle. & Maxim. sic etiam text. in. l. si superstitite. C. de dol.
- 32 Tandem ex p̄dictis infertur ad

tex. celebrē in. l. in causa. 17. §. idem Pomponius. ff. de minor. quem omnes scriben. ubiq; in hac materia citant, sed forsan nemo ex ipsis mentē I. C. satis percepit. Aduertas igitur * Vlpian. in principio. l. dicere, nō esse locum restitutioni ubi alia actio cōpetere potest: & eius rei exemplum tradit, si cōuentio ipso iure nulla sit, quia tunc minor iure communi munitus est, nec eget pratoris auxilio: ad quod refert Labeon. Offilium Pōpon. specietq; ab eis traditas, deinde subdit ex eodem Pompo. [in pretio emptionis & venditionis naturaliter licere contrahentibus se circumuenire:] quæ verba accipiunt glo. & omnes ibi, glo. & omnes hic, glof. & omnes in cap. cum dilecti: & nouiores infra citandi, vt tantum referantur ad lēSIONEM citra dimidiā. Ego autem verissimum puto I. C. in illis verb. indistinctē de omni lēSIONE sentire, nec aliquid referre ad mentem I. C. an lēSIO modica, an maxima sit: tum ex generalitate verborū, quæ non admittunt communem restrictionē: tum quia eo tempore incognita erat differentia magnæ vel modicæ lēSIONIS de qua agit hæc. l. vt supra latē probauimus.

33 Sed magis ostenditur hūc esse sensum I. C. in. d. §. attenta eius serie & continuatione, & considerato scopo ad quem tendit. Dixerat enim superius restitutionem minori competere, quando contractus valeret: cessare autem, quando conuentio nulla est: quo præhabito assert. verba illa Pompo. vt scilicet ostendat minorem restituentum esse vbiūq; in pretio * tantum lēSUS reperitur, significans tunc cōTRACTUM valere, nec aliud remedium iure communi competere: ideoq; tunc restitutioni locum fore secūdum proximē tradita: quod sensisse

C. de rescind. vend.

fisse videtur solus Fulgo. ibi, licet se non explicet: & sic cum ibi restitutio minori conceditur ob læsionem in pretio, aperte significatur quod eo tempore ob læsionem in pretio nullum remedium competebar. Vides igitur quod dixi contra omnes, quod ad mentem I. C. ibi, dum principaliter agit de cōcedenda vel neganda restitutione, nullam esse differentiam inter magnam vel modicam læsionem: Imo contra glos. & omnes planius procedet text. ille in maiori læsione, tunc enim magis locus est restitutioni, iuxta I. scio. ff. de in integ. resti. de qua sup.

Ex qua verissima declaratione & mente I. C. in dict. §. idem Pomponius satis colligi videtur quod etiam si apud Iureconsultos & tempore Vlpiani cognita fuisset, decisio huius. l. non poterat tamen traditio illa dict. §. eiusque principalis decisio per hanc l. limitari: cum etiam hodie stante hac l. non negetur restitutio minori ita grauiter læso, ut infra cum glo. in q. minoris: in quo circa. d. §. lapsi sunt omnes hucusque scriben. glo. & omnes hic, & ibi, & in. d. c. cum dilecti: glos. Bart. & omnes in. l. 3. C. ex qui. cau. maio. Azo in summa. C. de dolo. nu. 9. Anchar. conf. 157. nu. 5. & q. plures relati à Tiraq. de retrac. ligna. §. 1. glo. 18. nu. 64.

34 Imò si subtilius mens I. C. expendatur, colliges contra glos. & omnes (quod fortasse mirabile videbitur) verba illa, [licere contrahentibus in pretio se circumuenire,] principaliter ibi prolata fuisse in fauorē & beneficium læsi, nempe minoris, ut scilicet restitutionem habere posset: quia is est scopus I. C. ibi.

Non enim pertinebat ad Rubr. nec ad ea quæ I. C. ibi tractabat, tradere regulam vel rigorem illum iu-

ris ut liceat contrahentibus, in pretio se circumuenire. Planè igitur mens I. C. eiusque præcipua decisio id petit, ut non obstante qualibet læsione in pretio, contractus valeat, & inde sequatur, minorem restituendum fore. Et sic cōsiderata mente I. C. & attento scopo ad quem tendit: necessariò agnoscendum est, verba illa in fauorē & beneficium minoris læsi prolata fuisse, contra glos. & omnes hic & ibi, & in locis supra citatis, & contra scriben. vbiq.

35 Verba autem d. §. idem Pomponius repetuntur in dict. l. item si pretio. §. si. ff. loca. [naturaliter licere contrahentibus in pretio se circumuenire,] variè à DD. explicantur: Bald. & Alberic. ibi post antiquiores intelligunt verbum, [licere,] non quia id honestum & iustum sit, sed quia humano iure non punitur, magisque eodem iure permittitur. Sic enim Iureconsulti sæpe tradunt, non omnia quæ licent, honesta esse: & ita glo. & Dec. in. l. semper in cōtractibus. 158. ff. de reg. iur. Ex quo scribunt iidem Bal. & Alber. in dict. §. cū theologis, diuersum esse in foro conscientie, ut nunquam liceat in pretio sciēter circumuenire: & ita inter scrib. egregiè explicat D. Nauarr. in cap. nouit. 6. not. nu. 58. de iudi. & in. c. qualitas, nu. 27. de pœni. dist. 5. Fortun. de vlti. fin. iur. nu. 275. Couarru. lib. 2. refo. lu. c. 4. nu. 11. D. Soto, de iusti. & iur. lib. 6. q. 2. art. 3. & q. 3. art. 1. Omphal. de vsurpa. leg. lib. 2. cap. 9. & plures quos refert Tiraquel. de iure mari. l. 9. ex nume. 7. Quæ receptior & magis pia traditio satis cōprobatur ex I. C. in. d. l. iure succursu. 7. §. fin. ff. de iur. dot. iuncta declaratione superius tradita: Vbi enim exactissimè bona fides & æquitas requiritur, prout ibi in causa dotis, etiā minor læsio

læsio emendari iubetur: quod magis
viger in foro conscientie. Et ita ca-
uendum est à Dec. & Croto. contra-
dicentibus, vt refert Tiraquel. vbi su-
pra, sed non tam cōtradicare, quàm
innolucere videtur Dec. in. c. 1. num.
18. de consti. & in. l. penul. num. 9. C.
de pact. & Gome. in princi. Insti. de
actio. num. 55. quod melius aduertit
idem Gome. (sequens Theolog. &
communem) in. c. 2. num. 32. de con-
sti. & Molin. de commer. nu. 171. ad
fin. Marth. Afflic. in. c. 1. num. 94. de
feu. da. in vim. l. commif. Alijs modis
limitatur verba. d. §. circa læsionem
in pretio per Afflic. in. d. c. ex nu. 89.
per Anto. Burg. in. d. c. cum dilecti,
& latè Cremen. hic in repe.

36 Sed vltra scriben. omnes ad. d. §.
idem Pompo. aduerto eius verbis ni-
hil ob stare. l. hãc, vt supra explicau:
nimis autè ob stare. d. §. fin. l. iure suc-
cursum, & sic idem Vlpian. secum pu-
gnare videtur: quod enim naturali-
ter licere vno loco dixit, in alio æqui-
tati & naturæ contrarium dixit. Vn-
de ad vitandam repugnantiam I. C.
succurrèdum est cum præceden. de
claratione Theolog. & nostrorū, vt
[licere,] accipiatur regulariter ad fo-
rum exterius, præterq̃ vbi exactissi-
ma æquitas & bona fides abundare
debet, quod iuuabitur ex proximè
dicendis nu. 39.

37 Prædicta ad verbum, [licere:] nūc
agendum restat de dictione, [natu-
raliter,] repetita etiã in. d. §. fin. l.
item si pretio. Variè autem ea verba
à DD. explicantur: Hostien. quem se-
quitur Fortun. de vlti. fi. iur. 17. illat.
num. 277. interpretatur, vt licere di-
catur cōtrahentibus se in pretio cir-
cumuenire naturaliter, id est, bona
fide, non dolose nec sciēter, quam in
terpretationem, vt scrupulosam &
extrariam bene rejicit D. Nauarr. in

d. c. qualitas, nu. 42. prorsusq; rejiciē-
da est, quia repugnat litera & mens
I. C. attento eo quod ibi tractat: in
quo nulla differentia est inter modi-
cam vel maiorem læsionem: nec in-
ter scientem vel ignorantem, vt su-
pra exactè deduximus.

Aliam interpretationem ex audi-
toribus refert idem insignis D. Nau-
arr. vbi supra, nu. 44. dicentibus di-
ctionem, [naturaliter,] ibi accipi pro
impulsu naturæ ex sensualitate: qua
si ea homines inclinet ad decipien-
dos secum cōtrahentes. Sed eam in-
terpretationem non obscure cōfuta-
tat idem præceptor: quia cōsuetudo
& sensualitas nō iustificat quod na-
tura improbū est, quo nomine rejici-
enda videtur similis explicatio D.
Soto, dict. lib. 6. de iustit. quæst. 2. ar-
tic. 3. dum ea verba refert ad homi-
num affectum cōmuniter lucri aui-
dum: licet enim ita se res habeat,
non ideo I. C. dixisset, id naturaliter
licere.

38 Aliter ea verba explicat Molin. d.
lib. de commerc. nume. 171. & 182.
quem sequitur Couarru. d. lib. 2. re-
sol. cap. 3. num. 2. vt dicatur naturali-
ter licere, quia homines in contracti-
bus suis inuicem id sibi cōdonare so-
lent, & mutuo eam læsionem remit-
tere: quo sensu eadem verba accepit
Balduin. in præfa. Institū. de rer. di-
uis quæ interpretatio corrūere vide-
tur ex argu. D. Nauarr. contra præce-
dentem ab eo confutatam. Sed ma-
gis cōtra eam vrget quod re hac ma-
turè pensata nemo alteri verè cōdo-
nat propriam lēsionem, nec est vero
simile aliquem carius scienter eme-
re: vel vilius scienter vendere, iuxta
vulgarem reg. l. cum de indebito. ff.
de proba. ignorans autè non donat,
nec consentit.

39 Ego aliter ea verba explicada pu-
ta-

C. de rescinden. vend.

tabam: post rem verò satis considera-
 ram, ita credo sensisse glo. in. d. §. idē
 * Pompo. ad quam nemo aduertit. Ex-
 ponit enim glo. [naturaliter,] id est,
 [iure gentium,] Intelligo autem vt
 secundum exactissimam illam prio-
 rem æquitatem naturalem non di-
 catur licere contrahentibus inuicē
 se in pretio, nec in alia re circumue-
 nire: nam secundum eam naturā nor-
 mā omnes homines cognati, & mu-
 tua dilectionis lege contineri dicun-
 tur. l. vt vim. ff. de iusti. & iur. Cicero
 & alij in locis supra citatis in. 2. cap.
 1. par. Rub. char. 14. cum sequen. &
 ita nouē & elegāter intelligitur tex.
 * in. d. §. fin. l. iure succursum. Exponi-
 tur ergo, [naturaliter,] id est, [iure ge-
 tium,] quia humana ratione gentiū-
 que & populorum iudicio comper-
 tum est, permittēdam fuisse eam læ-
 sionem in pretio, ne ex nimia æqua-
 litatis obseruatione commercia tur-
 barentur: nulla enim conuentio se-
 curitatem præstaret, nunquā litium
 finis esset, si ob læsionē in pretio, con-
 uenta reuocarentur. Quā rationem
 ex Diuo Tho. & alijs tradunt D. So-
 to, Couarru. Afflic. Fortun. & alij vbi
 supr. vt etiam iure canonico in foro
 exteriori permittatur læsio citra di-
 midiam, secundum decisionem hu-
 ius. l. facit ratio l. C. in. l. 6. ff. de ex-
 cep. rei iud. Ideoque in proposito ali-
 ter naturam vel naturæ appellatio-
 nem considerant Philosophi, aliter
 iuris conditores, vt tradit Hotoma-

nus in. §. actionum. i. *in. d. §. idē*
 40 Naturaliter igitur licere, dixerūt
 Iureconsulti ex permissione huma-
 ni iuris seu gentium: secundum quod
 ad quietem Reipū. magis consenta-
 neum visum est, eam læsionē in pre-
 tio remittere, & ideo ea non obstan-
 te, semper contractus valet: & conse-
 quenter restitutio tūc specialiter mi-
 noribus necessaria fuit: ad id enim
 tendit l. C. in. d. §. vt supra. Nec quis
 hanc interpretationē damnet, quasi
 impropriet literam, non semel enim
 naturale ius pro iure gentium poni-
 tur à Iureconsultis & Imperator. vt
 latē supra deduximus in. 1. c. Rub. &
 probat. l. cum amplius. 85. §. 1. ff. de
 reg. iur. conducunt elegātissima ver-
 ba Ciceron. 1. Tuscul. [omni in re cō-
 sensio hominum lex naturæ putāda
 est.] Vnde quoad vniuersos & pro-
 tranquillitate Reipū. potest fauora-
 bile censeri quod singulis separatū
 durum videbitur, vt de vsucapione
 & alijs probaui plenē in Authenini-
 si tricennale nu. 39. C. de bon. mar.
 Et vltra ibi tradita facit. l. penul. ff. de
 iust. & iur. ibi, [omnibus aut plurib⁹
 vtile,] & elegāter in vsucapione no-
 tat. Duaren. in. l. 1. in princip. ff. de
 pact. & Feli. in. c. ex parte. 2. nu. 2. de
 offic. de leg. & Fortun. in. l. 1. r. nume.
 43. & ibi Zasius nume. 7. ff. de iust. &
 iur. facit ratio text. in Authent. res
 quæ in fine. C. commu. de leg. & il-
 lud Ciceron. de legib. [Salus populi
 suprema lex esto.]

P R I

P R I M A A P M A R S

L. 2. C. DE RESCIN.

V E N D I T I O N E.

I C A P V T. II.

S V M M A R I A.

- 1 **T**raditur communis ampliatio ad hanc
ut ita in emptore, sicut in uendito-
re procedat, eademque equiparatio de-
claratur, nu. 2.
- 3 Agitur de intellectu. Lueteres. ff. de ast. emp. & su-
stinetur communis interpretatio contra Alcia.
- 4 Explicatur qualiter intelligi debeat in hac mate-
ria lesio ultra dimidiam: ex parte uenditoris cum
communi: ex parte emptoris longe aliter contra
communem: in quo multa magni momenti explicā-
tur, usque ad nu. 9.
- 10 Traditur receptissima opin. que habet cessare re-
medium huius. l. si probetur, quod uenditor uel em-
ptor sciebat uerum rei pretium.
- 11 Impugnatur eadem communis opin. probaturque
non obstante sciencia lesi competere remedium huius.
l. laudaturque in id Ordini Lusitanie: & respon-
detur ad argumenta communis opin. usque ad nu. 14.
- 15 Inferuntur plura utilia contra quamplures scri-
ben. ex ueriori conclusione, qua probamus scientiam
lesi non impedire remedium huius. l. & ostenditur
iniquè in hoc consuluisse Alex. Soci. Dec. & alios,
usque ad nu. 18.
- 19 Reprobatur aliquorum traditio, qui remedium huius
ius. l. homini sagaci negabant.
- 20 Agitur de q. quando in conuentione additur clau-
sula, qua donatur quod pluris est in re, uel in pre-
tium, & nu. 21.
- 22 Improbatur opin. quædam Bal. recepta, & explican-
tur aliqua pro Roma. contra Aret. & Claud.
- 23 Improbatur alia opin. Bal. recepta, ex qua DD. ini-
que hanc, l. limitabant.
- 24 Tractatur an quantitas lesionis tacite uel expresse
remissa censetur iure donationis: & traditur ali-
qua scitu digna, & nu. 25.
- 26 Probatur utiliter contra Alberi. lesum ultra dimi-
diam iusti pretij liberè agere posse nec teneri ad
pœnam conuentam contra eum, qui aduersus con-
tractum ueniret.
- 27 Agitur de intellectu. l. si quis donationis. ff. de con-
trah. emp.
- 28 Agitur de intellectu tex. in. l. imaginaria. ff. de re-
gu. iur. contra nonnullos ex recentioribus, & nu. 29.
- 30 Verè contra DD. explicatur tex. in. l. quisquis, in
fi. cod. & obiter declaratur tex. in. l. leges sacratis-
simæ. C. de legib. & nu. 31.
- 32 Resoluitur circa eam. l. difficultas, qua gl. & DD.
torquentur, & agitur contra Bar. & plures de in-
tellectu. §. in fraudem, Instit. quib. ex cau. manumi.
non li. & nu. 33.

P R I M A P A R S

L. 2. C. DE RESCIN.

V E N D I T I O N E

C A P V T. I I.

IX proximè dictis liquet, non dari rem mediū huius. l. ob minorem læsionē, sed tātum cūm læsio est vltra dimidiam: Constat item literam de venditore læso agere: glos. autem, Bart. nume. 3. Bald. nume. 20. Alberic. nu. 4. Salic. nu. 20. Paul. & omnes idē in emptore probāt, vt ei læso nō minūs succurratur q̃ venditori: nec in eo vllus ex scribē. discordat, licēt in exēplo & explicatione variēt plures, vt statim deducā. Ea autē æquiparatio emptoris & vëditoris, secūdum Bal. Salic. & alios, cōprobatur ex. l. 1. C. de cupres. Inuatur etiā ex ijs quæ de correlatiuis tradit Ias. in. l. fin. C. de in dic. vid. tol. & in proposito satis probatur ex. l. 7. §. fin. & l. 13. §. 1. ff. de iur. dot. ex. l. 6. C. solut. matri. loquentibus de æstimatione: facit. l. 5. cum Bar. ff. de rescind. vend. & l. emptorem. 12. §. fin. vers. [neq; enim.] ff. de act. emp. cum ijs quæ tradit Fabia de emp. & vend. q. 2. ad fin. Nec enim ferenda esset tanta in æqualitas, vt vni tantum non alteri succurreretur, contra iuris regulas.

2 Ea tamen æquiparatio emptoris & venditoris tutiūs procedit quoad ea quæ iure ipso statuta sunt, non ita in conuentionalibus: quod enim de vno speciatim conuentū fuerit, non

facile ad alterum trahetur, ex reg. l. quicquid adstringendū, & l. si ita stipulatus. §. Grisogonus. ff. de verbo. obli. & l. interest. C. de solutio. Ideoque si alter ex ipīs tantum renūciat remedio huius. l. nō ideo alter excluditur, secundum Bal. & Afflic. num. 19. in. c. 1. qualic. dom. propri. priue. & Aret. in. l. si quis cūm aliter, nu. 8. ff. de verbo. oblig. Pantal. hic. nu. 72. in. 21. amplia.

3 Ex eadem æquiparatione aptè inferitur ad intellectū text. in. l. veteres 20. ff. de actio. empt. quæ ita habet: [veteres emptionū venditionumq; appellationibus promiscuē utebantur.] Glo. & DD. ibi intelligere videtur ea verba significare, q̃ apud veteres appellatione emptionis comprehendebatur venditio, & è contra: & ita Azo in summa, C. loca. nume. 1. in fin. Balduin. in rub. Instit. de emp. & vendi. Connan. lib. 7. cap. 11. post princip. Quæ communis interpretatio vera & tenenda est, reiecta alia quam tradebat Alciat. lib. 3. parerg. cap. 22. intelligens I. C. illis verbis sensisse id ad quod sæpe citatur l. statuliberi. ff. de statulib. de qua infra cap. 3. huius part. antiquitus appellatione venditionis omnes contractus significari. Quæ interpretatio teneri nequit, tum quia I. C. de nomine emptionis & vëditionis tantum agit: tum & fortius per. l. ibi sequen.

quen. quæ habet. [idem esse in loca-
tione & conductione.] In loca-
tione autem non reperitur vt eius appella-
tione aliæ cōuentiones significaren-
tur. Vultigitur I. C. apud veteres, em-
ptoris & venditoris nomina nō tam
distincta fuisse, facit. l. 1. ff. de rer. per-
mut. quod etiam reperitur apud Ci-
cero. 3. officio. qui apertē [vendere]
pro[emere,] dixit: & I. C. in l. elegan-
ter, & ibi in terminis not. glo. verbo,
ex empto. ff. de dolo. & ita idem Al-
cia. lib. 5. parerg. c. 15. sensim recedēs
à priori sua interpretatione.

4 Sed quod principalis est in eadē
equiparatione discutiamus, qualiter
exemplificetur læsio ultra dimidiā,
tam in venditore q̄ in emptore. In
venditore autem cōcordant omnes
secundum Alberi. hic nume. 6. Co-
uarru. d. lib. 2. resolu. cap. 3. exemplifi-
cantes vbicunq; cōstituto iusto pre-
tio, minus accipit venditor q̄ dimi-
diam partem talis pretij: prout si res
valet decem, & pretiū conuentū mi-
nus est q̄ quinq; vel si res valet vigin-
ti, & pretiū conuentum nō ascendit
ad decē: & ita planē euincitur ex ver-
bis huius. l. ibi, [si nec dimidia pars
veri pretij soluta est.] & ita glo. & o-
mnes hic, & in c. cū causa, de emp. &
vendi. & leges Regiæ in tota Hiipa-
nia & Gallia & vbiq;.

5 Controuersum est in læsione ex
parte emptoris: Azo tamē in summa
& glo. hic & in d. c. cū causa, Bar. Bal.
Paul. Fulgo. Panor. Imol. & DD. cō-
muniter resoluunt idem esse in em-
ptore, vt retineatur exemplum iusti
pretij in veditore, cōputata in vtro-
que eadem quantitate: in venditore
infra, in emptore supra. Prout si pro-
re valere decem, dedit emptor plus
q̄ quindecim: vel si valebat viginti,
dedit plusquā triginta, & ita ma-
net omnimoda æqualitas in vtroq;:

sicut enim venditor ex valore rei di-
citur læsus, si dimidium eiusdem nō
accepit, ita emptor si plusquā dimi-
dium pretij eiusdem rei dedit. Quæ
opin. communis est, secundum Ca-
gnol. hic nu. 55. Couarru. in d. cap.
Soci. nep. consil. 73. lib. 2. D. Soto de
iusti. & iur. lib. 6. q. 3. Rebuff. 2. tom.
ad ll. Gall. tit. de rescin. contract. glo.
15. nu. 1. ~~Molin. d. confuet. Paris. tit.~~
~~15. nu. 46. char. 210. col. 4.~~ Vnde
in tam recepta opin. mirum videtur
quod scripsit Duaren. in. d. l. si quis
cū aliter. ff. de verbo. obliga. ad fin.
esse quosdam ita tenentes.

6 Sed quauis ea sit receptissima o-
pin. & in Lusitania alijsq; prouincijs
ita patrijs cōstitutionibus exemplū
in emptore tradatur, Alia tamen cō-
putatio placuit nonnullis rem hanc
diligenter pēsantibus, aliquos enim
genericē retulit glo. & ita Specul. &
Rofred. quos refert Alberi. hic nu. 6. *
ita etiam Petr. & Cin. exemplifican-
tes in emptore, si res valebat decem
ipse autem dedit plusq̄ viginti, non
tantum sexdecim vt glof. & alij vo-
lunt. quod forsan sensit Panormi. in
cap. cum dilecti, nume. 2. de empt. &
vendi. nisi litera sit corrupta. Idem
enim Panor. in d. cap. cum causa, se-
quitur glof. & cōmunem. Sic etiam
sensit Connan. d. lib. 7. cap. 9. pag. pe-
nul. dum ponit duodecim pro iusto
pretio, & læsionem emptoris si dat
plusq̄ vigintiquatuor: Idem etiam
probat Forcat. d. dialog. 100. & Dua-
ren. in dict. l. si quis cum aliter ad fin.
& plenius Molin. d. lib. de cōmerc.
nume. 175. vbi multis verbis repetit
errasse omnes in cōputatione læsio-
nis ex parte emptoris. Idem tamen
Molin. in alio lib. de quo na. præced.
sequens cōmunē opin. similiter dice-
bat hallucinatos fuisse cōtradictētes.
Quæ varietas excusari potest, argu. l.
diui.

C. de rescind. vend.

diui. ff. de iur. patr. ibi, [pleniùs tractaremus:] quod aliquando contigit magno Papiniano, vt ipse refert in l. 6. ad fin. ff. de seru. expor. ibi, [nobis aliquando placebat,] & ibi, [sed in cōtrarium.] Inter eos verò qui à glo. & communi opin. recesserūt, nec uo siùs & plenius ibi egit Molin. cuius argumenta nō dissoluit Covarru. d. loco, magisq; ea probare videtur: sed tandem communi adhæret, ratione seruandæ æ qualitatis.

7 In hac DD. varietate vides opinionem contra glo. & magis communem, non paucos habere eam tuentes: taretur autem Molin. nec ego negarim, communem opin. æquitate iuari, contrariam autem veriorē videri: Scopus enim veræ cōputationis in emptore & veditore est, si qui libet eorum nō accipit dimidiū eius quod dedit, secundum quā computandi rationem si iustū pretium rei sint centū, veditor qui eam tradit læsus dicetur vltra dimidiam, si accipit minus quinquaginta: emptor autē si dedit plus q̄ ducenta: quia in venditore quinquaginta sunt dimidiū rei, in emptore autē valor rei quam accipit, non equat tunc dimidiū pretij quod dat: lex enim voluit vt venditor vel emptor recipiat saltim dimidium eius quod dat: Et ita mature considerādo non videtur referre an computatio incipiat à re an à pretio, contra Molin. quem sequebatur Covarru. qui totam vim negotij in ea differentia ponebat. Solum ergo inspicere debet, an quilibet eorum accipiat dimidiū eius quod dat: in venditore fiet computatio ex valore seu iusto pretio rei quā tradit, in emptore ex quantitate quam dat.

8 Secundum quam cōputationem non obstat hæc. l. nec æquiparatio & æqualitas venditoris & emptoris: re

spondeo enim æ qualitatem dari respectiue, secundum læsionem quam quilibet eorū patitur: Sicut enim veditor læsus dicitur accipiēdo minus dimidia parte iusti pretij: ita emptor accipiēdo rem minus valentem dimidio pretij quod dat. Et ita si res quæ emptori traditur non valet minus dimidio pretij quod dat, iam nō potest dici læsus vltra dimidiā. Et ex diuersis relationibus, in veditore appellanda est hæc læsio vltra dimidiā iusti pretij rei à se traditæ: in emptore dicitur læsio vltra dimidiū pretij à se dati, nō autem semper in vtroq; vltra dimidiā iusti valoris rei, vt glo. & DD. confundunt: debuerūt enim aduertere aliud esse rei, aliud pretij, alium emptorem, alium veditorem, l. i. ff. de rer. permitt. in quolibet autem eorum cōputatio separatim fieri debet, prius ex eo quod dedit, deinde ex eo quod accipit: vt sic in emptore nō appelles læsionem vltra dimidium valoris rei quā accipit, sed vltra dimidium pretij quod dat. Et per hoc cessat fundamentum Azo. Alberic. & communis opinionis ab æqualitate seruanda inter emptorem & veditorem: seruatur enim verius terminos ita aptando, & congruam relationem vtriq; adhibendo.

9 Haec autem opin. & computatio probari videtur eo q̄ glo. & DD. nō mutant terminos emptoris & venditoris, ad eos semper vnicum exemplum retinēdo: res valet centum, dimidium quinquaginta: veditor qui minus quinquaginta accipit, læsus vltra dimidiam iusti valoris emptor etiā dans ipsa cētum, & simul plus q̄ quinquaginta, læditur vltra dimidiā: in quo confundunt diuersas personas, nec apte faciūt relationes in hac re necessarias, cum vera computatio fieri debeat, considerando an quili-

quilibet accipiat saltem dimidium eius quod dat: Quæ opinio & computatio vrgentissimè deducitur ex hac. l. arguendo aliter & verius quàm hucusq; scriben. fecerint: Debet enim inter doctos agnosci, æquiparationem emptoris ita sumendam fore, ac si lex hæc de emptore loquens dixisset eum læsum, si nec dimidium accepit eius quod dedit: vt sic non tam arguatur à verbis prolatis in veditore relatis ad emptorem, sed quasi eadē verba separatim in emptore ipso prolata fuissent: quod si lex de emptore locuta fuisset, vt de veditore loqui cōtigit, agnosceret omnes verissimam esse cōputationem quā hic tradimus. Non potuit fortasse magis perspicuè tractari quod in se obcurum est, & à DD. obscurissimè traditur.

10 Aliud substantiale in hac materia est, non differendum, sed statim maturè examinandum: omnes enim resoluunt non esse locum remedio huius. l. quādo veditor vel emptor sciebat verum rei valorem: Bart. hic. nu. 14. & nu. 16. Bald. nu. 7. q. 4. Salic. nu. 11. q. 7. Paul. nu. 7. Fulgo. nu. 11. Pat. in l. maioribus. C. cōmu. vtri. iudi. & ex multis vt indubitatum tradit Roma. in. d. l. si quis cum aliter. num. 15. & ibi Aret. col. penul. nu. 8. ad fin. Pātal. Cremen. hic. nu. 86. Cagnol. nu. 124. Azo. in summa huius tit. nu. 1. in fi. Panor. & Anto. Burgen. in. d. c. cū causa: Fabian. d. tract. de emp. q. 8. nu. 19. & 20. & receptissimū asserit Couarru. d. lib. 2. resolu. cap. 4. nu. 2. Mātua. lib. 1. loco. cap. 6. Balduin. Instit. de emp. & vend. pag. 560. Afflic. lib. 3. feud. fol. 42. col. 3. num. 27. tit. si de feud. fuer. cōtro. inter domi. & agna. Boer. decis. 142. num. 3. consultit Roma. consil. 475. nume. 4. Alexan. consil. 42. nume. 5. lib. 1. & consil. 127. lib.

2. Soci. consil. 48. nume. 4. lib. 4. Dec. consil. 583. col. 1. Soci. nep. consil. 73. in fin. lib. 2. Cardin. Paris. consil. 128. nu. 36. lib. 1. Sigismun. Lofred. cōs. feud. 23. Hiero. consil. feud. 127. col. penul. in princi. Barba. consil. 21. col. 3. lib. 4. August. Berous in. c. cū dilecti, nu. 23. de empt. & vendi. & alij quos refert Tiraquel. de retral. ligna. §. 1. glo. 18. nume. 14.

11 Sed ea scribētium turba nos non deterruit, quin cōtrarium verius, & Christianis hominibus decentius putemus: in primis enim ea receptissimā opin. difficultatem patitur ex eorundē authorum repugnātia: ipsi enim non sibi constant, vt colligitur ex Fabia. d. loco, nu. 18. & ex alijs hic, arguentibus à præsumptione scientiæ in re propria, per. l. quisquis, infr. eod. cui nullatenus satisficiat: concedunt enim & agnoscunt omnes quādo læsio est citra dimidiam, præsumi quod læsus sciebat valorem, & ideo ei non succurri: tunc autem respondēt, stante læsione vltra dimidiam cessare eam præsumptionem, & potius errorem præsumi. Ego autē contra eos omnes aduerto, præsumptionem scientiæ magis vigere quādo læsio enormis est: facilius enim errabit quis in modico excessu, vt cōmuni sensu & rerum experimēto satis cōstat: facit. l. si. vers. nec enim. C. arbit. tute. quod enim euidentius est & maius, non tam facile ignoratur, vt ex Bald. consulente tradit Anto. Capi. decis. 69. nu. 15.

12 Pro hac parte contra communem aliter induco. d. l. quisquis, ibi [scire debuerat:] iuxta reg. iuris, paria esse scire vel scire debere. l. quod te. ff. si cert. pet. Vnde si per eam. l. princip. aliter excluderetur venditor læsus eo quod verum pretium scire debuit, semper utique excludendus esset etiam

C. de rescinden. vend.

etiā læsus vltra dimidiā: quia & in hoc viget eadem ratio vel culpa q̄ scire debuerit. Sed. l. hæc, eo non ob stāte succurrit læso vltra dimidiam, ergo scientia læsionis nō tollit reme diū huius. l. Quod etiā suadet ex generalitate huius. l. & l. si volūate, infr. eod. quæ nō distinguunt, an læsus sciat vel ignoret læsionem. Sua detur etiā ex æquitate, quæ lex hæc principaliter nititur: quæ militat etiā in eo qui sciebat verum pretiū, potuitq; ex necessitate vel alia cau sa moueri. Inuatur etiā quia iura sæpe succurrūt hominibus dissipanti bus bona sua. Facit etiā argumen tum à vitando absurdo, nam ex com muni opinione facillimè tolleretur remedium huius. l. probando conie cturas vrgentes quæ sæpius probari possunt, ad colligendam scientiam valoris in emptore & veditore: vt fa retur Bald. hic nume. 9. quæst. 6. Ca gnol. nume. 125. Soci. conf. 48. lib. 4. Dec. conf. 583. nume. 4. qui non ad uertunt secundum id ferè nūquam locū manere remedio huius. l. vt vi deretur aduertisse Alberic. hic nume. 12. faciunt plura, quæ ad probādam scientiam tradit Bart. in. l. is potest, nume. 18. ff. de acquir. hæred.

- 13 Hæc opin. cōtra communem pla cuiisse videtur Alberi. hic, nume. 12. nec prorsus rejicitur à Specul. de re scind. vendi. nume. 12. Apud Lusita nos autem non tantum obseruabi tur, sed in dubitabilis erit, ex saluber rima prudentissimaq; Ordinatione lib. 4. titu. 30. §. 7. quæ apertè decidit, remedium hoc non negari læsis vltra dimidiam etiā si probetur eos compertum habuisse, verum rei pre tium, licet etiā speciatim huic re medio renuncient: in quo ea Ordi natio probat quod iudicio meo de iure verius videtur, sed apertè corri

git, quòd apud scribē. receptius est: omnes enim hic, & in. d. l. si quis cū aliter, & alibi sæpe resoluunt ex spe ciali renunciatione huius remedij, illud omnino cessare: vt tradit Ca rol. Ruin. cōf. 16. lib. 4. latius Couar ru. d. cap. 4. lib. 2. resolu.

- 14 Retenta hac opin. nō obstant que pro communi adducūtur: & primo illud vulgare quòd scienti non fit in iuria: responderetur enim quòd lex ex æquitate tam grauiter læsis succur rere voluit: eò quòd iniquitas læden tis præpōderat culpæ læsi, vt ait glos in. d. l. quisquis, infr. eod. Alberi. hic, Panormi. in. d. c. cum causa, nume. 4. Ideoque scientia læsi tollere non de ber hoc remedium: quod probat gl. (ad quam non solet aduerti) dum li mitat tex. ibi. in. l. venditor, infr. eod. Nec obstat text. in. l. domum, verissi mili quoque modo. ff. de contrahen. empt. quem ad communem conclu sionem extollit Roma. in. d. l. si quis cum aliter, nume. 15. & consil. 475. Pantal. hic, nume. 88. ommissis enim alijs quæ dici possent, respondeo ex deductis in præceden. cap. quòd hæc lex nouum remedium induxerit, lu reconsultis incognitum: atque ideo ea. l. non potest adduci ad limitan dam hanc.

- 15 Ex hac sententia plura vtilia dedu ci possunt: & in primis cessat varie tas DD. quorum traditionibus & cō iecturis probandæ scientiæ læsi, ferè inanis reddebatur decisio huius. l. Cessant etiā fraudes & cauillationes, quæ facillè incurrerent. Inde pa tet contra ferè omnes hic: contra Pa nor. & Būrgen. in. d. c. cum causa, læ sis citra dimidiā non ideo hoc reme dium negari, quia præsumantur no uisse verum rei pretiū, & donare vò luisse quod excedit: nō enim id pro bat. l. quisquis, infr. eod. ab omnibus malè

malè citari solita: nec verosimile id est, reg. l. cum de indebito. ff. de proba. sed ita iuris conditoribus visum fuit ex rationibus adductis cap. præced. circa. §. idem Pöponius. l. in causa. ff. de minor. cum alijs iuribus quæ etiam in læso ignorâter loquuntur: ut sic in dubio de animo donandi in hære prorsus silendum sit.

¹⁶ Infertur similiter necessariò ad praxim & libellum in materia huius non esse necessarium articulos vel ^{*} positiones formare. q. læsio per ignorantiam contigerit: cõtra Bar. & omnes hic, Pantal. nu. 204. Panor. & latius Burgen. in. d. c. cum causa, cõtra practi. Pap. in forma libelli huius. l. & ita se pìssimè in praxi obseruatum vidimus. Ex quo etiam resultat non solum in processu non oportere probare ignorantiam, ut colligitur ex Bar. & alijs: sed nec eam allegare, cõtra eosdem, maximè Burgen. d. cap. nu. 20. quos non percepit Forcat. d. dialo. 100. putans DD. exigere probationem ignoratiæ, cum illi solam allegationem requirant.

¹⁷ Ex eisdem infertur, iam sustineri non posse quod dicebat Bal. hic nu. 9. q. 6. negans remedium huius. l. læso qui circa rem versabatur, eiusque noticiam habebat: quod tanq̃ receptum iniquè respondebant ex facto consulti, Soci. conf. 48. lib. 4. & Dec. conf. 583. & ibi Molin. alios citans: & Cagnol. hic nu. 145. quorũ traditione nũquam locus daretur remedio huius. l. Quis enim secundum communiter contingentia circa res suas ^{*} non versatur? Sic etiam reiciendum est quod iniquè consulebat Alexan. conf. 127. lib. 2. excludens venditorẽ læsum ultra dimidiã, eo q. paucis ante diebus eandẽ rem carius emerat: inde colligēs probationem scientiæ, ad læsum excludendum: quod etiam

stante communi opinione tenendũ non erat: DD. enim communiter cõtra sentiunt, concurrente hac grandilæsiõne, ut colligitur ex Paul. hic nu. 7. Panor. in. d. c. cõ causa, nu. 4. & contra Bal. tradit speciatim Areti. in d. l. si quis cum aliter, nu. 9. & Pantal. hic nu. 89. & in xta hãc veriorẽ sententiam tutius consulere potuisset Hieron. Grat. qui dubitauit conf. 61. nu. 1. & nu. 23. lib. 1.

¹⁸ Consequitur etiam non esse speciale in rustico. vel femina, vel alia simplici persona, ut ex scientia valoris rei non excludatur à remedio huius. l. ut nò bene putabat Bal. hic nu. 7. cum idem sit in omnibus. Ex quo magis damnanđũ est quod iniquius tradebat Salic. hic nu. 12. qui etiam rusticis & mulieribus remedium huius. l. negabat, si probaretur eos nouisse verum pretium: Sed Bal. traditio receptior erat secundum tradita à Cagno. hic, nu. 125. Bero. in. c. cum dilecti, nu. 25. de emp. & vedit. Boer. decis. 142. nu. 4. Vnde etiam comperies, cum Salic. perperam cõsuluisset Alex. conf. 127. nu. 1. in fin. lib. 2.

¹⁹ Inde etiam deducitur, cauendum esse ab alijs qui malè respondebant, remediũ huius. l. non dari læso sagaci & experto, ob præsumptionẽ scientiæ: in quo errore est Pantal. nu. 124. ^{*} alios referens: & M. Mantua. d. lib. 1. locor. c. 6. Quod falsum esse (omissis alijs argumentis) satis cõuincitur ex generalitate huius. l. quæ non tantũ violẽter sed ineptè & inuerecundè ad solos ignaros & simplices restringeretur. Inde etiã superflua redduntur multa quæ scriben. inculcant de probanda ignoratiã læsi: per Pantal. hic ex nume. 206.

²⁰ Ex eisdem infertur ad. q. Bart. hic & in. d. l. si quis cum aliter, quãdo in conuẽtione additur clausula qua in

H uicem

C. de rescind. vend.

72
 cuius sibi donat vel remittit quod
 pluris res valet, vel quod plus pro ea
 datur: resolutio enim Bar. nō ideo ces-
 sare remediū huius. l. nisi latus tunc
 sciret verum pretium, & ita comuni-
 ter DD. hic & ibi, secundū Alex. Ias.
 Claud. ibi, Patal. hic nu. 17. Cagnol.
 nu. 124. Boer. decis. 142. quorum prę-
 cipuum fundamentum est ex doctri-
 na I. C. in. l. hęc adiectio. 192. ff. de
 verb. signi. q. ea verba ad modicum
 referri debeat: & ita Curtius Brugē.
 lib. 3. coniectur. ad fratr. cap. 2. & lib.
 1. ad viuid. colleg. c. 7. quicquid con-
 trouertant Imol. Roma. Ferret. in. d.
 * l. si quis cum aliter. Quia in re, ex con-
 iecturis vel presumptionibus scien-
 tia, etiam adiecta ea clausula, nō est
 negandum remedium huius. l. iuxta
 sup. tradita, maxime apud Lusitanos
 ex. d. Ordinatione.

21 In eadem. q. Bart. aduerto q. Salic.
 hic nu. 13. Pantal. nu. 58. Cagnol. nu.
 129. Alex. in. d. l. si quis cum aliter, nu.
 me. 3. in fi. Ias. ibi, nu. 17. in fi. aper-
 te intelligit ex prædicta clausula ali-
 quid donatum censeri, quod ex quā-
 titate lęsionis deduci debeat eo que
 (sublato fieri debere computatione:
 & sic secundum eos non dicitur læ-
 sio ultra dimidiam, nisi prius deduca-
 tur illud modicum quod donatum
 censetur. Quod dixisse videntur ad-
 vitandam argumētationem, ne ver-
 ba illa maneant sine effectu.

* Ego verō contra eos æquius & iu-
 tius puto, Bar. sentire, non esse id mo-
 dicum deducendum: imò q. si læsio
 excedat dimidiā, nulla ratio eorum
 verborum habeatur, quasi conditio
 naliter prolata fuerint, nisi tāta læsio
 resulter. Quod videtur sentire Alcia.
 in. d. l. hęc adiectio: nec obstat argu-
 ne verba superflua maneant, facilis
 enim responsio est, cum. l. ita restrin-
 gat, sicut in multis facere solet. l. si cō-

uenerit. ff. pro soc. l. quæro. §. inter lo-
 catorum. ff. loca. cum ijs quæ in simi-
 li vtiliter tradit Dec. conf. 600.

22 Nec omittendum fuit quod in ea-
 dem. q. addit Bal. hic nu. 10. q. 7. nisi
 in. q. Bar. ultra prædictam clausulam,
 de qua in. d. q. adijcerentur verba ge-
 minata, q. alter alteri donat totū, &
 plus quod est in re vel in pretio: &
 ita Salic. nu. 13. Paul. nu. 10. Pantal.
 nu. 58. Cagnol. nu. 130. & alij relati à
 Boer. d. decis. 142. nume. 10. Alexan.
 conf. 42. nu. 7. lib. 1. Felin. in. c. si cau-
 tio, nu. 39. vers. & hinc, de fid. instru.
 Hippol. in. l. 1. §. questioni, num. 6. ff.
 de quæstio.

Mihi verō futilis & reiicienda vi-
 detur hæc traditio Bald. & aliorum,
 quæ in praxi corā doctis nō seruabi-
 tur: Aduersatur enim regul. 2. C. cō-
 mu. de lega. Fortissimè autem con-
 tra stat sententia Bart. recepta ne ex
 verbis generalibus tollatur benignū
 remedium huius. l. vt etiam in renū-
 ciatione generali copiosè refert Ti-
 raq. in. l. si vnquam, in princ. nu. 123.
 Suadetur etiam hæc pars ex text. &
 ibi nota in. l. si. §. item quæsitum. ff.
 de condic. in deb. quod apud Lusita-
 nos indubitabile erit ex. d. Ordina-
 & ita in senatu Paris. iudicari tradit
 Rebuff. in. 2. tom. ad. ll. Gall. tit. de re
 sci. cont. glos. 15. nu. 20. Hoc etiā be-
 nē sensit Roma. in. d. l. si quis cum ali-
 ter, nu. 25. in fin. dicens in his termi-
 nis nō dari geminationem quæ talē
 effectū inducat: argu. text. in. l. pedi-
 culis. §. labeo. ff. de aur. & argen. leg.
 quod nō satis aduertit Aret. ibi: non
 enim indistinctè negabat Roma. ef-
 fectus geminationis, quos ipse plene
 adduxerat, in. l. si vero. §. de viro. ff. so-
 lu. matri. Sed in casu Bal. aduerrebat
 non cōcurrere terminos efficacis ge-
 minationis. Facit glo. celebris in. l. 4.
 ff. de pigno. actio. & opin. Roma.
 diuersa

diuerſa ratione magis ſequunt̃ Aret.
& Claud. in. d. l. ſi quis cū aliter.

- 23 Conſecutiue etiam damnanda vi
detur alia traditio Bal. hic. q. 7. nu. 10.
ad fin. quem ſequunt̃ Salic. Paul. Pā
tal. nu. proximè citatis, dū excludūt
contrahētē læſum vltra dimidiā, ſi
addat ſe dare vel facere ex certa ſciē
tia, nō per errorem: ſequunt̃ plures
in. d. l. ſi quis cū aliter. Alex. conſ. 42.
nu. 7. lib. 1. Curti. ſeni. cōſ. 49. nu. 75.
Boer. deciſ. 142. nu. 10. Sed meliūs cō
tradicit Cagnol. hic, nu. 126. quem
vide: & ita ſuadet̃ ex I. C. in diſt. §.
Labeo, & d. §. itē quæſitū, de quibus
nu. præced. maximè ſi attendas etiā
hæc verba generalia eſſe, & frequen
tiūs adijci, vel ex ſtylo tabellionum,
vel ex calliditate ſagaciū magis q̃ ex
certa & ſyncera cōtrahentiū volun
tate: quod alibi plenè & vtiliter pro
bo, ad intell. d. l. ſi. C. de fideiuſſo.
& ita ſæpe iudicatū vidīſſe tradit Re
buſ. vbi ſup. Procederet autē Bal. opi
nio, quādo apertīſſimè cōſtaret alte
rum ex contrahētibus aliquid dona
re voluiſſe, vt inſr. proximè nu. 25.

- 24 Ex prædictis inferitur ad. q. an ne
ceſſaria ſit inſinuatio in eo quòdem
ptor vel venditor ſibi remittunt in
lēſione vltra dimidiā, de quo plura
refert Tiraq. de retract. lign. §. 1. glo.
18. nu. 15. plenius idem Tiraq. in. d. l. ſi
vnq̃, verb. donatione. ex nu. 2. vſque
ad. 10. Couarru. d. lib. 2. c. 4. Boer. de
ciſ. 143. poſt Roma. & Alcīa. in. l. 2. ff.
de verb. oblig. quorum relatione re
ceptior opin. videtur, neceſſariā eſſe
inſINATIONEM quando conſtat cer
tum aliquid deliberato donandi ani
mo remitti, quod contineat quanti
tatem in qua de iure requiratur inſi
nuatio. In quibus terminis non ob
ſtant argumēta quę D. Couarru. pro
Calderino adduxit. Si autē non con
ſtet certa de liberata intētio donan

di, ex ijs verbis adiectis in contractu
oneroſo, non erit neceſſaria inſinua
tio, cū de ea nihil agatur, iuxta re
gu. l. ſi quis nec cauſam. ff. ſi cer. per.
& ita ſentit Alberi. in. l. donari. ff. de
dona. reſoluit doct̃e Molin. in cōſue
tu. Pariſ. §. 13. glo. 5. nu. 53.

- 25 Vbi autem verè conſtaret certa
mens donandi, & aliquid remittere
tur de vero pretio, vt alteri ex cōtra
hentibus gratia fiat, veriūs putarem
neceſſariā fore inſINATIONē in quā
titate quæ de iure inſinuari debeat,
etiā ſi non excedat dimidiā iuſti pre
tij: & etiā ſi nō plus ſit in donatione
q̃ in vēditione vel alio cōtractu qui
geritur. Viget enim iuris reg. inſinua
tionem requirens eaq̃ ſolennitas, de
iure omnino adhiberi iubetur ad vi
tandas fraudes. l. data. C. de donat.
ideoq̃ renūciatio eius ſolēnitatis nō
valet, vt notat Bar. in. l. Modestiſſus,
nu. ff. de donat. Sic enim in propoſi
to iure cauetur, irritam eſſe donatio
nem quæ in fraudē iuris donare pro
hibentis ſub ſpecie contractus one
roſi fieret, vt probat text. in. l. 5. §. cir
ca. ff. de dona. int. vir. & vxo. quem
text. bene induxit Curti. in. l. 2. §. 1.
num. 22. ff. ſi cer. pet. Facit doctrina
Bar. in. l. 2. ff. ſi quis à par. fuer. manu.
Quod nouè aduerto cōtra Tiraq. in
d. l. ſi vnq̃, nu. 9. contra Boer. d. deciſ.
143. Si vero contrahentes nō inten
dant deliberatè donare, quāuis alter
ex lēſione alterius multū lucret̃, non
erit neceſſaria inſinuatio: nec ſuſce
pris poſtea liberis reuocabitur quan
titas in qua lēſio fuit: vt doct̃e tradit
Couarru. d. c. 4. nu. 12. quicquid plu
res inuoluant, & cum ijs Tiraq. in. d.
l. ſi vnq̃, verb. donatione, nu. 5. & 6.
facit reſolutio Molin. proximè addu
cta, nu. 24. & quæ diximus ſupr. in. 2.
cap. 2. par. Rub. poſt princ.

- 26 Ex prædictis etiam egregiè infer
tur

C. de rescind. vend.

tur ad quaestionem, quando in contractu apponitur poena si alter ex contrahentibus contraveniat, an ea poena teneatur is qui ex laesione ultra dimidiam, contra conueta agit ex remedio huius. l. Alberic. enim hic nu. 10. referens Rosfred. scribit laesum à tali poena conuentionali non excusari. **Ego** autem contrarium verius puto, & laesum liberè tunc audiendum non obstante poena, quae cessare debet, cum lege permittente aduersus contractum agatur: ex mente Rebuff. in d. loco, nu. 29. Cum enim principalis conventio non liget regulariter nec poena promissa seu adiecta iuxta gloss. celebrè in l. 3. verb. Fabiana. ff. si quid in fraud. patro. cum traditis à Ias. in l. 1. §. si vir uxori, nu. 18. ff. de acquir. poss. Felini. in c. significantibus, ad fin. de offici. deleg. Hippol. de fideiussio. nu. 350. Quod iuuatur ne per obliquum facile tollatur, elusoriumque maneat remedium huius. l. contra doctrinam. l. si quando. C. de inoffi. testa. & l. Scius & Augerius, & ibi Bar. ff. ad leg. fale.
 27 Inferitur ex supradictis ad intellectum tex. in l. si quis donationis. 38. ff. de contrah. emp. vbi l. C. venditio nem appellat, etiam quae viliori pretio fit donandi causa: quae. l. à multis sup. citatis non bene adducitur: non enim negat in eo quod donari intendatur, seruandas esse iuris regulas de donatione agentes: & consequenter non obstat ea. l. liberis postea susceptis, si aliud eos non impediatur. Nec ex eadem. l. negabitur solennitas insinuationis, si ea concurrant quae insinuationem necessariam faciunt: licet fortasse contrarium senserit Bald. saepe commendatus in Rub. C. de contrah. empt. q. 12.
 28 Inferitur etiam ad intellectum text. in l. imaginaria. 16. ff. de reg. iur. quae habet, non dici imaginaria venditio

nem ubi pretium accedit: glo. enim & DD. communiter intelligunt imaginariū ibi pro simulato accipi: & ita Bal. in l. cum precibus. C. de probat. glo. in l. nuda. ff. de contrah. emp. glo. in l. 4. §. si ab ignoto. ff. de manumiss. Sed contradicit Alcia. lib. 3. parerg. c. 11. eo tantum argumento, quod etiam interueniente pretio aliud agi, aliudque simulari potest. Ego verò à comuni interpretatione non recedo, quia euidenter probatur ex Modestino in l. contractus. 53. ff. de actio. & oblig. & non relato Alcia. ita tradit Lorient. in tract. de reg. iur. axiom. 120. vbi axiom. sequenti intelligere videtur. d. l. imaginaria, ut ibidem exponit Ioan. Ferrar. ne qui pretium accipit, contractum simulatum arguere possit: quod nec congruit verbis illius. l. nec tutum est, ex l. cum sequen. C. plus vale. quod agitur. Et apud Lusitanos id decidit, Ordinal. lib. 4. titu. 15.

29 potest fortasse melius intelligi. d. l. imaginaria, ut significet posse tunc simulationem & fraudem quoad alia incidere: sed ipsam venditionem quae pretium habet, imaginariam vel simulatam non dici, cum ex suis partibus constet iuxta. l. nec emptio, & l. pacta ff. de contrah. emp. & d. l. si quis donationis. ff. eod. Quod aptè & vtiliter probatur ex ijs quae scribo in l. 1. 3. par. fol. 113. 8. C. de bon. mat. ad Bar. in l. 2. ff. si quis à paren. su. manu. & ita vitatur argumentatio Alcia. Cui nemo ex scribentibus negat quod ipse tradit pretium quod l. C. ait facere, ne venditio simulata dicatur, non intelligi de pretio vnius nimis, quia id pretium non cessatur, iuxta. l. si quis ante, cum ibi not. ff. de acquir. poss.
 30 Tandem magis ad tractatum proprium huius inferitur ad verum intellectum. l. quisquis, in fine eod. quod omnes male adducunt in hac materia, dum

dum ex ea falso colligūt, laesum citra dimidiam præsumi q̄ scierit verum pretium & donare voluerit: probauit enim sup. nu. 1. §. talem scientiam nō præsumi: minusq̄ talem donandi animum, sed longē diuersa ratione, legis tunc nō succurri. Inde necessariō corruit aliud ad quod ea. l. citat̄ ab omnibus, secūdum Paul. ibi, & DD. hic, & in d. c. cū causa: & Fabian. d. tract. q. 8. nu. 18. Colligunt enim ex ea. l. quemlibet præsumi scire valorē suarum rerum, & vires patrimonij: quæ collectio fecit glo. Bar. & alios in maximas difficultates incidere, vt statim explicabo.

31 Interim verō aduerto hāllam non probare cōmūnem collectionē, non enim ex præsumpta scientia arguit, sed ignorantiam damnat, nec cōtrahentem ob eam excusat: vt euidenter ex verbis. d. l. cōperies. Interea autē longa differentia est: sic enim scriben. taxpissimē tradere solent erroneē, quēlibet præsumi scire iura, per l. leges sacratissimæ. C. de legib. qđ communi sensui repugnat, cum etiā qui docti habentur, & longo tempore iuri operā dederunt, vix ea quę iuris sunt assequi possint. Ea autē. l. tantū probat, non excusari errātes ex ignorantia iuris, vt bene aduertit Alex. in. l. 1. §. si quis ita, nu. 9. ff. de verbo. obli. Felin. in. c. de quarta, nu. 28. de præseri. Corra. lib. 4. miscel. c. 17. Alcia. reg. 3. præsump. 10. nu. 10. vers. non obstat: quod alibi latius orno.

32 Ex qua veriori declaratione. d. l. quisquis, cessat difficultas qua torquentur glof. & DD. de text. in. §. in fraudem, Instit. quibus ex cau. manum. non lic. de quo vtrōq̄; opponit glo. nec soluit: Alberi. in. d. l. post antiquos mirē fluctuat: Bart. in Au-

then. sed cum testator. nu. 5. C. ad. l. Falci. confugit ad distinctionē inter actus viuentis & actus morientis: seu inter conuēctiones & vltimas volūtares resoluens vt scientia valoris rerū & patrimonij præsumat in contrahente, & ita procedat. d. l. quisquis. In testatore autē non ita præsumat: & ita intelligatur. d. §. in fraudē. & resolutionem Bar. sequuntur plures, vt per Paul. & Corne. ibi: Ange. Are. in. d. §. Gome. in. §. itē si quis in fraudē, nu. 2. Instit. de actio. In quas difficultates inciderūt DD. putātes d. l. quisquis, probare reg. affirmatiuam, quēlibet præsumi scire valorē rerū & patrimonij. Cui præsumptio nō aduersatur tex. in. d. §. cum inquit, [Sæpe, de facultatibus suis amplius quā in eis est, sperant homines.]

33 Facillimē autem vitarent glof. & DD. eas angustias, si aduertissent in d. l. quisquis talem præsumptionem non cōstitui. & ita cessare oppositiōnem & difficultatem ex. d. §. quem perperam intelligebat Bar. & plures cum sequētes: text. enim nō tantum loquitur de libertate data in testamento, sed etiā inter viuos, iuxta principium tituli, vt melius aduertit lat. in. d. §. item si quis in fraudē, nu. 48. & Aret. conf. 47. & ita m. §. intellexit glo. in. l. 1. C. qui manu. non poss. Quod etiam ratione conuincitur, cum sæpissime homines maiori deliberatione testētur quā contrahāt: Vnde regulariter nō erat cur magis præsumeretur obliuio in testante q̄ in contrahente. Nec cur magis errarent testantes circa patrimonium, quā alia negociā gerentes. Et ita verius intelligentur eadem verba apud Iureconsult. in. l. in fraudem. ff. qui & à quib.

H 3 PRI

PRIMA PARS

L. 2. C. DE RESCIN.

VENDITIONE.

CAP. V T. III.

SUMMARIA.

- 1 **R**aditur communis ampliatio huius l. ad contractus bone fidei, et ultra scriben. exacte tractatur eadem ampliatio, usque ad nu. 4.
- 5 Agitur de contractibus stricti iuris, an in eis locus sit remedio huius. l. et explicatur, examinanturque multa DD. hucusque non recte tradita, usque ad nume. 7.
- 8 Agitur de actione, qua repetere possit latus ultra dimidia in contractibus stricti iuris: reprobaturque communis opinio, tribuens tunc conditionem indebiti: traditurque circa id noua opin. in omnibus contractibus et nu. 9.
- 10 Inferuntur aliqua ex precedentibus.
- 11 Ostenditur parui momenti esse quod Bar. et DD. prolixè tractant, quando stipulatio interponitur in contractu bone fidei: et dicuntur aliqua ultra DD. num. 12.
- 13 Agitur de permutatione, an et qualiter in ea locus sit remedio huius. l. et adducuntur examinaturque nonnulla melius quam hucusque scriptum sit: rejiciturque noua opin. exolin. et sustinetur communis, usque ad nu. 15.
- 16 Agitur de eadem permutatione in beneficalibus ad materiam huius. l. et de lesione in pensionibus.
- 17 Agitur etiam de lesione in locatione et cōductione, et traduntur aliqua non uulgaria, improbatuturque consilium Dec. usque ad nu. 20.
- 21 Exactissime tractatur opin. Bar. circa iudicandam sterilitatem, causamque remittende pensionis cōductioni, tradunturque aliqua in ea re non uulgaria, usque ad nu. 24.
- 25 Agitur de quadam traditione Paul. Castr. ad propositum memorabili.
- 26 Tractatur utiliter de renūciatione casuum fortuitorum, contraglo. et aliquos DD. agiturque de intellectu tex. in l. sed et si quis. §. quæstio. ff. si quis cautio. usque ad nu. 28.
- 29 Exactissime tractatur articulus de casu in solito, an comprehendatur in renūciatione casuum fortuitorum: agiturque notabiliter de intellectu tex. in l. fistillas. §. frumenta. ff. de contrah. emp. usque ad num. 31.
- 32 Tractatur aliquid, quomodo dicatur casus in solitus in ea materia.
- 33 Agitur de q. renūciationis casuum non cogitatorum, et improbat ut opin. aliquorum.
- 34 Agitur utiliter de q. glo. in l. si merces. §. uis maior. ff. locat. an pensio augeatur fructibus nimis crescentibus.
- 35 Agitur in eo proposito de intellectu. l. 2. C. de alu. l. uio.
- 36 Traditur utilis limitatio in locatione, ut aliquando in ea non procedat remedium huius. l.
- 37 Agitur de lesione in emphiteusi: et an in ea sit locus remedio huius. l.

Prima pars L.2.
CAPVT TERTIVM.

60

Hec l. de venditore lo-
quens, rectè à glos. &
DD. intelligitur etiā
in emptore ita graui-
ter læso, vt deductum
fuit in præced. cap. Addit etiam glo.
quam omnes sequuntur, remediū hu-
ius. l. competere in omnibus contra-
ctibus bonæ fidei, pro quo Barto. hic
col. 2. nu. 8. adducit tex. in l. in contra-
ctibus, sup. ex quib. cau. maior vbi gl.
& DD. id variando colligūt: & ean-
dem. l. vt expressam notauit Oldra.
vt per Alber. hic col. 2. nu. 7. & scrib.
in l. si quis cū aliter, vbi Roma. nu. 21
& Antoni. Gome. lib. de contract. c.
2. nu. 22. in fi. qui etiam citant tex. in
l. maioribus, sup. communia vtriusq;
iudic. Argumentatur etiam à parita-
te rationis, vt per Alber. d. nu. 7. Bal.
d. nu. 5. Paul. nu. 14. qui ad hoc com-
mēdat text. in l. 1. §. si quis in fraudē.
ff. si quid in fraud. patr.

- 2 Ego in hac receptissima cōclusio-
ne aduerto eā non probari in. d. l. in
cōtractibus, nec in. d. l. maioribus: quia
neutra earū proponit idē factū, nec
continet idē ius: vt constat ex litera
vtriusq;, quāuis ijdē Cæsares huius. l.
& illarū authores fuerint. Aduerto
etiā hāc cōmunem ampl. ad omnes
cōtractus bonæ fidei, nō leuē difficul-
tatem inducere ad id, quod etiā ma-
gis cōmuniter resoluunt scriben. dū
in effectu ampliāt remediū huius. l.
ad cōtractus stricti iuris, vt inferiūs.
Nec ad hāc ampliatiōē astringit ar-
gumentū Pauli ex. d. §. si quis in frau-
dem cū ibi magis de rigore tractetur
hic verò de equitate. Nec in materia
illius tex. cōgruit vlla cōsideratio cō-
tractus bonæ fidei vel stricti iuris, sed
tantū an in patronū libertus fraudē

cōmittat: nec etiā concludere argu-
mētum à paritate rationis. Ea enim
etiā in cōtractibus stricti iuris viget.
ex. l. bonā fidē, sup. de acti. & oblig. l.
nā hoc natura. ff. de condi. indeb. Itē
cū ante hāc. l. læsis in pretio remediū
nō daretur, vt plenē probaui sup. in
1. c. parū valeret argumentū ab equi-
tate, cōtra apertam & generalē reg.
l. in causa. §. idem Pōponius. ff. de mi-
nor. l. item si pretio. §. fin. ff. locati.

- 3 Ex quibus hāc ampl. receptissima
non videret difficultate carere, repli-
cariq; posset ex iuribus quæ indistin-
ctē læsis in pretio tantū recursum ne-
gabāt: vnde paulatim induceret pos-
se hāc. l. correctoriā cēseri, vt secun-
dū receptas traditiones nō traheret
extra casum suū. Posset itē replicari
ex doctrina. l. C. in l. prospexit. ff. qui
& à quib. cū notatis in l. 1. C. de legi.
Sed his nō obstātibus recedendū nō
est à cōmuni sententia amplante re-
mediū huius. l. ad alios cōtractus con-
currente pari ratione, quæ in iure co-
rū semper facit: quod mihi suadet
ex eo q. antiqua reg. d. §. idē Pōppo-
nius, cū similib. nō magis in veditio-
ne, q. in alijs cōtractibus locū habe-
bat. Vnde sicut hāc. l. venditori læso
nouē succurrit, satis videtur regulā
illam abrogare, vbi tanta læsio conti-
gerit. argu. text. notab. in l. his solis.
C. de reuoc. dona. ad fin. ibi, [satis ta-
citē cautum putamus.]

- 4 In eadem verò recepta sententia
~~ad alios cōtractus~~ aduertit ~~notab. ibi~~
~~notab. ibi~~ cōmunem ampliatiōē
ad alios cōtractus tam amplē stare
non posse: necessariōq; restringi de-
bere ad conuentiones cōmutatiuas,
in quibus ex vtrāq; parte datur vel
promittitur vnū pro alio. & ita Bart.

H 4 conf.

C. de rescind. vend.

conf. 90. nu. 2. Vnde agnoscunt scrib. non procedere hanc. l. in actu, quo li beralitas exercetur, licet alijs ex cau sis rescindi possit, vt tradit Lauren. Siluā. cōf. 13. nu. 4. & Fabia. de empt. q. 8. nu. 10. Sic etiā recte sensit Rebu. in 2. tom. ad cōstit. Gallic. in trac. de rescissione contractū, art. vnico glo. 15. num. 6. hęc cōmunis opi. necessa riō restringatur ad contractus in qui bus congruere possit cōsideratio læ sionis quæ non applicatur ad deposi tum, nec ad mandatū, nec ad cōmo datum in quibus reuocatio facile da bitur, sed citra remediū huius. l. eius que requisita, quia in his cessat com mutatio reciproca vnius rei pro alia, quod dñō percepit Cremē. hic in sua repet. nu. 26. Ex quo etiā cauebis ab alijs hic, & in d. l. si quis cum aliter, & in c. cū dilecti: dñ in dist. mētē incau tē tradunt remediū huius. l. compe tere in omnibus contractibus enu meratis in §. actionum Inst. de actio.

5 Ante q̄ descendamus ad particula ria contractū nomina, oportet ge nericē tractare, quid in contractibus stricti iuris quales cōmuniter cēlen tur omnes, qui nō enumerātur in d. §. actionū. An & in ijs locus sit reme dio huius. l. Gl. autē hic vacillat, D. D. antiqui & nouiores variāt, nec vllus rem satis explicat. las. in dict. l. si quis cū aliter nu. 18. & in l. de quibus. nu. 29. ff. de legi. asserit receptū esse, non competere remedium huius. l. in cō tractibus stricti iuris. quod confirma ri posset ex plurimis scrib. supra cita tis, dum ampliant hanc. l. ad contra ctus bonæ fidei, quasi non obsecrē si gnificēt, diuersum esse in contracti bus stricti iuris: quod videtur dece pisse lasonem vbi supra.

Aduerto igitur q. Bart. & alij hic, & in d. l. si quis cū aliter: æquiparant omnes contractus bonæ fidei & stri-

cti iuris quoad excipiendū: quandiu scilicet res non traditur vel pretium non soluitur, resoluētes cōmuniter, cōuentū posse semper excipere ex causa tanta læsionis, vt etiam tradit Alex. conf. 89. nu. 1. lib. 2. Cōtrouer sia autem est quoad agendum post rem traditam vel pretium solutum.

6 In quo cōperies Bart. & reliquos in cōtractibus stricti iuris etiā post rem traditam vel pretiū solutum, non ne gate ius agendi cuiuscūq; læso vltra dimidiā, sed variant in cognoscen do remedio, quo agendū sit, vt con stat ex Bar. Bald. Paul. hic, ex Alex. & Aret. in d. l. si quis cum aliter. & latē Crem. hic. 3. Ampli. nu. 28. Cagnol. nu. 65. Ex quibus colligitur, receptā esse sententiā, vt etiam in contracti bus stricti iuris læso vltra dimidiā sue cūrratur, sed non ad actione eiusdē con tractus, vt etiā resoluit Fulgo. hic nu. 4. Alex. in d. l. si quis cū aliter col. 2. nu. 6. in fi. & ibi Claudius col. 1. vers. ex predictis. Anto. Burgen. in d. c. cū causa, nu. 15. Afflic. in c. 1. nu. 86. de feud. dat. in vicē. l. commiss. Gregor. Lup. 5. par. tit. 5. l. 56. verb. [menos.]

Verius igitur & receptius est, re * mediū huius. l. in effectu in cōtracti bus etiā stricti iuris locū habere, tam ad excipiendū, q̄ ad repetendū, licet glo. hic & plures inuoluāt, & Panor. non resoluerit in d. c. cū causa, nu. 8. in fine nec Corn. conf. 140. nu. 2. lib. 4. Probat autē hæc recepta opinio ab identitate rationis. Nā & in con tractibus stricti iuris militat æquitas, in qua hæc. l. fundatur: quamuis ad alios effectus sint differentie inter eos contractus. iuxta notata in d. §. actionū: facit tex. in l. in omnibus ne gocijs. 56. ff. de actio. & oblig. ibi, [si ue bonæ fidei sint, siue non.] Ea q̄ o pinio apud Lusitanos in dubitabilis erit per Ordinatione lib. 4. titu. 30. §. 3. vbi

3. vbi verbis vniuersalibus & geminatis exceditur hoc remediū ad omnem conuentionem commutatiuā: facit tex. in l. 1. §. conuentionis. ff. de pact. Sed hæc conclusio necessario restringi debet ad contractus, in quibus iniuncte datur & recipitur: prout supra diximus ad contractus bonæ fidei.

* Non enim hæc. l. congruit mutuo, quod stricti iuris est, nec in eo quadrat tractatio læsionis ultra vel citra dimidiū, minusq; electio illa conuen-
to data in hac. l. quicquid in mutuo, his non consideratis, aliqui inuoluāt & cum ijs Cagnol. hic nu. 58.

8 In eodem articulo resoluit scrib. magis communiter, læsio in contractibus stricti iuris ad repetendum dari conditionem indebiti, vt tradit Cagnol. hic nu. 65. & 68. Alex. & Clau. vbi supra in. d. l. si quis cū aliter. Sed videtur non congruere conditio indebiti, cum hoc casu quicquid soluitur ex valido contractu debeat: nec indebitū appellari possit, ideoq; conditio illa non satis applicatur attenda doctrina. l. 1. ff. de cond. in deb. & §. item is cui in sol. de obliga. quæ ex

* quasi contract. Nec obstat text. in l. qui exceptionem. 40. ff. de cond. in deb. quam Bar. & omnes in proposito adducunt: Puto enim eam. l. nō bene applicari, quia loquitur de exceptione perpetua, & euidenter cōpetente ab initio contractus, vt patet ex litera illius. l. At in nostra materia à principio omnia suam formam habent, nec datur euidens virium, imo requiritur postea exacta probatio læsionis per multa extrinseca.

9 Vnde cōtra omnes hucusq; scrib. verius putarem in contractu stricti iuris læsis ultra dimidiā competere actionem ex eo contractu, si teneatur cōmunis opinio glo. & DD. quæ habet in contractibus bonæ fidei a-

ctionem ex contractu dari in terminis huius. l. Non enim est vrgens ratio differentie, licet aliqui obijcere possint, in contractu bonæ fidei actionē dari extra ea quæ conuenta sunt, magis q̃ in contractu stricti iuris: qđ nihil obstat, cum in effectu secundū receptas sententias. l. hæc ad contractus stricti iuris amplietur, nec tunc prorsus extra conuenta actio datur, quum ex hac. l. actum conseatur inter contrahentes, vt alter saltem non minus accipiat, q̃ dimidiū eius, quod dat iuxta deducta in præced. c. facit tex. in l. si is qui. 13. §. si. vers. plerūq; ff. commod. Illud fortasse verius erit cōtra glo. & DD. in omnibus contractibus in hac materia magis competere conditionē ex. l. attento, q̃ hæc l. nouē succurrit, cū antea nullum remediū læsis in pretio daretur, vt latē probaui supra in. 1. c. Nec obligatio tūc resultat ex tenore cōuentorum, sed principaliter ex equitate, cui hæc l. vires tribuit. & ita videtur concurrere omnia, ex quibus conditio ex l. dari debet. iuxta clara verba l. C. in l. vnica. ff. de cond. ex. l.

10 Retenta ergo recepta ampliatio-
ne, q̃ hæc. l. etiam in contractibus stricti iuris procedat, cauendum est ab Ias. & alijs de quibus supra qui cōtrarium receptum putarunt. Insuper etiā ac contractus innominatos, quatenus non continentur in. §. actio-
num. In st. de actio. vt & in illis locus sit remedio huius. l. Quia in re miserē lapsus fuit insignis Pau. Castren. hic, num. 13. dum ad contractus stricti iuris exemplum ponit in permutatione, quæ bonæ fidei est, per text. apertum in. d. §. actionum. Et in hac rem conduceret quod tractauimus in. 2. par. Rub. c. 1. num. 10. vbi ex Fortu. & Dec. alijsque recentioribus contra antiquiores probauimus permutatio-

H 5 ratio-

C. de rescind. vend.

tationem dici, non tantum cum species pro specie, sed etiam cum genus pro genere datur quod etiam notat Emil. Feret. in l. i. iurisgentium. ff. de pact. num. 41.

11 Ex ijs etiam infertur non esse magni momenti id, quod amplissime tractant Bar. Roma. Aret. & Ias. in d. l. si quis cum aliter. An hæc l. locum habeat in stipulatione interposita super contractu bonæ fidei: & locum habere asserit Bar. ex glo. ibi, subdēs idem esse quando in fine contractus adijceretur quod partes præcedētia per stipulationem confirmabant, in vicem interrogando & promittendo: quam formulam in instrumentis consuetam esse tradit Bar. ibi. & in l. 2. in fin. C. de condict. ob causam: de buitque citare tex. apertum in l. i. iurisgentium. §. quod fere. ff. de pact. vbi I. C. ait solitum esse in instrumentis pactorum ea verba adijcere, [interrogavit Titius, spondit Meuius,] ex quibus inquit resultare probatio nem stipulationis: Ad rem verò nostram cōmunis opinio est cum Bart. ut tradit Alex. in d. l. si quis cum aliter nu. 3. Ias. nu. 12 Cremen. hic nu. 30. Cagnol. nu. 71. Burg. in d. c. cum causa. nu. 9. Ias. in Rub. ff. de verb. nu. 15. vers. septimo. Ias. in l. cum mora. nume. 12. C. de trans.

12 Quæ cōmunis sententia non solū vera sed indubitabilis mihi videtur, quia ementes & vendentes vel aliū contractū bonæ fidei gerentes, interrogando & respōdendo, formaq; stipulationis vtendo, nō minus intendunt contractū principalem gerere, eumq; suo nomine appellare, ut constat ad sensum, probaturq; ex doctrina. I. C. in l. 5. §. cōventionales. ff. de verb. oblig. ibi, [ex negotio cōtracto pendent.] probatur etiam ex tex. notab. in l. 3. ff. de Rescind. vend. vbi ha-

betur, emptiōis & vēditionis naturam nō mutari accedēte stipulatione: in idq; induci potest tex. in l. si stipuler. 35. §. fin. ff. de verb. oblig. dum habet, q; si in vendendo vel locando ad interrogata nō respondeatur eo modo, qui in stipulatione necessarius est, valebit tamen cōtractus. si tandē consentiatur in eo quod responsum est. Vult enim I. C. nō mutari naturā vēditionis vel locationis, licet cōtrahatur per modū stipulationis interrogando & respondendo, quasi semper attendi debeat natura cōtractus principalis quæ partes per stipulationem agere intendit. de quo text. vide omnino Duaren. ibi merito fugilantem cuiusdā audaciam in mutanda littera tex. is autē (cuius nomen & locū tacet) est Franc. Zoanet. in lib. restitut. ad leg. Digest. cap. 14.

13 Cum autem remediū huius. l. extendatur ad alios cōtractus bonæ fidei, & in effectu ad contractus stricti iuris: operæpretiū erit speciatim de aliquibus cōuēctionibus tractare. Et primò de permutatione in qua omnes scrib. hic, & in d. l. si quis cum aliter, & in d. c. cū causa, & vbiq; in hac materia asserunt omnino locū habere hanc. l. tum quia in permutatione aptè cōcurrit qualitas cōmutationis tū quia vicina est emptiōi. l. 2. ff. de rer. perm. l. sciendū vers. penult. ff. de ædil. edic. cum traditis à Tiraq. de re trac. ligna. §. 1. glo. 14. ex nu. 28.

Sed quāvis ea sit receptissima opinio, maiori tamē declaratione eget: duplex igitur inspectio in permutatione cadit: prima circa quātitatem læsionis: secūda circa modum agendi. Circa quantitatem non aduertūt nec explicant. DD. quanta esse debeat ut permutanti læso succurratur. Ego aduerto quòd secūdum veram cōputationem quā probavi in præ-

preceden. cap. semper inspicere debet, an quis accipiat saltem dimidium eius quod dat: & ita computatio lésionis erit certa & clara, si lésus probet rem quam accipit, non valere dimidium eius quam dedit: prout si lésus dedit ré valenté viginti accepitq; aliá non valenté decem, nam si decé valeret, nō diceretur lésio vltra dimidiam secundum hanc cōputationem: quicquid in exēplo permutationis dicat Paul. Castr. hic nu. 12. vers. pone.

14 Dubitatio autem non levis erit si attendas communem opinionē diuersimode cōputantem lésionē emptoris & venditoris: asserunt enim scriben. quod si res valet decem, & venditor accipit minus quam quinque, dicitur lésus vltra dimidiá si verò emptor tunc dat plus quam quindecim, dicitur etiam lésus vltra dimidiá, quod ego in emptore improbaui in c. præced. Sed retenta cōmuni opinione summē aduertēdum esset in permutate lésio: cui facilius obminoremq; lésionem succurreretur, si emptori cōparetur: finge eum dedisse rem valenté viginti, si eum venditori æquaueris, non dicitur lésus vltra dimidiam, nisi res quam accipit minus decé valeat, incipietq; computatio à valore rei quam dedit. Si verò ipsum permutantem lésus æquaueris emptori, incipiet cōputatio à re quā accipit: & si ea valeat decé, satis erit q; aliá res data valeat plus quam quindecim, vt lésio dicatur vltra dimidiá. **Qua** in re ego tunc adhærere veriori cōputationi, quā cum Moli. probaui in præced. c. vt inspicatur, an lésus receperit saltem dimidium eius quod dedit: quia in permutatione ea cōputatio vera manet etiam secundum cōmunem opinionē, æquādo permutantē lésus venditori lésio, ita enim in venditore agnoscunt

omnes: militat etiam iuris regula de sustinēdo cōtractu, Panor. in. d. c. cū causa. num. 3. & in hac materia receptum est vt in dubio nō censeatur lésio vltra dimidiá, quod ex glo. notat Bald. & ibi Raphael Cuman. in fine princip. l. si fundus sterilis. ff. de reb. cor. Quibus nō expensis nec ita consideratis hoc videtur probare Moli. in lib. de commerc. quaest. 14. nume. 180. licet cōtrarium colligi possit ex Paul. Castr. in l. 1. nume. 10. ff. de rer. permut. dum æquiparat permutantem emptori.

15 Altera inspectio in permutatione est circa modum agendi. DD. enim dum permutationē omnino in hac re venditioni æquant, non obscure significant, permutatē lésus agere debere iuxta modum de quo in hac. l. vt aduersarius suppleat quod deest iusto pretio rei quam lésus dedit: vel eam restituat, accipiatq; eam quā lésus accepit: & ita Decius cōf. 210. col. 1. & seq.

Sed contrariū nouē aduersus scriben. tradit Molin. in consuetu. Paris. §. 22. num. 41. audacter asserens omnes deceptos fuisse, nec in permutatione dari posse electionem de qua in hac. l. cōcludens q; conuentus probata lésione in permutatione præcise restituit lésio rem quā ab eo accepit: nec audiet, si velit supplere iustum pretiū. Quā opinionem legisse etiam memini apud Franc. Balduin. in commenta. ad ll. rustic. pag. 3. nu. 5. In id autem argumentatur Moli. à lésione in diuisione bonorū de qua agemus in sequent. c. Argumētatur etiam ab intentione contrahentiū, dicens q; in venditione alter vult ré, alter pretium: ideoq; inter emētē & vendentē rectē admitti debet ea pensatio & supplementum: diuersum inquit esse in permutatibus, q̄a
neuter

C. de rescinden. vend.

neuter (inquit) intendit videri, sed uterque vult habere pensionem rei suae in alia similis qualitatis.

* Ego puto veriores esse receptam opinionem: ut etiam in permutatione detur conventio ea electio de qua in hac. l. Militar enim ratio commutationis, & similitudo emptionis & venditionis: nec repugnat mens contrahentium, quia permutans etiam si laesus sit in pretio rei quam accipit, eandem tamen rem principaliter habere preterendebat: atque ideo conventus nullam iniuriam facit, retinendo rem quam aucto accepit, suppletoque ei iustum pretium: & ita contra Molin. pro communi retorquetur eius argumentatio, considerando quod uterque permutans rem alterius preterendebat: eamque uterque retinet, & sic in re permutata neutri eorum fit iniuria. Quae tunc fieret quando res non traderetur, vel tradita euinceretur. l. i. ff. de rer. permut. iniuria autem vel inaequalitas tunc in pretio tantum est. Iuste igitur secundum communem opinionem in pretio fiet pensatio & supplementum, secundum ea quae exacte deduximus supra in Rub. 2. par. c. 2. nu. 24. facit traditio Iuriconsulti & Imperatoris quod res omnes pretio aestimantur: & per pecuniam ad aequalitatem reducuntur. l. 2. C. de constit. pecu. l. si ita ff. de fideiuss. cum alijs de quibus supra in. 1. par. Rubr. cap. 3. & interminis in permutatione per communem opinionem id probat text. in. c. & si quaestiones, de rer. permut. ibi, [certam pecuniae summam, ut sic ad aequalitatem permutationes valeant peruenire,] & ibi, [pecuniam posse refundi.]

16 Limitatur tamen haec receptissima conclusio, ne procedat in permutatione beneficiorum: ut tunc cesset remedium huius. l. etiam si alter ex per-

mutantibus laesus sit ultra dimidiam reddituum sui beneficii, quod secure ut receptum tradit Pat. Cremen. hic. nume. 128. in. 29. fallen. referens Vbald. & plenius Cagnol. hic nu. 57. & ita eleganter consuluit Decius cons. 210. & cum Decio Probus ad Ioan. Mon. in. c. fin. de renun. in. 6. & Rebus. in. 2. tomo ad. ll. Galli. d. tit. de rescis. contrac. gloss. 15. nu. 10. pag. 180. & Grego. Lup. in. l. 56. tit. 5. in. 5. par. ex quibus ea dicitur communis opinio, maxime cum ea probent Anch. & Imol. in. c. cum causa de empr. & vend. & ita asserit Covarru. lib. 1. resolu. cap. 5. Contrarium autem aperte respondit Calder. cons. 4. de rer. permut. & eo non relato Anto. Burgen. in. d. c. cum causa, nu. 59. ubi non male respondet fundamentis communis opinionis. Quae mihi non videntur concludere: argumetantur enim DD. quod beneficium est quid spirituale, in quo non cadit aestimatio: sed facile replicari posset separatam esse causam reddituum & temporalitatis beneficiorum à iure eorum spirituali, ex. d. c. & si quaestiones, de rer. permut. Minus obstat aliud fundamentum communis opinionis, quod post perfectam permutationem uterque possidet ex autoritate superioris confirmantis non à permutante: nam ea autoritas non tollit restitutionem, nec remedium aduersus tantam lesionem, ut infra in. 2. par. Praedicta verò communis opinio cessabit in pensionibus, in quibus non vigent rationes quae assignantur in beneficijs: & ita de laesione in assignanda pensione tradit Staphil. de gratijs. §. in primis, nume. 88.

17 Consecutiue ad similitudinem emptionis & venditionis tradunt omnes hic, & in dictis locis, remedium huius. l. pariter iocum habere in locatio-

Prima pars L. 2, 3

63

catione & conductione, quæ & bo-
næ fidei est, & emptioni vicina. l. 2.
ff. locat. quod notat glo. in l. si ea pa-
tione. C. de vsur. glo. in l. si olei. C.
locati: non verò id notauit glo. in l.
item si pretio. §. si ff. loca. licet ex eo
loco eam citet Ro. in d. l. si quis cum
aliter, nu. 18. Et in locatione consul-
uit idem Roma. (quem referunt & se-
quuntur Cagnol. & Cremen: hic,) *cof. 423.* dicens ibidem nu. 1. tunc æsti-
mandam esse læsionem attentam con-
suetæ mercede, an min⁹ dimidia res
loceat, vel ultra dimidiā conducatur.

18. Ego verò in locatione & condu-
ctione, ex consuetâ pñsione vel mer-
cede, consentirem resultare idoneā,
sed præsumptiuam probationē. Ve-
rosimile enim est, consuetam merce-
dem iustam esse, nec homines com-
muniter tantò minoris locare, nec
e contra tantò pluris cōducere, vti læ-
si maneat ultra dimidiā iustæ mer-
cedis. Sed crediderim posse admitti
contrariam probationē, qualiqueat
cessare tantam læsionem: prout si cō-
ductor fundi se læsum dicat attentā
solita mercede: locator autem con-
cludenter probet, conductoris detri-
mentum nō excedere dimidiā, fa-
cta computatione valoris fructuum
deductis impensis. Tunc enim opi-
nio veritati cedere debet, iuxta vul-
ga. reg. l. continuus. §. cum ita ff. de
verb. oblig. glo. in Authen. sed iam
necesse. C. de donat. ante nup. Et ita
si conductor excipiat, arguatque ex
cōsuetæ mercede, replicabit locator
ex rei veritate, & obtinebitque ex deci-
sione huius. l. requiritis talem læsio-
nem qua cōstet, non accipi dimidiū
eius quod datur.

19. Nec omitto, quod in locatione cō-
suluit Dec. cont. 583. ad fin. ver. vlti-
mo, vbi mirabiliter scripsit hanc cō-
munem sententiam & remediū hu-
ius. *Arca sanc qd. Valasium. de*
Juce empbit. q. 23 p. 18 tam

ius. l. in locatione & conductione nō
procedere post finitum cōtractum,
cuius tempore durante partes inui-
cem cōuentum implent. Fragiliter ve-
rò Dec. ibi argumētatur ex nonnul-
lis brochardis, vti nostri vocāt, dicēs
tunc non esse iam contractum in re
rum natura, & non entis nullas esse
qualitates: aliud tamen argumentū
sentit quod colorē habere posset, si
ita inducat, qd finita locatione nō vi-
dētur cōgruere verba huius. l. quib⁹
conuento electio datur, qua electio-
ne frui non potest conuentus, si post
finitam cōductionem agatur, & con-
sequenter videretur cessare disposi-
tio huius. l. cum eius verba huius spe-
ciei non congruant, iuxta glo. cele-
brem in l. mancipia, verb. [aduocan-
dum.] C. de seru. fugiti quā extol-
lit Roma. sing. 489. Hippo. sing. 339.
ornat. Felin. in c. nonnulli, num. 34.
verf. Amplia. de rescript. & plures
quos citat Tiraq. de retrac. ligna. §.
8. glo. 7. numc. 1.

20. Ego verò in praxi contra Dec. cō-
sului, & obtinui coram grauius. lena-
toribus, pro plebeo quodam contra
virum nobile & potentem: Cōgruit
enim conductorē finito tempore cō-
tractus agere ad repetendum quod
dederat ultra iustam pensionē, pro-
bādo sol. æsum ultra dimidiā ipsius
iustæ mercedis: & contra Dec. consi-
derabam, etiā finita locatione vige-
re rationem & æquitatem huius. l. &
rationem naturalem vulgā. nā hoc
natura. ff. de condict. in deb. Consi-
derabam magis cōtra Dec. & etiā
in venditione, de qua agit hac. l. cer-
tum est re tradita & pretio dato con-
tractum finiri, & tamē ob læsionem
actio datur. Inducebam magis con-
tra Dec. apertissimam communem
sententiam omnium scribent. dum
secure ampliant remediū huius.

l. ad

C. de rescinden. vend.

l. ad locationē & cōductionem tam ad excipiendum, quā ad repeten- dum: & sic tam manente, q̄ finito cō tractu: maximē attenda communi re solutione, quā habet, actionē in his terminis triginta annis durare, & cō sequenter licet finita locatione non sint termini apti ad electionē illam conuerti, non tamen negari debet remediū huius. l. in eo quod dari po- test ex præcedentibus fundamētis, & autoritate Alexan. ita sentientis conf. 107. ad fin. nu. 18. lib. 3. ibi, [pro missi vel soluti.]

21 Ex præcedentibus infertur utili- ter ad opinionem Bart. in l. licet. C. locat. qui ad terminos huius. l. & ad lationem ultra dimidiā, reducit ma- teriā sterilitatis ad remittendā pen- sionem, de qua re principaliter agit l. C. in. l. ex conducto. §. si vis & l. si merces. §. vis maior. ff. locat. Impera- tor in. d. l. licet. Summus Pontifex in c. propter sterilitatem de loca. Nam circa dignoscendā sterilitatē, & cau- sam remissionis in locatione nō satis rem explicant illa iura. Glof. autem variat in. d. l. licet, verb. sterilitatis: & in. l. si vno. ff. loca. gl. Panor. & alij in. d. c. propter. Azo in summa de lo- cato, nu. 28. Melius verò id explicat apud Lusitanos Ordin. lib. 4. titu. 61. & apud Hispanos. l. 22. tit. 8. in. 5. par- ti. vbi doctus vir Grego. Lup. opinio- num varietatem refert: quod etiam fecit Corn. conf. 128. nume. 26. lib. 2.

* Ad rem igitur, in ea varietate dixit Iaco. Aren. Cin. & clariùs Bart. in. d. l. licet, vt sterilitas dicatur ad remit- tendam pensionē cōductori, quan- do tam pauci fructus colliguntur, q̄ conductor soluendo pensionem cō- uentam, maneret læsus ultra dimi- diam: quod etiam variando probat Bald. in. d. l. licet, nume. 2. in fin. Butr. & Imol. in. d. cap. propter. Paul. Ca-

stren. in. d. l. ex conducto. §. si vis, nu. 5. dicens hanc opinionē rationabi- lem: & Alex. conf. 107. nu. 18. lib. 7. & conf. 3. nu. 6. lib. 1. probat etiam An- to. Gome. de contrac. cap. 3. nu. 18. Anto. Capi. decif. 88. num. 1. Corne. conf. 128. nu. 26. lib. 2. Paris. conf. 88. nu. 23. lib. 1. Gigas de pension. q. 66. nu. 17. dicitq̄ hanc opinionem ma- gis communem Arcet. conf. 52. nu. 2. Soci. Nep. cōf. 68. nu. 9. lib. 2. Hiero. Grat. conf. 161. nu. 5. lib. 2. Intelligē- do q̄ tunc ex parte cōductoris prius deduci debent semē & expensæ, ex Bar. & Paul. num. 4. in. d. §. vis maior. Arcet. d. conf. 52. Soci. Nep. d. cōf. 68. nu. 9. Grat. d. conf.

22 Ad praxim verò in hoc frequen- tissimo articulo summē notandum est, à tot DD. receptiorem asseri opi- nionē antiquorum, & Bar. in. d. l. li- cet. Plures enim cōtradiciunt vt per Sali. & Fulgo. ibi, Panor. in. d. c. pro- pter. Fulgo. in. d. §. vis maior. Franc. Lucan. in tract. de fisco. 4. part. nu. 9. Firmian. de Gabel. 2. part. nume. 56. Adeo q̄ aliam sententiā in ea re ma- gis communem dicebat Corn. dict. conf. 128. nu. 26. lib. 2. contrariumq̄ tenuit idem Bar. in. d. §. vis maior.

Ego verò in hac re aduerto, ineffi- cax esse argumentū Bar. in. d. l. licet. & aliorum de quibus supra, dum ar- ghūt ex ratione bonæ fidei. Ea enim militat ad implenda cōuenta, maxi- mē quum in cōductione non aufe- ratur lucrum conductoris, vnde econ- trario idē dicendū videretur in dam- no. Nec in illis terminis rectē appli- catur decisio huius. l. loquentis de læsione initiū habente à tēpore con- tractus, vt agnoscunt Bar. & Fulg. in. d. §. vis maior: & Imol. in. d. c. ppter. Et contra Bart. nō leuiter inducit li- teram. d. §. si vis. l. ex conducto, Arcet. d. conf. 52. Sed pro opinione Bart. in. d.

in. d. l. licet, quæ receptor videtur, re-
ctè induci possunt verba text. in. d. §.
vis maior. ibi, [læsi plusquam tolera-
bile est.] Quæ verba expedit Fulgō.
ibi & Paul. nu. 4. facit item text. in. d.
e. propter, ibi, [magno incommodo.]
Ea enim verba S. P. & I. C. de fructi-
bus grauitè læsis, nō de omnino cō-
sumptis loquuntur.

- 23 In ea autē ambiguitate aduertē-
dum est, q̄ Sūmus Pōtīfex in. d. c. vti-
tur verbo [pro rata,] respectu quanti-
tatis & pēsionis. I. C. verò in. l. vno.
§. vbi cumq̄. ff. loca vtitur eodē ver-
bo, [pro rata,] respectu temporis. Ad-
uertēdum etiā q̄ I. C. in. d. §. si vis,
& in. d. §. vis maior. agit de remitten-
da pensionē tota, non pro rata, quod
non aduertūt DD. in dictis locis. Si-
militer I. C. in. d. §. vis maior, loquēs
de fructibus grauitè læsis, agit de læ-
sione & calamitate ex vi extrinsecæ.
Ar in dict. §. si vis. l. ex cōducto; in. r.
parte, loquitur de eadem vi extrinse-
cæ, faciliusq̄ in ea succurrit cōducto-
ri; debetq̄ue elegāter intelligi & am-
pliari per. d. §. vis maior, vt non solū
procedat fructib⁹ prorsus extinctis,
sed etiā grauitè læsis, In. 2. parte
agit I. C. in. ver. si tamen, de sterili-
tate cōtingente ex vicio rei, & tunc
non tam facilè succurrit cōducto-
ri. Deinde in dict. §. si vis, sequitur
verbi, sed si labes, vel tabes, secun-
dum aliam literam: in quo verbi po-
nuntur ea verba, [ne supra damnum
seminis amissi mercedes agri præsta-
re cogatur.] Quæ verba expende-
bat Aret. in dict. conf. quasi signifi-
re videantur omnium fructuum de-
structionem. Sed tunc intelligit Aret.
ibi per ea verba limitari præceden-
tem regulam de læsione contingen-
te ex vicio rei cōductæ, citra vim ex-
trinsecam, vt & tunc releuetur con-
ductor, si omnes fructus extinguan-

tur. At d. ordin. & d. l. parti, indistin-
ctè conductorem onerant, quum ste-
rilitas ex vicio rei contingit: mirum
que est, cum I. C. tantum discrimen
constituat, an sterilitas resoluetur ex vi
extrinsecæ, an ex vicio rei, idā DD.
raro animaduerti, vt colligitur ex
ipsis in locis supra citatis, & ab Azoi.
in summa. C. loca. nume. 28. verbi-
cut autem.

- 24 In eadem re aduertēdum est, re-
tentā opinionē Bar. in. d. l. licet, dam-
nationem ex euentu refert ad termi-
nos huius. l. nō videt̄i vsum exem-
plum Paul. in. d. l. ex cōducto; §. si vis,
nu. 5. quatenus loquitur de cōducto-
re, qui soluere debet viginti, & collig-
git tantū decem. Nam si verò decem
sunt deductis expensis, iam patet nō
esse læsionem vltra dimidiā. Opinio
etiā Bart. locū habet tam vbi pēsio
soluenda est in fructibus, q̄ in pecu-
nia: & vtroq̄ casu computatio læsio-
nis fieri debet, si fructus deductis ex-
pensis non ascendunt ad dimidium
eius quod solui debet locatori.

- 25 Sed magis memorandū est, quod
Paul. Castr. tradidit. d. §. vis maior,
nu. 5. (nec enim alius ita explicat) vt
cōductor ita ex euentu læsus semen
& sumptus deducat, si qui autē fru-
ctus super sunt, domino seu locatori
tradat, & à residuo liberetur ob læsio-
nem illam, quā Bar. in. d. loco cōside-
rauit: & receptior opinio sterilitatē
appellauit: quod expressim decidūt
d. Ordin. & d. l. parti. Et sic cōductor
qui ex fructibus deductis expensis
non recipit dimidium eius quod sol-
uere debet, semen & expensas dedu-
cet; nihil verò ex fructibus vltra ex-
pensas retinebit. Et ita ex declaratio-
ne Paul. Castr. elegāter explicabitur
text. in. d. c. propter, ibi, [pro rata.] Et
d. l. licet, ibi, [iuxta bonam fidem.]
Quæ resolutio facilitatem & æquitatem

C. de rescind. vend.

te habet. Opin. enim Bart. receptior in d. l. licet, non ita rem explicat.

- 26 In ea autem utilissima materia Iure decisum est, non excusari conductorem, si renunciet casibus fortuitis: tunc enim cōuentio legem facit, iurisq; beneficium tollit, text. apertus in l. si quis fundum. 10. vel secūdum florenti. l. si quis domū. 9. §. Iulianus.
- * ff. loca. cuius nō meminit Albert. dubitans, arguensq; ad partes in d. l. licet, nu. 2. & sequē. C. loca. nec Salic. ibi ad fin. nec Grat. conf. 161. nu. 16. lib. 2. Quia in re sufficit secundum aliquos, renunciare genericē omni legum auxilio, ut tradit Anton. Capi. decis. 86. nu. 10. Item aduertendum est ex d. tex. satis expresso, sat esse renunciare genericē casibus fortuitis, nullum in specie exprimendo, ut in materia volūt communiter DD. maxime Alex. in l. sed & si quis. §. quæsitum. nu. 12. & ibi Ias. nu. 14. ff. si quis caution. Imol. in c. 1. nu. 23. de commod. Corne. conf. 128. nu. 13. lib. 2. Ias. conf. 107. col. 3. lib. 1. vbi hanc dicunt communem sententiam in cōtractibus. Quod memoro, ut caueas à glo. male contradicente in dict. l. si quis fundum. Et à Costalio errāte in d. §. quæsitum. Et à Bellon. non bene sentiente, conf. 21. nu. 12.

- 27 Nec obstat tex. in d. §. quæsitum, ex quo contradicebāt glo. & Costalius vbi sup. & alij alibi: verba autem tex. ita habent, [Quæsitū est, an possit conueniri, ne vlla exceptio in promissione deserta iudicio sistēdi causa facta, obijciatur: & ita ait Artilicianus. conuentionem istam non valere: Sed ego puto conuentionē istam ita valere, si specialiter causæ exceptionum expresse sint, quibus à promissore sponte renunciatum est.] Videtur igitur Vlpianus requirere, ut casus fortuiti specialiter exprimantur,

sed non obstat is tex. quia cōmuniter restringitur ad pmissiones iudiciales, prout illa de sistēdo, de qua ibi agitur: diuersum autem est in cōtractibus & promissionibus extraiudicialibus, ut per Bar. ibi, col. 2. nu. 3. Pau. nu. 4. & 6. Alex. nu. 12. Ias. num. 14. Imol. Corn. & Ias. vbi supra. Nec deest ratio differentiae ex mente scriben. licet non ita explicent, quia in promissione sistēdi, alijq; iudicialibus, principaliter attenditur culpa vel innocentia partium. At in cōtractibus totum pendet à conuentis, ut probat tex. ad vtrumq; optimus in l. in cōventionalibus. §. 2. ff. de verbo. obliga.

- 28 Cogitabam aliquando nouo sensu accipi posse verba Vlpiani in d. §. ut significet nō sufficere eō casu verba generalia, nec ea referēda fore ad casus fortuitos: non verò q. I. C. ibi * censeat. generalia verba dici, quādo in illis sit mētio de casibus fortuitis: quia tunc licet casus generaliter exprimantur, id sufficere debet, ut casus contingens non excuset: argu. l. 1. ibi, [specialiter.] C. de pos. & in l. quæ fortuitis, in fine. C. de pign. acti. facit iuris regula quæ habet, expresso genere, expressas cenferi eius species. l. si chorus. 79. vel. 77. ff. de leg. 3. ibi, [perinde est quasi singuli.] Et l. si duo. §. 2. in ff. de admin. tutor. & vtrobiq; Bar. Generalis igitur promissio intelligi potest in d. §. quæ ita cōciperetur, faciam vel sistam sine vlla exceptione vel excusatione: vel quæ fieret per similia verba in quibus nō haberetur mentio de casibus fortuitis: quia tunc nō videretur cogitatū de impedimento ex casu fortuito, qui etiam nō speratur, iuxta vulg. §. sacram, l. inter stipulantē. ff. de verb. oblig. Et sic cum sit mētio vel renunciatio casuum fortuitorum etiam in gene-

C. de rescind. vend.

text. cauebis à multis qui casus solitos incautè fortuitos appellant: potius enim ex illo text. casus in solitus dicitur fortuitus. & ita ex d. §. eleganter colligit Bal. in. c. quoniā frequenter col. 3. num. 9. & sequen. vt lit non contes. quem male citat Ias. in. d. §. quæsitum nu. 23. & ita sentire videntur glo. Alber. & Salic. dum sumant illum. §. q. obligans se ad insolita nō tenetur de solitis. quasi dicāt, casum solitum non censeri fortuitum: nec ad eum haberi respectum in renuntiatione casuum fortuitarum. vt etiā notat Bal. in. c. cum olim nu. 5. de cōfuet. Ex quibus cessat dubitatio Anton. Rub. in. l. vinum nu. 80. ff. si cert. per. vbi contra fidem otanium codi cum legebat negatiuè. d. §. [agi non poterit.] quæ litera negatiua stare nequit attentata. q. & decisione I. C.

32 Quoad prædicta verò dubitatur qualiter dicatur casus insolitus, de quo per scriben. vbi sup. videtur q. tenendum quod consuluit Socin. & sequitur Ripa de peste. 2. par. nu. 78. vt in proposito dicatur insolitū quod ante quadraginta annos nō cōtigit. id enim tēpus longissimū iure appellatur, & per tantū spaciū rumor vel memoria rei euanescit. vt probat tex. in Authen. hæc constitui. in nou. coll. 8. facit tex. in. l. 1. post princ. vers. si tamē aliqua. ff. de flumin. Hic particulariter apud Conimbricam non censetur casus insolitus ex inundatione fluminis Mūda: solet enim nō raro agros innūdare cū magno incolarum detrimento. Ex quibus periclitatur quod cōsultare graues DD. circa cōducentē vectigalia ob spem q. Rex vel Papa residere in eo loco, q. excusandus sit succedente diminutione ex recessu principis: ita Anchor. conf. 402. Aimō. conf. 95. nu. 2. Felin. (si is est) conf. 43. nu. 8. qui idē sent. *girono. 12 p. de gabell. n. 36.*

tiunt etiam si cōductor casum & periculum suscepit contra quam opinionem fortissimè vrget quod Bald. & plures supra relati dicunt de casu insolito: ne scilicet excuset suscipientem casum fortuitū. Magis etiam videretur is casus non censendus insolitus: nec de eo iudicandum tanq. de casu inopinato & non sperādo. experientia enim docet principes magnos quæ dominos amplam ditionem habentes non raro locorum habitationem & visitationē alternare. nec est vero simile q. princeps in eodem loco semper resideat. facit illud Sallustij in iugurthi. [plerunq. regiae volūtates vt vehementes sic mobiles, sepe ipsæ sibi aduersæ sunt.] & illud Iob. de homine, [nunquam in eodē statu permanet.]

33 Retenta autē opinione Bar. vt renuntiatio casum non cōprehendat nimis insolitum, quæstionis est, quid si in contractu exprimat, vt cōductor non excusetur etiam ex casu in cogitato, & Corne. in. d. conf. 23. lib. 2. adhuc retinebat opi. Bar. refert sed non resoluit Ripa. d. loco nu. 82. & sequen. idē videtur respōdisse Alex. conf. 28. nu. 9. lib. 3. ibi. [de omnibus alijs casibus qui imaginari possunt.] iuncta resolutione quam ibidem tradit nu. seq. Ego contrarium iudicātū in senatu regio accepi: idq. verius puto. tum ex opinione quam plures veriorē & magis cōmunem dicūt cōtra Bar. sup. nume. 30. tum quia ea verba satis indicāt deliberationem maximam & præmeditationē quæ etiam in genere sufficit. iuxta tex. in. l. qui iure. ff. de mili. testa. cum ijs quæ adducit Matth. Afflic. decis. 44. num. 11. nec debet clausula illa tam enixè expressa sine effectu manere.

34 Ad supradicta dubitari solet, cur ex sterilitate releuetur cōductor, cū eidem

eidem non auferatur lucrum: nec au-
geatur pensio ex felici euentu Cin.
in l. legē. C. loca. Bald. in d. l. licet. C.
eodem Fulgo. in d. §. vis maior, Soci-
nep. conf. 68. nu. 10. lib. 2. Ideo glo. in
d. §. vis maior, resoluit q. si lucrum cō-
ductoris maximū sit, puta fructibus
in duplum eteſcentibus, idq. casu cō-
tingat non principaliter ex diligen-
tia & opera conductoris, tunc auge-
bitur pensio vel merces, quod in effe-
ctu probat Bar. ibi, quādo lucrum est
ex augmento fructuum: non ex vā-
lore aucto: & ita post Innocen. Ioan.
Andr. Anch. tenet Imol. in d. c. pro-
pter, nu. 14. idq. vt receptum securē
probat Anton. Gome. in lib. de con-
trac. c. 3. nu. 19. vers. itē quāro, & Co-
stalius in annota. d. §. vis maior, & Fir-
mian. de Gabel. 2. part. nu. 39. & ita l.
23. tit. 8. in §. par. & ibi Gregor. Lup.
Sed ea opinio non seruatur: contra-
riumq. verius probant Sali. Fulgo. &
plenius Paul. Castr. in d. §. vis maior.
& Soci. nep. d. conf. 68. nu. 10. lib. 2. &
Areti. in l. si quis cum aliter, nu. 8. ff.
de verb. obli. dicens q. non posset ali-
ter indicare. Fortissimē verō proba-
tur hæc opinio ex d. §. vis maior, ibi,
[cui immodicum lucrum non aufer-
tur.] Immodicū enim significat ma-
ximum & nimis excedens, nec aliter
citra inuerecūdā violentiam acci-
pi potest. Passim enim ita legitur a-
pud bonos auctores, vt illud, [immo-
dicas opes,] & apud Lianum, [lingua
immodicus,] Sed melius apud l. C.
[immodico pretio,] pro maximē ni-
mio, in l. non dubium. 14. ff. de le-
ga. 3.

35 Nec huic sententiæ obſtabit tex.
(quem glo. & aliqui pro prima opin.
adducūt) in l. 2. C. de alluuiō. vbi ha-
betur q. si ex inundatione Nili di-
tiores hāt possēsores, pro terris quas
possident, tributa agnoscant & ecō-

tra. Aliqui ibi putant speciale in præ-
dijs publicis seu fauore fisci, & ita gl.
in l. 1. r. C. de iur. emph. glo. in l. legem
C. loca. cū qua tranſeūt scriben. Ego
verō intelligo. d. l. 2. de augmento
ipsius rei, non fructuum: vt satis colli-
gitur ex litera. Hic autem de fructi-
bus agimus, non de re aucta, & in ijs
terminis non est differētia inter præ-
dium fisci vel priuati: quo rotato pa-
tet etiam d. l. 2. non loqui de prædio
locato, sed de tributario: quando sci-
licet ad quātitatem terræ tributum
soluēdum est: quod suadet ex ver-
bis d. l. 2. ibi, [p. terris quas possidet.]
Et ita sentit Alber. in d. l. 1. r. C. de iur.
emph. & cū eo lat. ibi nu. 78. arguen-
tes q. tūc onus seu tributum rei, non
personæ adheret. l. Imperatores. ff.
de publica. & vectig. l. 3. C. sine cen-
su vel reliq.

In ea tamen scriben. varietate pro-
ximē relata circa gl. d. §. vis maior, an
ex maxima vbertate augeatur mer-
ces vel pensio: notabi. distinctionem
scribit Paul. Castr. in l. eodem. §. qui
maximos, col. 1. num. 2. ff. de public.
& vectig. & Socin. nepos. d. conf. 68.
ad finem lib. 2.

36 Tandem memorabile est quod a-
perre vult gl. (ad quam aduertī nō
solet) in l. in venditione. §. 1. verbo,
[etiā si minoris.] ff. de bon. auct. iud.
pos. vt creditor auctoritate iudicis
succeedens, vel missus in possessionē
bonorum debitoris, nō possit rescin-
dere locationem à debitore antea fa-
ctam: licet probare possit lēsum fuisse
debitorē vltra dimidiū iustæ mer-
cedis: quod confirmatur ex text. ibi,
dum creditorem tātū admittit ad
rescindendā venditionē vel locatio-
nem, quando in eius fraudem debi-
tor vēdidit vel locauit: sicut in patro-
no & liberto inq. tex. in l. 1. §. si quis
in fraudem. ff. si quid in frau. patro.

I 2 Ex

C. de rescinden. vend.

*ad p. 37. v. 11. 37
concl. l. 3. de
cont. p. 1. ff. 1.
fol. 104. Rad. 1.
s. n. 23. Vac. 2.
p. 1. emp. p. 1. 11.
n. 19. vsq. ad fi.*

Ex dictis autem in locatione apte inferitur ad emphyteusim, an in ea locus sit remedio huius. In quo variatur Specul. vt refert Paul. & referunt alij: dubitauit Imol. in. c. cum dilecti, num. 18. de emp. & vendi. inclinans cum Spe. in partem negatiuā: & ita secure Ias. in. l. de quibus, nu. 28. ff. de legi. idem Ias. in. l. 1. nu. 75. C. de iur. emph. in ea re dubitasse videtur Fabian. de emp. & vend. 8. q. nu. 14. varias autem opiniones plenius refert Cagnol. hic ex. nu. 202. latius etiam distinguens, vt per eum quem vide-

Ego absq; dubio ex scriben. assero cōmunem esse opin. q. hæc. l. procedat etiam in contractu emphyteutico. Ita enim Bal. hic nu. 6. in fin. Sali. num. 8. Paul. Cast. nu. 14. idem Paul. in Authen. qui rem, in fine. C. de sacros. eccles. Panor. in. d. c. cum causa, num. 8. de empt. & vendi. dicens ita tenere DD. ita Roman. in. d. l. si quis cum aliter, nu. 19. Pantal. hic, nu. 36. Cepol. de simul. contr. 1. casu: Ferrar. seu Papien. in sua praxi, in forma libel. ad ficti præsta. ad finem Rebuff. in. d. 2. tomo tit. de rescis. contr. arti. vni. glo. 15. nu. 112.

Nec dubito erroneum esse præcipuum fundamentum Specul. & Ias. dum arguūt ex eo q. contractus emphyteuticus sit stricti iuris: quia licet ita esset, verius & receptius est, remedium huius. l. in effectu locum habere etiam in contractibus stricti iuris,

vt supra probaui. Aduerto etiam q. DD. communiter in hac re loquuntur tã ex parte domini, quàm ex parte emphyteutæ. Ias. autem contradicens statum loquitur de domino, negans ei remedium huius. l. & ita Benedict. in. c. Rainutius verbo, & vxorem, nu. 985. communis autem opinio facilius obtinebit apud Lusitanos ex generalibus geminatisq; verbis. d. Ordin. lib. 4. tit. 30. contrarium verò apud Hispanos obtinebit ex. l. Tauri. 68. in fine. vbi Anto. Gome. & Castil. nō bene citāt scrib. in hoc arti.

Intelligunt autē omnes hanc conclusionem, vt æstimatio læsionis fiat respectu iuris emphyteutici vel pensionis soluendæ, non respectu directi dominij: nec de eo dubitandum erat, cum dominium (quod directū vocant) non transeat in emphyteutam. Adderem ego, vt æstimatio tūc fiat habito respectu ad solitam pensionem, sed in praxi non vidi, nec auidi, remedium huius. l. in emphyteu si tractari, difficiliusq; tunc admittendum putarem dominum allegātem se læsum, ita saluando opin. Ias. est enim (si cum iudicio aduertatur) magna ratio differentie inter dominū & emphyteutam. Quæ omnia ad resolutionem huius articuli tutiora & magis perspicua videntur, quàm ea quæ innotuit Burgen. d. cap. cū causa, nume. 10. & nume. 13. & Cagnol. hic nume. 205.

PRI-

67

P R I M A P A R S

L. 2. C. D E R E S C I N .

V E N D I T I O N E .

C A P V T . I I I I .

S V M M A R I A .

- 1 **T**rañatur utilis. q. ad materiam huius
l. in locatione ab emptore facta uen-
ditori.
- 2 Agitur breuiter, an remedium huius
l. competat in concessione feudi.
- 3 Trañatur. q. a DD. male explicata, an hæc l. pro-
cedat in donatione remuneratoria, tam inter pa-
trem et filium, quam inter extraneos, et nu. 4.
- 5 Utiliter trañatur. an hæc l. locum habeat in actu
liberatorio, et traduntur multa scitu digna, usq;
ad nume. 7.
- 8 Agitur de leſione creditoris uel debitoris in æſti-
matione rei in ſolutum, date, et nu. 9.
- 10 Agitur de adiudicatione iudicialiter creditori ſa-
cta, an tunc locum habeat remedium huius l. et nu-
me. 11.
- 12 Trañatur plenissime, et elegantissime celebris. q.
an in transacione locus sit remedio huius l. et pri-
mo referuntur DD. in utramq; partem, usque ad

- nume. 15.
- 16 Explicatur, et comprobatur in ea. q. opin. Bart. a
pluribus recepta.
- 17 Agitur notabiliter in eadem. q. de intellectu text.
et glos. in l. Lucius. §. fin. ff. ad Trebel. usque ad
nume. 19.
- 20 Agitur in eadem. q. de intellectu. l. sub pr. et textu.
C. de transac. et l. in summa. ff. de condic. indeb. et
nume. 21.
- 22 In eadem. q. eleganter agitur de intellectu in l. si
superſtite. C. de dolo, usque ad nu. 25.
- 26 Utiliter traduntur aliqui casus in quibus tutius
procedet opinio affirmatiua, et contrariò opin. ne-
gatiua in dict. q. transacionis, usque ad nu. 25.
- 33 Traditur, et improbatum communis opin. que re-
medium huius l. incautè trahit ad casum amplio-
ris dotis uiro date, usque ad nu. 35.
- 36 Probatur eleganter, magis in tali leſione succurri
debere uiro minorem dotem accipienti.

I 3 C A.

C. de rescind. vend.

CAPVT QVARTVM.

AD tractata in præcedēti. c. vtilis quæstio omittenda nō fuit: Quid si emptor statim locauit vel in emphiteu-
sim dedit venditori rem ipsam, posteaq; venditor agit remedio huius. l. & obtinet ex probatione lēsonis vltra dimidiā: emptor autem supplet quod iusto pretio deerat, sed vult rescindere locationem vel emphiteu-
sim: vēditor replicat dicēs cōuentiones esse diuersas, & rem adhuc manere apud emptorem. Ego pro empto-
re cōsului: verosimile enim est q; emptor nō concederet rē in emphiteu-
sim venditori, nisi quia villiori pretio emerat, idq; in partem pretij cense-
tur, vt probat tex. in. l. si sterilis. §. si ri-
bi. ff. de acti. empt. & tex. in. l. qui fun-
dum. 75. & l. fundi partem. ff. de con-
trah. empt. Facit etiā iuris ratio (quæ multis confirmari posset ex traditis à DD. circa actum in continenti se-
quutū) q; tunc venditio censetur or-
dinata ad emphiteu-
sim mox cōuen-
tam: vt notat Anchar. consil. 262. & ideo rescisso principali contractu, re-
scindendus videtur qui ex illo mana-
uit: maximè cum emptor non aliter
ita contraheret, argu. tex. in. l. si quis
aliam. 46. ff. de solut. ibi.] nam nō ac-
cepisset rē nisi pro solido.] & l. cum
eiusdem. 34. ff. de ædili. ibi.] non nisi
omnes empturum vel venditurum
fuisse.] Suadetur hæc opin. quia cum
alter ex contrahētibus in parte rece-
dat à contractu, alter potest in totū
recedere, quando aliter non contra-
heret. l. tutor. 49. §. 1. ff. de minor. vbi
glo. multa iura adducit: & hoc colli-
gi vel confirmari potest ex resolutis

à Molin. in consuetu. Paris. §. 22. q. 9.
nu. 44. Sic in multis habetur in iure
ratio eius respectus q; partes nō con-
trahent de vna re sine alia, vt licet ex
pluralitate rerum viderentur resulta-
re plures contractus, ex intēctione ta-
men contrahentiū pro vno iudicen-
tur. d. l. cum eiusdem, & ita procedit
tex. in. l. si duos. 44. ff. de contr. empt.
sic limitata reg. l. scire debem⁹. ff. de
verb. oblig. conducant latè tradita à
Tiraq. de retrac. ligna. §. 23. glo. 1. ex
nu. 2. cum multis sequen. Ex quibus
& alijs comprobatur vtilis sententia
circa quēstionē illam, quādo quis vē-
dit rem ecclēsiæ vel minori cum pa-
cto (quod vocāt) de retro vēdendo:
plures enim durissimè tradiderunt,
eo casu pactū pro non adiecto habe-
ri, alienationemq; purā manere: quo-
rum iniqua opinio magnum argu-
mentum habere posset ex responso
Vlpiani in. l. 1. §. si. ff. de reb. eor. Sed
contrarium verius est & Reipu. vti-
lius: ne sine culpa fraudentur vendi-
tores qui rem suā absq; illo pacto nō
non alienarent. Nec contra eorum
expressam mentem scindi debet cō-
uentio quæ vnica cōsetur, vt plenif-
simè deduxi in. l. 1. in. 3. parte ex nu.
52. char. 107. cum sequen. & magis
char. 111. C. de bon. mater.

Consequenter tractat scriben. an
hæc. l. locum habeat in feudis, maxi-
mè ex parte domini seu cōcedentis,
in quo regulariter vbi ex feudo non
est soluēda pecunia, magis commu-
niter resoluunt DD. limitando, vt re-
medium huius. l. non cōperat: secun-
dum Specul. quem sequitur Bal. hic
num. 6. vers. sed an: colligitur ex alijs
relatis à Crem. hic, num. 34. Cagnol.
num. 207. Intelligendo tamen & di-
stin-

stinguendo vt per eos, post Fabia. d. tracta. de empt. & vendi. q. 8. nu. 14. & vltra eos per Alex. conf. 79. nu. 6. lib. 1. & Afflic. in cap. 1. nume. 85. de feud. dat. in vic. leg. commis. Ex quorum dictis facile colliges ampliaciones & limitationes, secundum diuersitatem concessionis feudi, vt ita salues Paul. Cast. hic nu. 14. dum æquauit emphiteusim & feudum: & Burgen. in. c. cum causa, nu. 10. & nu. 13. ad fin. Indè posset inferri ad intellectum tex. in. c. ad nostram, de reb. eccl. non alien. vbi in feudo habetur, fuisse enormiter læsam ecclesiam cedentem: què tex. dicit singul. Roma. in. d. l. si quis cum aliter, num. 17. Posset etiam inferri ad. q. an feudatarius vel emphiteuta possit feudum vel emphiteusim renunciare inuito domino, ob quod de prædictis circa emphiteusim & feudum dubitauit Crem. hic. num. 34. Sed in emphiteusi receptum est, ne possit inuito domino renunciari: regulariter etiã idem resoluitur in feudo antiquo sub onere certi seruitij, ex traditis à Ias. in. l. 2. nu. 24. C. de iur. emphi. & alijs quos refero in. l. 1. in. 2. part. fol. 74. col. 3. vers. limitatur. 8. C. de bon. mater. & Matth. Affli. post alios in. c. 1. nu. 42. & nu. 48. de vasal qui cont. consti. in 3. lib. feud. & Feli. in. c. quæ in ecclesiariu, col. antepen. de cõstit. Curt. de feud. 4. par. q. 31. pag. mihi. 447.

- 3 Tractant etiam scriben. an remedium huius. l. procedat in donatione remuneratoria facta à patre filiosam. & Bal. in authen. ex testameto, col. 2. num. 1. in fin. C. de collat. citat hanc. l. ad eam. q. vt tunc donatio valeat, censeturq; ob causam etiam in eo quod donatum excedit valorem meritoru, nisi excessus sit vltra dimidiam, vt sic ob talem læsionem, non ob minorem tunc competat reme-

diu huius. l. idq; sequitur nonnulli: dubitat Cremen. hic, nu. 120. Sed cõtra Bal. est communis opin. vt in ea specie non procedat hæc. l. nec requiratur tãtus excessus: imò q. donatio ipsa non teneat, nisi quatenus merita filij valeant, vt tradit Cagnol. hic, nu. 196. Alex. in. l. si donatione, col. 2. nu. 4. C. de collat. Chassan. in consuetu. Burg. Rub. 7. §. 5. num. 49. fol. 246. Ias. & Dec. num. 17. in. l. petens. C. de pact. per Tiraq. in. l. si vnquam, verb. donatione, nu. 71. & sequen. Ex quo cauebis à Fabian. d. tract. q. 8. nume. 9. qui Bald. opin. in distictè vt receptam sequebatur: Sic in personis nõ prohibitis inuicem donare, illud ex mente omnium scriben. receptissimum est, vt quod excedit valorem meritorum, censetur iure donationis: & sic attendetur decisio. l. fancimus. C. de dona. & l. fin. C. de reuoc. don. quod ita explicare debuit Tiraquel. vbi sup. nu. 72.

- 4 Ex quo si cum iudicio attēdas, de decisio huius. l. non bene à DD. applicatur ad. q. donationis remuneratoria, siue inter patrem & filium, siue inter alios: nam secundum traditionem omnium scriben. constat intra valorem meritorum non censeretur donationem, sed satisfactionem iustā. In eo autē quod plus est in donatione quam in valore meritorum, censetur mera donatio: at hæc. l. nõ potest ad donationem, trahi secundum communem resolutionem, vt tradit Syluan. cõf. 13. nu. 4. Hæc autē dicimus attētis receptis traditionibus scrib. circa donationem remuneratoriam. Nos enim verius putamus, omnia ferè à DD. tradita in eo articulo inepta esse & iuri contraria, nec ex meritis regulariter consistere posse donationem à patre factam filiosam. Nec vnquam explicari satis posset valor me-

C. de rescind. vend.

ritorum, de quibus ipsi scriben. agūt
vt nouē & plenē deduxi in commē-
tar. l. 1. in. 3. part. fol. 116. cum multis
sequen. C. de bon. mater.

Sic etiam ex eadem consideratio-
ne quoad decisionem huius. l. cessat
quod alibi DD. distinguūt in dona-
tione excedente valorem meritorū,
an donans sit diues nec ne, & an soli-
tus donare: quod ad alia tradit Cor.
in. d. si donatione. C. de dona. & alij,
vt per Tiraquel. in. d. verb. donatio-
ne. l. si vnquam, num. 43. & Ias. conf.
73. lib. 3.

5 In actu autem liberatorio variant
scriben. & plures volunt non proce-
dere remediū huius. l. ex Bal. hic, col.
1. ad fi. & Paul. quos cum alijs refert
& sequitur Cremen. hic, nu. 132. in
32. limit. post Fabian. d. tractat. q. 8.
nume. 10. qui hoc vt receptum tra-
dit: & Corn. conf. 166. nume. 4. lib. 1.
Mantua. d. cap. 6. lib. 1. loco. Sed Ca-
gnol. hic, nu. 165. verē refert Aretin.
contradicentem in. d. l. si quis cū ali-
ter, col. 7. ante nu. 8. qui contra addu-
cit Bar. conf. 90. vbi nume. 2. sentit, q.
etiam in liberatione sit locus reme-
dio huius. l. quando creditor non ha-
buit animū remittendi tātam quan-
titatē: & ante Aret. hoc magis proba-
uit ibi Rom. nu. 24. verū quod verbū:
& hanc partē non obscurē sequitur
Cagnol. hic, citans etiam Claudium
in. d. l. qui nō satis in hoc se explicat.

* Ego verō in hoc articulo confide-
ro duplicē esse inspectionem, vnā
ex parte creditoris, alterā ex parte
debitoris. DD. autem vbi supr. loqui
videntur ex parte creditoris: primi
enim dicūt fauore liberationis indu-
ci, ne. l. hac locum habeat: alij in eis-
dem terminis contradicunt, nisi er-
ror contingat vltra dimidiam quan-
titaris quē remittebatur. Ex parte au-
tem debitoris plus soluētis, magis vi-

dentur DD. absq; discordia sentire,
locum esse remedio huius. l. Non e-
nim in odium liberandi argui debet
ex fauore liberationis, quod aperi-
tius colligitur ex cōmuni resolutione
infr. circa adiudicationem.

6 Tunc autem reiecta scriben. varie-
tate, verius uidetur ex parte credito-
ris minus accipientis, quā ex parte
debitoris plus soluentis, non bene
applicari remedium huius. l. regula-
riter verō considerari debere, an er-
ror interuenerit cui de iure succurri
debeat: nā citra remedium huius. l.
succurrendū est creditori, per errorē
minus accipiētī quā sibi deberat,
secundū reg. l. 1. C. de erro. cal. l. 1.
& ibi Bar. ff. de confes. l. 1. & l. 7. ff. de
iur. & fact. ignor. cum notatis in. l. er-
ror. C. od. Quod magis viget in de-
bitore plus solvente, per eadem iura,
& l. vnic. C. de plus petit. & l. 1. & l. si
nō sortē. §. si centū. ff. de condic. in-
deb. l. cuius per errorem. ff. de regu.
iur. & sic secundū iuris regulas quā
libet lēsio tunc ob errorem emēdan-
da est: nec spectari debet an excedat
dimidiam partem eius quod soluen-
dum erat: & cōsequēter patet quod
dixi contra scriben. ad hunc articu-
lum non rectē applicari remedium
huius. l.

7 In eodem articulo confidero ali-
quando magis succurrendū fore cre-
ditori, qui minus accipit fo. rtasse ob
id q. debitor aufugerat, vel erat in lo-
co in quo nō poterat ab eo exigī de-
bitum: vel alia causa similis cōcurre-
bat, quē creditorem quodāmodo ar-
ctaret: quod colligi potest ex DD. ali-
bi tradētibus dari replicationē credi-
tori faciēti pactū de nō petenda cer-
ta parte debiti, vel de nō petendo ad
tēpus ex simili causa vel malitia debi-
toris: Alex. & Ias. per text. ibi in. l. fin.
ff. de condic. ob turp. caus. & ferē in
termi-

terminis in creditore pacifice cum
debitore fallito (vt vocat) tradit lea.
Lup. in repe. rub. de donat. in vir. &
vxo. §. 2. r. nu. 15. Boer. decis. l. 13. nu.
8. facit quod not. Bald. per tex. ibi. in
l. penul. C. de cond. ob. turp. caus. Ca
pitius notabiliter decis. 55.

8 In eodem articulo aduertendum
est, qd fortasse latio creditoris vel de
bitoris potest contingere in aestima
tione rei data in solutum, quæ plus
aut minus valeat, & tunc decisio q. in
eisdit planè in articulo à DD. tracta
tum, an hæc l. locū habeat in datio
ne in solutū: & tunc secundum rece
ptiores traditiones bene applicare
tur remediū huius. l. quia datio in so
lutū habet vim venditionis. l. si præ
dium. C. de emptio. & ibi DD. & no
tabiliter Dec. col. 18. & col. 60. col.
1. & cons. 167. col. fi. & cons. 386. nu.
7. & late Tirac. de retrac. ligna. §. 1.
glos. 14. & ibi in glo. 1. de consuet. Paris.
in glo. 1. de 177. ex quo deducitur
non esse tunc succurrendū creditori
vel debitori latio, nisi cum latio sit vl
tra dimidiam, iuxta terminos & de
cisionem huius. l. contra Bal. & alios
pro Roma. & Areti. de quib. supr. &
ita interminis not. Pan. per tex. ibi in
fin. in. l. si quis aliam. 46. ff. de solutio.
col. 2. vers. adde tertium. Quod mihi
vltra omnes probatur ex. l. C. specia
liter succurrente in latione aestima
tionis rerum dotialium in. l. si res. §. 1.
ff. de iur. dot. secundum ea quæ de
duxi sup. in. l. cap.

9 Nec omitto qd Roman. & Areti.
in. d. l. si quis cum aliter, rectè dicant,
non bene à Bal. & alijs adduci tex. in.
l. si intra. 42. ff. de pact. Clarius verò
dicendum est l. C. ibi non agere de
creditore latio, ignoranter minus re
cipiente: nec de eodem latio in aesti
matione, sed de eo qui voluntariè re
siduum remittebat, soluta sibi certa

parte debiti in quibus terminis egre
giè applicari posset limitatio ex pro
ximè dictis, nu. 7.

Tandem memorabile est in eadē
re, qd si debitor latus sit ultra dimidia
in aestimatione rei quam in solutum
dedit, vel ex errore sibi subuenien
dum veniat, potest precise rem datā
repetere, offerens quod iuste debe
bat. Nec auditur creditor volens re
retinere, & quod ultra debitum ac
cepit restituere: quia tunc magis tunc
curritur debitori, ex alijs iuris regu
lis q. ex remedio huius. l. Item quia
partes tunc non intendebat vende
re vel similem contractū inire: quod
satis comprobatur ex text. notab. in
d. l. si non fortem. §. si centum. ff. de
codic. in deb. quem ibi extollit Paul.
& Matth. Afflic. decis. 178. nume. 8.
ex quibus manet egregiè resolutus
vtilis articulus quem DD. confuse
tractant.

10 Consecutiue tractant scriben. an
remediū huius. l. procedat in adiu
dicatione vel additione pignoris,
vel rei debitoris iudicialiter facta
creditori pro quantitate debita: sen
tiant qd vtrindubitatum hæc. l. proce
dere in datione in solutū conventio
nali seu extraiudiciali, vt dixim⁹ pro
ximè nu. 8. Colligitur ex Alex. in. d.
l. si quis cum aliter, nu. 18. Vbi refert
DD. variantes tantū in datione in so
lutum iudicialiter facta. Sed Alexā.
probat opinionē Bald. in. l. ordo, col.
2. nu. 6. infr. de execu. rei iud. vt hæc
l. nō procedat in tali adiudicatione:
& ita Anto. Burg. in. d. c. cum causa,
num. 45. & Roma. in. d. l. si quis cum
aliter, num. 11. & ibi Areti. num. 5. ci
tantes pro Bal. tex. quē extollunt, in
l. a diuo Pio. §. si pignora. ff. de re iu
dic. & ibi not. Vincen. & Ias. nume.
3. & Fabian. d. tract. q. 8. nume. 9. &
Rebuff. in. d. 2. tom. tractat. de rescis.

I 5 contr.

C. de rescinden. vend.

contr. nu. 41. & Cremen. hic nu. 109.
licet id inuoluat.

In contrariū citat Oldra. & Ioan. Andr. quos sequitur Claud. in. d. l. si quis cum aliter, col. fin. in princip. & hos magis sequi videtur Cagnol. hic nu. 163. Præcedens autem opin. Bal. videtur receptior ex numero scrib. pro qua Bal. ipse argumētatur à trāsfactione, de qua statim: Alij principa liter argumentantur ex. d. §. si pignora: alij etiā ex. l. 1. & Bart. C. de præd. cutial. de qua in seq. par. & sic præcipuum fundamentum est ex. d. §. si pignora: cui tamen respondere nititur Claud. vbi supra & cum eo Cagnol. hic: ne procedat vbi tanta fuerit læsio. Sic enim multa iura indistinctè negantia recursum læsis in pretio, limitantur per hanc. l. secundum receptas traditiones.

¹¹ Ego verò agnoscedum puto, verba. d. §. si pignora, omnem læsionem significare, nec admittere distinctio nem huius. l. an infra an supra dimidiam læsio sit: indistinctèq; negare recursum creditori talem adiudicationem accipiēti. Tenēdo tamen opin. Oldra. contra Bal. & alios posset aliter responderi, q. I. C. in. d. §. non potuit cogitare de succurrendo creditori læso vltra dimidiam, quia eo tēpore nullatenus cognitum erat ius vel remedium huius. l. vt nouē & verè probauī sup. in. 1. cap. huius. 1. par. Item quia secundum veriore & receptiorem sententiam in casu illius. §. creditor, non inuitus sed volens accipit rem in solutum post discussionem & alia solennia, vt ei dici possit q. pro parte debiti residuum remittit. d. l. si intra. ff. de pact. vt interim omittam alia quæ ad illum tex. publicè docui, & latius in commentarijs eiusdem titu. scripta habeo: vltra Alicia. in. l. creditor. ff. si cer. pet. & Dua

ren. lib. 1. dispu. c. 6. & Ioan. Rober. lib. 1. senten. cap. 22.

¹² Consequenter agēdum est de. q. transactionis, an in ea locus sit remedio huius. l. qua in re mirè variat scriben. vt rectè dixerit Cagnol. hic, vix dignosci posse quæ sit receptior opinio. Dupliciter autem consideratur is articulus: primò circa valorem rei super qua transigitur, & tunc cessat discordia DD. tūc resoluentium nō dari remedium huius. l. etiam si alter ex trāfigētibus lædatur vltra duplū rei de qua cōtenditur: etiam si idem læsus probare possit, suam causam iustam fuisse, ita q. secundum iuris sanctiones obtinere debuisset: & ita cōmuniter intelligunt tex. in. l. Lutus. 78. §. fin. ff. ad Trebellia.

Alia in spectio est attento dubio euētu litis vel causæ super qua transigitur, si fortè transigens lædatur accipiendo minus dimidia parte eius quantitatis, quam experti homines pro iure & causa illius communiter darent: vel econuerso si lædatur trāfigens dando plus dimidia eius quantitatis quæ communiter pro iure aduersarij daretur: in quo non solū alij alijs sed plures sibi ipsis aduersantur, vt constabit ex statim citandis.

¹³ Glo. autē in. c. cum causa, de emp. & vendi. indistinctè in transactione negat locū esse remedio huius. l. idē cōtra Bart. indistinctè asserit Bal. hic col. 1. ad fin. & seq. & Salic. num. 7. & ita tenuisse antiquiores Specul. 10a. Andr. Dyn. Cyn. referunt Alexand. & Ias. in. d. l. ita Innocen. & Anchar. in dict. cap. ita etiam Alexand. in. d. l. si quis cum aliter, num. 8. & ibi Arc. ti. colum. 4. dicens hanc opin. cōmunem & meliorem, & ibi Ias. num. 13. vers. contrariā: citans Cuman. ibi: & Ang. in. l. in summa. ff. de condit. in deb. tenētes hanc partem negatiuā: & ita

& ita Ferret. ibi: & ita latè consuluic Alex. conf. 42. num. 11. lib. 1. & conf. 118. nu. 6. lib. 7. & vrgenter Alciat. in l. quamuis. C. de transac. Catellian. Cotta in suis memorabil. verbo, venditor, dicens hanc esse communem opin. & ita Curt. senior conf. 66. nu. 27. & ita Carol. Ruin. conf. 132. nu. 3. lib. 1. & Gome. in reg. de annal. pos. sel. q. 2. & Bertran. conf. 225. lib. 1. & Mauritius in tracta. restit. cap. 210. & Francis. Connan. (more suo nemi nem citans) lib. 7. cap. 9. in fin. & ita Matthæ. Afflic. (cuius autoritas in decisionibus illis Neapol. apud doctos magna est) decis. 220. & Curt. in l. sub pretextu, nu. 2. C. de transac. & Grat. cōf. 118. nu. 9. lib. 2. & ita Paris. dicens hanc opin. communem conf. 96. nu. 60. lib. 1. & Dec. conf. 216. nu. 33. idem dixit Corn. in multis conf. citatis à Cot. vbi sup. & à nouioribus in hac materia, limitando eandem opin. Sed idem Cot. in d. loco malè citat Decium cōf. 60. cum ibi magis contradicat, vt infra. Sic etiam Ias. in d. l. si quis cum aliter, malè pro hac opin. cōtra Bart. citat Panor. in d. c. cū causa: & Anan. conf. 3. vt infra. nume. sequen. qui melius pro hac parte citasset Panor. conf. 12. lib. 2. Attentio igitur eo DD. numero, & ex tot afferentibus receptiorem esse opin. contra Barto. incautè scripsisse videtur Deci. conf. 597. ad finem, dicens clarum esse de iure contrarium, cum Bart.

14. Aduersus eā DD. phalangem nō sine grandi incommodo & periculo Reipub. quamplures alij stant, inter quos ante signatus est Bar. hic, & in d. l. si quis cum aliter, asserens decisionem huius. l. locum habere in trans. actione, attento valore dubij euentus: quod prius dixit Iacob. de Aren. quem refert & sequitur Alberic. hic

nume. 8. & hanc opin. sequitur Fulgof. hic colum. 2. Ange. hic, & Paul. nu. 13. ad fin. & Imol. in d. l. si quis cū aliter, & in d. cap. cum causa, nume. 13. dicēs. opin. Bart. & quiorem: & ibi Panor. nu. 7. Card. & Anto. Butr. & Anto. Burgen. nu. 32. & Anani. conf. 33. nume. 4. & magis Roma. in d. l. si quis cum aliter, num. 24. dicēs opin. Bart. verissimam: & ibi Claud. col. 1. & Fabia. dicens eam equiorem in d. tract. q. 8. nu. 13. & Ange. Areti. in §. si quis agens, num. 5. vers. vlti. Instit. de action. Alex. conf. 89. num. 11. lib. 2. & insignis praeceptor meus M. Nauarrus in c. si quis autem, nume. 28. de penit. distinc. 7. & Hispan. Xuar. alleg. 22. ad fin. ita etiam Alciat. in l. id apud. 143. ff. de verbo. significa. & Costalius in annotation. d. in summa ff. de condi. indeb. dicens ita sepe iudicatum in senatu Parisienfi: & inclinare videtur Cremen. hic nume. 48. in fine, & magis Cagnol. hic nu. 78. vers. pro contraria, & nu. 79. vers. ex quibus: qui inter huc usq; scriben. copiosius & exactius. q. hanc tractauit: & cum Barto. est Anton. Rub. conf. 71. nume. 8. & Petr. Rebus. d. 2. tom. tit. de rescis. contrac. arti. vni. glo. 15. nu. 18. & Socin. senior conf. 85. nu. 3. lib. 1. dicens ita tenere DD. magis cōmuniter, & ita Soci. Iunior. cōf. 129. num. 48. lib. 1. Idem Soci. nepos cōf. 98. num. 17. lib. 2. dicens opinionem Bart. veriorem & receptiorem, & ita iudicatum fuisse: & eādem dicit magis communem Cagnol. in l. 1. nu. 29. C. de pact. Et ita Hieron. Schurp. conf. feud. 127. nume. 8. & Hispanus Auendannus cap. 1. fol. 11. colum. 4. & Baptista Seuerin. in tractat. de transactio. quæst. 12. & in eandem inclināt Thomas decis. 66. nume. 20. vbi malè refert decisionem Afflic. & hanc dicit veriorem receptioremq; opinio-

C. de rescind. vend.

opinionem Dec. conf. 60. num. 4. & conf. 597. ad finem. Adducens Calderinum ita consulentem, quem alij etiam referunt: & in prædictis terminis attento dubio euentu citatur glo. & ibi notant Bart. Paul. Imol. in. d. l. Luterius. §. si. ff. ad Trebel. & q. glo. ita intelligatur, colliges ex supra citatis: maximè ex Alex. in. d. l. si quis cum aliter, nu. 8. & Xuar. d. alleg. 22.

15 Vides igitur perniciosam miserandamq; DD. varietatē in hoc frequentissimo articulo: vt nō immeritō dubitauerit Cremen. hic, & Probus ad Monach. in. c. 1. de in integ. resti. in 6. & Ias. in. l. fratris, nu. 1. C. de transact. & Dec. in. l. cum te, nu. 1. eodem tit. & plures ex supra citatis. Nec satis firmiter Alex. & Ias. in. d. l. si quis cum aliter, & Aymo. conf. 151. num. 26. nihil verò dixit Mantua. d. cap. 6. lib. 1. locor. vbi materiam huius. l. traclauit. Cōstat etiam ex supra relatis, variasse in hoc Ang. Panor. Alexan. Dec. Alcia. & alios. Apud Lusitanos autem in praxi multum ponderis habebit autoritas Bar. quem crebrius sequuti videntur alij scribentes iuxta

* Ordin. lib. 2. tit. 5. Magis etiam ea opinio iuuatur ex generalibus geminatisq; verbis Ordin. lib. 4. tit. 30. §. 3. vbi hoc remedium extēditur ad omnem cuiuslibet qualitatis euentuionem, in qua vnum pro alio datur vel dimittitur, quæ verba & transactionem comprehendunt: potestque verosimiliter conijci, cōditōres eiusdem Ordin. videntes DD. alterationes, geminatis verbis vsos fuisse, vt significarent ita respōdendum fore in transactione aliove casu dubio: quæ interpretatio aptè comprobatur ex l. C. in. l. 1. vers. ego puto. ff. de ædil. edic. ibi, [bis idem dixisse, ne qua dubitatio superesset.] Et ita olim iudicatum vidi à quodā insigni

Regiæ curiæ præside. Sed & cōtrariū aliquando iudicatum fuisse audiui.

16 Præcipuum verò summeq; notandum in opinione Bart. est, eā restringi ad terminos illos, quando læsio deprehenditur vltra dimidiam æstimationis dubij euentus: vt sic aduocatus cautè debeat articulos formare, deducendo, quòd homines experti & certiorati de qualitate negocij, cōmuniter pro tali iure & causa darent tãtam quantitatem, puta mille, actorem verò accepisse tãtum, putà quadringenta: quæ non ascendunt ad dimidium iustæ quantitatis in ea re, & sic læsum fuisse vltra dimidium eius quod pro iure & euentu illius causæ communiter daretur: in quibus terminis probatio difficillima erit, rarissimeque reperietur, vt agnoscunt omnes scriben. sed non semel contigisse liquet ex responsis, seu consilijs supra citatis: & quādo euenerit, non videtur recedendum ab opin. Bart. quæ suadetur ex vulgar. l. si iactum retis. ff. de acti. empt. quæ malè contra Bart. à multis adducitur, non aduertentibus in ea. l. dubium euentum æstinari: quod etiam melius probat text. notab. in. l. propter spem. 24. in fine. ff. famil. ereisc. ibi, [nisi tantum æstinatus sit dubius euentus:] facit text. in. l. fin. ff. de actio. emptio. vbi etiam emitur & æstinatur seruus qui apud hostes est: & text. in. l. nam hoc modo. ff. de hæredi. vel acti. vendi. ibi, [quasi spes,] & ibi, [ipsum incertum:] text. etiam in. l. in quantitate. 73. §. magna. ff. ad leg. falcid. Cōducunt nimis quæ de emptione spei etiam ad remedium huius. l. communiter tradunt DD. vt per Cremen. hic nu. 82. in. 31. ampl. & Cagnol. nu. 174. & quæ de spe tradit Tiraquel. in lib. de iure mari. post. ill. connub. glo. 2. q. 1. ex nu. 38. char. 254. secundū no-

uio.

uiorem editionem: & in alienatione actionum rerumq; incertarū tradit Cagnol. hic nu. 20. facit tex. in l. nec emptio. 8. ff. de contr. emp. l. 7. & 10. ff. de hæred. vel act. vendi. sic etiam in restitutione, quæ à iure cōceditur minori aduersus transactionem, l. 1. & 2. C. si aduer. trans. necessariò præ supponitur æstimatio dubij euētus: & ex eadem dubierate resultare læsionem æstimabilem. Aliter enim cessaret restitutio, quod iuuat opin. Bart. maximè arguendo (vt plures in hac materia faciunt) de restitutione ad remediū huius. l. quod tamen tutum non est: vt infra in. 2. parte, in. q. fructuum.

17 In ea difficili. q. & magna DD. varietate, multa contra Bar. adducuntur de vi transactionis, per Alexan. & Ias. in. d. l. si quis cum aliter. Alciat. in. d. l. quamuis. C. de transac. quibus Cagnol. & alij pro Bart. satisfaciūt. Principaliter autem cōtra Bart. adducuntur aliqua iura, quibus oportet respondere: & primò text. in l. Lutus. 78. §. fin. ff. ad Trebel. quem tollit Alber. ibi: & meliorem de iure inquit Alex. conf. 118. num. 6. lib. 7. verba autem Scenolæ ita habent. [Hæres eius qui post mortem suam rogatus erat vniuersam hæreditatem restituere, minimam quantitatem, quam solam in bonis fuisse dicebat, ijs quibus fideicommissum debebatur, restituit: postea repertis instrumentis, apparuit quadruplo amplius in hæreditate fuisse quæsitum est, an in reliquum fideicommissi nomine conueniri possit: respondi, secundum ea quæ proponeretur, si non transactum esset posset.] Inde principaliter arguebant antiqui & nouiores, in transac. cessare remediū huius. l. Bart. autem Paul. Imol. & etiam plures ex ijs qui Bart. opinionem damnant, respon-

dent, in casu. d. §. læsionem accipi respectu ipsius rei seu hæreditatis de qua agebatur, nō respectu dubij euētus litis, seu pretij quod pro iure cause daretur. & sic nō facere ad terminos in quibus loquitur Bar. Sed licet ra. d. §. repugnat huic declarationi: constat enim q. ibi hæres grauati & fideicommissarius cōtendebant de qualitate hæreditatis restituendæ: & transigisse datis certis rebus: & sic transactionem initam fuisse, vt contentio cessaret: siue plus siue minus hæreditate esset. Cagnol. autem hic nu. 75. putat se nouè intelligere text. illum. Sed (ni fallor) nihil aliter: neo se satis explicat.

18 Ego aduerto glo. d. §. fin. non sensisse id quod Barto. & communiter DD. ex ea colligūt: imò generaliter & indistinctè intelligit ex eo, §. transactionem cēferi semper interuenire ad dubium euēntum: ideoque in transactione nullo modo procedere remediū huius. l. quod agnoscent omnes qui cum iudicio legerint gl. d. §. & ita contra Bar. erit autoritas glo. iuris ciuilis sicut glof. iuris canonici. Retenta verò opinione Bar. melius ad argu. d. §. respondetur ex ijs quæ tradit Cremen. hic nu. 44. q. in casu. d. §. non potest cōsiderari læsio, vt requiritur in materia huius. l. nepe attento tēpore conuentionis: ibi enim causa læsionis apparuit ex instrumentis postea repertis, vt tēpore transactionis nō plaris emeretur ius fideicommissarij: & secundum hanc considerationem, nihil obstat. d. §. & eodem modo cessat argumentatio multorum ex. l. 1. C. de pactis: ex. l. de fidei cōmissio. C. de transac. magisq; ex. l. sub pretextu. C. de transac. quæ omnes adducunt contra Bar. Sed nihil facit, si attendas, læsionem ibi nō posse estimari, nisi ex eo quod postea con-

C. de rescind. vend.

cōrigit seu apparuit: ac in nostra materia tantum cōsideratur, vt res erat tempore conuentionis. l. si voluntate, infra eodem.

19 Aliter & melius responderi posset

* ad d. §. fin. l. Lutus, apud l. C. non potuisse tractari de remedio huius. l. à Diocle. nouè inducto, & iureconsultis incognito: vt verè probaui supra in. i. c. Nec replicet aliquis quòd l. C. specialiter tribuere videtur transactioni, ne ex lēione rescindatur: quasi contrarium fuisset in alijs conuentionibus: verius enim est generalliter eo tempore nullum cōtractum ex sola lēione in pretio rescindi potuisse: nec ibi ad talem effectum traditur specialitas transactionis. Sed si significat l. C. si eo casu transactionem non fuisset, potuisse planè fideicommissarium agere ad ea quę postea reperta sunt: non obstantibus verbis haredis qui dixerat, non esse plus in hareditate: nec ob lēione acceptatione ipsius fideicommissarii. Interueniente autem transactione agi non posse, etiā si de nouo multò plura appareāt, ex reg. d. l. sub prætectu, cum similibus. Necessariò autem cum glossa & DD. communiter intelligendum est, in casu d. §. non fuisse instrumēta, nec bona occultata malignè ab haredite: ei⁹ enim dolo interueniente, agi posset non obstante transactione per. l. qui cum tutoribus. §. qui per fallaciam. ff. de transac. l. §. in fine. C. de dol. l. in summa. ff. de condic. in deb. text. & DD. communiter in d. l. sub prætectu. 19. in quo cauebis à Cagnol. hic d. nu. 75. In id verò aduerro l. C. in d. §. fin. loqui de herede eius qui grauatus fuit restituere, non de eodem interrogato: hic enim facile sciret bonorum quantitatem, & sua à restituendis dignoscere: non ita eius hares: maximò post tam longum tempus suc-

cedens, bonaq; mixta & confusa inueniens, iuxta reg. l. fin. ff. pro suo. At quę ideo transactio in casu d. §. non tam facile excusaret grauatum, vt eius haredem excusaret.

20 Adducitur contra Bar. tex. in d. l. sub prætectu. i. C. de transac. cui supra respōdimus, vt verè nihil obster. sic etiā supra nu. 11. satis fecimus argumentationi ex §. si pignora. l. à diuo Pio. ff. de re iud. quem text. quasi omni solutione maiorem, cōtra Bar. citabat Aretin. in d. l. si quis cum aliter. Sed vltra responsonem Rom. & Ias. & vltra ea quę dixi supra in d. loco, aliter in proposito vitabitur difficultas illius. §. Ibi enim pignora capta fuerāt, & in eis facta licitatio: nec dubitabatur de iure actoris, pro quo erat res iudicata. Bart. autem & eum sequentes loquuntur, vbi aestimatur dubius euentus ex eo quod pro iure vel causa transigentis daretur: & sic decisio. dicit §. non videtur rectè applicari ad quęst. & terminos Bart.

21 Contra Bar. adducunt aliqui tex. in l. in summa. 65. ff. de condic. inde. vbi Ange. & Ias. notant. Nec parum vrgere videntur verba l. C. ibi dum inquit. [Et quidem quod transactio nis nomine datur, licet res nulla media fuerit, non repetitur. Nam si lis fuerit, hoc ipsum quod à lite disceditur, causa videtur esse.] Alij autem sequentes opin. Bar. non tantum respon dent, sed etiam contendunt, eundem tex. esse pro Bar. intelligētes l. C. pręcedentia verba declarare ex statim sequentibus ibi. [Si autem euidentis calumnia detegitur, & transactio imperfecta est, repetitio datur.] Ex his verbis pro Bar. arguit Anto. Borg. in d. c. cū causā, num. 32. & Cagnol. hic nume. 78. vers. quarto: & Hispanus Xuar. d. alleg. 22. Dicunt enim ex hac lēio-

læsione detegi euidentem calumniã
ex. d. l. si quis cum aliter: secundum cõ
munem intellectũ, quo hæc læsio do
lo equatur: & ex præsumptione. l. om
nes. §. Locius. ff. quæ in frau. cred. &
in hunc sensum dict. l. in summa, ci
tat Soci. iun. cons. 144. lib. 1.

Ego verius puto ex illa. l. non ne
cessariò probari, nec necessariò im
probari opinionẽ Bar. Possunt enim
verba l. C. variè accipi: nec eo tẽpo
re cogitari poterat de remedio hu
ius. l. quod Iureconsultis incognitũ
fuit: nec verba. d. l. rectè applicari vi
dentur ad terminos opinionis Bart.
loquẽtis de æstimatione dubij euen
tus: cõsiderando q̃ pro iure vel euen
tu causæ communiter daretur quan
titas duplo maior: & ita cessat obie
ctio. d. l.

22 Alex. etiam Aret. & plures contra
Bar. citant tex. in. l. si superstitẽ. C. de
dol. sed alij pro Bart. eandem. l. retor
quent, vt refert lat. in. d. l. si quis cum
aliter, nu. 13. Agitur in ea. l. de trans
actione inter patrem & filiam: gesse
rat enim pater tutelam & curam fi
liæ, cuiq̃ bona administrauerat. Re
spondet autem Imperator in. 1. par
ex transactione posse patrem excipe
re, si a filia conueniatur: vel actionẽ
omnino tolli, si nouatio & acceptila
tio interuenit: deinde subdit loquẽs
cum ea filia, [sanẽ si læsa es immodi
cẽ, nõ de dolo propter paternam ve
recundiam, sed in factum actio tibi
tribuenda est.] Citantes. d. l. contra
Bart. inducunt verba. l. dum inquit,
ob paternam verẽcundiam, ibi ne
gari actionem de dolo: quasi sine du
bio inter alias personas daretur, qđ
esse non poterat absq̃ vero dolo: &
ideo putant in ea. l. necessariò præ
supponi dolum vltra immodicam
læsionem: hæc enim non præstat do
li actionem, vt constat ex nostra. l. &

ex. c. cum dilecti, de empt. & vendi.
vnde colligunt ex. d. l. transactionem
ob solam læsionem etiam maximam
non rescindi: Alij pro Bar. retorquẽt
eandem. l. ponderantes alia eius ver
ba, ibi, [bona fide,] quasi in ea. l. ex so
la magna læsione arguatur dolus ad
rescindendam transactionem: & ita
Fulg. ibi. Receptor autem interpre
tatio videtur, q̃ in ea. l. vltra immodi
cam læsionem dolus requiratur. Ita
enim apertè sentit gloss. ibi in verbo
[læsa,] & Alberi. Salic. & latius pro
bat Alexan. ibi per. l. dolus, infra hoc
titu. & cum Alexan. Curtius senior
cons. 66. nume. 26.

23 Ego in ea DD. varietate verius ar
bitror, dict. l. magis facere pro opin.
Batto. Ibi enim nulla adsunt verba,
quibus colligatur alia doli probatio,
nisi ex immodica læsione. Imò supe
rius dixerat Imperator transactionem
fuisse bona fide: & consequenter ma
gis adduci debeat ea. l. ad probandũ,
quòd transactio ob immodicam læ
sionem rescindi potest. Nec obstat
argu. gloss. & DD. ex. d. l. dolus, infra
hoc tit. vbi dolus ex machinatione,
non ex quãtitate læsionis probari di
citur. Quo fundamento, quasi perẽ
ptorio, ita securè resoluit Alex. in. d.
l. & Curt. in dict. consil. Respondeo
enim, & intelligo, in dict. l. dolus, agi
de emptore & venditore: idemq̃ di
ci posse de alijs simili modo contra
hentibus, incidere læsione in pretio
seu in quantitate, vt constat ex ver
bis eiusdem. l. & tunc verum erit di
cere cũ Alex. & Cur. cessare actionẽ
de dolo, etiam si maxima læsio repe
riatur. Quod colligitur etiam ex scri
ben. hic & in. d. l. si quis cum aliter &
d. c. cum dilecti, & c. cũ causa, scrip
sime citatis. Cuius rei euidens ratio
est, quia tunc vterq̃ ex contrahenti
bus cõtrahere volebat: nec alter alte
rum

rum in actu principali circumueniebat. Circumuentio autem in pretio, tam à dolo abesse censebatur, ut quo dammodo naturaliter licere diceretur, iuxta sepe citatum. §. idem Pomponius. l. in causæ. ff. de minor. cum traditis supra ad finem. i. cap. At in d. l. si superstiti, ex sola magna læsione probatur dolum, eo q. pater administrauerat sua bona & vxoris, cui filia successit, ut litera habet: deinde gessit tutelam & curam filie: postea vero trālegit cum filia, eamq. immodica læsione affecit: ab eadem liberationem extorquens, quasi ei satisfecisset: in quo recte Imperator dolum versari respondit. Non enim poterat pater in facto, proprio & ijs quæ gesserat, & notissima habebat, iuste ignorantiam prætere: iuxta vulgarem reg. l. fin. ff. pro suo: & ita intelliguntur verba d. l. dolum, ibi, [qualitate facti,] quod in simili specie recte aduertit Socin. nepos conf. 144. num. 3. l. b. i. probaturq. ex l. qui cum tutorebus. §. qui per fallaciam. ff. de trāsac. & ita resolutio in d. l. si superstiti, ex sola immodica læsione probari dolum, idq. ex prædicta ratione: ita bene sentit Petrus Loricus, de pactis, axiom. 91. atque inde notabiliter, ultra scriben. exemplificabitur reg. l. dolum. C. de dol. ut ex perspicuis in dicijs dolum probetur, & ita ex eadem specialisatione. d. l. limitetur reg. huius. l. & d. l. dolum, infra eodem: sic eleganter has. ll. conciliando, quas Alexan. & Curt. vbi supra, ex diametro pugnare putabant, nisi extra læsionem ipsam subaudiretur dolum in d. l. si superstiti, quod diuinatoriū est, & nõ necessarium, ex hic resolutis.

24. Ad d. l. si superstiti. C. de dol. aduertit etiam quod eius auctores fuerunt Diole. & Maxim. conditores huius. l. ut sic verbum illud, [immo-

dicè,] melius referatur ad grandem læsionem, de qua in hac. l. nõ autem ad quantitatem duorum aureorum, ut gloss. & DD. ibi variando, referebant ad l. si oleū (vel secundum alios libros. l. 9.) §. fin. ff. de dolo. Quod suaderetur, attentare super qua ibi transactio fiebat, nempe super totis bonis filie, & hereditate matris eiusdem: vnde quoad ea bona, non poterat quantitas duorum aureorum immodicam læsionem inducere, nec de ea credendum est sensisse Imperatorē, arg. l. scio. ff. de in integ. resti. Ex quibus etiam tollitur diuinatoria quorūdam interpretatio, quos ibi refert Alber. & male sequitur Alexan. violenter intelligentium verba illa tex. [si immodice læsa es,] maxime, quasi idem futurum ibi esset, cessante immodica læsione, quod est aperte contra literam & mentem. l. & contra naturā conditionis quæ ibi resultat ex dictione, [si,] qua utitur Imperator.

25. Credo etiam, cum in ea. l. ex læsione colligatur dolum ob specialem rationē de qua supra, iam plenius succurrendum fore parti læsæ: tum vel eadens non habeat electionem de qua in hac. l. quæ ei non datur, vbi fuit in dolo, secundum Paul. Castr. & communiter DD. hic & alibi, ut deducemus in 2. part. tum etiam, ut in casu d. l. restitui debeat parti læsæ totum quod ad eam pertinebat: non solum id quod daretur pro dubio euentu iuris vel causæ ipsius. Tunc enim non tam agitur remedio huius. l. quàm actione doli, quæ ibi generaliter conceditur: specialiter verò ob reuerentiam parenti debitam negatur: eius loco concessa actione in factum: Et sic nouè & verè explicatur decisio d. l. ostenditurque in casu eiusdem. l. attendi læsionem respectu totius rei, non tantum dubij euentus.

Ex præ-

26. Ex prædictis cōprobatur opinio Bart. respondeturque obiectionibus quæ contra eum adducuntur. In tanta autem DD. varietate distinguunt aliqui, ut opinio Bart. procedat, quando excessus vel læsio nō esset simpliciter vel parum ultra dimidiam, sed multum supra eam. Ita respondebat Corn. quem sapissimè retulit & sequutus fuit Dec. ut per eū in. l. cum te nu. 1. C. de transac. Idem Dec. cōf. 60. nu. 4. & cōf. 203. & 216. & 479. Aymo. cōf. 151. nu. 26. Cagnol. hic, nume. 80. & in. l. si quis maior, nu. 37. C. de transac. Thomas decif. 66. nu. 48. Soci. nep. cōf. 129. nu. 48. & cōf. 144. nu. 8. lib. 1. & cōf. 98. nu. 18. lib. 2. & Moli. ad Alex. cōf. 42. nu. 11. lib. 1. Quæ concordia æquitatem habet, sed iure non probatur. Lex enim solum respexit, an læsio sit ultra dimidiam, non vero an multum vel parum excedat. Item ea traditio rem per se obscuram obscuriorem facit: difficillimè namq; verificabitur, an excessus ultra dimidiam magnus sit vel parvus.

27. Aduerto tamen ultra DD. ex ea distinctione facilius læsio succurri, q̃ ex opinione Bart. Nam Bart. & qui eum sequuntur, requirunt probationem læsionis respectu dubij euētus, seu eius quātītatis quæ daretur tempore transactionis pro iure vel causa partis læsæ. Cuius rei probatio nunquam fere dabitur, nemo enim vult lites emere: quia de causa plures à Barto. opinione recesserūt. In hac verò concordia Corn. attēdetur læsio ex valore & quātītate totius rei vel causæ, & ex quantitate accepta in transactione: & ita facilius probabitur læsio transigentis, addita probatione iuris sibi in ea recompetentis: quæ re solutio cōprobabitur ex Ioan. Imol. in cap. quinta vallis, colum. 32. verf.

forte tamen, de iure iur.

28. Nec omitto q̃ etiam concurrente tali læsione nimis ultra dimidiam, non potest applicari recepta doctrina de dolo reddente nullum ipso iure contractum bonæ fidei: quod incautè scripsit Cagnol. hic, nu. 81. nō aduertens, q̃ tunc læsio quantūcūq; enormis, poterat tantū comparari dolo incidenti, non autem danti causam conuentioni: ut sic non possit ipso iure irritare, secundum easdē receptas traditiones, quod satis probatur ex hac. l. & cap. cum dilecti, de empt. & vend. dum indistinctè præsupponunt cōtractum valere, etiam si læsio enormis sit, siue parum, siue nimium ultra dimidiā: probatur magis ex. l. dolus, infra hoc tit.

29. Tutius etiā procedet opinio Bart. (& facilius quā ipse senserit) quando læsus erit miles, vel rusticus, vel fœmina, vel similis persona: tunc enim maior æquitatis ratio est, ut eidē simplici personæ succurratur, ex Bal. hic, nu. 7. & in terminis ad rescindendam transactionem notat Dec. d. cōf. 60. ad finem. Cagnolus in. l. si quis maior, nu. 36. C. de transac. Soci. nep. d. cōf. 144. nu. 32. lib. 1. & ultra eos ad materiam huius. l. ita pro rusticis & ignaris egregiè notat Paul. Castren. in. l. item si pretio. §. fin. ff. loca. quibus adde rex. optimum (tales personas quodammodo minoribus ætate æquantem) in. l. cū de indebito, ad medium. ff. de proba. cōducunt quæ tradit Hippol. singu. 18. Capitius decif. 159. nu. 23. & quod notat Bal. in c. fin. nu. 14. de confes. glos. notab. in Authen. de incestis nup. §. 1. verbo, [sciens:] quam extollit Alex. in. l. iustè possidet, nu. 35. ff. de acqui. poss.

30. Sic etiam opinio Bart. facilius obtinebit in eo qui læditur, transigendo cum tutore suo, vel curatore, vel

K admi-

C. de rescind. vend.

administratore. In his enim ex læsione probatur maligna occultatio: ob quam etiam aduersus transactionē succurrendum est, per. d. l. si superstiti. C. de dolo. de qua supra eodemq; modo tutius procedet opinio Bart. Imo etiam ex minorilæsione, quando transactio fieret cum debitore fugiente, vel qui esset in loco, in quo iustitia in eum non posset exerceri, ex ijs quæ dicta sunt sup. hoc cap. num. 7. Facilius etiā rescindi poterit transactio, nec spectato dubio euentu, sed valore rei quando facta est non existente lite, vt notabiliter tradit Cagnol. hic, nume. 81.

31 Opinio autem contra Bart. ne scilicet transactio rescindatur ob læsionem, à multis tutior censetur, quando longo tempore transactio seruata fuit, vt tradit Aymo. conf. 151. nume. 30. Sed hoc non videtur tutum: cum. l. hæc actionē tribuat, quæ tempus à iure habet triginta annorū secundum communem opin. vt sic dicendum magis videatur, tempus iuris restringi non posse, iuxta regul. l. 4. §. si quis cōdemnatus. ff. de re iud.

32 Alij etiam tradunt, non procedere opin. Bart. nec transactionē ob læsionem rescindi posse, quando concurrat geminatus consensus, nempe ex alio actu vltra ipsam transactionem. In quo tamen variant DD. vt refert Aymo. d. conf. 151. nume. 31. Ita tamen tradit Dec. conf. 216. ad finem, quem sequitur Chass. in consuet. Burg. Rub. 7. §. 12. nume. 37. fol. 273. col. 4. vers. aduerte. Facit text. in l. cum fidei. C. de non nu. pecun. secundum communem intellectum, & l. si mulier. C. ad velleian. quæ opinio intelligenda esset, quando secundus non haberet causam excusationis: secus si in eo concurreret idem error, eademve causa primi consen-

sus transactionis, argu. doctrinæ Bar. receptæ in. l. penul. num. 7. ff. de condic. ob tur. cau. Ex quibus melius fortasse quàm alibi resoluitur quæstio & articulus læsionis in transactione ad materiam huius. l.

33 Remediū huius. l. trahitur ab alijs ad æstimationē in rebus dotalibus, vt per Cremen. hic, num. 17. in. 9. ampl. quasi tunc succurri nequeat, nisi læsio sit vltra dimidiā, quod falsum est: cum eo casu minor læsio emendari debeat, vt plenè deduxi in. r. cap. ad. l. si res. §. 1. ff. de iure dot. quicquid inuoluat Cagnol. hic. Addunt alij remedium huius. l. trahi posse ad mulierem læsam in danda ampliori dote, vel virum læsum in accipiēda minori dote. vt tradit Nouel. de dote. 6. par. priuile. 42. & 43. ad finem. Cagnol. hic nume. 63. Mantua. d. lib. 1. locor. cap. 6. & in vxore ita læsa notat gloss. in. l. si ex causa. §. dotis. ff. de minor. & ita Ias. (eam extollens) in. l. si quis cum aliter, nu. 19. Nouel. vbi supra, & cum eo Gregor. Lupus in. l. 56. tit. 5. in. 5. parti. ex quibus ea opinio vt communis securè traditur.

34 Ego verò (quod multis prima facie absurdum videri posset) magis arbitror in ea re facilius virò, quàm vxori succurri debere, vt statim probabo, in vxore autem puto eam opinionem Reipub. perniciosam, prorsusq; reiiciendam. Hæc enim. l. æqui tati nititur quæ suadet, non esse turbanda matrimonia. l. 1. ad finem, & ibi glo. ff. de liber. exhi. nemo autem dubitat, quin matrimonia maximè turbarentur, tristisq; discordia inter coniuges resuleret, si post dotem datam, & virò bene rem familiarem gerente, dos vt excessiua repeteretur. Præsertim cum Imperator alibi indistinctè & securè dicat, non esse vllò iure prohibitum, mulierem omnia bona

bona sua in dotem dare. l. 4. C. de iur. dot. quod etiam suaderetur ex qualitate ipsius rei, cum dos sit pro oneribus matrimonij, & simul vxori seruiat. l. pro oneribus. C. de iur. dot. eidemq; vxori & heredibus restituenda veniat, nec ad hunc casum applicari potest electio quam. l. hæc cōuentio tribuit: virenim nō aliter vxorem duxisset: & sic eius læsio esset irreparabilis. Ideoq; soli vxori ætate minori ex ea causa succurri in iure reperitur. d. §. in dotis. l. si ex causa, & l. i. C. si aduer. dot. Imò nec in minoribus. 2 §. annis id ius vnquam in praxi seruatur.

35 Nec obstat argu. DD. ex æquitate huius. l. nec aliud ex. l. si res. §. i. ff. de iur. dot. de emendanda læsione in estimatione rerū dotaliū. Nam in casu huius. l. & in estimatione rerū dotaliū cōtingit error cōtra tenorem cōuentorum, & contra mentem contrahentium: Plus enim datum vel acceptum deprehenditur, quàm contrahentes intendebant: ideo iuste tunc succurritur læsis, & in estimatione rerum dotalium versatur venditio, vt in. l. plerumq; & l. quories. ff. de iur. dot. at cum viro dos etiam amplissima datur, ipse non plus accipit, quàm sibi promissum fuit: nec aliquid reperitur contrariū tenori cōventionis, qua propter cessat æquitas huius. l. cessat etiam argu. à læsio-

ne in estimatione rerū dotalium: vt merito contra communem opinionem dicamus, non posse contra virū agi, quasi ampliorem dotem receperit, nec DD. advertebāt, in ea re nulli esse modum. De læsione autem scemine minoris in causa dotis latius ago in cōmentarijs restitutionum.

36 Vtro autē ita læsio aptius & equius applicaretur remediū huius. l. si minus dimidia congruæ dotis accepit: quando focer vel vxor cōgruam dotem dare potuisset. In viro enim cessat ratio illa, ne matrimonium turbetur: quod longè magis turbabitur, si desit, vnde eius onera ferantur: facit l. si. C. ad velleia. nec nouum est, post matrimonium dotem augeri vel peti. gl. in. l. obligamur. §. i. §. lege. ff. de actio. & obliga. quam ibi extollit Alberi. & las. in. l. si donaturus. §. i. ff. de condic. ob cau. & in authen. præterea colum. 2. ad finem. C. vnde vir & vxor. Item viro tunc agente ad congruam dotem non fit iniuria vxori, nec ad tempus constantis matrimonij, nec ad tempus eiusdem soluti, & ita in viro nouè probatur (quod dixi) iustius & facilius ei succurri posse quàm vxori. Ex quibus eleganter explicabitur text. in. §. fin. l. iure succursum. ff. de iure dot. vltra iam tradita supra hoc cap. & cap. i. huius partis.

K 2 S E.

SECUNDA PARS

L. 2. C. DE RESCIN.

VENDITIONE.

CAPVT. I.

SUMMARIA.

- T**raditur cōmunis opin. ampliāns hāc l. ad lēsonem in diuisione bonorum & agitur de intellectu ex in l. malo ribus. C. commun. utriusque ad num. 5.
- 6 In eodem articulo notabiliter agitur de lēione cōtingente in diuisione facta per sortes, & excutitur aliqua dicta Bal. usque ad num. 8.
- 9 Proponitur q. omīssa a DD. in materia huius. l. res soluiturq; traditio Chas. de eūte bur sam cum eo quod in ea est.
- 10 Infertur ex hac. l. & eius ampliātionibus ad id, quod sepius tradit scriben. an appellatōne em ptionis ueniant reliqui contrāctus, probaturq; con tra innumeros, ueriores esse opin. negatiuā ex ui uerborum, & nu. 11.
- 12 Agitur de intellectu tex. in l. statu liberi. ff. de sta tili. & nu. 13.
- 14 Infertur ad l. in quorum. ff. de pigno. & ostēditur nullam esse difficultatem inter eam. l. & l. fin. C. de reb. alie. in quibus cōciliandis DD. ineptē laborāt.
- 15 Agitur contra aliquos in materia huius. l. de em ptione uel uenditione facta per procuratorem, & num. 16.
- 17 Infertur ad utilem. q. an procurator cōstitutus ad uendendum, possit uendere per substitutum.
- 18 Infertur ad q. eius, qui scit procuratorem suum ex cedere fines mandati, & traditur differentia inter extensionem mandati, & eius inductionem de no uo, contra quam plures.
- 19 Tentatur noua opin. contra DD. ad ampliādam regu. l. diligenter. ff. mandati & explicatur. l. qui putat. ff. eod.
- 20 Agitur de lēione in constitutione, uel subrogatio ne pignoris, & de intellectu. l. si rem. §. omnis. ff. de pigno. act.
- 21 Infertur utiliter ad q. an creditor cōpelli possit ad remittendū pignus uel fideiussorē pro alio aequē idoneo: in quo traduntur multa scitu digna, usque ad nu. 25.
- 26 Agitur de nomine, & tempore actionis competen tis ex hac. l.
- 27 Traditur notabilis species, in qua etiam post lon gissimum tempus non negabitur remediū huius. l.
- 28 Traditur & impugnat opin. DD. tenentiū, uen ditorem uel emptorem, qui scit contra se agi posse remedio huius. l. usucapere non posse.
- 29 Ostenditur effectus resultans ex eo, quod actio hu ius. l. sit personalis: & examinatur traditio Bald. hic, & traduntur aliqua utilia, usque ad nu. 31.
- 32 Probatur contra omnes scriben. noua opin. in ma teria huius. l. & ornatur aliquāter tex. in l. eris. C. de dona.
- 33 Agitur plenē, & eleganter de intellectu text. in l. in cause. la. 1. §. fin. ff. de minor. & emendantur multa a DD. tradita, usque ad nu. 35.
- 36 Tractatur q. glos. quando in materia huius. l. pe rit res apud emptorem absq; eius culpa, uel apud tertium: & breuiter explicantur multa utilia usque ad num. 40.

SECUN.

79

SECUNDA PARS

L. 2. C. DE RESCIN.

VENDITIONE.

CAPVT. I.

Addunt scriben. cōmuniter hic & vbi que de hac materia tractantes, de cōfessionem huius. l. locū habere in diuisione bonorū: citantq; omnes vt expressum tex. in. l. maioribus. C. commu. vtri. iudi. & ibi glo. Bar. Alb. Bal. Salic. Paul. & alij notāt: idq; receptissimum est, vt per Cagnol. hic nu. 59. & ita consultus respondit Corn. cōf. 240. lib. 4. & Gozadi. cōf. 44. nu. 17.

ante alia verō oportet, verba. d. l. proponere, quæ ita habent. [Maioribus etiā per fraudē & dolum vel perperam sine iudicio factis diuisionibus, solet subueniri: quia in bone fidei iudicijs quod in æqualiter factum esse constiterit, in melius reformabitur.] Ex cuius. l. tenore ego aduerto, eam à DD. non bene citari: nō enim proponit in facto tantam læsionem, nec conuento electionem tribuit, & cōsequenter nō potest dici similis huic. Quamuis iidem Cæsares vtriusq; athores fuerint: ex alijs igitur iuris partibus explicandū est quod generalibus verbis in ea. l. continetur.

2 Mitior etiam scriben. non aduertisse, cum ea. l. generaliter permittere videtur rescissionem diuisionis in æqualiter factæ, ob stare nimis reg. §. idē Pōponius. l. in causē. ff. de minor. magis verō ob stare reg. l. si. ff. famil.

ercisc. vbi habetur, diuisionem etiā absq; iudice factam rescindi nō posse, nisi auxilio ætatis: & ita tex. in. l. si maior. C. commu. diuid. Nec contrarium probat text. in. l. si post diuisionem. C. de iur. & fac. igno. ibi enim non ex sola inæqualitate vel læsione in pretio rescinditur diuisio, sed ex eo q; postea constitit, alterū non esse cohæredem, vt per DD. ibi, & in simili tradit Dec. cōf. 475. nume. 30. & cōf. 525. nu. 6.

3 Posset autem ea. l. intelligi substantente causa rescissionis ultra læsionem alterius partis: vel vbi inæqualitas resultaret ex errore computationis, iuxta text. & notata in. l. vna. C. de erro. cal. cuius materiam ornabis ex Hispano Castil. in. l. 27. Tauri. Apud Lusitanos. verō minor læsio sufficit, vt hæreditatis diuisio reuocetur: nempe si alter ex cohæredibus lædatur in sexta parte portionis sibi competētis: dummodo agat intra annū: iuxta Ordinationem lib. 3. tit. 82. §. penul. & lib. 4. tit. 77. §. 31. Quod deductum videtur ex doctrina Bart. in l. societatem. §. arbitrorum, nu. 25. ff. pro soc. Panor. in cap. quinta vallis, nu. 33. de iure iur.

4 Aduertendum magis est in hoc articulo, dū enim DD. cōmuniter tradunt, hanc. l. procedere in diuisione bonorum, non obscure significant, competere tunc electionem cōden-

K 3 ro:an

C. de rescind. vend.

to: an consentiat rescissioni diuisionis, vt alia fiat: an velit supplere, q. in isto precio deest. Et ita speciatim notat Bal. in d. l. maioribus. C. commu. vtri. iudi. addens quod libellus tunc ineptus erit, nisi alternatiue concludat, conuento electionem tribuendo. Cinus autem & Petrus ibi contrasentiunt, apertè concludentes non audiri tunc conuentum, qui in pecunia satisfacere velit: sed præcise tene-ri in rebus ipsis diuisis, vel q. iterum fiat diuisio: & ita Alber. et Fulg. ibi & Ioan. Fab. quos sequitur Molin. de cõmerc. q. 14. nu. 182. & in consue. Paris. §. 22. nu. 24. & ita apud Lusitanos probat d. Ordin. lib. 4.

5 Mouetur hi DD. principaliter ex eo quod diuidens non intendebat vendere, nec precium ex certa re, sed æquale portionem pro iure suo in eisdem bonis cõsequi. Quod fundamentum mihi fragile videtur, quia per satisfactionem pecuniariam fit redemptio ad æqualitatem, vt dixi supra in. 3. c. 7. par. per aliquas. h. & c. ad questiones, de rer. permut. Minus obstaret aliud fundamentum Molin. arguetis, in diuisione magis agi de distrahendo, quam de contrahendo: potius enim in diuisione datur commutatio reciproca, vt patet ad sensum. Ideo q. diuisio dicitur vëditionis vim habere, l. 1. C. commu. vtri. iudi. Nō tamen mihi displicet opi. Petr. Cin. & aliorum de quibus sup.

6 In eodem articulo diuisionis memorabilius est quod scripsit Bal. in d. l. maioribus, nu. 3. ampliand. communem sententiam in diuisione quæ fieret per sortes: vt etiam tunc succurratur ei qui læsus fuenit vltra dimidiam: & ita Pau. Cas. ibi, & ita consuluir Bal. & dixerunt alij quos refert Tiraq. de primogē. q. 17. nu. 93. idq. ex Bal. nimis commendat Franchus

in Rub. de appel. nu. 10. sequitur Ias. in l. si duobus, nume. 10. C. commu. delega. Dec. in c. licet causam, nu. 18. de proba. Sed in contrarium vrget tex. in l. de fideicommissio, C. de trāsac. cum ibi traditis ab Alex. & alijs extollentibus eam l. quam dicit lingu. Bal. in l. cū archimedorā, nu. 3. C. vt in posleg. & Boer. decis. 147. nu. 7. & alij relati à Tiraq. in l. si vnquā, verbo. donatione, nu. 110. Magis etiam obstat quod notat idem Bal. in l. ait prætor. §. vltimo, ff. de minor. dicens quod in iudicio fortis non datur restitutio minori: sequitur Ant. Gom. in lib. de contrac. cap. 14. nume. 4. in fine. Nemo autē dubitabit, frequentius negari posse remedium huius l. quam auxilium ætatis, & econtra cõcesso remedio huius l. multo magis competeret beneficium restitutionis minoribus. 25. annis, facit l. si maior, C. commu. diui.

7 Huic difficultati satisfacere conatur Tiraq. d. q. 17. num. 92. & seq. cõciliando Bal. (qui sibi cõtrarius videtur) vt eius opinio affirmatiua in d. l. maioribus, procedat, quando ex alia vel sorte resultat læsio vltra dimidiā: opinio autem negatiua procedet regulariter quando læsio tanta nō est. Ego verò potius dicerē Bal. ex more variasse eius enim verba eam cõcorādiā non ferūt. Nec restituitur minor ex euentu, sed ex incõsulto initio. d. l. de fideicommissio. l. verum, §. sciendum, ff. de minor. vnde videretur q. in diuisione facta per sortes nō appli- caretur remedium huius l. læsio enim ex tempore contractus iudicatur, l. si voluntate, infr. eod.

8 Posset fortasse is articulus aliter & melius explicari, & Bald. varietas conciliari vt succurratur etiam maiori læso in diuisione facta per sortes, quando sortes ipse per errorem tam

inæqua-

in æqualiter factæ sunt, earumq; error postea deprehenditur: tunc enim partes nihil forti seu euentui scienter commiserunt. Secus verò quando à principio partibus scientibus fieret fortes inæquales, vt alteri posset maior portio obuenire: quia tunc congruit argu. quod adduci solet de cōuentione reciproca. Quæ distinctio & concordia rationem habet, quia si error fuit in distributione vel æstimatione rerū, & inde resultauit magna inæqualitas in sortibus, iuste replicabit is cui inferior sors contigit, contēdens q; si sciret sortes esse tam inæquales, noluisset ius suum certū, aleæ seu fortunæ cōmittere. In quē sensum cōgruē accipi possunt verba d. l. maioribus: quod circa minores. 25. annis latius tradimus in cōmentarijs restitutionū. Et secundum hanc distinctionē cessat argu. d. l. de fideicommissio, quæ loquitur, vbi scienter contrahentes sorti se commiserunt, & ita. l. 1. C. de pact. ibi, [facta sicut placuit diuisione:] cū ijs quæ egregiè notat Alex. conf. 83. nu. 18. lib. 2. las. conf. 131. col. 2. lib. 4.

- 9 Aduertendum autē est, q. d. l. de fideicommissio, & iura similia dum iustificānt cōtractum dubium & reciprocum, loquuntur de incertitudine æquali vtriq; parti: vnde nō iuuabūt venditorē in casu de quo agit Chasfen. conf. 52. quādo quis alteri vedit marcupium cū eo quod in eo extat.
- * Imò videretur magis dolus venditoris scientis & callidē emptorem decipientis, argu. l. ea quæ commēdan di. ff. de contr. emp. talis igitur incertitudo ex parte emptoris, non tollit remedium huius. l. si vëditor pretiū certū petit pro bursa cū eo qd in illa est. Secus fortasse si pretiū committitur arbitrio alterius, iuxta. l. fin. C. de contrah. emp. vt non possit in vendi-

rore maior certitudo vel calumnia dari: quasi tunc æqualis sit vtriq;que incertitudo: vereq; militet ratio. d. l. de fideicommissio, & l. si ea lege. C. de vsur. cum similibus.

- 10 Constat verò ex multis supra deductis, decisionem huius. l. loquētis de venditore & emptore, trahi ad alios contrahentes: & sic aptè hic applicatur id quod apud scriben. sæpissime traditur, appellatione emptoris & venditionis comprehendī ceteros contractus. In id autem vbiq; citari solet text. in. l. statuliberi. 29. §. fin. ff. de statulib. cuius verba ita habent. [Quoniā lex. 12. tabularū emptionis verbo omnem alienationē complecti videtur.] Quē tex. ad hoc axioma notauit gl. in. l. 1. §. eam rem. ff. quæ res pign. oblig. poss. glo. in. l. 2. C. de vsucap. pro emp. & ad hoc eundem rex. dicit singu. & meliorem de iure Bal. in. d. l. 2. idem Bald. in. c. litera, nu. 4. de dilat. & ita illū tex. notat Panor. in. c. 1. nu. 2. de furt. Fulg. in. l. fi. C. quod met. caus. idem Fulg. in. l. 2. C. de patr. qui fil. distr. Aret. conf. 125. nu. 3. las. in. l. voluntas, col. 1. C. de fideicom. Fabia. in tract. de emp. & vend. q. 2. nu. 1. Feli. in. c. fin. nu. 5. de accus. Matth. Afflic. in. c. 1. nu. 62. per quos fiat inuesti. Soci. nep. conf. 129. nu. 13. lib. 2. & conf. 73. num. 10. eo. lib. Hispa. Burgē. in rub. de emp. & vend. col. fi. Hispan. Ioan. Lupi in rub. dedona. int. vir. & vxor. §. 16. nu. 9. Hispa. Segur. in tract. de bon. constan. matr. Hispa. Duen. reg. 239. Firmian. de Gabel. 3. part. 8. partis: & ita innumerī, quos citat Tirāquel. de retrac. ligna. §. 1. glos. 2. in princ. qui ad id adducunt etiam text. in. l. sicut. §. vëditiōis. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solu. quem citat Soci. nep. vbi supra: & Fran. Baldui. in rub. Insti. de de empt. & vend.

C. de rescind. vend.

11 Aduersus eam scribentiū turbam alia numero nō inferior opponi posset ex statim citandis, & ex relatis à Tiraq. de retrac. ligna. §. 1. glo. 14. ex nu. 28. ex quibus colliges plures sibi ipsis aduersari. Et omissis multis secure dicendū est, labi supra citatos, & omnes qui scripserunt & putant, emptionis appellatione omnē conuentionē contineri ex vi verbi. Id enim notoriē falsum esse deprehenditur ex l. 1. ff. de contr. empt. quæ distinguit nomē & cōtractū emptionis ab alijs: & l. iuris gentiū. ff. de pact. & ita text. in l. si pupillorū. §. si pretor. ff. de reb. cor. Idē probat euidenter text. in l. si ff. de condi. ob causam. Text. etiā in l. itē legatō. 47. vel. 49. §. 1. ff. de lega. 3. Sed ineptū magis q̄ subtile videt iuribus id probare, cū ad sensum constet: nec aliud significet distinctio titulorū. C. & ff. de vlucap. pro emp. p. dona. pro lega. cū alijs. Et ita melius aduertit Bal. in. d. l. si. ff. de condi. ob causam. Idē Bal. in. l. 1. nu. 4. C. de rer. permut. Bal. in. c. 1. nu. 12. de alien. feud. Paul. post antiquos in. l. quicunq̄. §. 1. ff. de instito. Pau. in. l. 1. nu. 10. in si. ff. de rer. permut. Nec obstat iura, quæ in cōtrariū adduci solent, loquuntur enim ex vi & identitate rationis, nō ex proprietate verborū, v̄t colligitur ex nonnullis supra citatis melius sentientibus: & ita Ioan. Plat. in. l. quem admodū, nu. 2. C. de agric. & censu. Ias. in. d. l. si. col. pen. ff. de cōd. ob causam. ita sentit Plat. in. l. 1. nu. 3. vers. itē est argu. C. de fund. patrim. & ita saluantur multa quæ DD. inferunt quorū fundamētū ex vi verbi falsum esset, ex vi autē rationis sustinebit. Et ita accipi debet Barto. in. l. filiusfam. §. diu. q. 8. ff. de legat. 1. vbi latissime Crot. ex nu. 114. & notabiliter Alcia. ex nu. 34. Rip. nu. 100. & quæ tradit Fabian. de emp. & v̄d. q. 2. in princ.

Sic enim videmus hāc. l. (quæ nouū ius induxit, vt supra probauī) & tamē cū loquitur de v̄dicatione, ampliatur ad alias conuentiones ex identitate rationis, non ex vi verbi: quod etiam cōprobatur ex notatis à Gamara in trac. de exten. nu. 100. Collect. in. c. vt super, nu. 11. de reb. eccle. nō alte. Et ita cessat confusio quæ resultat ex traditis à Fabian. vbi supra: à Gozad. conf. 90. nu. 13. & a Rauē. in Alphabeto iuris, verb. alienatio. Et ita resolues quod inuoluit Ias. in. l. 1. nu. 6. & seq. ff. de rer. permut.

12 Speciatim verò ad Pōponium in d. l. statu liberi, (qua DD. maximē de cipiuntur) facit prædicta cōsideratio à vi rationis, quod variando magis probat Ioan. Imol. in. l. in ædibus. §. 1. nu. 6. ff. de donat. Sed & aliter explicari debet, vt bene sensit Bal. in. d. c. 1. ad si. nu. 12. de alien. feud. & magis explicat Ias. in. d. l. iuris gentiū, col. 3. ff. de pac. nempe l. C. in. d. l. referre antiquitatē. l. 12. tabularū: apud quā ob penuriam vocabulorū, & quia ad huc non ita tradita erat distinctio cōtractuum (vt hodie habetur) emptio nis verbum latius patebat, latiusque accipiebatur: & ita Steph. Forca. neminem citās, dialo. 47. nu. 5. & ita videtur sentire Alcia. in. l. alienationis verbū. ff. de verb. signi. & Franc. Cōnan. (eius rei rationem asserēs) in cōment. iur. lib. 7. c. 6. in princ. Quæ interpretatio iuari potest ex text. in. l. verbis legis. ff. de verbo. significa. vbi l. C. refert, quāto latius acciperetur verbū legare apud antiquos, & l. 12. tabularum: quod tamen hodie legibus & statutis etiam locū haberet, vigente eadem ratione, vt ibi tradit Alcia. contra conf. Cornei: Et ita Lusitanus Noger. in rep. rub. de leg. 1. & ibi Aymo. ad fin. Ex quo reprobari omnino debet, quod respondit

Dec.

Dec. (verbis adhærens) conf. 196. cōtra quem melius vide Rip. in l. 2. nu. 4. ff. de lega. 1.

- 13 Ex qua declaratione ad d. l. statu-
liberi, cessat fragilis alia explicatio
antiquorū, & Plūbini ibi dicētiū esse
* ibi speciale fauore libertatis. Nec o-
mitto aliud, qđ à nullo ex tot DD. su-
pra citatis tactū videtur: Ideo sæpius
apud iuris conditores exprimi vēdi-
tionis verbū vt alias conuēctiones cō-
prehendat, qđ cōtra exprimatur alia
species cōuentionis ad comprehen-
dēdam venditionē: quia scilicet ven-
ditio censetur frequētiore, & ideo cre-
brius ad exemplū occurrit, iuxta tex.
in l. iusto. 44. ff. de vīucap. glo. in l. 2.
verbo. contrahitur. ff. de vīucap. pro
empt. Vnde lex loquens in vno casu
ob frequentiore vsum non exclu-
dit alios. iuxta glo. l. vnicā, verbo spo-
sam. C. de rapt. virg. cum multis cita-
tis à Tiraquel. de retrac. ligna. §. 20.
nume. 4.

- 14 Ex prædictis verò de verbo em-
ptionis, cessat oppositio & difficul-
tas ineptē à DD. obiecta (qua mirē
torquētur) de l. si. C. de reb. alien. nō
alien. cū l. in quorū. ff. de pignor. In
hac enim ait. l. C. prohibitum in cer-
to loco emere, nō prohiberi pignus
accipere: cuius contrariū colligi pu-
tant ex d. l. si. vnde variē cōciliare ea
iura nitūtur, multaq; præposterē cō-
miniscuntur, vt tradit Bart. in d. l. in
quorum Alber. in d. l. si. Crotus in l. l.
filiusfa. §. diui. Chaf. in consue. Burg.
rub. 4. §. 1. col. 2. Berous in c. nulli, nu.
24. de reb. eccles. nō alien. Neguz. de
pign. 2. par. 3. memb. nu. 70. cum mul-
tis sequen. Sed omīssis multis ineptē
* scriptis à supra citatis, verisimē dicē-
dum est neutram illarum legum al-
teri vllō modo aduersari, nec inter
eas vllam difficultatem esse: quia. d.
l. in quorū, loquitur de prohibitione

emptionis, & sic certē conuentionis
vel certæ speciei, secū dū supra dedu-
ctat. d. l. si. loquitur de prohibitionē
alienationis, & sic generis, sub quo
oēs alienādi species cōtinent, vt pro-
bat tex. in Auth. de non alien. §. alie-
nationis: iuncta doctrina l. C. in l. itē
legato. §. interest, de lega. 3. & glo. in
l. si causa cognita, verb. peremisti. C.
de transac. quod sensisse vidētur ad
illa iura antiquiores relati à Bart. in
d. l. in quorum, & glo. in d. l. si. verbo.
vel hypothecariam. Et ita cū Petro
resoluit Ioan. Imol. in c. 2. nu. 31. de
feud. quam resolutionem vt nouam
tradebat Barba. in Rub. de reb. eccl.
non alien.

- 15 Loquitur hæc. l. de vēditore læso:
extenditurq; communiter ad alios
contrahētes, quibus ob læsionem in
pretio non succurrit, nisi læsio sit vl-
tra dimidiam: Quam decisionem ali-
qui restringere tentant, vt procedat
in cōtrahentibus per se ipsos: qđ si læ-
si fuerint per procuratorem, putant
sufficere læsionē in sexta parte: Paul.
hic, nume. 5. ex Bart. in l. societateni.
§. arbitratorum. num. 25. ff. pro loc. qui
tamen id non firmat: & quamuis ali-
qui inuoluant, & cum eis Burgen. in
cap. cum dilecti, nume. 44. de empt.
& vend. Contrarium verius & rece-
ptius est, vt regulariter decisio huius
læque procedat in contrahente per
aliū, vt per se ipsum, secū dū Pa-
norm. & plures in cap. cum causa, de
empt. & vend. vbi Burgen. num. 25.
hanc dicit communem opinionē, &
ita Alex. in l. si quis cū aliter, nu. 18.
in fine. Licet Aretin. ibi inuoluat: &
melius ibi aduertit Roma. citās text.
clarū in l. si voluntate, infra in hoc tit.
& ita Aret. conf. 126. col. 2. vers. non
obstat: & Cremen. hic nu. 70. in 20.
ampli. & Iacobin. à sancto Geor. in l.
2. C. si aduer. venditio. Angel. in §.
pre-

C. de rescind. vend.

pretium, nu. 7. Insti. de emp. & vñdi.
& ita Cagnol. hic. num. 166. Ratioq;
huius conclusionis sumitur ex tradi-
tione l. C. in l. cū mandato. 24. ff. de
minor. ad finē, ibi, [imputari debet
dñs, qui tali commisit negocia sua.]
Nec obstat argu. quo contrariū ten-
tabant Bar. & alij, cū facillimē satis-
faciunt prædicti tenētes hāc receptā
sententiā, & Alex. in l. si superflite.
C. de dolo: facit pro cōmuni text. in
l. Papinianus. 2. 6. ff. de publicia. ibi, [a
procuratore distracta emptorē tue-
bitur prator.

16 Saluatur tamē aliquāliter opinio
contraria, vt facilius succurratur cō-
trahenti per procuratorē: quia sciēs
verum rei pretium nō iuuatur reme-
dio huius. l. secundū communem
opin. vt deduxi supra. 2. cap. 1. part.
Minusq; iuuatur qui donauit resi-
duum: attamen scientia vel donatio
procuratoris constituti ad venden-
dum vel locandū aut permutandū,
non auferet remediū huius. l. vt colli-
gitur ex Bald. hic. nume. 18. & tradit
Bürgen. in d. c. cum causa, nume. 58.
Cremens. hic. nu. 92. post Fabian. &
alios quos citat. Facit. l. filius. ff. de
dona. l. creditor. §. Luricius. ff. mādā. l.
cōtra iuris. §. filius. ff. de pact. Ex præ-
dictis etiā cauebis ab errore Alber.
* hic, ad finem, scribebentis q. si procura-
tor vedit pro minori quā dimidia
parte iusti pretij, nō transferetur do-
minium in emptorem: quod est con-
tra iuris regulas, & cōtra communē
opinionē vt supra. Solum enim suc-
curritur tunc ex remedio huius. l. qđ
præsupponit dominium esse transla-
tum, argum. l. si quidem. C. de prædi-
mino. & l. dolus, infra eod.

17 Ex eisdem infertur ad q. an valeat
tunc venditio facta per substitutum
a procuratore, cui mādātum fuerat
vt venderet in qua. g. Bar. in l. in usu
v. v. l. j. com. ff. pro. 947.

capione. §. 1. ad finem. ff. de diuers. &
temp. præscrip. resoluerē videtur, vt
regulariter constitutus ad venden-
dam rem aliquam non possit substi-
tuere: nec valeat venditio per alium
facta, per tex. ibi: nisi in mandato ex-
plicetur pretium & forma venditio-
nis: quia tūc nihil fere committitur
arbitrio procuratoris: ideoq; poterit
is per alium vendere. Quam resolu-
tionem, vt receptam ex Bart. Bald. &
alijs tradit Ias. in l. 1. ad finē. ff. de of-
fic. procur. Cæsar. Alexan. & Ias. in l.
quod quis. C. de procur. Paul. Castr.
in l. si stipulatus fuerim. ff. de verbo.
oblig. Sed hæc resolutio posset con-
trouerti, vt per Alexand. vbi supra,
quod omitto: ex ea tamē vtiliter de-
clarabis text. in cap. 1. in fine, de pro-
cur. in. 6.

18 In eodē articulo de laesione in ven-
ditione vel alia cōuentione inita per
procuratorem, vtilis inspectio con-
gruit, quando procurator lædit do-
minum scientem: vel eo etiam scien-
te, mandati formam excedit: in quo
omissis multis receptior tutiorque
videtur resolutio, vt mādans qui scit
& patitur procuratorem excedere,
non habeat recursum. Secundū glo.
notab. in cap. cū olim. 1. in verbo,
protinus, de offi. deleg. & ibi Panor.
& Feli. & Alex. cons. 84. lib. 5. Feli. in
cap. 1. nume. 12. vt lite non contest.
Ias. in l. si quis iniquum. §. si procura-
tor, nu. 5. ff. quod quisq; iur. Decius
cons. 672. num. 2. & ita accipi potest
tex. in. c. si. de iure iur. in. 6. quod locū
habet in prædictis terminis, præce-
dente mandato cuius limites procu-
rator excedit: tunc enim scientia &
patientia domini extendit manda-
tum: quæ non noceret, nec sufficeret
ad illud inducendū vbi nullum præ-
cederet: vt magis cōmuniter verius-
que receptum est cōtra Innoc. in. c.
ex par-

ex parte decani, de rescrip. secū dūm
Feli. & alios vbi supra. Alex. in l. sepe,
ex nu. 87. ff. de rei iud. vbi tamen mul-
tipliciter Innoc. saluat. Quod etiam
colligitur ex copiose relatis à Tiraq.
de retract. ligna. §. 9. in fine. nu. 12. &
sequen. vbi ipse nō satis explicat. Ex
qua differentia inducendi mandati
quod non extabat, vel extendendi
quod præcedebat, cōperies lapsum
fuisse in signē Paul. Castr. in l. penul.
C. in quib. caus. in integ. rest. non est
* neces. Pau. in l. in caus. §. 1. ff. de pro-
cur. idem Paul. in l. 1. §. 1. ff. de exerci-
to. labitur etiam Ias. in l. 1. §. si procu-
rator, nu. 3. ff. si quis ius dicen. nō ob-
temp. Labitur etiā Ias. Fredus Balbus
decis. 276. & Ioa. Lup. in rep. rub. de
dona. inter vir. & vxor. §. 68. num. 24.
Cauendum item magis est à Matth.
Afflic. decis. 308. & ab Alexan. conf.
157. nu. 12. lib. 2. Nec min⁹ cauē-
dum est à Boer. decis. 281. nu. 11. qui
omnes incautē citant Innocen. in d.
c. ex parte, quasi eius opinio vera &
recepta esset: vt etiam in eodem labi-
tur doctus Riminal. in §. 1. nu. 112.
Instit. quib. alien. lic. & Afflic. lib. 3.
feud. tit. de prohi. feu. alien. per Fede-
ri. §. præretea, nu. 30. fol. 157. col. 1.

19 Quod hic memorare volui, quia
plures decipi possent ex numero &
authoritate tot insigniū DD. incau-
tē tradentiū quod scientia & patien-
tia haberet vim inducendi manda-
tum de nouo: cum vix sufficiat ad il-
lud iam datum ampliandum, ex reg.
* l. diligenter. ff. manda. secundū q̄
non caret difficultate opinio glos. d.
c. cum olim, de mandato extenden-
do ob sciētiam domini, obijci enim
potest generalitas. d. l. diligenter, &
doctrina l. C. in l. sicut. §. nō videtur.
* ff. qui. mod. pign. vel hypo. solu. vbi
nec scientia & patientia nocet, nisi
aliquis actus in facto consistens acce-

dat: quem tex. extollit sepe Bal. vt re-
fert Ias. in l. si quādo. §. si. col. 2. C. de
in offi. testa. & in l. cum alienan. nu.
5. C. de leg. Prædictā vero resolutio-
nem magis commendabis, quia cir-
ca eam immemor supradictorum &
eorum quos citauimus, fuisse vide-
tur doctissimus Molin. in consue. Pa-
ris. §. 14. nu. 18. char. 189. Nec prædi-
ctis obstat text. (qui sepius male
citatur) in l. qui patitur. 18. ff. mādā.
loquitur enim l. C. ibi, de tacente a d
sui vtilitatē, vt glo. considerat: loqui-
tur etiam de accipiente mutuum, &
sic de faciēte aliud realiter vltra sciē-
tiam & patientiam. Quod cōfirma-
tur ex traditis à Bart. Alexan. Ias. in l.
quæ dotis. ff. solu. matti. Feli. in c. nō-
ne, de præsump. & ex supra dictis in-
telligere quod notat in simili Bart. in
l. si. ff. quod cum eo.

20 Tractarunt aliqui, an remediū hu-
ius. l. locum habeat in constitutione
pignoris, vel datione vnus pigno-
ris pro alio: & Areti. in dict. l. si quis
cum aliter, col. 6. num. 6. sentire vi-
detur etiam eo casu procedere reme-
dium huius. l. Sed contrarium tradit
Roma. sing. 551. & tenuit alius rela-
tus ab Aret. & cū Roman. est Negu-
zan. de pigno. 5. par. 1. memb. nu. 42.
& Rebus. in d. 2. tomo ad cōstitu. gal-
lic. tit. de rescis. cōtr. nu. 49. pag. 188.
in quo dubitat Cremē. hic, nu. 114.
in. 16. limi. & nō citato Roma. ita tra-
dit Mantua. d. lib. locor. cap. 6. quod
in pignore generaliter sentit Corn.
conf. 288. nu. 2. lib. 3. ex quibus opi-
nio negatiua in hoc videt recepta.
Pro qua Roma. citat text. in l. si rem
alienā §. omnis, in fine. ff. de pig. act.
ibi, [si vt ipse voluit, sibi cauit licet in
hoc deceptus sit.] Ex pendit Roma.
generalia verba. d. §. dum habet cre-
ditorem tunc non audiendum, li-
cet deceptus sit. Aret. autem replica-
bat

C. de rescinden. vend.

bar, ea verba generalia restringenda
videri ex hac. l. sicut alia iura limitan-
tur ratione læsionis ultra dimidiam.
Sed pro Rom. responderi potest, ver-
ba huius. l. eiusq; mentem non con-
gruere cōstitutioni pignoris, vel da-
tioni vnus pignoris pro alio: quia in
facultate creditoris est, omitti. q. pi-
gnoris, agere de principali debito,
iuxta. l. creditor. 28. ff. si cert. pet. Po-
test etiā creditor alijs modis sibi con-
sulere ad securitatem debiti, etiam si
adhuc de præsentī illud petere ne-
queat, iuxta tex. & DD. in. l. in omni-
bus. 41. ff. de iudic. Matth. Afflic. de-
cis. 108. Alexan. nume. 14. Ias. nume.
16. Ripa. nume. 34. in. l. 2. ff. solu. ma-
tri. Ioann. Lup. in repet. cap. per ve-
stras. §. 1.

att. ad segg. 2. Sed ex d. §. omnis, ultra scrib. colli-
go, nunquam compelli creditorem
ad accipiendum vnum pignus pro
alio semper enim. I. consulti ibi
præmittit, id nō fieri nisi volente cre-
ditore: Aduertendumq; est, q. gene-
ralia verba text. satis comprehendū
casum in quo æquiualens pignus da-
retur: ad huc tamē id cōmittitur vo-
luntati creditoris, vt nec tunc cōpel-
latur aliud pignus accipere: & sic erit
notab. tex. pro Ias. in. l. 2. §. mutui da-
tio, col. 4. vers. 12. fallit. ff. si cert. pet.
post Rom. ibi, cōtra Ang. ibi, contra
Cremen. notab. 54. cōtra Dec. & Ca-
gnol. in. l. plus cautionis. ff. de reg. iu.
contra Neguzan. de pigno. 3. part. 1.
memb. nu. 21. Cōtra quos etiā vrget
fundamentum de fideiussore dato,
quē creditor liberare nō cōpellitur,
licet alius sibi offerat æquē idoneus,
vt nu. sequē. probabimus: & ita de fi-
deiussore ad pignus erit vrge's argu.
quo vtitur I. C. in. l. qui autem. §. 1. ff.
de consti. pecu. Nec cōtra hanc opi-
nionem rectē ab Ange. & alijs addu-
citur glos. in. l. si Titio. ff. de pignor.

quæ secundum terminos tex. ibi, lo-
quitur de creditore agente cōtra hæ-
redem debitoris, nō de debitore agē-
te cōtra creditorem: & sic nullo mo-
do sentit, posse debitorem cōpellere
creditorē vt demisso certo pignore,
aliud accipiat: & ita suadet reg. l. id q.
nostrum. ff. de regu. iur. l. sicut ab ini-
tio. C. de act. & oblig.

22. Quæ opinio in pignore, vt dixi, iu-
uatur maximē ex alia cōclusionē cir-
ca fideiussorem: receptum enim est
q. creditor non cogitur liberare fide-
iussorem datum, etiam si alius æquē
idoneus offeratur: & ad hoc notatur
tex. in. l. si mādato meo. 45. §. 1. vers.
item si dum. ff. manda. qui dubitatio-
ne careret, nisi intelligatur in his ter-
minis, cū alius æquē idoneus affer-
tur. Ad quod commendatur istext.
vt per Alex. in. l. 2. nu. 8. & ibi Ias. nu.
3. ff. solu. matri. Ias. in. l. si. num. 43. C.
de iure emph. Ias. in. l. si domus. §. si
fundus, nu. 31. ff. de leg. 1. Quod etiā
intelligunt, licet offeratur alius ma-
gis idoneus, secundum Ias. & Alcia.
in. l. debitorum. C. de pac. Marth. Af-
flic. lib. 3. constitu. rub. 15. nu. 5. Quæ
opinio recepta est in fideiussore se-
mel dato & accepto à creditore: qđ
nō aduertit Decius in. l. plus cautio-
nis, nume. 3. ff. de regul. iur. imme-
mor eiusdem communis opi. quam
ipse Dec. impugnat, in. l. si pater. C.
de collatio.

23. In fideiussore autem non accepto,
sed tantum promisso, receptum est
sufficere alium æquē idoneum dare,
secundum Bal. Paul. Alex. in. d. l. si pa-
ter Ias. conf. 41. nu. 2. lib. 3. Hippo. de
fideius. ex nu. 213. qui omnes mouē-
tur ex tex. in. d. l. qui autem. §. 1. ff. de
consti. pecu. ibi, [alia personam non
minùs idoneam.] Sed text. ille non
videtur rectē adduci: loquitur e-
nim distinguendo, an fideiussor pro-
missus

missus nolit, an decedat priori casu responder simpliciter debitorem teneri: in secundo distinguit, an alius æquè idoneus detur: quasi in priori casu cum fide iussor promissus viuit, non compellatur creditor aliū æquè idoneū accipere. Et ita esset ibi fortissimum argumētum ad ampliatiōnem præcedētis cōclusionis, vt etiā procedat in fideiussore pmissio. Manet igitur ex communi opin. distinguendum esse inter fideiussorem acceptum & fideiussorem promissum: vt creditor priorem nō teneatur demittere dato alio æquè idoneo: secundum sic: & in secundo scilicet promisso, nō tantum loquitur communis opinio mortuo tali fideiussore, sed etiam eo viuente quod nō aduertit Cagnol. in. d. l. plus cautionis nu. 7. ad finem. ff. de regu. iur. Nec etiam eiusdem differentie meminit Ias. in d. l. 2. §. mutui datio, col. 4. vers. vnde cimo. ff. si cer. pet. ibi, [vel promissi:] & ibi Ripa nu. 21. vnde etiam cauebis à Decio in. l. diem functo. nu. 22. ff. de offic. asses.

24 Nec obstant in fideiussore accepto, quæ contra cōmunē opin. adducit. Dec. in. d. l. si pater, prout tex. in. l. illud, vers. ultimo. ff. quod mer. caus. sed tu aduerte q; in eo text. sanetur succurriturq; creditori, nō debitori, vt cōstat ex litera: & ideo causa restituitur in pristinū statum. Nec obstat is tex. cū eo casu fideiussores iam liberati erant absq; culpa sua vt sentiunt Bal. & Ange. ibi: Minus obstat tex. in. l. Labeo. §. si. ff. de arbitr. quia loquitur de cōpromisso finito & fideiussore iam liberato: vnde satis erat in renouatione idoneum fideiussorem prestare, quod est longē diuersum à nostris terminis.

25 Non tamē omitto circa præcedentes articulos, si æquitas principaliter

attendi deberet, posse iudicari contra opinionem eorum qui asserunt, creditorem nō compelli accipere æquè idoneū pignus: cum in ea specie nulla vtilitas nullaq; ratio videatur ex parte creditoris, cui malignè tantum recusanti mos gerendus nō videtur, ex I. C. in. l. in fando. ff. de rei. vend. Nec in pignore militat ratio affectionis quoad creditorem: vt aliās de nūmis inquit I. C. in. l. in nūmis. ff. de in lit. iur. quod iuraretur ex. l. 2. §. penult. ff. de relig. & sumpt. fun. vbi pro via semel data satis est aliam æquè idoneam prestare. Rece priusq; est enim tex. generaliter procedere: nō tantum ob fauorem religionis (vt aliqui putāt) generaliter enim intelligit gl. in. l. si cui. ff. de seruitu. in ultimo scholio: & ita Bart. & Pau. ibi extollescentes glo. licet Ang. & Florian. ibidem cōtra sentiant: & ita generaliter tenuit Rom. licet Ias. cōtra sentiat in. l. 2. §. mutui datio, col. 4. vers. decimo. ff. si cert. petat. & ita generaliter intelligit idem Ias. in. l. 1. §. fin. nume. 8. ad finem. ff. de nou. oper. nun. Ias. in. l. 2. nume. 45. ff. solu. matr. Ias. in. l. si extorto. §. fin. nume. 26. ff. de leg. 1. Cepol. de terni. rusti. cap. 1. nume. 7. Zasius lib. 1. respons. cap. 10. Soci. dicens hanc communē opin. conf. 141. nu. 4. lib. 1. Vnde cauebis à Nouel. de dote. 8. par. priuile. 27. & à Couarru. lib. 3. resolu. cap. 14. nume. 8. vers. item communis: dum securè putant. d. §. specialiter procedere fauore religionis. In fideiussore autem iam accepto, diuersa ratio excusaret creditorem, cum possit magis confidere de vna persona quàm de alia: etiam si vtraq; æqualis videatur, argu. l. scire oportet. §. si. ff. de tutor. & curat. daris: & l. si quis stipulatus. l. 12. §. fin. ff. de verb. oblig. Quæ vt vtilia & non vulgaria hic obiter addu-

adducta; doctis & candidis non displicebunt.

26 Magis ad materiā huius. l. tractat

glos. hic, quod actionis genus detur laeso: refertq; antiquos variasse. Aliqui enim intelligebant hoc casu cōperero iudicis officium seu restitutionem: alii actionem ex eo contractu in venditione & alijs conuentionibus bonæ fidei. Differentia autem nō laeuis esset ex multis traditis à Cagnol. hic, nu. 44. Recepta autem est opinio glos. vt detur actio quæ dūret 30. annis. Bar. & reliqui hic, & cōmuniter DD. vt asserit Fulgo. in. l. in cōtractibus. C. ex quib. cau. maio. glos. & DD. in. d. c. cum causa. de empt. & vendi. Bald. de præscript. 4. par. q. 26. latius Cagnol. hic. Sed apud Luitanos restrictum est tempus huius actionis ad quindecim annos, ex Ordin. lib. 4. tit. 30. §. 5. Apud Gallos verò magis restrictū est ad decēnium, ex constitutione Ludouici. 12. ~~vt refert Molin. in consue. Paris. §. 13. §. 5. nu. 57.~~ Apud Hispanos etiam magis restrictum ad quadriēnium, ex. l. Ordin. vt refert Anton. Gome. in. d. lib. de contrac. cap. 2. nu. 21. ad finem: & fortasse prudenter restrictū fuit tempus huius actionis, cuius vis consistit in pretio & valore rerum. Id autem tempore mutatur, vt docet experientia: & l. C. in vulgari. l. pretia rerum. ff. ad. l. falcid. Nec videtur suspitione fraudis carere, qui post longum tempus se lesū queritur. In praxi etiā sepe deprehenditur in his & alijs falsa probatio: ex quibus consultus videtur restringere tēpus huius actionis. Ego verò tam in cōtractibus bonæ fidei, quā stricti iuris supra. 3. cap. 1. part. probaui opinionem quorundam antiquorum, & Ange. in. l. si id quod aurum. ff. de verbo. oblig. vt ex hac læsione detur condictio ex

lege, licet Bald. & alij & cū ijs Cagnol. hic nume. 40. ineptissime id improbent.

27 Videretur etiam vtiliter dicendum *

vltra scribent. q. limitatio temporis in hac actione locum habeat tātum in contractibus qui ex conuentione cōsumantur: diuersum autem sit in emphiteusi & locatione ad longum tēpus: quia tunc læsio habet causam successiuam, quæ singulis annis temporibusq; soluēdi refricatur: & ideo eius tempus non debet præscriptum cēseri, argu. tex. notab. in. l. cū notissimi. §. in ijs. C. de præscript. 30. vel 40. anno. cū traditis à Ias. in. l. prætor ait. §. si aliquādo, nu. 9. ff. de nou. oper. nunc. Conducunt etiam quæ DD. tradunt, de extendendo tempore ad appellandum, vbi datur graua men successiuum: qua etiā de causa admittunt appellationem ab interlocutoria: vt per Bal. in. l. 2. C. de epif. aud. Felin. in. c. accedens. 2. nu. 15. vt lite non contes. Ias. in. l. ita demum, nu. 5. C. de procur. Felin. in. c. quoad consultationem, ex nu. 21. de re iud.

28 Nec omittendum est quod in pro-

posito scribunt graues autores, cēseri male fidei possessorem, emptorē vel venditorem, qui scit posse cōtra eum iuste agi ex remedio huius. l. & consequenter non posse vsucapere vel præscribere: iuxta. c. fin. de præscript. vt tradit Cagnol. hic, nu. 42. cū Alex. quem refert in quodam consil. lib. 3. quod cōperies in consil. 54. colū. 3. nu. 10. lib. 6. qui ad hoc citat Imol. (id probantē in eo qui scit, posse peti resti. in integrum) in. c. apostolicę, colū. 3. num. 10. de donatio. per text. (quem commendat) in. l. in causæ. 1. §. fin. ff. de minor. Secundum quā resolutionē dicendum erit etiā post triginta & quadraginta annos dari remediū huius. l. aduersus cōtrahentē

qui

* qui sciebat alterum ladi ultra dimi-
diam. Ego verò credo, q. in praxi nō
admitteretur hæc opinio: obstat enim
fortissimè. l. sicut. & l. omnes. C. de
prescript. trigin. vel quadragin. an-
no. Nec scientia lationis inducit ve-
ram malam fidem: vt constat ex hac
l. & reg. l. in causæ. 2. §. idem Pompo-
nius. ff. de minor. nam & de iure ciui-
li mala fides irritaret titulum, tolle-
retq; effectum vsucapiondi. l. nun-
quam. 3. ff. de vsucap. in hac autem
materia nō obstat latione titulus
validus est: vt in cap. cum dilecti, de
emp. & vend. & ideo prescriptio lon-
gissima triginta annorū etiam iurē
canonico procedere videtur, ex tra-
ditis à Pau. & Balbo. in l. Celsus. ff. de
vsucap. à Rubeo conf. 75. Couarru.
in c. possessor. 2. par. §. 7. de reg. iur. in
6. Quia in re pro hac parte ad quietē
reipub. conducunt nimis verba tex.
in Authen. hæc constitu. in nou. §. 1.
col. 8. cum ijs quæ trado in Authen.
nisi tricennale, nu. 11. & num. 39. C.
de bon. mater.

29 Ex supradictis satis colligitur, a-
ctionem quæ lēso datur personalem
esse: ideoq; tunc nō definit trāferri
dominium in emptorē. Ex parte au-
tem venditoris subdit glo. hic, actio-
nem hanc ei dari aduersus emptorē,
etiam si rem ipsam alienauerit: & ita
Bar. nu. 13. Bal. Salic. Paul. num. 16. &
est receptissima sentētia: vt per Cre-
men. hic nu. 186. Cagnol. num. 113.
idemq; apud Lusitanos declarat. d.
Ordinatio lib. 4. tit. 30. §. 6. Sed de iu-
re nō in subtiliter id impugnare vel
limitare nititur solus Fulgos. hic nu.
7. ad finē. Cuius opinio in scholis for-
tasse tutior videbitur: dū contendit,
actionem tunc nō dari aduersus pri-
mum emptorē, nisi alienet sciens vē-
ditorē lēsum posse eum conuenire:
vel nisi ad aliquod pretiū quod em-

ptor ex sua alienatione acceperit, vl-
tra id quod ipse dedit primo vendi-
tori, q. si bona fide emerit, & bona fi-
de distraxerit, nec lucratus fuerit, ex
distractioe rei nō videtur æquum
cōtra eum actionē dari: atq; ita Ful-
go. opinio colorē habet. Sed glo. opi-
nio eademq; cōmunis maiori funda-
mento amplectenda est: si enim ven-
ditori ultra dimidiā lēso negaretur
actio, cū emptor rem ipsam aliena-
uerit, nūquam ferē locus esset reme-
dio huius. l. eiusq; decisio facillimè
eluderetur ad libitum emptoris, qui
statim alienaret, fingens nō plus acci-
pere quā ipse dederit: vel finget se
donare, vt pretij questio cesseret. Item
fraudaretur facultas illa agēdi intra
triginta annos quæ venditori cōpe-
tit, secūdū iuris regulas & receptas
sentēcias: & ideo quoad residuum &
supplementum iusti pretij non vide-
tur recedendum à recepta sententia
glo. Si autem emptor lēsus esset, ipse
que rem alienaret, nō videtur actio-
nem habere aduersus venditorem,
cū facto suo deserit rē habere, &
vēditori electionem adimere: ex mē-
te scriben. & expressim tradit Anto.
Gome. in lib. de contract. cap. 2. fol.
11. colum. 3.

30 Sentit etiam glo. q. si emptor rem
alienauerit, non dabitur primo ven-
ditori actio in singularē successorē,
seu tertium possessorē. Quæ opinio
recepta est, ex Bar. d. num. 13. Bal. nu-
me. 16. Salic. q. 12. Paul. num. 16. Cre-
men. nu. 188. Cagnol. nu. 114. Alex.
cōf. 92. nu. 8. lib. 1. plenius Couarru.
lib. 2. resolu. c. 3. nu. 10. probatur ve-
rò ex iuris regula quæ habet, actio-
nem personalem non transire in ter-
tios etiam rei possessores. l. fin. §. si ff.
de contrah. emp. l. 1. §. si hæres: & ibi
Ias. ad hanc materiam notat, nu. 7. ff.
ad Trebel. probat magis in terminis
text.

C. de rescind. vend.

tex. in l. dolus, infra hoc, titu. Subdit Bal. d. nu. 16. vers. mihi autem (quem plures variè accipiunt) posse tamen aliquando primo veditori læso actionem dari aduersus tertium illum in quem emptor alienauerit: id autem concedendum putat, cum ille tertius titulo lucratiuo rem ab emptore habuerit: vel eodem viliori pretio minori dimidia parte iusti: in quibus terminis non ad id requiritur quod primus emptor non sit soluendo. Hinc enim casum separatim tradit generaliter, ut tunc in subsidium detur semper actio venditori læso contra tertium possessorem: etiam qui bona fide & iusto pretio rem habuerit à primo emptore. Quod ita voluisse Bal. colligitur etià ex æquiparatione quam facit de restitutione minorum ad remedium huius. l. adducens text. in l. in causâ, la. 1. §. si. ff. de minor. & ita sensisse Bal. agnosceat qui eum attente leget. Nec solum Bal. sed alios DD. ita sensisse tradit Fulgos. hic nume. 8. & ita eum bene citat Fabian. in d. trac. q. 8. num. 23. vers. septimo: & Tiraq. in l. si vnquam, verbo, [reuertatur,] num. 271. & Aimo conf. 7. ad finem, nume. 15. Vnde quoad explicationem Bald. veriùs loquuti videntur predicti (licet in re ipsa lapsi fuerint) quam D. Couarru. vbi supra, rei veritatem melius assequens. Labuntur tamen Tiraq. & aliqui putantes idem dixisse Salic. qui diuersum à Bal. scribit, ut statim explicabimus.

- 31 Vides igitur quæ fuerit Bal. & prædictorum opinio in actione danda primo venditori læso, aduersus eum quem emptor alienauerit: volebant enim Bal. & sequaces in subsidium, seu quando primus emptor soluendo non est, actionem dari venditori aduersus secundum emptorem vel successorem: etiam ex titulo oneroso & in

sto. Sed veriùs asserit Salicet. d. q. 12. nu. 18. nullum remedium tunc dari veditori aduersus tertium illum, iusto pretio & bona fide rem consecutum, etiam si primus emptor soluendo non fuerit: tunc autem ei dari actionem eo respectu quod primus emptor soluendo non sit, quando successor habuit rem titulo lucratiuo, vel pro eodem viliori pretio minori dimidia, & ita Cremen. d. num. 188. Cagnol. nume. 144. vers. nisi, dicens ita copulatiuè intelligere DD. & ita clarè sentit Hispan. Xuar. alleg. 21. ad finem, idque receptius & veriùs asserit Couarru. vbi supra, quicquid inuoluat Alber. hic, nu. 10. & generalius in fauorem tertij possessoris particularis resoluit Fulgos. hic d. nume. 8. quem alij non referunt. Quam opinionem contra Bal. & sequaces amplectendâ arbitror: nec aliter in praxi iudicabitur, cum ita suadeat æquitas, & iuris reg. d. l. fin. §. fin. ff. de contrah. empt. & l. dolus, infra eod.

Nec aliquid facit consideratio Bal. & aliorum de titulo lucratiuo: id enim secundum iuris rigorem nullo modo respicit personam venditoris quoad tertium possessorem: nec etiam secundum æquitatem, nisi quando primus emptor soluendo non est. In quibus terminis simul ijs duobus concurrentibus, quod successor habuerit rem titulo lucratiuo, & emptor soluendo non sit, communis opinio succurrit venditori læso aduersus tertium rei possessorem, quod comprobatur ex Alber. in l. 1. C. si vend. pig. aga. referente in simili Iacob. de Aren. & ita exactissimè explicatur, quæ scriben. in hoc tradiderunt.

- 32 Ego verò (si præcedens articulus stricto iure vel magis ad solam iuris veritatem iudicabitur) putarem veriùs fortasse dicendum contra scrib. vendi-

venditori laeso nullatenus succurrendum nisi contra emptorem, non contra tertium possessorem, etiam ex titulo lucratiuo: nec si emptor solvendo non sit. In quocumque enim casu (cum mala fides cessat) semper viget regula illa, ne actio personalis in tertium detur, quæ ob eas causas limitata non reperitur, quicquid DD. licetiose comminiscantur, quod suadetur ex doctrina totius tituli. ff. quæ in fraud. cred. cum notatis in §. item si

* quis in fraudem, Instit. de actio. Sed magis suadetur grandi fundamēto, quia ex communi opinione sequetur absurdum, ne vlla differētia esset in proposito inter obligationē cum hypotheca, & obligationē sine illa quod ostēditur, nam DD. dicūt venditori tunc in subsidium actionem dari contra tertium possessorem, non existente hypotheca, sed sola actio ne personali: nemo autem dubitat, etiam præcedente hypotheca, non plus dari: cum tertius possessor conveniri nequeat nisi in subsidium post excussum debitorem principalem. Iuxta Authen. hoc si debitor. C. de pignor. & sic patet (quod dixi) ex communi opin. æquari obligationē personalem nudam, reali & hypothecariæ quoad agendum aduersus tertium possessorem: quod omnino iuris regulis repugnat. Facit optimus tex. (distinguens eas obligationes factis ad propositum) in l. debitorem. 15. C. de pignor. Pro hac parte urget fortissime text. in l. æris alieni. 15. C. de dona. vbi euidenter probatur, quod deficiente hypotheca, donatarius cui debitor alterius res suas donauit, non tenetur vllō modo satisfacere creditoribus donantis: & sic loquitur tex. in distinc. etiam si debitor soluendo non sit, & in successore ex titulo lucratiuo: quod di-

recto confundere videtur communem opinionē quam hic impugnamus, & per tex. in d. l. æris alieni, consulti Alex. cons. 7. nu. 3. lib. 6. tradit Boer. decis. 204. nu. 47. maximè q. d. l. non limitatur à DD. nisi in donatario omnium donorum, non certæ rei. (prout eo de quo agimus) vt colligitur ex decisione Capel. Tholos. q. 386. ex Decio cons. 237. num. 6. vers. sexto, cum traditis ab August. Bero, in cap. in præsentia, num. 91. de proba. Tandē hæc nostra opinio nimis iuuatur ex l. 1. & l. 3. C. si vend. pign. aga. vbi nec in subsidium datur actio aduersus tertium, nisi participauerit de fraude alienantis, quō casu etiam restitui iubetur eidem pretiū quod dedit: pondero enim ibi fraudem euentis, quæ non minùs einocere deberet, quàm alij causa lucratiua. Ex quibus hæc opinio doctis fortasse magis videbitur iuris rationibus congruere.

33 Prædictis non obstat text. (quem Bal. & alij citant) in d. l. in causa. 14. §. fin. ff. de minor. quem dicit notab. Fabian. in d. trac. q. 8. num. 23. Alex. cons. 67. num. 7. lib. 5. Hispan. Xuar. alleg. 21. ad finem, & Anton. Gome. d. lib. de contrac. cap. 14. num. 6. fol. 102. & ante eos Ioan. Imol. in cap. apostolica, num. 10. de donatio. in eo enim. §. tradit I. C. minorem læsum directè agere posse cōtra terciū possessorem sciēter emētē ab eo cum quo minor ipse prius contraxerat. Si autem tertius ille ignoratē erit ab eo qui à minore rem habuit, tunc non datur actio minori contra terciū, nisi in subsidium, quādo scilicet primus soluendo non est. Iuxta quam decisionē, tex. ille nihil facit pro opinione Bal. vel aliorum, quam supra damnauimus: non enim distinguit inter titulū lucratiuū vel onerosum illius

L tertij

C. de rescind. vend.

tertij: sed tātum an sciēter, vel igno-
ranter rem habeat: vt si sciēter, non
distinguat̃ an primus soluēdo sit:
si ignorāter, tunc id attēdatur. Ideo-
* que etiam retētis ijs quæ DD. in pro-
posito tradunt, non rectē trahitur
tex. ille ad terminos nostræ. l. De in-
de iam ex. d. §. iuncta recepta tradi-
tione. DD. in materia huius. l. satis
colligitur, remediū huius. l. longē
differre ab auxilio ætatis seu restitu-
tione minorum, contra Bald. hic, d.
nu. 16. maxime quoad agendum ad-
uersus tertium possessorem: cū hic
merē personalis actio tātum detur:
ibi vero auxiliū in rem scriptum,
vt melius aduertit Couarru. vbi su-
pra, & prius Fulgo, hic, num. 9. putās
DD. communiter contradicere, in
quo fallitur: scriptis enim cum iudi-
cio consideratis, idem colligitur ab
alijs præter Bal. & paucos, vt constat
ex supra deductis.

34 Aduertendum autem & summe
cōmendandum est ad text. in. d. §. si.
l. in causæ, & supra deducta, qualiter
apud I. C. in eo. §. accipi debeat il-
lud, [sciēter vel ignoranter,] quod
ibi maxime distinguitur & conside-
ratur in emēte à primo emptore, seu
ab eo qui à minore rē ipsam habuit:
plures enim ex supra citatis & aper-
tē Alex. d. conf. 67. nu. 7. lib. 5. & Re-
bus. in. 2. tom. ad cōst. Gallie. in præ-
fatio. titu. de in integ. restitu. nume.
31. pag. 115. tradūt, in. d. §. accipi sciē-
tiam pro sola notitia q. res illa habita
* fuerat à minore, quod mihi falsum
videtur: possētq. quotidie bonæ fi-
dei possessores inquietare. Nā secun-
dum eā interpretationē semper mi-
nor agere directō posset contra ter-
tiū, qui emit ab eo cum quo minor
ipse contraxit: etiā si primus esset sol-
uendo: quod terū experimento con-
stat, quia scilicet primus alienando

præbere solet titulum quo rem possi-
det, & declarare vnde eā habuit. Vn-
de non, est credendum q. I. C. ob ta-
lem notitiā tantum, tam acriter one-
randum cēseat secundū emptorem
vel similit̃ successorē: qui magis cre-
dere potuit, rem à minore solēniter,
& sine alicuius fraude distractā fuis-
se, iuxta præsumptionē. l. penul. cum
glo. C. de euictio. Nec cōtinuō in mi-
nore præsumēda erat læsio, vel fraus
in eum cōmissa, iuxta text. in. l. nam
postea. §. si minor. ff. de iureiur. ibi,
[nec enim utiq. q. minor est statim
circumscriptum se docuit.] Intelligo
igitur apud I. C. in. d. §. onerari secun-
dum emptorē, non ex simplici scien-
tia q. res à minore prouenerat, sed
quia negocij qualitatem cognitam
habuit is successor, sciens vel scire de
bens minorem in integrū restituē-
dum fore: quod ratione suaderetur, cū
I. C. scientiam expendat ad culpan-
dum secundum emptorem: quod in
simili probat tex. in. l. si quis cum sci-
ret. ff. de vfucap. pro emp. & ita rectē
colligitur ex verbis. d. §. ibi, [si em-
ptor sequēs scit rē ita gestā:] quæ ver-
ba negocij qualitātē circa læsionem
minoris respiciūt, nō solam personæ
notitiā, vt bene sentire videri Imol.
in. d. c. apostolicę, nu. 10. de donatio,
& ita sanius intelliges Bal. in. d. §. fin.
nu. 1. dum prius inquit, [quia sciebat
rem fuisse minoris,] postea verò me-
lius subdit, [quā scit posse auocari:]
quæ omnia cum possint quotidie cō-
tingere, ita explicite tradenda fue-
runt.

35 Si in aliquibus verò teneri debe-
ret quod Bal. & alij (de quibus supra)
dixerunt, vt venditor læsus possit ali-
quādo agere aduersus tertium habē-
tē causam à primo emptore, id qui-
dem æquius procederet, quando ter-
tius ille scinit vēditore læsum fuisse,
potuif-

potuisseque agere remedio huius. l. concurrere simul alia ratione, quod q. primus non sit soluendo. Maxime si tertius possessor rem habuerit ex causa lucrativa: quibus concurrentibus posset colorate responderi fundamentis supra adductis, nu. 32. non esse nouum in iure, ut in subsidium, & ex causa detur actio aduersus tertium, in quem secundum iuris regulas non competebar, ut in. l. ff. de eo per quem fac. crit. in. l. 3. vers. nihil, ibi, [nisi,] ff. si mens. fals. mod. & in casu quem notat glo. & Bar. in. l. in testamen. ff. de condi. & dem. & in. l. 1. C. de instit. & subst. vbi Paul. num. 5. & in multis curiose congestis à glof. in. l. si apud. 13. ff. de minor. & in alio notat Alcia. in. l. traditionibus, nume. 8. C. de pact. & in alio notat mirabiliter Cuman. in Rub. ff. si quis aliq. testa. prohi. nu. 1.

25 Consequenter tractat glo. quid respondendum, quando res penes emptorem perit: In quo DD. nimis variant: glo. autem resoluit, emptorem liberari, si res absq. eius culpa perierit: & cum glo. est Bar. nu. 13. Bal. nu. 14. Salic. q. 14. Paul. nu. 16. Fulgo. nu. 9. Azo in summa. Odo. quem refert Alber. nu. 11. & Anto. Burg. in. c. cum dilecti, in fine, de empt. & vendi. Fabian. d. q. nu. 23. in fine: Cagnol. hic nu. 115. Gozadin. cons. 44. nu. 11. Co-uarru. lib. 2. resolu. c. 4. ad finem. Et hæc opin. videtur magis sequi Tiraq. de retrac. ligna. in fine, nu. 70. licet alios contra referat: & ita videtur sentire Cremen. hic, nu. 196. & communē dicir Anto. Gome. d. lib. de contract. c. 2. nume. 22. fol. 11. col. 4. idem secure probant omnes illi qui in materia huius. l. tradunt, rem esse in obligatione, supplementū autem pretij in facultate soluendi, quod receptissimū dicit Molin. in consue. Paris. §. 22. nu.

42. char. 209. col. 4. in fine. Sed contrarium tenent non pauci resoluentes vtrunq. esse, in obligatione, de quo inferius in. 3. part. speciatim vero ad q. glo. contradicit Panor. in. d. c. cum dilecti, nu. 10. quæ recentiores principaliter citat, ut adhuc actio detur venditori laeso re perēpta penes emptorē. Et prius ex Guiliel. idē tanquam verius & iustius sequutus est Alber. hic, num. 11. & ita Rip. in. l. quod te, nu. 11. ff. si cert. pet. referens solū Panor. & Cremē. notab. 84. immemor. glo. & DD. hic: ita Mantua. d. loco.

37 Mihi verior & receptior videtur opinio glo. & Bar. hic: & ita tutius ob eorū autoritate iudicabitur apud Lusitanos ex Ordin. lib. 2. tit. 5. tutius apud Hispanos ex l. parti. §. 6. tit. 5. parti. 5. Nec recedendū videtur ab ea opin. in his terminis re sine culpa emptoris apud eū perempta. Tūc enim cessat ratio æquitatis qua hæc. l. fundatur. Imò eadē æquitas videtur magis fauere emptori qui pretiū quale quale dedit, & re sine culpa amisit: in dubio autem magis fauendum est conuento, ut in simili inquit l. C. in l. si feruum. §. 1. §. sequitur. ff. de verb. oblig. nec parum facit tunc ad excludendū venditorem, attendere q. eodem modo potuisset res apud eū perire: ut in simili notat glof. in. l. si. §. 1. verbo, [dolo,] ff. ad. l. Rod. de iact. & Paul. Cast. & Afflic. decis. 150. nu. 9. & regulariter casus absq. culpa exauferat, ut magistraliter tradit Barr. in. l. si ut certo. §. sed interdum. ff. de mod. nec potest emptor in hac materia motus censeri, quandiu non conuenitur, ut sic contra eum non possit adduci reg. l. quod te. ff. si cer. pet.

38 Si autē res pereat penes tertium, in quē primus emptor alienauit, tūc resoluunt magis cōmuniter fatibē posse agi cōtra primum emptorem

L 2 ad pre

ad pretium quod accepit ex re ultra id quod ipse dedit: ut si iusto pretio alienauit quod minori emit, teneatur supplere venditori: secundum Salic. & Cremen. & Cagnol. hic, ubi supra, & Couarru. d. c. 4. ad finem lib. 2. refo. & Fulgo. hic nu. 7. ad finem, & Alber. nu. 1. in fine. Si idem emptor non maiori pretio vendiderit, & res pereat apud secundum emptorem, sentire videntur praedicti, nullam super esse actionem primo venditori, ac si res periret penes primum emptorem, quia tunc primus emptor non plus consequutus fuit, quam ipse dedit: nec actionem habet contra secundum, re apud eum perempta sine culpa. Nec in q. glo. recedendum videtur a supra deductis pro glo. & Bart. etiam si teneatur opinio Canonist. q. in proposito res & pretium aequaliter sint in obligatione: adhuc enim re perempta absque culpa, liberari debet emptor, ut probant Fulgo. & Paul. hic, nu. 16. Couarru. d. c. 4. col. penult. Burgens. in d. c. cum dilecti, num. 60. quibus libenter accedo contra Beroum in d. c. nu. 75.

39. Si autem emptor lesus fuerit ultra dimensam, & res apud eum absque eius culpa perierit, putauit Anto. Gome. d. lib. de contract. cap. 2. fol. 1. col. 4. vers. si vero, nullum remedium tunc emptori competere aduersus venditorem: quia non potest illi rem restituere. Sed lapsus videtur doctus vir: contrariumque magis colligitur ex mente scriben. & aperte contrarium secunde tradit Couarru. d. c. 4. in fine. Tunc enim viget aequitas huius. In venditor plus iusto pretio ab emptore habet: satisque scire debet, iustum pretium retinere pro re quae apud eum similiter periret. Non enim ius quod habebat, amittere debet ex casu in quo culpa caret: cum potius idem

casus aequitatem inducat, ut emptori succurratur exbursato maiori pretio & re amissa: poriorque tunc esse debet causa emptoris cum de damno vitando agat: venditor autem de lucro captando, in eo quod supra iustum pretium retineret, iuxta doctrinam glo. in l. 4. §. si quis autem, verbo, [causa,] ff. de dol. excep. quam extollit Ias. in §. item si quis in fraude, col. 4. nu. 29. Instic. de act. & plenius tradit Tirac. in l. si vnus, nu. 3. Sed apud Hispanos opin. Anto. Gome. ex l. parti. tit. 5. in §. par. l. 5. 6. vers. [Esto dezimos,] ubi Greg. Lup. sublata ea lege in hac sententiam magis inclinatur. Cuius l. praedicti Hispani immemores fuisse videntur.

40. Similis articulus est, si res minori pretio vendita ante traditionem pereat apud venditorem. In quo Panor. in d. c. cum dilecti, in fine, concludere videtur, venditorem adhuc agere posse ad supplementum iusti pretij. Idemque magis sustinere conatur Berous ibi, nu. 75. sed Panor. id faceret absurdum esse. Ideoque melius contradicere videtur Baptis. Castels. ad Cremens. notab. 84. Aequitas enim repugnare videtur: magisque verior opinio gl. & Bar. & receptior, dum excusant emptorem re apud eum perempta: quod multo magis dicendum est cum penes venditorem perit. Tunc etiam pro emptore vrget reg. tex. in l. Iulianus, §. offerri, ff. de acti. empe. Viget etiam ratio proximè adducta q. venditor tunc agit de lucro captando, si attendas venditorem pretium conuentum accepisse: emptorem vero rem non habuisse. Nec obstat vulgare axioma, quod res perit periculo emptoris, id enim tantum procedit quoad pretium conuentum, nec quoad aliud in proposito scriptum reperitur.

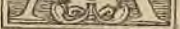
SECUNDA PARS

L. 2. C. DE RESCIN.

VENDITIONE.

CAPV T. II.

SUMMARIA.

- 1 Agitur de notabili articulo quando creditor ex pacto pignus uendit, an ex lesione debitori competat remedium huius. l. usque ad num. 3.
- 4 Agitur de intellectu. l. 4. *et* ff. de pignori. act. *et* probatur contra omnes ualere pactum, ne creditor pignus uedere possit, usque ad num. 10.
- 11 Explicatur glo. *et* l. 4. C. si uend. pign. aga. *et* de lesione per dolum incidentem in contractu, usque ad num. 14.
- 15 Emendantur aliqua, quae tradit Cremen. in repet. huius. l. *et* num. 16.
- 17 Explicatur decis. huius. l. in rebus mobilibus.
- 18 Exactissime tractatur articulus de alienatione cum decreto, *et* de intellectu. l. 1. C. de pred. Decur. usque ad num. 24.
- 25 Tractatur eleganter similis articulus de alienatione rei in publica subhastatione, usque ad num. 28.
- 29 Tractatur egregie, q. an in publica subhastatione liberetur primus licitator ex oblatione secundi: *et* de intellectu. l. Sabinus. ff. de in diem addic. usque ad num. 31.
- 32 Explicatur articulus a DD. non bene tractatus de uenditione aliare conuentione inter medicum, *et* agrum: *et* de intellectu aliquarum. ll. usque ad num. 33.
- 34 Reijcitur multorum inanis cautela circa interrogationem, an conuentus sit bonus uir.
- 35 Agitur de uendente uel emente ex causa necessitatis, uel socij, aut uicini rixosi: *et* non improban- tur aliqua a DD. tradita, usque ad num. 37.

L 3 SECUN-

SECVNDA PARS

L. 2. C. DE RESCIN.

VENDITIONE.

CAPVT. II.

Is quę proximè tractata sunt, cōgruē annectendum videbat id quod glo. in præceden. q. dixit, & DD. controuertunt: an in casu huius. l. sola res sit in obligatione, supplementū autem pretij in facultate soluendi: an utrūq; æqualiter alternativè in obligatione sit: Sed quia eius inspectionis effectus ad praxim principaliter referuntur, congruentius in. 3. parte id tractabitur, ubi multa utilissima & non vulgaria explicabuntur. Interim verò nō omitto vnum quod tradit Cagnol. hic, nume. 211. q. 46. si creditor ex pacto vendat pignus. idq; faciat viliori pretio infra dimidiam iusti: in quibus terminis inquit, debitorem læsum agere non posse remedio huius. l. aduersus bona fide ementem. Addit & alia hinc pendencia: sed huius particularis articuli rationem esse dicit, quia imputari debet debitori qui ea lege pignus tradidit, vt vendi posset: idq; intelligit etiam si creditor vendens soluendo nō sit, & ad id citat. ll. C. si vendi. pign. ag. & l. si cessante. C. de distract. pign. & vtrobiq; Bald. & Salic. & Neguzan. de pignor. 6. par. 1. memb. nu. 26.

Ego verò aduerto, illa iura & DD. non exprimere hanc speciem læsionis vltra dimidiam, verba tamen ge-

neralia eandem comprehendere possunt: ad quod considerandum erat an conditores earum constitutionum fuerint post Diocle. & Maxim. conditores huius. l. nouum ius inducentis: antea enim non erat cognitum hoc remedium, vt probaui in. 1. cap. 1. part.

Magis etiam in ea re aduertendū est, rationem Cagnol. indignā esse viro tam egregiè docto, excludit enim debitorem læsum, quasi fuerit in culpa permittēdo creditori vt pignus venderet eo non soluentē. Sed (ni fallor) nūquam inter doctos vel prudētes id vitio vel culpæ dabitur, cum ex necessitate fiat: argu. glo. l. 4. ad fin. ff. de pign. actio. & regula. l. fideicommissa. 11. §. si rem. ff. de leg. 3. Melior igitur ratio erit (quā idem Cagnol. inferius sentit) ex qualitate huius actionis, quæ personalis est, iuxta ea quæ in præceden. cap. cum glo. & DD. deduximus.

Sed tunc magis videretur dicendum, quod debitor læsus agere possit remedio huius. l. cōtra ementem à creditore: quia creditor vendens pignus, rectè comparatur procuratori, per text. in. l. si pignori. 30. in fin. ff. famil. hercisc. ibi, [quod creditor egit, pro eo habendum est ac si debitor per procuratorem egisset.] Et ita DD. per eum text. quem extollit Iacobin. à S. Georg. in. l. 1. nu. 7. C. si tut.

vel

vel cura intē. & Soci. in l. 1. §. per pro
curatorem, num. 5. ff. de acquir. poss.
not. Fulgo. in l. 1. num. 1. C. de dolo:
Ang. in l. epistola. §. 1. & ibi Paul. Ca-
stren. ff. de pact. Receptum autem &
verum est hanc. l. 2. quē procedere in
venditione facta per procuratorem,
vt deduximus in præced. c. Vigeret
autē magis argu. quādo creditor vē-
dens exprimeret emptori, venditio-
nem fieri ex pacto seu mandato de-
bitoris: vt sic non obstarēt argu. de
quo supra ex natura personalis actio-
nis. Ita etiam non obstarēt argu. ex
Bald. hic, nu. 24. q. 20. recepto, vt per
Tiraquel. de retrac. ligna. §. 1. glol. 9.
nu. 105. Cagnol. hic, num. 155. Burg.
in dict. cap. cum causa, nume. 55. de
consentiente alteri vt rem suam ven-
dat: quo casu non domino sed ven-
denti actionem huius. l. competere
dicit: id enim procedit quia emptor
nihil cum domino gerebat, nec ei ex
primebatur, mandato domini rem
vendi: at hoc casu præsupponitur a-
ctum fieri nomine debitoris, cuius
pignus ex pacto vel iure venditur.
* Nec obstant. d. l. si cessante. C. de di-
stra. pig. & l. 1. cum sequen. C. si vēd.
pig. aga. non enim debitori læso in
emptorem tūc negant actionē quæ
creditori vel alij vendenti læso dare
tur: loquūturq; magis vbi emptor se-
curus esset à creditore, qui ob dolum
sūtū in vendendo nō audiretur agēs.
At hoc casu nemo negaret credito-
rē vel aliū vēdentē læsum vltra di-
midiam audiendū fore remedio hu-
ius. l. si aliud nom impediāt: ideoque
nulla emptori sit iniuria si contra eū
admittatur debitor grauiter læsus in
vēditione pignoris, pro vt admitten-
dus esset creditor vel alius venditor.
Ad tollēdam verō dubitationem tu-
rius esset vt tunc creditor vendens
cederet actionem debitori aduersus

emptorem: ne obijci posset illud de
actione personali non danda nisi in-
ter contrahentes: ex traditis à Cre-
mensi. hic, nume. 67. vers. sed aduer-
tendum.

3 Subdit bene Cagnol. d. num. 211.
aliud (memorabile quidem) ex. d. l. 1.
& 2. C. si vend. pig. ag. q. debitor nō
posset agere aduersus emptorē etiā
fraudis participem, nisi in subsidium
creditorē non existente soluendo. &
ita debet intelligi. l. 4. eod. titu. secun-
dum glo. ibi: quod vt receptum tra-
dit Neguzan. vbi supr. & inde nota-
biliter ampliabitur. d. l. si cessante. C.
de distra. pign. Sed cum illa iura lo-
quātur de dolo creditoris vel empto-
ris in debitorem, non videntur rectē
applicari ad decissionem huius. l. 1. lo-
quentis tātum de læsione in pretio,
citra aliam fraudem: secundum rece-
pras verasq; traditiones scrib. quod
statim nu. 11. magis explicabitur.

4 In eo tamen articulo creditoris pi-
gnus vēdentis notabilis est. l. 4. ff. de
pign. actio. dum in fine habet, q. sin-
ter debitore & creditore cōuenit
ne pignus distrahatur, poterit tamē
creditor vēdere, si ter debitori denū-
ciauerit, nec ipse soluerit: in quo tex-
tum illū dicit singul. Bal. ibi: & Ias. in
l. cum procurator. §. si dominus, nu.
4. ff. de nou. oper. nunc glol. celebris
in. d. l. 4. intelligit trinam illam denū-
ciationem nō debere simul fieri, sed
cum intervallo trium dierū: de quo
agit Ias. in. l. si certis annis, colū. 2. C.
de pact. Feli. in. c. si cautio, nu. 44. de
fid. instrum. Dec. in. l. si familia. num.
19. ff. de iurisd. om. iud. cum declara-
tione quam tradit Tiraq. in. l. si vnq;
verb. [reuertatur,] nu. 43.

5 Memorabilius est quod omnes hu-
cufq; notant ex illo rex. intelligētes
l. C. ibi apertē respondisse, non vale-
re pactum quo cōueniatur vt credi-
tor

C. de rescind. vend.

tor nullo modo pignus vendere possit, quin saltem cum trina denunciatōe vendere queat: ita intelligit glo. Bar. Alberi. Paul. Salic. & alij ibi, l. si dominus: Neguzan. de pigno. 6. part. 1. memb. nu. 3. & DD. communiter. Vnde glo. & DD. opponunt & torquentur ex reg. vulga. l. penul. C. de pact. posse quemlibet fauori suo renūciare: quapropter nihil impedire videbatur, quin tale pactum valeret, creditorq; facultatem vendendi adimeret. Cui difficultati glo. ibi respondet, esse speciale eo casu ob publicā vtilitatē, quia si creditores non possent pignus vendere nollent homines mutuare, nec aliorum necessitatibus succurrere: & ita Bar. Salic. Paul. & Costal. ibi in annota. & Ange. in §. fin. nume. 1. Instit. quib. mod. re cōtrah. obli. Neguzan. d. loco: Dec. in l. fructus. ff. de regul. iur. Curtius in l. penul. nume. 34. C. de pact.

6 Sed eam communem rationē bene impugnatur Alberi. in d. l. 4. & melius cum eo Fulgo. quorum alij non meminerunt: ultra quos apertius tollitur ea ratio, quia tale pactum pendet à voluntate creditoris, & sic nihil contra P. V. resultat, si aliquis reperitur, qui nō solum velit mutuare, sed etiam adstringere se ad non vendendum pignus debitoris: nec id onerabit alios mutuare volentes: Debitorum autem necessitate pressi, magis se submitunt creditoribus, vt dicit glo. in l. fideicommissa. l. 1. §. si rem. ff. de lega. 3. Et sic patet q. licet pactū valeret & seruari omnino deberet, non idēd aliquid resuleret contra P. V. vt etiam bene aduertit Rimināld. iunior in §. 1. nume. 153. Instit. quib. alien. lic. vbi impugnatur aliam rationem Odofred. (quæ multis fortasse occurreret) ne valeret illud pactum,

quia inducere videtur debito rem ad delinquendum seu ad illicitē recusandum soluere. Sed secundū strictū ius ea ratio non subsistit, cum tale pactum directē non inducat delictum, nec in eo militet reg. l. conuenire. ff. de pact. dota. Minus procedit alia ratio eiusdem Rimināld. dicentis q. pignus datur ad securitatem, tale autem pactum repugnat naturæ & effectui pignoris: quod nihil valet, cum id pactum nō sit contra substantiam pignoris, licet videatur contra naturam eius, iuxta distinctionem gl. & Bar. in l. pacta cōuēta. ff. de contrah. emp. Pacto autem licet mutare naturalia contractus. & cōuentioni standum est, iuxta vulgarem. §. si cōuenerit. l. 1. ff. de pos. Et ita corrui alia ratio Fulgo. non relati in d. l. 4. qui arguebat ex l. cum precario. ff. de precar. dicens illud pactum non valere, quia esset contra substantiam pignoris: quod falsū videtur, vt proximē dixi. Nec bene applicatur d. l. cū precario, cum hoc casu ex d. l. 4. requiratur trina denūciatio, nec pactum irritum sit.

7 Aliam rationem assignat Alberi. in d. l. 4. ff. de pigno. act. vt pactum illud non valeat, quia inest tacita cōditio, si debitor soluerit, argu. l. quæro. §. inter locatorem. ff. loca. quā rationem, vt nouam tradit Alciat. in d. l. penul. nu. 41. C. de pact. cui recēiores eam tribuunt: Fulgo. autem vacillans in d. l. 4. refert aliquando sibi placuisse eam rationem à qua magis recedere videtur: Ego aduerto * quod Alberi. & Alciat. in ea ratione sibi ipsis videntur repugnare, apertius verò communi cōclusioni: glo. enim Barto. & alij intelligunt pactum speciale ne creditor vendere possit, non valere: & ita limitant reg. d. l. penul. C. de pact. & ita etiam ipsi

ipsi Alberi. & Alcia. secundum quam traditionem non est agendum de ratione vel interpretatione voluntatis, sed de potestate: at ea ratio ex. d. §. inter locatorem, respicit solam voluntatis interpretationem, quæ non tollit potestatem conueniendi contrarium, ut subtilius sentire videtur Fulgo. in. d. l. 4.

8 Cum autem rationes à DD. tradite nullatenus concludant: cum etiam iuris regulæ communi opinioni nimis aduersentur, (ut glo. & DD. agnoscunt) cogitabam, idque verius contra omnes arbitror, non probari in. d. l. 4. id quod Bart. & reliqui hucusque colligunt: inepitque à glo. & omnibus opponi de reg. d. l. penult. C. de pact. Non enim dixit I. C. id pactum non valere, imò ei grandem effectum tribuit, ut debitore non soluente ad huc creditor vendere nequeat, sed trina denunciatio spectetur: cum tamen videretur pactum illud intelligendum, nisi debitor culpa sua non soluendo venditioni causam daret: argu. text. notab. in. l. cum proponas C. de nauti. feno. & dict. §. inter locatorem. In illo igitur pacto, ne pignus venderetur, prudētissimò temperamento intelligit Iureconsult. aliquid dandum verbis contrahentiū: aliquid etiam creditori, ne ob beneficiū nimis graueretur. Verbis pactio- nis datur is effectus, ne ante trinam denunciationem vendere liceat: rationi verò & utilitati creditoris, ut saltem post tot denunciations, euidentemque cessationem debitoris vendere possit: & sic in ea specie agitur tantum de questione & interpretatione voluntatis, non de potestate. Vnde sequitur nihil ob stare. d. l. 4. si teneamus contra glo. Bar. & omnes su- pra citatos, valere pactum, ne pignus vendatur: valet enim & interpreta-

tur eo modo de quo in. d. l. 9 Sed iam contra glo. & DD. sequitur aliud notabilius, ut valeat pactum ne creditor pignus vendere possit, etiam post trinam denunciationem, vel etiam post multò plures denunciations: ea enim. l. non tollit potestatem conueniendi, sed tantum interpretatur conuentionem. Interpretatio autem cessat in ijs quæ specialiter contrahuntur: iuris verò regulæ satis probant validitatem talis pactio- nis: nec vlla ratio ex tot à DD. exco- gitatis contrarium euincit, ut supra ostendimus: imò eadem. l. 4. iubet pactum circa id seruari: & ita. l. fi. C. de iur. domi. impe. Sicut in emphyteusi inquit. l. 1. C. de iur. emphyt. & ita cessat oppositio & difficultas glo. & DD. ex. d. l. penult. C. de pact. varie- tasque rationum inefficacium quas com- miniscebantur: Eritaresoluo posse per pactum adimi eam facultatem creditori, specialiter & indiuiduè paciscendo: idque magis probari in d. l. 4. cum I. C. potestatem contrahendi asserit, pactum verò non ex toto cla- rum cum temperamento interpre- tatur: sic enim Imperator in. l. 1. C. de pact. pign. pactum interpretatur: potestatem verò non negat, ut verè contra DD. probauimus sup. in. 2. par. rub. cap. 1. col. penult.

10 Nec huic interpretationi obstat. l. 5. ff. de pign. act. dixerat Vlpian. in dict. l. 4. creditorem vendendo do- minium transferre etiam si non con- uenerit de distrahendo, si contrarium conuentum non sit, subdens, [ubi verò conuenit, ne distraheretur, cre- ditor si distraxerit, furti obligatur: nisi ei ter fuerit denunciatum ut sol- uat, & cessauerit.] ita Vlpian. in. d. l. 4. subdit Pompon. in. l. 5. [Idem iuris est siue omnino pacti fuerint, ne ve- neat, siue in summa aut cōditiōe aut

L 5 loco

C. de rescinden. vend.

loco contra pactionem factum sit.] Glo. & DD. variat, nec satis explicat, nonnulli autem fortasse putabunt ex ea. l. probari communem opin. quam proximè impugnauius: expèdient-que verba l. C. quatenus sonare videntur cōtra pactionem fieri posse, & sic, q. pactum non valeat.

* Ego autem (omissis alijs) ad cōtextum intelligo l. C. ibi id tantum continuare quod dictum fuit in l. præce-
te, [si modo nō cōuenienter licet:] vbi dictum erat, standū esse pacto ne gatio seu minuenti facultatem ere-
ditori circa vendendū pignus quod modò explicat Pompon. in. d. l. v. scilicet seruetur pactum non venden-
di, vel de vendendo certo modo, re-
spectu pretij vel loci vel cōditionis, seu qualitarum vëditionis: est enim in ijs seruanda pactio, vt in. d. l. fin. C. de iur. dom. impe. & l. si cessante. C. de distr. pign. ibi, [non reluctante le-
ge contractus.] Nec aliud vult. d. l. 5. & maxime comprobat quod contra DD. dixi, circa. d. l. 4.

11 Inciderūt hæc (memorabilia qui-
dem) circa articulum illum, quando
creditor dolosè vendit pignus, vel
emptor fraudis particeps est: quo ca-
su cum aduersus emptorem debitori
actio datur, inquit glo. notab. & re-
cepta in. d. l. penult. C. si vend. pig.
aga. non audiri emptorem volen-
tem supplere iustū pretium, sed præ-
cisè rem à debitore auocari posse: se-
quitur Cagnol. hic. d. nu. 211. quam
glos. citat Paul. hic nu. 1. dicens eam
singul. ad limitandā electionem, quā
* hæc. l. tribuit emptori cōuento. Ver-
ba autem Paul. vt iacent, respiciunt
tantum dolum dantem causam vendi-
tionis: & ita accepit Cagnol. hic nu.
17. in quibus terminis mirum videri
debet, insignem Paul. Castr. extolle-
re & singulare dicere, quod secun-

dum receptissimas traditiones vul-
garissimum & necessariū erat. Nam
si dolus causam venditioni dedisset,
ipse Paul. vbiq. cum glo. Bart. & alijs,
tradit contractum ipso iure nullum
manere, per l. eleganter. ff. de dolo,
& alibi sapè: glo. & omnes in d. c. cū
dilecti: nemo igitur dubitare pote-
rat emptorem tūc volentem supple-
re pretium, audiendum non fore, cū
venditio nulla esset.

Vnde Panthal. Cremen. nu. 14. &
nume. 151. verba Paul. accepit, quasi
Paul. loqueretur de dolo incidēte in
vëditionem cū læsione in pretio, nō
de dolo dante causā vëditionis: & ita
colligit ex Pau. egregiā declarationē
ad decisionem huius. l. dum tribuit
emptori electionem restituēdi rem,
vel supplendi pretiū: & ecōtra secū-
dum communem traditionem læso
emptore, cum datur electio vëditori
accipiendi rem, & restituēdi pretiū
acceptū, vel restituendi quod ultra
iustum accepit: vt procedat quando
nulla fraus interuenit: sed tantum læ-
sio re ipsa cōtigit: q. si præter læsionē
in pretio dolus inciderit, vel ex dolo
læsio ipsa prouenerit, tunc cesset ele-
ctio quæ datur conuento, præcisèq.
obtineat læsus deceptus: quod etiam
ex Luc. de Pen. (quem solum refert)
probare videtur Matthæ. Afflic. lib.
3. feud. fol. 141. nu. 99. tit. de prohibi-
bi. feud. alie. per Federi. in. 3. notab.
12 Ego verò non dubito hos DD. nō
satis huius articuli veritatē explica-
re. Si enim dolus incidit in venditio-
ne, licet ex dolo læsio in pretio resul-
tauerit, nunquā læsus præcisè ager
ad repetendam rem quam præstitit,
sed tantum ad resarciendum in pe-
cunia id quod eius intererit: id enim
iure constitutum est, cum venditor
vel emptor dolo alterius læditur in
pretio, vt notant omnes per text. in
l. lu-

I. Iulianus. §. si venditor. ff. de actio. emp. glo. & omnes in d. c. cum dilecti, & l. dolus, in fr. hoc titu. Purgatur ergo vel refarcitur damnum ex tali dolo, emptore supplere quod iusto pretio deest, vel venditore restituyente quod plus iusto accepit: non autem datum precise repetitur. Et ita aperte Hostien. in summa, nu. 7. & Ioan. Imol. in d. c. cum dilecti, num. 14. de emp. & vend. Nec aliud vult Bal. hic col. 1. in. 3. oppos. dum distinguit inter lesionem ex industria deceptiua, & lesionem ex industria negociatiua, ut ipse loquitur: cumq; sequitur Anto. Burgē. in. c. cum causa, nu. 61. de emp. & vend. notat Pau. in l. item si pretio. §. si. ff. loca. Verē enim resoluntur hi & alij, communiter sufficere quamlibet lesionem etiam modicā, quādo ea per dolum alterius processit, nec tunc requiri lesionem ultra dimidiam de qua agit h. c. l. loquens tantum ubi dolus nō interuenit: sed nunq̃ DD. dixerunt, nec verē dicere potuissent, contingente tanta lesione per dolum incidentem in venditione, dari actionem precise ad rem, esset enim contra dicta iura & receptas sententias, quæ tantū succurrūt ad interessē seu ad refarciendum dānum illatum: quæ iura incorrecta & immutata sunt in tali lesione ex dolo incidente in contractu: idq; satis probatur ex d. l. dolus, infra hoc titu. & l. 57. partit. §. tit. s. iuncta ibi l. præceden.

13 **id.** Nec obstat glof. d. l. 4. C. si vend. pig. ag. non enim loquitur de dolo incidente in venditione, quæ utrinq; fieri intēdebat: sed de emptore & creditore simul in pernitiem debitoris fraude utentibus in distractione pignoris: quo casu in subsidium, cū creditor soluendo non est, agit debitor cōtra emptorem, restituto ei pretio

& recuperata re cū fructibus. l. 1. C. illo tit. ideoq; ibi nō applicatur decisio huius. l. nec dat̃ electio cōuento.

Et ita resoluo ex receptissima traditione in lesione ex dolo dante causam cōtractui, inanem esse traditionem Paul. hic. d. nu. 1. In lesione autem per dolum incidentē in cōtractu non esse tractandum de obligatione vel petitione alternatiua, actionēq; tunc precise competere, nō ad rem datam repetendam, sed ad damnum emendandū, ut venditori læso suppleatur iustū pretium, cū ipse minus accepit ob dolum emptoris: & cōtra emptori læso restituatur quod plus iusto dedit ob dolum veditoris. Vtriq; autem cōsultius est agere ratione talis doli si probari potest, quā reme dio huius. l. quia in hoc requiritur ex acta probatio lesionis ultra dimidiā cum suis requisitis, de quibus infra 3. par. In lesione verō per dolum que libet læsio emendatur secūdum omnes in materia, in d. l. eleganter. & d. c. cum dilecti, Bal. hic. 3. oppos.

14 Ex prædictis iuribus & receptis traditionibus iam constat non tantum in personis ecclesiasticis, nec solum in foro ecclesiastico emendandam fore lesionem contingentem dolo etiam incidente in cōtractum: & ita cessat dubitatio Panormi. (non satis rem hanc assequuti) in. c. in ciuitate, nu. 6. de vsur. Sic etiam ex eisdem iuribus & receptis sententijs patet in lesione ex dolo incidenti, propriam actionem ex contractu dari ad pretium, & non ad aliud: ut sic resoluas quod non satis explicat D. Couarru. lib. 2. resolu. cap. 4. num. 11. vers. quoties. Inde vtiliter explicabis Ordina. Lusit. lib. 4. titu. 30. post principi. in illis verbis, [ainda que o engano nan procedesse do cōprador, mas somēte se causasse da simpreza do vendedor.]

Quæ

C. de rescinden. vend.

* Quæ verba non videntur satis aptè prolata, nec ex illis sumendum est argumētum, quasi in hac materia idē sit in læsione contingente ex dolo: Sed debent intelligi secundum ius cōmune & receptas traditiones, de quibus supra: cū ea Ordinatio nō intēdat ius commune abrogare, nec per subauditos intellectus id dicendum est, iuxta glo. celebrem in. c. cupientes. §. q. si per viginti, verb. [petere:] de electio. lib. 6. quam singul. dicit las. in. l. 1. nu. 37. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. cum alijs in simili traditis à Cepolin rub. ff. de verb. signifi. ex nu. 119.

15 Nec mittendum fuit quod dixit Crem. hic. d. nu. 151. vt actio ob læsionem ex dolo incidente in venditionem non detur, nisi quantitas læsionis duos aureos excedat, iuxta reg. l. 9. secundum lib. Floren. vel. l. si oleum. §. fin. ff. de dolo. Sed lapsus videtur doctus ille vir: cū ea reg. solū procedat in actione illa exorbitanti de dolo: in proposito autem datur actio ex ipso contractu tam emptori q̄ venditori, secundum receptas sententias, probaturq; ex. l. 1. §. 1. & l. Iulianus, in princ. & in. §. si venditor, & in. l. ex empto. §. si quis virginē. ff. de acti. emp. glo. in. l. dolus, in vlt. schol. infr. hoc tit. Vnde contra Crem. retorquetur allegatio. d. l. si oleum. §. si. Maximè ex doctrina glo. ibi tradētis, pro minori quantitate dari actionem in factum cessante actione de dolo: quod plures sequuntur: & cum eis Alex. in. l. si superstitē. C. de dolo. Nec aptè loquitur idē Crem. vbi supra dum tradit, q̄ læsio minor duobus aureis non sufficit ad rescindendam cōventionem, quasi maior sufficeret, quod falsum esset: nam & maior in venditionem incidēs eam non irritat, sed actionem præstat ad

pretium quod supra iustum datum est, vel minùs iusto acceptum, iuxta iura supra citata, & receptas sententias, & glof. Panor. & Imol. in. d. cap. cū dilecti.

16 Sic etiam labi videtur idē Crem. nu. 168. dum inquit, posse debitore agere ob minorem læsionem in venditione pignoris facta per creditore, vel per iudicē ad instantiā creditoris, quod regulariter iure non probatur, magisq; repugnare videtur regulæ huius. l. & receptis traditionibus circa alienationem factam per procuratorem. Obstat etiam. l. 1. & seq. C. si vendi. pign. aga. vbi clarè habetur, non audiri debitorem cōtra emptorem, nisi in subsidium: nec cōtra ipsum creditorem, nisi dolosè alienatē. Nec cōtra faciunt iura, quæ impertinenter Crem. adduxit, nec Bar. (quem malè citat) in. l. si. ad fin. ff. de appel. recip. Diuersa enim inspectio est, si creditor distrahat non denunciando debitori, vel nō seruatis alijs solennibus, iuxta. l. 4. C. de distract. pig. l. si. C. de iure domin. impetr. In quibus terminis aliquatiter saluari posset dictum Cremenſis, iuncta. l. si quos. infra hoc tit.

17 Anteq̄ alia circa hanc. l. aggrediamur, explicandum est vnum, in quo aliqui dubitarūt: an decisio huius. l. procedat in rebus mobilibus. Quod quidem indubitable mihi videtur ex generalitate huius. l. & ex æquitate in qua fundatur, & ex vi dictionis, [res:] quæ omnia nō minùs ad mobilia, q̄ ad immobilia referūtur. Et ita clarè sentit gl. hic, ad fi. Bar. & oēs hic & in. l. pretia rerū. ff. ad. l. falcid. agentes in proposito de æstimatione mobilium, & ita expressim Cagnol. hic, quæst. 39. num. 198. Quod etiam colligitur ex. d. Ordin. & l. parti. indistinctè de omni re distracta loquentibus:

tibus: Id verò prætermittendum nõ duxi, vt caueas à Rebuf. in. d. 2. tom. ad constit. gallic. titu. de Rescis. contrac. glo. 15. nu. 34. pag. 185. vbi malè in contrarium citat glo. & DD. hic, non contentus asserere contrarium de consuetudine seruari: quam consuetudinem etiam circa alienationem mobilium contra ius commune refert nouissimus Pedemotanus in cõ sue. Alber. tit. 16. art. 9.

18 Alius est articulus scitu dignus ab omnibus in hac materia minus explicite tractatus, de venditione facta cū decreto vel autoritate iudicis. In quo DD. variant: Bart. & cum eo Ange. in. l. 1. C. de præd. Curial. per tex. ibi tradunt, nõ esse tunc locum remedio huius. l. & ita Bal. in. l. 1. nu. 2. C. de præscr. 30. vel. 40. anno. Paul. Cast. hic, nu. 5. vers. alia limitatio, qui Bar. citat quasi eius opinio receptissima esset, & eandem sequitur Corn. conf. 56. lib. 3. Dec. conf. 210. nu. 8. vers. tertio, dicens hanc Bar. opinionem magis cõmunem esse, sed lapsus fuit Dec. Contraria enim opinio receptior est ex Ioan. Imol. in. l. 1. pretia rerũ, & ibi Alex. ff. ad leg. fisci. Imol. in. d. l. si quis cū aliter, & in fine, & ibi Alex. nu. 15. & ibidem Claudius, & Panor. in. c. cum causa, num. 6. de emp. & vend. & ibi Anton. Burg. nu. 27. & Ange. Aret. in. §. si quis agens, nu. 3. Insti. de act. Cremon. hic, num. 108. Cagnol. nume. 158. q. 23. dicens hanc esse veram & cõmunem opin. & Anton. Gome. d. lib. de contrac. c. 2. fol. 12. col. 1. in princi. & Rebuf. in. d. 2. tomo ad consti. Gallic. pag. 186. nu. 40. in quo articulo cauebis ab allegatione Alex. pro Bar. citatis Abb. in. c. cū dilecti. Cauebis item à Dec. in. d. conf. malè citare Alex. deterius vero Rebuf. in. d. loco pro opin. Bar. citat Alexand. & aliquos eam maxi-

mè impugnantes. Imol. etiam Alex. & aliqui. contra Bart. vbi supra citat eundem Bart. in. l. 1. C. de præscript. 30. vel. 40. anno. qui non loquitur de alienatione cum decreto, sed in sub hastatione, quæ duo à multis supra citatis confunduntur cū separari debeant: vt inferiùs hoc cap. deducetur. Eundem articulum magis inuoluit quàm explicet Fabian. in. d. trac. de emp. q. 8. num. 22. sic nouissimus nec allegans nec resoluens incompend. subhasta. cap. 5. nu. 6.

19 Ioan. Imol. & qui cum sequuntur pro sua opinione adducunt. l. 1. & 12. C. de fide instru. & iur. hast. fisci. lib. x. vbi alienatio facta cum autoritate iudicis in distractione bonorũ debitoris, fisci, rescindit probata læsione debitoris, & ita Cagnol. hic, Burg. in. d. c. commendans. d. l. 2. Sed ego aduerto quòd. d. l. 1. loquitur de alienatione facta non seruatis solennibus. Sic etiam. d. l. 2. loquitur de alienatione minus solenni, vel minori pretio ex dolo officialis & aduersarij illius debitoris fisci: in quo iam patet non solum debitori, sed etiam fisco fraudem fieri. Vnde non probate a. l. simpliciter ex læsione in pretio, nec cuiuslibet personæ dari recursum ad rescindendam venditionem factam in sub hastatione, quod DD. non aduertunt: Sic etiam responderi potest ad text. (quem citat Imol.) in. l. si quos, infra hoc tit. quæ adduxit Bar. in. l. 1. C. de præscr. 30. anno. Vbi etiam præsupponitur fraus nõ soli debitori, sed & fisco dānosa: quod colligi potest ex Alex. in. d. l. pretio rerum, nume. 8. & ab eodem in. d. l. si quis cū aliter, num. 16. post alios quos refert. Item ibi nõ interuenit propriè decretum de quo hæc quæstio accipi potest, vt infra: Pro eadem opin. cõtra Bart. rectè Panor. Imol. Alexand. adducunt id quod

C. de rescind. vend.

id quod in iure videmus, minorē vel ecclesiā ob lēſionē in pretio audiri aduerſus alienationem rei immobiliſ maxima ſolennitate factam, d. c. cū dilecti, & l. ſiquidē C. de præd. min. quod vrget à vi & ſimilitudine rationis,

- 20 Tenendo autem cōtra Bar. q. non obſtante decreto agi poſſit remedio huius. l. ad. d. l. i. C. de præd. curial. reſpondet Imol. vbi ſupra dicens, in ea l. principaliter agi de excludēda alia obiectione, nō de lēſione in æſtimatione rei. Verē enim Imperator ibi agit de Decurionibus quibus interdicebatur facultas alienandi ſua im-mobilia: quod ibi limitatur ex cauſa magnæ neceſſitatis. Ea autem ſolenniter probata coram præſide vel iudice cōpetente, ſubdit rex. non audien-dum fore alienantem qui poſtea cō-trarium intenderet, qualiſ ſibi ipſi repugnare, ſuamq; turpitudinē alle-gare videretur: quo ſenſu accipi etiā debent alia verba. d. l. ibi, [nec im-moderatus venditor, nec emptor iniuſtus:] vt ſentire videtur glo. ibi. Licet enim ea generalia verba ad quātita-tem & æſtimationē referri poſſint, tutius tamen eſt quoad ſolēnitatem negocij ea accipere, attēto eo quod in eadem l. principaliter agitur. Ali-ter reſpondebat Panor. in. d. c. cum cauſam: & ſequitur plures ex ſupra citatis, vt decretum in. d. l. i. magnā inducat præſumptionē pro iuſtifi-canda vēditione, nō verō tollat pro-bationem, quæ in contrarium afferatur: & ita Ang. Aret. in. d. §. ſi q. agēs. Cagnol. hic, nu. 159. tandemq; id fa-tetur Roma. in. d. l. ſi quis cū aliter nume. 10. aliquāliter vacillans circa. d. l. i. Idq; fulcitur ex ead. l. in verſ. [q. ſi quis contra:] vbi Imperator agnoſcit, nec negari poterat: non obſtan-te ſolēnitate de qua ibi, poſſe frau-

dem committi, qua probata pœnam irrogat. Nec enim pro iudice plus eſt quā præſumptio, quæ ſemper veritati cedere debet: & ita proce-dunt tradita ab Alciat. regu. 3. præ-ſump. 9.

- 21 Conſtat igitur ex proximē dedu-ctis, nimis variāſſe ſcriben. circa hūc articulum alienationis factę cum de-creto, receptius tamē eſſe, adhuc cō-petere remediū huius. l. Ego autem aduertebam hūc articulum aliter ac-cipi poſſe quā DD. explicauerint. * Aut enim authoritas vel decretum ſimpliciter interuenit vel tantum quoad cauſas alienandi, & tunc non dubitarem veriorē eſſe magis com-munem ſententiam, vt venditor vel emptor læſus vltra dimidiā iuſti pre-tij, audiri debeat remedio huius. l. Si verō decretum interuenit circa æſti-mationē ipſius rei cauſa cognita in-ter maiores tandemq; iudicatū fuit ſuper æſtimatione & pretio, tunc vi-deretur amplectenda opinio Bar. & ſequacium ob authoritatem rei iudi-catæ, quæ inter partes ius facit, iuxta l. i. ff. quæ ſent. ſine appellat. c. cum inter, de re iud. l. cum putarem. 37. ff. famil. herci. l. ſi fideiuſſor. 29. §. in o-mnibus. ff. mād. cum traditis à Dec. in. l. reſiudicata, & ibi Cagnol. ff. de reg. iur. In quibus terminis fortāſſe iudicatum fuit pro Bar. in caſu rela-to à Rebuſ. in. d. 2. tom. pag. 186. nu. 40. Vel potuit alia iuſta cauſa moueri grauiffimus Senatus Pariſienſis, cuius ſentētiā Rebuſſus adducit vbi ſupra.
- 22 Non eſt igitur dubitandum, quin verior ſit receptior opinio in hoc ar-ticulo: vbi ſimpliciter notitia, vel li-centia iudicis interuenit, vel cogni-tio quoad aliud, nō quoad rei æſti-mationē. Nec enim iudicis authoritas operari debet extra ea, in quibus in-ter-

interuenit: nec preiudicium facit, ni si ubi nomen & effectus rei iudicatę resultat. Ex quo sequitur magis pro communi contra Bar. in. d. l. 1. C. de præd. decur. non cessare remedium huius. l. etiam si pro altero ex contrahentibus cōsanguinei interueniāt: id enim adimere non potest quærelam parti læsæ. Nec contradicit glo. celebris in. l. Polla. C. de ijs quib. vt indig. idq; probatur ex. d. l. si quidē. C. de præd. minor. magis verò in terminis probatur ex tex. notab. (agente de filio læso in actu, in quo interuenit autoritas patris eiusdemq; tutoris) in. l. etiam si patre. 30. ff. de minor. Quæ iura citare debuit Panor. in. d. c. cum causa, cum Bart. opinio- nem impugnat.

- 23 Ex quibus cōsecutiue infertur ad id in quo Cagnol. hic nu. 160. reprehendit Cremensem hic num. 120. l.imit. 21. Cremenſis enim cum Vital. quem refert, limitat hanc. l. ne procedat in conuentione, quam partes fecerunt cōfirmari à iudice, & assumere nomen sentētia, iuxta id quod sæpe in praxi contingit, & tradiderunt Bart. & Plat. in. l. si quos. C. de decur. ad quam praxim confirmandi conuentiones per sententiam, pondero Bar. in. l. stipulationes non diuiduntur. nu. 40. vers. præterea. ff. de verbo. oblig. probat etiam tex. in. l. si conuenit. 26. & ibi notant scriben. ff. de re iud. tex. etiam in. l. tale pactū, vers. qui prouocauit. ff. de pact. Cagnolus autem in eisdē terminis contrarium tenet: ampliāns hanc. l. apte & fortiter arguens ex receptiori opinione proximè tradita circa alienationem cum decreto: & ita tenendum videtur, etiam si aliqua causæ cognitio interuenit quoad aliud, non principaliter super æstimatione rei, magis verò quando absq; causæ cognitione

simpliciter (vt sæpe fit) per iudicem confirmatur partium conuentio, vt magis colligi potest ex Plat. in. d. l. si quos: & in simili ex Alcia. in. l. filiūfam. §. diui. nu. 32. in fine. ff. de leg. 1. & in decreto Dec. conf. 351. nu. 7. vt sic obiectio quæ obstatet conuentioni, admittatur aduersus nudam illā cōfirmationem, imaginariūq; sententię nomen: ad quod cōducit tex. notab. in. l. ex stipulatione. C. de senten. & interloc. ibi, [nō omnis vox:] & ibi, [si non causa cognita.] In quo etiam eleganter induci potest notabil. text. in. l. 1. §. si quis sub conditione. ff. vt legat. seu fideic. nom. caue. ibi, [easdem causas & cōditiones inesse.] & ibi, [eādem quoq; opponendam.] Et text. in. l. Titius. §. 4. in fin. ff. ad Trebel. Oldral. conf. 238. quod in proposito probare videtur Gregor. Lup. in. l. §. 6. titu. 5. par. 5. verbo, [menos,] in fine.

- 24 Tandem in eodem articulo dicebant nonnulli, decretum iudicis, vel eius autoritatem (si quando operari potest,) intelligi debere de maiori iudice, non de pedaneo vel infimo: vt ex Cardin. Paris. refert Cagnol. hic nu. 158. & ex Bal. tradit Rebuff. vbi supra: & ultra eos generaliter ad limitandā præsumptionem iuris pro iudice, tradit Ias. in Rubr. C. qui admit. col. 2. & in tit. qui feud. dar. pos. nu. 10. & Hippol. singu. 438. Gerard. notab. 57. in si. facit quod ex Aret. de iudice in discreto tradit Alci. Reg. 3. præsum. 10. nu. 10. Quibus addo tex. ad id notabilem in. l. 3. vers. si quis ad pedaneum. ff. ne quis eum: licet contradicere tentet Dec. in. l. pacta nouissima. nu. 6. C. de pact.

Vnū verò nullibi animaduersum * in eo articulo nō omitto. DD. enim q. proponunt q. alienatio fuit cū decreto: & quaerunt an ea non obstan-

te,

C. de rescinden. vend.

te, agi possit remedio huius. l. Quæ inuestigatio principaliter respicit venditorem lesū, sed cum præmittitur alienationē fuisse cū decreto, agnoscī debet regulariter alienatā fuisse re minoris vel fisci, vel ecclesiæ: quibus proprie decreti solennitas congruit: regulariter enim in alijs nō requiritur. Vnde secundū iuris principia, & receptas traditiones, necessariū sequi videtur, non obstante decreto, illis personis vel causis læsionē succurrendum fore etiam non spectata læsione ultra dimidiam: quod DD. non aduerterunt.

- 25 A præcedēti articulo pēdet alius] similis de venditione in publica subhastatione, quem plures DD. à præcedenti nō distinguūt, vtrumq; pro vno accipientes. In quo Ange. perus. ex. d. l. 1. C. de præd. decur. non semel tenuit remediū huius. l. locū nō habere, quēdō res distrahitur impubli- ca auctione: idq; nōnulli sequunt. Sed contrarium verius & receptius est, sic decisio huius. l. procedat etiā re distracta in publica subhastatione: quod cum Imol. & melius sentiē- tibus tradit Alex. in. d. l. si quis cū aliter, num. 16. & ibi Roma. nu. 8. Alex. in. d. l. pretia rerum: Aretin. in. d. §. si quis agens, inst. de action. Anto. Gome. vbi supra Corn. conf. 56. lib. 3. Burge. in. d. c. cum causam, num. 27. Rebus. in. d. 2. Tomo. pag. 186. num. 38. & pag. 452. tit. de præconi. in fin. dicens hanc esse veram & communem sententiam, & ita in praxi seruari. Eandem probat Cremen. hic nu. 102. communemq; & veriore dicit Cagnol. num. 161. eandem sensuit Bar. in. l. 1. C. de præscript. 30. vel. 40. an. Hæc autem receptior opinio fortissimè probatur ex proximè deductis circa alienationem cum decreto, quo interueniente verius & rece-

prius esse probauimus non cessare remedium huius. l. Regulariter autem vbi in alienatione decretum requiritur, subhastatio etiam præsupponitur, vt notant plures ex supra citatis, & Bar. in. l. licitatio, nu. 3. ff. de publican. & vectig. text. & Alber. in. l. 1. & si sine. 8. §. 1. ff. de minor. Bal. in. l. ordo, nu. 4. C. de execu. rei iud. Ioan. Plat. in. l. si tempora, col. 1. C. de fide instr. lib. 10. Et Matth. Afflic. lib. 2. constitutu. Neap. Rub. 38. in fin.

- 26 In eodem articulo ultra scriben. considerandum videtur duplex subhastationis genus: alterum necessarium alterum voluntarium. Necessarium continebitur in distrahendis rebus fisci, minorum, Ecclesiæ, vel Rei pub. secundum receptiores traditiones ex DD. proximè citatis, & Soci. conf. 95. nu. 5. lib. 3. Dec. conf. 556. nume. 4. Iacobin. à S. Georg. in. l. Titia. ff. de iure dot. Diceretur etiam necessaria subhastatio in rebus condemnati pro executione rei iudicatæ, iuxta text. in. l. ordo: & in. l. à diuo Pio. §. in venditione, cum sequen. ff. de rei iudi. Voluntaria autem subhastatio dicitur, quando extra has causas quis voluerit res suas in publico loco ad vocem præconis distrahere: vt ex licitationum calore carius res vendantur, vel saltim ex hominum concursu citius distrahantur, vt sæpè fit in magnis ciuitatibus. In subhastatione autem necessaria notabilior erit communis opinio, cum in illis terminis iudicis autoritas, magnaq; solennitas interueniat: non ita in auctione voluntaria. Vnde de priori loquuntur iura, quæ subhastationi magnū effectum tribuunt. l. fin. C. si propt. publi. pensita. l. si hypothecas. C. de remis. pign. quā in sua decisione extollit Paul. in. l. 2. C. si aduer. fis. & tradit Afflic. decis. 340. Quæ iura vtiliter

ter limitantur ex hac receptiori opinione, iuncta. l. si quos, infra hoc tit. quā bene adduxit Bar. in. l. 1. C. de præscrip. 30. vel. 40. anno. Eandemq; communem sententiā notabiliore reddit id quod in rerum æstimatione nimium attendi solet, locus scilicet publicus, seu mercatum, ut loquitur tex. in. c. 1. de empt. & vend. Bar. in. l. si fernus. ff. de condic. furti. Sed consideratio loci publici, & communis licitationis solā præsumptionem inducit, cōtra quam concludēs probatio negari non debet: ex quibus hæc recepta opinio magis amplectēda est, eamque sequitur Iacob. Curti. Brugen. lib. 2. coniectur. ad fra. cap. 10.

27 Tutior etiam redditur communis opinio attento eo, quod experientia docet, in ijs quoq; publicis distractionibus fraudem aliquando committi, dict. l. si quos, infra eod. l. 2. C. de fide instr. l. 3. C. de execu. rei iud. l. fina. C. si in caus. iudi. Sic Cicero lib. 3. offici. tollendum ex contrahendis rebus omne mendacium tradit: subdēs, [non licitatore venditor, nec qui contra se liceatur, emptor apponet.] Deniq; in hoc articulo subhastationis reperendum est, quod novē animadvertimus in præcedenti articulo decreti: cum frequētiūs subhastatio præsupponat distractionem fieri nomine fisci, vel alterius personæ vel causæ: in qua etiam ob minorem læsionem restitutio concedi debet, non obstante solennitate interposita, iuxta d. l. si quidē, C. de præd. minor. & dict. l. 8. §. 1. versicu. 1. ff. de minor. A fortiori igitur ex subhastatione negari non debet remediū huius. l. præsupponētis maiore læsionē, nempe vltra dimidium iusti pretij quod doctores advertere debuerūt.

28 Apud Lusitanos verò circa quæ-

stionem rei venditæ in publica subhastatione, & iudicis autoritate, locum adhuc esse remedio huius. l. decisum est lib. 4. tit. 30. §. fin. vbi vnum egregiè additur, quod apud scriben. nō ita reperitur: nempe quod si post solennes licitationes & præconia debito tempore peracta, debitori cuius bona distrahuntur, denunciatur ut soluat, nec ipse satis fecerit, transactis octo diebus: tunc nec venditor, nec emptor læsus audietur ob eam maximam solennitatem, & geminatā denunciationem, argu. glo. in. §. penul. verbo, maior, Inst. de iure person. ibi, [tanta solentis.] Ex qua Ang. Arcti. inibi notabilem doctrinam elicit ad sustinendum actum, in quo non tantum ordinaria solennitas, sed & alia exactior interponitur: quam ad propositum nostrum notat & ornat Burgen. in. d. c. cum causam, nume. 28. licet absq; fundamento contradicat Cagnol. hic nu. 159. in fine. Nec decipiari cum aliquibus, qui cōtra cōmunem opinionem in hoc articulo subhastationis adducunt Baldum in d. l. ordo, nu. 6. C. de execu. rei iud. qui (si bene attendas) tantum loquitur de creditore pro debito accipiente pignus, in quo fit executio iuxta terminos. l. à diuo Pio. §. si pignora. ff. de re iudi. De quo tex. & articulo, (qui diuersus est) superiūs diximus, maximè in. 4. c. 1. par. huius. l.

29 In prædicta materia subhastationis (quæ frequentissima est) vnū addo, in quo sæpe dubitari contingit, nec DD. in eo satis sibi constant: si in * publica auctione vnus licitator certum pretium offert, alter verò maius pretium promittit, an & quo modo liberetur primus ex licitatione secūdi? In quo Bar. in. l. licitatio. nu. 1. q. 1. ff. de publican. & veſtig. indistinctè inquit, non liberari primum licitato

M rem

rem, si postea secundus domino, vel vectigal locanti displiceat, idque sequitur Alex. ibi ad Bart. Et secunde tradit nouissimus Iodoc. Brugen. in compend. subhastat. cap. 4. num. 8. neminem pro, nec contrahens: & cum Bart. est Salic. in l. penes. C. de vectig. Firmian. de gabel. 2. par. nu. 20. Bart. autem ad suam opinionem citat textum quasi expressum in l. Sabinus. ff. de in diem addict. vbi & Costal. in annotatione. securus Bart. idem putat. Contrarium vero aliquando consuluit Bal. quem refert Paul. in d. l. licitatio: refert etiam & sequitur Cremen. notab. 40. & ibi additio: & Chass. in consuetu. Burg. Rub. 5. §. 11. nu. 23. Char. 207. In ea varietate concordiam adhibet Paul. Cast. in d. l. licitatio, ut opinio Bart. procedat, quando vectigal secundo licitatori adiudicatum fuit, vel tempus licitandi lapsum est: contraria autem opinio locum habeat, quando adhuc tempus durat; adiudicatioque facta non fuit: eodem modo in alio consilio distinguere Baldum tradit Alexan. ad Bart. inibi: & Boer. decis. 208. vbi magis probare videtur distinctionem Pauli: & eo non relato, ita distinguere videtur Rebuffus. in d. 2. tomo. pag. 451. nu. 21. tit. de precon. arti. 7. Varietatem autem opinionum nudo refert Hippo. in l. 1. §. si serui, nu. 21. ff. de quaestione. Et secundum opinionem Bal. ut primus licitator liberetur, magis concludit Alber. in l. si venditor. ff. de in diem addict. dicens ita se in praxi consuluisset. Contrarium vero, & sic secundum opinionem Bart. consuluit Ange. conf. 324. quem non percepit Boer. in d. decis.

30. Ego in ea varietate aduerto concordiam illam Paul. Cast. totam fere esse pro opinione Bart. qui verosimiliter non negaret, quin post adiudicationem secundo factam, primus liberetur: nec Bal. in alio consilio eam distinctionem probauit, si cum iudicio expendas relationem Alexan. & Boer. secundum quam nec Bal. in eo sibi contrarius dici debet, sed id voluisse, quod statim probabo. Ang. autem in d. conf. num. 3. aperte concludit non liberari primum licitatore, etiam ex acceptatione secundi, nisi acceptatio plena sit: secundum traditionem glo. in l. quod autem. ff. de in diem addict. quam citat, aperte sentiens distinctionem Pauli Castren. ut primus non liberetur, nisi post adiudicationem secundo factam. Bal. autem in d. conf. melius voluit priorem liberari, quum dominus vel locans secundum licitatore statim non repellit, sed magis licitationem eius ad mittit. Et ita aperte Alber. in dict. l. si venditor: & his non relatis ita resoluit Curt. Brugen. lib. 2. copiect. ad frat. cap. 10. ad finem. Et ita videtur intelligendus Rebuff. vbi supra: & Ioan. Plat. in l. si tempora, nu. 2. ad fin. vers. & intellige. C. de fide instrument. & iure hast. fiscal. Quae resolutio tutior videtur: nec enim iustum esset, ut dominus vel locans possit non admittere, primum licitatore ob secundum plus offerentem: postea vero secundo aufugiente, vel non idoneo reperto, primum obligare. Et sic cum utriusque contrahentis æquale ius esse debeat, id longe iniquum esset, & consequenter non admitendum.

Nec obstat tex. in d. l. Sabinus: nec glo. in d. l. quod autem. ff. de in diem addict. quibus Bart. Ange. & alij fundantur, dum text. & glos. priorem non liberant ex oblatione secundi perfecte non acceptati: & ita dict. l. si venditor, eodem titu. Aduerto enim ea iura agere de venditione perfecte

fectè cū priori contracta, quæ suspen-
debatur ex oblatione melioris con-
ditionis, iuxta. l. 2. cum alijs, eod. tit.
Et sic pactio illa adijciebatur prorsus
in fauorem & vtilitatem venditoris,
vt oblata meliori conditione alteri
vendere possit: ac proinde id nego-
rium eius volūtatī commissum cen-
setur, per text. notab. in. l. 2. ff. de leg.
commis. ibi, [ita accipitur, si vēditor
inemprum esse velit, quia id vendi-
tori scausa cauetur.] iuxta vulg. reg.
l. quod fauore, cum ibi notatis. C. de
legib. Et in id poterunt ingeniosi in-
ducere tex. in. d. l. Sabinus, vers. quid
tamen, vbi si pactum illud adijcitur
equaliter pro emptore, liberatur om-
nino ex oblatione secundij, etiam in-
uito venditore. At in nostra. q. & lici-
tatione vectigaliū nihil magis cum
primo, quā cum alijs actum cen-
setur: imo ex qualitate rei, & consuetu-
dine semper magis acceptari vide-
tur qui plus offert: quod etiam iuris
est, vt in. l. penes. C. de vectigal. & cō-
mis. Et sic primus licitator rectè obij-
cere potest, liberatum se cēsendum,
cū alterius plus offerentis licitatio
recipitur. Nec obstat argumentum
Alex. ad Bart. in. d. l. licitatio, arguen-
tis ex eo quod primus licitator frau-
dulose poterit submittere alium nō
idoneum, vt se liberet: respondeo e-
nim, quod dominus vel officialis lo-
cans vectigal potest non admittere
nō idoneum licitatorē: eiusq; condi-
tionē inuestigare debet, iuxta. l. qui
cum alio. ff. de regu. iur. quod si fraus
primi probeatur, actio contra eum ad-
totum id quod inter est, dabitur iux-
ta. d. l. si venditor. ff. de in diē addict.
& ita apud Lusitanos habet Ordin.
[da fazēda,] cap. 161. Procederet au-
tē opin. Bar. quando locans statim
repelleret secundū licitatorē: vel
quando vectigal locandum propo-

neretur ea forma, vt post tempus &
examen licitationum dominus eli-
gat: tandemq; in ea re consuetudo
provinciæ maximè obseruabitur, vt
generaliter habet tex. in. l. 4. §. fin. ff.
de publican. & vectigal. Et ita resol-
uo vtilem articulum à DD. male ex-
plicatum. 32 In materia huius. l. negantis reme-
dium in lēione nō excedente di-
midia iusti pretij adducunt nonnul-
li pro limitatione tex. in. l. Medicus.
ff. de varijs & extra ord. cognit. ne va-
leat venditio, quam æger medico fa-
cit durante ægitudine. Et ita eam. l.
generaliter ibi notat Alber. & Bart.
dicens eam singul. Et ita indistinctè
intelligit & extollit Anton. Burgen.
in. d. cap. cum causa, nume. 52. & Pa-
nor. in. c. quia pleriq; nume. 34. de im-
mun. eccles. & Rebuf. d. 2. tomo, pag.
187. nu. 44. Et ita generaliter citant
eam. l. Bart. Ang. Plat. in. l. Archiatri.
C. de profess. & medic. Sed contra-
rium regulariter aperte sentit Bald.
in. l. interpositas, nume. 5. ad fin. C. de
transact. ex verbis eiusdem. l. Medi-
cus, quæ ita habent, [Medicus cui cu-
rādos suos oculos, qui eis laborabat,
commiserat, periculum amittendo-
rum eorum per aduersa medicamē-
na inferendo, compulit, vt ei posses-
siones suas cōtra bonam fidem æger
venderet, in ciuile factum præses pro-
vinciæ coërceat, remque restitui iu-
beat.] Quæ verba l. C. verè non præ-
stant generalem conclusionē, quam
DD. colligunt: sed magis onerare vi-
dentur improbum medicū, qui ma-
lignè curationem differt, malis vtēs
medicamentis: vt maiorem impres-
sionem ægro faciat. Et ita cum Bald.
sentit Alcia. ibi. nume. 20. & nemine
relato Ias. in. §. quadrupli, nume. 57.
Inst. de action. Et ita Cagnol. hic nu.
192. magis contendens, tex. illum re-

C. de rescind. vend.

gulariter admittere pactionem medici cum ægroto: vt etiam iudicauit cons. Ne apol. secundum Matth. Afflic. decis. 123. vbi nec Bal. nec alium pro aut contra citat.

33 Ego priorem sententiam receptionem veriorēq; arbitror, quā vltra DD. apertē colligo ex glo. in l. r. §. si cui, verb. suspēsa. ff. de varijs & extra ord. cognit. ex glo. clariori in l. quis quis. §. præterea, verb. contractum. C. de postul. quæ generaliter intelligit d. l. Medicus, ne vlla cōuentio valeat inter medicum & Infirmum durante ægitudine: ad exemplum clientuli & aduocati, inter quos durante lite conuentio non admittitur, iuxta tex. notab. in d. §. præterea: quasi valeat argumētum de aduocato ad medicum, argu. c. ceterū, de iuram. calum. vbi Panor. notat. Imo maior prohibendi ratio videtur in medico cum ægro, quā in aduocato cum clientulo, vt cōstat ad sensum: & ita ex vi rationis. d. l. Medicus, extēdi debet, licet eius verba restrictiora sint, Aduerto etiam, quod d. l. loquitur in vēditione, & sic in causa onerosa: vnde multo magis procedet in promissione lucratiua. Et ita intelligi debet. d. l. Archiatri, quæ malè ab Afflic. & alijs restringitur ad medicum habentem salarium publicum: cum verba eius. l. generalem sensum magis exprimant ibi, [quos etiam patimur accipere, quæ sani offerunt, non quæ periclitantes pro salute promittunt.] Et sic ea. l. manifestè ex verbis & ratione omnem medicū comprehendit: aliter enim tēpus non distingueret. Et ita suadet ratio publicæ utilitatis, ne aliās fiant iniquæ extorsiones, quod lex abhorret, vt in l. si per impressionē. C. quod met. caus. Non negamus hic, posse medicum ab ægro donata licitè accipere, nec

eum astringimus, vt gratis curet, iuxta tradita per Anan. & Felin. in cap. tua nos, de homicid. Rip. de peste, ad fin. cum supra citatis. Ex glo. autem in dicto loco, ex professio irritante cōuentionem inter medicum & egrū, nouè aduertes contra eandem glof. & DD. in l. Martius. ff. locat. in quaestione promissionis medico factæ ad curationem ægri, qui sanatus ad infirmitatē redijt. Præsupponere enim videtur glo. in distincte inter eos valere conuentionem, & ita specul. in tit. de salar. medic. num. 1. in fine primi tomi: quorum auctoritate excusari posset senatus Neapolitanus in decis. de qua supra.

34 In minori etiam læsione seu non vltra dimidiā vulgare est illud, quod pro cautela aliqui cum Anania tradunt, vt conuentus interrogetur, an sit vir bonus: quod ipse verosimiliter non negabit. Vnde eo asserto, colligebant posse conuentum damnari ad refarciendam læsionem, etiā quæ dimidiā iusti pretij non excedat: arguētes ex glo. celebri in l. semper in contractibus. 158. vel secundum alios. 197. ff. de reg. iur. quæ limitando. §. idem Pomponius. l. in causa. ff. de minor. dixit, non licere bono viro etiam in minori quātitate aliam decipere: quam cautelam ibi refert Dec. nec improbat, concludens tantum non teneri conuentum tali interrogationi respondere, & ita Feli. in cap. fin. num. 13. de præsump. Ias. in l. penul. num. 5. C. de pact. Ferrar. caut. 4. Cremen. hic nu. 169. Rebuff. in Authen. habita. Omphal. de usurpat. leg. lib. 2. c. 9. Sed nemo doctus foriq; diggestionem habes cam puerilem captionē probabit, vt melius aduertit Burgen. in cap. cum dilecti. nu. 15. Dec. in d. l. pen. nume. 11. Cagnol. hic num. 20. Rebuff. in 2. tomo.

pag.

pag. 178. Idq; necessariò euincitur ex eo, q; hæc. l. tam bonos, q; iniquos comprehendit, vt bene aduertisse videtur pract. Papien. in form. libel. in causa venditionis, verfi. pro pretio: idemq; colligi potest à D. Thom. relato à Capol. de simulatio. cōtact. nu. 23. Vnde licet interrogatus respōdeat se virum bonū, deficit ius. quō minor læsio tunc in iudicio emendari debeat, cum à cōstituto iure recedinequeat, iuxta vulg. l. prospexit. ff. qui & à quib. Vnde etiā necessariò cōsequitur, ineptam esse differentiam, quam plures cōstituunt inter ecclesiasticos & laicos quasi in ecclesiasticis minor læsio emendanda sit, cum gloss. in. c. hoc ius porrerum. ro. q. 2. verb. vt plus. & Cremen. hic nu. 161. & Zanetini. differen. 131. & alij quos citat Tiraq. in. gl. connub. nq. 11. sed in foro cōtētiōso id nullatenus sustineri pōt iuxta. d. c. cū dilecti vbi Burg. notat, et Dec. in. l. pen. nu. 8. & sequen. & ibi Curti. nu. 8. C. de pact. & melius Cagnol. hic. nu. ro. licet in ea re multa ad salutem & securitatem animarū ample & neruose tradat insignis Nauar. in rep. c. hōuic, ad finem. 6. notab.

35 In eod. proposito, vt aliquādo succurratur læso etiā ob minore quantitatē, memorabilis est traditio Anchar. in. c. peccatū, nu. 21. de reg. iur. lib. 6. vbi inquit, hanc. l. & c. cū dilecti, quatenus nō succurrunt, nisi in læsione vltra dimidiam, procedere quando voluntariē contrahitur: diuersum autem fore in eo, qui ob necessitatem vilius vendit, vel carius. emit, vt tūc ob minore læsionē ei succurratur, duoq; exempla speciatim proponit, ex quibus multa alia deduci possent. Exēpla Ancharrani sunt in eo, qui ne familia fame periret, vel vt se ab hostibus redimeret, vel ad vi-

tādā cōmunionem aut vicinratē focij vel vicini rixosi carius emeret, aut vilius vēderet: subditq; Anchar. etiā in foro exteriori & civili succurrendū fore. Idq; ad forū canonicum refert & multis comprobatur insignis Nauar. in. c. nouit. 6. notab. nu. 92. de iudic. Similiter ad forū cōtētiōsum eandē traditionem refert & extollit Laurén. Calcat. cōf. 27. fin. cuius consilio subscripserunt viri doctissimi, vt patet ex cōf. ibi sequenti & eius fine. Et ita in exēplo redimentis vexationem focij vel vicini rixosi, doctrinā Anchar. sequitur & extollit las. in. §. fed ista quidem, nu. 107. Inft. de act. & Alex. ad Bar. in. l. item si pretio. §. fin. ff. loca. Ioan. Constan. ad cōstit. gallic. pag. 209. Petr. Gerar. sing. 22. ad finem, & genericē Ancharranum vbi supra referendo, sequi videtur Felin. in. c. cū causam, ad fin. de testib.

36 Ego autem in priori exēplo de emente vel vendente ob necessitatem, scio in iudicijs opinionem Anchar. nullatenus admitti, nec magis succurri læso ob necessitatem contrahenti: atq; ideo etiam in eo seruari decissionem huius. l. & c. cū dilecti. Nec ista iura admittere possunt restrictionem Anchar. quæ amplior esset, latiusq; in vendente pateret, q; ipsa regula. Sæpissime enim contingit homines) saltem immobilia) non nisi necessitate pressos vēdere. Item necessitas vendentis nō inducta ex culpa vel facto ementis, non debet emptorem ipsum onerare quo ad forum exterior. Et ideo tantum ad sanitatē conscientie traditio Anchar. procedet. ex Salic. ita Cautius intelligente in auth. ad hæc. q. 21. C. de vlur. & ita colligitur ex Cremen. hic nu. 162. probaturq; in terminis per tex. vbi notant Paul. & alij in. l. non

M 3 id-

C. de rescind. vend.

idcirco, infra hoc tit. ubi respondetur non magis succurrendum fore vendenti ex urgente necessitate: idemque probatur ex l. 4. C. de pignor. Ex quibus iuribus periclitatur etiam, quod aliqui referunt consuluisse Paul. Cast. vt tradit Calcan. conf. 28. nu. 4.

37. Quoad secundum exemplum emē-
tis vel vendentis ob socium vel vici-
num rixosum, credo plures ex supra-
citatis non satis rem expendisse, dum
generaliter loquuntur. Si enim quis
vilius vendit alicui tertio, vt viter so-
cium vel vicinum rixosum, nemo sa-
nus probare debet, venditorem tunc
ex minori læsione admittendum fore:
reum quia obstat generalis regula
huius. l. & c. cum dilecti, tum & ma-
gis, quia emptor subdit tunc eādem
vexationem socij vel vicini rixosi: &
ita pro emptore retorquetur argu-
mentum DD. ex onere & incommo-
do mali vicini. Sic etiam si quis emat
partem socij vel vicini rixosi, non vi-
detur audiendus, si alleget aliquan-
tò carius emisse. Adhuc enim in iu-
dicijs non licebit ex ea causa læsum
admittere, nisi læsio sit ultra dimidiā,
iuxta decisionem horum iurum, iū-
sta reg. l. prospexit. ff. qui & à quib.
Maximè q. emptor, et si aliquid plus
iusto pretio tunc det, minus lædi vi-
detur tollendo seu vitando malum
socium vel rixosum vicinum. Et ita
retorquetur fundamentum DD. ex
glo. l. quod sæpe. §. fin. ff. de contrah.
empt. Vrget etiam contra DD. q. in
eisdē terminis aliquid lucratur, qui
emit partē socij vel vicini: ita enim
auget valorem rei suę: vt probat tex.
notab. in l. si cui fundus. r 6. ff. de leg.

2. ibi, [confines fundos etiam supra
iustam æstimationē interest acqui-
rere.] quem tex. ornabis & ad multa
vtilia applicabis in materia diuision-
um ex notabiliter traditis ab An-
to. Capi. decis. 42.

38. Aduerte tamē, q. l. C. in. d. l. si cui
fundus, respicit actus volutarios: nec
illa cōsideratio onerabit emptorem
læsum ultra dimidiā communis &
iusti pretij. Adhuc enim ei succurre-
tur ex remedio huius. l. respiciētis iū-
stum, & cōmune, non singulare pre-
tiū, vel interesse: vt colligitur ex ge-
neralibus verbis huius. l. & l. pretia
rerum, cum ibi notatis. ff. ad l. falcid.
cum ijs quæ infra dicemus, & DD.
tractant de modo æstimandarum re-
rum; in hac materia facit bonus tex.
in l. i. vers. sed si rē. ff. si quid in frau-
patron. ibi, [opportunitatis vel vici-
nitatis.] & ibi, [nullo pacto erit au-
diendus.] Quæ ratione idem econ-
trariò dicendum est, si venditor se
læsum queratur, læsionemq. augeat
simili de causa, quòd rem suam diui-
ferit, vel quòd emptor plus pretij da-
re deberet, eo quòd aliam partem
vel rem vicinam habebat. Nō enim
dicitur damnum, nisi ex pretio com-
muni, iuxta proximè dicta: & text. in
d. §. si rem, ibi, [Fraus enim in dam-
no pecuniario accipitur.] Et ita ces-
sat argumentatio ex l. si in emptio-
nem. ff. de minor. quæ loquitur spe-
cialiter in minore, & in eo singul. est,
secundum Burgen. in cap. 1. colum.
4. nume. 23. de emp. & vendit. Orna-
bis autem ex multis per Tiraquel. in
præfat. lib. de retrac. ex num. 44. cum
sequen.

SECVN-

92 SECUNDA PARS

L.2 .C. DE RESCIN.

VENDITIONE.

CAPVT. III.

SVMMARIA.

- 1 **I**N materia huius. l. tractatur notabilis q. de impēss. & melioramentis ab emptore factis in re, quam uēditor postea auocat remedio huius. l.
- 2 Ad eam. q. agitur de inductione tex. in. l. intra utile. §. fin. ff. de minor. & nu. 3.
- 4 Adducitur notabilis conclusio in materia deducendi expensas, eademq; limitatur nu. 5.
- 6 Agitur de intellectu. l. penul. ff. loc. circa impensas coloni uel conductoris: & explicatur glo. ibi aliter quam scriben. fecerint.
- 7 Resoluitur. q. frequentissima de impensis factis ab emphyteuta, an ei uel heredi solui debeant.
- 8 Tractatur utiliter ad eundem effectum an idem ius sit in conductore ad longum tempus, quod est in emphyteuta: nouaq; distinctio traditur ad l. 1. ff. de Beroum uariantes.
- 9 Adducitur in eo proposito noua declaratio Molin. & Baldi.
- 10 In eadem materia traditur alia declaratio utilissima circa expensas factas ex conuentione.
- 11 Tractatur exactissime celebris. q. in qua uariant Bar. & Bald. an per remedium huius. l. resoluitur hypotheca interim ab emptore contracta: expendanturq; DD. argumenta, & probatur opin. Bal. usque ad num. 17.
- 16 Ad opinionem Bal. noua & egregia declaratio traditur, ut emptori succurratur bonam fidem agnoscenti, & nu. 17.
- 18 Agitur de intellectu. l. nouissime. ff. quod fals. tuto. autho. quam Cagnol. hic adduxit.
- 19 Ex resolutione præcedentis. q. inferitur notabiliter contra Molin.
- 20 Latissime & uillissime confutatur unum magni momenti, quod Cagnol. & Gozad. secum tradunt circa pactu reuendendi: ostenditurq; ex eo resultare obligationem rem præcisè tradendi: emendanturq; multa à DD. scripta, & explicantur alia ab eis confuse tradita ad materiam. l. 2. infra de pact. int. emp. & uend. usq; ad nu. 29.
- 30 Agitur de donatione nel pacto donandi pro glos. & Bar. contra plures.
- 31 Tractatur ad præcedentes quæstiones de emptore leso agite ex remedio huius. l. usq; ad nu. 33.
- 34 Tractatur e conuerso de deterioratione rei penes emptorem contingente.
- 35 Agitur de gabella & laudemijis, alijsq; oneribus pecuniarijs ab emptore uel uēditore solutis, an deduci uel repeti possit, resissa uenditione per remedium huius. l. usque in fin.

M 4 SE

22

SECVNDA PARS

L.2 .C. DE RESCIN.

VENDITIONE.

CAPVT. III.

DE vigore & effectu actionis huius. l. nō pauca ex superius traditis colligi possunt: quib⁹ alia nō minus vtilia addenda sunt. Inter quæ se se offert illud, de quo agit Bald. numc. 23. quæst. 19. si emptor fecit expensas & melioramenta in re: inquit enim, quod tunc venditor agens ex læsione vltra diuindiam repelli poterit, nisi soluat expensas & melioramenta: quod probat per text. quem dicit singul. in l. intra vtile. 40. §. fin. ff. de minor. vbi id deciditur in minore per restitutionem rem auocante ab emptore. Quem text. notat idem Bald. in l. fin. §. fin. numc. 5. C. communia de lega. Contrarium autem probabat Salic. hic quæst. 17. quos refert dubitans Cremen. hic in repet. numc. 95. 4. limit. Sed opinio Bald. verior & receptior est, quam sequitur Alexand. ad Bart. in dict. §. fin. & Cagnol. hic numc. 153. quæst. 20. Burgen. in cap. cum causa, numc. 56. de emp. & vendi. Iacobi. à S. Georg. in l. si res. §. 1. nu. 5. ff. de iure dot. Fabian. de empt. & vendi. 8. quæst. numc. 4. Boer. videndus decis. 47. num. 8. Et vltra eos in minore rem vendicante est text. in l. si prædium, in fin. C. de præd. minor. facit. l. in fundo. ff. de rei vendi. Nec id ius reputandi expensas nega

tur, nisi ob dolum dict. l. fin. §. fin. C. communia de lega. imò & non obstante mala fides ius competit ad impensas necessarias, secundum Paul. & Ias. in dict. §. fin. per l. domum. C. de rei vendi. notat Boer. decisio. 44. numc. 7.

Licet igitur text. à Bald. adductus non probaret eius sententiam (vt Salic. contendit) iam patet non deesse alia iura & fundamenta, quibus opinio Bald. inuertur: Salicet. autem respondebat ad dict. §. fin. l. intra vtile, rem ibi præcisè auferri inuito emptore ex vi restitutionis, hic autem voluntariè emptore non supplente iustum pretium. Sed pro Bal. contra Salicet. replicabis ex eodem Salicet. in sequent. quæstio. vbi cum Bald. concludit, in casu huius. l. restitutionem non voluntariam, sed necessariam appellari, quod tutius est & fortasse receptius, vt paulò inferius deducemus. Induci etiam non uè potest text. ille loquens de restitutione minoris, quæ læsionem præsupponit, fauorabiliorque est remedio huius. l. vt ex multis deprehenditur. Ergo cum minor ibi astringatur ad impensas, multò magis teneri debet venditor vtens remedio huius. l. Aliter etiam & nouè induci potest tex. in d. §. fin. dum indistinctè loquitur de minore restitutionem petente aduersus emptorem. Potuit enim læsio

sio contingere, non quia vendiderit, sed in pretio tantum. Quo casu receptius est, restitutionem minori non dari ad rescindendum contractum, vel rem reperendam, sed ad supplementum pretij: vt colligitur ex gloss. Bart. & alijs in l. si quidē. C. de pred. minor. tradit Gozadin. conf. 44. num. 14. quod fortasse latius infra discutimus in. q. minoris. Sed iam his terminis tollebatur responsio Salic. non enim tunc stare posset quod inquit, in. d. §. rem precise reperi.

3 Ex nostra autem inductione melius sustinetur opinio & allegatio Bald. ex dict. §. fin. non verò ex eo, quod Bal. sensit in hac quæst. & iam expresserat num. 16. male putans generaliter valere argumentum de restitutione minoris ad remedium huius. l. quod falsum est, vt diximus in 1. cap. huius par. num. 33. & latius in sequen. cap. probabimus: quod alij in hac quæst. non aduertunt. Ex sententia autem Bal. & communi contra Salic. satis colligitur DD. in distinctione loqui in quacūq; læsione etiam enormissima, seu longè ultra dimidiā iusti pretij, vt & tunc venditor ita læsus teneatur emptori expensas & melioramenta soluere, quicquid absq; fundamento contradixerit Cagnol. hic num. 153. in fin.

4 Exijs verò ad multa similia inferri posset circa repetitionem expensarum, vel retentionem rei pro expensis & melioramentis, de quo agunt plures citati à Cagnol. hic num. 154. maxime. Neguz. de pignor. §. par. 4. memb. & Afflican cap. 1. §. si vassallus, titu. hic finitur lex. Paul. & Ias. in l. si in area. ff. de condic. ind. de cuius intellectu agit Molin. in consuet. Parisien. §. 1. glo. 5. num. 89. & sequen. & Baldos in. §. certē. Inst. de rer. diuis. Omisus autem multis, illud men-

ti commenda quòd deducturus vel compensaturus expensas, non solum deducere vel compensare potest pretium, quod dedit pro operis alterius, sed etiam quando per seipsum laborauit. Deducet enim pretium operum sui ipsius iuxta quantitatē, quæ alteri pro eisdem operis daretur, vt notat Panormit. in cap. ad nostram, num. 8. in fin. de reb. eccles. non alic. sed prius Bald. cuius ipse non meminit in. l. si quis. C. de reuend. Quod extollit Paul. in. l. diuortio. §. fin. num. 4. ff. solut. matri. & ibi Aretin. videndus, & alij quos citat Boer. decis. 44. num. 24. & præced. & alibi Ang. quem solum refert Molin. in consuetu. Parisien. §. 1. glo. 5. num. 86.

5 potest tamen restringi hæc communis conclusio, ne procedat in expensis excessiuis malignè ab emptore factis, fortasse quia sciebat venditorem læsum agere posse remedio huius. l. vt sic eum deterreat ob magnitudinem expensarum, argu. text. notab. in. l. si seruos. ff. de pignor. action. quem in proposito notat Alber. in. d. §. fin. l. intra vtile. ff. de minor. Boer. decis. 47. ad fin. extollit Tiracquel. de retrac. conuent. §. 7. num. 5. Cum autem emptor in proposito dominus sit, non obstante læsione venditoris, iuxta. l. dolus, infra eod. consequitur posse eum expensas deducere, nec eas cum fructibus compensare teneri, iuxta doctrinam gloss. celebris in. l. emptor. ff. de rei vend. quam extollunt plures citati à Tiracquel. vbi supra num. 4. & latius dicemus infra in. q. fructuum.

6 Nec omittendus fuit in hoc articulo expensarum, tex. notab. in. l. penul. ff. de loca. vbi Scevola in colono electo responderet eū consecuturū expensas. Aduertendum autē est, tex. ibi loqui de colono vineas in fundo insti-

M 5 tuen-

C. de rescind. vend.

tuerent, quod opus rei formam mutare videbatur, & tamē colonus expensas consequitur: quod expendit & commendat Tiraquel. de retrac. conuenienti. ante finem. §. 7. nume. 16. Sic etiam Barto. & alij eundem text. commendant, dum id ius præstat colono, vel inquilino etiā ob culpam nō soluēdi eiecto: & ita eum extollit Ias. in. §. actionum nu. 183. in fi. inst. de action. & singul. dixit Paul. in authen. qui rem nu. 6. C. de sacros. eccles. Ex quo inferitur ad utilē. q. quid scilicet, dicendum sit in emphiteuta, in quo DD. variāt, nec ullus eorum satis assequitur mentem glof. in. d. l. penult. verb. consecuturum, quæ iudicio meo id voluit, vt regulariter idem iuris sit in emphiteuta eiecto ex eadem culpa. Idq; vult etiam glo. in emphiteuta ecclesiæ regulariter, quod DD. non aduertunt. Excipit enim tantum emphiteutam ecclesiæ qui rem contra legem vel canones acceperit: & sic non excipit simpliciter emphiteutā ecclesiæ, vt DD. ex glo. colligūt. Et cum glo. malè intellecta, est Salic. ibidem dicens speciale esse in emphiteuta ecclesiæ, aperte volens. d. l. loquentem in colono, procedere etiam in emphiteuta priuati.

7 Sed contra glo. & Salic. communis opinio est, vt rex. in. d. l. penult. ad colonum, de quo loquitur, restringatur: nec ad emphiteutā etiam priuati trahatur, vt notant Bar. Bal. Pau. Costal. ibi, Paul. & Ias. in. d. authen. qui rem, & ibi Dec. num. 14. & Ias. in. l. 2. nume. 27. C. de iure emphit. Cagnol. in. l. si quis maior nume. 53. C. de transac. Dec. cons. 518. qui resolunt communem esse sententiā, vt distinguatur, an emphiteusis finiat tempore: & tunc impēse seu melioramenta solui debeant in quo ca-

uendum est à Bal. in. l. 1. nume. 5. C. de iur. emph. & à Costal. in. d. l. penult. loca. aut emphiteuta ob culpam non soluendi ei ciatur, & tunc melioramenta amittat, & ita Molin. in cōsue. Paris. §. 1. glo. 5. num. 69. Alex. in l. senatus. §. 1. in fine. ff. de leg. 1. Augustinus Berous in. c. potuit, nume. 146. de loca. Qua in re vt emphiteuta sui culpa eiectus melioramēta omnino amittat, fortissimè pro communi vrget text. à glo. & DD. adductus in Authen. de aliena: & emph. §. si quis verò, non tantum secundum vulgarem literam, sed etiam secundum translationem Haloandri. Nec parū vrget text. in. d. l. 2. C. de iure emph. dum emphiteutam non soluentem ei ci permittit: nec eum audiendum inquit respectu expensarum vel meliorationum. Et ita in praxi iudicātū tradit Guid. decif. 169. & decif. 438. Rationem verò differentię inter colonum & emphiteutā assignat Bart. & clariū Pau. Castren. in. d. l. penult. ff. loca.

8 In eodem articulo egtegiè dixit Ias. in. d. Authen. qui rem, nu. 9. d. l. penult. loquentem de colono, seu conductore ampliandam fore ad conductorem longi temporis: vt sic expensas repetat etiā si ob culpam suā ei ciatur, & in hoc conductor longi temporis ab emphiteuta separatur. Contrarium verò magis probat Berro. in. d. c. potuit, nu. 166. cui suffragatur Dec. cons. 142. nu. 3. cum alijs sæpe & quantibus conductorem longi temporis & emphiteutam: idq; colligi potest ex latè traditis à Boer. decif. 234. & latissimè Tiraq. in lib. de retrac. ligna. §. 1. glo. 14. ex nume. 79. Ego autem in eo articulo ratione & æquitate rei satis pensata, distinguendum putarem inter locationem ad vitas (vt vocant, vt que sit in rebus ecclesiæ.

elestiaffiois) & inter locationē ad decennium, vel ad longius tempus, nō tamen vltra vitam conducentis. Et priori casu, cum locatio in personas extēditur, & si omnino perpetua nō sit, iure tamē emphiteusis in totum censetur, vt in ea locum habeat communis opinio supra tradita de emphiteuta amittente melioramenta, quādo ob subculpam eiicitur. Nam & hęc locatio in vitas iure & cōsuetudine emphiteusis appellatur, in eaq; militanc rationes Bart. & Paul. in d. l. penult. ff. loca. Diuersum autem sit in locatione ad longum tempus, non vltra vitam primi conducentis: tunc enim (si cum iudicio attendas) non ita vigent rationes Bart. & Paul. vbi supra, nec qualitas conuentionis ita tunc inuitat conducentem ad expendendum in re aliena, quam videt ad successores suos non transcuram. Nec tanta ratio est, vt minori tempore fruens magnos sumptus facere & amittere debeat. Et sic ex æquitate res hęc temperāda videtur iuxta doctrinam l. C. in l. in ambiguis. §. 6. versic. fin. ff. de regu. iur. ibi, [iustis decretis res temperāda.] Nec enim perpetuū verum, nec prorsus tutum est argumentum illud Beroi de emphiteusi ad locationem longi temporis, vt ego multis probo in cōmentat. l. 1. 3. part. ex nume. 66. C. de bon. mat.

- 9 Comprobatur nostra hęc distinctio ex alia, quam in eodem articulo nouē tradit, & constanter probat Molin. in cōsue. Paris. §. 1. glo. 5. nu. 73. contendens ex vi verbi, [empone mata, vel melioramenta:] (quibus vocibus vtitur Imper. in d. l. 2. C. de iur. emphi. & in d. §. si quis verō, in Authen. de alie. & emphi. dum. puniit emphiteutā culpa sua eiectum) emphiteutam ibi tantum nō audiri

ob impensas ordinarias, vel modici sumptus, nō verō excludendum fore à satisfactione meliorationū magni sumptus, & quæ rei acceptæ formam excederent, prout ædificia vel molendinū: ne dominus cum iactura emphiteutę immodicē locupletetur. Quam declarationem ex eadem vi verbi in proposito tradit Balduin. in §. adeo, Inst. de loca. Quod verius puto contra mentem DD. in distinctē loquētium, & expresse contra Guydon. d. decis. 438.

- 10 Sic etiam (vt vtiliter articulus hic concludatur) receptum est, vt expensę resarciendę colono in d. l. penult. ff. loca. & hæredi emphiteutę finita tempore emphiteusis, intelligantur illæ, quæ citra necessitatem conuentionis sunt, vt tradit Molin. in d. §. num. 96. ex las. quem ibi citat, & colligitur ex Afflic. in c. 1. §. si vassallus, nume. 12. hic finitur lex Feder. Idq; in colono sentiunt Bart. & Paul. nu. 4. in d. l. penult. & apertius exprimit Bald. ibi, quos prædicti nouiores nō referunt. Impensę enim, quæ fierēt ex cōuentione, pars pretij & pensionis censentur, ex l. fundi partem. ff. de contrah. emp. Non tamen omitto, quōd Afflic. vbi supra in distinctē dicere videtur nūquam emphiteutam vel hæredem eius audiendū fore circa impensas, quādo res expressim concessa est cum clausula meliorandi, vt sæpe contingit. Ego autem ob generalia verba vel ob clausulam consuetam, q. emphiteuta rem meliorem faciat, nō recederē ab æquiori & recepta sententia, vt emphiteutę solui debeant viles impensę non modicę, nec culturam respicientes, sed ædificia sic & alia, de quibus supra. Illa enim generalia verba de re melioranda, non debent mutare iuris dispositionē, quā non aliud exprimant,

*Reluc. ip. de
Hæred. §. 10.*

C. de rescinden. vend.

mant, quàm quod iure cōtinetur, vt cum iudicio colligi potest ex Pau. in d. l. penult. nu. 4. iuncta reg. l. non re-
ctē. C. de fideius. l. qui mutuam. ff. mand. tex. notab. in l. si conuenerit. ff. pro socio. Imo clausula ex stilo pa-
rum momenti habere debet, iuxta notabilem doctrin. Bar. in l. 1. nume. 10. in fine. ff. de iure codicil. Resoluo
igitur, vt necessitas conuentionis ex-
cludat emphiteutam ab ijs impēsis, que speciatim in conuentione ex-
primuntur: ita enim res tam notabi-
lis specialiter exprimi debet, iuxta doctrinam l. C. ad multa memorabi-
lem, in l. item apud labeonem. §. ait prator. ff. de iniur.

alia. q. est in materia huius. l. ob va-
rietatem DD. & rationum conflictu
regia decisione digna, quando em-
ptor medio tempore rem obligauit,
an postea venditore lēso agente, &
emptore rē restituente, resoluatur
hippotheca: Bart. constantissimē te-
nuit, hippothecam tunc non rescin-
di, sed rem ita affectam ad vendito-
rem redire: ita Bar. in l. si res. ff. quib.
mod. pign. vel hypothe. solu. idem
Bar. in l. vbi autem. §. Sed marcellus.
ff. de in diem addict. Bart. in l. in diē.
ff. de aqua pluui. arcen. & ibi Cuna.
& Roma. Fulgo. in d. l. si res, Alexan.
conf. 45. nu. 4. lib. 5. Boer. decis. 181.
vbi eam opinionem communem di-
xit, male citans consilium Dec. 239.
ad fin. vbi de alio articulo agit. Et o-
pinionem Barto. tenuit prius Ioan.
And. quem referunt Roma. & Alex.
Eteandem tenuit Anchar. vt refert
Boer. Eandem videtur sequi Alber.
hic, nume. 18. eandem nemine cita-
to, vt receptam tradit Corra. in l. 3.
pag. 149. ff. de seruit. Cōtrariam opi-
nionem probat Bald. hic, nume. 17.
13. q. Imo quod tūc resolutio iure em-
ptoris, extinguatur hippotheca, a-

liudve onus rei impositum: & ita Sa-
lic. hic, quæst. 15. & Paul. nume. 11.
& ita Cremen. hic, nume. 189. Alex.
ad Bart. in d. l. si res. Alcia. in l. debito-
rum, nume. 2. C. de pact. Neguz. de
pign. §. part. 1. memb. nume. 43. Ca-
gnol. in l. 2. nume. 199. C. de pact. in-
ter empt. & vend. idem Cagnol. hic,
nume. 120. Molin. in consue. Paris. §.
22. num. 45. Tiraquel. de retrac. con-
uent. §. 3. glo. 1. nume. 10. & in l. si vn-
quàm, verb. reuertatur, num. 271. So-
cin. Nep. conf. 119. num. 16. lib. 2. di-
cens opinionē Baldi veriorem & ma-
gis communem.

12 In ea DD. varietate præcipuum
fundamentum Bart. & sequaciū est,
quod tunc emptor videtur volunta-
riē rem restituere, cum eam retinere
posset supplēdo iustum pretium: &
ita inducunt aliqua iura loquentia
de resolutione voluntaria. Bald. au-
tem econtrariō hanc resolutionem
iuris emptoris, non voluntariam sed
necessariam censens, arguens prin-
cipaliter ex reg. l. lex vectigali. ff. de
pignor. Bene etiam respondent Bal.
& Salic. ad iura, quæ Barto. adducit:
nec Bart. incoloratē respondent ad
dict. l. lex vectigali, quod ibi precise
res auocatur absq; vllō cōsensu eius,
qui rē obligauit: hoc autem casu
non auocatur, nisi emptore nolente
supplere pretium. Nec enim placere
debet replicatio Baldi arguentis ex
facto debitoris non soluentis cano-
nem domino directo, quem soluendo
vitaret commissum: & tamen in
eisdem terminis rescinditur hippo-
theca, & res ad dominum libera re-
dit: Quod à remotis est, nec respicit
tempus auocationis: si autē ad præce-
dencia respiciendum esset, omnis re-
scissio vel resolutio diceretur inclu-
di sub actu volūtario, cū semper ori-
ginem habeat à contractu: qui volū-
tarius

tarius est in sui initio.

13 **M**ihi autem opinio Bal. magis placet ex æquitate huius. l. quæ sepius me eluderetur ex opinione Bartoli, maxime quæ frequentissimum sit homines contrahentes bona sua obligare. Nec obstat, si quis replicet, posse emptorem magis nocere vendendo rem alteri: respondetur enim q. emptore vidente datur actio aduersus eum ad pretiū, vt supra vidimus. Et ita nō auocatur res, nec extinguitur ius emptoris, & cessat argumentum d. l. lex vectigali. Si autē emptor possidet, & res ab eo auocatur, tunc consequenter hypotheca resoluitur: & inducitur argumētū. d. l. Quic quid enim Bar. & sequaces dixerint, non debet in terminis huius. l. restitutio appellari voluntaria: sit enim restitutio ex actione, iudicio & sentētia, quæ omnia in inuitum dantur: nec dicitur actus voluntarius, in quo datur necessitas, etiam si ex duobus alternatiue debitis electio conueniatur: vt elegatē probat Tiraque. de retrac. lignag. §. 3. nu. 97. adducens bonum tex. in l. illud. §. 1. ff. de constit. pccm. Ad idem facit etiam rex. in l. quæ sub cōditione. §. si quis, ff. de condit. insti. ibi, [ne alia eum vrgeat.] Et satis interminis idem colligitur ex Alex. in l. diuortio, nu. 39. in fin. ff. solum matr.

14 **M**agis contra Bar. retorquentur iura, quæ loquuntur de venditione cum pacto additionis in diem, quæ habet, hypothecam interim ab emptore contractam resolui, venditore pōstea rem auocante, eo q. melior cōditio allata sit. Non enim tunc procedit ratio Bart. q. ibi fiat restitutio præcise: namq. & eo casu primus emptor rem retinere potest, afferendo etiam meliorem conditionem, dando maius precium, quàm alius

offert, vt habet tex. in l. licet, & in l. necesse. ff. de in diem addict. Et sic si verum esset, quod Bar. inquit de restitutione voluntaria ad casum huius. l. idem dicendum foret in casu pacti additionis in diem: quod est contra l. C. in l. 4. §. sed Marcellus. ff. de in diem addict. & in l. 3. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. sol. Et ita cōtra Bar. maximè retorquetur eius argumentum.

15 **I**n eodem articulo contra Bal. arguebat Cuma. in d. l. in diē, Fulgo. in d. l. si res, ex eo q. hoc casu emptor tenetur actione personali: hypotheca autem realis potentior videtur, concludentes opinionem Bal. ideo procedere non posse, sed eorū argumentationi sufficienter respōdetur, q. licet realis obligatio soleat esse maioris efficaciz, subest tamen periculo resolutionis ex dispositione iuris, finitro scilicet iure obligantis ob causam anteriorem, etiam si in fauorem primi nō extet realis obligatio, vt satis probatur ex generalitate tex. in d. l. lex vectigali, in qua nō agitur de prelacione vnus hypothecæ ad alteram, sed de priori obligatione personali ratione rei, qua rescinditur ius debitoris in eadē re, & consequēter hypotheca interim contracta: vt deducitur ex d. l. lex vectigali, quā nos multis ornauimus in cōmentar. l. 1. in 3. par. nu. 71. C. de bon. mater.

16 **I**n eodem articulo subdūo Bal. & Salic. hic suam opinionem intelligendam fore, quando emptor ex necessitate iudicij rem restituit, secus si extra iudicialiter, et omnino voluntarie: quā casu admittunt opinionem Bar. Et ita Cagnol. nu. 111. qui tamē cōtrā arguit ex regula, ad quā sepius me citatur tex. in l. nouissimē, ff. qd falso. tut. auto. paria esse aliquid ex necessitate facere, vel timore necessi-

tatis:

C. de rescinden. vend.

- ratis: cui argumento Cagnol. non re-
 * spondet. Ego respondendū arbitror
 id argu. non obflare, sed potius con-
 cedendum fore: nam & hoc casu in
 effectu idem ius erit, si emptor absq;
 fraude ante sententiam vel iudiciū
 rem venditori lasso restituat: quod
 Cagnol. nō percepit, ostendetur ve-
 rō statim nu. sequen. Loquuntur au-
 tem DD. de restitutione necessaria
 per sententiā, ne tertio fraus fiat: vt
 in simili diximus supr. in. 2. par. Rub.
 cap. 2. nu. 3. & in simillima specie no-
 rat Molin. in consuet. Parif. §. 22. nu.
 81. ad finem: facit iuris decisio in ma-
 teria euictionis, iuxta l. emptor. C.
 de euictio.
- 17 Ex qua similitudine actionis de e-
 uictione, eleganter deduci potest tu-
 tius esse, q. restitutio in nostra. q. fiat
 post probationes & sententiā, vt sic
 rescindatur hypothecca interim cō-
 tracta. Si tamen ante iudiciū vel
 * sententiā emptor agnouerit bo-
 nam fidem, & rem venditori lasso re-
 stituerit, adhuc venditor se tueri po-
 terit ab eo cui res obligata fuerat, p-
 bando lēSIONem ipsam, vt probanda
 fuisset in iudicio ex remedio huius
 l. quia eodem modo, & cum eodem
 onere probandi, ad repetendum pre-
 tium à vēditore admittitur emptor
 à quō res euicta fuit, eo in cautē non
 denunciante litem venditori, vt col-
 ligitur ex relatis à Tiraq. de retrac-
 ligna. §. i. glo. 18. nu. 63. & p̄ceden.
 vbi in simili agit in terminis nostræ
 l. & q. clariū verō in emptore ad re-
 petendum pretium tradit Molin. in
 consuet. Parif. §. 44. ad finem nu. 25.
 idem ad Alex. cōf. 63. lib. 6. & Afflic.
 lib. 3. feud. titu. de controu. int. vas-
 sal. & alium, nume. 24. fol. 86. quæ o-
 pinio vt receptior traditur à Di. Co-
 uarru lib. 3. resolut. cap. 17. nume. 6.
 & Ias. in. l. si domus. §. de euictione,
 nume. 14. ff. de leg. 1.
- 18 Dum verō Cagnol. ad propositū
 adducit reg. d. l. nouissimē, ibi, [aur.
 metu, ne compelleretur:] iam vides
 eam regulam aliquāliter hic condu-
 cere, emptore timore iudicij rem re-
 stituente, cum onere tamen proban-
 di postea veram ipsam lēSIONē, quod
 onus vitaretur spectata sententiā ex
 remedio huius. l. Non omitto, q. d. l.
 nouissimē, vt notab. commēdat Bal.
 ibi, ad p̄dictā regul. & Ias. in. l. 2.
 nu. 4. C. de transact. norat Xuar. al-
 leg. 23. pag. 2. ornat notabiliter Dec.
 in. c. cum M. nu. 34. de constit. Hip-
 pol. in. l. 1. ex num. 42. ff. de quæst. ex
 tollitq; Alex. cōf. 99. nu. 6. lib. 3. Ad-
 uerto tamen contra plures ex proximi-
 * mē citatis, & contra alios alibi, ad ve-
 rum intellectum. d. l. l. C. ibi nō age-
 re de materia metus, seu edicti, quod
 metus causa: in quib⁹ terminis DD.
 eam. l. citant. Tunc enim non quili-
 bet metus excusat, sed magni pericu-
 li, quod timendum sit à constantivir-
 ro. At in. d. l. nouissimē, non punitur
 tutor, nisi qui dolo facit, & ideo l. C.
 excusat eum, qui cōpulsus fecit vel
 metu ne compelleretur: vt sic vite-
 tur dolus, ad quem vitandum minor
 causa sufficit, q̄ ad iustificandum me-
 tum, quum dolus ex causa etiam mi-
 nus colorata cesset, vt in. l. sed et si le-
 ge. §. scire. ff. de petit. hered. & in. l.
 igitur. §. potest. ff. de liber. caus. Ias. in
 l. qui iura sē, nu. 5. ff. de iure iur. Dec.
 cōf. 37. col. 4. cum alijs, quæ omitto.
 Et ita vtiliter resoluitur p̄dicta. q.
 varietasq; scribentium.
- 19 Ex deductis in p̄cedenti quæst.
 liquet, aliquando venditionē vel
 similem alienationem totius rei fa-
 ctam ab emptore, non irritari à ven-
 ditore agente & obtinente ex reme-
 dio huius. l. nec enim rem alienatam
 auocare potest à tertio in quem alie-
 nata

nata fuit: vt supra deduximus in. 1. c. huius part. hypothecam verò vel pignus eiusdem rei ab emptore interrim obligata rescindi, venditore ex eodem remedio huius. l. rem auocāte ab emptore: & ita elegāter ex diuersitate rationis limitatur vulgaris regula de toto ad partē. l. quæ de tota. ff. de rei vend. cū notatis à Ia. in. l. qui sine. ff. de cond. ob cau. Inde magis infertur lapsum in tali argumentatione in hac re fuisse doctum & ingeniosum Molin. in consue. Paris. §. 22. nu. 7. char. 213. col. 3. & §. 30. nu. 85. char. 269. dum reprehendit Ripā in. l. f. q. 42. C. de reuoc. dona. vbi sustinendo opinionē Alber. in. l. his solis, eod. tit. dixit, q. si donator re auocauerit ob ingratitudinem, rescindetur hypotheca interim à donatio contracta: & ita Tiraq. in. l. si vnquā, verbo, reuertatur, nume. 172. Quod Molin. improbat ex. d. l. his solis, vbi alienatio ante facta à donatio ingrato non rescinditur. Sed Alber. & Ripā ad eam. l. responderūt separantes in hoc hypothecam à totali alienatione: nec malè, si adueras ad. l. in quorum: & l. lex veltigali. ff. de pignor. iuncta. l. fin. & communire solutione. C. de iure emph. cum egregie traditis à Neguzan. de pigno. 2. part. 2. memb. nu. 28. & sequen. Nec valet argu. Molin. de toto ad partem seu de totali alienatione ad hypothecam, cōstat enim ex proximè deductis secundum receptiorem & vtiorem sententiam in nostra quæst. simillima irritari hypothecā rei inuentæ penes emptorē, non verò alienationem ab eo factam: quod mirū est nō aduertisse Molin. cum ipse sequutus sit opinionem Bal. in hac. q. vt supra diximus.

20 Nec omitto aliud magni momenti quod securè scribit Cagnol. hic,

nu. 110. & in repet. l. 2. infra de pact. inter emp. & vend. nu. 129. q. 29. qui arguens pro opinione Bal. in eadem quæst. inquit, eum qui emit cum pacto reuendendi suo veditori restituto pretio, nō teneri precisè reuendere seu rem restituere, etiam si habeat facultatem rei tradende: sed tantum ad interesse obligari: id quæ multipliciter probare conatur Gozadi. in repet. d. l. 2. colum. 2. & sequen. citantq. Alex. Corn. Dec. in multis consilijs, & primò Cagnol. hic dict. num. 110. adducit Alex. cōf. 10. lib. 1. Sed Alex. agit ibi de re interim prorsus alienata & apud tertium existēte: non quādo adhuc est penes primum emptorem: & sic patet esse casum longè diuersum, maximè si reperas proximè dicta, nume. præceden. imò & tunc contra Alex. est æquior opinio Paul. Castren. in. l. si cum venderet. ff. de pign. act. in qua DD. nimis variant: vt post Tiraquel. Covarru. & alios late id tractantes non superfluo labore nec aliorum dicta transcribendo, copiosè trado in relectione seu commentar. l. quoties. C. de rei vend. eodem modo nihil ad rem facit consil. Dec. 239. quod etiam adducebat Cagnol. hic, citat etiam Cagnol. & Gozad. in dist. l. 2. consil. Corn. 256. lib. 4. vbi Corn. colum. 2. hoc sentire videtur: sed facti qualitas seu species non satis ibi exprimitur, vt agnoscer qui consilium illud attentè legerit: dicit etiam Cagnol. ibi hoc tradi ab Aretin. consil. 6. sed Aretin. ibi loquitur in diuersis terminis: vt inferius ostendemus: imò si diligenter inspiciatur, videtur contrarium probare in terminis supra propositis. Citat etiam Cagnol. Alexan. consil. 32. ad finem lib. 6. Sed Alexand. loquitur apertè quando res alienata est: nec apud primum emptorem repetitur, vt supra

C. de rescind. vend.

pra dixi. Citat ibidem Curtium (intellige seniore) cōf. 12. sed hic agit in terminis Alex. d. cōf. 10. & præceden. vbi res non est iam apud emptorem. Citat etiam Soci. cōf. 253. q. 3. col. 4. lib. 2. qui magis contradicit, vt inferius explicabo cum cōf. Areti. Citat etiam Ias. qui aliud probat, vt infra resoluam. Eodem modo Cagnol. & Gozad. in cautè pro sua opin. citant eos qui sequuntur opinio nem. Alexan. d. cōf. 10. lib. 1. contra Paul. Castr. in. d. l. si cūm venderet, qui omnes magis cōtradicare videntur: quia loquuntur, vbi res iam erat alienata, & ita non obscurè sentiunt emptorem præcisè teneri ex eo pacto, quādo rem penes se habet: & ita colligi videtur ex Dec. cōf. 88. nu. 3.

21 Possent Cagnol. & Gozadi. colorare suam opinionem ex Paul. post gl. in. l. in bonæ fidei. ff. de eo quod cer. loc. distinguēdo pactum de vendendo à venditione: & qđ plurimi DD. per eam differentiam tradunt, vt licet venditor habens facultatem rei tradendæ teneatur præcisè tradere: nec liberetur præstando interesse se cūdū glo. receptam in. §. pretium, inst. de emp. & vend. glo. & Bar. in. l. 1. ff. de act. empt. cum multis alijs vt latè probaui, aliqua iura nouè inducendo in commentat. l. 1. in. 3. part. num. 25. C. de bon. mater. diuersum traditur in pacto de vèdendo, vt tūc non teneatur promittēs præcisè tradere. secundū Dec. cōf. 502. nu. 8. & alios citat Tiraq. de retrac. conuen. in fine, num. 55. & nouis. Riminal. in. §. 1. num. 60. Insti. de dona. in uolūtè Gogne. in princi. Insti. de acti. col. 2. & nō explicitè Boer. decif. 48. Purpur. in. l. 1. col. 6. ff. de iurisd. omn. iud. Sed latius quā alibi ad differentiam contractus & promissionis de contrahēdo agit Tiraq. vbi supra ex

nu. 41. Sic igitur videretur dici posse in hoc pacto, ne præcisè obliget.

22 Ex his generalibus, & speciatim ex autoritate gozadi. & Cagnol. receptentium. d. l. 2. nō pauci decipi poterunt: receptumq; & verum putabunt, vt ex eo pacto reuēdendi non resulter præcisā obligatio, etiam data facultate rei tradendæ: vt prædicti DD. asserunt. Ego autem ab hinc multis annis hos & plures alios improvidè lapsos, eorumq; opinionem veritati & pub. vtilitati contrariam arbitror: asseroq; non solum veriùs esse, sed & longè receptiùs videri, vt ex pacto. d. l. 2. C. de pact. inter. emp. & vend. emptor rem possidēs seu habens facultatem rei tradendæ, præcisè teneatur tradere, vel restituere dato sibi pretio, ne liberetur præstādo interesse, quod in terminis. d. l. 2. & in pacto illo frequentissimo reuēdendi (quod cōcipi solet per eadem vel æquipollentia verba) manifestè probat. d. l. & ibi sentiunt communiter scriben. quicquid cauillētur Gozad. nu. 26. & Cagnol. comminiscētes perplexitatē eius quod interest: cū lex perspicuè probet, re ipsam tradendam fore. Idem faretur in his terminis Aret. d. cōf. 6. quē illi male referunt: hoc etiam non obscurè volunt Alex. & plures, quos illi incautè citant: dum scribunt emptorem ex pacto reuēdendi teneri ad interesse, si alteri vendiderit: quasi non tantū ad interesse, sed præcisè ad rem tradendam teneatur, quando habet facultatem rei tradendæ, Aymo. cōf. 201. Soci. cōf. 80. lib. 3. Ias. cōf. 128. lib. 4. Rubens cōf. 159. Boer. decif. 182. Curt. senior cōf. 112. Ias. in. l. ab emptione. ff. de pact. Hispanus Xuar. in. l. post rem iudicatā, fol. 129. Hanc sententiam satis probat Bar. (si cū iudicio legatur) ipse enim semper re

tinuit,

tinuit, restitutionem quæ fit ex eo pacto reuendendi, necessariam seu præcisam dici debere. Ita Bar. in. d. l. in diem. ff. de aqua plu. arc. Bart. in l. si res. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. solu. Bart. in. l. vbi autē. §. sed Marcellus. ff. de in diem addic. maximè cum inquit tūc esse magis præcisam restitutionem ex eo pacto, quàm ex remedio huius. l. Eadem opinio receptissima videtur ex Bald. Salic. Paul. & omnibus scriben. supra citatis ad questionem nostrā. l. ex nume. 10. Discordant enim tantum in auocatione rei ex capite læsionis, concordant verò omnes in restitutione ex vi illius pacti: quasi abiq; dubio asserentes tūc dici restitutionem ex necessitate præcisā, vt supra de dixim⁹, in quo miserè hallucinatur Gozad. in. d. l. 2. nu. 37. vers. nō obstat: quod Cagnol. aduertere debuisset. Et vltra citatos id tanquā receptissimū tradit Molin. in consuet. Paris. §. 22. nume. 18. & num. 40. & §. 13. glof. 5. num. 39. & sequen. Hoc in terminis vult Alexan. (quem illi malè citant) conf. 232. nume. 1. lib. 6. vbi præcisè obligatum inquit emptorē ex hoc pacto: tantūq; in fine excipit casum, in quo res fuerit alienata: hoc voluit Dec. si bene inspicatur, in cōsilijs ei tatis ab eodē Cagno. idē apertissimè tradit Socin. (quē deterius referunt) conf. 253. col. 4. nu. 7. lib. 2. vbi asserit tanq; sine dubio, tunc præcisè teneri emptorem ad tradendum.

23. Idem nouè colligo ex Paul. (quem Cagnol. & Tiraquēl. vbi supra & alij in contrarium malè adducunt) in. l. in bonæ fidei. ff. de eo quod cer. loc. * Paul. enim non loquitur de pacto reuendendi: & sic non potest obstare, cum in hoc pacto res sit ferē indubitabilis, vt infra ostendam: sed etiam in promissione vendendi, loquitur

Paul. quando verba concepta sunt tantum in fauorem emere volentis: tunc enim dicit, eum non arctari ad emendum, quia negotium voluntati suæ cōmissum fuit: quod pulchrè cōfirmabis ex doctrina l. 2. ff. de leg. commis. Et ita cum Pau. est Boer. de cif. 48. & Anto. Rubeus conf. 29. Sed & tunc Ias. ibi & aliqui contradicunt, vt per eos & Galian. in repet. rub. ff. de verbo. obliga. nume. 114. Hæc opinio Reipub. vtilior est, vt qui non aliter res suas distraherent: non fraudentur iure illo recuperandi. Eandem opin. vsus vbiq; recepit: & ita securè, quasi sine controuersia notat Chal. in consue. Burgun. Rub. §. 1. nu. 38. vers. [dixi etiam.] Et ita in fortioribus terminis, in pacto non formato nec tanti vigoris equissimè iudicauit senatus Parisien. vt (post multa vtrinq; adducta, nec satis explicata) tradit Tiraq. in dict. lib. de retrac. in fine, num. 60. iuncto themate proposito, nu. 25. Quod etiam suadet, quia hoc pactum declaratur ex venditione principali, in qua cōcunt omnia requisita veræ venditionis: & ideo pactum reuendendi tūc adiectum restituto pretio nihil differt à pacto de quo loquitur. d. l. 2. & cap. ad nostram, de empt. & vend.

24. Ex quo infertur non satis rē hanc percepisse Tiraq. in cōpioso tractatu eiusdem retractus conuentionalis. §. 1. glof. 7. in fine: vbi. q. proponit, nec eam resoluit, citans DD. in alijs terminis loquentes non in pacto reuendendi pro eodem pretio: quod idem * cenferi debet ac pactum restituendi de quo agit. d. l. 2. putauitq; Tiraq. in his terminis esse articulū ambiguū, cum verè ex regulis iuris & æquitate non possit recedi à conuentione licita, nec dubitari debeat emptorē præcisè restituere debere, si facultatem

N tem

C. de rescind. vend.

re habeat rei tradenda. Graues autē DD. dubitantes & distinguentes loquuntur in diuersis terminis vt mox explicabo. Vnde etiā peritus lector deprehēdet, huius rei veritatem nō percepisse Ias. in l. si vir. ff. de præs. verb. Cum enim l. C. ibi agat de pacto rei pro eodem pretio restituenda, non erat indicisum reliquendū, quasi nimis controuersum, an eo casu emptor præcisē teneatur, an soluēdo interesset liberetur: occurrunt enim tex. clarus in d. l. 2. C. de pact. inter emp. & vend. cū supra notatis: nec de eo dubitauit Aret. in ibi alia ad ductus.

25 Ex eadē resolutione inferitur notabilis differentia (ad quam DD. nō aduertunt) inter pactum vel promissionem vendendi, & pactū hoc reuēdendi vel restituendi rem restituto pretio. Nā in priori specie cū alia venditio non præcedit, dubitari potest, an promissio requiratur venditioni: & an maioris sit efficaciz venditioq; promissio de vendendo, ex gl. & traditis à Ias. in l. in bonæ fidei, ff. de eo quod cer. lo. latius Tiraq. vbi supra & Boer. d. decis. 48. Sed vbi præcedit perfecta venditio, ad quā fit relatio in eo pacto reuēdendi, non est ea dubitatio, sed potius id pactum censendum pars prioris venditionis, vt Aret. egregiē aduertit. d. conf. 6. per vulgarem. l. fundi partem. ff. de contrah. emp. & l. qui fundum. 75. eod. tit. & l. tenetur. 6. §. 1. ff. de act. emp.

26 Addo etiam vltra Aret. & omnes q. in hoc pacto adiecto venditioni satis videtur eius rescissio vel rei restitutio arbitrio & facto venditoris relinqui, si pretiū emptori restituat. Quæ conuentio simul cum principali venditione contracta præcisē seruari debet: nec est cur ab ea recedi valeat, iuxta l. h. & seq. C. quādo lic.

ab. emp. disce. siue etiam diceretur cum aliquibus, agi tūc de noua venditione: adhuc securē dicendum est emptorē præcisē teneri rem venditori restituere quia pretium expressum est, nempe quod datum est ab eodem emptore. Concurrent igitur requisita emptionis, res & pretium et consensus, solaq; ibi videtur adiecta conditio, si venditor pretium restituat, quæ prorsus in eius fauorem adijcitur. & ita cum effectu accipi debet ex d. l. 2. ff. de leg. cōmis. Cum igitur venditor postea pretium restituit, purificatur conuentio illa retractaria, quasi à principio purē fuisset eidem res vendita, iuxta doctrinam tex. in l. potior. ff. qui pot. in. pig. hab. ibi, [Cum enim semel conditio extitit, perinde habetur, ac si illo tempore quo stipulatio facta est, sine cōditione facta esset.] Ac proinde consequitur ex hoc pacto resultare præcisam obligationem rei tradenda, si facta suppetat, prout in venditione habet communis opinio cum glo. & Bar. vbi supra.

27 Inde notabiliter deducitur in his terminis parum referre quoad rei effectum, an pactum appelletur reuēdendi seu de retrouēdendo (vt vulgo vocatur) an pactum restituendi: vt aliqui præpostera subtilitate ad sonum verborum non ad effectum attendētes, distinguere solēt, vt Corn. conf. 4. lib. 1. & in alijs consilijs post Aret. d. conf. 6. & conf. 28. & alij citati à Tiraq. in d. lib. de retrac. conuen. §. 1. gloss. 7. in fine: & maiori verborū fastu Cagnol. in d. l. 2. num. 13. in 3. not. C. de pac. inter emp. & vendi. & ibi Gozad. Aprudētibus enim & peritis substantiæ & effectus ratio præcipuē habēda est. l. mulier. ff. ad Trebell. l. 3. C. de insti. & substi. l. si vno. ff. loca. magis etiam mens disponen-
tis,

ris, quàm verba, vt in l. quisquis. r. r. 6. ff. de verb. signifi. l. fin. C. quæ res pig. oblig. pos. & ita cessat eadem differētia verbalis, quàm vt nouè à se animaduersam tradit Corrasius lib. 3. mi scel. cap. 9. in principio.

28 Non tamen negauerim apud peritos magis propriè distinguendum videri inter ea verba: vt pactum restituenti dicatur, quod communiter vocatur de retro vèdendo: est enim idē de quo loquitur. d. l. 2. C. de pact. inter emp. Proprius autem dici vide retur pactum reuendendi, quando non pro eodem pretio, sed nouo, vel alijs conditionibus res veniet restituenta venditori: quasi tūc nouatio illa diuersam venditionem inducat, vt nomen reuendendi magis congruat iuxta supra tradita, & in l. ab emptione. ff. de pact. facit text. in l. duo. 72. ff. pro soc.

29 Ex his deducitur contra Cagnol. & Gozadi. vbi supra, & cōtra plures ex supra citatis, hoc pactum reuendendi non differre à venditione sub ea conditione restituendi pretium, quæ purificatur pretio restitutorio vt supra probati: non debet ergo tale pactum simplex de vendendo appellari, nec in eo verificatur gl. d. l. in bonæ fidei. ff. de eo quod cert. loc. contra eosdem Cagnol. & Gozadi. cōtra Tiraq. in d. lib. de retrac. §. r. glo. 7. in fine, & in fine eiusdem trac. ex num. 41. Ex quibus rectius intelliges Alexan. in multis consilijs, & Aret. dict. cons. 6. & cons. 28. & Dec. in multis cōsilijs, & Mathes. notab. 46. dum loquuntur de simplici pacto de vèdendo, illud à venditione distinguētes: sentiunt enim & agunt de simplici promissione, quæ nō sit pars alterius perfectæ venditionis: vel quando pactum non est perfectè explicatū pro eodem pretio, sed spectat nouam ex

plicationem: tunc enim deficiūt substantialia emptionis, quæ sine pretio certo non consistit. l. pacta conueni. ff. de contrah. emp. cum latè supra in Rubr. adductis. Quam resolutionem & differētiā colliges ex Soci. d. cōf. 253. nu. 7. lib. 2. ex Aret. etiam & ijs quos citat in dictis consil. 6. & 28. & ex alijs in hac re citantibus dicta Barr. & aliorum in l. si fideiussor, §. meminisse. ff. de leg. 1. satis colligitur ex Rubeo. d. cons. 29. & in hoc satis induci potest gl. recepta in l. in euentis. C. de contrah. emp.

30 Hinc cessant argumenta quæ Tiraq. & alij adducunt circa differētiā contractus, & pacti de contrahendo: & Galiaul. in Rub. ff. de verb. oblig. ex nume. 115. vbi mirè vacillat. Hinc etiam infertur ad gl. notab. in §. alia, verbo, manifestauerit, Institut. de donatio. circa quā nimis variant scriben. Gl. dixit donationem esse, non tantū si per verba præsentis temporis donetur, puta, [dono tibi centum,] sed etiam per verba futuri temporis, vt, [donabo tibi centum.] DD. nimis variant: pluresque contendunt, non esse tunc donationem, sed promissionem de donando: inferentes in ea promissione non procedere decisionem. l. si quis argentum. §. si. C. de dona. vt sic promittens tūc citra stipulationem tradere non teneatur, quàm opin. maxime asserit Salic. quem sequitur Alexand. in l. iurisperitum, nume. 11. ff. de pact. vbi ad idē refert Ioan. Imol. & speciatim improbat. d. gl. & ita cum Salic. & Alex. sentit Dec. in l. si pacto quo pœnam, col. 3. C. de paci. & ibi Aleiat. Alios etiam in id refert Tiraquel. de retrac. conuen. in fine, nume. 47. & ita non citata dict. gl. tradit Exea lib. de pactis, nume. 392. & Galiaula in Rub. ff. de verb. oblig.

C. de rescinden. vend.

nu. 11. & nu. 120. vbi alios refert, & ita Alcia. in. l. 1. nu. 21. secundū vnā impressionem. vel. 15. secundū aliā, ff. de verb. oblig. & non citata. d. glo. ita tenuisse Francisc. Rampon. refert Imol. in. l. in ædibus. §. 1. col. 2. ff. de dona. et Baptista Gazialu. de pac. q. 6. nu. 44. Qua in re cauendum est à Galiau. & Alcia. vbi supra, qui pro hac opin. citant. d. glo. contrarium apertissimè dicentem, nec sensum. d. glo. perceperunt Fab. & Ang. ibi. In quo variavit Ang. Aret. qui in. d. §. 1. contra glo. cōcludit, pro ea verò in §. in personam. col. 5. vers. sed tamen ego, Insti. de act. Est igitur cōtra prædictos opinio. d. glo. vt per verba illa de futuro inducatur donatio: & tūc locus sit. d. §. fin. l. si quis argentum, & cū glo. est Ioan. Fab. in. §. aliā, nu. 2. Insti. de dona. Bar. in. d. l. iurisperitium. ff. de pact. hoc securè tradens, & Ang. quem Alex. refert: & prius Azo in sūma. C. de dona. & hanc partem constanter probat Fortu. in. d. l. iurisperitium, & ita Gome. (licet inuoluat) in. §. in personam, nume. 41. Insti. de actio. & ibi Ias. nume. 57. tradens hoc vt receptissimum tantūq; dubitari de nomine actionis, & non citata glo. ita securè tradit Afflic. de. cif. 61. nu. 1. & Hieronymus. Verius in Rub. ff. de verb. oblig. nu. 241. & opinionē glo. dicit veriore & magis communē Ripalib. 3. de donat. respon. 12. Mihi verior & omnino tenenda videtur opinio gl. quia vbi donatio statim re seu traditione nō perficitur, satis videtur tunc verè donatio esse in promissioe, nec ob verbū de futuro minùs desinit esse donatio: nec plura mēbra, seu plures diuisiones constituere inter donationem incipientem à traditione, & donationem incipientem à promissione. Aduerto enim partes tūc verbo

futuri temporis vt, eo tantū quòd res statim nō traditur, quicquid contra sonent verba Fulgo. in. l. fin. nu. 12. ff. de cond. ob cau.

31 Duas. qq. præcedentes amplè tractauimus in terminis huius. l. cū venditor læsus vltra dimidiam, rem auocat emptore non supplente iustum pretium. Nunc videndum quid ecòuerso, si emptor læsus agat, venditor recusans restituere quod accepit supra iustum pretium, totum pretium acceptum restituat, & rem accipiat iuxta electionem sibi competentem: tunc autem ad quaestionem impensarum, & meliorationum, puto idem omnino dicendum, quod supra traditū est, quando venditor læsus agit. Viget enim eadem æquitas, eademque ratio, vt emptori necessaria, vtilesq; impensæ refarciantur, vt ex mēte DD. colligitur. Imò tunc magis fauendum videtur emptori tam graui ter læso: argumento text. in. l. debet. ff. de ædil. edic. Quia verò superius aliqua diximus circa impensas in re factas, non omitto quòd impensa ad custodiam rei non dicitur ad culturam tantum, vel ad fructuum collectionem pertinere, per text. (quem summè commendat Bart.) in. l. cū quereretur. §. 8. vel secundū Florēt. 60. §. prædijs. ff. de leg. 3. extollit Dec. conf. 420. nu. 4.

32 In iisdem terminis si emptor læsus agat, quoad proximum. q. an hypotheca ab eodem emptore contracta resoluatur venditore rem accipiente: Colligi potest ex verbis, & mente scriben. hypothecam tunc nō resolui, sed rem cum onere ad venditorem redire. Id enim omnino, & in distinctè volunt Bart. & sequaces, vt supra retuli Bal. autem & alij eum sequentes, cum à Bart. recedunt, loquuntur tantum quando emptor nō agit, sed con-

conuenitur remedio huius. l. Tunc enim dicunt eum nō voluntariē, sed ex necessitate iudicij rem restituere: non obscurē sentientes contrariū fore, quando idem emptor ageret: idq; magis colligitur ex Bald. nu. 17. Salic. q. 15. dum respōdet ad l. si debitor, in principio. ff. quib. mod. pig. vel hypo. sol. vbi si emptor rem obligauit, & postea redhibitoria agit, nō resoluitur pignus, vel hypotheca: Respōdent enim Bal. Sali. & qui eos sequuntur, hypothecā tunc nō resolui, quia idē emptor rem obligans eā redhibet, & agēdo videtur volūtariē titulū rescindere: atq; ideo ex facto voluntario eiusdem qui rem obligauit, non auferatur ius creditori quā situm: quod quidē summo iure procedere videtur ex. d. l. si debitor, & text. simili in l. bouem. §. pignus. ff. de edil. edic. vbi gloss. ita notat, & hanc rationem assignat,

33 Sed quamuis id ex scripto iure: & DD. auctoritate negandum non videatur, poterat fortasse ratione & æquitate contraria sententia magis probari. Aduerto enim ex ea opinione conseruante hypohecā maximum grauamen venditori inferri, ad quem res cum onere obligationis redit: vnde sicut ex opin. Bal. quæ verior, & receptior videtur, venditorē ipso agente rescinditur hypotheca ab emptore imposita, non minus videbatur idem dicendum, si emptor agat: vt vtroq; casu, venditor pretium acceptum restituens, rem suam liberē cōsequatur. Sed quia iustitiz præcepta nō ferunt, vt ex obligatione alterius venditor aliquando rem amittat, emptor necessitō in talem euentum ad interesse obligatur: nec venditor tenetur à principio rem accipere, nisi libera, & omni onere soluta restituatur: poteritq;

repellere emptorem aliter faciētem: vt colligitur ex. d. §. pignus. l. bouem: & notat gloss. in l. quod si nolit. §. si mancipium, verb. præstaretur. ff. de edil. edic. facit reg. tex. in l. Iulianus. §. offerri. ff. de act. emp.

34 Vidimus superius quid iuris sit vbi emptor impēsas facit, & rem meliorē reddit, vt scilicet venditor rem auocans impensas rescircire teneatur. Non tamen DD. satis explicant quid dicendum, si emptor interim rem deteriore reddat: in quo videtur contra emptorē respondendum, quando eius culpa deterioratio contigerit, vt contrariorum eadem sit disciplina: itē quia id habetur in actione redhibitoria, in qua emptor tenetur de damno eius culpa contingente. l. q. si nolit. §. si mancipium, vers. culpam: & in l. cum autem. §. cum redhibetur. ff. de edil. edic. vbi gloss. & Alberic. notant, non excusari emptorem, licet eo tempore integrē dominus rei sit, vt si reiciās fundamentum cuiusdam Bago. contradicentis in emptore obligato restituere ex pacto vel statuto, aut consuetudine retractus: quem meritō reprehendit Tiraquel. de retrac. signat. in fine, nu. 68. & num. 70. vbi rectē ad nostram quæstionē expendit ita sentire DD. dum cum glo. tractant de re perempta absq; culpa emptoris, in quo nō parum variant, pluresq; adhuc contendunt emptorem non liberari, vt supra deduximus in. 1. cap. huius. 2. part. Hoc autem contra emptorem magis procedet, vbi ipse sciat vel suspicetur veditorē læsum prope acturum: tunc enim malignē rem deteriore fecisse censetur: argumēto text. in l. & hæc distinctio. 38. §. cum fundum. ff. loca. & in emptore obligato reuendere ex pacto nō dubitandum fore, quin teneatur ex de-

N 3 terio.

terioratione culpa sua contingente, recte tradit Tiraquel. d. nume. 70. in fin. probatque Cagnol. in l. 2. nume. 239. quæst. 84. C. de pact. inter emp. vbi excusat emptorem vtentem re ad vsum destinatum, licet per vsum minuatur. In idq; debuit adducere doctrinam text. in l. non vtiq; §. 1. ff. de rei vendic.

35 Ad effectum etiam actionis com-
petentis ratione læsionis vltra dimi-
dium vtilis inuestigatio à DD. omis-
sa est, circa onera vel tributa pecu-
niaria à venditore vel emptore solu-
ta, an & à quo repeti possint rescisso
contractu: Quia in re considero alia
esse onera, quæ priuatis personis sol-
uuntur, vt laudimium in emphiteu-
si domino directo, vel releuium pa-
trono in feudo: alia quæ fisco soluiun-
tur, vt vectigalia, vel similia onera pu-
blica. Considero item duplicem in
hoc articulo cadere inspectionem:
primam, an condici vel repeti possit
ab eo cui solutum est, quasi post re-
scissum contractum restituere tenea-
tur is cui tributum solutum est: alter-
ram, an agens à conuento uel cōuen-
tus ab agente repetere, vel imputare
debeat. Quoad laudimium, vel simi-
le onus expressim notat Molin. in cō-
sue. Paris. §. 22. nu. 18. in fi. char. 206.
col. 3. & num. 42. & 43. eod. §. dicens
quod rescisso contractu ex remedio
huius. l. restituere debeat dominus
laudimium vel remedium sibi solu-
tum: idemq; probat in rescissione per
beneficium restitutionis, nume. 35. &
39. idq; cōfirmatur ex Alber. post an-
tiquiores in l. ab emptione, col. 3. nu-
me. 8. ff. de pac. dum citat. l. 1. ff. de cō-
dic. ob caus.

* Diuersum autem erit in
vectigali, vel onere fiscali, quia tunc
etiam post rescissione contractus ma-
nebit penes fiscum tributum illud ei
solutum, nec ab eo repeti poterit: vt

in maiori rescissione per actionē red-
hibitoriam notat Bal. in l. si prædiū,
num. 6. vers. sed nunquid. C. de ædi-
lic. act. quem refert, & sequitur Mo-
lin. in d. §. 22. nu. 40. cum iudicio ad-
uertens hanc differentiam inter ve-
ctigal fisci, & ius domini directi: qđ
raro alibi animaduersum videbis: &
in vectigali vel gabella cum Bald. id
probat Firmia. in tractatu de gabel.
8. par. 3. memb. nu. 33. Ex Molin. au-
tem rationē differentiarū inter ea one-
ra videbis: in quo separata est causa
nullitatis, ex contractu enim nullo
non debetur gabella: & soluta resti-
tui debet secūdum DD. & ita in sen-
tentia declarate contractum nullū,
loquitur & intelligi debet constitutio
apud Lusitanos, [dos artigos das
fisas,] nō verō in alienatione rescissa
per remediū huius. l. vel actionis red-
hibitoriarū, cum Bal. & alijs.

36 Longē diuersum etiam ius erit in
rescissione ex pacto reuendendi, in
qua non solum non reperitur tribu-
tum publicum, vel priuatum ex pri-
mo cōtractu solutum, sed etiam con-
tendūt plures scribe. nouum tribu-
tum ex reuenditione soluendū fore,
adhibitis quibusdā distinctionibus,
quas ipsi obscure tradunt in d. l. ab
emptione. ff. de pac. vbi Alber. nu. 5.
& nu. 8. variare videtur: nec Paul. Ca-
stren. satis explicat nu. 9. & seq. idem
in l. iurisperitū. §. adeo, nu. 2. in fi. &
ibi Alex. nu. 6. eod. titu. tractat etiam
Pau. in l. 1. nu. 8. C. quādo lic. ab emp.
disce. latē Molin. in d. §. 22. q. 3. ex nu.
11. cum seq. & §. 13. glos. 5. q. 2. & se-
quent. Firmian. de gabel. 8. par. 3.
memb. quæst. 14. & latē Tiraq. de re-
tra. cōuen. §. 6. glo. 2. ex nu. 3. vbi post
copiosam opinionum relationē, ran-
dem nu. 19. elegāter resoluit, tributū
illud ex contractu solutum non resti-
tui à fisco vel domino, re postea ex pa-
cto

Paul.
d. c. 3. n.
37.

ff

Paul. ad. c. 3. de 2. quod n.
40. c. 1. seqq. la. sent. de gabellis
c. 14. n. 7. de 1. seqq. Joa. de 2. de ex
pensis. c. 18. n. 46. am. seqq.

cto venditori restituta, nō tamen no-
num tributum soluēdum fore ex re-
stitutione rei, vi pacti in primo con-
tractu à principio vel re non omni-
no perfectā interpositi: licet nō pau-
ci putent nouum tributum soluē-
dum ex restitutione, quasi ex noua
venditione. Sed præcedēs resolutio
tutior & receptior est in restitutio-
ne ex eo pacto: & ita colligit ex Pau-
in dictis locis, & Molin. d. §. 22. num.
18. & nu. 20. & 22. cum sequen. Et se-
cundum hāc resolutionem accipies
cōstitutionem Lusitanorum in. d. li-
bro. [dos artigos das fisas,] fol. 31. ver-
so. quē ita sentit, secus in resolutione
volūtariē facta à contrahētibus post
rem vtrinq; perfectam: quia tunc no-
ua alienatio est, nouumq; tributum
debetur, ne fisco, vel domino fraus
fiat: quod rectē colligitur ab iisdem
DD. & Cagnol. in. l. 2. nu. 237. vers.
aliud. C. de pac. int. empr. & ex Bald.
in. l. si constāte, col. 2. C. de donat. an-
te nup. vbi tradit ex rescissione volū-
taria nō tolli gabellam, vel simile ius
alteri delatum: sequitur: & commen-
dat Areti. conf. 74. nu. 10. Dec. conf.
107. col. 2. ante num. 2. quod memo-
ro, vt caueas ab Hiero. Paul. incautē
contradicente, nec DD. quos citat
percipiēte, in prac. cancel. pagi. 127.
secūdum impressionem Lugdunen-
sem anni. 1546. apud Mathiam Bon-
homme: & ita ferē in terminis bene
tradit Tiraq. de retrac. ligna. §. 1. glo.
2. n. me. 32.

37 Quoad aliam inspectionem ipso-
rum contrahentium inter se, raro a-
pud scriben. explicatum reperies in
terminis huius. l. an venditor vel em-
ptor læsus repetat à conuento tribu-
tum, quod fisco vel domino directo
soluit ex contractu? Molin. namq; in
d. §. 22. nume. 18. in fine, & nu. 40. ex
Bald. supra relato in. d. l. si prædium.
¶ *Parlad. d. c. 3. v. 27. quid.*
n. 40.

bene exprimi, tex rescissione per re-
medium huius. l. repeti laudimium
non gabellam: distinguēs ea onera,
quæ ab alijs in proposito confundi
videntur: vt de prehendes ex Paul.
in. d. l. ab emptione. ff. de pact. ex Ti-
raq. de retrac. ligna. §. 26. glo. 4. num.
1. & seq. Bal. in. l. neq; per se. C. de hæ-
re. instit. Cagnol. in. l. 2. nu. 236. vers.
prima. C. de pac. int. empr. & vendi.
Qui tamen DD. intelligi possunt, vt
gabella, & laudimium, seu tributū pu-
blicum, & priuatum æquiparentur
quoad cōtrahentes inter se, nō quo-
ad repetendum à fisco, vt repetitur à
priuato, quod notabis. Non verò tra-
ctat Molin. nec alius ex supra citatis,
(quē legissē meminerim) an vēditor
vel emptor læsus repetat à cōuento
ea tributa à se soluta. In actione autē
redhibitoria iure cōstitutum est, vt
vtrinq; omnia restituātur. l. facta. 60.
l. cū autem. 23. §. Iulianus, & §. cum
redhibetur. ff. de ædil. ædic. Specia-
tim verò Vlpia. in. l. debet. 27. cod. ti-
tu. tradit, emptori redhibenti nō so-
lum restituēdum fore pretiū, quod
venditori dedit, sed etiā quod vetti-
galis nomine soluit, vel alterius on-
eris non voluntarij. Ex quo tex. rece-
ptum apud scriben. videtur, vt ven-
ditor retrahens ex pacto, vel consan-
guineus retrahens ex statuto, vel cō-
suetudine, soluere debeat emptori,
quicquid emptor fisco vel domino
directo soluerit, vel si quid aliud em-
ptionis causa erogauerit: vt tradit Ti-
raq. de retrac. ligna. §. 26. glo. 4. nu. 1.
cum seq. & de retrac. conuen. §. 6. gl.
2. nu. 1. cum seq. & num. 20. & 21. &
Cagnol. dicens ita fuisse iudicatum
in. d. l. 2. q. 82. num. 236. vers. retenta:
bene ponderans Bal. post. Cin. in. d.
l. neq; C. de hære. instit.

38 Ex qua recepta sentētia in pacto
reuendendi argumentari licebit (vt

N 4 sepe

sape DD. in alijs articulis faciunt) ad terminos huius, l. v. scilicet agens, rescindensq; contractum ex l. lione vltra dimidium, teneatur conuento ea onera refarcire: in idque adduci potest Fabian. de emp. & vendi. quæst. 8. num. 5. vbi generaliter in omni rescissione contractus ita scribit, sic in distincte intelligens Baldum in. d. l. neq; sed in specie contrarium iudicatum fuisse, versuq; esse tradit Jacob. Curt. Brugen. lib. 3. cōiect. ad Viuid. colleg. cap. 9. resoluens conuentum non teneri restituere nisi quod accipit, nempe emptorē rem ipsam, venditorem pretium acceptum: non vero id quod alter eorū ratione contractus tertiæ personæ soluit, vel aliter erogauit: quod raro alibi in specie reperies. In id autem principaliter arguit Curti. ex eo q. conuentus in casu huius, l. potuit contractū cōseruare, restituendo quod plus iusto accipit, vel minus iusto dedit. Quod fundamētum parum tutum est, cum ex teriori receptioriq; opinione supra probatum sit, conuentum in casu huius, l. non dici voluntariē, sed necessariā à contractu recedere: nō obstante electione, quā à lege habet. Item contra eam sententiam non parum vrgere videtur text. in. d. l. debet, vbi l. l. s. redhibens rescindit contractū, & repetit à venditore nō solum pretium, quod dedit sed etiam quod gabellæ vel alterius oneris causa erogauit: maximè iuncta ampliacione Tiraq. in. d. loco de retrac. conuen. §. 6. glo. 2. num. 2. in fin. Sic etiam in casu huius, l. conuentum onerare videtur culpa tantæ l. l. sionis, quam DD. doctoresquare solent, per l. si quis cum aliter ff. de verbo, oblig. & ita ex. d. l. & Fabiano, cum supra traditis fortasse iudicabitur contra sententiam senatus Bringenſis à nouissimo Curtio re-

latā in. d. loco. Maximè attēta etiam cōmuni opinione in casu retractus consanguinitatis & conuersionis, vt in fine nu. præcedentis.

39 Ex prædictis iam videbis differentiā inter tributum publicum, & priuatum: cognosces etiā diuersā esse inspectionem repetēdi ab altero ex cōtrahentibus, & inspectionē repetēdi à fisco vel à tertio. Consultius autem est, vt conuentus statim excipiat aduersus agentem, eiq; imputet prædictas erogaciones, quando in id ius habet, nec expectet eas postea à tertio repetere, iuxta. l. 3. ff. de compensa. Inter onera autem & erogaciones tunc enumeratum quod soluitur notarijs, officialibusq; subhastationis, per tex. in. d. l. debet, cum glo. notatq; Tiraq. in. d. §. 2. 6. glo. 4. nume. 8. agens de eo quod præstatur proxenetis, & de retrac. conuen. d. §. 6. glo. 2. nume. 21. & nume. 23, vbi de his omnibus agit: & speciemus Cagno. in. d. l. 2. nu. 237.

40 Nec omitto quod DD. sapissimè) cōmendare solent tex. in. d. l. debet, 27. ff. de ædil. edic. vt in dubio emptor teneatur soluere gabellam, & oneratione rei eroganda. Et ita illud tex. notabilem dicit Bald. in. l. si prædium, nu. 6. C. de ædific. act. cōmendat. l. as. in. l. fin. nu. 41. C. de iur. emphi. extollit Roman. sing. 582. Et ita per illū tex. iudicauit capella Tholosana, vt habetur in eius decis. 451. & tradit Alex. conf. 51. nu. 4. lib. 3. & Ioan. de Ami. conf. 151. nu. 2. Firmia. de gabel. Cagnol. in. d. l. 2. num. 236. C. de pact. inter emp. & plures alibi, malè ad illum text. aduertentes. I. C. enim nunquā id sensit, nec iuris necessitatem, sed facti relationē tantum tradit: vt patet ex verbis tex. ibi [vectigalis nomine quod emptorē fortè sequeretur,] vt melius aduertisse

risse videtur Cepolabi nō solitus re-
ferri: vbi verius ostendit tex. ibi non
probare eam communem allegatio-
nem, quod etiam agnoscit Molin. in
confut. Parit. §. 23. nu. 7. Sed Cepol
addit, eandē cōclusionē falsam esse:
nec cōsuetudine vel praxi seruari: cō-
tenditq; onus soluēd. gabellæ pari-
ter diuidendū fore inter vendētem
& emētē: quod apud Lusitanos ha-
betur in constitutione gabellarum,
vulgo, [artigos de sisas, fol. r.]

41 Prædictis autē nihil obstat quod
Bar. & DD. sæpe notāt de oneribus
etrogationibusq; deducendis ex pre-
tio: loquuntur enim in diuersis ter-
minis, quoad quantitatem soluendā
nomine gabellæ vel laudimij alte-
rius ve oneris: vt ex pretio deducan-
tur necessariæ impensæ vel erogatio-
nes Bar. & alij in l. sed si hoc §. 1. ff. de
cōdi. & demonst. Alexand. & Ripa
in l. vbi purē. ff. ad Trebellian. l. si in
l. cum quædam puella §. 1. nu. 6. cum
sequen. ff. de iurisd. omni iud. & in l.
non amplius, nu. 4. ff. de leg. 1. Tirac.
de retrac. ligna §. 15. glo. 1. nu. 4. & se-
quen. Est tamen tunc egregiē aduer-
tendum q. solutiones, seu erogatio-
nes ex causa gabellæ vel alterius one-
ris, non debent computari ad quan-
titem pretij, & lēisionis quoad prin-
cipalem effectum inducendi actio-
nem huius. l. In hoc enim attēdi tan-
tum debet quod alteruter cōtrahen-
tū conuētus accepit, nō verò quod
læsus ex prædictis causis vel similib?
erogauit: vt colligi potest ex verbis
huius. l. respicientis tantum datū
& acceptum inter emptorem & vē-
ditorem. Et ita prudēter iudicatum
à Senatu Parisiensi refert Rebuff. in
d. 2. tomo, ad cōstitut. Gallic. tit. de
resc. cōtrac. gl. 15. nu. 17. pag. 182.
Quæ omnia vtilissima sunt, nec alibi
huculq; ita enucleata.

42 Præcedentibus non in cōgruēd.)
dicitur questio in hac materia, si em-
phiteuta domino consentiente em-
phiteutim alienauerit, posteaq; sen-
tens se læsum fuisse, agat, obtineatq;
ex remedio huius. l. an necessarius sit
nouus domini cōsensus, quasi ad no-
uum titulum nouamq; possessionē
arguendo à cōventionē ad iudiciū:
& ex regula. l. si ob causam. C. de eni-
ctio. Sed contrarium dicendum est,
quia ea acquisitio necessariò fit, non
voluntariē, vt supra cum Bal. proba-
uit: atque ita cessat decisio. l. fin. C. de
iur. emph. magisq; militat doctrina
text. & Alber. in l. alienationes. ff. fa-
mil. ercisc. & quæ varijs in locis nota-
ri solent de alienatione necessaria,
per l. 1. ff. de fund. dot. Idq; satis col-
ligitur ex Molin. in confut. Parit. §.
22. nu. 13. & nu. 16. vbi distinguit in-
ter rescissionē vel resolutionem vo-
luntariam, & necessariam: asserēs in
necessaria non requiri ac plius do-
mini cōsensus, nec et aliquid ex ta-
litate acquisitione deberi. Idem in pa-
cto reuēdendi expressim notat Ca-
gno. in l. 2. q. 88. num. 243. C. de pac.
int. empt. & vend. potest & in hanc
sententiam induci glos. notabilis in
l. 5. verb. creuisse. ff. de impen. in rub.
dot. ibi, [nō videtur de nouo datū.]
Diuersum autem esset, quando post
traditionē, & omnimodam perfe-
ctionē alienationis emptor & pri-
mus emphiteuta in pristinum statū
omnia reducerent: tunc enim noua
alienatio fit: ideoq; omnino pro-
cedet dict. l. fin. cum supra traditis,
maximē ex notatis in l. ab emptione
ff. de pact. & expressim notat Hiero-
ny. Paul. in practica cancellariæ, pa-
gi. 127. i. 3. vbi notat. l. si in 2. q. 1. §. 1.
43 Effectus actionis ex hac. l. compe-
tentis vtiliter ad fideiussorem exten-
ditur vt scilicet liberetur rescisso cō-
tractu:

tractu: quod aptius & frequētius applicabitur fideiussori venditoris pro eo de euictione se obliganti, vt sepius contingit: quod ex antiquioribus tradit Alberi. hic num. 20. idem Alberic. Paul. Fulgos. & communiter DD. secundum Alexand. & Iacob. in l. 1. C. de fideiuss. minor. reiecta dubitatione Bart. ibi, cui dubium faciebat regula eiusdem. l. & l. in causa, in princip. ff. de minor. vbi restitutio minoris non prodest fideiussori, quod diuersam rationem habet ex regu. iuris in l. privilegia. 157. & l. in omnibus causis. 69. ff. de regul. iuris. ideoq; receptum est, vt minor non possit in lite contra fideiussorem mota, auxilio utaris ut ad tuendum fideiussorem, vt tradunt Paul. & Alexand. in dict. l. 1. C. de fideiuss. minor. Ang. in Rubr. Instit. de excep. num. 13. Dec. in l. Diuus Pius; nume. 6. ff. de reg. iur. Alexand. in l. sed hoc ita; nume. 9. ff. de rei iudi. Quorum ratio sumitur ex eo quod tunc fideiussor non habet regressum contra minorem, qui & aduersus eum eodem auxilio utitur: secus quando fideiussor recursum haberet contra minorem vt DD. agnoscunt, nec aliud inquit Bart. quem illi male reprehendunt, in l. Stichum. §. quod vulgò, nume. 2. ff. de solut.

44 Extra causam igitur minoris, non erat cur liberatio ex remedio huius l. non liberet fideiussorem, vt DD. recte aduerterunt ex doctrina Iurecons. in l. 7. vers. rei autem. ff. de excep. Aliter enim per obliquum eluderetur remedium huius l. cum latus per se liberatus teneretur postea satisfacere fideiussori contra iuris regulas, & text. in l. idem que. 10. §. generaliter. ff. mada. vbi probatur, principale debitorem posse assistere li-
ti motu aduersus fideiussorem & pro

pter suum interesse proponere exceptionem, quæ fideiussori non communicatur, vt ibi notat Barto. idem Barto. in l. minor. §. fin. ff. de procur. Bart. in l. verum. ff. pro soc. Bald. in l. mandatori, nume. 8. C. de non num. pecu. Fab. & Ang. in §. fin. Insti. de fideiuss. Ang. in §. 1. nume. 7. Insti. de fideiuss. & ad hoc illum text. extollit Paul. Castr. in l. Marcellus, ad finem. ff. de fideiuss. Ias. in l. si cum procuratore, nume. 4. ff. de rei iud.

45 Decisionē huius l. limitant quā plures cum Bald. in cap. 1. nume. 6. quali. dom. prop. feud. pri. ne venditor latus agere possit remedio huius l. quando vendit minori pretio soluendo vsq; ad certum tēpus, adiecto pacto, vt si intra id tēpus emptor nō soluerit teneatur soluere iustum pretiū vel aliud statim expressum quod iustū sit, aut nō minus dimidia iusti. Fūdamētum Bal. est ex illo vulgari axiōmate, quod prouisio contrahentium facit cessare prouisionem legis l. fin. C. de pact. conuen. quam Bald. inibi citauerat, nume. 4. eamq; declarationem sequitur ibi Matth. Afflic. nume. 18. & ita Alexand. in dict. l. si quis cum aliter, nume. 19. post Roman. & ibi id extollit Aret. nume. 8. versic. & ad materiam, & Carel. Cor. in verbo, venditor, & Anto. Burgen. in cap. cum causa, nume. 46. de emp. & vendi. Mantua lib. 1. locor. cap. 6. ad fin. Cremen. hic, nume. 100. in. 7. limi. idem tenent alij, ex quibus patet eam opinionem receptissimam esse. Sed contrarium verius putauit Ias. in l. 2. nume. 143. C. de iur. emph. quem sequi videtur Cagnol. hic, num. 168. licet breuissimè tangat.

Ego in eo articulo video contra Bald. & sequaces rectè Ias. retor-
quere eorum argumentationem ex glo. in dict. l. 2. dum egregiè limitat
regu.

regu. dict. l. fin. C. de pac. conuen. & doctrinam glos. ornat. Galian. in repet. l. Centurio, colum. 26. ff. de vulga. Aduerto etiam ultra eos omnes quod minus periculose procedet opinio Bald. quando conuentio fit de supplendo iusto pretio, quasi tunc si gnificet venditor, se scienter minoris vendere. Receptum autem est, scienti pretium negari remedium huius. l. Sed ex communi praxi & de iure contrarium verius esse probauimus supra in. 1. part. cap. 2. vt sic ex præsumpta scientia non debeat læso negari remedium huius. l. Quibus præmissis, vt verissimum & ferè indubitable assero in terminis quæstionis Baldi contra eum, & contra DD. eum sequentes, non cessare tunc remedium huius. l. maxime vbi non constiterit, læsum scienter voluisse quod supererat donare, vt viteretur communis opinio tunc excludens læsum: quem nos tunc etiam admittimus, & Ordinatio Lusitanorum, vt pro-

bauit in dicto loco. Moueor contra Bald. & communem ex eo quod prima principalisque pars illius conuentionis pura præsens est pro minori pretio expresso, statim ergo fit locus remedio huius. l. Nec obstat secunda pactio pœnalis maioris pretij quando emptor ad tempus non soluerit, nam ultra Ias. melius retorquetur, attento quod id conuenitur in pœnam morosi & ideo non debet pro eo & in eius fauorem tam notabiliter intelligi adeoque contra venditorem vt DD. inique & incautè volebant, negando venditori remedium huius. l. contra iuris reg. & contra tex. in. l. 2. ff. de leg. commis. Item secunda pars conuentionis cōditionem habens in suo casu & tempore effectum habebit: interim verò ad priorem partem puram minoris pretij, negari non potest remedium huius. l. argu. reg. l. quod per manus. ff. de iur. codic. nec dubito ita semper iudicandum contra Bal. & alios.

SECVN-

SECUNDA PARS

L. 2. C. DE RESCIN.

VENDITIONE.

CAPV T. IIII.

SVMARIA.

Proponitur, & plenissime tractatur q. illa, an ex re medio huius. l. euincantur fructus: agiturq; de intellectu. l. 1. C. si maior fac. in 5. C. & de explicatione multorum iurium, usque

ad nume. 13.

14 In eadem. q. adducitur text. in cap. ad nostram de reb. eccles. non alien. de cuius explicatione copiose agitur, usque ad num. 27.

28 Traduntur duo casus, in quibus tutius dici potest ex remedio huius. l. fructus restituendos fore, & nume. 29.

30 Adducitur tex. in l. 2. C. si quis ignor. rem minor. & late tractatur de eius intellectu, reijciunturq; plurima hucusque perperam tradita circa acquisitionem fructuum ex iuris errore: & de intellectu. §. scire. l. sed et si lege. ff. de peti. hered. cum multis scitu dignis, usque ad nume. 44.

45 Proponitur grandis difficultas summe animaduertenda inter titulum nullum & titulum per resti-

tutionem rescisum circa retentionem fructuum: & traduntur multa utilia cum distinctione fructuum naturalium, & industrialium, extantium & consumptorum, usque ad nu. 48.

49 Adducitur in proposito text. in l. de fructibus. ff. de donat. inter. uir. & uxor. in cuius intellectu reijciuntur multa, que tradebant glos. & DD. usque ad nume. 51.

52 Explicatur diuisio fructuum agiturq; de eorum appellatione cum Bar. & glo. contra nonnullos.

53 Tractatur de bonæ fidei possessore quoad acquirendos fructus, & de intellectu multarum legum usque ad nu. 59.

60 Comprobatur de iure contra glo. & scriben. praxis Lusitaniæ que reuelat bonæ fidei possessorem à restitutione fructuum etiam si factus fuerit locupletior.

61 Explicantur alia utilia in materia.

62 Ornatur doctrina glos. celebris in l. emptor. ff. de rei uendi. & nu. 63.

64 Tractatur utilissimus articulus, qualiter probetur quis locupletior ex fructu, usque in finem.

SECVN-

SECUNDA PARS

L. 2. C. DE RESCIN.

VENDITIONE.

CAPV T. IIIL.

CIRCA effectum actionis laeso competentis ex decisione huius. l. explicandus est articulus scitu dignissimus, nulliq; ex iam tractatis difficultate vel utilitate inferior: an emptor cōuentus remedio huius. l. nolens supplere pretium, teneatur restituere fructus a tempore traditionis perceptos: In quo variant scribētes, triplexq; in eo reperitur opinio: prima receptior videtur, & ita à nouioribus communis appellatur: vt scilicet emptor fructus irreuocabilereteneat, etiam si rem ipsam restituat: idque iudicauit Rot. quam refert & sequitur Fabia. in tractat. de emp. & vendi. quæst. 8. nu. 24. Rot. in nouis decif. 116. Idq; tanq̃ receptissimum securè probat Pantal. hic. & Cagnol. nu. 40. & Hispanus Anto. Gome. in tomo de contract. cap. 2. nu. 24. fol. 12. col. & cap. 4. num. 21. in fine. Et hanc opinionē probant Butr. & Imol. in cap. ad nostram, de emp. & vendi. & ibi securè Burgen. num. 36. & Cepol. de simul. contract. dicens nullibi se hoc legisse: idemq; probauit Anchar. & Syluester, quos citat Couarru. loco statim allegando, qui hanc opinionem etiam tribuit Baldo hic, nume. 3. qui magis videtur contradicere. Sicutiā Afflic. in cap. 1. nu. 83. de feud. dat.

in vic. l. commissa ad hanc opinionem refert Baldum ibi, apud quem id nō inuenio. Et hanc partem quasi receptissimam sequitur nouissime Mantua. lib. 1. locor. cap. 6. ad fin. Et hanc sententiam sapissime in praxi obseruatam vidi, nec in eo cōtrariam opinionem vllō modo audiri. *Secunda* opinio prorsus contraria multis placuit, imò quod emptor teneatur fructus restituere, si venditor laesus obtineat ex remedio huius. l. eamq; opinionem probauit Rosfred, quem referendo sequi videtur Alber. hic nume. 16. & nemine relato aperte hoc probat Salic. hic, nume. 5. Bald. num. 3. licet nonnulli ad præcedentem opinionem Baldum adducant. Et ita cū Rosfred. tradit Matth. Afflic. in dict. cap. 1. nume. 150. & sequen. de feud. dat in vic. leg. commif. dicens hanc esse veriore opinionem de iure, & animæ tutiorem, atque ita consultum vidisse per famosos doctores. Eandemque vt meliorem sequitur Couarru. lib. 1. resolut. cap. 3. nume. 9. & Anton. Gome. sibi contrarius in l. 70. Tauri, nu. 29. vers. confirmatur: & August. Bero. in c. cum dilecti, in fin. & in c. ad nostram, nume. 25. de empr. & vendi. & Hispanus Grego. Lup. in l. 56. tit. 5. partit. 5. Tertia tamen quodammodo diuersa dici fortasse poterit ex Beroo & Lupo proximè citatis: addūt enim, vt emptor eligens

att. ad praxi

C. de rescind. vend.

eligens re restituere, teneatur ad fructus respectu illius, quod res plus valebat, compenlando aliam partem fructuum ad respectum rationemque pretij dati: quod si emptor eligat supplere quod deerat iusto pretio, teneatur ad interesse illius plus, quod supplet in compensationem fructuum, quos de re maioris pretij percepit: hæc illi.

- 2 Patet igitur maxima scriben. varietas: in qua magis amplectendam puto priorē opinionē, quæ receptione asseritur, cui Hispaniæ praxis non leuem auctoritatem præstat iuxta doctrinam. l. C. in l. minimè. ff. de legi. Facit text. in l. filius emancipat. 1. 4. ff. ad l. Cornel. de falsibz, [sic enim inueni senatum censuisse:] & text. in §. penul. inst. de sacrid. vbi Iustinian. ait, [omnia apertius à quotidiano iudiciorum usu ipsis rerum documentis apparere:] Facit text. in l. Labeo. 21. ff. de statulib. ibi, [morem agentium sequi debemus:] & text. l. 3. C. de edif. priua. ibi, [probatissijs, quæ in oppido frequenter in eodem genere controuersiarum seruata sunt:] & text. in l. 1. ad fin. vers. impubes. ff. ad Silanian. ibi, [solet hoc in usu obseruari:] & text. in l. fin. in fin. C. de iniur. cum multis quæ DD. in varijs locis tradunt de stilo & praxi antiqua, vt per Afflic. decis. 79. ad fin. & decis. 135. nume. 3. Aleiat. reg. 2. præsumpt. 30. & Boer. cons. 8. latè Rebuff. in. 3. tomo ad constitu. Gallic. post princip. & Chass. in prohem. consue. Burgun. col. 1. & sequē. Quæ praxis auctoritas prudētissimè à Bald. extollitur in l. 1. Emilius, col. 8.
- * nume. 1. 1. in fine. ff. de minor. vbi ita inquit, [leges in scholis deglutiuntur, in palatis digeruntur, quia practica est scientia digestiua.] Ego autē post longam legendi professionem, post-

quæ diligentissimam foro nauatam operam, in ea sententia sum, vt theórica sine praxi digestam solidamque iuris cognitionē præstare nequeat, praxisque absque theórica maximè periculosa, & manca euadat: quam in rem memoranda sunt verba Quintilian lib. 12. cap. 6. cum inquit, [Et hercle quantumlibet secreta studia contulerint, est tamen proprius quidam fori profectus, alia lux, alia veri facies: plusque si se pares, usus sine doctrina quàm citra vltum doctrina valeat.] Sic alibi Plin. ad nepotē, veras lites in foro appellat, scholā verò rem inermem.

- 3 Eam vero receptionē opinionem & cōmunem praxim aliquibus fundamētis fulciemus, dummodo prius argumentis contrariæ opinionis respondeamus. Aduerto igitur pro cōtraria opinione quatuor principaliter adduci: primum ex vi verbi, [restituere,] quod cum fructibus intelligi solet. l. videam. §. in fauiana. ff. de usur. quō argumēto vtitur Lup. vbi supra, & aliqui eius opinionis asserunt: sed hoc fundamentum doctis viris indignum fuit, cum lex nostra, & similes tali verbo non vtantur; magisque ex humanitate & miseratione læsi actionem præstent, electione cōuentio data. Secundo pro ea opinione arguunt Bal. & Salic. ex in tribus locutionibus de actione redhibitoria, in qua veniunt fructus. l. cum autem. §. cum redhibetur. l. quod si nolit. §. si. ff. de edil. edict. Quod argumētum bene expensum inefficax est, imò ex dictis eorundem Baldi & Salic. retorqueri potest: ipsi enim in oppos. huius. l. colum. 1. hanc actionē separant à redhibitoria: Aduerto etiam, quod in actione redhibitoria constitutum reperitur omnia inuicē inter emptorē & venditorem in pristinum statum reponēda fore

fore. d. §. cū redhibetur, & l. facta. 60. ff. eod. vt sic illa actio reſtitutoria ſit, quaſi ex tunc, hæc verò ſimpliciter reſciſſoria ex nūc: (vt noſtrorum terminis vtamur) Tādem in ea actio ne agit emptor, ipſeq; cauſam reſciſſioni præſtat, vnde nimirum ſi fructus reſtituat ex iuris regula, ne ex eo quis lucretur, quod impugnat: vt ſatis in propoſito notat Panor. in. c. illo vos, num. 6. de pignor. In hac autem. q. agitur de vēditore laſo agente, & rem ab emptore inuito auocante, vt ſatis in ſimili ad argumentum quoddam reſciſſionis ex actione reſhibitoria reſpondebat idem Bal. hic nume. 17. verſitem non obſtat: & Salic. q. 1. §. quos retuli in præced. cap. nu. 11. & ſequen. vbi probauimus receptius eſſe reſciſſionē appellari neceſſariam in terminis huius. l. nō obſtante electione emptoris ad rem ipſam retinendam.

4 Argumentatur alij tertio loco ex natura reſtitutionis, quæ minoribus 25. annis datur, in qua fructus veniunt. l. quod ſi minor. 25. §. reſtitutio, & l. patri. 28. verſ. item ex diuerſo, cum glo. ff. de minor. Quæ argumentatio non paucorum authoritate iuuari poteſt, qui remediū huius. l. ætatis auxilio ſæpe æquiparant, maxime Bal. hic, nu. 16. Aymo. cōſ. 272. num. 19. Tiraq. de retrac. ligna. §. 32. gl. 1. nu. 69. & nu. 71. & alij alibi. Sed ea argumentatio inter doctos admitenda non eſt, eamq; in his terminis recte negat Cagnol. hic, nu. 40. dicēs longè diuerſum eſſe remediū huius. l. à reſtitutione minoris: quod ego
* ex multis probō. Magis enim faciendum eſt ætati fraudibus obnoxia. l. 1. ff. de minor. nec in remedio huius l. ſcriptus reperitur grandis hic effectus reſtituendi fructus, qui notabiliter & ſpecialim exprimendus fue-

rat. Probatur. 2. quia reſtitutio minoris facilius in tertium extēditur. l. in cauſa. §. ſin. ff. de minor. actio autem huius. l. vt merè perſonalis, in tertiu non datur, ſecundum gloſ. & DD. vt latius explicauimus in. 1. cap. huius partis, nume. 30. Probatur & 3. hæc differentia, quia remedium huius. l. non eſt præciſum in re auocanda, cū electio detur conuento: minor autē ſæpius rem ipſa mpræciſe auocat, vt patet ex multis legib. ff. de minor. quod latius explicabimus in ſequenti cap. Quæ maior poteſtas reſtitutionis ex ætate egregie comprobat ex Panor. in cap. ad noſtram, nu. 8. de reb. eccleſ. non alien. Differunt etiam hæc remedia quoad aliam notabilem inſpectionem traditam in ſine. cap. præced. Et ita verè ſolideq; conſtat non eſſe confidenter arguendum à reſtitutione ætatis ad remedium huius. l.

5 Adducitur. 4. pro ea opinione contra communem text. (qui nō parum vrgere videtur) in. l. 1. C. ſi maior fact. alien. rat. hab. in fr. in. 5. lib. Cod. quē text. in materia huius. l. maxime ad formam libelli adducunt Bar. & alij hic, & in. q. renūciationis & iuramenti in hac eadem materia plures ex legiſtis & Canoniſtis, vt per Cagnol. hic nume. 112. & in alio articulo huius materiæ, vt per eund. Cagnol. hic nume. 116. In terminis verò pro ea opinione contra magis communem, eam. l. ponderat & extollit Berro. in. d. cap. cū dilecti, in ſin. & in. c. ad noſtram, nu. 25. verſ. moderni. de emp. & vendi. & expreſſim Matthæ. Afflic. in. d. c. 1. nu. 156. de feud. dat. in vic. leg. commiſſ. & eis non relatis (quia forte adhuc in Hiſpaniam peruenerant) eandem. l. in propoſito notat Couarru. d. cap. 3. lib. 2. reſolu. Qui tex. inducitur, quatenus refert vendi-

C. de rescinden. vend.

407.
venditionem prædij factam à eutatore minoris absq; decreto, eamque postea ratam habità à maiore facto: deinde compertam fuisse lèsiônem in pretio, tandemq; subdit Imperator in arbitrio emptoris esse supplere præcium, vel rem cū fructibus restituere. Agnoscendum autem est eū glo. & DD. eam. l. loqui de hac lèsiõe vltra dimidià, licet eam non prorsus exprimat. In alia enim non ita daretur ius rescindendi ratihabitionem à maiore factam, idq; colligi potest ex verbis. d. l. libi. [si minore pretio:] ita enim loquitur hec. l. & l. non idcirco, in fr. eod. maximè attento, qd ea lex eosdem autores habuit, quos lex nostra, & d. l. non idcirco, vt colligatur talè fuisse eorum phrasim ad exprimendam hanc lèsiõem. Quibus præsuppositis roboratur inductio. d. l. cū tandem decidit rem cū fructibus restituendam.

6 Cui non leui obiectioni primò respōderi possè videretur, ex interpretatione antiquorum, quos glo. inibi retulit in verb. si minore, qui dicebāt, venditorē maiore factum dolo inductum fuisse ad ratificandum: unde ex dolo durius agi poterat cū emptore, nō vbi sola lèsiõe absq; dolo interuenerit. In quē sensum ad alium articulum eam. l. accipit Forcatul. d. dialog. 100. Nec repugnant verba eius. l. libi, [deceptum,] & ibi, [si diuerſa pars bonam fidem non amplectatur.] Sed hæc euasio non satisfacit, non tantum, quia glo. & DD. cōmuniter eam. l. citra dolum intelligunt ex sola hac lèsiõe in pretio, sed etiā ex verbis eiusdem. l. libi, [in cōsulco errore] quibus non aduersantur alia proximè pōderata: cū & deceptio & circūscriptio nō semel pro lèsiõe absq; dolo accipiantur iuxta tex. & glo. in. l. item si pretio. §. si. ff. de loca-

-1677

l. nō omnia. 45. ff. de minor. magisq; reiſcienda videtur ea interpretatio, quia dolo dans causam ratihabitioni venditionis (quæ ipso iure nulla erat) videretur eam nullatenus confirmare, sed cum sua nullitate relinquere secundum receptas traditiones. Tandem fortius id ostenditur, quia interueniente dolo etiam circa pretium incidenter, nec dante causam contractui, non poterat emptori electio dari secundum Paul. receptum hic, cū glo. l. 4. C. si vend. pign. aga. vt deduximus in. 2. c. huius part. nu. 11. cum sequen.

7 Vnde ad sustinendam communē praxim ad eam. l. elegantet respōdere tentabat Couarru. in. d. loco, ideo ibi rem cū fructibus ab emptore restitui quia idem pretium à se datum cum vsuris restituebatur: quæ cū hodie ex consuetudine & christianorū Regum sanctionibus pōtificium ius sequentibus nō præstentur, rectè in praxi obseruatum videatur fructus ab emptore restituendos non fore, quæ compensatio fructuum & vsuræ probatur in. l. 1. & 3. C. si vend. pign. aga. melius in. l. illud. 29. ff. de ædili. edic. Sed ea consideratio quoad sustinendam praxim non contemnenda, satisfacere nequit ei, qui receptio rem opinionem pro emptore veriorē etiam de iure putat, & secundū eam citra auctoritatē praxis iudicandum fore. Aduerto item non semel contingere, vt fides de pretio habeatur vt iura & glo. & DD. sepe tradū, in quibus terminis cessabat ea compensatio pretij cum vsuris reddēdi.

8 Ego pro sustinenda receptoris sententia & communi praxi separandā puto spēciet illius. l. a quæſtiõe generaliter proposita: aduerto enim in ea. l. duplex à principio alienationis vicium fuisse, vtrumq; maximū. Alterum,

terum, q̄ res immobilis absq; decreto alienata fuit, & ita non solum læsio ad restitutionem, sed etiam nullitas resultabat. Alterū maxima fraus in pretio, vt in simili specie tradunt ijdem Casares in. l. 6. C. arbitr. tutel. quæ alienatio vicio nullitatis ex defectu decreti, atque enormi læsione laborans non potuit facillè in totum cōfirmari ex rati habitatione, quam Imperator inquit, à decepto, & incōsulto errore factam fuisse. Adhuc enim attendi debet duplex illud viciū alienationis, rem in sui primordio inficiens: & qualitas illa minoris ætatis quæ vel ex nullitate, vel ex restitutione, fructus euincit, iuxta supra tradita de restitutione, & de nullitate. l. si prædiū. C. de præd. minor. Nimirum igitur si duplex viciū magis oneret argum. eorum, quæ tradit Bald. in. l. 1. in fin. inf. tit. prox. Afflic. decis. 299. nu. 27. Dec. conf. 541. nu. 22. Nec nouum est, originem negocij in odium iniqui possessoris atrendi. l. clam possidere, vers. sed origo. ff. de acquir. posses. cum multis vtiliter à Ias. ibi congestis: facitq; illud vulgare. l. vnica. C. de impon. lucra. descri. [vt à primordio tituli posterior formetur euentus.] Vnde attentata negocij origine manent inde reliquæ, vt res cum fructibus in ea specie restituatur. Idq; comprobatur ex verbis d. l. dum ibi expenditur deceptio & error rati habitationis: quæ nullitatem tantum, nō læsionē tollit secundum glo. & omnes. Id verò cōditionaliter intelligēdum colligi videtur ex verbis eiusdem. l. dum modò emptor bonam fidem agnoscat: quod cum recusar. facillè res ad pristinā suam naturam reuertitur, iuxta. l. si vnus. §. pactus. ff. de pact. Quod etiā suadetur ex manifesta fraude curatoris sine solennitate, & cum tam enormi læsio

ne alienantis rem minoris, cuius fraudis sat particeps videtur emptor fuisse: atq; ita species. d. l. obstare nō debet generali conclusioni communis opinionis, præferim, quæ multis urgentissimisq; fundamentis nō caret, vt statim probabimus.

9 Supra proximè respōdimus argu. quod adduci solet de actione redhibitoria, nec obstat rex. in. l. 5. ff. de lege cōmis. Loquitur enim de emptore non soluente pretium conuentū, cuius culpa rescinditur veditio: ideo quæ rem cū fructibus restituit: quia iniquū esset, cū ipse non soluit, fructus lucrari: vt notat glo. in. l. cōmissorie. C. de pac. inter emp. & vend. Nec obstat. l. Imperator, & l. item quod dictū. ff. de in diē addic. vbi in pacto additionis in diem res postea cum fructibus restituitur: respondetur enim, id procedere, quando venditio cōditionalis fuit, quod differt à pura, licet sub conditione resoluenda iuxta. l. 2. & 3. ff. eod. At nos hic agimus de emptione perfecta iuxta supra dicta, & l. dolus, infra hoc tit. & ita in simili respondet & tanquā receptum tradit Tiraq. in. l. si vnq; verbo, reuertatur, nu. 250. Potest etiam ad alia responderi ex traditis ab Anton. Burgen. in. d. c. ad nostram. nu. 34. cum sequen. de emp. & vend.

10 Minus obstat tex. in. l. filio. §. 1. in fine. ff. de inof. testa. vbi rescissa institutione per querelā restituuntur bona cum fructibus, quem tex. extollit Roman. conf. 454. nu. 25. generaliter & periculosè ex eo notans, irritato titulo, rem cum fructibus restituendā fore: quod refert, melius tamen explicans Felin. in. c. cum causa. nu. 27. de re iud. & Hispanus Segura in rep. l. 1. §. si vir vxori. ff. de acq. pos. Cur. sen. conf. 71. ad finē quibus addendū est rescissionē ibi iure fieri vt ex tūc,

O qua

C. de rescind. vend.

quasi nunquam titulus extitisset: vt in. l. eum qui. 21. §. fin. ff. de inoffi. testam. ibi, [perinde omnia obseruari oportere, ac si hereditas adita non fuisset.] Nimirū igitur si bona cum fructibus tunc restituantur secundū receptas traditiones, vt per Molin. in consue. Paris. §. 30. nu. 32. eum præceden. & sequen. sic vitabitur obiectio ex. l. in summa, versic. ei qui. ff. de condic. indeb.

11 Sic respondent DD. ad. l. cū quis, ff. de condic. ob. caus. vbi in donatio ne causa mortis resoluta, auocatur res cum fructibus: commendat Cremenf. notab. 15. ampliāns ad legatū viuo restatore præstitum, posteaque renouatū. Commendat etiam Ioan. Lup. à Palac. Ruu. in rubri. de dona. inter vir. & vxor. §. 72. similis tamen est text. in. l. videamus, la. 2. §. idem. que est. ff. de vsur. Ibi nanque titulus fragilis erat, nō obligans, sed pendens à voluntate donātis causa mortis: nos agimus de titulo valido inter viuos, licet ex æquitate cum onere probandi enormem læsionem, & electione data emptori rescindi possit: vt ad alios articulos communiter resoluunt scriben. per Ias. ibi per Molin. dict. loco, & Tiraquel. in. d. verb. reuertatur, nume. 228. Boer. Decis. 98. nu. 6. Anto. Gome. de contrac. c. 4. nu. 21. Ex ea de pact. nume. 121. ex quo cauebis à Ripa in. l. 2. nume. 10. ff. de leg. 1. ibi, [saltem in fructibus,] vbi videtur immemor fuisse dictę regulę in donatione causa mortis.

12 Ex supradictis dilui videntur argumenta, quę receptiori opinioni obijciuntur: nec ad decisionē huius l. arguendum est à restitutione minorum. Minus verò obstat argu. Hispani Gregor. Lup. & Beroi, quos supra nume. 1. in fine citauimus quasi in tertiam opinionem in hac. q. quorū ar-

gumentatio principaliter fundatur ratione seruandę æqualitatis, item ex decisione. l. curabit. C. de act. emp. Respondetur enim, q. talis æquitas nullo iure in specie probatur: imò secundū iuris regulas læsio in pretio non emendabatur iuxta ea quę supra latē de duximus in. 1. cap. 1. par. satisq. erat conuenta implere. & ita cessat argu. d. l. curabit.

13 Sed iam rei ordo, & articuli qualitas aliqua fundamenta communis opinionis postulat: quę inuatur ex reg. l. in fundo. ff. de rei vend. arguēdo à bonæ fidei possessore, idque (vt aiunt) (i) fortiori, iuxta gloss. celebrem in. l. emptor. ff. eod. Emptor enim in hac materia verē dominus efficitur l. dolus, infra eod. nec potest dici male fidei possessor, cū & ex titulo possit præscriptione se tueri aduersus veditorē læsum, iuxta ea quę de præscribendo remedio huius. l. superius deduximus in hac. 2. part. cap. 1. nu. 26. & vltra ibi tradita circa. l. Castet. notat Couarru. lib. 1. resol. cap. 3. nu. 15. Iuuat magis hæc opinio, vt emptor fructus retineat, ex doctrina Panor. in. c. illo vos, nu. 6. de pigno. vbi tradit, non posse veditorem fructus ab emptore auocare, quādo emptor dominus erāt rescisioque fieri poterat quocunq. tempore venditor ageret quasi tunc culpa sit eiusdem, qui agere distulit: quam resolutionem receptam inquit Couarru. lib. 3. resol. c. 9. post princ. Tiraq. de reat. cōuen. §. 3. gl. 2. nu. 3. Sed omīssis alijs multis, quę induci possent, cōfirmatur maximē hæc opinio ex responsionibus ad obiectiones partis aduersę: hoc enim casu non rescinditur titulus vt ex tunc, nec rescissionis effectus retro respicit: quod ostendo, nam hæc l. nouum ius introduxit, iureconsultis, anterioribusq. principibus incon-

gnitum, ut probant in. 1. cap. 1. par. unde cum hæc illi nihil de fructibus loquatur, non potest à. DD. vel à iudicibus ad auocationem fructuum trahi, iuxta communem doctrinam in. l. 1. C. de legi. per tex. ibi & l. prospexit. ff. qui & à qui. Roboratur hæc argumentatio ex eo, q. fructus longè diuerso iure censentur ab ipsa re, ut probat rex. in. l. in ædibus. §. ex rebus ff. de dona. notat Bald. in. l. fin. C. de vsu cap. pro dona. ut sic decisio huius l. non debeat ad fructus tanquam ad rem diuersam extendi. Idem suadetur retorquendo argumenta aliorum: nam licet æquitas videretur exposcere, ut fructus restituerentur, satis est id iure cautum non reperiri, argumen. glos. celebris in cap. fin. de iure patro. tex. notat. in. l. lat. si quis. §. Diuus. ff. de relig. & sumpt. fun. ibi, [nō rectè facere, poenam tamen in eum statutam non esse.]

14 Ad comprobandam eandem receptionem sententiam & communem praxim, ut emptor fructus retineat, posset fortasse induci text. in cap. ad nostram, de reb. ecclæs. non alien. in quo difficili responso prius aliorum interpretationes referre oportet. Eius cap. author fuit Innocen. 3. author etiam cap. cum causa, de empr. & vendi. Casus eiusdem cap. colligitur ex litera, quod monasterium Tuscanense alieno pressum villam quandam in feudum concessit laico eo pacto, ut ipse solueret creditori monasterij octoginta libras, pro quibus eadem villa obligata fuerat: laicus primo anno ex proventibus villæ prædictam quantitatem & plus percepit: monasterium enim læsum post multos annos petijt, ut sibi restitueretur prædicta villa alienata, Summus Pontifex respondet, seu iubet in hac formam, [mādamus quatenus si præ-

dictum monasterium propter hoc inueneritis enorme dispendium incurrisse, dictum laicum ut (pecunia quæ pro exoneratione fundi seu etiam pro utilitate ipsius monasterij expendisse noscitur, ab eisdem abbate & conventu recepta: cum sibi fructus percepti sufficere debeant pro labore) præfatum feudum eidem monasterio demittat liberum & quietum, appellatione postposita ocellatis.]

Prima difficultas glos. & scriben. ad eum text. est ex eo, quod ibi secundo dicitur, post multos annos monasterium auditum fuisse, nulla temporis præfinitione obseruata: de iure autem videretur non posse monasterium audiri lapso quadriennio, secundum iuris regulas & receptas sententias. Ideo glo. ibi ad vitandam eam difficultatem intelligit, monasterium egisse, seu restitutionem petijisse intra quadriennium. Sed quæ verba pluralis numeri ex duobus vel tribus verificentur (ut glo. arguit) diuinatorium tamen & verborum seculari repugnans videtur, restringere quod text. inquit de multis annis ad breuissimum illud tempus, ante quadriennium, ut aibi scripsi ad tex. in hoc proposito notabile in. l. qui fundum. ff. loca. sita deturq. ex Rab. & ill. C. de longi temp. præscri. unde licet scrib. ibi vacillent, reiicienda prorsus est diuinatoria ea interpretatio glos. violenter restringens tempus, intra quod monasterium auditum fuit. Maxime cum illustris doctor Hostien. ab alijs relatus perspicue asserat, se habuisse cognitionem illius negocij à Papa relati, monasterijq. petitionem post decennium oblatam fuisse: ideo quæ tanti viri fidei omnino standum est: non enim talem assertionem cōtrouertunt ea, quæ sæpe notari solent contra Bart. in. l. de quibus, num. 21.

O 2 ff. de

ff. de legi. Imò & cuilibet viro idem
asserenti credendum fuisse, ex ratio
ne & experiētia iūcta traditiōe Paul.
in. l. quicumq;. C. de seru. fugi.
15 Agnoscendum igitur est, vt etiā
DD. communiter intelligunt, in. d.
c. ad nostrā, non intra quadriennium
tantum, sed & post multo plures an
nos monasteriū auditum fuisse. Tūc
autem prædicta difficultati respon
det Hostien. ecclesiam auditam fuis
se ex capite nullitatis, non per auxi
lium restitutionis: nullitatem resulta
se dicebat Hostien. eo q. defuerat
auctoritas episcopi, idq. in effectu vi
detur probare Burch. & Imol. ibi. nu. 5.
& præceden. Panor. autem ibi. nu. 5.
dicit lecturam seu interpretationem
Hostien. in se veram esse, non tamē
cōgruere verbis tex. quę cōsideratio
Panor. multis necessariō probanda
videbitur: cum. S. P. principaliter fū
detur ex dispendio seu lesione, non
ex nullitate seu defectu solēnitatis:
nec Imol. sibi satis constat, cum ibi
dem cōtendat procedere tex. etiam
in alienatiōe valida, aduersus quam
sola restitutionis auxilio succurren
dum sit. Ad difficultatem verō glo.
de lapsu quadriennij respōdent Pa
nor. & Imol. ex varijs causis potuisse
post illud restitui ecclesiā, prout ex
enormissimo damno, vel quia vixe
rat idem prelatus alienans, cuius tem
pore ecclesia de facto agere impedi
batur: facit generalitas. l. i. cū sequē.
ff. de in integ. testi. & l. i. cum sequen.
ff. ex quib. cau. maio. glo. in. l. senatu
se consulto. ff. de off. præf. cum ijs quę
scriben. norant ex tex. memorabili
in. c. quia diuersitatem, de cōcet. præ
ben. & ego plenius scripsi in Authē.
nisi tricennale. C. de bon. mater. 117
16 Sed tunc cōtra vtrūq. intelligē
di modum fortissimē vrgēt decisio.
d. c. cum inquit, fructus manere po
ssunt

nes laicū illum à quo res ouocatur:
nam si ecclesia audita fuit per viam
restitutionis, certum est tūc fructus
restituendos fore, vt supra diximus,
ex vulgari. l. quod si minor. §. restitu
tio. ff. de mino. l. parti. §. itē ex diuer
so. ff. eodem: quod pungit gl. in. d. c.
vbi nec ipsa resoluit, nec DD. satisfac
iunt. Similiter si ecclesia ibi egit ex
causa nullitatis (vt plures intelligūc)
restituendi etiam erant fructus cum
re ipsa, ex text. in cap. si quis presby
terorum, eod. titu. & text. in. l. si præ
dium. C. de præd. min. l. 2. C. si quis
igno. rem min. vnde circa hanc diffi
cultatem fructuum magis variat, mi
nusq. se explicat scriben. ibi: mirata
autem varietatē videbis apud Imol.
ibi post nu. 7. qui non videtur satis si
bi cōstare, nec in. c. si quis presbyte
rorum in. nu. 30. atq. inde dici solet
tex illum varias habere lecturas, vt
per Boer. decis. 44. numero. 3. & me
lius Coduarru. lib. 1. res. fol. cap. 3. col. 3.
& sequen. Inde vnusquisq. ex scrib.
diuersam rationē affert, cur is à quo
ecclesia rē ibi auocat, fructus lucre
tur: eamq. varietatem vltra Imol. ibi
colligēs ex relatione Barba. cons. 40.
col. 7. lib. 1. nec in tanta varietate fa
cile dignoscēs, quid receptius ad in
tellectum tex. dicere possis.
17 Imol. in. d. cap. prope finem cum
Inno. Flo. & Ancha. (in memor se su
perius dixisse in eo casu ecclesiā im
petrasse restitutionem) variādo con
cludit, ecclesiā ibi obtrinuisse ex cau
sa nullitatis: possessorē vero fructus
retinere ob bonā fidē: quem in
tellectū sequitur Alexan. cons. 154.
num. 2. lib. 6. & confirmari potest ex
glo. à multis commen. data in. l. 2. C.
si quis igno. rem mino. de qua infra
latius agemus. Sed is intellectus ma
ximam patitur difficultatem ex cap.
si quis presbyterorum, eod. titu. vbi
eccle-

ecclesia rem absque solennitate alie
natam auocat cum fructibus, & tex.
in l. iubeamus nulli. §. 1. C. de sacros
eccles. Et ita aperte contradicit Butri.
in eod. c. contendens nihil tunc pro
desse bonā fidem ex iuris errore: &
ita clarè sentit Panor. ibi ad finem, di
citq; receptus Feli. in cap. cum cau
sa, nu. 27. de re iudi. & Thom. decif.
79. Et ita vides dolendam scribē. va
riatatem.

18 Aliter variando intelligit glo. ibi,
vt fructus eo casu retineantur pro
pter laborem possessoris, idq; intelli
gendo quod alienatio valuit, rescisa
que fuit per restitutionem. quam in
terpretationē magis probat, Panor.
ibi: & ita Barba. in dict. conf. 40. col.
8. vers. faciat, lib. 1. & conf. 80. vers. fa
ciat etiam, lib. 3. idque receptus di
cere videtur Couarru. vbi supra, nu.
3. Mihi autem minus receptum, mi
nusq;

* nusq; verum videtur ad intellectum
illius text. nam (si verū amamus) nul
latenus ibi cogitatur de compensan
do impensas & laborem cum fructi
bus: sed indistinctè respondet S. P. fru
ctus apud possessorē manere. Quod
etiam euinci videtur ex eodem tex.
in vers. vnde humiliter; cum inquit
possessorē ipsum priori anno ex fru
ctibus villę percepisse totam summā
ab eo solutam, & aliquid plus: ex quo
satis videtur rem talem fuisse à prin
cipio alienationis, vt minima, aut
nulla impensa necessaria esset, cum
statim tam vberes fructus produxe
rit, & denique ea interpretatio non
solum diuinatoria est, sed & perple
xitatem non leuē inducit.

19 Aliter illum tex. intelligi posse ten
tat Couarru. in dict. capit. 3. col. 4. ex
traditis à Molin. in consue. Paris. §.
22. nume. 53. distinguēs an possessor
ex fructibus locupletior factus fue
rit, nec ne, vt quatenus cōsumpserit,

nec locupletior fuerit, restituere nō
teneatur, & ita procedat tex. ibi: qua
tenus autem locupletior fuerit resti
tuere teneatur. Quę interpretatio
non magis placere debet, cum ma
gis diuinatoria sit nimisque ei repu
gnet litera text. indistinctè loquen
tis: tum etiam quia ex certissima iu
ris reg. res cum fructibus ecclesię re
stituenda veniebat, ex d. l. iubeamus.
§. 1. & d. cap. si quis presbyterorum:
tum magis, quia intelligendo (vt hi
intelligunt) quod ecclesia ibi audie
batur per auxilium restitutionis, in
distinctè auocandi erant fructus, re
iecta differētia bonę vel malę fidei
vt Panor. melius ibi aduertit nume.
8. Similiter & reiecta alia differentia
an possessor locupletior factus sit, iux
ta reg. d. §. restitutio. l. q. si minor. ff.
de mino. l. cum autem. §. cum redhibe
atur. ff. de adil. edic.

20 Vnde non defuerē docti viri, qui
(omissis alijs difficultatib; illius tex.)
circa hęc difficultatem fructuum in
beneficio restitutionis tantum insi
stentes, tentarunt in. d. c. concessam
fuisse restitutionem gratię, non iusti
tię: atq; ideo fructus ibi non restitui,
ex recepta differentia inter eas resti
tutionis species, secū dum tradita in
l. Gallus. §. & quid sit tantum: per tex.
in authen. idem est. C. de hereti. Ex
gratia vero restitutionem ibi conce
di colligebant ex eo, quod post la
psum quadriennij temporisq; ordi
narij restitutio ibi concessa videtur:
quod maximè suadebitur ex facti re
latione, quā tradit Hostien. ibi: Cau
sam autem iustificandę talis concess
ionis colligebant ex enormi eccle
się damno: sic etiam Hostiē. ibi (quę
variando referūt nec prorsus impro
bant Panor. & Imol. ibi) dicebat Pa
pam eo casu ita pronunciasse, vel ne
gocium componi iussisse, non omni

C. de rescinden. vend.

no secundum iuris regulas, sed quia possessor non aliter rem restituere volebat. Sic etiam ex causa restitutio aliquando concedi debet, sed a solo principe expectanda est, ut in l. Diui. ff. de pœn. l. 1. §. fin. ff. de quæst.

21 Sed ea arguta interpretatio, simul que explicatio Hostien. non videtur retinenda eo quod tex. ille iam non contineret iuris decisionem, neque in iuris sanctiones redigi debuisset, magisque appellaretur rescriptum particulare, quam causæ decisio, quod absurdum nimis & inusitatum est: talesque interpretationes fugiendas maxime in decretalibus tradiderunt grauissimi DD. Ioan. Andree. Butri. Panor. ut refert Cep. in Rub. ff. de verbo. signif. nume. 120. quod etiam suaderetur ex eodem tex. ad finem ibi, [appellatio ne postposita:] quæ clausula ad iudicia causasque ex iustitia tractatas magis applicatur, iuxta tex. in c. pastoralis de appel. nec contrarium suaderetur ex superioribus verbis eiusdem text. ibi, [humiliter supplicarunt:] humilia namque verba & subiectionem referentia, subditis erga dominos congruunt, etiam in ijs, quæ iure petuntur, idque hominum usus vbiq; obseruat: quod etiam in plurimis epistolis Plinij ad Troianum lib. 10. deprehenditur, nec minus ex Cornelio Tacito in historia Romanorum Cæsarum. Aduerto ite quod ij qui text. illum intelligunt de restitutione particulari ex gratia, secure præsupponunt ecclesiam ibi nullo alio remedio auditam fuisse, nisi restitutionis: in quo contra eos stat multorum autoritas ibi & alibi, quod ecclesia ibi ex capite nullitatis egerit. Nec omitto circa eundem interpretandi modum quod doctiss. Couarru. in d. cap. 3. lib. 1. resolu. nu. 14. versu. his omnibus, videtur concludere in eo cap. ad nostram, restitutionem fuisse ex gra-

tia post quadrennium ex læsione enormissima, secundum receptas traditiones cum gl. celebri in c. de integ. resti. lib. 9. atque ideo in ea restitutione tunc non venisse fructus. Ego vero non dubito ex traditione. d. glo. & DD. contrarium colligi, imò quod sicut restitutio ob minorem læsionem intra quadrennium dicitur ex iustitia, ita ea quæ ob maiorem læsionem datur post quadriennium. Hæc enim non minus generaliter conceditur concurrente tali læsione, secundum glo. & DD. nec principis gratiam expectat: & consequenter restitutio iustitiæ, non gratiæ appellari debet, argu. l. 1. §. lex falcidia. ff. ad l. falci. l. 2. ff. de iniur. rup.

22 Ex supra deductis satis ostenditur mira DD. varietas, non levisque difficultas circa intellectum illius tex. in cuius explicatione scriben. ibi nihil firmè retinent. Qui autem cum glo. intelligunt, ecclesiam ibi per restitutionem iustitiæ auditam fuisse, nunquam satisfaciunt obiectioni ex reg. d. §. restitutio. l. quod si minor. Sic etiam qui intelligunt, ecclesiam egisse ex nullitate ob defectum autoritatis & solennitatis, non satisfaciunt obiectioni. d. l. iubemus nulli. §. 1. & c. si quis presbyterorum. Nec ego tam perspicuam interpretationem polliceor quæ omnino difficultates tollat, omnibusque hæc inspecturis satisfaciatur: multa enim à iuris conditoribus ita relicta sunt, ut docti & in hac disciplina diu versati non posse ea planè sustineri agnoscant, ut alias notat Bar. in l. si olei. C. de loca. Paul. in l. cum quidam. C. de legat. Paul. in l. naturalis. §. at cum do. ff. de præscri. verb. & alibi sæpe, ut per Budeum in obseruatione antinomiarum. Sic & ipsos Iu recosultos & grauissimos alios viros in ijs quæ obiter incidebant, non semel lapsos,

lupos, ostendere conatur insignis,
Alcia. lib. 4. parerg. cap. 17.

23 In ea verò difficultate & varietate
verius arbitror cōtra Hostiē. Imol.
& plures supra citatos, in casu dict.
c. non defuisse auctoritatem ordi-
narij vel prelati quę necessaria esset:
cūm. tex. aperte fundetur ex enormi
detrimento ecclesię: idq; tantum à
iudice animaduertēdum iubeat: tū
etiam ex regula. d. l. iubemus, & c. si
quis presbyterorum. Placet verò qđ
magis communiter. DD. tradunt cō-
tra glo. non debere tex. restringi ad
restitutionem intra quadriennium.
Quibus premisis, ex fundamēto le-
sionis cui tex. innitur, considerabā
posse tex. dupliciter intelligi, idq; si-
ne varietate: Quasi vtrāq; explicatio
& cōsecutio resultare queat ex eodē
facto à quo ius oriri frequenter dici-
tur ex l. C. in l. si ex plagis. §. in cliuo.
ff. ad l. Aquil. Primò videretur tex.
adduci posse ad materiā huius. l. qđ
glo. ibi variando sensit: extensiusq;
tētauit Imol. nume. 6. qui id reiecit,
eo qđ in feudo putauit, non applicari
remedium huius. l. Sed contrarium
receptius est vt in emphiteusi, prout
deduximus supra in. 3. cap. 1. par. ad
finē. Sic speciatim in feud notat Pau.
hic, & per tex. in. d. c. ad nostrā, pun-
ctualiter, & alij, vt retuli supra. in. 4.
cap. 1. par. num. 2. quod cōmuniter
approbatur ex euidenti incōmodo:
maximē in ecclesia particulari, vt
erat monasteriū, de quo in. c. quod
quidē ad alendos religiosos, ad sum-
ptusue necessarios villa sua indige-
bat magis, quā vassalli imaginaria
subiectione.

24 Sic igitur ex eo quod glo. sensit, &
Imol. expressit, & Roman. speciatim
notauit eo tex. adducto ad hanc ma-
teriā, dici posset, ibi actum fuisse ex
remedio huius. l. ob enormem lēsiō-

nem: qua probata obtinet ibi mona-
sterium agens: & in his terminis cum
tex. accipiēdo. rectē adduci poterit
pro receptiori sententia, vt emptor
vel possessor condemnatus ex reme-
dio huius. l. non teneatur fructus per-
ceptos restituere, imò eos irreuoca-
biliter retineat. Sed hic intelligendi
modus (presertim ex Imol. & Rom.
fulcitus) difficultate non caret: non
quidē in assequendo, cure ecclesiā ibi
non potius restitutionē peteret, qua
sibi plenius & facilius cōsultū foret:
ad id enim facilis est respōsio ex Ho-
stien. & alijs, & ex litera tex. Trans-
acto enim quadriennio, secundū
iuris regulas, cessabat ordinaria resti-
tutio ex cap. 1. & 2. de in integ. resti.
in. 6. & Clem. 1. eod. tit. Vnde ad re-
medium ex lēsiōe deueniri potuit,
quod ante Innocen. 3. eiusdem cap.
conditorem iam inter ecclesiasticos
frequentabatur, vt constat ex respō-
so Alexand. 3. in. cap. cū dilecti, de
emp. & vēd. Ex Platina enim & alijs
liquet lōge ante presuisse Alexand.
3. pōtificem. Verba etiam, [enōrmis
lēsiōis,] aptē in eū sensum accipiū-
tū, de quo remedio agit idem In-
nocen. 3. (d. cap. author.) in. cap. cū
causa, de emp. & vēd. Sed alio nomi-
ne hęc explicatio nō videtur satisfac-
cere, nam in. d. cap. res simpliciter re-
stitui iubetur monasterio lēso: in re-
medio autē huius. l. electio datur cō-
uento: & ita alternatiue sentētia pro-
fertur in. d. cap. cū causa. Cui obie-
ctioni in tantis difficultatibus qualis
qualis responsio admittēda videretur
Nec fortasse omnino displicebit re-
spondere, qđ in materiā huius. l. & d.
cap. cum dilecti, receptius est libellū
& sententiā ad rem simpliciter referri
posse: electionē manente ei qui con-
denatus erit, secundū glos. & DD.
hic, & in alijs locis, vt trademus in se-
quen.

O 4

quen. par. per. l. miles. §. decem. ff. de re iud. Nec omnino exorbitans videri debuit in casu. d. c. ex negocij circumstantijs præcisè rem ecclesiæ restitui ob enormem læsionem, quæ non tantum in precio sed etiam in alienando interuenit, vt statim ostendatur: quæ explicatio si alijs conferatur quas scribē. ad. d. c. tradidere, minus fortasse displicebit.

- 25 Possit ex eadem causa enormis dispendij (cui tex. ille innititur) decisio S. P. aliter nec absurdè explicari: vt res præcisè restitui iubeatur, tanquàm alienatio inualida fuerit ab initio, non ex defectu autoritatis prælati sed ex defectu causæ cognitionis, quæ in alienatione rerum ecclesiasticarum non minus necessaria est: cuius etiam defectus irritam facit alienationem cap. sine exceptione. 12. q. 2. & communiter DD. vt per Rebus. ibi in suo compedio, verbo, prospiciat: & prius in eod. compedi post princip. dum citat Guidon. & alios: & colligitur ex notab. conf. Soci. 15. lib. 1. Dec. conf. 142. ideoq; in ea materia pro necessaria solennitate additur diligens negocij tractatio, iuxta tex. & glo. in verb. [tractatus.] in. c. 1. de rebus eccles. in. 6. & speciatim Federi. conf. 142. & conf. 249. sicut in alienandis immobilibus minorum, vt in. l. magis puto. §. non passim, versu. Prætorienim. ff. de reb. eor. & per eundem text. notant DD. in varijs locis, & in proposito Dec. conf. 403. Afflict. lib. 2. constitut. Neapol. rub. 38. ad finem, & post eum Chas. in consuet. Burg. fol. 104. col. 4. & prius Fabian. de empt. & vendi. in. 1. part. Parisius conf. 100. lib. 1. ad quos recurrens circa solennia in ijs alienationibus obseruanda. Cum igitur in casu. d. c. nostram alienatio fuerit ob debitum. 80. librarum, villa autem alienata primò

anno redditus præstitit ex quibus res alienum solui potuit, euidēter ostenditur inconsulto & sine causæ cognitione, vel sine prudenti tractatu alienationem factam fuisse, ac proinde non valuisse: & consequenter rem præcisè auocari posse, secundum iura & receptas sententias.

- 26 Sed instabis, cur in. d. c. fructus retinentur, nec ecclesiæ tunc restituuntur, vt necessario restituendi videbantur ex iuribus supra citatis tam in rebus ecclesiæ quàm minoris, vbi alienatio inualida ostenditur? Cui difficultati satisfit, ex eo quod auctoritas prælati & conuentus interuenit, vt supra cum multis DD. probauimus, suaderiq; ex litera diximus, cum ibi enormis læsio tantum attenditur: vnde emptor seu is in quem alienatum est, fructus ob bonam fidem retinet, quando ea non solo iuris errore coloratur, vt agnoscunt communiter DD. & tradit Panor. in. d. c. ad finē. Imol. in. d. c. si quis presbyterorum, nu. 30. colligitur ex traditis à Felin. in. d. c. cum causa, nu. 27. de re iud. & Molin. in consuet. Paris. §. 22. ex nu. 48. cum sequē. deduciturq; ex infra dicendis. Præsupposita igitur eo casu auctoritate eorum à quibus de iure in ijs alienationibus requiritur, satis videbatur excusandus emptor, vel is in quem res alienatur, ab eo enim tantum exigi debet, ne sit in mala fide: quæ cessat cum solennia extrinseca obseruantur: licet alio nomine latenter alienatio corruat, in idq; rectè adduci potest. l. bonæ fidei. ff. de acq. rer. domi. quæ differentia colligitur ex DD. vbi supra & latius infra comprobabitur: facitque text. (si cum iudicio expendatur) in. l. si quis legatum. ff. ad. l. Cornel. de falsc. Sic igitur concludimus, in. d. c. rem præcisè ex inconsulta alienatione reuocari:

ri: fructus verò ex bona fide obdecretum & autoritatē aliaq; extrinseca retineri: & ita cessare grandes scriben. difficultates. Si qui autē hęc lacerauerint, id ab eis tantum exigivellē, vt in tantis difficultatibus meliora præstent.

27 Tandem ad dict. cap. ad nostram, de quo tam prolixè tractauimus, nouē aduerto ex eo posse vrgentissimè comprobari quod diximus supra in 3. cap. huius partis, nu. 35. contra Anchar. in. c. peccatum, de reg. iur. in. 6. vt vilius vendenti ob necessitatem

* suam non magis succurratur, quàm voluntariè alienati, & sic non detur ei remedium huius. l. vel aliud rescisforium, nisi læsio sit vltra dimidium. Patet enim ex. d. ca. ecclesiam ob æs alienum villā alienasse, summus autem Pontifex post lapsum ordinariū tempus petendæ restitutionis, eidē ecclesiæ non succurrit, nisi enorme damnum probetur. Satis apertè igitur significat (contra Anchar.) necessitatem vel miseriam venditoris in foro exteriori non onerare emptorē: nec eius titulū minùs validū reddere, vt etiam probat tex. in. l. non idcirco, infra hoc tit. qđ hic repetere libuit, vt quę dixi in. d. loco fulciatur autoritate insignis Caieta. in sum mula, verbo, emptio. 1. cuius verba ita habent, [nec redditur iniustum precium ex causa, putā quia necessitate ductus ac per hoc non voluntariè vēdidit: quia inopia qua cogitur quis ad vendendum, non reddit vēditionem inuoluntariam.] Roboratur inductio illius tex. quia si verā esset opinio Anchar. ad forū exterius non tantum ecclesiæ, sed etiam cui libet non privilegiato post quadriennium longiusq; tempus succurri facillimè potuisset, cōtra id quod text. in. d. c. non obscurè significat.

28 Retenta sic receptiori sentētia & communi praxi, vt in remedio huius. l. fructus non reperantur, aduertendum est ex fundamentis DD. in hoc articulo, id colligi & applicari tantum ad terminos venditoris vel alterius distrahentis læsi: diuersumq; dicendum videri, quando emptor læsus ageret, quia tunc ipse voluntariè rescindere dicitur, non ab alio coactus vt in alijs articulis distinguūt DD. supra hoc cap. & latius in præceden. c. relati: & ita in emptore agente ad rescindēdum, propriè viget argu. Bal. hic, nume. 3. & quod in iure habetur de redhibente, vt in. d. l. cum autem. §. cum redhibetur. ff. de ædific. & ita satis in terminis colligitur ex doctrina Panor. supra relati, in. d. c. illo vos, num. 6. de pigno. magis verò ex Anton. Burg. in. d. c. ad nostram, nu. 26. Quod maximè suadet, quia alias quotidie daretur occasio fraudibus, vt quis etiam ex industria carius emeret, nec ageret nisi post plurimum annorū fructus perceptos, sciēs se fructus retēturum, & pretiū sibi restituendum, quod mihi veriùs videtur, sed contrarium in senatu iudicatum vidi, vt etiam emptoragens & contractum rescindens fructus lucratur.

29 Eandem receptiorem sentētiā limitandam, contrariamque saluandam arbitror, quādo vltra læsionem alia nō levis ratio concurrerit, prout si callidus emptor simplicem venditorem suasionibus alliciat, licet non integro dolo; tunc enim videretur emptor non excusandus à restitutione fructuum: argu. gl. in. l. 1. C. ne fil. pro pat. cum traditis à Ias. in. l. 1. col. 1. ff. de condic. indeb. & Moli. in consue. Paris. §. 30. num. 98. cum alijsque superius adduxi. 1. part. capit. 1. nume. 30. ad intellectum. l. in contractibus.

O 5 etibus.

C. de rescind. vend.

etibus. C. ex quib. caus. maio. Confirmatur magis ex egregia traditione
 * Paul. Castren. in. litem si pretio. §. si. ff. loca. vbi inquit, quod si rusticus ad duceret librum vendendum homini docto, isq; rustico diceret librum non valere ultra triginta, cum valeret quinquaginta, & rusticus ei fidem adhiberet, posset aduersus eum agere ad supplementum iusti pretij, etiam si latio non sit: ultra dimidium: Qua ratione idem dicendum erit in rustico vel alio ignato afferente gemmam nobili vel artificii scienti rei valorem, eidemq; cum notabili diminutione pretij vendente: facit tex. in. l. si vina, vers. plane. ff. de peri. & com. re. vend. ibi, [cum intelligeret venditor,] quod latius discutietur in sequen. cap.

30 Ex sup. deductis in. q. fructuum. in fertur ad intellectum text. cum glos. celebri in. l. 2. C. si quis ignor. rem minoris. vbi Imperator reg. ponit, vt immobilia minoris distracta sine iuris lenitate, cum vniuersis fructibus retrahantur: à qua reg. exceptionem tradit in hæc verba, [si non bona fide emptorem fuisse constiterit.] Regula certissima erat ex. l. si prædium. C. de præd. minor. exceptio verò difficultatem habet quia qualitas bonæ fidei non videbatur applicari posse ei, qui rem minoris emit, non obseruatis iuris solennibus, attentâ doctrina text. in. l. quemadmodum. C. de agric. & censu. ibi, [malæ fidei namque possessorem esse nemo ambigit, qui aliquid contra legum interdicta mercatur.] Sic cum res ecclesiæ minus legitime distrahuntur, cum fructibus auocantur. l. iubemus nulli. §. 1. C. de sacrosanct. eccles. cap. si quis presbyterorum, de rebus eccles. non alien.

31 Glo. in. d. l. 2. intelligit eo casu bo

nam fidem induci ex iuris errore: quæ sequuntur Bald. & cæteri ibi: commendatq; Salic. notans ibi generaliter determinari, iuris errorē sufficere ad acquisitionē fructuum. Citant glo. & DD. tex. in. l. sed & si lege. §. sci re. ff. de petit. hered. quem vt expressum in id notant Barto. & plures ibi: & quamplures alij de quibus infra hoc cap. num. 35. & Panor. in dict. c. ad nostram, propè fin. Imol. in. d. c. si quis presbyterorum, nu. 30. Ias. in. l. 1. §. si vir vxori, nume. 22. & in. l. 3. §. ex contrario, num. 37. de acqui. pos. sel. & Aretin. in. l. quod vxor. ff. eod. vbi doctrinam dictæ glos. extollunt: quam etiam dicit notab. & receptā Curti. seni. cons. 71. num. 14. col. 5. & alij quos citat Couarru. lib. 1. resolu. cap. 3. nume. 8. cuius glos. ad acquisitionem fructuum nō fuit memor. Roma. aliam cōmendans, singul. 90. nec Felin. in. c. cum causa, nu. 27. de re iudic. & in. c. de quarta, nume. 29. de præscrip. Sed contra traditionem illius glos. deductam ex. d. §. fortissimè obstant iura & rationes, de quibus per scriben. in eisdē locis: nec parum vrget reg. d. l. quemadmodum nu. præced. adducta: nec vllus ex scriben. se satis explicat, à glo. tamen recedere non audent, quia putant esse pro ea tex. expressum in. d. §. scire; & ita ex eorum dictis colligi videtur, q. sublato. d. §. libenter contrarium probarent: quod memoro, vt facilius admittatur opinio quam inferius probamus contra glo. & DD.

32 Retenta autē interpretatione gl. in. d. l. 2. ad casum tex. de re minoris, respondent quamplures ad argu. seu ad iura quæ de ecclesia loquuntur, vt in hoc magis ecclesiæ faueatur quam minoris: quod variando tradit Imol. in. d. cap. si quis presby. nume. 30. ad fin. & ex Panor. & alijs id quasi receptum

prum tradit Felin. in. d. c. cum causa, nume. 27. & Curti. seni. cons. 71. col. 7. versic. & si quispiam: & quasi receptum id tradere videtur Couarru. d. cap. 3. nume. 8. vers. ceterum, iuncto præceden. Putantque plures in rebus ecclesiæ non in rebus minoris, congruere distinctionem illam Barto. (quam innumeri sequuntur, ego vero commentitiam existimo) in. d. §. scire: dum distinguit inter titulum cui ius non assistit, & titulum cui ius resistit: de qua traditione dubitauit Aretin. in. d. l. quod vxor: nec Iureconsultorum traditionibus consonat similis differentia, quam DD. in multis tradunt. Plures etiam ex nouioribus reperies nunquam memores huius differentie à prædictis tradita: inter bona ecclesiæ & minoris, imò diligentissimus Aymo. de antiquit. temp. 4. part. nu. 162. vers. quid tenendum, quasi receptissimum scribit, idem iuris esse in bonis ecclesiæ, quod est in bonis minoris.

- 33 Ex præcedentibus agnoscent periti, quâta in hoc articulo sit difficultas: in qua ego in primis longè veriùs existimo, quod sensisse videtur Bald. non relatus in. l. si prædium. C. de præd. mino. vt non fiat differentia inter res ecclesiæ & minoris: imò quòd ex eadem causa erroris inducatur bona fides in emente rem ecclesiasticam, vt in emente rem minoris, idque cum iudicio probare videtur Couarru. dict. cap. 3. nume. 8. licet cōtrariū receptiùs putet, quod mihi non videtur, cum hanc opinionem probent Bald. & Aymo. proximè citati: Innocen. Floren. Anchar. quos refert & sequitur Imol. in dict. cap. ad nostram, propè fin. vbi hoc asseruit. Contrarium verò non satis assererat idem Imol. in dict. capit. si quis presby. Hæc autè opinio æquas

bona ecclesiæ & minoris, longè magis amplectenda videtur, vltra scriben. Nam & in rebus minoris viget eadem ratio iuris resistentis, vt probatur ex. l. 1. & toto titul. ff. de reb. cor. l. lex. quæ tutores. C. de admini. stra. tuto. l. bonæ fidei. ff. de acquir. rer. domi. ibi, [si pupilli sit aut contra legem præditi data.] Idque colligitur ex Bar. in. l. cum lex, ad finem ff. de fideiuf. notat apertè Bart. in. l. 1. nume. 8. ff. de noua. & minoris & ecclesiæ bona in proposito æquat Paul. in. l. Celsus nume. 4. ff. de vsuca. Nec est cur in hoc magis faueatur ecclesiæ quàm minori, cum potius ecclesiæ piæ matris benignitas sua temporalia magis communicare & largiri solèat, mitiusque cum omnibus agere, vt probatur ex glo. in cap. hoc ius, verb. vt plus. 10. quæ. 2. gl. in. l. 2. verb. [non obligantur,] ff. de pollicita. Nec faciliè recedendū est ab æquiparatione ecclesiæ & minoris, quam egregiè ornat Hispan. Bernar. à Lugo, reg. 147. verb. ecclesiā.

- 34 In eodè articulo, speciatim ad acquisitionē & retentionem fructuum in rebus minorum, quoad. d. l. 2. C. si quis ignor. rem minor. veriùs puto, regulariter errorem iuris non valere ad acquirēdos fructus, contra id quòd sonat glo. ibi, & contra quam plures sup. citatos: vt sic dum text. ibi excipit emptorem bonæ fidei, non intelligatur de errate in iure: obstat enim dict. l. quemadmodum, in fin. C. de agric. & censit. iuncta inductione superius facta de resistentia iuris. Probatur etiam ex iuris reg. vt error iuris ad acquirendum non proffit, tex. in. l. 7. ff. de iur. & fac. igno. maximè quòd in rebus minorum id ius requirens causam & decretum, ratione & vsu notissimum effectum est, vt iam coloratè ignorari nequeat, argumē. glo.

*De errore iuris
ad acquirēdos
fructus.*

glos. in l. i. in fin. ff. de recepta. Vrgēt etiam iura quæ tunc indistincte iubeant rem minoris cum fructibus restituī, magisq; id colligi potest ex l. si fundus. §. quandoq; ff. de reb. cor. Suā detur etiam ex iuribus loquentibus de rebus ecclesie, reiecta differentia, quæ ad vitandam difficultatem à nō nullis fiebat inter ecclesiam & minorem. Corruit etiam generalis ea cōmunis traditio glo. & DD. ex eorum confessione circa probandum talem errorem, vt infra, nu. 37.

35 Huid autem veriori sententiæ nō obstat text; quem glos. & DD. vbiq; notāt in dict. §. scire: verē enim l. c. ibi non dixit, nec sensit, solo iuris errore excusari possessorem à restitutione fructuum. Glo. autem ibi variē explicauit, ex cuius varietate verior
* explicatio videtur quod l. c. ibi vellet possessorem ex errore iuris excusari à nomine & pœna prædonis, qđ leuius est, ex glos. in l. i. ff. de abig. & ligitur. §. potest. ff. de liber. cau. cum traditis ab Alex. cons. 127. nu. 8. lib. 4. Gome. in §. ex maleficijs, num. 25. cum sequē. Insti. de actio. nec est parui effectus excusare possessorem ob ob talem errorem à mala fide & nomine prædonis: nam id prodest, ne teneatur de fructibus percipiendis, ad quos etiam teneretur vt ibi colliges ex Paul. Castr. col. 2. sub §. præceden. vbi notabiliter effectus eius rei tradit; colligiturq; ex Aret. cons. 17. nu. 11. Secundum quam interpretationem & alias ibi a glos. non ineptē scriptas, iam patet, non esse veram comunem allegationem. d. §. quem scriben. vbiq; citant generaliter, q; error iuris valeat ad acquirēdos fructus, vt supra, nu. 31. & vltra ibi citatos, ita eū tex. adduxit glo. in l. si fur. §. r. ff. de vsucap. Pau. in l. Celsus col. r. ff. eodē Panor. in c. grauis, nu. 17.

de resti. spol. Aret. in l. 3. §. ex contrario. ff. de acq. pos. Bal. in l. 4. C. de vsuca. pro empt. Alciat. in l. bonæ fidei, l. 10. ff. de verb. signi. Nouellus de do te par. xj. col. fin. Dec. in c. cum causa nu. 4. de offi. deleg. Ex quo magis sequitur, deteriū scripsisse alios per. d. §. ex errore iuris quantumcunq; supino, induci bonam fidem, vt in cautē notabat Ias. cons. 46. col. 4. vers. quinto. lib. 3. Bal. in l. 1. in fine. C. vbi caut. sta. nam & Bar. & DD. communiter in. d. §. scire, non notant, ex errore iuris, induci bonam fidem, sed cessare dolum; & mala fidem: inter quæ datur medium, magnaq; differentia secundum eos, & Panor. in d. c. grauis, Aret. in d. l. quod vxor.

36 Manebit igitur regulariter verior conclusio, vt iuris error non valeat ad fructus acquirendos. Nec enim possent aliter verificari iura indistincte dicentia, rem minoris vel ecclesie absque sollemnitate distractā, auocandam fore cum fructibus, aliās daretur occasio fraudibus: quilibet enim prætenderet iuris errorem, iuxta regul. l. verius. ff. de proba. secundum communem allegationē. Maxime secundum veriorē resolutionem contra vulgarem supra reiectam. 2. cap. r. par. num. 31. vbi probauimus, in dubio non præsumi quem iura sci relicet ob iuris ignorantiam nō admittatur excusatio: & ita procedit text. in l. leges sacratissimæ, C. de legib. quem Bart. in d. §. scire, & alij in hoc & alijs malē citant: & ita accipi debent iura quæ non excusant à fructibus restituendis emētē rem minoris, vel ecclesie absq; sollemnitate: non enim procedūt ob id quod emptor præsumatur scienter contra iuris prohibitionē emere, sed quia de iure dānatur ea ignorātia, cui succurri poterat cōsulēdo peritiores: quod non

non satis percepit Aret. in. d. l. quod
vxoꝝ, vers. circa secundum.

37 Si autem testes, qualiter exempli
ficabitur exceptio. dict. l. 2. C. si quis
* igno. rem mino. circa emptorem bo
næ fidei in re minoris absq; solenni
tate distracta, facile satisfiet intelli
gēdo qñ fuerit ignorātia facti nō iu
ris: puta si venditor non dixit rē esse
minoris, sed suā, nec emptor id scie
bat, & ita probat tex. in. l. bonæ fidei
110. ff. de verbo. signifi. l. potest, & l.
iusto. ff. de vscap. l. 2. §. si à pupillo,
& ibi Paul. Castren. ff. de vscap. pro
emp. l. qui à quolibet. ff. de contrah.
emp. Quæ iura satis probant, emen
tem scienter rem minoris absq; ordi
naria solennitate, censerī malæ fidei
possessionem, & ita apertè tradit Al
ber. in. l. fin. ad finem. C. si maior fac.
in. 5. C. & Soci. conf. 22. nu. 17. lib. 1.
Tiraq. alios securè citans lib. de re
trac. ligna. in fine, nu. 42. & 44. quod
tandem videntur agnoscere Bart. &
alij in dict. §. scire, cum subdunt, erro
rem iuris non præsumi in proposito
ad excusandum emptorem à restitu
tione fructuum: difficilimeq; proba
ri posse, secundum Ang. ibi. Alexan.
conf. 121. num. 14. lib. 4. imò, probari
non posse, dicebat Bal. in. c. cum su
per, col. 2. num. 5. de cau. pos. & prop.
per quod (si bene attēdas) redditur
inutilis opinio glo. in. d. l. 2. & scribē
tium per d. §. scire. Quod enim verū
non est, non solet constare, nec co
herere.

38 Verificabitur etiam facillius exce
ptio. d. l. 2. dum agit de emente rem
minoris bona fide; in alio emente à
* primo, qui cum minore vel ciustu
tore aut curatore contraxerat: nam
primus immediatè emens absq; solē
nitate raro excusabitur à mala fide
secundū supradicta, tertius autē iam
emit ab alio, nō à minore: ideoq; ma

gis excusatur: vt cū iudicio dixit Mo
lin. in consuet. Paris. §. 22. nu. 54. quē
in hoc reprehendere nō debuit Co
narru. in. d. cap. 3. nu. 6. ad finem. Pro
Molin. autē vtget text. in. l. in causæ,
la. 1. §. si. ff. de minor. & reg. l. qui in al
tērius. ff. de regu. iur. & glo. notab. in
cap. cura, de iure patro. ad finem, ibi,
[eorum successores ignorant, & bo
nam fidem habēt:] & magis pro Mo
lin. vtget text. in. l. bonæ fidei. 48. ff.
de acq. rer. dom. ibi, [ab eoq; postea
alienata bonæ fidei emptori.] Verifi
cabitur etiā in emente à minore, qui
communiter in loco pro maiore ha
beatur, & tanquam cū maiori cum
eo cōtrahebatur. l. 3. ff. ad macedon.
Alexan. conf. 60. lib. 5. Guido decif.
173. & 301.

39 Similiter in eodē articulo quoad
fructus acquirēdos, & pro intelligen
da exceptione. d. l. 2. C. si quis igno
rem min. aptari potest doctrina Bal.
& Paul. in. l. 4. C. de vscap. pro emp.
vt facilius excusetur rusticus, vel mi
lier, vel minor emens, & in his iuris
error excuset à restitutione fructuū,
quod sequitur Aret. in dict. l. quod
vxoꝝ. ff. de acquiren. possel. facit glo.
in. l. cum allegas. C. de vsur. text. no
tab. in. l. cum de indebito, ad mediū
ff. de proba. quem in proposito no
tat Hispanus Segura in. l. 1. §. si vir
vxoꝝ, de quō latius dixi supra. 1. cap.
1. par. nu. 30. notat Albe. in. l. 4. C.
de vsufu. Sic magis excusabitur, qui
emerit cum decreto alijq; solenni
bus exterius obseruatis, licet latēter
desit perfecta tractatio vel causæ co
gnitio: id enim nullam culpā empto
ri irrogat vt deduxi supra hoc. c. nu.
26. & colligitur ex notatis in. l. 1. &
2. C. quando prouo. non est, necess.
circa vicium patens & occultum, &
DD. in. l. cum prolati. ff. de re iu
dic. licet in proposito non videatur
distin.

C. de rescind. vend.

distinguere Bald. in l. si prædium. C. de præd. min.

40 Excusabitur etiam emptor, quando errauerit in iure dubio, quod scilicet iuris professoribus facile non sit, vel ambiguitate interpretetur. Tunc enim iuris error solet æquari erroris facti per text. quem DD. commendant, in c. cum dilectus, vers. ceterum, de consue. extollit etiam Panormit. in cap. apostolica, num. 11. de dona. Socin. in Rubr. ff. de reb. dub. ad finem, la. in l. iuris ignorantia, nu. 2. C. qui admi. Felin. in cap. de quarta, nu. 27. de præscrip. Curt. iun. conf. 28. nu. 8. Balbus in l. Celsus, num. 17. ff. de usu cap. singularemque dicit Anto. Capi. decis. 69. num. 24. & in tali errore iuris ambigui facilius excusatur iudex, vt notat glo. in §. 1. Instit. de oblig. quæ ex quasi delicto quæ extollit Bald. in l. mancipia, nu. 2. C. de ser. fugi. Et talis error non obstat usucapioni, vt tanquam receptum tradit Felin. vbi supra, Alexand. aliqua cumulans conf. 214. num. 6. & sequen. lib. 6. & Couarru. plures citans in cap. possessor. 2. par. §. 7. num. 9. Sic etiam ignorantia talis iuris ambigui causam tribuit restitutioni, vt ex d. cap. cum dilectus, & Panor. tradit Afflic. in cap. 1. num. 10. quo tempo. mil. Sic etiam vbi ius ambiguum est, asserunt DD. sententiam non esse nullam, Bart. & alij in l. cum prolatis. ff. de rei iud. late Felin. in cap. 1. col. 7. ex num. 15. de rei iud. Sic etiam in terminis, vt in alienatione rei minoris emptor retineat fructus, quando inter DD. est controuersia, & aliqui aiunt alienationem valere, licet contrarium receptius sit, eleganter tradit Afflic. decis. 87. ad finem. Ex ambiguitate etiam causæ solent prudentes senatores principem consulere, vel litigantes ad concordiam compellere, vt late tradit Af-

fic. lib. 1. Consti. Neap. rubr. 34. facit. l. 1. C. de legi. & ex maxima controuersia vel obscuritate fit diuisione per medium quæ aliàs rusticana appellari solet, iuxta gloss. in l. 1. Nensenus. ff. de neg. gest. vt notat Dec. in l. precibus, col. 12. C. de impub. & alijs, Dec. in calicet causam, colum. fin. de proba. Soci. conf. 150. colum. fi. lib. 1. Soci. nep. conf. 33. lib. 2. Boer. decis. 149. num. 22. & 42. late Tiracquel. de primogeni. q. 17. in 4. opin. num. 9. & sequen. solet in id notari text. in l. 1. & hoc Tiberius, 41. ff. de hered. instit. facit text. in l. sed et si lege. §. adeo, in fine, & ibi gloss. & Paul. ff. de pet. hære.

41 Ex præcedentibus autem inferitur ad dict. l. 2. & glo. C. si quis ignorantem mino. vt iuris error in proposito nullatenus excuset iuris peritum, ex mente DD. in dictis locis, Bald. in l. 4. C. de usucap. pro empt. facit gloss. celebris in l. professio. C. de mune. patrimo. Inferitur etiam concurrente paritate terminorum, non esse in hoc articulo differentiam inter ecclesiam, & minorem: quod supra efficaciter probauimus, & ita necessarium intelligi debet text. in dict. cap. si quis presbyterorum, vt egregie sentit Couarru. in d. cap. 3. num. 8. vers. 1. in finibus, [sic sane opinor,] excusabit tamen titulus, in quo exterius solennia obseruata reperiuntur: sic etiam quoad fructus, qui percipi poterant, quilibet error excusabit, vt supra deduxi. Excusandus etiam videtur qui peritos consuluit, argu. glo. celebris in l. Titio fundus. ff. de condi. & demonst. & sentiunt DD. in dictis locis, dum culpant eum qui potuit peritos consulere, & ita Bal. in c. cum super, col. 2. nu. 5. de caus. pos. & propr. apertè Curt. sen. d. conf. 71. post finem, in addit. Couarru. in d. §. 7. nu. 9. & de excu-

excusando eo, qui consilium peritos
notat Barto. in. l. in bonorum, a. l. fin.
ff. de bon. pos. Alexan. in. l. si conue-
nerit, nu. 12. ff. de re iud. tradit Dec.
in. l. iuris ignorantia. 2. lec. ad finem,
C. qui admi. requirens, ut peritiores
consultantur, non nomine tantum li-
terati, argu. tex. & glo. celebris in. l. q.
si nolit. §. si mancipium. ff. de edil.
edic. & ita Ias. in. d. l. iuris ignorantia
ad finem.

42. Ex prædictis cessat regulariter la-
bor Bar. & Ang. in. d. l. sed et si lege,
§. scire, & aliorum de quibus supra cir-
caprobandum iuris errorem in quo
nullatenus sibi constant, cum & nō
nulli eorum addant nō posse talem
errorem probari, ut supra de duxi. nu.
37. Inde etiam cessat inepta traditio
Baldi in. d. l. 2. C. si quis ignorem mi-
nō. dicentis in proposito, iuris erro-
rem probati per iuramentum partis,
si sit persona honesta, quod sequitur
Curt. d. conf. 7. i. col. 8. nu. 1. §. versu. ve-
rum, & Alex. ad Bar. in. d. §. scire, Al-
cia. reg. 3. præsump. 30. in fin. Balbus
in. l. Celsus. nu. 27. in fin. ff. de usufruct.
& neminō citans ita secunde tradit Lo-
riorus de fruct. axio. 46. Sed melius
contra Bald. aduertit Aretin. in. dict. l.
quod vxor, negans tunc eam proba-
tionem per iuramentum partis, prin-
cipaliter arguens ex doctrina Bar. in
l. inter omnes. §. recte. nu. 2. ff. de fur.
quā inducit ex eo quod præsumptio
scientiæ est contra allegantem iuris
ignorantiā. Ego verò tale fundamen-
tum nō probō, quod sciam illud ma-
le colligi ex erronea vulgari allega-
tione. d. l. leges sacratissimæ. C. de le-
gi. ut supra meliusq; arguendum pu-
tarē ex ratione & regula iuris, ne fa-
cile pœna. eludatur, ex eodem Bar.
in. d. §. recte. num. 2. ibi, [aliās de faci-
li euaderet], conduciunt notata à Fe-
li. in. c. Rodolphus col. 3. de rescrip.

Ias. in. l. 1. 12. lectu. ad fin. ff. solu. matri-
dum tradunt potius extendi, quam
restringi significationem verborum
etiam in. l. pœnali, ne facile ei fraus
fiat, ut etiam notat idem Ias. in. l. cum
quidam. nume. 32. ff. de lib. & post.
Crot. in. l. omnes populi. 177.

43. Nec dubito (si attentè, & cum iu-
dicio superius adducta expendan-
tur) nō solum verius, sed & receptius
dicendum fore, ut error iuris ad ac-
quirendos retinendosq; fructus non
valeat, cum tandem scribent. ipsi ma-
le sibi constantes agnoscant, nec pro-
babilem esse talem errorem, nec ex-
cusare, nisi magna ratio concurrat,
prout in articulo iuris dubij, ut per
Curt. in additione sui consilij. & Al-
ci. in. d. l. bonæ fidei. 110. ff. de verbo.
signif. colligiturq; ex varietate glos.
& perplexa traditione. DD. in. d. l.
sed et si lege. §. scire, Balb. & Feli. vbi
supra: quod memorandum putauī,
ut in iudicando & consulendo facilius
admittatur verior opinio, nec iudi-
ces deterreantur ex periculosis tra-
ditionibus de cōmuni opinione se-
quenda, ut sic maior pars meliorem
non vincat, quod in praxi sepe con-
tingere, summe dolendum est, nec se-
rendum inter doctos, apud quos nō
numeri, sed veritatis ratio potior ef-
se debet, ut scire & eleganter signifi-
cat Plinius in epistola ad Arrianum,
lib. 2. ibi, [numerantur sententiæ, nō
ponderantur: nec aliud in publico
consilio tam in æquale, quam æqua-
litas ipsa, nam cūm sit impar pru-
dentia, par omnium ius est.]

44. Ex prædictis aptè inferitur ad tra-
ditionem Bald. in. l. 2. col. fin. nume.
80. C. de seruitu. vbi cum Innocen-
tio dixit, traditionem possessionis in
ordinatè à iudice habitam nō excu-
sare à restitutione fructuum: quod
sequitur Alexand. ad Bart. in dict. §.
scire.

C. de rescinden. vend.

scire, Curt. sen. in. d. conf. 71. ad fi. & alij quos refert Dec. in. cap. cum cau-
sa, nume. 4. de offic. deleg. vbi id con-
trouertit: & verè longiorem tracta-
tionem exigebat ex traditis à Bar. &
alijs in. l. iustè possidet. ff. de acquir.
possef. vbi tamen Ias. nume. 27. sim-
pliciter sequitur dictū Baldi, cui non
parū obstat glo. c. presentij. 7. q. 1. de
spoliato à indice. In quo vidēda est
resolutio Panor. & Fel. num. 1. in. c.
dilectus, in. 1. de rescrip.

- 45 Sic etiā ex. d. l. 2. C. si quis ignor-
rem mino. iuncto communi intelle-
ctu, iūctis etiam superius traditis, vt
iustus error, & vera bona fides excu-
set à restitutione fructuum emētē
rē minoris, licet distractio nulla fue-
rit ex defectu solennitatis, apparet
grandis difficultas à peritissimis etiā
non facile resoluenda: rarissimeq; à
nostris animaduersa. Nam cum mi-
nor restituitur aduersus alienationē,
præsupponitur eam fuisse solēnem,
aliās cessaret restitutio, agereturque
ex nullitate, vt in. l. 2. & l. si quidē. C.
de præd. minor. & tamen minor per
restitutionē indistinctè euincit fru-
ctus, etiā à bonæ fidei possessore per
d. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de
minor. & sic minùs prodest titulus
validus, per quem possessor efficitur
dominus, sequuta rescissione postea
per restitutionem, quā titulus ab
initio nullus concurrente errore co-
lorato, vt aduertit Panor. in. d. c. ad
nostram, num. 8. de reb. ecclef. quod
non percepit Imol. ibi nume. 7. vers.
& sic multò fortius, vbi quasi à for-
tiori arguit, idque prima facie nemo
non probabit, vt titulus solennis ma-
gis excuset, licet postea rescindatur,
q̄ is qui ab initio irritus erat. Quod
argumentum etiam à fortiori admit-
tebat Curt. in. d. conf. 71. col. 6. vers.
& tamē eam verò difficultatem cor-

datē sensit Molin. in consuetu. Paris
§. 22. nu. 48. ad finem, vers. hoc enim.
vbi in sequentibus per aliquas tradi-
tiones resoluerē conatur.

- 46 Videtur autē ea difficultas maiori
ex parte cōponi, si retineatur recepta
opinio scrib. quatenus distinguūt in-
ter fructus naturales, & industriales
& an possessor effect⁹ sit locupletior
nec ne, vt bona fides excuset posses-
sorem à restitutione fructuum etiā
naturalium, si ex his non sit factus lo-
cupletior: non verò quatenus posses-
sor locupletior sit ex Bar. in. d. §. scire
Ias. & Dec. videndi in. l. si me, & Ti-
tium. ff. si cer. pet. Curt. d. conf. & est
communis resolutio secundum Ale-
xan. in. l. Nensenijs. §. fin. nu. 7. ff. de
re iudi. & secundum Soci. nep. conf.
vlti. lib. 1. nu. 21. Ruin. conf. 24. in fi.
lib. 1. Afflict. decis. 240. nume. 2. Sil-
uan. conf. 79. nu. 48. colligitur ex gl.
& Bart. nume. 7. in. l. ex diuerso. ff. de
rei vendic. latē Ang. in. §. si quis à nō
domino, col. 2. Instit. de rer. diuis. &
ibi Baldi. Quod etiam ad casum re-
stitutionis ante eam petitam cum iu-
dicio & autoritate applicauit Mo-
lin. in. d. §. 22. nu. 53. in princi. quem
sequitur Couarru. in. d. c. 3. lib. 1. reso-
lu. nu. 4. in fin. nouè ponderans text.
(secundum vnum intellectum) in. d.
c. ad nostram, de reb. ecclef. Ex quo
elegāter declarabitur quoad fructus
generalis reg. d. §. restitutio. l. q. si mi-
nor. ff. de minor. & decisio. d. cap. ad
nostram, dum fructus possessori tri-
buit secundum Couarru. in. d. c. 3. &
Igneum in. l. 3. §. si conditioni, num.
42. ff. ad fillam.

- 47 Qua in re obseruauit in praxi fre-
quentius releuari bonæ fidei posses-
sores à restitutione fructuum, reiecta
differentia, an possessor ijs effectus
sit locupletior: nec mihi ea praxis di-
splicet, maxime in habentibus titu-
lum

lum exterius solennem. Sic etiam in praxi magis obseruatur opin. glo. in d. l. ex diuerso. ff. de rei vendic. quæ habet possessorem nunquam teneri ad restitutionem fructuum industrialium, etiam si factus sit locupletior: idq; verius puto in habente titulum ex l. fructus. ff. de vsu. licet mirè controuersum sit apud scriben. adeò vt aliqui dicant opinionem glo. communem esse, alij contrariam receptam asserant. Bar. enim in d. l. ex diuerso, nume. 7. communem dicit opinionem glo. sed ipse contrariū probat, & cū eo Panor. in cap. grauis. num. 6. de resti. spol. dicens opinionem glo. communem esse, veriorē tamen sibi videri opinionem Bar. Et dolendam in hoc. DD. varietatem diligenter refert Couarru. in d. cap. 3. nume. 6. vers. tertia conclusio: & ex scriptis videtur ante Bar. communem fuisse opinionem glo. post Bar. autem eius opinionem receptiorem dicit Alex. in l. in insulam. §. fructus. ff. solu. matri. & ita vitetur varietas eiusdem Alex. ad qui in d. l. Nenseni. §. fin. nume. 7. ff. de rei iud. scribit opinionem glo. communem esse, & secū Fulgo. in l. sed & si lege. §. q. autem. num. 1. ff. de peti. hered. & communem cum glo. dicit Costalius. in l. fructus. ff. de rei vend. & ita Cur. sen. d. conf. 71. col. penul. vers. quia ad ista. secū inquit in iudicijs particularibus veriorē & receptiorem esse opin. glo. & mirū videtur, q. opinionem Bar. quasi nec glo. nec aliquis contradixerit, secū refert Dec. in d. l. si me & Titium, nu. 2. In qua varietate scriptum reliquit Fulgo. in l. fructus, col. 4. ad finem. ff. de reuēdi. q. opinio gl. receptior erat, sed q. in futurum opinio Bar. fortasse magis communis fieret. Illud autem receptissimū est, vt opin. Bar. procedat in iudicijs vniuersalibus, prout

in petitione hereditatis, vt tradit Molin. in d. §. 22. num. 49. Couarru. vbi supra, vbi alios referunt, & Cur. proximè citatus: facit tex. in l. item veniunt. 12. §. præter hæc, vers. eos, ff. de peti. hered. vbi tamen glo. non videbatur sentire de industrialibus.

48. Fructus verò naturales extantes, seu non consumptos indistinctè restituendos esse, licet non rei vendicatione, cū bonæ fidei possessor factus sit dominus, receptū est ex Bar. & alijs. in d. l. & ex diuerso, Ange. in d. §. si quis à nō domino. Dec. in d. l. si me & Titium, Felin. in cap. significauerunt. nume. 6. de testi. Alexan. cōf. 21. lib. 4. Panor. in dict. ca. grauis. Sic etiam indistinctè restitui debent regulariter fructus à lite contestata ex dict. l. sed et si. l. §. si autem. ff. de peti. hered. certum. C. de rei vendica. & ita generaliter praxis obseruat, no tantq; omnes per text. ibi in l. cū fundum, in princip. ff. si certa pet. tradit Afflict. decif. 59. vbi emendabis quod corruptè legitur, [publicationis, pro petitionis.] Cessat etiā ea opinionū varietas, vbi post fructus perceptos consumptos, vel extantes à die perceptionis trienniu transseat. Tunc enim iure vsucapionis cōcludunt omnes irrevocabiler liberari possessorem per glo. memorabilem in l. 41. §. fructus. ff. de vsuca. ad si. vers. in hoc ergo, quam ibi sequitur Bar. Imol. & alij, & Paul. dicens eam notabilem, & perpetuò mente tenendam, intelliguntq; omnes etiam si possessor tunc effectus sit locupletior: & ita Angel. in dict. §. si quis à non domino, Alexand. & Deci. in dict. l. si me, & Titium, Curt. d. conf. 17. nume. 10. Bal. in l. 3. C. quod metus causa, idem Bald. in l. ancille, nu. 15. C. de fur. vbi dict. gloss. non meminit, & latè Balb. de præscrip. 4. par.

C. de rescind. vend.

4. partis. q. 35. & Florian. dicens eam glo. singularem, in. l. qui. scit. §. bonæ fidel. ff. de vsur. Soci. nep. conf. 105. nu. 9. lib. 1. & plures citat Tiraq. de re tract. ligna. §. 15. glo. 2. nu. 7.

49 Ex superioribus inferitur ad text. in. l. de fructibus. 17. ff. de donat. int. vir. & vxor. vbi l. C. inquit coniugem lucrari fructus prædij à coniuge donati, licet donatio principalis ex iuris regula non teneat, iuxta l. 3. §. sciendum, eod. titu. & glo. ibi primo intelligit text. de fructibus industrialibus, & ita DD. communiter, & rectè per text. in. l. fructus. ff. de vsur. Paul. & Aretin. in. l. quod vxor. ff. de acquir. posses. Panor. in. c. consultationibus, de iure patron. Quod si adetur ex comparatione, quam l. C. in. d. l. facit de fructibus ad vsuras, iuncta l. ex annuo. §. 1. ibidem præcedente. Sed magis aduertendum est, quod glos. in ead. l. de fructibus intelligit tunc demum coniugem fructus (scilicet industriales) lucrari, quando in iure errat putans donationem inter coniuges iure non improbari: & ita Sali. ibi, glos. etiam, & DD. communiter in. l. quod vxor. ff. de acquir. posses. Imol. in. c. si quis presbyterorum, nu. 30. post. princip. de reb. eccles. Areti. conf. 7. nu. 11. glo. & DD. in. l. vnica C. si dos const. matri. Ioan. Lup. in. rubri. §. 71. in fin. vbi id generalius intelligit.

50 Sed ego ab adolescentia cum adhuc præceptores audire, verius semper putavi, iure consultos in eare indistinctè locutos, nec eos aliquid tunc respexisse ad bonam vel malam fidem, seu iuris scientiam aut ignorantiam quoad fructus in coniuge donatario: quod postea securè traditum inueni à Connano. lib. 8. cap. xj. Sed longè prius & melius id probauit Fulgo. in. d. l. ex annuo. ff. de donat. int. vir. &

vxor. rectè expèdecos literam tex. qui hoc probat, ibi, [licitam habere donationem] Apertè enim significat. l. C. fructus tunc acquiri ex ipsa donatione immediate, & sic non ex vi bonæ fidei possessionis. Quod etià probat ex prædicta comparatione. l. C. de vsuris ad fructus, & ex qualitate fructuum industrialium iuxta. d. l. fructus. Ex his enim satis ostenditur. l. C. tantum respexisse coniugem donantem in industrialibus non fieri pauperiore, licet donatarius efficiatur locupletior, iuxta reg. in ca materia de qua egerat idem Vlpianus in. l. §. penult. & fin. eod. tit. Et hæc opinio cōtra glo. & alios suadetur, quia eorum traditio in viro accipiente ab vxore inutilis esset, cum is ferè nunquam posset probabili iuris errore se rueri, iuxta tradita à Bar. & Ange. in. d. §. scire. l. sed et si lege. Bal. in. c. cum super, nu. 5. de causa posses. & proprii.

51 Ex quo minùs dubitandum est, magis etrasse Ioan. Lup. in. d. §. 72. in fin. dum errorem glo. & aliorum retinebat etiam in donatione confirmata per mortem coniugis donantis, quod est cōtra dec. l. cum hic status. ff. de donat. inter vir. & vxor. & l. donationes quas. in fin. C. eod. & contra receptas sententias, quæ habent donationem morte coniugis donantis retro trahi sine dubio quoad fructus secundum omnes: quoad dominium etiam secundum aliquos, vt per glo. in. l. sequens questio. 70. ff. de leg. 2. gl. in. l. sub cōditiōe. 16. in fin. i. schol. ff. de solu. glo. Pau. & Areti. in. l. talis scriptura. ff. de leg. 1. Dec. in. l. illud nu. 6. C. de colla. Anto. Nicc. cōcor. 119. cum multis relatis à Tiraq. in. l. si vnquā. verb. libertis. nu. 105. Nec dubio caret quod tanquam indubitabile tradebat idē Pala. Rub. dum num.

num. 1. inquit, reuocata donatione à cōiuge rem cum fructibus auocari. Iura enim quæ citat, loquuntur tantum de donatione causa mortis: in donatione autem inter coniuges singulare ius est in fructibus industrialibus, vt ex particulari consideratione (quia principaliter non de ducuntur ex re, nec faciunt donantem pauperiorem) à re ipsa donata separatur, & coniugi donatario irreuocabiliter acquirantur, licet principalis rei donatio irrita sit. Et quamuis multa hinc inde afferri possent, contra hispan. tamen videtur glo. expressa. in l. generaliter. 24. §. proinde. verb. ex aliqua. ff. de fideicom. liber. quam ad alia sæpe cōmendat DD. vt per Molin. in consuet. Paris. §. 30. Tiraq. in l. si vnquā. verb. reuertatur. nu. 22. Hispan. Arias. l. 27. Tauri. col. 2. & 4. Hispan. Gome. de contrac. cap. de donat. fol. 38. col. 1.

52 In hac vtilissima materia ad maiorem cognitionem precedentium & sequentium memorare oportet, qui dicantur fructus naturales, qui industriales: cum inter eas fructuum species longè lateq; distinguatur. Quia in re I. C. Pomponius in l. fructus. ff. de vsur. magisq; alibi eā diuisionem exprimit: ex cuius doctrina & exemplis, glo. & Bart. in l. ex diuerso. ff. de rei vendi. magistraliter colligunt, hanc appellationem, seu hæc nomina fructuum naturalium & industrialium, & ita Bald. notanter in l. ancillæ. num. 14. C. de furt. Pan. in c. grauis, de resti. spol. & ex nouioribus Loriot. de fructibus, axiom. 16. nec discepat Copus in. 1. par. de fructibus. Aliter etiam fructuum diuisionē tradit Bal. in cap. cum. M. num. 5. & 6. de const. quem sequitur Boer. decisi. 214. num. 1. satisq; est ad rei cognitionem, ex Iureconsultis agnoscere

differentiam inter fructus, qui maxime requirunt hominis culturam & industriam, & alios qui absq; hominum opera producuntur: quo habito, non tam curandum est de questione nominis, vt cū iudicio tradit Costalius in annota. l. fructus. ff. de rei vend. quicquid præpostera subtilitate controuertat Corra. lib. 5. miscel. c. 9. cōmunem verò explicationem probat Couarru. d. cap. 3. ego autem domorum pensiones & similia ab industrialibus nō separarem, quæ Bar. appellat fructus ciuiles, & alij vbi supra, & Bald. in l. pro oneribus. C. de iur. dot.

Specificè autem de oleo, vua, lana, lacte, vt industriales fructus appellantur, notat Bar. vbi sup. Fulgo. l. fructus num. 4. & seq. ff. de rei vend. Loriot. de fruct. axiom. 17. sed nouè eleganter cōtra dicit Curt. Brugen. lib. 2. coniect. ad fra. c. 44. De foetu ouium variant scribentes. Paul. enim in l. sequitur. §. fructus, ad fin. ff. de vsucap. animalium foetus fructibus naturalibus connumerat, & ita Bald. in d. l. ancillæ. num. 13. nec cōtrarium probat glo. in d. §. fructus, licet in cōtrarium notari soleat. Baldū autem corruptè citat Montalius leg. 10. fori. lib. 3. titu. 4. licet contra sentiat Balduin. in. §. si quis à non domino, in st. de rerum diuis. ita cum Ioan. Copo intelligens text. in l. bonæ fidei, verb. & ouium. ff. de acq. rer. domi. contra quos pro Bald. & Paul. est text. (alibi fortassè non adductus) in l. pen. ff. de pecul. vbi I. C. partus ancillæ, & pecorū foetus distinguit à quæstis operis, & sic ab industrialibus, arguendo ex receptis traditionibus.

53 Quo præsupposito, incidit grandis difficultas circa conciliandos Paulum & Pomponium: hic enim in d. l. fructus. 45. ff. de vsur. loquens de

P 2 natio.

C. de rescinden. vend.

natione inter cōiuges facta, inquit, coniugem donatarium suos facere fructus, quos operis adquisierit, non si pomū decerpserit, vel ex silua ceciderit: hos enim, inquit, eius nō fieri, subdens generaliter, [sic nec cuiuslibet bonæ fidei possessoris, quia nō ex facto eius is fructus nascitur.] quasi aperte significet Pomponius, bonæ fidei possessorē solos industriales fructus suos facere, nullatenus autem naturales. Ex diametro autem Paulus in. d. l. bonæ fidei. 47. ff. de acqui. re. do. in hæc verba habet. [Bonæ fidei emptor nō dubiè percipiēdo fructus etiā ex aliena re suos quidem interim facit, non tantum eos qui diligētia & operacius peruenerunt, sed omnes, quia quod ad fructus attinet loco domini penè est.] Ex verbis autē earum legum ego reprehēdendos nō puto eos, qui antinomian colligunt, & Iureconsultos in hoc contrarios putant. Glo. autē in. d. l. fructus. & in. d. l. bonæ fidei, & in. d. §. si quis à non domino, in st. de rer. diuis. & in. d. l. & ex diuerso, & in. §. 2. In st. de offi. iud. & alibi sæpe retinet, distinguendum fore cum Pomponio in. d. l. fructus, inter industriales & naturales: Paulum verò intelligendum esse de industrialibus tantum. Et ita Bal. in. d. l. fructus, & ibidē Salice. & Fulg. & Floriā. dicens eam esse communē & cum his Alex. in. l. maritus, in fin. ff. ad. l. falc. eamq; resolutionē probare videtur Ang. in. d. §. si quis à nō domino. & ibi Baldui & Baro. securè id quasi receptissimū tradunt: & ita Copus de fruc. lib. 2. tit. 4. cap. 6. & communem dicit Igneus in. l. 3. §. si conditioni. nu. 40. ff. ad fillan.

54 Sed cōtra glo. stant plurimi ex antiquioribus & recētoribus verius asserentes, Paulū in. d. l. bonæ fidei, lo-

qui etiam de fructibus naturalibus. idque manifestè euincitur ex litera, ibi [non tantum,] & ibi, [sed omnes. Nec sustineri potest violenta & inepta impropriatio glos. & sequaciū, dum exponunt ea verba, ut significant, non solum fructus propria opera possessoris, sed etiam aliorum opera perceptos: quam expositionem aures non admittunt, ratioque recti sermonis ei prorsus repugnat. Illud enim verbum, [omnes,] non operantes, sed ad ipsos fructus refertur: & sic dictio vniuersalis nō potest ad solos industriales fructus restringi, maxime cum I. C. antea de industrialibus dixerit, aliosque addere voluerit. Quod etiam euincitur ex generali ratione quam subdit, ibi, [quia quod ad fructus loco domini est.] Sed vltra omnes iam id apertius euincitur ex eadem. l. ad fin. dum agit de scetu pecoris, quem dicit in fructu esse, & bonæ fidei possessori acquiri: proximè enim ex Bald. Paul. & iure aperto probauimus, scetus inter naturales fructus connumerari, ut sic agnosci debeat, Iureconsult. in ea. l. de fructibus etiam naturalibus agere.

55 Reiecta interpretatione glos. quæ ti communem putabant, succedit secunda interpretatio, & conciliatio ad ea iura, quæ Paulus in. d. l. in bonæ fidei, intelligatur de bonæ fidei possessore cum titulo nō reprobaro, ut hic etiā naturales fructus suos faciat: Pomponius autē in. d. l. fructus, intelligatur de possessore sine titulo, vel tali, qui de iure irritus sit, ut ibi erat donatio inter cōiuges: & ita Iacob. Aren. & Oldrad. quos refert & sequitur Bar. in. d. l. ex diuerso, col. 2. nume. 5. ff. de rei vendic. & ibi Angel. col. 2. nu. 4. & Alberi. in. d. l. fructus, & Panor. in. d. cap. grauis, nume. 4. & Co-

uarru.

uarii. in. d. cap. 3. nu. 6. verſ. his ſanè;
& verſ. ſecunda conſuſio, & Fulgoſ.
in. l. fructus, nu. 9. ff. de rei vendi. idè
que probare videtur Felin. in cap. de
quarta, nu. 30. de præſcr. & ita primò
ſoluebat glo. in. d. l. fructus, & ex nò
uioribus Ferretus de mora, què tan-
tùm refert & ſequitur Coſtal. in an-
notationibus. d. l. fructus. Et hæc poſt
tempora Barr. dicit communem Pa-
nor. vbi ſupra, & ſimpliciter dicit cò-
munem Couarru. in. d. loco. ſecun-
dùm quem ſenſum. d. l. bonæ fidei;
quafi aliquid rarum extollit Iaſ. in. l.
Nenſenius. §. 1. nu. 4. ff. de rei iudi. Et
ita vides miſeram varietatē ſcriben.
qui modò vnam, modò aliam còmu-
nem opinionem appellant.

56 Sed ea interpretatio nò minus im-
probàda videtur, q̃ præcedens, maxi-
mè attentà litera vtriuſq̃. l. Nā Pom-
ponius ſecurè, & indiftinctè loquès
de bonæ fidei poſſeſſore, non videre
tur reſtringi ad eū, qui titulo caret:
cū I. C. poſt quā loquutus fuit de do-
natione inter coniuges, idè generali-
ter ſubdit in omni bonæ fidei poſſeſ-
ſore: nec ea differētia ab vllò I. C. tra-
ditur. Fortiſſimè etiā eadem reſolu-
tio improbat, quia rariſſimè datur
bonæ fidei poſſeſſor ſine titulo: &
ideo cū Pomponius in. d. l. fructus, ſe-
cundū Bar. & omnes, loquat̃ur gene-
raliter de omni bonæ fidei poſſeſſo-
re, debet intelligi de habentē titulū:
ne quod pro regula traditur, ad rariſ-
ſimum caſum reducat̃ur. contra l.
nam ad ea. ff. de legi. Itē quoq̃ ad Paul.
d. l. bonæ fidei videtur (vltra omnes)
impugnari ea reſolutio ex eo, quòd
poſeſt non ſemel dari bonæ fidei em-
ptor cum titulo nullo, qui tamen om-
nes effectus habeat tituli validi, pro-
ut ex iuſto errore facti, vclatè ſupra
diximus ad. l. 2. C. ſi quis igno. rē mi-
nor. & ita oſtenditur titulū latentē

nullum nò tollere acquisitionem fru-
ctuum concurrente vera bona fide.
57 In his difficultatibus ad eas ill. cò-
ciliandas nouè ſcripſit Lorient. d. tit.
de fruc. axio. 47. Pompon. in. d. l. fru-
ctus generaliter loqui de bonæ fidei
poſſeſſore: Paulum autē in. d. l. bonæ
fidei, ſpecialiter agere de bonæ fidei
emptore, quafi ſingulàre ius ſit in em-
ptione. vñ huic magis faueat, ſeu po-
tētior effectus ei tribuatur. Atq̃; eius
rei rationem colorat, ex eoq̃. in em-
ptore requiritur de iure ciuili bona
fides duplici tempore, & conuentio-
nis, & traditionis: cū in alijs non
requiratur niſi priori tempore. Sed
hæc còciliatio prorsùs reiſcienda eſt,
primò quia eſt còtra generalitatem.
d. l. fructus, dum I. C. loquit̃ur de bo-
næ fidei poſſeſſore: quæ verba ad em-
ptorē magis referri debent, cū em-
ptio frequentior ſit, iuxta l. iuſto. ff. de
vſucap. & quia genus continet om-
nes ſuas ſpecies. l. ſi duo. ff. de admin-
tuto. Improbatur magis ea traditio
ex ratione Pau. in. d. l. bonæ fidei, què
generalis eſt omnis bonæ fidei poſſeſ-
ſoris, nò emptoris tantum, vñ patet
ex. l. qui ſcit. §. in alieno. ff. de vſur.
Sed omiſſis argumētis, corruit eui-
denter ea traditio ex tex. expreſſo in
d. §. ſi quis à nò domino, Inſti. de rer.
diuiſ. vbi Iuſtinianus in his terminis
æquat emptorem & reliquos poſſeſ-
ſores ex alijs cauſis, accedēte in quo-
cumq̃. eorum bona fide. Et ita miſe-
rè lapſus videtur doctus ille vir, in
multis de iure ciuili bene meritis.
Quò etiam rex. corruere videtur ſi-
milis interpretatio Curtij. Burgen.
lib. 2. coniect. ad frat. cap. 44. vbi ar-
gute probare conabatur differentiā
inter poſſeſſorem ex titulo oneroſo
& lucratiuo, ita còcilians dicta iura:
ibi tamen aliqua ingenioſè tentat.

58 Non deſunt qui tacitè còciliare vi-

P 3 dean-

C. de rescind. vend.

deantur ea iura: vt Paulus in. d. l. bonæ fidei, procedat quoad hoc, vt bonæ fidei possessor fiat dominus fructuū, quos percipit: Pomponius autē significet, eundē possessorem nō perpetuo, nec irreuocabiliter lucrari, sed ita, vt domino postea restituere teneatur: quod obiter ad. d. l. bonæ fidei, sentire videt Berous in. c. si quis presbyterorum. nu. 14. de reb. eccles. non alien. & in simili notat glo. in. d. §. si quis à non domino, & glo. varian do in. l. sed & si lege. §. scire. ff. de peti. hæred. glo. in. d. l. qui scit, ad finem in penul. schol. ff. de vsur. notat Bar. per tex. ibi in. l. si eius fundi. ff. de rei vend. Pau. in. l. sequit. §. fructus. ff. de vsucap. quibus in locis ex glo. Bar. & alijs & apertè ex Beroo colligitur nō valere eam consequentiā, iura dicūt aliquem fieri dominum fructuum: ergo perpetuò eos lucratur: qđ etiā colligitur ex Alex. in. l. in insulam. §. fructus. ff. solu. matr. ex Ang. Dec. & alijs in. l. si me & Titium. ff. si cer. pet. Sed non magis satisfaciunt hæc conciliatio, quia prædicti Iurisconsulti in dictis legibus eisdē verbis vtuntur, scilicet, [fieri dominum fructuum,] vt sic non magis vnus quam alter intelligi debeat de prima acquisitione, quā de perpetua absq; obligatione restitutionis: nec videtur eadē verba diuerso iure censenda. Maxime qđ si dicta Iureconsultorū in hoc cum iudicio expēdātur, videtur ex ipsis colligi cōtra scriben. omnes proximè citatos, cū dicitur, aliquem fieri dominū fructuum ex titulo & bona fide, nihil aliud significari, nisi id, quod ipsi. DD. appellāt perpetuā irreuocabilemq; acquisitionē: scilicet ne talis possessor teneatur restituere. Hoc enim sentit Paul. I. C. in. d. l. bonæ fidei, & Pomponius in. d. l. fructus, dum tantum distinguūt an

possessor dominus fiat, nec ne. Idem satis significat Iulianus in dict. l. qui scit, ad finem. ff. de vsur. & apertè Iustinianus in dict. §. si quis à non domino, cuius inductio ex litera patet: idem sentit I. C. in. l. pen. ff. de rei vē
59 Apparet ex prædictis maxima difficultas tam circa cōclusionem in se, quā circa concilianda respōsa illa Pomp. & Paul. Quibus in angustijs siteneatur præcedens cōciliatio posset pōderari. d. l. bonæ fidei, ibi, [interim,] & ibi, [penē domini:] quasi nō perpetuò, nec irreuocabiliter. Sed verius est I. C. ijs verbis significare interim qđ possessor nō conuenitur. l. qui scit. §. si. ff. de vsur. l. certum. C. de rei vend. Sic etiam retenta secūda interpretatione supra relata ex antiquioribus & Bart. posset ponderari litera d. l. fructus, ibi, [nec cuiuslibet bonæ fidei possessoris,] vt nō significet omnem possessorem, sed nō quemlibet, nec passim: vt apud autores legitur, non est cuiuslibet adire Corinthū: vel, nō est cuiuslibet auctoris: & I. C. dixit, nō quæuis ex hæredatio: & alia similia. Sic etiā ad traditionē quæ habet aliud esse fieri dominū fructuū, aliud eos irreuocabiliter lucrari, egregiè & vtiliter eius traditionis effectum explicat Pau. Cast. in. l. si fundum. C. de rei vendi. quem vide: alij enim vbi supra cum gl. in. d. §. si quis à non domino, & alibi sæpe, tantum adducunt effectum parui momenti circa nomen actionis. Mea autē sententia Paulus in. d. l. bonæ fidei, indistinctè loquitur de omnibus fructibus tā naturalibus qđ industrialibus, contra glo. & quā plures primò citatos. Frequentiusq; applicatur possessori cum titulo, vt inde vera bona fides resulter, & ita verba text. magis verificentur: idq; nō tantū in titulo valido, sed etiā irrito, in quo tamen posses-

possessor iustum facti errorē habuit, secundū iuris principia supra deducta, quod magis accedit interpretationi quā Bart. probauit, & secundū hos terminos satisfit obiectioni. d. l. fructus, vt proximē dixi, ex verbo, [cuiuslibet possessoris,] accipiendo pro alio simili ei, de quo ibi agebatur ex titulo reprobaro, & ita reiicitur differentia quā in hoc tradebat glo. & plures supra relati inter fruct⁹ naturales & industriales: & cōcluditur contra eosdem, bonæ fidei possessorē regulariter ita fieri dominū fructuum naturalium, sicuti industrialium, per d. l. bonæ fidei, quæ cauillari nequit: quod etiā probat efficaciter. d. l. qui scit. ff. de viur. vers. porro, vbi in distinctē inquit, quoad fructus id iuris habere bonæ fidei possessorē, quod dominis prædiorū triburū est. Nec diuersum probat text. in. d. §. si quis à non domino, licet Ang. & Baldum. ibi & alij alibi, & gl. §. 2. inst. de offic. iud. eū tantū referant ad fructus industriales, quod est longe alienum à mēte text. qui effectum possessoris cum titulo & bona fide explicare intēdit, nihil vero de qualitate fructuum distinguit: nec obstat verbū, pro cura & cultura, quo DD. decipiuntur. Quamuis enim id magis congruere videatur fructibus industrialibus, nō tamen excludit naturales: in quibus etiam cura custodiæ & aliqualis industriæ necessaria est, vt ratio docet & vsus ostendit, maximē facta relatione eorum verborū ad rem ex qua fructus producuntur: quod videtur sensisse Garondas lib. 1. verisim. cap. 7. & ita hæc opinio retinenda videtur ex tot iuribus, & l. 4. §. post litem, ibi, [lucrari eū oportet.] ff. fin. regun. in contrarium enim glo. & DD. tantū adducunt. d. l. fructus. ff. de viur. quam ibi dubitans dicebat ling. Ful-

gos. & Ange. in. §. 2. nume. 3. Insti. de offic. iud. sed ei supra satis superq; satisfecimus.

60 Nec omitto q. I. C. in. d. l. 4. §. 1. d. * verbo, [lucrari.] ff. fin. regu. generaliter loquitur de omnibus fructibus & sic tam de industrialibus q̄ naturalibus, ex quo vtiliter & euidenter colligitur contra glo. & omnes scriben. in fructibus naturalibus, bonæ fidei possessorē cōsumptos omnino lucrari, nec teneri ad restitutionē, etiā si factus fuerit locupletior, hoc enim exprimitur eo verbo, [lucrari.] Similiter in fructibus industrialibus pro gl. cōtra Bar. & plures, vt post cōsumptionem nullatenus teneatur bonæ fidei possessor, licet locupletior fact⁹ sit: quā varietatē retuli supra hoc. c. nu. 47. nō enim verba illa I. C. admittunt cauillationē DD. Ad alia iura, quibus respōdēt, possessorē effici dominum, sed postea teneri ad restitutionē, quatenus sit locupletior: nā id negat expressim I. C. in. d. loco. Sic etiā eadem verba tex. nō admittunt aliā cauillationē gl. & DD. ad alia iura, quatenus dicunt bonæ fidei possessorē suos facere fructus, nec teneri restituere cōsumptos, vt intelligant de inutiliter consumptis, nō ex quibus factus sit locupletior. Quæ respōsio ad alia iura violenta est & diuinatoria, sed ad d. text. nullo modo ferri potest: quia tex. ille agit de consumptis, & addit verbū, [lucrari,] ostendens possessorē vtiliter expēdisse, & factū fuisse locupletiorē. Ex quo eleganter explicatur tex. in. d. §. si quis à non domino, dum generaliter excludit dominū à fructibus cōsumptis à bonæ fidei possessorē. Sic rectē intelligitur tex. in. d. §. 2. inst. de offic. iud. vers. si verò, vbi idem in distinctē cauetur & l. quæ situm. 40. in fine. ff. de acq. rer. dom. Inde etiam intelligitur

C. de rescinden. vend.

tur vulgaris. l. certum. C. de rei vëdi.
dum indistinctè tradit, bonæ fidei
possessorè ad solos fructus extantes
teneri quasi de consumptis inquirè-
dum nō sit, an possessor factus fuerit
locupletior. Sic Iurecōsulti in fructi-
bus consumptis ante litem contesta-
tam nō obligant vllō modo possesso-
rem, sed tantū culpabilem vel moro-
sum. l. Iulianus, l. a. i. §. 1. & 2. ff. de rei
vend. sic indistinctè in fructibus con-
sumptis plenius & cū effectu stabūt
verba. d. l. bonæ fidei. ff. de acqui. rer.
dom. & l. q. scit, vers. porrò. ff. de vñr.
ratione verò vide per Bald. in l. 2. nu.
5. C. de fruc. & lit. expen. Nec tot iu-
ra de fructibus consumptis indistin-
ctè loquētia sanè restringi poterant
ad malè consumptos, cū experientia
sæpe contrariū ostendat, & text. in l.
in pupillo. ff. de solu. & l. sed & si lege

*att. ad Maximo
P. sup. ea. outio
12. ep. de iuram
conf. c. 10. n. 11.*

* §. quod autē. ff. de peti. hære. Ex qui-
bus belissimè comprobatur commu-
nis praxis quæ ita obseruat, licet in id
aduerti nō soleat. Vbiq; enim bonæ
fidei possessor generaliter absoluit à
fructibus ante iudiciū perceptis, nec
vnq; de consumptis tractatur, an pos-
sessor locupletior factus fuerit. Sed
& de perceptis ante iudiciū nunq;
inquiritur, an consumpti sint, tan-
tumq; seruatur forma. d. l. certū. C.
de rei vëdi. quoad fructus perceptos
post litē contestatā & l. 2. C. de fruc.
& lit. expen. & tex. in. d. l. 4. §. 1. ff. fin.
regun. Quæ praxis ita comprobata
rationem habet, vt litium ambages
vitētur. Ex quo & alijs multis depre-
hendent cordati, nō parum deferen-
dū esse stylo & praxi. Vñs enim gra-
uissimus omnium legum cēsor & ex-
plorator à Liuiō rectè appellatur, vt
obseruat Balduinus: facit text. no-
tab. in §. quæ omnia, Insti. de satisfda.

61 Nec obstant aliqua iura loquen-
tia de petitione hæreditatis, quæ di-

cunt in ea teneri bonæ fidei possesso-
rem, quatenus ex fructibus fact⁹ est
locupletior, vt. l. 1. C. de per. hæred. l.
illud. 43. vers. in bonæ fidei. ff. eodē. *
Respondeo enim, q; in ea specie non
dixerāt prius iura, bonæ fidei posses-
sorem fieri, dominum fructuū, vt di-
cunt in alijs casibus: imò in petiti-
one hæreditatis expressum erat, fru-
ctus augere ipsam hæreditatē, & cen-
seri corpus eiusdem. l. Item veniunt,
§. fructus. ff. de peti. hæred. secus in
particularibus. l. in ædibus. §. 1. ff. de
dona. facit in id doctrina Bald. in l. 1.
nu. 23. C. de fruc. & lit. expen. & ipsi
scriben. tradunt differētiā inter iu-
dicia vniuersalia & particularia: idq;
receptissimū esse diximus supra hoc
c. nu. 47. cum Molin. Cur. Couarru.
Et in proposito ratio differentiæ col-
ligitur ex Bar. in l. si rem & pretium.
ff. de peti. hæred. q; in vniuersalibus
datur representatio, & pretium loco
rei succedit, non in particularibus.
Bal. in l. 3. col. 2. in fine. C. de rei vëd.
eamq; differentiam probat l. C. in l.
venditor, vers. sed hoc. ff. de hære. vel
act. vend. quæ extollit Tiraq. de retr.
lign. §. 32. glos. 1. nume. 22. char. 235.
vbi in præceden. vide circa differen-
tiam horum iudiciorum ad text. &
Bart. in d. l. si rem, & Alcia. in l. si ser-
uum. 23. ff. si cert. peti. Neguzan. r.
memb. 5. partis. num. 48. & ita mode-
rari debet æquiparatio Iustiniani in
§. & si hæreditas, Insti. de offic. iudi.
Hæc & omnia nostra à doctis & can-
didis emendari, nunquam molestè
feremus.

62 Omnia superius tradita non solū
vtilissima, sed necessaria sunt ad quæ-
stionem illam, cui totum hoc caput
destinatum fuit: an vëditor huius. l.
actione fructus euincat: rā enim ad
opinionem affirmatiuam, quā ad
limitationes negatiuæ scire oportet
distin-

distinctionem fructuum, & differentiationem bonæ & malæ fidei possessoris, & qualiter fructus retineantur, vel restituantur, in qua materia frequenter adducitur reg. l. sumptus. 48. ff. de rei vend. vt bonæ fidei possessor cū fructibus perceptis cōpensare debeat impenfas viles vel necessarias, quas aliàs retentione vel petitione consequi deberet. Quā reg. ornabis & declarabis per Alex. conf. 154. lib. 6. per Neguzan. de pigno. 4. memb. 5. par. num. 13. per Capit. decif. 93. num. 9. Cur. Iun. cōf. 165. nu. 15. Siluā. cōf. 49 nu. 47. Afflic. decif. 87. ad finē. Plate. in. l. fi. C. de omn. agr. deser. In quo, vt insigne, adduci solet, quod notat glo. in. l. emptor. ff. de rei vēd. vt reg. d. l. procedat in possessore sola bona fide fructus percipiēte: secus autem in eo qui interim dominus est, licet tēporaliter, veluti rogatus post mortem rem restituere, vel hæres expendens in re sub conditione legata, vel emens at tali hærede, qui & similes interim domini sunt, vt in. l. non ideo minus. 66. ff. de rei vend. In his enim inquit glo. illa notab. impenfas soluēdas fore, neq; cū fructibus cōpensandas, in qua doctrina eam glo. cōmendat & sequitur Bart. Bald. Ang. ibi, eamq; dicit sing. Alex. in. l. in insulā. §. fructus in fine. ff. solu. matr. Cremē. notab. 105. Iaf. in. l. fin. §. 1. in fine. C. comu. de lega. Alex. & Iaf. in. l. domos. ff. de leg. 1. & alij quos citat Tiraq. in. l. si vnq; verbo, reuertatur, num. 235. & Boer. decif. 44. num. 19. Neguzā. de pigno. 4. mēb. 5. part. nu. 13. eam dicit sing. & cōmuniter approbatā Alex. conf. 154. nu. 5. lib. 6.

Ea receptissima doctrina à DD. ampliatur etiam in domino vtili tantum, vt est emphiteuta, vel vassallus, vt tradit Bal. in. d. l. emptor. & cū eo Iaf. in. l. 2. nu. 32. C. de iur. emp. Boer.

d. decif. 44. nu. 19. & seq. & ijs nō citatis Ioan. Lup. in rub. §. 62. num. 17. præpos. in. c. 1. §. si vassallus. tit. hic finitur lex Federi. Moli. in consue. Paris. §. 1. gl. 5. nu. 78. char. 39. ex quo infertur ad possessorem expendētem in bonis maioratus, de quo latius scripsi in cōmentarijs. l. 1. in. 2. par. num. 71. char. 69. & seq. C. de bon. mater.

63 Doctrina tamen. d. glof. limitatur per Fulg. ibi nisi vbi titulus rescindit quasi ex tunc, seu quasi à principio nunq̃ fuisset, prout in restitutione, & in actione redhibitoria, vt superius deduxi, per. l. cū autem. §. cū redhibetur. ff. de ædil. edic. Limitatur etiā in casu text. notab. in. l. si is qui. 33. ff. ad Trebel. quē DD. notant & Paul. extollit sub. l. præceden. vt quāuis hæres rogatus post mortē bona restituere, interim sit dominus, & interim fructus lucretur, teneatur tamē ex fructibus supplere vel resarcire diminutionē contingētem bonis restituēdis, extollit Roma. sing. 261. Ripa in. l. in fideicommissaria, nu. 18. ff. ad Trebel. de quo vidēdus est Alexan. in. l. Balista. ff. eod. Eandē glo. cōmendat & limitare tētat Felin. in. c. cum causā, nu. 29. de re iud. Ex illa verò ad nostram materiam infertur, q; cum emptor dominus sit non obstante læsione vēditoris. l. dolus, infra eodem, nō tenebitur cū fructibus compensare impenfas, quas sibi soluēdas fore receptius probauimus cū Bal. & plurimis vt supra, hac part. cap. 3. nu. 1. maximē attēta veriori & receptio ri sententia ibidem tradita, q; in casu huius. l. emptor restituens rem, non dicitur id voluntariē facere, vt ita respondeas ad text. (alibi fortasse non animaduersum) in. l. quoties, ad finem. C. de rei vend. vbi primus emptor effectus dominus rem non retinēdo, reperit pretium & vsuras facta

P 5 com.

C. de rescind. vend.

compensatione impensarum & fructuum. Paret igitur ibi emptorē dominum impensas cum fructibus compensare. Sed ex mēte Aret. ibidē respōdendū est, q. in casu. d. l. emptor ipse omnino volūtariē rem dimittit, cum eius causa prior esset ex titulo & priori traditione: ideo sibi imputatur restitutio rei. Hic autem emptor restituit ex necessitate iudicij vt latius deduximus in. d. cap. 3. supra hac parte, nu. 13. Ad aliud aut diuersum d. l. quoties, in pūcto de fructibus notat Igneus in. l. dudū. nu. 67. C. de cōtrah. emp.

64 Ad superiora verò, & alia multa vtilissima inuestigatio superest circa modum probandi, q. possessor ex fructibus vel alius ex re semel ad eum peruēta factus sit locupletior, quando de iure non aliter obligatur, nisi quatenus locupletior sit. Qua in re scitu dignissima generaliter scripsit Angel. in. l. vtrū. ff. de peti. hered. notans, & summē cōmendās glo. 1. ibi, vt sufficiat agenti probare pretium vel fructus semel ad cōuentū peruenisse, vt sic cōuentus ipse cōdemnari debeat nisi probet se pretiū & fructus malē cōsumpsisse, vel alteri donasse, vel aliud cōtrigisse, quo liqueat peruentiois effectum, non durasse: nec conuentum factum fuisse locupletiozem: & cum Angel. sentit Fulgo. in. l. sed & si lege. §. quod autem. ff. eod. dicens prēsūmēdum esse rem semel peruentam quoad vtilitatem durare: & ita Alex. conf. 63. nume. 5. lib. 3. vbi nimis commendat. d. gl. 1. & traditionē Ang. & cum Ang. idē tradit Ioan. Lup. in rub. de dona. int. vir. & vxor. §. 48. nu. 1. & Dec. in. l. ex pœnalibus, nu. 5. ff. de reg. iur. & ita cū Ang. (quasi id receptissimū sit secus respōdit Soci. nep. conf. ult. lib. 1. nu. 39. idemq. ex. d. glo. sentit Ro-

ma. conf. 149. nu. 2. vers. tertius, in fi. & apertē Corn. id extollens conf. 72. col. 5. in princip. vers. ad hoc, lib. 3. & Carol. Ruin. cōf. 29. in fi. lib. 2. nimis extollēs. d. glof. & traditionē Ang. & ita Soci. conf. 24. nu. 41. lib. 1. extollēs glo. & Ange. & conf. 82. nu. 24. lib. 4. idem voluit Felin. in. c. scribam, col. 1. ad fin. de præsump. vbi corruptē citat, arguens ex præsumptione text. ibidē de præteritis ad præsētia cum Baldo, in. l. ex persona. C. de probati. vbi latē agit de præsumptione contruata tradēs varia exēpla, & ibidem, nu. 6. cōcludit q. allegans amissionē debet eam probare: & multa in simili tradit Alcia. reg. 2. præsump. 25. cū duabus seq. circa non præsūmēdam mutationem. Sed considera nūc miserā legalis professionis: cōtrarium enim bis consuluit idē Ange. asserēs q. actor probare debet cōmodum, & peruentioem rei vel pretij extare, nec sufficiat probare semel peruenisse, & ita Felin. aliquid dubitās in. c. de quarta, nu. 13. de præscrip. & Iac. in. l. Nensenius. §. fundum, nu. 4. ff. de re iudi. & ita Alci. in. l. certi conditio. §. quoniam, num. 11. in fi. ff. si cer. pet. Curt. sen. conf. 71. nu. 11. dicens meliorem esse opinionem Ange. in. d. cōf. quā in lectura, & cum his Molin. in consuet. Paris. §. 22. nu. 52. & ita Curt. iun. conf. 28. in fin. & Gome. in. §. actiones autē, nume. 21. Institu. de actio. Cagnol. in. l. ex pœnalibus, nume. 3. & sequen. & hanc partem magis probat doctus & diligens Riminal. iun. in. §. fin. nu. 72. In situ. quib. alie. lic. & ita vides Ange. sibi ex diametro cōtrarium, Felin. etiā variasse: sed & Curt. sen. in additio. ne. d. cōf. 71. variavit ab eo, quod primò dixerat: & varietatē Ang. aduertit, sed non resoluit Alexand. in. l. mulier. §. cū proponeretur, in fin. ff. ad Tre-

Trebel. nec satis explicauit Dec. ubi supra, qui etiā magis dubitat q̄ resoluit, in. l. certi cōdictio. §. quoniā, nu. 3. ff. si cert. pet. dubitauit etiā Soci. in l. pupillo. ff. de excep. varieq; ad glos. & Ang. respōdebat Segura in. l. quē admodum. ff. de acq. poss.

65 In hac dolenda scriben. varietate, multa hinc inde adducūtur: pro Ange. enim in. d. l. vtrū præcipiē adducitur reg. iur. de mutatione non præsumenda. Adducitur etiā alia reg. q̄ cōuentus probare debeat fundamētum suę exceptionis. Adducitur etiā præsumptio illa iuris, q̄ nemo præsumitur iactare suū, cui argumēto maximē innititur Ruin. in. d. conf. E cōtrario autē retorquetur argumentū de onere probādi quod agenti incumbit, & ita in proposito videtur necessaria probatio illius qualitatis, q̄ cōuentus factus fuerit locupletior, cū nō aliter teneatur. Et inde colligitur secundū argumentū, q̄ eo casu regula est pro conuēto in acquirēdo sibi fructus, à qua excipitur casus, cū possessor sit locupletior: vnde arguunt fundatā esse intentionē eius, qui pro se regulam habet, cui argumēto maximē innititur vterq; Curtius in. d. conf. Alcia. autem in. d. §. quoniā, nu. 11. ad fin. cōcludit pro possessore circa fructus cōsumptos, nisi probetur eum locupletiorē factum.

65 Ego autem in ea difficultate & varietate DD. aduerto imprimis, gl. in d. l. vtrum. ff. de petit. hered. nunquā dixisse, nec sensisse id quod ex ea colligunt Ang. & reliqui hucusq; glos. enim tam in. 1. f. holio (ubi DD. eam notant) q̄ inferiūs in verb. [fuerit,] tantum explicat verba text. non verò addit id, quod DD. ei imponunt de præsumptione vel modo probandi: idq; magis parebit attētis iuribus à glo. adductis: quod ampliori expli-

catione non eget, si cum iudicio glo. inspiciatur, mirorq; nullū ex tot doctissimis viris id aduertisse: maximē vt è medio tollerent autoritatē glo. quam ubiq; magnificiunt. Aduerto item eam. q̄ generaliter propositam (vt à DD. traditur) maximam asserre ambiguitatē: ideoq; oportet ad specialia descendere: quibus explicatis regula etiam inde colligetur.

Ad particularem articulum bonę fidei possessoris circa fructus non extantes, ego superiūs, num. 61. contra glos. & omnes probaui, bonę fidei possessorem fructuum nō extantium ita dominum factum fuisse, vt nihil restituere teneatur etsi locupletior fuerit: & consequenter cōtra omnes inferitur, non esse tunc tractandū de modo probandi, quatenus locupletior manserit.

66 Retenta autem communi opinione, vt possessor teneatur quatenus ex fructibus nō extantibus locupletior factus sit, nō leuis est difficultas ex varietate DD. & conflictu argumentorum, de quibus supra. Sed mihi verior videtur opinio Ange. in. d. l. vtrum; vt possessor seu cōuentus restituere teneatur, id quod ad eum peruenisse probabitur: sibiq; incumbat onus probandi, q̄ illud perdiderit, vel malè consumpserit: hanc enim opinionē euincit ratio & sensus communis. Nec ex aduerso adducitur ratio, quæ ita vrgeat: maximē ex rerū vsu, quo frequentius cōtingit homines nō iactare bona sua, d. l. cū de in debito, magis autē appetere aliena, argu. glo. in. l. defensionis. C. de iure fisci. Sic etiam expendendo fructus vel redditus circa necessaria, censetur quis locupletior. d. l. sed etsi lege. §. quod autem. ff. de petit. hered. Hoc fortissimē vi rationis probatur: possessori namque facile erit probare casum,

casum, quo damnum & amissio sibi contigerit, auctori autem difficilimum, & fere impossibile erit strictè probare quatenus possessor effectus fuerit locupletior, facultas autem probandi angustari non debet, iuxta. l. quoniam, in fi. C. de heret. maximè postquam auctor probat rem vel pretium semel ad conuentum peruenisse iuxta reg. l. siue possidetis. C. de probat. Secundum quam resolutionem tam in agente quam in conuento pariter seruantur iuris regulæ in materia probatoria. Auctor enim probabit rem vel pretium ad possessorem peruenisse: conuentus autem probabit amissionem, quam probare debet eam allegans secundum Bar. in. l. i. in fi. C. si aduers. credi. Rip. in. l. si is qui bona, nu. 12. ff. de pignor. facit gloss. l. cum ita. §. species. ff. de leg. 2. quia ultra ordin. ornabitis ex Alex. cõf. 158. nu. 3. lib. 2. & ibi Molin. & Siluan. cõf. 29. Hippol. in pract. §. diligenter, nu. 93. Et secundum hanc traditionem rectè accipietur text. in. d. l. utrum, licet Riminal. post alios putet eum expressum contra Angel. ibidem, sed text. non tradit presumptionem, vel modum probationis, quæ satis idonea erit eo temperamento, ut auctor probet rem peruenisse, conuentus autem probet damnum vel amissionem. Qua in re non ocularis, nec prorsus necessaria probatio requiritur, sufficienterque verosimiles coniecturæ versionis, vel amissionis, ut in terminis tradit Dec. cõf. 36. nume. 8. vers. 3. probatq; glo. in authen. hoc ius. in fin. C. de sacros. eccles. colligitur ex relatis ab Alexand. cõsil. 189. num. 13. lib. 6. & Rip. in. l. si ventri. §. eorum, nume. 11. ff. de priuil. credi.

67 Diuersum reperitur statutum in eo, qui rem minoris absq; decreto emittit, enim, minore rem vendicante,

non auditur ad pretium, nisi probet illud versum in vtilitatem minoris iuxta tex. in. l. prædiorum. C. de præd. minor. cum alijs de quibus in sequen. c. vbi etiã agemus de specie simili minoris mutuum accipientis, quem in ra per restitutionis auxilium liberat: nisi creditor ostendat pecuniam versam in vtilitatem minoris. l. 1. C. si aduers. credit. quã latius explicabimus in sequen. cap. Inde verò iam cõstat alius casus, in quo non satis est agentem probare rem vel pretium ad conuentum peruenisse, idq; expeditius est, quãdo pupillo absq; tutore mutuo datur. Tunc enim omnino cessat obligatio, nec est necessaria restitutio, ut inquit Molin. de vsur. nume. 281. ita intelligens text. in. §. fin. Inst. quib. alien. lic. debuitque in id citare tex. expressum in. l. in causâ. 17. vers. 1. ff. de minor. In quibus iuribus multa sunt, quæ suadent, ut necessariò probetur, effectum peruenitionis durare, seu conuentum locupletiores factum. Id enim suadet culpa contraheñtis cum minore sine auctoritate tutoris vel curatoris, vel sine auctoritate iudicis, vbi necessaria est iuxta regn. l. quemadmodum, in fin. C. de agric. & cens. Id etiam suadet qualitas personæ ipsius minoris, in quo cessat præsumptio. d. l. cum de debito, magisq; militat alia contraria præsumptio iuxta. l. 1. ff. de minor. & l. fin. §. filijs autem. C. de bon. quæ lib. Et ita ex diuersitate rationis, diuersum ius in his particularibus reperitur.

68 Sic vbi quis mutuat officialibus Reipub. contra eos, non contra in eam audietur, nisi probet pecuniam eius vtilitatem versam tex. & glo. in. l. ciuitas. ff. si cert. pet. ex quo DD. communiter limitant. l. fin. ff. de exercit. vbi contrarium habetur, quãdo mutuat

C. de rescind. vend.

C. de solut. & libera. Idemq; in terminis receptum asserit Dec. consil. 36. nume. 8. & ita agnosces (quod dixi) æquatis terminis, nullaq; culpa interueniente ex parte cōtrahentis cum ecclesia, non esse eum priuandum à re sua, nec aliam probationem ab eo requirendam. Ex quo verius etiam

* & æquius arbitror contra quamplures, quod si ecclesia distrahat rē suā ob necessitatem, vel ut aliam emat, securum esse emptorē, qui in cōtractu omnia solēnia obseruari curauit: nec ab eo requirendū fore, ut sollicitus sit in pecunia vertēda in vtilitatē ecclesie, vel in id, propter quod facta est distractio: licet tanq̃ receptus cōtrarium tradat Paul. in d. Auten. hoc ius, ad finem, & Alex. consil. 4. in fine, lib. 3. plures in d. c. 1. de depof. cōtra quos est æquitas & ratio iuris: cōtra eos stat etiā præcedens recepta sententia: in qua non est diuersitatis ratio. facit. l. 7. in fine princi. & l. quod si minor. §. restitutio. ff. de minor. & ita colligitur ex Socin. & Dec. in dictis consil. ex Ripa. in dict. loco: idq; verius esse & in praxi seruari, notat Molin. ad Alexand. d. consil. 4. in fine, lib. 3.

71 Apparet igitur quod diximus in ea quæstione, descendēdum esse ad particularia, & in singulis considerādā esse suam rationem: generaliter enim eā rem diffinire, periculosum esset, quod in varijs articulis in iure nostro deprehenditur, ut prudenter dixit I. C. in l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. Ex supradictis autem posset colligi regula, ut quando agitur de maioribus vel non priuilegiatis, sufficiat probare, rem ad eos semel peruenisse, & ita pcedat Ang. in d. l. vtrū. ff. de petit. hæred. Ex diuerso autem diuersa regula constituitur, quando negotium tractatur cū minore, vel

ecclesia, nec iuris solennia omnino seruata fuerunt: & ita procedunt multa in contrariū adducta. In quibus etiam diuersitas rationis, & personarum, diuersam præsumptionē, diuersumq; ius postulat, ut constat ex supra deductis. Quibus eleganter addendum est quod traditur in l. 3. §. pen. vers. curiosus. ff. de in rem verso, vbi in ea actione non tenetur dominus, vel pater, nisi creditor probet rem versam fuisse in eorum vtilitatem: quod prima facie supra dictis obstatē videtur, & quod dictū erat de priuilegio minoris, vel ecclesie, ad nō priuilegiatos extendere. Sed facilis responsio erit attenta particulari ratione illius actionis: ibi enim non agitur de obligādo patre, vel domino, ex re data procuratori vel gestori eorum nec agitur cum persona eorum mandatum habente: tunc enim non oporteret probare, quod datum est, versum fuisse in eorum vtilitatem, ut bene aduertūt Alberic. & Paul. ibi per dict. l. fin. ff. de exercit. vnde colligunt aliqui, qd vbi ex re data vni præteditur actio contra alium, necessariō probari debeat rem versam fuisse in vtilitatē illius: & ita ex eodē text. notat Paul. in l. vir vxori, in fi. ff. ad Veleianum, & Ange. in l. fin. ad fin. C. ad macedo. & Hispanus Segura in l. quem admodum. ff. de acquir. posses. Sed hi magis traditionem suam explicare debuerant, quando scilicet is, cui res datur, nō habet mandatum à tertio in quem actio pretenditur, nec erat officialis illum representās, iuxta superius deducta.

72 Ad præcedentia nō omitto vnū, quod in eodem proposito non reperio, nisi à Soci. traditum in l. 4. ff. de excep. vbi tēruit speciale videri in pecunia, ut in ea nō procedat opinio Ang.

Ange. in. d. l. verum. ff. de per. heredi. ut sic non presumatur extare, licet probetur peruenisse, arguens ex eo quod dici solet pecuniam ceteri ex ijs. quæ seruari non possunt, glos. & DD. in. l. 1. §. quasitum. ff. ad Trebel. quod distictum in leue est, multoq; aliter id explicari debet, vt scripsi in commentarijs. l. 1. in. 2. part. ex n. 12. C. de bon. mater. aptius vero argui posset ex qualitate & natura pecunie quæ ad vsum quotidianum inuenta est: semperq; distractioni parata censetur. l. vxorem. 39. vel. 41. §. legauerat, in fine. ff. de leg. 3. Bal. in. l. fin. ad fin. C. de compes. Sed traditio Soci. reiicienda est; nec in pecunia censi debet ius singulare, si ad fructus spectes, de quibus idem Soci. agebat secundum glo. & Ang. quos citabat: nam & in fructibus presumptio iuris est, q. breui consumuntur, glos. & DD. in. l. vnica. C. si aduers. vsucap. idque docet experientia: nec in proposito requiritur, vt eadem pecunia vel ijdem fructus in specie duret, sed an vtiliter consumpti fuerint dicti. sed et si lege. §. quod autem. ff. de pet. heredi. nec minus versum dicitur, licet idem non extet, quando ob id releuatus fuit dominus a diminutione aliorum bonorum. l. 3. & l. 10. §. versum. ff. de in rem. ver. Vnde contra Soci. resolutio non esse differentiam inter pecuniam & fructus quoad presumptionem, de qua agimus.

73 Ex quibus inferri potest ad questionem Hispani Segur. in. d. l. quem admodum. ff. de acqui. poss. quando aliquis danatur ex crimine, ex quo bona ipso iure a tempore criminis confiscantur. Receptissimū enim est, fiscum statim factum dominū reuocare posse alienata post crimē, & vēdicare a quocūq; possessore, ex Bart. & nouioribus in. l. post contractū. ff.

de donatio. Dec. cons. 237. Tiraq. in l. 1. vñq. verbo, reuertatur, dum. 267. in quibus terminis inique (ni fallor) tradit Segura, posse fiscū rem alienatam vēdicare, nec teneri ad restituendum pretium emptori, nisi ipse probet illud versum in augmentum bonorum damnati: arguens ex ijs in quibus receptum est nō sufficere probationem, q. res semel peruenierit. Sed eius argumenta in id parū efficacia sunt, magisq; videtur probandū contrarium, vbi emptori non possit culpa vel mala fides imputari. Quod suadetur ex presumptione. d. l. cum de indebito. ff. de proba. nec bonæ fidei possessor arctandus est ad strictā probationem versionis in utilitatem, scilicet, esse debet probate soluisse, secundum supra tradita. Quod intelligere etiam si fiscus probare posset, delinquentem male expendisse pretium acceptum. Id enim non culpae emptorē bonæ fidei, cui secundū iuris præcepta magis succurrēdum est tractanti de damno vitando, q. fisco agenti de lucro. l. nō debet. 41. vers. in re obscura. ff. de regu. iur. & ita in dubio suaderi iuris regulē. l. 2. quæ in partes, vers. ff. eod. Idq; maxime in penalibus. l. factū. 198. vers. fin. ff. eodē: suadetur hæc opinio ex regul. nō puto. ff. de iur. hl. Ex contraria autem opin. sequi frequenter posset, vt plures bona fide ementes re & pretio fraudarentur, maxime cum scriben. in. c. cum secundum leges, de heret. tradant, restituendum fore pretium emptori, quando versum fuit in utilitatem criminosi. In dubio autem secundum supra tradita, magisq; in fauorem tertij bonæ fidei emptoris presumendum est pretium non male consumptum: nec debet tertius astringi ad impossibilē probationē, de qua curiosus esse nō debuit, cum emerit

emerit ab eo qui dominus ab omnibus putabatur: & quiete possidebat; & administrabat: quicquid cōtradicebat Segura ubi supra. Licet etiam cōtrarium colligi videatur ex Pico in l. post contractum, num. 79. & 70. ff. de dona.

Qui cū iudicio animaduertent ea, quæ spectabāt ad q. fructuum in hac materia, agnoscere nō potuisse omitti aliquid ex superius tractatis: maxime ab eo qui hunc articulum ampliori dote quàm vllum alium huius. l. ornare decreuit. Quod autem resolvimus, vt venditor ex remedio huius. l. non repetat fructus non solum recepisse videtur praxis Hispania, sed & Gallia: quæ obseruat, vt titulus excuset à fructibus perceptis, etiam si rescindatur ex enormissima læsione, vt tradit Chassen. in cōsuet. Burg. rub. 7. §. 12. nu. 37. ad finē, char. 273. sed iam satis superq;

SVM MARIA.

- 1 **A**gitur de q. glo. quādo cōtrahentes inrant se aduersus contractum nō uenturos, & primò de maioribus.
- 2 In ea q. expenditur traditio glos. & explicatur. l. fi. C. de non nume. pecu. & nu. 3.
- 4 Tractatur an uigor iuramenti in ea q. sit etiam de iure ciuili.
- 5 Improbatur in eodem articulo opin. Bal. à multis recepta.

- 6 Examinatur limitatio, quam DD. tradunt. de rusti co uel muliere iurante.
- 7 Tractatur alia limitatio de læsione enormissima, & an tunc necessaria sit relaxatio à iuramento, & nume. 8.
- 9 Tractatur eadem. q. in minore iurante, & an necessaria sit certioratio, & nu. 10.
- 11 Agitur notabiliter de lege Castella, & Lusitania de non interponendo iuramento in contractibus, usque ad nu. 13.
- 14 In eodem articulo cōfutatur traditio quædam Matthei, & afflicta.
- 15 Traditur ratio differentie inter restitutionem, & remedium huius. l. & explicatur glos. l. postquam liti. C. de pac. & nu. 16.
- 17 Inferitur ex glo. & DD. hic contra Roma. & plures in alio articulo. & agitur de intellectu. l. 3. ff. rem rat. hab. & nu. 18.
- 19 Probatur contra Bart. & plures uerius, & receptius esse non cessare restitutionem minoris, etiam si concurrat remedium huius. l.
- 20 Agitur plenè & eleganter de minore læsione in uendēdo, cum non expeditet uel pro nulliori pretio, & explicatur glos. in l. si quidem. C. de præd. mino. probanturq; aliqua scitu dignissima contra receptiones traditiones, & declaratur. l. 5. C. quod met. cau. & l. si res. §. 1. ff. de iur. dot. usque ad nu. 23.
- 24 Proponitur grandis difficultas ex iuribus, & DD. uariè loquentibus, an & quando minor læsio in uendēdo restituere debeat pretium emptori, & cui incumbat onus probandi pretium bene uersum uel malè consumptum: in quo explicantur multa iura usque ad nu. 29.
- 30 Agitur plenè & notabiliter de intellectu. l. 1. C. si aduers. credi. & probatur contra glos. & receptiorem traditionem procedere cam. l. & titulum in quocunq; creditore, non solum in mutante sub usuris, usque ad nu. 35.
- 36 Concluditur hoc cap. cum questio à DD. hic omis- sa, à paucis alibi tradita, an remedium huius. l. cesset ante geminato consensu.

SE-

TERTIA PARS

L.2 .C. DE RESCIN.

VENDITIONE.

CAPVT. I.

1 **Q**uerit glo. quid dicendum, vbi cōtra hentes iurāt, quod nullo modo veniēt aduersus cōtractū, respōdet distinguēdo inter maiores & minores. In maioribus inquit, ex iuramento cessare remedium huius. l. ne iuramentum maneat sine effectu: quæ opinio recepta est, etiā sine certi oratione ex Bar. hic, nu. 9. Bal. in. q. minoris, nu. 12. Salic. q. 10. Alber. col. 2. nu. 9. Pau. nu. 10. vers. septima, & nu. 15. eamq; dicit comunem Patal. Cremen. nu. 175. Et ita Cagnol. q. 8. num. 91. vbi plures refert, & ita glo. Panor. in. cap. cum causa, de emp. & vendi. vbi Anto. Burg. nu. 36. eam dicit cōmunem, & Cagnol. in. l. si quis maior, nu. 36. C. de trāfac. Aimo. conf. 188. nu. 3. Ba. uer. de vigore iuram. nu. 12. Alex. cōf. 133. lib. 5. Alex. cōf. 125. nu. 9. lib. 1. Couarru. in c. quauis. 3. par. §. 4. nu. 4. Contra glof. & communem opin. tenuerunt non pauci ex antiquioribus, vt colligitur ex Alber. imō q. iuramentum simplex de non cōtraueniendo non tollat remedium huius. l. & ita contra communem plenē tradit Burg. in. d. c. cum causa, ita etiam Molin. ad Alex. d. conf. 133. num. 11. lib. 5. dicens in Francia non seruari communem opin. Nec desunt colorata fundamēta pro ea opin. vt illud,

quod non videtur tunc cogitatū de tanta lēione: iuramētum autem nō extenditur ad incogitata. l. fin. C. de non num. pecu. Aliud etiam, q. iuramentum videtur tunc eodem errore procedere, quo ipsa principalis cōuentio: & sic non videtur magis excludere debere argu. l. doli. 19. vers. idem. ff. de nouatio. ibi, [rursus circūuenitur:] vrgere etiam videretur argu. à renūciatione generali, quæ nō tollit remedium huius. l. vt supra in 1. par. iuncto tex. notat. in. l. si. §. item quæsitum, ff. de condic. in deb.

2 Ego aduerto, q. glof. hic proponit q. in renūciatione per verba vniuersalia, [nullo modo,] in quibus terminis cessant plura, quæ obijciebant antiquiores. Plus enim est dicere, q. nullo modo impugnabit, q̄ simpliciter, vt plures agnoscunt, & colligitur ex doctrina Bart. in. l. generali. §. uxori. ff. de vsufru. lega. Aduerto etiam faciliorem reddi eam communem opinionem, retenta alia quæ habet posse renūciari remedio huius. l. per verba clara: nam iuramentum non tam leuiter adhiberi debet, vt saltem in genere non videatur cogitatum de remedio huius. l. quod sufficit, argu. text. in. l. qui iure. ff. de mili. testa. & ita ex mente Bar. respondetur ad argumenta, quæ contra communem opin. adducuntur, vt per Ias. in. d. l. si. §. item quæsitū. ff. de condic. in deb.

Q Hoc

C. de rescinden. vend.

3 Hoc modo cessat obiectio. d. l. fin. C. de non num. pecu. maxime attento vero intellectu, reiecta vulgari allegatione eiusdē. l. quod ibi non fuit iuramentum assertium receptionis, sed promissionis de soluendo, vt colligitur ex glo. & DD. ibi & Alex. in. l. Scius, num. 13. ff. ad. l. falci. Iacobin. à sancto Georg. in. l. si. nu. 15. C. in qui. cau. in integ. resti. non est nece. Campeg. de dote. 1. part. q. 54. Hisp. Xuar. in. l. post rem iudicatam. fol. 143. Sæpe autem contra veriorē & receptio rem intellectum. d. l. errari solet: plurimiq; magni nominis eam. l. citant; quasi ibi cōfessio recepti fuerit iuramento firmata: in quo errore fuisse videtur Panor. in. c. cū contingat. nu. 14. de iureiur. & Ias. in. l. qui pecuniā, col. 1. ff. si cer. pet. & magis Feli. in. c. si cautio, nu. 50. de fide instru. & Rebusus in. 1. tom. ad cōstit. Galli. pag. 210. quod latius olim auditorib; tradidi. Id etiam de expendenda cogitatione iurantū bene tractant Dec. & Ias. in. l. si conuenerit. ff. de iurisd. omni. iud. Anto. Burg. in rub. de emptio. & vend. col. 2.

4 In eadē. q. inter doctos magis infirmus posset circa vnū, quod non solet aduerti, an ea vis iuramenti in proposito & in alijs sit de iure ciuili, an de iure pontificio tantum. Paul. enim Castr. hic nu. 15. non obscure significat, effectū vel vigorem hūc iuramenti iure canonico tribui: quod nō leuiter comprobare videtur ex. l. non dubium. C. de legi. iuncto. c. cū cōtingat, de iureiur. & c. quamuis, de pac. in. 6. Et vltra Paul. & alios cōprobari videretur ex. l. adigere. §. si. cum glo. ff. de iure patro. cū ijs quæ nō sine ingenio tradit Steph. Forcat. vidēdus dialog. 53. ad. l. si quis pro eo. ff. de fideiuf. de cuius intellectu agit Couarru. in. 1. par. d. cap. quamuis pactum.

§. 2. ad finem, nu. 5. In eundē sensum & eandem differentiam iuris ciuilis, induci possunt verba I. C. in. l. obligationes quæ. 26. ff. de actio. & oblig. Sed effectus iuramenti hoc casu dicendus est non solum de iure canonico vel ex nouissima constitutio ne Federi. sed ex antiqua lege Alex. Imper. in. l. 1. C. si aduer. vēd. vbi ex iuramento negatur restitutio minori læso in vendēdo: quasi de iure ciuili iuramentū non validaret contractū omnino nullum. d. l. nō dubium, validum tamen irreuocabilem redderet dict. l. 1. secundum glof. Paul. & alios ibi.

5 Est igitur communis opinio cum gl. vt vēditor vel emptor iurans etiā simpliciter stare contractui, non audiatur ex remedio huius. l. Ex quo videtur necessariō agnoscendum, non posse sustineri quod tanquam diuersum vel pro limitatione notāt aliqui, dicentes quod nō obstante iuramento possit vēditor ita læsus agere simpliciter ad supplemētum pretij, quā situnc nō offendat iuramentum, cū non petat rescissionē contractus, sed restitutionē pretij excedentis iustū, cuius limitationis citatur autor Bald. in. l. quæ sub conditione. §. 1. ff. de cōdit. institu. & ita Paul. & Ange. ibi & prius Alber. (qui referri non solet.) Quam traditionē sequitur & commendat Feli. in. c. inter ceteras, col. 1. de rescript. Marcus Anton. Bauer. post Aret. in. §. 1. nu. 22. Instit. de hæred. insti. Ias. in. l. vbi pactum, num. 3. C. de transac. extollit in proposito Anto. Burg. in. d. c. cū causa nu. 40. & cū Bald. est Catelian. Corta in memorab. verbo, alternatiua, & ita Soci. in. l. si is qui ducenta. §. vtrum, nu. 1. in princ. ff. de reb. dub. Chassador. decis. 1. de empt. & vend. Imō addebatur Dec. in. d. c. inter ceteras, col. 3.

nu. 6.

nu. 6. (male citans Cinū hic. 6. q.) admittendum videri laesum agentem alternatinē, quasi nec tunc offēdat iuramentum, cū p̄cisē non agat ad rescissionem cōtractus: electioq; maneat cōuento, circa quam traditionem Bal. se inuoluit Cagnol. hic. nume. 96. & 99. Ego autem non dubito commentitiam esse traditionē
 * Bal. à tot insignibus viris probatam, nec min⁹ reiiciendā esse, quā Dec. addidit: mirorq; eos omnes non perpendere ea traditiones nō posse stare ad limitādā communem opin. sed prorsus ei aduersari, nec locū eidē relinquere. Glo. enim Bar. & DD cōmuniter hic & in. d. cap. cū causa, & alibi saepe excludunt venditorē & emptorem iurantes: ex Bal. autem & Dec. admitteretur vterq; nō obstante iuramēto, per illam obliquam viam, cōtra reg. tex. & Bar. in. l. Seius, & Augerius. ff. ad. l. falci. quod cum iudicio contra Bal. & Dec. aliter probat Couarru. à Leina in. d. cap. quam uis. 3. par. §. 4. nu. 8. char. 127. col. 4. & sequē. Qui igitur communem opinionem sequuti fuerint, nō dubitēt traditionem Bal. eam non limitare, sed omnino tollere: q. si imaginariā limitationem Bal. vel Dec. sequantur, certō sciant, se à communi opin. discessisse.

6 Limitatur à Bar. & alijs ea cōmunis opinio, nisi iuramētum dolo vel metu extortum fuerit, ex verbis Authē. sacramēta puberum. C. si aduer. vend. quod lōgam tractationem exposcere videbatur, cū glo. celebri in Authen. quod eis. C. de nup. dū tradit ea, quā iuramentum commitari debeāt: quam ornat Bal. in. l. si ad excludendam. C. de reb. cred. cōmendat Ang. in. §. æque si debitor, col. 4. Insti. de excep. tradit Ias. in. §. item si quis postulante, ex nu. 68. & ibi Lu-

doui. Gome. col. fi. Institu. de actio. Limitatur secūdō ea communis cōclusio, ne procedat in rustico & muliere, vt tradit Cagn. hic. nume. 99. dicens q. tunc nō ligabit eos iuramētum, vel ad maiore securitatem relaxabitur, citat Alex. & Dec. consulentes in simili circa tales personas iurantes: adde Ias. cōf. 133. lib. 4. soci. nepo. cōf. 144. lib. 1. adducitq; rex. notab. in. l. cū de indebito. ff. de proba. quē non semel adduxi in p̄ceden. partibus, arguit etiā à p̄sumpta ignorantia talium personarum: quod posset multis confirmari, quorū aliqua breuiter retuli supra. 4. c. 1. par. nu. 29 sed magis in terminis id colligi vide retur ex Bal. hic, nu. 7. & nu. 12. dum inquit, rusticū & mulierē non excludi à remedio huius. l. licet expressim ei renunciauerint, facit quod cū Arc. ti. notat Ias. in. l. si quis cū aliter, col. fi. nu. 23. ff. de verb. oblig. ad idem in iuramento alios citat Cagnol. in. d. l. si quis maior, num. 39. Et ita interminis notauit Imol. in. c. cū contingat, quē sequitur Capi. decis. 159. nu. 22. & Corn. cōf. 72. nu. 7. lib. 3. In id etiā conducit glo. c. cū causa, de empt. & vend. Ego vellē, vt hec limitatio à ne mine improbare, habet enim æquitatē, occurritq; fraudibus, quæ facile fieri possunt in eas ignaras personas: sed vereor ne stricto iure corruat ea limitatio ex vi iurisuradi: cū
 * talis limitatio scripta nō reperiatur, & iura ipsum minorem à suo auxilio ætatis excludant, nec rusticus & mulier in hoc articulo equantur minoribus, quos specialiter excipit glo. nostra in seq. mēbro, item Bal. d. nu. 12. nō repetit in iuramēto æquiparationem quam circa renūciationem tradiderat nu. 7. Tandem contra eam limitationem vrget. d. l. 1. C. si aduer. v̄d. vbi laesus erat minor & miles, ex
 Q 2 clu-

C. de rescind. vend.

cluditur tamē vigore iuramenti: miles autē æquiparatur rustico & mulieri quoad iuris ignorantiam. d. l. cū de indebito.

7 Limitant tertiò plurimi eandē cōmunem opinionē, ne procedat, quādo iurans manet læsus multò plus vltra dimidiam: quam læsionem solēt DD. appellare enormissimam, quæ autem parū excedit dimidiam partem iusti pretij, simpliciter appellāt enormem: ita specificè Cagnol. hic, nu. 100. in fine, & genericè idem. nu. 88. & in. d. l. si quis maior, nu. 36. & latè laf. conf. 133. lib. 4. & Cur. lun. conf. 141. nu. 5. vbi dicunt communē, & Aimo conf. 221. in fin. & in his terminis ad. l. nostrā tradit Capi. decis. 159. quod in. q. transactionis norant plures, quos retuli supra in ca. q. 1. par. cap. 4. nu. 26. & ita in terminis in læsione enormissima iudicauit Rota, vt tradit Chassador. d. decis. 1. de emp. & vend. & Granatense prætorium, vt tradit Couarru. lib. 2. resolu. cap. 4. nu. 5. In simili & generaliter sunt innumera consilia DD. vtriusq; iuris mirè variantium, an decisio. d. Auten. sacramēta puberum, & d. c. cum contingat, & c. quamuis pactū, procedat, quando non tantum enormis, sed enormissima læsio cōtingit: de quo latius & melius fortasse, q̄libi agit Couarru. in. d. c. quamuis pactum. 3. par. §. vltimo, vbi curiosè refert & resoluit.

Sed omisissis alijs, in hoc specialiter videt receptius ex pximè relatis, nō ob stare iuramentū venditori vel emptori enormissimè læso scilicet multò plus supra dimidiā, in quo retineo qd̄ dixi in eadē traditione DD. in. q. transactionis, eam opinionē maxima æquitate foveri, sed ius scriptum repugnare videri: nullibi enim talis distinctio traditur, nec in vlla iuris par

te maior læsio expressa fuit ad rescissionem, quā in hac. l. sic etiam res obscura tenebrosior rederetur, si spectādum esset an læsio excedat dimidiam: deinde an multum an parum supra dimidiam: dū autem scriben. in id adducunt tex. in l. si superstite. C. de dol. videnda sunt quæ ad eam. l. explicandam tradidi supra. d. c. 4. 1. par. in. q. transactionis: & ibi dictis addendum est, q̄ eam l. notat Soci. conf. 20. nu. 6. in fin. lib. 3.

8 Nec mihi vnquam placuit multorum differentia inter enormem & enormissimam læsionem, quia iure nō probatur, tum quia ex hac. l. satis potest appellari enormissima, quæ dimidiam excedit, quod etiam suadet ex. l. domū. ff. de contrah. emp. Vnde ad impetrandā relaxationem à iuramento, sat iusta causa videtur cum læsio est supra dimidiā, non vt directò & absq; relaxatione quis audiat: hac media vt tutiori via retenta inter magnas. DD. varietates. Plures enim distinguūt inter enormem & enormissimam, alij in enormissima, seu longè vltra dimidiā non requirunt relaxationē, in enormi seu quæ parum excedit dimidiam, requirūt: alij, quibus magis accedo, in omni læsione liberationē à vinculo iuramenti exigunt, quæ varietas colligitur ex relatis à Cagnol. hic. nu. 88. & 97. & nu. 109. & seq. ab eodē in. d. l. si quis maior. nu. 36. Thomas decis. 66. nu. 49. & 50. Latè Afflic. decis. 322. & latius Capit. decis. 159. latè Panor. in c. cum cōtingat, nu. 21. & 23. Feli. in c. in præsentia, nu. 8. & ibi Dec. num. 36. de proba. Alex. conf. 125. lib. 1. Soci. conf. 115. nu. 6. lib. 1. Dec. cōf. 180. & conf. 203. nu. 6. & conf. 379. col. fi. vbi addit Dec. magis cōmunem esse opin. vt ob enormiss. læsionem iurās audiat absq; relaxatione, quod etiam

etiam tradit Chassé. cōf. vltimo, Ioa. de Amic. cōf. 33. num. 42. Bologni. cōf. 44. & plures citati à Cagn. hic, nu. 88. & 98. & Chassen. in consuetu. Burg. rub. 7. §. 12. num. 37. char. 273. latius Ias. plures referens & hanc cōmunem asserens cōf. 133. nu. 8. lb. 4. Sed tutius est, vt relaxatio petatur, nec aliter audiatur lēsus, vt colligitur ex Panor. & Imo. in d. c. cum contingat. & ex multis cōsilijs Cornei male relati à Chasen. vbi supra: colligitur ex Ias. d. cōf. ex Iacobi. in Aurē. sacramenta puberū, ad finem, & plures relati à Paris. cōf. 45. nu. 52. lib. 1. vbi hāc dicit communē opin. & colligitur ab eodem cōf. 99. nu. 20. eodem lib. Ipse tamen cum p̄cedētib. magis sentit cōf. 75. col. 2. lib. 3. & absolutionē prius petendam tradit Siluan. cōf. 13. nec aliter extra Rotam sentit Chassador. in d. decif. & ita longo vsu obseruatum colligitur ex Afflic. d. decif. nu. 11. In terminis nostræ. q. facilius audietur lēsus non obstante iuramento, quia erat lēso de p̄senti ex tempore contractus: non ita in casu. d. c. quanuis pactum, quando renunciatur hereditas non delata, sed in futurū deferenda, tunc enim licet Dec. & plures supra citati admittant filiū vel filiam, non ita admittitur in praxi. contrariumq. iudicari in senatu Paris. tradit Molin. ad Alex. cōf. 29. nu. 6. lib. 3. licet non omnino id probet Couarru. d. loco.

9. Secunda inspectio huius. q. erat in minoribus. 25. annis, & tunc resoluit glo. ex tali promissione iurata, minores censendos iure maiorum, ad effectum, vt iuuari nequeant auxilio restitutionis, maneat tamen eis remedium huius. l. & sic iuramentum in hoc proposito supplet ætatē, sed non tollit remedium maioribus competentis, nisi expressim renunciatum fuerit

auxilio ætatis & remedio lēsonis: quæ resolutio recepta est ex Bar. nu. 10. Bal. nu. 12. Alberi. nu. 9. post Cin. 6. q. Salic. q. 11. Paul. nu. 15. & ita Ful. nu. 6. & communiter scribentes secūdum Cremen. ex nu. 177. Cagnol. ex nu. 103. q. 9. glof. & DD. in d. c. cum causa, & ibi Anton. Burg. nume. 42. eādē dicit communem Paul. in athen. sacramēta puberum, nume. 10. & ibi Iacobi. nu. 4. & Ias. nu. 55. & Aimō. alios referens cōf. 188. nu. 3. Couarru. in d. c. quanuis. 3. par. §. vlt. nu. 6. Alex. cōf. 89. nu. 12. lib. 2. Panor. cōf. 31. lib. 2. Hieron. cōf. feu. 127. nu. 7. & nu. 15. Socin. cōf. 48. in fi. lib. 4. Andr. Alci. in l. 1. §. si quis ita, nu. 50. ff. de verb. obliga. Et cum hæc sit communis opinio in minore iurāte, iam cauebis à Marth. Afflic. lib. 3. feud. de pac. iur. fir. §. in glof. 4. nu. 3. fo. 125. Et sic in minore fit distinctio, vt vides, secundum gl. & DD. vtriusque iuris, vt ex renūciatione restitutionis & lēsonis omni remedio excludatur minor: idq. ex Barto. & alijs communiter intelligitur, non solum quando expressim renunciat minor auxilio ætatis, & lēsonis, sed etiam quando promittit, q. non contraueniet auxilio ætatis, nec ex alia causa: & ita Bar. hic, nu. 11. dicitq. receptū Dec. cōf. 403. col. 6. Aimō alios referens. d. cōf. 188. nu. 3. & Boer. cōf. 30. nu. 11. Panor. in c. cum cōtingat, nu. 23. de iureiur. & ita intelligenda est. l. parti. §. l. 56. in fi. vbi nouissimè Greg. Lu. refert & sequitur quod supra ex multis traditū est in lēsione enormissima. Aduertendumq. est, q. d. l. parti. io minore renūciante cum iuramento tantum loquitur vbi renūciatio simplex est, ideoq. inquit, minorem tunc non excludi à remedio huius. l. nec plus habet, quicquid eam aliter referat Couarru. vbi sup.

Q 3 Est

C. de rescinden. vend.

*Craver. consil. 19.
p. 101.*

Est autem nimis controuersum apud scriben. an minor iurans excludatur à remedio restitutionis, vbi de eo certioratus non fuit. Dinus enim conf. 5. per plures nec leues rationes verius & æquius probare conatur, minorem audiendum, nec ab auxilio ætatis remouendum, nisi constet de eo certioratum fuisse, quam opinionem defecit Cin. hic. 6. q. probauitq; Ioa. Andr. quem refert Bal. hic. nu. 12. & Alberi. in d. auth. sacramenta puerum, eamq; probauit Cape. Tholos. q. 29. Eandem opinionem probarunt Salic. Buttr. & non pauci quos refert Alex. & latius Ias. nu. 33. in l. sciendum. ff. de verb. obli. audacter Moli. in 2. cõsilijs Alex. statim citandis. Sed contra Dinum constanter tenet Bar. hic. & alibi sæpe. latè Alex. cõf. 27. nu. 3. lib. 1. idem conf. 122. nu. 2. cum seq. lib. 2. Boer. d. conf. 30. nu. 11. concludentes cū Bar. non requiri talem certiorationem, & hanc dicit cõmunē Pau. in d. auth. sacramenta puerum, nu. 10. & ibi Ias. num. 56. & Fabia. de empt. & vend. q. 8. nu. 6. Segura. in l. filiusfa. ff. de verb. obli. Cagno. hic, num. 167. & ita practici asserit Aufre. in d. q. capel. & Soci. conf. 48. in fi. lib. 4. & quāplures genericè relati à Tiraq. in prin. l. si vnquam, nu. 130. Sed cum Din. quāplures etiam refert Tiraq. in cod. loc. nu. 146. adeò vt vix cõstet in tanta varietate, quæ sit receptior opinio. Ego autem non dubito, stante l. 1. & auth. sacramenta puerum. C. si aduersus venditi. maximèq; ex decisione iuris pontificij circa obseruandū iuramentum, non posse recedi ab opinione Bart. Iura enim apertè eam vim tribuunt soli iuramento, nulla spectata certioratione minoris, cuius ignorantiam & imbecillitatē præsupponūt plus tribuendo obseruationi iuramenti, quam

fauori ætatis: nec eam restrictionem admittunt illa iura. Quæ obseruanda fore à iudicibus, quādiu à summis potestaticibus & monarchis nō mutatur, necessitatis est, iuxta l. 1. C. de legib. l. pspexit. ff. qui & à quibus. An autē *republica sint ea iura, quæ ex iuramento excludūt minores & mulieres, filiosq; & filias familias, aliasq; personas fraudi obnoxias, perpendant sacri ac seculares principes, nostræ enim tenuitatis non est, in ipsorum cõstitutiones inuehi, quod in ea materia audacter fecit Cin. ad d. Authen. & pract. papien. in forma libelli prodote, grauitè etiam Conna. lib. 5. cap. 5. ad fin.*

11 Apud Hispanos autem lege regia Ord. lib. 3. tit. 1. l. 6. & apud Lusitanos Ordinatione lib. 4. tit. 3. cõstitutum est, ne in regno vllus fiat cõtractus in quo iuramentum interponatur, q. si fiat, nullius sit momenti, tabellioq; scribens iuramentum officio priuetur, quas. ll. alias ve irritantes contractum iuratum, sunt qui putent non valere ex traditis per Ias. in d. auth. sacramenta, ad finem, & Alex. conf. 125. lib. 1. Afflic. lib. 3. constitu. Neapol. rub. 5. nu. 38. Cur. sen. conf. 43. Ruin. conf. 194. lib. 1. & Chassen. in cõf. Burg. rub. 4. §. 7. fo. 165. col. 1. Vital. in tract. claus. pag. 760. & 780. cū sequen. dubitat Fortun. de vltimo fine iur. nume. 267. Quæ in re scriben. vbiq; adducere solent tex. & glo. in l. adigere. §. fi. ff. de iure patro. tex. & glof. in l. fi. ff. qui satisf. cog. vbi iura ipsa ciuilia tollūt iuramentū: & glo. colligit, legem habere vim apostolici, & ita eam glo. d. §. fi. extollit & explicat Ang. Aret. in §. æquè, col. 3. & sequen. In tit. de except. idem in §. illud, in fine, Insti. de manda. Ias. in d. Authen. sacramenta, num. 81. Ias. in dict. l. fin. nume. 23. latè Aufreus in Cle. 1.

Clem. 1. de offic. ordi. regu. 4. nume. 7. fol. 48. Ego aduerto fragile nec satis aptum esse argumen. glos. & DD. ex illis iuribus & similibus: ipsi enim probare nituntur an leges & consuetudines principum secularium possint tollere vim iuramenti seu illud prohibere. Ratio autē dubitandi & negandi eam potestatem est ex qualitate rei quæ ad ius canonicum, & pontificiam potestatem spectat: quæ consideratio non vigeat apud conditores earum legum tam iureconsultorum, quam principum sub quibus illi floruerunt. Omnes enim Ethnici erant, & utrunque gladium sibi vendicabant. Imò & nouiores Cæsares catholicam fidem agnoscētes, nimium circa religionem & ecclesiastica suas constitutiones extendebāt, ut liquet ex primis titulis. C. magis que ex C. Theodosiano, notat Alcia. in l. iubemus. C. de sacros. ecclesi. temerarium autē esset in regno obijcere nullitatem in constitutiones Regias, cū à catholicis principibus promulgatæ sint: prohibitumque ne de earū validitate dubitetur, facit. l. sacrilegij. C. de diuers. rescrip.

- 12 Ad quas cōstitutiones vtriusque Hispaniæ, consuetudinemque Burgundicæ aliamque relata à Chas. & Afflic. vbi supra, nouam declarationem scripsit Segura in l. 1. §. si vir uxori. ff. de acqui. posses. ut procedant in contractibus per se validis de iure, non in ijs qui absque iuramento non valent, vel facile rescindi possent. eandem declarationem probat Anton. Gome. in lib. de contract. char. 106. colum. 4. sub cap. de restitu. mino. & Couarru. in dict. cap. quauis pactū. 1. par. §. 3. nume. 8. & in simili id notat Guiliel. in cap. Rainurius, verbo, duas habens, nu. 247. pro qua opin. nihil allegatur quod urgeat, nec ad

eam iure probandam facit pragmatica particularis Hispaniæ quam adducit Ioan. Lup. in repet. cap. per vestras. §. vlti. nu. 30. sic ad idem posset coloratè induci apud Lusitanos Ordinatio lib. 4. titu. 44. §. fin. quam aliqui expēdere solebant. Sed benecōsiderata non probat, nec admittit iuramentum in contractibus reprobatis: tantumque refert, qualiter iure canonico posset validari: pro Segura etiam videretur posse induci text. in l. si quis libertatē. ff. de manum. test. sed nec ea probat, si recte expendat. *

Contra verò magis vrgent fundamenta prius in contrarium adducta à Segura, præcipue quæ etiā in contractibus inualidis viget eadē ratio dictæ prohibitionis, vel timor perijurij vel ne iurisdictio ob iuramentum deuoluatur ad forum ecclesiasticū, Alexan. cons. 63. nu. 2. lib. 3. Imò videtur quod leges & consuetudines tūc magis tendunt ad vitandos eos contractus qui iure improbantur & vigore iuramenti erant custodiendi. In quo principes illi prudēter subditis consuluerē, quod proprium regum munus cōsetur. l. optimam. C. de contrah. & cōmi. stip. ca. Regum officiū. 23. q. 4.

- 13 Ad easdē leges & quæstiones vtilis articulus est (quem in praxi agiturum vidi) an mēto fidei vel bonæ fidei pro iuramēto habeatur, ut irritet promissionem iuxta prædictas. l. Hispaniæ? Et pro parte affirmatiua vrger tex. in. c. ad aures, quod met. cau. ibi. [iuramento vel fide interposita,] quem commēdat Ias. in. §. itē si quis postulāte, nu. 54. Insti. de actio. & ita colligunt Feli. nu. 7. & alij in. c. querelam, de iure iur. & Marth. Afflic. de cis. 389. Sed melius tradit. D. Couarru. in. d. ca. quauis. §. 2. 1. par. ver. no no, vbi cū Caeita. egregie resoluit, in dubio præsumendum, quod quis pro-

Q 4 mittit

C. de rescinden. vend.

mittit per fidem humanam, qua nobiles, vel qui se tales iactant, suam fidem astringere solent: quæ præsumptio iuuatur à consuetudine, iuncta l. semper in contractibus. 35. ff. de reg. iur. quod cessaret, vbi quis fidem Christiani exprimeret: cessabit etiam, vbi non simpliciter fides, sed bona fides exprimeretur: quia tunc verba magis referuntur ad veram & catholicam fidem, quàm ad particularem veritatem loquentis: tum quia in his terminis magis viget. d. Ordinatio, à qua facile recedendum non est.

14 Ex prædictis ad. q. glo. circa renūciationem cum iuramento liquet, difficilimè posse tunc læso succurri, ex quo nō videtur sustineri posse quod dixit Bal. quem refert & sequitur Afflic. decis. 80. nu. 6. dicens, posse iudices per capturā facere, vt partes, quibus taliter iuratum est, iuramentum remittant: sed id iuri contrariū videtur: nihil enim magis repugnās quàm violentia in iudice. l. meminerint. C. vnde vi. Itē remissio per vim nō poterat effectum iuris sortiri. l. 1. cum sequen. ff. quod met. cau. l. si per impressionem. C. eod. Probat. hoc magis, quia non potest iudicibus licere contra iura claravim iuramenti abrogare. c. cum inferior, de maior. & obed. possetq; iustè replicare is, cui iuratum extitit, ius sibi quesitum ex iuris sanctionibus, ideoq; non videri dolo facere, cum iure suo utitur, secū dum iuris regulam.

15 Ex glo. & recepta differētia inter iuramentum maioris & minoris patet, hoc casu in minore iurante facilius cessare remediū restitutionis seu auxiliū etatis, q̄ remediū cūmune ex hac. l. quod cū alijs colligit Pau. Cal. hic, nu. 15. rationē afferens ex illo vulgari, quod adduci solet ex. l. eius militis. §. militia missus. ff. de mil. tes. fa-

ciliū scilicet tolli remediū iuris specialis q̄ communis: facit glo. notab. l. 2. §. 1. verbo, cōsensus. ff. de iudic. qđ multis ornat Galiau. in rep. l. cēturio. ff. de vulgar. & pup. Sed in cōtrariū vrget gl. celebris & recepta in. l. post q̄ liti, verbo, [nulla]. C. de pact. vbi sub lato omni remedio non tollitur restitutio: sequūtur & commendant. DD. ibi & las. in. l. eleganter, nu. 8. ff. de cond. inde. extollitq; eam Balbus de præscrip. 1. par. 6. par. nu. 42. ornat Aymo cons. 201. nu. 35. nō meminit Soci. cōf. 1. lib. 2. nu. 30. versū. & tenēdo. Idem Soci. cons. 242. col. fi. lib. 2. nec meminit. d. glo. hispanus Xuar. in. l. post rem iudicatam, fol. 145. col. 1. & sequen. secundum priorem editionē, nec Tiraq. in eo lapsus, de retr. ligna. §. 35. glo. 4. num. 41. Est autem solida & notabilis resolutio ex mēte Dec. in. d. l. post q̄ liti. vt glo. ibi procedat ex defectu intentionis: lex enim generaliter loquens excludendo, non videtur extendi ad minores vel similes, qui ex iusta causa excipi solent in iure, argum. glo. in. l. si quando. C. de silentia. Alias si ad potestatem spectēs, facilius tollitur ius singulare quàm commune, dict. §. militia; cum alijs quæ contra dict. glos. vr gere viderentur, & cum Dec. tradit Gome. in reg. de non tollen. iur. quæ si. quæst. 6. quod in simili explicauim in Authen. nisi tricennale, ad fin. C. de bon. mat.

16 Sed in hoc proposito minoris prominentis cū iuramento, q̄ nō veniet aduersus contractū, in ea ratione labi videtur insignis Castr. Non enim tollitur restitutio & auxilium etatis, quia debilius remedium sit, vt Castr. putabat. Nam si bene perpendas, potentior est restitutio quàm remediū huius. l. cū in restitutione veniant fructus, non obstante titulo & bona fi.

na fide, in actione autem ex causa la-
sionis non repetantur fructus, & alia
quæ plenè deduximus in cap. præce-
ceden. nu. 11. Item restitutio ob mi-
norem lationem datur, & sic in renū-
ciatione minoris cū iuramento non
censeatur renunciatum restitutioni
vt debiliore, sed magis (ex mēte Bal.
nu. 12. Sali. q. xj. post Bart. & Cin.) eò
q. contrahens cum minore verosimi-
liter nō aliunde timebit eum venire
posse aduersus contractū, nisi ex au-
xilio ætatis, cui iura sæpissime succur-
rūt. Idq. suadet reg. l. plenum. §. equi-
tij. ff. de vsu & habi. l. ex militari. ff. de
mil. test. & ideo in tali renūciatione
iuridicū fuit intelligere, q. præcipuè
renūciari intēdebat remediū æta-
tis, cuius timor magis præsens erat:
atq. ita hoc casu retorquetur ratio
glo. in. d. l. postq. liti, cum resolutione
Dec. qd. etiā sentiūt Bal. Sali. hic, dū
circa glo. adducūt tex. in. l. 1. C. si ma-
ior fac. in. §. C. vbi maior cōfirmās a-
lienationē rei suæ factā tēpore mino-
ris ætatis, cēsetur tantū remittere re-
mediū, quod ex causa ætatis ei cōpe-
tebat: non remediū cōmune huius. l.
quod ibi expendūt Alber. & Salic.

- 17 Ex qua resolutione nostræ glo. &
proxima explicatione, apte & insigni-
ter infertur, nō posse sustineri quod
tradit Roman. sing. §. 51. vbi dicit, q.
si quis promittat pœnā, si minor im-
pugnauerit actū, & minor petat in
integrū restitutionē aduersus eū a-
ctum, nō tenebitur promissor: ad qd.
adducit tex. (quē extollit) in. l. 3. ff. rē
rat. hab. Et ita cū Rom. tradit Galiau-
la in. l. 4. §. Caro, num. 75. & Horma-
not. Dec. ibi nu. 373. & cū Roma. Ti-
raq. in. l. si vnquam, in fin. pag. penul.
vers. & hāc, arguens ex eo, q. rescisso
principali cōtractu per restitutionē
minoris, corruere etiam debeat pro-
missio illa quasi accessoria, vbi alios

adducit, maximè in simili cōsiliū An-
char. quem refert & sequitur Socin.
conf. 215. lib. 2. & Chaf. in cōsue. Bur-
gun. rub. 4. §. 5. nu. 52. char. 143. Ego *
verò non dubito eos omnes perperā
aduertisse, eorumq. traditionem iu-
ri contrariam esse: magis enim dicē-
dum est, stipulantem seu contrahen-
tem in ea specie sibi principaliter ca-
uere voluisse aduersus restitutionē,
quā magis timere verosimile erat at-
tenta qualitate personæ minoris, de
cuius facto securum se reddere intē-
debat. Quod satis probatur ex gl. no-
stra cū recepta resolutione proximè
explicata probatur etiā quia aliter
maneret semper talis promissio nul-
lius ferè momēti, cōtra iuris regulas.
Probatur magis retorquendo argu-
mentū Tiraq. incautē arguētis quasi
de principali ad accessorium, cū in
proposito contrariū iure constitutū
sit: nempe intercedentē pro minori
non liberari, licet ipse minor per re-
stitutionē actum rescindat. l. in cau-
sā. 14. ff. de mino. l. 1. C. de fide iuss.
mino. Item cū illa promissio à tertio
fiat non cēsetur accessoria, vt ferè in
terminis tradit glo. recepta per text.
ibi in. l. etsi is. C. de prædi. mino.

- 18 Nec obstat text. (à Roma. & alijs
malè adductus) in. d. l. 3. ff. rē rat. hab.
ibi enim agens nomine minoris ni-
hil promittebat circa cōuentionem *
vel causam principalem, sed tātum
de rato cauebat: quæ cautio interpo-
nitur cū de mādato dubitatur, iux-
ta tradita in. l. 1. C. de procur. idq. tā-
tum respicit ea cautio, vt conuentus
securus reddat, ne is cuius nomine
agit, nullitatē postea obijciat ex de-
fectu mādati. Quibus præsuppositis
respōdet l. C. in ea. l. promittentem
sub ea forma nō teneri, si minor post
ea in integrū restituat, eo q. tūc pro-
missor præstat quod promissit. Non

Q 5 enim

C. de rescind. vend.

enim ex defectu mandati impugnatum, quod ipse gessit nomine minoris, qui restitutionem impetrans potius asserere videtur cauētem de rato non falsum, sed verum procuratorem fuisse. Aliter enim restitutio necessaria nō esset, ac proinde nihil succedit, ex quo promittens teneat: quod planē colligitur ex glo. Bart. & Pau. ibi: colligitur etiam ex Bart. magisq; ex Alberi. in. l. minor, per text. ibi. ff. de euis. & tradit elegāter Areti. conf. 100. nu. 1. licet alibi nōnulli malē percipiant glo. d. l. 3. inter quos Anchar. in. c. mandato. numc. 4. de procur.

- 19 Ex glo. & DD. in ea. q. minoris videntis ac iurantis (si bene aduertat) satis colliges, minorem lēsum in venditione duplex habere remediū, particulare restitutionis ex ætate, & cōmune ex hac. l. si lēso sit vltra dimidiam, Si enim minor lēso sit, restitutio tantum seu auxilium solum ætatis cōpetit. Ex quo infertur lapsū *) fuisse magnū Bar. in. l. 1. C. si aduer. sis vulgari fundamēto putans, minori lēso vltra dimidiam, nen posse dari restitutionem, cū habeat hoc remedium commune, ex reg. l. in causa, la. 2. ff. de minor. & cum Bar. Ang. in. d. l. Contra Bart. verō est recepta opinio, imō q. minor vel ecclesia, licet vti possint remedio huius. l. audiri tamen debeant per viam restitutionis, vt melius probat Bal. in. d. l. 1. & ibi Iacobi. à Sāct. Georg. dicēs ita cōmuniter tenere modernos cū Bal. & ita contra Bart. bene aduertit Cagnol. hic, nu. 105. qui omnes malē cū Bar. citant glo. in. d. l. 1. quæ magis videtur hoc sensisse. & ita securē Salic. in. l. si quidem. C. de præd. minor. & Panor. (neminem pro, nec contra referens) in cap. cū dilecti num. 5. de emp. & vend. & securē Gozad. conf.

44. nu. 14. Et ita receptum est, remedium huius. l. non tollere restitutionem, vt (his non relatis) tradit Couarru. lib. 1. resolu. cap. 3. nu. 11. vers. tertio. Ex quo liquebit malē consuluissē Aymon conf. 151. nu. 6. & cōf. 7. nu. 2. & nu. 12. dicens, q. præcisē tūc agi debet ex remedio huius. l. non restitutionis: in quo etiam labitur Corn. conf. 72. nu. 7. vers. nam si excederet Ad vulgare autem argumentū Bart. respondet Bal. & nemine relato Panor. vbi supra, q. hic plenius succurritur per restitutionem: ideoque tunc cessat argumētum ex. d. reg. q. remedium cōmune tollit restitutionem, ex traditis ab eodem Bar. in. l. in provinciali. ff. de nou. oper. nunci. facit glo. in. l. si. C. si aduer. rem iudi. Soci. conf. 177. lib. 2. elegāter Panor. in. c. ex parte, de rescript. probaturq; euidenter hæc conclusio, quia hæc. l. generaliter, & nouē cōdita in fauorem lēsi, nihil mutat circa personas, vel causas quibus antea restitutio concedebat: iuxta reg. l. præcipimus. C. de appella. quod etiā cōprobatur ex traditis à Zas. lib. 1. responforū. c. 20. vbi amplē ornat. d. regu. l. in causa, circa concursum horū remedium.

- 20 Circa minorem lēsum in vendendo insignis est traditio glo. in. l. si qui dem. C. de præd. mino. vbi inquit distinguēdum fore an minor lædatur in vendendo, cū non expediret videri, & tunc per restitutionem præcisē rem auocet, quod Bar. & omnes approbant, multa iura ita intelligentes. An verò lædatur in pretio, & tūc inquit gl. electionē esse emptoris cōuenti, vt suppleat iustū pretium, vel rem restituat: quā distinctionē pro maiori parte sequitur Bar. ibi, & in. l. 1. C. si aduersus creditor. vno tātū excepto, quod vbi lēso minoris fuerit in viliori pretio Bar. inquit, quod resti-

restitutio erit ad pretiū, nec dat electionem emptori. Salic. autem in. d. l. siquidem, omnino probat traditionem glo. asserens ex aequitate negandam non esse emptori eam electionem, ne cōpellatur rem habere pro pretio quo noluit: & ita cum gl. Bal. ibi. Idem verō quod Bart. ibi tradit idem Bar. in. l. si res. §. 1. per tex. ibi. ff. de iur. dot. vbi Fulgo. in totum sequitur distinctionē. d. glos. cum electione emptori danda: quia & tex. ibi in tali lēione pretij electionē viro tribuit, qui emptori comparatur. l. quoties, & l. plerunq. ff. de iure dot. Nec Bart. aperte contradicit, licet de electione mētionem non faciat: ita etiā Iacobi. ibi dicens ita tenere Canonis. in. c. constitutus, de in integ. resti. vbi Panor. expressim ad finem & ita Alexā. in. l. non interest. C. quod met. cau. & tanq. receptum cum glo. tradit Gozadi. conf. 44. nu. 12. & nu. 14. & Hispan. Xuar. alleg. 21. col. fin. vbi tamen solum Bar. sequitur, nō facta mētionē electionis emptori dandas. Imō videtur sentire præcisē tūc supplendū pretium minori lēso. Sed alij putant Bar. omnino cum glo. sentire, & ita Soci. dicens glo. magis cōmuniter approbari consil. 57. nu. 47. lib. 4. quos nō videtur percepisse Aymo. conf. 7. nu. 2. Et secundū prædicta consuluit Cuma. conf. 180. ad fi. & ita glo. l. patri. 28. §. 1. verbo, [oporteat.] ff. de mino. & inde Bart. & prædicti omnes colligūt modum libelli, adduntq. nonnulli correre libellū, si aliter formetur: ita audacter & quasi receptum tradit Aymo. d. conf. 7. col. 1. ex ijs quæ de forma libelli in hac materia solent dicere DD. per. c. cum dilecti, de emp. & vend.

21 Non defuere tamen ex antiquioribus, qui contra glo. tenuerint, allectentes q. minor lēsus in pretio per re-

stitutionem rem præcisē auocer, pretiumque restituat, & ita Alber. ibi & Cinus post Richar. & cum Cin. ita tradit Paul. Castren. in. l. non interest, nume. 4. C. quod met. cau. & in praxi ita iudicatum tradit Fulgo. in. d. l. si res. §. 1. ff. de iur. dot. & ita præcisē notat Bald. in. l. 1. C. si aduer. fil. Ego etiam magis puto, q. ita iudicabitur, omissa illa stricta differentia glos. & Barto. & hæc opinio videtur magis è mente iuris: nam iura agentia de minore restituendo ob lēSIONEM in vendēdo, indistinctē loquuntur, semper significando, per restitutionem præcisē rem auocari. Et ita contra glos. & Barto. pro Richar. & Cin. fortissimè videtur probare tex. in. l. q. si minor. §. restitutio, & l. patri §. item ex diuerso. ff. de minor. Verba enim eorū iurium de lēSIONE in vendendo, non minùs exprimunt lēSIONEM in pretio, quàm lēSIONē ob venditionem, cum vendere nō expediebat. Idem sentit text. in. l. tutor. 49. §. 1. & magis probat tex. norat in. l. penul. ff. de minor. vbi ex lēSIONE in distinctē distractio ipsa reuocatur. Idē * fortissimè & iudicio meo expressim probat text. in cap. 1. de in integ. resti. vbi summus Pontifex agit de alienatione rei ecclesiasticæ, in qua inquit, interuenisse lēSIONEM ex modicitate pretij: deinde respondet, q. ad exemplum minoris res distracta per restitutionē auocabitur. Expressa igitur videtur decisio illius text. quicquid inuoluat Panor. post glos. in. d. c. constitutus, ad finem, eod. tit. & in hunc sensum accipi potest tex. in. l. si sine. 33. §. interposito. ff. de admin. tuto. Ibi enim agitur de minore restituēdo ad rescindēdā vēditionem, & securè respōdetur, rē ipsam restitui cognita fraude: quæ verba nō minùs referuntur ad lēSIONEM in pre-

C. de rescind. vend.

pretio, quàm ad actû vendendi, quâ
do non expediebat vendere: Deniq;
omnem casum restitutionis indistin-
ctè exprimere videtur. ex quibus ve-
riorem arbitror hanc opin. cōtra ma-
gis cōmunem, nec in praxi vidi, nec
audiui obseruari distinctionē glo.

- 22 In hunc sensum etiam videtur ac-
cipiendus tex. in. d. l. non interest. C.
quod met. cau. Glo. enim & cōmuni-
ter scriben. intelligunt in ea. l. duas
esse partes diuersum ius cōtinentes,
in prima agi de cōpulsō per metum
ad vendendū, cūm vēdere volebat,
in secunda de compulso vēdere pro
minori pretio: in prima agnoscūt o-
mnes, remediū dari ad rescindēdam
totam venditionem: in secunda pu-
tant tanq; diuersum statū, nō rescin-
dendam fore distractionē, sed supplē-
dum iustū pretiū secundū Bar. Paul.
Alex. & alios ibi. Ego verò ex iuribus

* de minore læso agentibus proximè
adductis, intelligo idem dicēdum in
alienatione per metum: vt sic cōpul-
sus possit agere ad rescindendā prorsus
vēditionem, & res sibi præcisè re-
stitui debeat: quod suadet iuridica-
ratione, ne metum passus inuitus
videat rem suā penes eum qui vim
intulit. Suadet etiam, quia non pa-
rum lucraretur vim inferens, si tan-
dem inuito vēditore rem retineret,
licet iustum pretium ei suppleret, ar-
gu. l. si cui fundus. ff. de lega. 2. Item
ex cōmuni declaratione illius. l. ma-
xima fraudibus via aperiretur. Potēs
enim & facinorosus spectaret tem-
pus, quo aliquis vendere velit in idq;
illū verbis alliciet, vt postea vim ad-
hibeat, sciens rem nō esse auocandā:
quod perniciosum Reipu. esset. Nec
in his parum attēdi debet interesse
voluntatis ad rescindendum actum
in pœnam dolosi, seu vim inferentis,
quod videtur sensisse gl. in. d. l. nō in-

terest, verbo, [ab alio,] & verbo, [ma-
iore,] nec text. ibi villo modo contra-
rium sentit: imò in fine magis hunc
sensum probat, cū inquit, improbè
factum in pristinum statum reponi
debere, vt non tantum de pretio sup-
plendo, sed de tota alienatione reuo-
canda sentiat. Estque mihi verosimi-
lius, q. in. d. l. non sit differentia facti
nec iuris inter primam partem & se-
cundam cōtra glos. & omnes ibi: sed
potius, quòd secūda pars affertur in
exemplum primæ.

- 23 Qua opinione retenta, non obstat
argu. Bar. & Salic. & Panor. & aliorū
pro glo. arguentium ex regula resti-
tutionis, vt refarciat id, in quo fuit lē-
sio: replicatur enim cum Richar. &
Cino, q. iura in proposito magis iu-
bent, vt totum negotium reponatur
in pristinū statum, quæ repositio ve-
rius & proprius fieri dicetur, cū om-
nino rescinditur alienatio, & res mi-
nori vel metum passo restituitur, &
ita euidenter probat l. C. in. d. §. resti-
tutio. l. q. si minor, & l. penu. ff. de mi-
nor, & d. c. 1. de in integr. resti. Nec
obstat tex. (quo mouetur gl. & Bar.)
in. d. l. si res. §. 1. ff. de iure dot. ibi nā-
que singulare ius est in causa dotis:
nec id refugiū dicatur. Est enim ve-
rum & receptū, vt plenè deduxi in. 1.
cap. 1. par. & in. 4. cap. d. par. num. 33.
ad finem, quo præsupposito aduerto,
q. eo casu ius dedit electionem ma-
rito, an velit supplere pretium, an re-
stituere rem: quæ electio non datur
conuenio à minori petēte restitutio-
nem: imò præcisè iubetur, vt aliena-
tio rescindat, omniaq; in pristinū sta-
tum reponantur. Magis verò ipsa ele-
ctio dat minorilēso, vt tradit Igneus
in. l. dudum, nu. 68. C. de contr. emp.
In eo autem text. datur electio viro,
quia de rigore iuris, maximè eo tem-
pore, ex læsione in pretio nullum re-
me-

medium dabatur. Et ita cessat argu. illius tex. quo decepti videtur tot in signes DD. cū glo. & consequenter idem text. multò minùs adduci debuit à Bar. Alex. & alijs ad. d. l. non interest. C. quod met. cau. Non enim aduertunt, q. in. d. §. 1. l. si res, electio datur viro, quia nō erat in eo culpa, nec de iure cōpetebat eo casu vllum remediū: at in. d. l. nō interest. ingēs erat culpa metū inferentis. l. extat. ff. quod met. cau. & in eum actio dabatur iure cōmuni: & sic non erat vllō modo danda electio metum inferenti, cū id fauor sit, iuxta. l. nostram & d. l. si res. §. 1. & l. 1. §. si quis in fraudē ff. si quid in frau. patro. Nemo autē ambigit, non esse fauendum vim inferenti: quā omnia fortasse veriora sunt, nec alibi explicata.

24 In eadem materia minoris l. si in vendēdo magna inest difficultas male hucusque explicata, iura enim varīe loquuntur, DD. verò non sibi cōstant. Nam l. C. in. l. patri. 28. §. item ex diuerso. ff. de minor. inquit, quod minor venditionē rescindens per restitutionem, rem cum fructibus auocat, pretiumq; restituat, quatenus lo cupletior ex pecunia factus sit. Text. etiam in. l. vnica. C. de reputatio. inquit, minorem restitutum restituere teneri quicquid ad eum peruenerit: & ita videntur ea iura requirere, q. emptor probet, pretium versum fuisse in vtilitatem minoris. Text. autem in. l. quod si minor. §. restitutio. ff. de mino. regulariter obligare videtur minorem, vt pretium emptori restituat, cum aduersus venditionem restituitur. Text. verò in. l. si sine. 33. §. interposito. ff. de admin. tuto. inquit, minorem cum curatore vendidisse, posteaq; agnita fraude in integrum restitutū fuisse, & videtur releuare minorem à restitutione pretij, ni-

si probetur illud versum in eius vtilitatem. Sic etiā accipi potest. d. l. vnica. C. de reputati. ibi, [in lucro,] & ibi, [ad eū peruenerit:] maximè iūcta reg. l. si pro patre. §. versum. ff. de in re verso. Et ita dici posset, tex. in. d. §. restitutio, intelligendū fore ex prædictis iuribus clariùs loquentibus: quā conclusionē securè colligit Cuma. in. d. §. interposito, notās ex litera, q. emptor probare debeat pretiū versum in vtilitatem minoris, quando minor aduersus venditionē restituitur: nihil tamē pro, nec cōtra, assert. Cuma. qui meminisse potuit, contrariū receptum videri, ex glo. Bart. & alijs, in l. prædiorum. C. de prædijs mino. dū ad id distinguūt inter nullitatem & restitutionem, vt in fr. proximè. Huius verò communis opinionis nō imemor Fulg. in. l. 1. vers. occurrebat. C. si aduersus credit. apertè concludit, etiam in restitutione non teneri minorem pretium emptori restituere, nisi emptor probet illud versum fuisse in vtilitatem minoris.

25 Glo. autem in. d. l. prædiorū. C. de præd. mino. (vt dixi) apertè distinguit inter restitutionē & nullitatem: vt quādo minor restituitur aduersus venditionē, non releuetur à restitutione pretij, nisi p. bet illud malè perditum, vel inutiliter cōsumptū: & ita Bar. & cōmuniter DD. ibi: ad quam opinionē circa onus probandi, se refert glo. in. d. §. interposito, verb. probetur, & ibi Bart. Diuersum autē volunt glo. Bar. & alij in nullitate, quando scilicet res minoris distracta fuit sine decreto, & solēnitare: vt tūc emptori incumbat onus probandi, pretium versum fuisse in vtilitatem minoris: qđ in nullitate satis probat text. ibi, & in. l. si prædium, vers. emptor, eod. tit. & in. l. penult. §. fin. ff. de reb. cor. eamq; resolutionem & differentiam

C. de rescind. vend.

tiam vt receptam tradit Ias. in l. nam postea. §. si minor, nu. 21. ff. de iureiu. commendans glo. d. l. prędiorum, & ita Socin. conf. 115. col. fi. lib. 1. & Riminal. in. §. fi. nu. 61. Instit. quib. alie. lic. Vides igitur glo. & DD. cõmuniter distinguere inter nullitatē & restitutionem, vt in hac minor probet pretium nō fuisse versum: in illa probet emptor pretiū versum fuisse in vtilitatem minoris. Vides etiam Cuma. & Fulg. nō relatos, securē in restitutione idem probare, quod DD. tradunt in nullitate. Sic ad singularem opinionē contra glo. & DD. resoluit Molin. in lib. de vsur. q. 37. nu. 285. dicens, non esse differentiā (circa onus probandi pretiū versum, vel perditū) inter nullitatē, & restitutionē: id tñ dicit Molin. ad diuersum finē, magis in fauorem emptoris, cum vterq; Raphael id dixerint in fauorē minoris.

26 Non leuis igitur difficultas, varietatq; apparet in hoc frequentissimo articulo. In quo aduerto in primis, non videri tutam rationem differentię, quā sentit glo. & cum ea Bar. & DD. communiter in. d. l. prędiorum, dū aiunt, quod in nullitate emptor cēsetur agere quoad pretium quod sibi restitui vult: in restitutione autē minor in totū agit, ac proinde vnusquisq; probare debeat fundamentū suę intentionis: quod receptissimū inquit Riminal. in. d. loco. Sed ea ratio corruiere videtur in vtroq; membro, si consideres, in restitutione minorem agere ad sui commodum: fundamentumq; suę intentionis solū esse probare, q; viliori pretio vēdiderit, vel quod nō expediebat vēdere: vnde cū alterum eorum probauerit iam satisfacit iuris regulā. l. 2. ff. de probat. & cōsequēter ea regula iam non videtur onerare ipsū minorē, sed emptorem. Sic in nullitate non

videtur solida ratio glo. & DD. quia emptor eidē iuris regulę circa onus probandi satisfacere videtur, probando pretiū semel ad minorem & curatorem peruenisse: maximē secūdū opinionē Ange. in. l. vtrū. ff. de petit. hered. de qua plenē diximus in cap. præc. ex nu. 64. Potest etiā contra gl. & DD. in membro restitutionis cōsiderari, q; fortasse minor vēdiderit, pretiumq; accepit, nec rem adhuc tradidit, vt sæpe contingit. In quibus terminis si vēditio valuit, minor solarestitutione iuari potest: emptor aut in causa actor erit, quia pretiū dedit, nec rem habet, & cōsequēter nō videtur magis vel minūs fauendū minori ad hūc effectum in nullitate, q̃ in restitutione, cōtra glo. Bar. & omnes in. d. l. prędiorū, & alios vbi supra, pro vtroq; Rapha. Imō & in restitutione non semel succurritur ampliūs minori, q̃ per viam nullitatis, vt aduertit Panor. in. cap. ad nostram, nu. 8. de rebus ecclesię. Aduerto item contra glo. in. d. l. prędiorum, malē ab ea quoad restitutionem citari tex in. d. l. patris. §. item ex diuerso. ff. de minor. ibi enim. l. C. nō obscurē sentit, onus probandi tunc non minori, sed emptori incumbere: meliūs autē adduxisset tex. in. d. l. q; si minor. §. restitutio, vt supra admonuimus.

27 Aduerto etiā in ea re non sibi constare DD. si cū iudicio legātur: nam Bar. qui eam differentiam inter nullitatem & restitutionem maximē sequitur in. d. l. prędiorum. cōtrarium effectū probat in. l. 1. C. si aduer. credito. & cum eo communiter scribē, dum inquit, q; si minor restitutionē petens probauerit se læsum in vendēdo, emptor probare debet pretiū versum fuisse in vtilitatem minoris: & ita Bal. ibi nu. 5. Salic. nu. 3. idemq; tradidisse Iacob. Butr. inquit Pau. ibi in fin.

in fin. & ita tanq̃ receptum tradit Iacobi. ibi. nu. 6. et ita Alberi. in. d. l. 1. C. si aduersus credito. referēs ex Butric. eādem doctrinā Bar. & ita intelligūt text. in. d. l. patri. §. itē ex diuerso. Videbis etiā apud Bart. & Alberi. & prædictos, q̃ minor nō tenebitur probare aliquid circa pretium non versum in eius vtilitatem, nisi quando allegat læsionem ex eo tantum, q̃ pretium amiserit, non verò quando allegat læsionē in vendendo. Secundū quam resolutionē agnosces in effectu scribentes concludere, q̃ in restitutione aduersus venditionem, minore probare se læsum in vendēdo, vel in vñiori pretio, iam emptor probare debeat pretium à se datum, versum fuisse in vtilitatem minoris: & ita non manebit contra communem, sed in effectu secundū eam, id quod in proposito tradit Fulgos. in. d. l. 1. Vnde ex Bar. Bal. Salic. Alberi. Fulgo. Paul. Iacobi. post Butric. in. d. l. 1. C. si aduer. cred. & ex Cuman. in. d. §. interposito, dices receptus esse vt emptori incūbat onus probandi pretium versum fuisse in vtilitatem minoris restitutionē ex læsione obtinentis: quod etiam securē vt receptum tradit Paul. in. l. vnica. nu. 3. C. de reputatio. Mitum tamen est, nullum ex ijs aduerrere in cōtrarium nisi mis vtgere tex. in. d. §. restitutio. l. q̃ si minor, vbi I. C. regulariter emptori fauet, vt pretiū sibi restituatur: maxime cū excipit casum emptoris soluentis adolescenti, quem sciebat pecuniam perditurū. Quapropter rectē superius diximus, iura in hoc variē loqui: & DD. magis variare.

28 Vnde ad. d. §. restitutio, respōderi posset, vt supra diximus. num. 24. vel aliter, q̃ ibi soluit emptor nō soli minori. sed cum autoritate curatoris quo casu magis excusatur, q̃ si cum

solo minore gerat, vt in alio articulo notat Bal. hic, nu. 12. vers. potest. & colligitur ex. l. clarū. C. de auto. præs. Secus si soli minori soluat: & ita procedat tex. in. d. §. item ex diuerso. l. patri. nam tunc videtur vigere ratio d. §. restitutio, q̃ emptor scire debuerit, minore perditurū, vt sentit glo. in. d. §. restitutio. Sic etiam magis succurreret emptori, quādo soluerit minori in dñstioso, & rem suā bene administranti, vt colligitur ex Alberi. in dict. l. 2. nume. 2. C. si aduer. cred. Paul. in. d. l. vnica. nume. 3. C. de repu. Iacobi. in. d. l. 1. in fine. C. si aduer. cred. & ita saluabitur quod vt nouū tradit Molin. in. d. lib. de vsur. quæst. 37. nume. 285. vers. alioquin. conducent notata in. l. 1. C. qui & aduer. quos. Dum autem supra diximus minorem posse restitui non solū quando læsus fuit in vendendo, vel in pretio, sed etiam quia pecuniam solutā perdidit, id cum iudicio intelligas, quando emptor fuit in aliqua culpa non soluendo cum omni iuridica solennitate: aliās ex casu vel culpa alterius non daretur restitutio in emptorem, vt rectē tradit Bar. in. d. l. si sine. §. interposito, ad finem. ff. de administrato. quō non citato idē probat Molin. in. d. q. facit regl. verum. §. sciendum. ff. de mino.

29 Ex prædictis & ex clara litera. d. l. 1. prædictorū. C. de prædi. mino. euidētissimē apparet, sustineri non posse qd̃ contra glo. Bar. & scriben. non tantū tentauit, sed etiam asseruit Molin. in. d. lib. de vsur. d. q. 37. nu. 285. gl. enin. & DD. verissimē agnoscent, quod vbi res minoris distrahitur absq̃ decreto, & ita minor ex nullitate rem auocat, ita demū emptor ab eo pretiū recuperabit, si illud probet versum fuisse in vtilitatem minoris: Molin. autem audacter cōtendit id esse intel.

C. de rescind. vend.

intelligendum, quādo emptor non solum pretium, sed etiam vsuras ex eo prætendit: quod si pretium tantum velit, nō teneatur probare illud versum in minoris vtilitatem, quod etiam sentit Alcia. in dict. l. certi condictio. §. quoniam, nume. 1. i. dum citat dict. l. Ar hoc non est interpretari, sed directum contra illa iura loqui, scilicet contra d. l. prädiorum, & l. si prädium. C. cod. & l. penul. §. fin. ff. de reb. eor. & l. si sine. §. interposito ff. de admin. tuto. & sic nō est in hoc recedendum à communi, maximè attempto eo quod proximè nu. 27. probauimus in restitutione. Cum iudicio tamen colliges ex superioribus, non sibi constare scriben. in hac materia, nec efficaciam habere rationes glo. & DD. in d. l. prädiorum, vt supra, nume. 26.

30 Ex quibus necessariò agendum est, de intellectu. d. l. 1. & titu. C. si aduer. cred. cum Bart. & omnes post glo. ex ea. l. & titu. fundamentum summant ad præcedentia, quæ sine hoc non cōconstarent. Imper. in d. l. 1. creditorem minoris ita alloquitur. [Cū profitearis cum minore. 25. annis te contraxisse, nec doceri potuisse prætorē, ex eo contractu minorem locupletiores esse factū, intelligis eum meritò in integrum restitutum.] Hoc in effectu habet. d. l. 1. cui annectitur l. 2. in qua Imperator alloquitur minorem, & refert pecuniam ab eo fœnori acceptam, in quo sicut in præceden. responderet, minorem restituendum, nisi probetur, pecuniam versam fuisse in rem minoris: gloss. in dicta. l. 1. refert antiquiores nimis vacillantes circa intellectum. l. & tituli: principaliter opposcentes de tex. in l. nam postea. §. si minor. ff. de iur. iur. vbi l. C. tradit, minore incumbere onus probandi selasum, quod

etiam alijs iuribus habetur. Nec minor difficultas resultare videretur ex ijs, quæ dicta sunt in præceden. cap. ad opinionem Ange. in l. vtrum. ff. de peti. hære. ex num. 64. cum multis sequen. Augetur mihi difficultas speciatim ad d. l. 1. ex eo, q̄ ibi simpliciter fit mentio de contrahente cū minore, nec aperitur q̄ fuerit causa mutui, & sic potuit esse ex diuersa causa: vt ira reddatur dubia communis interpretatio de qua statim. Itē si causa esset venditionis, in qua minor læsus fuisset magis obstarēt tex. in d. §. restitutio. l. q̄ si minor, vbi quoad pretium restituendum emptori regulariter magis ei fauetur absque onere probandi pecuniam versam in vtilitatem minoris: & ita maior videtur difficultas. d. l. 1. & tit. q̄ eam fortasse expresserint DD. Illud verò agnoscendum videtur ex d. l. 1. non tantū vbi cōtractus minoris fuit nullus sed & vbi minor restituitur, onus probandi pecuniam versam in eius vtilitatem, aduersario incumbere contra gl. & DD. in d. l. prädiorum, pro eisdem alibi male sibi constantibus, vt deduxi proximè nu. 27.

31 In ea difficultate omiſſis alijs solutionibus, resoluit glo. q̄. d. l. 1. & titulus. C. si aduer. cred. specialiter intelligatur in creditore sub vsuris mutante: vt diuersum sit in alio creditore non fœneratitio, & ita Cin. Bar. Bal. Alberi. Paul. Ange. & communiter DD. secundum Fulgo. & Iacobi. ibi, Alexan. in l. ciuitas, nume. 1. i. ff. si cer. per. Dec. in l. singularia, nume. 21. ff. cod. Ripa in l. is qui bona, nu. 12. ff. de pign. Sock. conf. 115. nu. 26. lib. 1. Ias. in l. nam postea. §. si minor, num. 21. ff. de iure iur. Afflic. lib. 2. cōstitu. rubr. 3. nu. 20. Maurinus (quem olim vidi) in tracta. restituti. cap. 221. & sequen. idq̄ à DD. receptissimum esse

esse tradit Molin. d. q. 37. de cuius opinione statim agemus. Sed quanquod hoc receptum sit apud scriben. non pauci contradicunt, intelligētes. d. l. 1. & tit. etiam in creditore sine vsuris, & ita Sali. ibi. nu. 3. vers. quarto, ubi tamen male refert DD. ita tenere contra glo. cum DD. aperte in eo sequantur glo. Et ita generaliter eam l. & titulum in quocunque creditore intelligit Imol. in c. 1. co. 7. de depos. vers. sed iuxta, cum Innocen. contra plures ad mutuū factum prelato vel ministris ecclesiæ, & his non relatis, ita intelligit Curt. in d. l. nam postea, col. si. nu. 7. ff. de iure iur. ponderans Mathas. nota, 58. ubi indistincte de omni mutuo intelligit, & commendat. d. l. 1. & ita in omni mutuo secure intelligit Ioa. Plat. in l. 1. vers. hoc autem, C. de viden. reb. ciu. Sic etiā Alcía. (neminem referēs) in l. ciuitas, nu. 16. ff. si cer. pet. & Molin. ad diuersam opinionē in d. l. de cōmer. q. 37. nu. 280. Sed ipse hoc dicit fauendo creditori, cōtendens nihil referre, an gratis, an sub scēnore mutuet: respondens ad d. l. 1. & 2. eo modo, de quo statim. Alij verò generaliter eam. l. intelligentes, concludunt pro minori vel ecclesiā, vel repub. vt in mutuo etiā gratis, incumbat creditori onus probandi pecuniā versam fuisse in utilitatem minoris & similium: ideoque dixi intellectum Molin. tendere ad singularem opinionem, non tamen nouus est in se, licet ipse neminē pro eo adducat.

- 32 Ego à primis annis studij mei in iure ciuili semper existamaui, non esse veram cōmunen interpretationē d. l. 1. posteaque in progressu studij gaudebam apud graues auctores proximē citatos, videre d. l. generaliter intelligi in omni creditore, & maiori deliberatione eum intellectum ve-

rissimum puto. Hoc autem suadetur ex rubri. generaliter scripra de creditore & sic de omni, iuxta l. si plurib⁹, & ibi Bart. ff. de leg. 2. l. si seruitus. ff. de serui. vrba. præd. Eadē inductio si militer sit ad literam d. l. 1. quæ indistincte loquitur de cōtrahente, roboretur etiam ex l. sequen. dum loquitur de creditori sub scēnore: vt crediti debeat, alium fuisse casum l. 1. ne in cōtinenti detur magna superfluitas. Eadē interpretatio magis suadetur, quia tempore illarum legum non reprobabat scēnus: & cōsequenter nō erat, cur talis creditor, vt odiosus excluderetur l. eos, C. de vsur. Probatur verò magis ex tex. in d. §. restitutorio, l. q. si minor, ff. de minor. ubi l. C. distinguit inter pecuniam solutam minori ex venditione, & pecuniam ei mutuo datam, non obscure requirēs generaliter in hac, vt creditor probet eam versam in minoris utilitatē, ad quē tex. magis aduertere debuerūt scriben. maximē Imol. & Plat. proximē citati nu. præceden. Probari efficaciter videtur eadem opinio & interpretatio, si negotium cū iudicio ex omni parte consideretur: sūge enim minorem sine curatore, tunc si pecunia ei mutuo detur, obligatur minor, sed restitutio priuilegiata ei cōceditur: & negari actionē aduersus eum dicebat l. C. in l. patri, §. 1. & ibi gl. ff. de mino. Si minor curatorē habet, & sine eius auctoritate cōtrahit, non obligatur, nec actio contra eum datur, l. 3. C. de in integ. resti. Si cū eodem curatore, non ideo minus restituitur, l. 1. & 2. et sequē. C. si tut. vel cur. interue. Si curatori nomine minoris mutuetur, nō aliter actio in minorem datur, nisi quatenus pecunia versa probeatur in rem minoris. l. si in rem. C. quand. ex fac. tuto. Atque ita omni casu probari videtur hæc in

R terpre-

C. de rescind. vend.

interpretatio & conclusio ad. d. l. i. C. si aduer. cred.

- 53 Ex præcedentibus satis probatur. d. l. i. & tit. C. si aduer. cred. generaliter procedere in omni creditore ex causa mutui nõ tantum in sceneratio: vt creditor probare debeat pecuniam versam fuisse in vtilitatem minoris, & ita in mutuo probat tex. in. d. §. restitutio. l. q. si minor. Ex quibus colligitur non obstare tex. in. d. §. si minor. l. nam & postea, de quo opponebāt glo. & DD. Ibi enim particularis casus traditur, cui ratio tex. cõgruit, vt videbis apud Fulgos. in d. l. i. ad finem. Inde comperies (si cū iudiciū aduertas) non constare oppositionem, nec responsiones. DD. ex. d. l. i. ad. d. §. si minor. imò solutiones aliò tendunt. Ex traditis etiam superius agnoscent cordati grandē difficultatem in eo articulo minoris vendentis cum solennitate, vt cesset d. l. prædiorum. C. de præd. min. ita tamen, vt ex læsione vendendi, cū non expediret, vel ex viliori pretio minor restituatur: tunc enim si inspicatur resolutio gl. & DD. in. d. l. prædiorum, videretur dicendum, q. minor restitutionem petens teneretur probare, pecuniam perdidisse, idq. videri posset receptū ex supra dictis, nu. 25. & 26. Sed ex eisdem Bar. Bal. & alijs in. d. l. i. C. si aduer. cred. & ex Pau. in. d. l. vnica. nu. 3. C. de reputat. aperte colligitur cõtrarium. Imò q. minore probante se læsum in contractu, emptor nõ possit pecuniam à se datam repetere, nisi probet eam versam in minoris vtilitatem, quod nimis iuuatur ex l. si sine. §. interposito. ff. de adm. tuto. secundum quam sententiā nouè & verè ampliabitur tex. in. d. l. i. C. si aduer. cred. vt non solū procedat in creditore ex causa mutui, sed etiā in emptore pretendē

te pecuniā, quam dedit pro re minoris ex læsione restitutionem obtinentis: & ita notabiliter ampliatur iura superius adducta de venditione rei minoris absq. solennitate, quibus cauetur, onus probandi pecuniā versam incūbere emptori. Igitur vt emptor sibi caueat, debet soluere cū auctoritate & iussu iudicis auctoritatis ipsam venditionem: iuxta regul. l. ait prætor. §. permittitur. ff. de minor.

- 34 Ex eisdem inferitur (si cum iudicio aduertas) secum pugnare Molin. in d. lib. de commer. q. 37. ipse enim nume. 280. rectè dixerat. d. l. i. & tit. C. si aduer. cred. procedere in creditore etiā sine vsura, in fine verò, nu. præceden. & nume. 281. in fine: & magis nu. 285. sui immemor subdit, q. ideo creditor vel emptor probare tenet in ea. l. & similibus, pecuniā versam in rem minoris: quia creditor non solum pretium à se datum, sed etiā vsu furas & interesse volebat: hæc pugnantia esse nemo non videbit. Sic labitur idem Molin. ibidē, cū violēter intelligit tex. in. d. l. prædiorū, C. de præd. mino. quando emptor non solum pretiū sed & eius vsuras præten dit, cum ea. l. in distincte loquatur: & ita verius intelligunt glo. Bar. & com muniter DD. vt supra deduxi. Sic etiam non videtur tutū quod tradit idem Molin. d. q. num. 281. dicens q. minori, non creditori incūbet onus probandi in mutuo, quando nõ soli minori, sed cum curatore ei creditū est, si enim minor curatorem habebat, tunc non datur actio creditori mutuanti sine curatore, sicut cõtra henti cum pupillo. d. l. 3. C. de in integ. resti. Si verò minor curatorem nõ habebat, vel si habebat cum eius auctoritate mutuatum fuit, adhuc stat decisio. d. l. i. C. si aduer. cred. vtroq. enim casu pariter restituitur, vt per totum

torum. C. si tutor vel cur. interue. & vtroq; casu viget ratio l. C. in. d. §. restitutio. l. q. si minor: scilicet q. mutuum sit voluntariè. Nec hi casus separantur.

35 Tutius verò est quod tradit Molin. in. d. q. nu. 281. quatenus distinguit inter mutuum consultò in causam necessariam acceptū, & mutuū sine causa: vt in primo non restituitur minor, si casu pecunia perdat: in secundo restituitur, etiam si casu, nō tantum sui facilitate pecunia perdat. Sed debuit Molin. adducere glo. claram & ibi Salic. in. l. 2. C. de fil. fam. min. vbi glo. vult, q. etiam si minor à principio cōsulat & in causam necessariam mutuum acceperit, restitueretur tamen, si postea nō casu, sed lubrico ætatis pecuniam amittat, & ita intelligit aliqua iura quę ibi citat: ad quę aduertat, q. glo. non debuit miscere mutuum & alios cōtractus, cū in mutuo sit particularis ratio in fauorem minoris cōtra creditorem voluntariè mutuantem, vt supra deduxi, ex tex. in. §. restitutio. l. quod si minor. Et secundum hęc dicendum

* erit, q. vbi minor eiusq; curator mutuum accipit in causam necessariam (quod de iure licebat etiam sub vsuris. l. 3. §. consequitur. ff. de contra. & vtil. act. tut. tunc necessariò limitabitur. d. l. 1. C. si aduer. cred. & iura superius adducta, dum onerant creditorem, vt probet pecuniam versam in vtilitatem minoris: ea namq; procedunt, cū minor restituitur, vt ipsa iura loquūt: restitutio verò pręsupponit læsionem à principio, quę cessat vbi in causam necessariā mutuū accipitur: & ita minor probare tenebitur pecuniam malè perditā, cum nō nitat ex alia læsione, nisi ex amissione pecunię: in quibus terminis Barto. & reliqui in. d. l. 1. C. si aduer.

cred. resoluunt, q. minori incumbit onus probandi amissionem: quę explicatio rationem habet, & iuris regulis cōgruit. Hic multa omitto cū intellectu. l. in pupillo. ff. de solutio. de quibus plenius ago in commentar. restitui. Hęc iungēda sunt, ijs quę diximus in præceden. cap. ad fin. circa probandū, an res semel peruenta præsumatur durare, vel nō. Quę omnia vtilissima sunt, nec alibi fortasse ita resoluta.

36 Vt verò hoc. cap. in articulo magis proprio huius. l. cōcludatur, discutiendum est vnum à DD. hic omisum, alibi etiam nō satis explicatum. Legitur enim apud aliquos, remedium negari læso etiam enormiter, quando ipse bis consensit, ob vigore geminati consensus, ita Dec. consil. 216. ad finem, quę sequitur Chassen. in consue. Burg. rub. 7. §. 12. num. 37. vers. aduerte, fol. 273. col. 4. & Couarru. in cap. quauis pactum. 3. part. §. vlti. num. 6. vers. octaua conclusio, & Mantua lib. 1. loco. cap. 6. & Rubeus consil. 133. nu. 9. pro qua opinione nihil solidum, vel in specie adducitur, sed tantum arguit Dec. ex generalibus, quę de vigore geminationis tradunt scriben. in varijs locis, post Roman. in illa vberissima repet. §. de viro. l. si verò. ff. solu. matr. 31. fallen. Fe lin. in. c. si cautio, de fid. instru. ex. nu. 39. Hippol. in. l. 1. §. quæstioni. ff. de quæstio. Cur. sen. consil. 49. nu. 83. Ias. in. §. de constituta. Insti. de actio. Ripa in. l. si insulam. nu. 77. ff. de verbo. obliga. plenè Corse. in tracta. de potesta. reg.

Ego autem verius arbitror contra rium dicendum fore: imò q. geminatus consensus læsi regulariter nō tollat remediū huius. l. prout si post primum contractum petatur à læso, vt cōfirmet, vel iterū consentiat, ipseq;

R 2 id fa-

C. de rescinden. vend.

S V M M A R I A.

id faciat: vel si post iniquam diuisionem, separatim intercedat cōfirmatio partium, & in similibus. Adhuc enim cōcurrente lēione vltra dimidiam manebit remediū huius. l. tum ob eius generalitatem, quā talem restrictionem non admittit: tum quia ex contraria opinione daretur maxima occasio fraudibus, facillimēq; eluderetur remedium huius. l. quod vitari debet: tum quia eodem errore, eademq; facilitate lēsus iterū cōsentiet, iuxta text. l. doli. 19. versū. idēq; ff. de donatio. Hec autem verior opinio colligi potest ex responso Corn. cōsi. 140. lib. 3. inspecto principio & conclusionē: in quo etiam cōtrarius sibi fuit Dec. vt refert Aymo dubitās cōsi. 114. in fine, & cōsi. 151. nu. 31. vbi etiam refert Rom. & Soci. ita verius consulentes, qui tamen id non satis exprimunt in locis ab eo relatis. & ita securius potuisset cōsultare Gratius cōsi. 71. num. 3. & nu. 25. lib. 1. Nec cōtradicit Panor. cōsi. 71. in. 2. dubio. lib. 1. quem malē refert Mantua vbi supra. Imō si diligēter inspicatur, magis probat nostram opinionem cū ibi stante iuramento tantū cōtradicat. Nec obstat quod inquit Bar. in. l. Iulianus. §. si quis coludente. ff. de act. emp. contrarium enim verius probaui in commentar. l. 1. 3. par. num. 36. versū. nec puto. C. de bon. mater. & hæc addes ijs quę in. q. trāsfactionis diximus supra in. 1. par. cap. 4. nu. 32.

Raditur differentia inter lēionem in pretio, de qua agit hæc lex, & lēionem in quantitate rei.

In eadē re traditur verior ratio differentie inter eas lēionis species.

- 1 Tractatur de uenditione ad corpus, & uenditione ad mensuram, in quo nimis uariant scriben. usque ad nume. 6.
- 7 Plenē & utiliter tractatur de effectu, & differentia resultante ex cognitione uenditionis ad corpus uel ad mensuram, usque ad nu. 9.
- 10 Agitur de intellectu. l. Iulianus. §. si Titius. ff. de acti. emp.
- 11 Explicatur. l. qui fundum. §. qui agrum. ff. de contrab. emp.
- 12 Agitur de ueriori intellectu. l. si duorū. ff. de acti. emp. & nu. 13.
- 14 Explicatur tex. in. l. si seruum. §. 1. ff. de acti. emp.
- 15 Reijcitur argumentatio DD. ex iuribus loquentibus de falsa demonstratione relicto adiecta.
- 16 Agitur de intellectu. l. qui fundum. ff. de euct.
- 17 Explicatur eleganter tex. in. c. per tuas, de donat.
- 18 Resoluitur circa præcedentia utilis differentia inter emptorem & uenditorem.
- 19 Tractatur de lēione per dolum cum exemplis, & explicatione aliquorum iurium, & nu. 20.
- 21 Agitur de uendente uel emente, qui scit aliquam constitutionem breui promulgādam circa rem uel mercem: & aliqua similia usque ad nu. 25.
- 26 An emptor dicatur malē fide possessor, quando uenditor manet lēsus ultra dimidium, usque in finem.

T E R.

TERTIA PARS

L.2 .C. DE RESCIN.

VENDITIONE.

CAPVT. II.

1

HST in materia huius. l. alius articulus utilitate, & difficultate insignis: constat enim ex decisione huius. l. & cap. cum dilecti, & cap. cum causa, de emp. & vend. l. sis in pretio ita demum succurri, quando l. sio est ultra dimidiū iusti pretij: Aliud verò genus l. sio- nis est nō in pretio vel æstimatione, sed in quantitate, & substantia rei: prout si res inueniatur minoris quātītatis vel mensuræ. In quibus terminis inquit glo. in. c. per tuas, verb. [in uenerunt,] de dona. succurrendum fore contrahenti, si talis l. sio apparuerit in minori rei quātītate, etiam si l. sio vel diminutio rei modica sit: & ita Panor. ibi, nu. 4. & Anan. conf. 98. ad fi. & Cremé. hic, nu. 163. in. 9. limi. & Cagnol. nume. 177. & Anto. Burg. in. d. c. cū causa, nu. 50. & Boer. decif. 50. num. 4. Quā distinctionem inter l. sionē in pretio, & l. sionem in quātītate rei, cum ratione Panor. in. d. c. per tuas, extollit Mantua lib. 1. locor. cap. 6. in fin.

2

Rationem differentię inter ea genera l. sionis assignat Panor. in. d. loco, ex eo q. deceptio in quātītate rei non ita perpēdi potest, sicut l. sio in pretio, & æstimatione: quā rationē sequitur nouiores, ubi supra: quā tamen non videtur satisfacere, cū plu-

rimi rerum estimationem ignorent, eamq. ignorantes imprudenter contrahant. Alij ex alijs causis etiā scientes enormiter læduntur, quibus etiā remediū huius. l. non negatur, secundum veriores sententiā, quam contra vulgarem opinionem probaui supra in. 2. cap. 1. par. Item ea ratio Panor. soli emptori congruit, & ita non complectitur l. sionem vtriusq. contrahentis. Vnde cogitabam meliorem fortasse rationem colligi posse, attento q. ubi l. sio tantum est in pretio, vterq. contrahens satisfacijs, quę conuenta sunt. Venditor enim rem integrē tradit, emptor pretium conuentum dat: & sic vtrinq. implentur conuenta: idēq. non facili fuit l. sio in pretio succurrere, nec ius antiquū succurrebat: conditoribus autem nouioris iuris humanius visum fuit, vt saltim interueniente hac enormi l. sione succurreretur. Quando autem res minor reperitur, quā conuentū fuerit, nō spectatur maior vel minor l. sio, sed in distincte succurritur etiā iure antiquo: quia venditor non implet promissum ex sua parte, vt in. l. 2. & in. l. seruum. §. 1. & l. ex emp. ff. de actio. emp. Maior enim censetur defectus substantię seu quātītatis rei, quā pretij, vt colligitur ex Bal. hic, col. 1. in. oppo. dum adducit. l. domū. ff. de contrah. emp. Et ita sustinetur prædicta differentia glo. & Panor. &

R 3 alio-

C. de rescinden. vend.

aliorum vbi supra licet eam improbet Couarru. in. 3. c. practi. qq. num. 8. vers. 13.

- 3 Ad percipiendam hanc differentiam lésionis in pretio, & in quantitate rei, examinandus est utilis & difficilis articulus, què tractat Cagnol. hic à nu. 177. vsq; ad nu. 191. melius verò Couarru. in. d. loco. Quà in re receptissima traditio est, vt venditio vel cõcessio aliquãdo dicatur ad corpus, aliquando ad mensuram: inter quæ constituunt. DD. grandes differentias, appellantq; alienationem ad corpus, quando venditio vel concessio incipit à nomine designantẽ certam rem cum suis cõfinibus, vel alio modo idoneè expressam: licet enunciativè adijciatur certa rei quãtitas. Econtrariò autẽ dicitur venditio vel concessio ad mensuram, quando cõtrahentes incipiunt à quantitate seu numero rei, & postea adijciunt confinia. Exemplum primę inspectionis est, si vëdatur fundus certus, vel suis cõfinibus designatus, addaturq; eũ esse centum iugerum, & postea maior vel minor numerus iugerum inveniatur. Exemplum secundę inspectionis est, si vendatur quinq; iugera terra incerto agro: in primo enim exemplo principaliter habetur ratio ipsius rei, seu corporis declarati: in secundo numeri vel quantitatis, vt tradit originaliter Oldra. cõf. 167. eiusq; discipulus Ioã. Andr. ad Specu. tit. de emp. & vend. quos sequuntur in numeri relati à Cagno. hic, latius à Couarru. in. d. c. 3. practi. qq. Molin. ad Alex. cõf. 120. lib. 1. nu. 8.

- 4 Sed in eadem re nimis variat scriben. nã Bar. in. l. Iulianus. §. si Titius, ff. de act. emp. tradens quomodo dicatur venditio ad mensuram, apertè ad id requirit, vt singularis iugeribus vel numeris separatim pretium assi

gnetur: q; si vnicum pretium pro iugeribus vel numero exprimat, vult Barto. q; alienatio dicatur ad corpus seu speciem, nō ad mensuram: & ita Bal. in. l. sicut. nu. 3. C. de actio. emp. Sed tam ex antiquis, quàm ex nouioribus magis communiter colligitur, venditionem dici ad mensuram, cum partes ab ea vel à numero incipiunt, etiã si pro toto numero iugerum, seu pro omnibus partibus iunctim vnicũ pretium assignetur: nec requirunt, vt singulis iugeribus vel mēsuris diuersum pretium exprimat, vt colligitur ex Oldra. in. d. cõf. ex Bal. in rub. C. de cõtrah. emp. nu. 21. Alex. in pluribus cõf. vt per Molin. ad eum. d. cõf. 120. lib. 1. per Dec. cõf. 500. Afflic. decis. 68. Cagno. hic. num. 179. Couarru. in. d. c. maximè. num. 5. vers. septimo, quod satis probat. l. C. in. l. quod sepe. §. in his. ff. de cõtrah. emp. Quod autẽ Bar. & Bal. dixerũt, saluabitur, vt licet venditio vel cõcessio incipiat à corpore, si tamen pretium exprimat pro singulis mensuris, seu pro numero, tunc cẽseatur ad mensuram, cum citra eam numeralem distinctionem pretij dicenda foret alienatio ad corpus, vt colligitur ex relatis à Couarru. dict. loco & Socin. in. l. demonstratio, nume. 10. vers. caue tamen. ff. de condi. & demonstra. Salice. in. l. 2. nume. 3. C. de cõtrah. emp. Paul. in. l. si seruũ. §. 1. ff. de act. empt. Felin. in. c. si gnificante nume. 7. vers. & caue, de rescrip. & Capit. decis. 14. nume. 5. & ita debet intelligi las. cõf. 55. in fin. lib. 1. ita Socin. cõf. 32. num. 1. vers. aliquãdo & secundo lib. 4. & Cagno. hic num. 186. quicquid plures inuoluant, & anton. Burgen. d. c. cum cau sa, nu. 50. in fine, vbi tandem ita sentit cum Pau. in. d. §. 1. l. si seruũ, quẽ malè reprehendit Cagnol. hic, putas cum

eum contradicere, Huius rei principalis effectus est, an si maior quantitas reperiatur, debeat emptor supplere vel augere pretiū, de quo infra.

6 Manet igitur ex Oldra. & innumeris in ea maximum esse discrimen, à quo inceperit cōuentio, an à corpore, an à mensura: in eo autem aliquæ sunt species, in quibus nō discordāt scribē. in alijs mirē variant. Concordant omnes, quando venditio sic cōcipitur, vt vēdatur certus fundus suis limitibus declaratus pro vnico pretio, licet postea addatur, q. est centū iugerum, & talem alienationem vel concessionem appellant ad corpus: nec augendū esse pretium, licet plura iugera reperiuntur. Sic cōcordant econtrariō, quando incipitur à quantitate vel mensura, prout cū venditur certa iugera in talicampo vel terra, maxime exprimendo pretium pro singulis iugeribus, etiam si terra vel cāpus suis limitibus designetur, vt per Soc. nep. conf. 42. lib. 2. & Soci. filium conf. 32. lib. 4. Discordant scriben. in casu mixto, quando contrahentes incipiunt à re, & cōtinuō exprimitur modus vel quantitas: de inde adijciuntur confinia, prout vēdo fundum tusculanum triginta iugerum, qui habet tales limites vel talia confinia: in qua specie variarunt maxime recentiores. Paris. plenē & eleganter conf. 64. lib. 1. contendit eam venditionem cēsendam ad corpus, non ad mensuram, & ita Ruinus conf. 83. lib. 1. Soci. nep. conf. 42. & 43. lib. 2. & cū eis Couarru. d. lib. practi. qq. c. 3. nu. 3. vers. quarta species, vbi citat conf. Soci. & Pau. & Imol. qui nō videntur id satis probare. Cōtrarium respondit Cur. Inn. cōf. 131. & Dec. conf. 500. quibus accedit Cagn. hic nu. 182. vt venditio in ea forma dicatur ad mensuram, & ita regu-

lariter iudicandum cū ante declarationem cōfinium expressa fuerit quantitas vel mēsurā rei, quod aperte voluerunt Panor. & Firmian. relati à Paris. d. conf. 64. nu. 22. & nu. 55. Et ita resoluit Anto. Capi. de cif. 14. num. 2. dicēs ita fuisse à multis explicatum, & ita Alex. ad Bar. in. l. Iulianus. §. si Titius. ff. de actio. empt. & Boer. dicif. 50. num. 5. & 6. & non obscure Soci. conf. 32. nu. 1. lib. 4. Quare in re variavit Alex. vt tradit Paris. d. conf. num. 57.

6 Similis varietas est inter DD. in ea re: nonnulli enim tradunt, q. venditio dicetur ad mēsuram, etiam si à re vel à corpore incipiat, quando numerus vel mēsurā exprimitur simul in eadem clausula, prout vendo fundum tusculanum triginta iugerum, vel bubulcarum, vel tornaturarum, vt DD. loquuntur: secus si numerus vel mensura exprimitur relatiuē in diuersa clausula, prout vendo talem fundum qui habet triginta iugera: quia tunc dicūt vēditionem cēseri ad corpus vel rem, non ad mēsuram. Et ita consuluio Pau. quem sequitur Anto. Burg. in. d. c. cū causa, nu. 51. vbi citat Card. & Feli. i. dem dicētes: & ita colligitur ex Paul. in. l. si venditor. ff. de act. emp. quē sequitur Dec. con. 347. Cur. Inn. d. conf. 131. Soci. conf. 32. lib. 4. sed cōtrarium dicit verius Couarru. d. loco, & plenē Paris. Ruin. Soc. nep. in dictis consil. & videtur satis colligi ex Bar. in. d. l. Iulianus. §. si Titius, & Bal. in rubr. C. de cōtr. emp. nu. 22. Afflic. decis. 68. qui omnes vel ex professio tradūt, vel secus sentiūt, nihil facere, an mēsurā exprimat in eadē clausula, vel separata: & in eisdē terminis venditionem dici ad corpus, non ad mensuram. Plures tamē allegantur contra Pau. in hac specie, qui tantum loquū

R 4 tur,

C. de rescind. vend.

tur, quando mensura ponitur cum re-
latiuo, & sic in diuersa clausula, vel la-
in. l. cunctos populos, nume. 4. C. de
summa trin. Mihi autem parum pro-
babilis videtur illa traditio Pau. dum
distinguit inter eandem clausulam
vel diuersam, nec iura in hac mate-
ria videntur talem distinctionē ad-
mittere, cui obstat reg. l. 2. C. com-
mu. de leg.

- 7 Efficetus eius inuestigationis apud
scriben. magni momenti censetur:
quando enim vēdit in dicitur ad cor-
pus, resoluunt, quod tota terra sita in
tra confinia fundi, etiam si quanti-
tas maior sit, manet vendita: & men-
suram expressam tunc non cen-
setur limitatiuē sed demonstratiuē ad-
iectam. Si autem venditio fuerit ad
mensuram, intelligi eam restrictē &
formaliter expressam, ne plus tribua-
tur emptori, q̄ talis mensurę quanti-
tas. Alij addunt, q̄ vbi venditio fit ad
mensuram, censetur conditionalis,
vt ante mensurationem nō dicatur
venditio perfecta, per. l. quod sape.
§. in his. ff. de contrah. emp. Paris. d.
conf. 64. lib. 1. Paul. in. d. l. Iulianus. §.
si Titius. ff. de act. emp. sed precedēs
effectus præcipuus est. In quo addūt
plurimi, quod vbi res seu corpus vē-
ditur, non tenetur emptor aliquod
pretium supplere, vel augere, si ma-
ior terre quantitas repertiatur, quā
ea quæ in mensura expressa fuit: di-
cunt enim augmentū cedere com-
modo emptoris. Ita clarē vult Bald.
in. d. rubr. C. de contrah. emp. num.
22. Afflic. decis. 68. & ita apertē Paris.
Ruinus, Soci. nep. in dict. conf. & Ful-
gos. in. l. qui fundum. ff. de euict. nec
dissentiant Curt. & Dec. suprā relati
in facto contrarium consulentes. Eo-
rum namq̄, varietas est in iudicādo,
an venditio sit ad mensuram, an ad
corpus: si enim ad corpus fuerit, con-

sentiunt ijdem, & ferē omnes, vt pre-
tium non augeatur, etiam si rei quā-
titas maior appareat: & ad hunc ef-
fectum intelligunt doctrinam Oldr.
in conf. supra relato, & ita Alex. in va-
rijs conf. & Cagn. hic. nu. 178. & 180.
& 186. Couarru. in. d. c. 3. vers. 11. So-
cin. in. l. demonstratio, num. 10. ff. de
condit. & demonstr. Capitiu. d. de
cisi. 14. num. 3. Paul. in. d. l. Iulianus. §.
si Titius, & magis in. l. si seruū. §. simo-
dus. ff. de actio. empr. & in. l. si duo-
rum, in fin. ff. eod. Et sic ea videtur
receptissima opinio in fauorem em-
ptoris.

- 8 Qua in re necessario inspiciedū
est, an idem dici debeat ē contrario,
si minor rei quantitas appareat: & in
eo maior est. DD. varietas. Nam Co-
uarru. in. d. versu. cap. 3. præct. quæst.
quasi receptum tradit, vt maior mē-
sura cōmodo emptoris cedat, minor
autē suppleri ei debeat, vel in re si mi-
li, vel in diminutione pretij: ad quod
citatur Paulum in duobus locis, in qui-
bus id non ita reperio: nec satis id ex-
plicat Alex. conf. 7. lib. 4. sic etiam So-
cin. nep. in cōf. ibi allegato magis con-
tradidere videt: & apertius Soci. ibi
citatus in. d. l. demonstratio. nu. 10.
vbi apertē resoluit, parius esse em-
ptoris & venditoris: vt sicut emptori
cedit cōmodum, si quantitas rei ma-
ior appareat, nec tenetur pretiū sup-
plere, quando vēditio fit ad corpus:
ita etiā ē contrario, si minor rei quā-
titas appareat, nō debeat ei pretium
minui, nec rei supplementum fieri:
id quē concedit Socin. nep. dict. con-
sil. 42. nume. 19. lib. 2. dicens, ita esse
de mente omnium DD. in hac ma-
teria. Et ita expressim Corn. conf. 59.
lib. 4. nume. 1. ibi, [quod accedit vel
deperit, ascribitur cōmodo vel dam-
no emptoris:] & ita securē vt re-
ceptissimum sentit Cagnol. hic, nu.

179. ibi, [siue maior siue minor,] & num. 180. ibi, [siue plus aut minus cedat pro eodē pretio,] & apertius num. 188. vbi ex mente DD. cōcludit, venditorem tunc non teneri ad suppleendum, quod deest in re vēdita ad corpus, non ad mensuram, nec etiam di minuendum esse pretium emptori: vt contrariorum eadem sit disciplina, & ita Boer. decif. 50. num. 6. & Soci. conf. 32. num. 1. lib. 4. idq; ex Salic. & Alber. agnoscit Paris. d. confil. 64. nume. 32. Idq; iuuatur ratione seruandæ æqualitatis inter emptorem & venditorē iuxta doctrinam Text. notab. in l. 6. ff. de peric. & commod. rei vendi. Et ita hoc longè receptius videri potest: cui opinioni consonat iuris regula. l. secundum naturam.

Cōtrarium autem (vt vides) semper in fauorem emptoris concludit Couarru. vbi supra: quod etiam videtur sentire Capitiu. d. decif. 14. num. 3. Et pro his non parum vrget argumentum à diuersitate rationis, quæ quidem in proposito tota est pro emptore contra venditorem, qui magis scit, vel scire debet quantitatem rei, quam distrahit iuxta. l. quisquis, infra hoc tit. & regu. l. fin. ff. de vsucap. pro suo: quod argumentum aliquantulum agnoscit Corn. d. conf. 59. ad fi. & Paris. d. conf. 64. nume. 39. & nu. 50. Et ita apertè Paul. in l. si duorū, vers. in tex. ff. de actio. emp.

9 Dolenda profectò est tanta scrib. varietas in articulo frequentissimo, in quo ad minorē fraudem, minusq; detrimentum vtriusq; partis aduertendum semper est ad quantitatem pretij, vt inde cognoscatur, an emptor supplere debeat, quādo res maior apparet, vt ex Corn. Dec. & multis tradit Couarru. in dict. cap. num. 3. vers. hæc verò: & ita Afflic. dict. de

cif. 68. Id verò exemplificare, quando ex consuetudine loci certum esset pretium iugeris, vt tunc pro singulis suppleatur pretium. Temperabitur etiam eadem varietas ex coniecturis, & clausulis, de quibus per Anani. videndum confil. 98. & in eo proposito aliæ clausulæ attendi debent modò pro emptore, modò pro venditore, vt latius tradit Paris. dict. conf. 64. nume. 28. & nume. 34. lib. 1. Mihi verò in ea varietate & difficultate tutius videtur, vt si res notabiliter maior appareat, etiam si venditio non fuerit ad mensuram supplere debeat emptor pretium pro augmento: facilius autem minui ei pretium debeat, si minor rei quantitas appareat ob aliquā culpam, quæ tunc in venditore, non in emptore est. Et ita procedet quod inquit Paul. in l. 2. in fin. C. de peric. & commod. rei vendi. quæ nō bene referunt nouiores supra citati: ibi enim apertè vult Paul. quòd licet venditio fuerit ad corpus, debeat tamen emptor supplere pretium, si res maior reperitur, sicut minui pretium debet si minor quantitas rei appareat. Quæ opinio Pauli singularis est ad omnes præcedentes: licet enim Paul. velit. non magis fauēdum fore emptori, quàm venditori: & contrariorum eandem fore disciplinam in proposito, vt plures dixerūt, id tamē inquit ad diuersum effectū, vt scilicet nec augmentum nec diminutio in cōmodū, vel lucrum afferat emptori aut venditori, sed res debeat semper ad æqualitatem reduci: quod cōprobatur ex doctrina. l. 1. ff. si quis caution. vbi Paul. & las. notant assumendam semper esse interpretationē, quæ vtriusq; parti tutior & æqualior est. Et ita in proposito cordatè arguit Dec. dict. confil. 500. nume. 12. vers. & supradicta, &

R 5 nu.

C. de rescind. vend.

nu. sequen. ostendens, æqualius esse
utriq; parti, & minùs præiudiciale, vt
non maior, nec minor quantitas vē-
dita censeatur, quàm in cōtractu ex-
pressa fuerit. Cui Pauli Castr. opinio
ni adderem, vt si fortè minimum sit
rei augmentum, vel minima rei im-
minutio in venditione facta ad cor-
pus, non audiatur emptor vel vendi-
tor, quando res distracta magna est,
ex doctrina l. C. in l. res bona fide. ff.
de contrah. emp. & l. scio. ff. de in-
teg. restit. quas. ll. explicauimus supr.
in. i. cap. i. par.

10 In his adducuntur plures. ll. quasi
expressæ à DD. maxime Paris. Ruin.
Soc. Nep. Couarru. & alijs doctissi-
mis, quæ tamen diligenter conside-
ratæ fortasse non probant cūcluden-
ter vnam nec alterā opinionem. Pri-
mò enim text. in dict. l. Iulianus. §. si
Titius. ff. de actio. empt. non probat
quod multi notant, lucro emptoris
cedere, quicquid plus reperitur in
quāritate rei, quàm in vēditione ex-
pressum fuit. Ibi enim agitur de au-
gmento extrinseco, quod solet cede-
re commo emptoris, sicut & peri-
culum, & l. C. ibi ponit casum parti-
cularem cum distinctione, an vendi-
tor sciuerit, an ignorauerit. Itē DD.
in eo text. non sibi constant: quia in-
telligunt cum glos. emptionem ibi
fuisse ad mensuram: secundum quod
nullum augmentum deberet cede-
re commo emptoris, nec diminu-
tio eius damno, vt ipse resoluunt in
hac materia: ideoq; Fulgos. ibi & Co-
stallius neminem referens, & melius
Couarru. in d. loco, intelligunt in d.
§. fuisse venditionem ad corpus, nō
ad mensuram: ibi enim numerus iu-
gerum separatim expressus fuit. Vel
aliter ad eum text. dici potest quod
ait Fulgo. ad l. si in venditione. §. i. ff.
de peric. & cōm. rei vend. vt aliquan-

do vēditio dicatur ad corpus, tamen
venditor teneatur præstare modum
agri, quē expressit, & ita intelligit. d.
§. si Titius, fortasse distinguens an le-
uiter, an seriò ad conuentionem par-
tium expressa sit rei quātitas, vt alte-
ro casu præstari debeat, in altero non
argu. eorū quæ notantur in l. si quis
nec causam. ff. si cer. pera. Id verò co-
gnoscetur ex præfatis vel præambu-
lis conuentionis, iuxta reg. l. Titia. §.
idem respondit. ff. de verb. oblig.

11 Sic in eodem articulo citatur tex.
in l. qui fundum. 40. §. qui agrum. ff.
de contrah. empt. quasi ibi statuatur
emptorem supplere debere pretiū,
quando rei quantitas maior reperi-
tur, & ita eum distinctè notat Paul.
Castren. in dict. l. 2. in fine. C. de pe-
ri. & commo. rei vendi. Sed ille text.
magis in contrarium adduci posset,
tum quia loquitur, quando pretium
ad singula iugera exprimitur: tum
quia speciatim conuentum fuerat,
vt eius quod ad mensum fuisset, cer-
tum pretium solueretur. Nec facile
dabitur fortasse alius text. qui ita fa-
ueat emptori. Species autem & ra-
tio dubitandi illius text. fuisse vide-
tur, quod ibi expressa fuerat certa
quantitas iugerum, postea maior re-
perta fuit, dubitabaturque, an pa-
ctio certi pretij ad singula iugera ex-
tenderetur ad alia, quæ supra nume-
rum expressum reperiuntur: respon-
det text. quod sic. Dubitari autem
poterat argumen. l. si de certa. C. de
transact. l. emptor. §. Lucius. ff. de
pact.

12 Alius tex. vt expressus à multis ad-
ducitur in dictis locis in fauorē em-
ptoris, vt eius lucro cedat, si res ma-
ior reperiatur, quàm in conuentione
expressum fuerit: is text. in l. si duo-
rum. 43. ff. de actio. empt. in vers. nec
enim, & prima facie non aliud signi-
ficare

ficare videntur verba text. vt per Pauli. dict. conf. 64. nume. 38. Ead. Pauli est, non Vlpiani, vt constat ex libris emendatis: quod etiam periti ex stylo eorum facile dignoscunt. Casus ibi fuit de vidente & emente simul duos fundos: & inquit Iureconf. separatim de modo seu mensura cuiusque fundi pronunciatum fuisse: & contigisse, vt decem iugera in altero defuerint, in altero abundauerint: disputat I. C. an venditor excusetur in fundo minoris quantitatatis, cum in alio plus praestet, arguitque ad partes: tandem concludit rectius esse, vt lucrum cum damno pensetur. Inde colligunt aliqui ex supra citatis, regulariter lucro emptoris cedere, si res maior reperiatur, quasi ibi in diuersis rebus dubitatum fuerit, ex eo quod augmentum alterius ad emptorem pertineret: idque colligunt magis ex d. vers. [nec enim,] vbi id pro iuris regula adduci putant. Ego autem puto Iurisconsultum talem regulam non asserere, sed magis contrariam: si enim quod plus esset in re, cederet lucro emptoris, non satis fecisset venditor quod deerat in altera re, cum eo quod in altera abundabat. Disputatum autem fuit, an & ad quid teneatur venditor: sed concluditur, eum excusari ob compensationem. Nec obstant verba d. vers. quae ita habent: [nec enim id quod amplius in modo agri inuenitur, quod alioquin dictum est, ad compendium venditoris, sed emptoris pertinet: & tunc tenetur venditor, cum minor modus inuenitur.] Quae verba ex praecedentibus intelligo prolata in argumentum excusandi venditoris eo casu: vt I. C. ibi ad partes arguit: non autem, quod ea verba inducant regulam pro emptore: sensus autem sit, quod ibi instabat, emptor contra venditorem, ipse autem se ex

cusabat, eo quod in altero fundo plus inerat, idque non sibi retinebat, sed emptori cedere volebat: hic vero sensus magis congruit, attento vers. praecedenti, in quo assertur exceptio, vel ratio venditoris. Et sic ea omnia verba in exceptionem venditoris afferuntur.

31. Ex quo interpretandi modo explicari etiam poterunt alia verba eiusdem l. in praecedenti vers. ibi, [an non faciat dolo qui iure perpetuo vitur,] gl. ibi refert ea verba ad emptorem, an dolo faciat: Paul. & alij torquentur, & varie intelligunt: nec aliquid afferunt, quod congruat illis verbis, [iure perpetuo.] Ego vero contra glo. & plures accipio ea verba in venditore: sic enim incipit I. C. in d. vers. praecedenti. [Sed an exceptio doli venditori profutura sit,] tunc autem continuatur argumentum & dubitatio Iurisconsulti, quasi non inique faciat emptor iure perpetuo vitens, id est, doli exceptione, quae in iure, & ab eodem I. C. Paulo perpetua appellatur, vt in l. pure. §. fin. ff. de doli exceptis. Alij meliora afferant, si nostra damnauerint.

14. In eadem materia adducitur text. in d. l. si seruum. §. si modus. ff. de actio. emp. quem inter alios citat Paul. Castron. in d. l. 2. in fine. C. de peri. & commo. rei vend. tex. generaliter inquit, quod venditor tenebitur, si modus agri minor inueniatur: Paul. in dict. l. indistincte intelligit etiam si venditio fuerit ad corpus, non ad mensuram: atque etiam si unicum pretium expressum fuerit pro tota re, non ad singula iugera, & ita intelligit Fulgo. in d. §. non leui argumento, vt per eum ibi. Glo. autem in dict. §. & plures intelligunt, quod singulis iugerbis assignatum fuit certum pretium. Ego generaliter tex. intelligo, ne litera genera

lis

C. de rescind. vend.

lis. restringatur, ne etiā diuinatorius sensus applicetur: tum ex multorum autoritate & aequiori opinione, vt licet dubitetur, quando res maior reperitur, an id cedat lucro emptoris, non tamē dubitetur, quando minor reperitur: quia nulla culpa emptori, fraus autem venditori vero similis imputari potest, vt supra. nu. 8. ad finem, idq; suadet ex generali regula in eisdem terminis. l. 2. & in. l. ex empto. ff. de actio. emp. id sua detur in hoc contractu ex doctrina Iureconsultorū, vt interpretatio fiat pro emptore cōtra vēditorem. l. Labeo. 21. ff. de contrah. emp.

- 15 Omnes etiā in hac materia arguūt à iuribus quæ maximè in vltima voluntate dicunt, falsam demonstrationem non vitiare, ita Oldra. d. conf. & omnes post eum, quod videbis apud Soci. in. d. l. demonstratio, & apud omnes supra citatos. Sed ea argumentatio tot rātorumq; patrum nec apta nec efficax videtur: nam in hac materia actus semper valet, & effectum habet: ideoq; nō est necessarium argumentari ex. d. regula ad actum sustinendū. Item. d. l. demonstratio, & iura similia non dicunt, q; si plus seu maior quāritas reperiat q; testator dixerit, totum cedat lucro legatarij: & secundū hanc considerationē patet, DD. in proposito non bene adducere text. in. l. si seruus. §. qui quinq; ff. de leg. 1. & tex. in. l. qui dam testamēto. ff. eodem, quem adducit Oldrad. & alij supra citati & Alex. conf. 8. lib. 4. sed is tex. loquitur in diuersis terminis, nempe vt designatione loci, vnde legatum soluatur, non reddat illud conditionale, vt notant Bart. & alij inibi. l. in. l. quæ dotis. nu. 41. ff. solu. matri. Iacobin. commendans, in. l. si fidei commissum. §. tractatum, num. 7. in fine. ff. de iudic.

Nec inter doctos negari debet, q; prædicta iura in multis, procedunt specialiter in relictis & vltimis voluntatibus, in quibus testantis tantum voluntas: nō legatarij attenditur, in cōtractibus autem reciprocis duorum voluntas spectatur, & tenor conventionis, iuxta tex. in. l. in conventionibus. §. 2. ff. de verb. obliga. & ita non omnino improbari debet quod dixit Imola in. d. c. per tuas, ad finem, de dona. quem sequuntur Dec. & Cur. d. conf. Alij autem dicunt differentiam Imol. communiter reprobare, ipsi tamen interrogati circa dicta iura vltimarum voluntatū, non possent negare quod dixi, multa illic haberi, quæ ad contractus trahi nequeunt: vt etiam mediocriter prouentia agnoscent.

- 16 In eadem materia adducitur text. in. l. qui fundū. 45. ff. de cuius. cui maxime innititur Paris. d. conf. 64. lib. 1. nu. 42. vt lucro emptoris cedat quādo res maior apparet, quā in contractu dictum fuerit: & ita ibi notat Fulgos. sed glo. ibi satis respondet, nō male interpretando text. & cum ea Curt. d. conf. Verè enim in. d. l. satis colligitur, q; emptor non tantū emit certa iugera, sed etiam totum, quod intra fines continebatur, nec aliter fortasse empturus fuisset: vnde si ex finibus emptis aliquid euincatur, iustissimū fuit actionem emptori præstare, ex reg. d. l. 2. ff. de acti. empt. & ex traditione Fulgo. in. l. si in venditione. §. 1. ff. de peric. & commo. rei vend. Quod equidem diuersum est à præcedente tractatione, maximè secundū ea quæ mox dicemus num. 18.

- 17 Omnes etiā in ea materia adducit text. in. d. c. per tuas. de dona. vbi non solum in contractu merè oneroso, sed etiā in donatione remuneratoria

toria suppleri iubetur, quod de erat numero expressio. Ex DD. autem supra citatis aliqui accipiunt illum text. quasi loquatur in cōcessione ad corpus: alij ad mensuram, & ita variè eū flectunt ad præcedentia. Sed litera euidenter indicat, donationem præcessisse quatuor modiorum, & ex ea quæsitum fuisse ius donatario, secundum regulam. l. fin. C. de vsucap. pro don. l. perfecta. C. de dona. quæ sub mo. Vnde nimirum si postea deficiente parte illius numeri vel mensuræ debeat suppleri iuxta modum donationis, per dicta iura, & præcisa verba. l. si quis argentum. §. fin. de dona. vt bene sentit Imol. in dict. cap. per tuas, nume. 9. & ita text. ille separandus est ab alijs in hoc proposito adductis.

* Non omitto, q. circa text. in. d. c. solet dubitari, quomodo ibi valuerit donatio rei ecclesiasticæ, & communiter ibi & alibi resoluitur, valuisse ob causam remuneratiōis. Vnde colligunt scriben. in varijs locis, posse ordinarios ex tali causa donare & distrahere, quod maximam fraudibus viam aperiret ad dissipanda bona ecclesiastica: ideoque melius ibi sentit Imol. nume. 4. expendens verba text. quatenus habet, eam donationē factam de mandato Papæ: & ita retorquetur contra cōmunem allegationem, vt plenius deduxi in commentar. l. 1. in. 3. part. char. 120. vers. nec obstat. C. de bon. mater. Nā in summo Pontifice quoad ecclesiastica, vel in rege quoad secularia non attenditur communis solennitas, vel regula prohibitoria, vt notat Paris. post alios in. c. ad audientiam, de præscript. & Capitius decis. 16.

18 Tandem in hac viliissima materia aduertendum puto, differentiam constituendā videri inter obligatio-

nem supplēdi pretij ex parte emptoris, quando res maior apparet, quam dictum fuerit in contractibus, & inter ius retinendi augmentum quod intra expressos fines reperitur: vt sic dici possit, quod abundat, etiam venditum censeretur, sed pretium supplendū fore: quod colligi potest ex Paul. Castr. in. d. l. 2. in fine. C. de peri. & commo. rei vend. Alij enim id non ita exprimunt, licet plures de pretio supplendo tractent. Nec dicas modicum esse talē effectum: cum emptor necessariō obtinere debeat totum, quod in re emptā abundat: nec venditor soluto ei pretio, possit illud sibi retinere. Quod in iure, & inter homines, cum voluntatem, & necessitatē respiciat, magni momenti censetur, iuxta reg. l. nec emere. C. de iur. delib. & l. si. cum glo. ff. de vsu & habit. cum etiam interesse censetur non semel, carius emere. l. si cui fūdus. ff. de leg. 2. Id autē existimo voluntati emptoris relinquendum, cum venditoris culpa sit, exprimere minorem quantitatem rei, quam distrahit, vt supra dictum extat. Nec emptor cogi debet plus emere, quam conuentum fuerit: minùs etiam cogi debet intra limites & fines sibi demonstratos vicinum habere ipsū venditorē vel alium, cum nō aliter emisset, nisi putaret se possessurum totum illud intra confinia declarata in venditione, argu. text. in. l. quod sæpe. §. si. ff. de contr. emp. tex. notab. in. l. cū eiusdem. 34. vers. [non nisi omnes,] ff. de ædile dic. Præferendus etiam est qui maiore rei partē habet, per text. & Bal. in. l. sancimus. §. ne autem. C. de dona. cum ijs quæ eleganter videbis in prædictis commentarijs. l. 1. in. 3. part. char. 142. colum. 4. C. de bon. mater.

19 Sæpe diximus in discursu huius. l. cum

C. de rescind. vend.

cum Cin. Bal. Pau. Cremen. Cagnol. & alijs hic & glo. & DD. in. c. cum dilecti, de empt. & vend. decisionē huius. l. procedere, quādo lāsio tantum est in pretio: si enim venditor vel emptor in dolo fuerit, datur alteri eorū actio vel exceptio ad emendandum dolum, non spectata hac quantitate lāsionis. Distinguitur autē inter dolum dantem causam cōtractui, & dolum incidentem in cōtractui: & in prima doli specie distinguitur inter contractus bonæ fidei, & contractus stricti iuris: quæ omnia longam postulabant tractationem, de qua non pauca scripta habemus, sed iam propterandum magis est. Debent igitur contrahentes aduertere, an possint dolum probare, qui indicij & coniecturis probatur. l. dolum. C. de dol. Exemplum verò vel species doli ad rescindendum contractum vel suppleendum iustum pretium colligitur ex notab. traditione Pau. in. d. l. item si pretio. §. fin. ff. loca. de qua supra in 4. cap. 2. par. nume. 29. fol. 112. de rustico afferētē librum homini docto, vel gemmam perito artifice, quorū si dei crediderit.

20 In quo exēplo ex traditione Pau. in dict. loco, nō videtur tutum, quod tradit docti. si. & digni. si. Cardinal. Caietanus in summula, verbo, emptio. 2. dicens, tunc emptorem scientem valorem gemmæ securum fieri, si protestetur rustico, se velle cū bona conscientia emere: quasi tunc culpa sit rustici ad moniti non inquirētis rei valorem, subdens quòd emptor non tenetur rustico veritatem explicare, quam ipse ab alijs scire potest. de quo non immeritò dubitauit Cagnol. hic. num. 21. Ego autem (saluo iudicio sacræ Theologicæ facultatis) reiiciēdam puto eam opin. Caieta. cum & in foro exteriori talis

deceptio reprobetur secūdum Paul. in dict. loco: minùs ergo probari debet in foro conscientie. Nec enim christianus candor admittit, sub illo verborum aucupio simplicem rusticum fallere, qui ex illis verbis cōscientiam prætendentibus magis decipi potest. argu. l. ea quæ commendādi. 43. in fine. ff. de contrah. empt. & l. 1. vers. 1. in fine. ff. de edil. edic. ibi, [palam & rectē pronunciando,] nec rei veritas ex illa verborū cautelam immutatur. l. sicut. C. ad. l. Cornel. de fals. facit. l. 1. C. si min. ab hæred. se abstin. quoad forum enim interius minùs valere debet color vel fucus.

21 Aliud exemplum doli ad succurrēdum emptori colligitur ex tex. in. l. si vina. 1. 5. versic. planē. ff. de peric. & commo. rei ibi, [cū intelligeret venditor non duraturam bonitatem eorum vsq; in eum diem, quo tolli deberent, nec admonuit emptorem, tenebitur ei quanti eius interesset admonitum fuisse.] Glos. ibi intelligit, venditorem asseuerasse bonitatem rei duraturam & teneri de falsa asseritione: cum glos. transeunt Alberic. & Fulgo. ibi. Sed litera euidenter indicat teneri venditorem, si falsò asseuerauit: nec minùs teneri, si sciēs rei bonitatem nō duraturam, id tacuit, & ita veriùs sentit Salic. ibi. & aperte id notat Bald. ibidem: quod iuuatur ex tex. in. l. quæro. ff. de actio. empt. ibi, [nec certiorauit emptorem,] id enim dolus appellatur, in. l. Iulianus. §. idē Iulianus. ff. de actio. empt. & ad hoc illum tex. in. l. si vina, notat Roman. sing. 282. & Hippol. de fideius. nu. 88. sed priùs eundem text. dicit notab. Bal. in. l. 2. C. de peric. & commo. rei vend.

22 Ex illis iuribus colligebāt antiqui & Barto. in dict. l. quæro, q. si aliquis de consilio regis vel ciuitatis scit, pro pediem

pediem taxandum fore pretium fru-
mēti vel vini, & scienter id carius vē-
dat tenebitur restituere vel minue-
re pretium, iuxta id quod postea pu-
blicatur, & ita Bal. in. d. l. 2. C. de peri.
& commo. rei vend. Paul. in. 1. §. fin.
de actio. emp. Roma. & Hippol. pro-
ximè citati: idem Hippol. in. l. statu
liber, nume. 17. ff. de quæstio. Barto.
& Paul. in. l. contra legem. ff. de legi.
Afflic. decis. 399. nume. 9. Couarru.
in regu. peccatum. 2. part. §. 4. fol. 37.
Quare in re non ineptè Hippol. hoc
intelligit, quādo publicanda est con-
stitutio intra breue spacium: tunc e-
nim versatur fraus, non ita in consti-
tutione longius differenda, quia tūc
poterit emptor interim distrahere,
& sibi cauere. Similiter quod inquit
Paul. Roman. & alij de magnate, vel
alio de consilio regis, vel reipu. intel-
ligas id dictum gratia exempli, & fre-
quentioris euentus. Sed à paritate ra-
tionis idem dicendum videtur in a-
lio cui id reuelatum fuerit quod ge-
neraliter tradit Bal. in. d. l. 2. C. de pe-
ric. & commo. rei vēd. & cum eo Af-
flic. d. loco.

- 23 Sed Fulgos. (quem alij non refe-
runt) in. d. l. quæro, contra Bar. & om-
nes contendit, præcedentem tradi-
tionem iure non subsistere, nec in
praxi seruari, dicens quod asturia &
diligentia cōtrahentis debet ei pro-
desse, arguit etiam ex illo vulgari, li-
cere cōtrahentibus in pretio se deci-
pere, nec malè responderet ad iura qui-
bus DD. fundatur: loquuntur enim
de intrinsicis, vel partibus rei vendi-
tæ, non de extrinsicis & accidentali-
bus. Sed adhuc nō videtur receden-
dum à recepta opinione, quæ specia-
liter à DD. traditur in constitutione
publicanda, in qua particularis ratio
viget, ne quis ex lege omnibus vtili-
cum alterius iactura iniquè locuple-

tetur: & ita DD. specialiter arguunt
ex dict. l. contra, & l. fraus. ff. de legi.
quod magis procedit in consiliario
vel officiali ita callidè in rem suā pu-
blica consilia vertente, & multò ma-
gis ea calliditas damnanda erit ad fo-
rum conscientia, ex traditis à D. So-
ro de Iusti. & iur. lib. 6. quæst. 3. artic.
2. facit ad hæc, quod refert Valer. Ma-
lib. 8. cap. 2. in princi. sed vide Bald. li-
mitantem in cap. constitutus, num.
12. de rescrip.

- 24 Ex quibus inferitur ad quæstionē
mercatoris carius vendentis tempo-
re inopia talium rerum, scientis pro-
pe diem venturas naues afferentes
abundantiam, vel e contrariò si mer-
cator sciens non esse venturas mer-
ces, quæ solēt ad locum afferri, emat
omnes quæ in loco sūt, iuxta pretiū
tunc commune, & postea vendat ca-
rius. In his enim & similibus alia in
spectio est quoad strictū forum con-
scientia, & summæ bonitatis & cha-
ritatis, & tunc non censetur sincerè
facere, qui eo compendio vitur hone-
stum post ponendo, quod colligi-
tur ex Cicerone. lib. 3. offic. Diuerſa
in spectio est quoad exteriora iudi-
cia & tribunalia: ea enim diligentia
negociatiua nō deceptiua est, ex no-
tab. doctrina Bal. hic col. 1. in. 3. op-
pos. & ita iudicatum tradit Fulgo. in.
d. l. quæro, & ita elegāter deducit A-
lexan. ab Alex. lib. 6. de genial. dieb.
cap. 1. Quod etiam aliquāliter admit-
tit alea vel fors mercaturæ argu. l. si
ea lege. C. de vsur.

- 25 Ad præcedētia de dolosa dissimu-
latione, vel simulata assertione, est
egregium responsum Alexan. cons.
242. lib. 6. quod ipse putat indubita-
bile: plures autem contra Alex. for-
tasse respondebunt: casus ibi erat,
q̄ gestor vel procurator episcopi lo-
cauit redditus & iura episcopatus: &
con-

C. de rescind. vend.

conductoribus ostendit librum debitorum & iurium, concludit Alex. nullum recursum dari conductoribus, etiam si magnam diminutionē reperiant, si procurator non asseruit omnia contenta in libro esse vera & * exigibilia. Sed ex præcedētibus contrarium videtur tutius: satis enim asserere videtur, quilibet ostendit, secundum notata per glo. Bar. Paul. Ias. in l. 1. §. editiones. ff. de eden. Innocen. in cap. cum venerabilis, de excep. & ibi Feli. num. 23. notanter Hispan. Xuar. alleg. 27. col. 2.

26 Ad multa superius tradita in discurſu horum commentariorum, & in materia huius. l. memorandum est, quod emptor non dicitur malæ fidei possessor, etiam si venditor laxus maneat ultra dimidium iusti pretij, si dolus ex parte emptoris non interuenit, quod satis colligitur ex decisione huius. l. personali actio ex humanitate tantum succurrentis. Colligitur etiam ex. l. dolus, infra eod. & notabiliter ex Bal. hic col. 1. in. 3. oppos. idemq; voluit scribere in varijs locis ut sepius ex supra deductisprehenditur: & in terminis notat elegā

ter Panor. in cap. pertuas, col. 2. nu. 8. de dona. & eo non relato probat egregiè Couarru. lib. 1. resolu. cap. 3. nume. 5. vers. imò ut vltimatim, colligiturq; ex sæpe citatis verbis l. C. in l. in causa. §. idem Pomponius. ff. de mino. l. item si pretio. §. fin. ff. loca. Quoad forum interius seu conscientia à dominis Theologis multa traduntur, quæ apud eos videri & ab eis audiri possunt. Luculenter etiam tradit D. Nauarrus in cap. nouit. 6. notab. ad fin. Hoc verò conducit maxime ad. q. fructuum, de qua supra in 4. cap. 2. part.

27 Nec omitto vnum quod memorandum fuerat in. q. de qua supra in 4. cap. 1. par. nume. 1. de emente rem minus dimidia iusti pretij, eamq; statim locante venditori, vel ei in emphiteusim concedente: aliquando enim poterit talis contractus usurarius & nullus esse, ut tradit D. Azpilcueta Nauarrus in suo excellentissimo Manuali confessorum, pag. 280. nume. 230. secundum nouiorem editionem Salmantinam. Adde etiam in simili ad eā. q. quod tradit Cagno. in. l. 2. nu. 167. C. de pactis inter emp.

TER-

TERTIA PARS

L. C. DE RESCIN.

VENDITIONE.

CAPVT. III.

S V M M A R I A.

- 1 *H*aminatur plenissime traditio glo. hic, an res tantum, an etiam pretium in obligatione sit: in quo referuntur uariae opiniones, & emendantur multa à DD. in causâ tradita usq; ad nu. 5.
- 6 Traditur in eadē. q. singularis opinio Fulgos. quæ nouē & urgeter comprobatur.
- 7 Ostenditur contra omnes, grandem contentionem scriben. nullius esse momenti, & nu. 8.
- 9 Probatur non esse ineptum agendi modum in hac materia, simpliciter rem petere, non alternatiuē cōtra quam plures, & nu. 11.
- 12 Probatur cum Bart. tutius & melius esse, in hac materia alternatiuē agere, & explicatur illud uulgare, quod sententia debet esse conformis libello.
- 13 Traditur non uulgaris opinio, ut sustineatur libellus, in quo uenditor uel emptor lesus petat se in integrum restitui.
- 14 Explicatur in eodem themate particula quædam l. i. infra si maior fac.
- 15 Agitur plenissime de intellectu. c. cum dilecti, de emp. & uend. & probatur cōtra innumeros in casu illius tex. non fuisse libellum ineptum, nec eo nomine resultasse nullitatem iudicij uel sententiæ, & reprobantur multa à DD. tradita, usq; ad num. 22.
- 23 Agitur de traditione, ad quam sepe citatur glo. in princip. Instit. de oblig. de nullitate ex libello in pto.
- 24 Tractatur utilis. q. ad praxim huius. l. & de intellectu. l. habebat. ff. de instit. o. cum alijs usque in finem.

S T E R.

TERTIA PARS

L.2 .C. DE RESCIN.

VENDITIONE.

CAPVT. III.

N. q. de re perēpta penes emptorem (quam examinaui-
mus supra in. 1. c. 2. par. nu. 36.) dixit
glo. in materia hu-
ius. l. venditore l. so manente, solam
rem distractam esse in obligatione,
supplementum verò pretij in facul-
tate soluendi: in quo mirè variant
vtriusq; iuris interpretes, diuisamq;
tradūt scholam Canonist. & Legist.
Plurimi enim opinionem Accursi se-
quūtur, vt sola res in obligatione di-
catur: alij cōtra, tam pretium, quàm
rem esse in obligatione asserūt. Nec
deest longè diuersa opinio Fulgos.
hic nu. 9. nō relati, qui magis conten-
dit, solum pretium esse in obligatio-
ne, restitutionem rei in facultate: pu-
tantq; omnes ex ea differentia & in-
spectione grandes effectus resultare:
cum glo. est Bal. hic num. 14. q. 11. &
nu. 19. q. 15. & Salic. q. 14. num. 18. &
nu. 22. dicens opinionem glo. cōmu-
nem esse, & Paul. nu. 16. & Moli. ean-
dem communem dicens in consue.
Parisi. §. 22. nu. 42. & Couarru. lib. 2. re-
solu. cap. 4. col. pen. Anto. Gome. de
contrac. cap. 2. fol. 11. colū. 3. & cum
glo. est Goza. conf. 44. nu. 10. & Ca-
gno. hic nu. 116. & alij, quos ipsi refe-
runt. Contrarium cum Ioan. Andr.
tenet Panor. in cap. cū dilecti, ad
fin. de empt. & vend. dicens, ita com-

muniter tenere Canonistas, vt in
hac materia tam pretium, quàm res
in obligatione esse dicat: & ita Cre-
men. singu. 84. & latè Bero. in. d. c. cū
dilecti, nume. 75. & 79. & Ripa in. l.
quod te, nume. 11. ff. si cert. pera. Va-
cillar autem Pantal. hic, nume. 191.
& Imol. in cap. cū causa, nume. 25.
de emp. & vend.

In ea varietate solet allegari Bart.
pro opinione Canonistarū cōtra gl.
hic, & ita eum citant Molin. & Co-
uarru. vbi supra, Cremen. & Cagno.
hic, & alij alibi. Ego autem verissi-
mum puto Bar. tenuisse opinionem
glo. vt colligitur ex ipso nume. 23.
neque contra dicit, cū postea nu-
me. 16. in forma libelli consulit, vt
formeretur alternatiuè. Id enim in-
quit ad tollendam dubitationem,
& quia ea alternatiua petitio proce-
dit ex electione, quæ conuento com-
petit, iuxta decis. huius. l. & sic autho-
ritas Bar. cum glo. est.

Glo. autem pro sua opin. adducit
tex. in. l. si res. §. 1. ff. de iur. dot. vbi in
versu. Marcellus, habetur, q. si in æsti-
matione serui dotalis mulier læsa fue-
rit, mortuo seruo nō tenebitur vir ad
iustā æstimationem, sed tantum ad
pretium, quo seruus æstimatus fuit.
Tunc autē inductio illius tex. colligi
debet ex eo, q. æstimatio in dotali-
bus facit emptionem. l. plerunq; &
l. quories. ff. de iur. dot. & sic in ven-
ditio-

ditione iā videtur text. ille probare, re perempta penes emptorem, nihil deberi veditori, nisi pretium conuētū, & eo soluto cessare obligationē: quasi nō iusta aestimatio, sed res ipsa in obligatione fuerit. Quæ inductio confirmatur, quia si vtrumq; esset in obligatiōe, re perempta videretur manere obligatio iusti pretij, vt regulariter in iure habetur in alternatiuis, l. Stichum. 95. in princ. & in. §. 1. ff. de solu. Huic argumento non satisfacit Panor. nec Berous in. d. c. cū dilecti. Alberi. hic, nu. 11. respōdet, in. d. l. si res, esse speciale ius in re dotali, eō q; si res aestimata non fuisset, periret vxori cuius erat: quæ tamen responsio parū valet, cū aliud non afferat, nisi fingere casum, quo ibi cessaret venditio, scilicet deficiente aestimatione, sicut etiam in proposito absq; pretio non esset venditio, & res periret domini periculo. Sed. d. l. non videtur rectē adduci ad decis. huius. l. cū ibi non spectetur lesio vltra dimidiā, & inter coniuges exactissima æquitas consideretur, vt deduxi in. 1. cap. 1. par. per tex. & glo. in Authē. de æquili. dot. & Alberi. in. l. si circūscripta. C. solu. matr. Item ad arg. d. l. colligitur respōsio ex Pau. hic, nu. 16. Fulgos. nu. 10. Cremen. nu. 196. vers. tu autē, & Couarru. vbi supra, & alijs bene sentientibus, ad casum rei peremptę parum referre, an vtrūq; sit in obligatione nec ne, quando pretiū debetur respectu rei. vt in. l. electio, 26. §. si is quem. ff. de noxal.

3 Pro opinione glo. solet etiā citari tex. in. l. miles §. decem. ff. de re iudi. cui non satisfacit Panor. in. d. c. cū dilecti, num. 9. Berous autem nu. 59. vers. pro opinione, comminiscitur rationem quandam differentię inter actionē huius. l. & noxalem, de qua in illo tex. Sed melius respondebitur

q; in casu huius, l. nō reperitur decisā hæc dubitatio: in casu autē actionis noxalis apertē iuris conditoris id expresserunt. Ratio autem fortasse fuit, quia damnū passus nō poterat aliud petere, nisi quod sua intererat, nempe damni aestimationem, cū actio ex iure agentis metiatur. l. 1. §. 1. ff. si pars hære. peta. Iustē autem. l. succurrit cōuentis actione noxali, ne seruorum malicia vltra eorum valorem dominis dānosa esset. §. 1. Instit. de noxal. Non potuit igitur serui de ditio in obligatione principaliter cōsiderari: sed infra ostēdetur argumentū de actione noxali non seruire ad opinionem glo. magisq; vrgere pro singulari opin. Fulgos.

4 Pro opinione autem (quæ Canonistarum appellatur) q; res & pretiū æqualiter sint in obligatione, ponderatur tex. in. d. cap. cū dilecti, quasi ibi iudicium & sententia corruerit, eō q; alternatiuē actum, & iudicariū non fuerit, adduntq; plures Papam id declarare voluisse ad tollendam dubitationē glo. & DD. Inferius vero ostendemus longē diuersum esse sensum illius tex. Arguunt etiam ex c. cū causa, eod. tit. vbi in hac materia ponitur sententia alternatiua: vnde colligūt presumptionem, q; ita actū fuerit. Quæ argumentatio parū valet, quia nō constat an eodem modo actū fuerit: & licet ita actum fuisset, non sequitur id pro forma requiri, nec in libello, nec in sentētia Nec valer alia inductio aliquorum atq; uentium, q; nō procederet petitio nec sentētia alternatiua, si vnum tantum esset in obligatione. Id enim falsum est in iure, vt probatur ex Bar. hic, num. 16. tradit Anto. Burg. in. d. ca. cū dilecti, ad fi. & probat ex. §. 1. Instit. de offic. iud. & ex. d. §. de cē. l. miles. ff. de re iud. quæ iura ostēdunt, posse

S 2 alter-

alternatiuè iudicari etiam in casu, in quo vnum tantum est in obligatione, alterum in facultate soluendi, & ita consultit legislator: quod æquè ad libellum applicatur. Nec enim in agere vel iudicare culpari potest talis alternatiua, in qua exprimitur id, quod de iure committitur electioni conuenienti, cui alternatiua ipsa nullum in commodum affert.

- 5 Miror etià August. Bero. in. d. c. cū dilecti, nu. 76. nimis anxium se ostendere ad conciliandum tex. in. d. §. 1. Instit. de offi. iud. cum. §. decem. l. miles. ff. de re iudi. quasi ex diametro aduersaretur, variatq; affert conciliationes, sed inapi labore: cum iura illa simillimam decisionē habeant. Nec enim I. C. (in. d. §. decem) negat sententiā posse tunc ferri alternatiuè, vt reus, estimationem præstet vel seruū: imò id permittit aperte in princ. ibi, [decem, aut noxæ de dere condēnatus,] nec contradicit in versat iudicium. Ibi enim tantum inquit, nō posse iudicē facere, q; iudicium solius noxæ deditiois nullum sit, id est, nō posse iudicem facere, ne reus tunc electionem habeat soluēdi estimationem, vel noxam dandi. Quod parum obscurum non videtur percepisse doctissimus Ripa ibi, nu. 3. Ex quibus arbitror, in actione noxali procedere petitionem alternatiuam, cum in sententia id iure decisum sit in. d. §. 1. Instit. de offi. iud. In libello enim eadē ratio est ex supra deductis: quicquid contra sonēt verba Pau. & aliorum. d. §. decem, & Cin. hic. q. 13. & deterius Bero. in. d. c. cū dilecti. nu. 79. in f. nec iuris regulæ ferunt, vt iudiciū tortuat ex libello alternatiuo ad separatam: in quibus notum est, vtile per inutile nō viciari, Bar. Alex. & alij in l. 1. §. sed si mihi. ff. de verb. obligat. & ibi circa libellum tradit Ias.

nume. 14.

- 6 Dixi superius, solum Fulgos. contra omnes tentasse, q; laeso veditore non res, sed pretium principaliter dicatur in obligatiōe: quod ipse aliquater colorat. Sed pro eo considero, q; veditor principaliter intēdebat pretiū consequi ab emptore: vnde actio principaliter ad pretium cēsenda videtur, secundum ea, quæ notauimus supra in. 2. par. rub. c. 2. nu. 24. Quod iuuatur ex causa ipsius actionis, quæ procedit ex læsione in pretio: & sic pretium principaliter respicere videtur, argumento doctrinæ, quæ colligit ex I. C. in. l. qui id quod. ff. de dona. Pro Fulgos. etiā potest subtiliter induci tex. in. d. §. decem. l. miles. ff. de re iud. vbi in obligatione principaliter esse dicitur id, quod pertinet ad refarciendum damnum agentis. Sic in proposito similior est satisfactio in pretio, quàm in restitutiōe rei, cū & læsio in pretio fuit. Vnde videtur pro Fulgos. dicendum, q; supplementū pretij in his terminis magis sit in obligatione, quàm ipsa res.
- 7 Retulimus, & melius fortasse q; alibi explicauimus aliorū opiniones & fundamenta in hoc articulo. Mea verò sententiā tota ea. DD. altercatio minimi, vel nullius momenti est: cum Bald. hic, nu. 14. & reliqui omnes, maxime Panor. in. d. cap. cū dilecti, putent ex resolutione eiusdem cōventionis grandes effectus resultare. Quod cōtra eos omnes ostendo: nā ea inspectio principaliter applicabat ad. q. gl. de re vedita perempta apud emptorem, in qua etiam sequentes opinionem glo. agnoscunt. liberari emptorem, si res apud eum sine eius culpa perierit: siue res ipsa tantum, siue res & pretiū in obligatione dicat, vt supra in. 1. cap. 2. par. nu. 36. cum sequen. vbi id probaui receptius apud scriben.

scriben. & apud Hispanos decisum l. parti. Alius posse considerari effectus in eadem altercatione, nempe quoad formam sententiæ, in qua etiã satis probatur ex proximè dictis nihil referre an vnũ, an vtrumq; sit in obligatione, ex tex. in d. §. 1. insti. de offic. iudi. & d. §. decem. l. si miles. ff. de re iud. Quibus iuribus probatur, posse sententiam proferri alternatiuè ad rem vel ad pretium, etiam si alterum tantũ sit in obligatione. Alius effectus versari posset quoad formã libelli seu modum agendi, in quo etiã euidenter ostenditur, nullum discrimen, nullumq; effectum consistere in tota ea altercatione: idq; colligitur ex supradictis.

- 8 Nũc verò id magis probabo, quia siue vna, siue altera opinio teneatur, nihil impedit libellum & iudicium procedere, vt tandem videtur agnoscere Bal. (malè sibi constans) nume. 19. & notabiliter Anto. Burg. in d. c. cum dilecti, ad finem. Si enim teneatur opinio gl. quòd sola res sit in obligatione, pretium autem in facultate soluendi, adhuc sustinebitur libellus alternatiuus in hac materia, vt rectissime sentit & consulit Barto. hic, qui probauit opinionem gl. & tamen consulit, vt libellus seu petitio cõcludat alternatiuè. Obiter autem hinc aduertat, Bart. loqui consulendo, nõ quasi id necessarium vel de forma sit: quod memoro, quia ferè omnes malè accepisse videntur verba Bart. vt paulo inferius deducã. Quòd autem, retenta opinione gl. procedat libellus alternatiuus, efficaciter probatur ex d. cap. cum causa arguendo de sententia ad libellum: nihil enim impedit petere, quod secundum ius potest iudicari: nec tunc improbari potest desiderium agentis ex doctrina. l. desiderium. C. de positi. à contrario

sensu: agnoscenda tamen est aliqua lis differentia inter libellum & sententiam, vt infra. Probatur eadem opinio excepta theórica, vt libellus, & iudiciũ sustineatur ex parte apta, licet alia impertinens adiecta fuerit, vt supra diximus cum Ias. in l. 1. §. sed si mihi, nu. 14. ff. de verb. obli. de quo sunt iura & DD. vt per Alexan. conf. 105. in fi. lib. 3. Probatur magis, quia tunc alternatiua non affert in certitudinem, cum eius electio cõuenito detur: imò non est, quid tunc impulari debeat actori, cum talis alternatiua, quodammodò necessaria sit ob eandem electionem, quam lex aduersario tribuit. De iure enim alternatiua petitio admittitur, quando eius certitudo pender à facto, seu voluntate conuenti. l. 1. §. quia autem, & ibi Bart. & Rip. ff. quor. lega. text. & scriben. in l. vbi autem. 75. §. qui il lud. ff. de verb. oblig. Alex. conf. 182. colum. 1. lib. 2. & in proposito Anto. Burg. in cap. cum causa, col. 1. nu. 3. Aufser. in q. capel. 469. conducunt quæ refert Hispa. Gome. de contrac. cap. 11. nume. 40.

9 Similiter retenta opinione (quæ Canonistarum appellatur) vtrumq; esse in obligatione, rectius contra quã plures dicitur, procedere libellum, & iudiciũ, in quo agens simpliciter rē perat, vt rectissime, & cum iudicio resoluit Bal. hic nu. 19. quod nõ tam bene senserat nu. 14. Quod maxime suadet ex ratione, quã sentit Bal. d. nu. 19. quia scilicet is agendi modus nihil conuenito adimit. cui electio salua manet. Satis verò est, aptè factum narrare, ex quo ius elicitur, cuius veritas ex verbis agentium nõ mutatur. l. sicut. C. ad l. Corn. de fal. Nec enim ad actorem spectat forma sententiæ, cum in iudicio, iudex & agens diuersæ personæ sint. Et itare-

S 3 soluen-

C. de rescinden. vend.

Soluendū omnino est, in hac materia procedere libellū præcisum, vel alternatiuū, & vtroq; modo iudiciū sustineri, vt bene sentit Bar. nu. 16. & colligitur ex Bal. d. nu. 19. ex Salic. q. 19. Et vtroq; modo agi posse, tanq̃ receptū tradit Gozad. conf. 44. nu. 11. idēq; probare videtur Cagn. hic. nu. 116. Chassad. de empt. & vēd. decis. 1. ad fin. sentit Ripa. in l. edita, nu. 17 C. de edē. & Anto. Gome. de cōtrac. cap. 2. fol. 11. col. 3. eaq; opinio verior, & receptior cōfenda est, & iuuatur ex reg. l. 1. C. de form. subla. vt sci licet rei veritas, nō formula attendatur: facit. l. fin. §. fin. ff. quod met. cau. & quæ de sustinendo libello. & iudicio tradunt Alex. & Ias. in l. sed & si possessori. §. item si iurauero. ff. de iur. reiur.

- 10 Ex qua veriori, & receptiori resolutione cauebis ab AEmil. Ferreto in d. l. vbi autem. §. qui illud. nu. 4. ff. de verb. oblig. vbi incautē scripsit, omnes. DD. in hac materia necessariō requirere, vt libellus alternatiuē concipiatur, cū ex supra dictis constet, id de consilio, non pro forma tradi. Vnde cauebis à simili errore Rober. Maran. in specu. iudi. 6. par. num. 81. vbi etiam incautē dixit, contruere libellum & iudiciū in hac materia, si præcisē, nō alternatiuē agatur, idq; putauit ab omnibus receptum. Inde etiam inferes contra Anto. Burg. in. d. c. cū causa, nu. 4. ad fin. ibi, [casus insolitus,] vbi præsupponit in hac materia regulariter non procedere libellum, nisi alternatiuē cōcipiatur. Inferitur similiter cauendum esse à Cin. hic. q. 13. dū strictē putauit, non procedere in hac materia libellū alternatiuū, sed tātum præcisum: in quo aliter sentit idem Cin. in l. maioribus, quem ibi sequitur Fulgos. C. commu. vtri. iud. Sed magis cauebis

à Panor. in. d. cap. cū dilecti, ad fin. & à Bero. ibi dum asserbant, pro forma requiri hunc libellum alternatiuum: nec ea opinio debet communis appellari, quicq; ibi dicat Burg. nume. 12. qui tamen ad intellectum text. ibi melius sentit, vt infra. Et ita cauebis à Pantal. Cremon. hic, num. 199. Inde etiam cauebis similiter ab Aymo Craue. cōf. 151. colum. 1. qui etiam, quod de consilio tradūt Bart. & alij, pro forma accipiebat. Hinc etiam cauebis ab alijs in hac materia dicentibus, quod si latus agat præcisē incidet in penam plus petentis: in qua opinione erat Hosti. in summa de emptio. & vendit. nume. 7. & alij quos sequitur Imol. in. d. c. cū dilecti, nu. 10.

- 11 Ex eisdem inferes friuolā esse concordiam, quam tanq̃ in magna contentione tradebat Imol. in. d. c. cū causa, num. 25. dicens, q; opinio Canonist. seruabitur in terris ecclesiæ, opinio autem Legistarū, in terris imperij: alterā in iudicio ecclesiastico, alteram in seculari: quod etiā ad conciliationem tantæ litis probabat Berous in. d. c. cū dilecti, nu. 79. cōtra quos verius asseretur, nullam in hac re litē esse debere apud doctos, idemq; ius in omnibus terris, omnibusq; iudicijs seruandū fore. Ex quo etiam prorsus reijciēda erit differentia, quam in hoc tradunt plures inter ius pontificium, & cæsareum, & ita cauendum erit à Zaneti. differentia 226. Sit igitur vera & recepta resolutio, vt in materia huius. l. procedat libellus tam alternatiuē, quā præcisē conceptus.

- 12 Cōsultius tamē est, vt libellus, seu petitio alternatiuē formetur, iuxta electionem, quæ de iure datur conuento, vt rectē dixit Bart. hic, & cum eo Ange. Areti. in. §. si quis agens, In sti. de

sti. de actio. & plures supra citati, & ita praxis obseruat, vt ego sæpissime vidi. Et de praxi gallica asserit Molin. in consue. parif. §. 22. nu. 42. char. 209. vbi tamen non percepit mentē Bar. putans eum non de consilio, sed de forma necessaria loqui, vt etiam putauit Cagnol. hic, nu. 116. & Cremen. nu. 162. & 199. & plures alibi. Sic videmus, q. duplex titulus ad causā allegari potest, Felin. in. c. in nostra, col. 2. vers. titulus, de rescrip. licet alibi dubitet idem Felin. vt tradit insignis Nauarrus in repet. c. accepta. 3. oppo. nu. 3. pag. 67. de resti. spol. cōducunt quæ tradit Dec. in. l. 1. C. de Carbon. edic. Inferitur etiam non esse absurdū, nec iuri repugnās, vt libellus in hac materia formetur simpliciter ad rem, sententia autem feratur alternatiuē ad rē, vel ad pretiū: quod in simili colliges ab Afflic. dicit. 3. 2. contra plures in dictis locis, perperam & crasse accipientes illud vulgare, q. sententia debet esse conformis libello, quasi iudicis arbitriū, & potestas recedere nequeat a desiderio actoris: cum etiā vulgares sciāt eam regulam solum respicere, ne iudicetur de re in iudicio non tractata, iuxta. l. vt fundus. ff. communi diuid. quam multis limitationibus ornat Felin. in. c. licet, de sumo. las. in. l. vinum. ff. si cer. pet. & ita eam regulā declarat Bal. quem vide, in. l. fin. nu. 6. C. de fideicom. liber. Bal. in. l. 1. nu. me. 11. & 12. C. si plures vna sen. & Sebastian. Van. de nullita. pag. 317. nume. 69.

- 13 Inferitur ex eisdem. sanius sustinē-
dum fore libellum in hac materia,
si letus se in integrū restitui petat: nō
enim verborū formulis inherēdum
est, cum sensus, & rei veritas constet,
licet aliter sentire videat Aymo cōf.
7. nu. 12. Nostra autem opinio satis

probat ex supra dictis, simul etiam ex opinione eorum, qui remedium huius. l. restitutioni comparabāt, vt deduxi in. 2. par. c. 4. nu. 4. vbi contrarium probavi, quicquid etiā colligatur ex glo. & DD. in. l. in contractibus. C. ex quibus causis maiores: nā verum & receptum est, verba impropriari vt libellus, & iudiciū sustineat secundum latē notata ab Alex. & las. in. d. §. item si iurauero. l. sed & si possessori. ff. de iureiur. & alibi sæpe scriben. facit nota. regula. l. si quis intentione. ff. de iudi. Nec omnino incongruit appellare in integrum restitutionē, id quod deciderit in hac. l. quocūq; enim modo satisfiat agenti, iam dici potest in integrū restitutus, arg. l. q. restituere. ff. de rei vēdi. sed in terminis est tex. (quo aliqui perperam arguere poterunt) in. l. dolus, in fin. in fra hoc tit.

- 14 Ex eisdem inferitur ad intellectū
tex. in. l. 1. C. si maior fact. in fi. lib. 5.
(de quo ad. q. fructuum latē egimus
supra in. 4. cap. 2. par.) quē tex. ad formam
libelli in hac materia adduxit.
Bart. hic nu. 16. in fi. licet ex Bald. &
alijs ibi nō malē colligatur, Imperatorem
ibi potius alloqui excipientē,
q. agentem: vt etiam tradit Cagnol.
hic num. 116. Aduerto autem, q. tex.
ibi magis sentire videtur, cōclusionē
agentis, vel excipientis ex hoc remedio
simplicē, vel præcisam fuisse iudicem
verō informat Imperator ibi,
vt alternatiuē aduersarium condemnet:
ita enim suadet ex verbis illius. l. ibi,
[quod præsidis provisione fieri conuenit],
& ibi, [in arbitrium eius ponere].
[Ex quibus cessant multa, in quibus DD. anxie & ineptē torquentur.]

- 15 Ex quibus aliū inferitur ad verā
interpretationē tex. sæpissime citati
in. d. c. cum dilecti, de emp. & vend.

S 4 in

.de rescind. vend.

in cuius explicatione. DD. parum sibi cōstant. Casus ibi fuit, q. canonici Belua cen. vendiderunt siluam quādam abbati & fratribus Cariloci: postea Canonici contra emptores egerunt, dicentes se enormiter lēsos vltra dimidium iusti pretij simulq; allegantes venditionem à quibusdam eorum factā ignorante capitulo: causa commissā fuit Decano Remen. de cuius sentētia ita tex. habet, [& cū ei per testes cōstitisset q. prādicti fratres siluā min⁹ dimidia iusti pretij comparassent, pronunciauit venditionem non tenere: & siluam Belua cen. ecclesiā adiudicans canonicos in possessionem induxit. Quia verò in arbitrio emptoris est, si velit supplere iustū pretium, aut venditionē rescindere, cū res min⁹ dimidia iustitij pretij cōparatur, sentētiā ipsam tanquā iuri contrariam irritantes, possessionē monachis iudicauimus esse reddēdam.] Putauit Ioan. And. tex. illic decidere altercationē. DD. supra tractatā, an res tantum, an etiā pretium sit in obligatione: & sentire tex. vtrūq; in obligatione: tandēq; intelligit, sententiam ibi fuisse nullam ex eo, q. Canonici lēsi egerunt simpliciter, seu prācisē, cū agere deberent alternatiuē: quā interpretationem probat Panor. in. d. c. num. 4. & Imol. nu. 16. eamq; apud Canonist. videtur magis communem dicere Burg. ibi num. 12. & magis Berousibi num. 34. & Cremenf. hic. nu. 192. & 199. & Aymo in multis consilij superius citatis, speciatim cons. 7. nu. 2. Alijs intelligunt libellum ibi ineptum fuisse, & sententiam super eo nullam, eo q. petebatur, vt venditio nulla pronunciaretur: ita Bal. hic. nu. 18. & Fabian. de emp. & vend. q. 8. nu. 24. & Soci. cons. 146. nu. 13. lib. 1. hispan. Auendan. 1. respon. col. pe-

nul. Hi ergo in eo concordant, vt libellus in casu. d. c. fuerit ineptus, & ob id sentētia fuerit nulla: variant autem in explicāda ineptitudine libelli. Alij verò generaliter & indistinctē eundem tex. summē cōmēdant, vt ex ineptitudine libelli corruat iudicium & sententia, nō explicantes, quo nomine libellus ibi ineptus fuerit: ita Felin. in. c. in literis, nu. 5. de offic. deleg. & ibi Dec. ad fin. idē Dec. in rub. de apella. nu. 12. Alex. cons. 79. nume. 3. lib. 2. Sebastian. Van. de milita. pag. 296. nume. 23. qui alios citant.

16 Alij intelligunt libellum in casu illius tex. non fuisse ineptum, nec ex eo corruisse sententiā: quam dicunt nullam fuisse, eo q. ob lēSIONEM iudicauit Decanus venditionē nullam, & rem venditori restitui fecit, cū ex hac. l. pateat venditionem tūc valere, & electionem emptori dari. Vnde colligunt sententiam ibi videri lātam cōtra ius expressum & ideo nullam fuisse: ita Butrius ibi, quem sequi videtur Imol. col. 5. nu. 17. & Cagno. hic. nu. 116. vers. ad. d. c. & ibi Burg. nu. 62. Vides igitur magnam DD. varietatem, & Ioan. Imol. non sibi constare. Magis etiam variat Burg. ibi, si eum attentē legas nu. 12. vbi vnum dicit, & nu. 26. vbi aliud, & nu. 31. & 33. & 62. qui etiam ab alijs magis recedens tētauit, in casu illius tex. sententiam non fuisse nullam, sed iniustam, pōderans verbum, [irritantes.] Notissimum enim est, longē differre sententiam nullam ab iniusta, vt in. l. 1. ff. quā sentē. sine appel. rescin. & l. 2. C. quando prouo. nō est necesse. Sed argumentum Burg. ex. d. verbo, [irritantes,] efficax non est, vt bene respondet Bero. ibi nu. 40. In eadē varietate parum etiā sibi constat Cagno. hic. nu. 116. & 117. modō intelligens

ligens, ineptitudinem fuisse in libello, modò in sententia. Inter defectum verò vel vitium libelli & processus, & defectum seu vitium sententiae multum interest: maximè ad dignoscendum, an ex eisdem actis iudicandum sit secundum notata per gloss. Barto. Paul. in. l. prolaram. C. de senten. & inter loc. omn. iud. & alibi saepe scriben. In quibus omnibus magnam inesse difficultatem inquit Berous in d. cap. nume. 78. ubi ipse nume. 44. & 46. dicit se alium intellectum cogitasse, quem omitto: quia si bene inspicatur, non differt à deterioribus supra reiectis.

- 17 In ea DD. varietate circa intellectum. d. c. videntur ipsi scriben. quasi sponte plures difficultates subire voluisse, quarum maiorem partem vitare facile poruissent. Nec dubito falsa & committitua esse omnia, quæ de ineptitudine libelli tradunt innumeris supra citatis, & alij sepiissime. Quod satis ostenditur ex litera. d. c. in quo nulla mentio est de forma libelli: ideo quæ non erat diuinandum, nec insistendum quasi pro difficili circa id, quod in text. non constat. Probatur hoc magis contra Ioa. Andr. Panor. & plures primò citatos, quia licet libellus ibi fuisset simplex vel præcisus ad rem, nõ ideo corrueret iudicium: ut cum Bar. probauimus supra nu. 9. Similiter quamuis agens peteret venditionem declarari nullam, nõ ideo corrueret sententia rectè prolata ex supra deductis. Ostenditur hoc magis contra eos omnes in eo, quod de libello comminiscuntur: quia ex litera constat libellum ritè formatum fuisse, tam circa læsionem, quàm circa nullitatem ex defectu cõsensu capiti. Receptum enim est, posse simul agi ad rescindendum, & cõditio naliter ad declarandum nullum, ut

in hac materia tradit Aufret. ad Capel. Tholos. q. 469. & Burg. in. c. cum causa, nu. 3. de empt. & vend. gloss. & Paul. in. l. 1. C. quando prouoc. non est necess.

- 18 Reijcienda ergo sunt quæ DD. ad eum tex. cõminiscuntur de ineptitudine libelli. Quoad sententiam verò non satis cõstat, ibi eam nullam fuisse: & verba tex. variè accipi possunt: & in ea re concludunt aliqui, valere sententiam, quæ emptor simpliciter cõdemnetur ad rem restituendam, ut tradit Burg. in. d. c. cū dilecti, nu. 33. in fi. & nu. 62. ad fin. & Cagn. hic nu. 116. ad fi. quod iuuatur ex notatis in l. miles. §. decē. ff. de re iud. potest: quæ ea opinio cõprobari, eò quod talis sententia cõtinet alteram partem alternatiuè huius. l. & ita ex parte competentis sustineri poterit ex doctr. In hoc. in cap. in præsentia, de renunc. quem sequuntur plures relati à Rip. in. l. si ventri. §. in bonis, nu. 13. ff. de priuileg. credi. Sic etiam pro validitate talis sententiae facit quod notat Bal. in. l. si. nu. 1. & nu. 3. C. de fidei commiss. liber. Si autem in testes ex verbis. d. c. ibi, [iuri contrariam,] responderi potest, aliquando valere sententiam iuri contrariam, si error contra ius expressus in ea non sit iuxta. l. 2. C. quado prouoc. non est necess. cum alijs. Maximè quod in materia huius. l. aliquando ex læsione cõdemnatur emptor præcisè ad rem restituendam sublata electione regulariter ei competente, ut ex superius dictis non semel colligitur.

- 19 Reiectis igitur falsis & diuinatorijs, tutius dicendum videtur in. d. c. nihil tractandum de ineptitudine libelli: an verò sententia ibi nulla fuerit, perendū fore ex iuris regulis & veteris traditionibus, ut si eo casu iuris error in sententia expressus fuisset, nulla

S 5 red.

C. de rescind. vend.

redderetur, secus autē si error in sententia non exprimeretur: quia tunc sententia non esset nulla, sed iniqua secundum iura & receptas sententias. Ad literam verò. d. c. verius videtur, q. sententia ibi nulla fuerit, quia videbatur continere expressum iuris errorem, vt colligitur ex verbis text. supra relatis, maximè dum Papa inquit, de canum ibi pronunciasse, vèditionem non valere ob lationem vltra dimidiam, quod expressim & aperte erat contra hanc. l. & l. dolus, infra eod. Atque ideo rectissimè inquit text. sententiam fuisse iuri contrariam.

- 20 Ex qua declaratione colligitur diffinitio inter libellum & sententiam in hac materia: libellus enim simplex vel præcisus, imò & petens contractum declarari nullum procedit, non ita sententia, iuxta proximè deducta. Colligitur etiam, q. si iudex in sententia expressim referat probationem lationis, ex qua inferat vèditionem fuisse nullā, sententia ipsa nulla erit: quia continet errorē expressum, contra hanc. l. & d. c. licet Burg. & Cagno. vbi supra, indistinctè cōtradice re videatur. Nec obstant fundamenta, quæ pro eis adduxi: procedunt enim quando ex tenore sententiæ nō deprehenditur talis error, licet ex alijs partibus actorum colligi possit: nec saluanda sunt verba sententiæ in casibus rarissimis, cum amplissima & certissima regula electionem in hac materia reo tribuat: quod colligitur ex doctr. Bar. in l. 2. nu. 1. ibi, [vnde si aliqua causa specialis est, debet specialiter exprimi.] ff. si qs in ius voca. non iret. Bar. in l. lucius, in fi. ff. de ijs qui notan. in fam. Alexan. in l. si is ad quem, nu. 11. ff. de acq. hæredi. Dec. in. c. consuluit, nu. 5. de appel. Panor. in. c. sicut, nu. 11. vers. quartus, de re

iud. Felin. in. c. super literis, nu. 17. de resc. laf. in l. properandum. §. siue autem, nu. 10. C. de iudic. Satis ergo cōtra formam huius. l. iudicaret, qui cōuentum præcisè condemnaret: cum verba sententiæ strictè intelligatur, iuxta doct. Bar. in l. Iulianus, nu. 5. ff. de condict. indeb.

- 21 Ex eadē vera interpretatione iam patet nō probari in. d. c. vnum, quod scriben. inde colligebat, q. iudex appellationis non possit reformare sententiam nullam ex ineptitudine libelli, agnoscetes posse iudicem id facere, vbi nullitas est ex alia causa, per l. si. ff. quod cū eo, & ad hanc specialitatem ex ineptitudine libelli ex tollunt text. in. d. c. vt per Panor. ibi, nu. 4. qui addit non tantum sententiam, sed totum processum tunc corrūere: & ita Bal. hic, nu. 18. dicēs text. in. d. c. esse meliorem de iure, & ita Alex. cōf. 79. col. 1. lib. 2. Fel. & Dec. ad fin. in. c. in literis, de offic. delega. quam resolutionem extollit & receptam inquit Cagnol. hic, nume. 148. Sed tota ea traditio sine fundamēto videt: euidēter enim deducitur ex supradictis in. d. c. nihil probari de nullitate ex ineptitudine libelli. Item si vera esset regula, quam DD. præsupponūt in nullitate ex alia causa, multo magis procederet in vitio circa formulā libelli: argu. l. 1. C. de form. subla. & l. fin. §. fin. ff. quod mer. caus. Nec regula, quā DD. præsupponūt, tuta videtur: si enim sententia nulla fuerit ex aliquo vitio actorum, nunquam à iudice appellationis absque noua solennitate validabitur, vt sentit Pau. & ibi plenius notat Aret. col. 2. in fin. cum sequen. in l. si is ad quē. ff. de acquir. hære. facit regu. l. eos, in fin. princ. C. de appel. quod causa deferretur ad iudicem appellationis secūdum terminos, in quibus erat penes iudi.

iudicem à quo. Paul. in l. ab executore, nu. 3. ff. de appel. Boer. decif. 73.

22 Nec obstat tex. à DD. vbiq; male citatus, in d. l. fi. ff. quod cum eo, quæ ad d. regulam notant Bar. & alij ibi. Bar. in l. fi. expressim, col. fin. ff. de appel. Guido Pap. decif. 436. nume. 11. Dec. in rub. de appel. nu. 12. colligentes ex d. l. fin. iudicem appellationis ex noua causa posse reformare, & validare sententiam nullam. Aduerto enim, q. in d. l. fi. prima sententia nō fuit nulla, nec ullus defectus erat in processu, sed rationes vel fundamenta iudicis non concludebant. Imperator autem ibi ex actis & probatis meliorem rationem expressit, vt gl. ibi recte sensit: quod ostenditur contra summarium Bart. & contra alios quia in d. l. non successit noua causa in secunda instatia appellationis: ea dem nanq; causa in actis inerat. Et ita cessant multa, quæ DD. colligunt ex dict. l. fin. & aliud ad quod etiam notant eandem. l. quod si in sententia exprimuntur duæ causæ, altera falsa, altera vera, sustinetur ex veris ad quod ex eadem. l. plures refert Ti. raquel. in tract. de causa, in 22. limi. nume. 6. Verius autem colligitur ex d. l. fi. (si litera benè expendatur) grādis cōprobatio ad receptam opinionem, quod si mandans scit mandatarium excedere fines mādati, validentur gesta à mādatarario, vt sentit Paul. Castr. in d. l. fin. quod omittendum non fuit supra in. 1. cap. 2. par. nu. 18. vbi de hoc egimus.

2 Ex supradictis ad tex. in d. c. infer-
tur contra plurimos supracitados: nō esse eum text. notandum pro glo. in princip. Institu. de oblig. verbo, secūdum, ibi, [per competentes actiones.] Ex qua colligunt scriben. nullam esse sententiam latam super inepto libello, & ad hoc eam glo. sæpe

adducit DD. quam ornat lasini. l. 1. nu. 5. ff. de offic. assessor. & Assessor. lib. 2. constitu. Neap. rub. 10. nu. 48. Fel. in c. in literis, nu. 5. de offic. deleg. Dec. in c. ex parte. 2. col. pen. vers. decimò eod. titu. pro qua glo. plures notant dic. vt per Burg. & Bero. ibi, & prius Roman. in l. 1. §. occisorum, nu. 1. aff. ad Sillaniam: Sed ex supra deductis parum tuta videtur ea traditio: ne for-
mulis plus iusto tribuatur: ne etiam lites differantur, vtq; rei veritas magis attendatur: & ita non videtur in eo sibi constare DD. vt tradit Ias. in l. 1. num. 14. C. de iur. & fac. igno. Nec d. glo. satis probat id, ad quod allegatur secundum Marian. (omni-
no videndum) in c. dilecti, num. 47. de lib. obla. vbi cōmunem allegationem variè limitat. Ego etiā aduerto, q. d. gl. loquitur de actione, non de libello: quæ duo longè differunt. Potest enim competere actio efficax, libellus autē ineptè formari, & cōtra secūdū notata in l. edita. C. de eden. & cetera. d. glo. vide omnino Marian. in praxi iudic. 6. par. nu. 67. & seq.

24 Conferunt præcedētia ad notab. q. in praxi. Aliquando enim ex parte venditoris læsi proponitur primò in libello rei vendicatio, qua nihil aliud deducitur, nisi q. agens dominus est: conuentū autē sine iusta causa possidere: emptor reus ex titulo emptoris se defendit, quæ defensio iuridica est, iuxta l. traditionib. C. de paci. l. vendicātem. ff. de euisctio. Deinde vēditor replicādo impugnāt venditionē ex læsione & remedio huius. l. Quæ questio in materia huius. l. à DD. omīssa videtur. In ea verò resol-
uendū arbitror, primò, q. emptor cō-
uentus videns actorem mutare libellum & actionem, possit de iure id impedire, compellēdo agentem, vt primam causam prosequatur. iuxta Au-
then.

C. de rescind. vend.

chen. qui semel. C. quanto. & quan. iud. Nec enim permittitur actionē mutare post litem contestatā. l. edita. C. de eden. secundū glo. Bar. & omnes ibi: quod in fortioribus terminis in simili iudicauit Senatus Neap. vt tradit Afflic. decis. 90. Ad idem in hac materia facit decisio Capel. Tholof. q. 469. quod non possit cumulari remedium huius. l. cū remedio possessorio. Ad idem vrget doctrina Bel lame. decis. 168. vbi inquit nō posse articulare de non contentis in libello, quia in eis non est lis contestata: quod maximē iuuatur, si attēdas rei vendicationem, & actionem huius l. maximē repugnare. Illa enim præsупponit agentem dominum, & cōtra quemlibet possessorē datur: hęc autem personalis est, & præsупponit dominium à venditore translaturum. Vnde nō potest audiri actor cōtraria proponens, iuxta. l. 1. C. de fur. ideo, que non admittitur replicatio cōtraria libello, vt tradit Afflic. libr. 2. feudo. fol. 55. tit. de controuer. inter epis. & vafal. nu. 6.

25 Nec obstat quod dici solet, replicationem haberi pro libello, ex glo. in. l. quēstum. 3. l. §. fin. ff. de pecul. & quod notat Bal. in. l. fin. q. 17. nu. 38. C. de hære. institui. dicens, q. replicatio iuuat libellū. Id enim necessariō intelligi debet, quādo replicatio nō repugnat actioni, seu deductis in libello: Aliter enim dici non potest, q. replicatio actionem iuuat, vt notabiliter tradit Pau. in. l. sub præ textu, la. 1. num. 3. C. de transact. & ibi Alexa. & alij, idem Pau. in. l. si superstite, nu. 2. ad fin. C. de dolo. colligitur ex Bal. in. l. petens, num. 13. C. de pact. Cautius igitur sibi cōsulet emptor conuētus, petēs statim se absolui, nec admittēs, vt vēditor agens mutet actionē. Audietur tamen venditor agens, si

velit omnino desistere à priori actione, & tantūm prosequi deductam in replicatione secundū Bar. & communiter. DD. in. d. l. edita, vt ibi resoluit Dec. nu. 53. dūmodò actor prius soluat expēsas, interim factas, vt per Curtium in eadem. l. nu. 141. qui neminem allegat. Id verò tradit Salic. in. l. postq. liti, nume. 19. C. de pact. Barto. in. l. rura, ad finem. C. de omn. agr. defer.

26 Alia inspectio erit in prædicta. q. si emptor conuentus non opponat contra talem mutationem: sed potius replicet, & respondeat super latione deducta à venditore in replicatione: in quibus terminis tutius videtur, quod venditor agens obtinere possit, & sententia pro eo lata valeat, reg. l. de qua re. ff. de iudic. quia tunc cessant fundamenta, quæ obijci possent: quod iuuatur ex decisione tex. notab. in. c. 1. de resti. spol. de spoliato respondente articulis petitorij allegati ex parte spoliantis cōuenti. In multis enim nimium valet cōsensus litigatium, vt tradit Afflic. decis. 91. nu. 14. Id verò magis comprobatur ex recepta doctrina apud scriben. v. iudicari possit de eo quod à principio non petebatur, si de eo partes in iudicio postea principaliter tractāt, Panor. in. c. abbate, nu. 8. de verb. sig. Afflic. decis. 95. in fin. quod maximē seruabitur in prouincijs, in quibus viget constitutio vel cōsuetudo, vt iudicetur secundū veritatem probationis, nō obstante errore processus, vt apud Lusitanos habet Ordina. lib. 3. titu. 49. & apud alias gentes colligitur ex Aymo. conf. 210. ad finem. ex Afflic. in consti. Neapol. lib. 1. rub. 8. nu. 49. ex Auendan. in. 1. respons. de quibus vidē Maran. in praxi. 4. part. 16. distinct.

27 Maior dubitatio esset, si emptor con-

C. de rescind. vend.

in. d. c. licet causam, in vltimis limita-
tionibus, & Alex. in. d. l. diuus, num.
15. & 16. ff. de re iud. & Iaf. in. l. certi
condictio. §. si numos, & ibi Alcia. nu-
me. 17. ff. si cert. peta. Aymo. d. conf.
220. col. fin. Alex. conf. 61. col. 1. ver-
sed in casu nostro, & nu. 11. lib. 2. Hi-
spanus Auendan. 1. respons. nu. 18.
faltim resultat grandis difficultas, ad
quam aduerti non solet in limitatio-
nibus, quas prædicti DD. incautè tra-
dunt. Vbi enim deest litis contesta-
tio, vel probatio est extra deducta, ra-
rò sequetur condemnatio: nec fauor
causæ vel personæ agētis videtur ius-
tificare contrarium, iuxta doctrinā
cap. ex tenore, de foro compe. Et ita
periclitatur alia limitatio, quæ ab ali-
quibus traditur de fauore miserabi-
lis personæ, vt ex Cuman. & Alexan-
tradit Soci. conf. 11. in fine lib. 3. Vnde
nō videtur rura alia limitatio quā
tradūt DD. ex clausula, [nō se astring-
gens, nisi ad necessaria:] quicquid di-
cat Fulg. non relatus in. d. l. habebat,
in fine, & alij quos refert Felin. in. d.
c. licet causam, nume. 42. in fine, vbi
ipse non immeritò contrā sentit: de
qua clausula agit Iaf. in. §. omnium,
num. 161. Insti. de actio. Ex quo etiā
periclitatur alia limitatio similis ex
[omni meliori modo,] quam limita-
tionem tradit Soci. in. l. naturaliter.
§. nihil commune, nu. 3. de acq. poss.
& plures quos citat Decius in. l. pe-
tens, nume. 5. C. de pact. Capitius de
cis. 96. nume. 8. & de illa clausula Ale-
xan. con. 112. nume. 4. lib. 3. Iaf. in. d.
§. omnium, nume. 151. Similiter pe-
riclitat alia limitatio ex clausula, qua
petat agens, ius & iustitiam in omni-
bus sibi ministrari. De qua etiā agit
latè Iaf. in. d. §. omniū, ex nume. 147.
& in proposito notat Capitius vbi su-
pra, & decis. 10. nume. 22. faciat deci-
sio Delphin. q. 263. Sed nunquā

putauit talem effectum tribuendum
esse ijs clausulis & formulis verborum.
Est enim contra reg. l. 2. C. commu.
de lega. & l. pediculis. §. labeo, versic.
nec mutat. ff. de auro, & argē. leg. ma-
ximè cum in hac clausula nihil petat-
ur, nisi quod de iure in est, atq; ideo
extra deducta ab agente nō videtur
ea clausula effectum inducere, & ita
tutius procedet quod notat Decius
conf. 62. nu. 2. in princi.

30 Ad speciem verò & intellectū. d.
l. habebat, aduertendum est, q. ibi cer-
ta causa tantum fuit deducta: at in su-
perioribus egimus etiam de alia cau-
sa deducta in replicatione vltra de-
ductam in libello, seu in prima actio-
ne, & sic. d. l. tunc non satis congruit,
licet plures DD. etiā in ijs terminis
eam adducant. Et secundum hanc
considerationem nō videtur ea. l. re-
ctè adduci ab Afflic. decis. 60. Ex ea-
dēm. l. cauebis à Bald. in. l. Titia. ff. lo-
lu. matri. qui contra eam. l. & contra
receptas sententias loquitur & con-
tradicta ab eodem Bald. in alijs locis,
vt supra reruli & ita labitur Eguinar.
Baro. in. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi.
præsi. Bal. autem in. d. l. Titia, decipie-
batur per. l. scio. ff. de appella. ex qua
contrariam regulam colligebat. Sed
ea. l. loquitur in causis expressis ap-
pellandū: si enim alia postea ex actis
colligatur magis idonea, ex ea obtri-
nebit appellās. Diuersum autem est
in causa agendi à principio ex ratio-
nibus supra deductis, & quia ad fun-
damentum actionis requiritur cau-
sa, non ad appellandum. Bart. in. d. l.
scio, & ibi alij eam legentes sub. l. 1. §.
quid ergo, & Paul. in. l. cum te, nu. 2.
C. de probat. Alex. in. d. l. Diuus, nu.
16. ff. de iud. Felin. in. d. cap. licet cau-
sam, nume. 42. in. 7. limit. Quod enim
deducitur pro causa agendi in libel-
lo censetur substantiale. vt ex Innoc.
tradit

tradit & commendat Pau. in l. inter
positas, & ibi Ias. nu. 6. C. de transac.
quod sentit Bar. in d. l. habebat, vñ
de cauebis à Paul. ibi. nu. 4.
31 Ad d. l. habebat, maior est dubita
tio apud glo. & DD. cur l. C. ibi in
quit, q. omnis actio creditoris vide
bat vel erat de iure cōsumpta, & quō
dammodò ex æquitate audiri postea
creditorem in quo refert glo. varie
tatem antiquorū. Aliqui enim intel
ligebant creditorem egisse speciali
ter ex causa mercis, quam nō proba
uit, atq; ideo succubuisse. Et ita Bar.
ibi & scriben. in d. cap. examinata, &
in multis locis supra citatis num. 28.
Sed tunc contradicebat Azo relatus
à glo. dicēs, q. in his terminis de rigo
re & citra æquitatē audiretur postea
creditor, per reg. l. & an eadē. §. actio
nes. ff. de excep. rei iud. & per alia iu
ra ibi citata. Ideo intelligebat Azo,
q. in ea. Legerat creditor generaliter
non expressa causa obligationis: pro
secutus autem fuerat illam de causa
mercis olearii. Ideoq; secundum eos
ex petitione generali videret ei ob
stare sententia semel reū absolvens:
& ita intelligebant ex æquitate au
diri postea creditorem, quia particu
larem causam prosecutus fuit, & ita
Pau. Castr. ibi, eamq; lecturam com
munem dicit Alber. ibi nu. 3. & in id
pōderant aliqui quod tex. ibi refert
de errore creditoris, quasi non aliter
postea audiret. Sed mihi verior videt
interpretatio Ioa. & Bar. q. in ea. l. cre
ditor statim expressit causam illam
mercis, quod satis colligit ex verbis.
Ibi, [putans creditor ad merces eū
accepisse, egit: proposita actione pro
bare nō potuit mercis gratia eum ac
cepisse. [Nec est vero simile, q. credi
tor ageret non expressa causa obliga
tionis: & hec interpretatio videtur
receptor secundum cōmunem alle

gationem. d. lex citatis supra. nu. 28.
Non obstat quod alij ponderant de
errore creditoris, quia l. C. in eo nō
inducit iuris misterium seu neces
sarietatem, sed tactum refert, iuxta doctri
nam glo. in l. vnica. C. quādo non pe
ten. par. Nec obstant illi verba, [con
sumpta actio,] & ibi, [nec amplius a
gere.] Rectē enim intelligi possunt,
ideo ibi non leuiter dubitarum fuis
se: quia in vtroq; iudicio videbat ea
dem causa agendi. Semper enim cre
ditor ex mutuo agebat: sola autē dif
ferētia erat, q. in priori expressa fuit
qualitas ad merces oleariam. Quæ
qualitas in secundo iudicio omīssa
fuit: tantūq; de mutuo facta est mē
tio, & secundum hoc est tex. notabi
lior in vtraq; conclusione: in prima,
ne obtineat probās causam deductā,
nisi probet eius qualitatem: ibi enim
creditor probabat mutuum, sed non
qualitatem ad merces. In secunda
etiā cōclusionē, vt mutatio vel de
tractio qualitatis adiectē in primo iu
dicio faciat audiri actorem, qui in
priori iudicio succubuit: quod est
egregiē notandum ad tradita per Fe
li. in cap. 2. de rescript. ex nume. 35.
Sed ea maiori examine egebant, cū
traditis ab Hippol. in repet. de pro
batio ex nu. 439. cum multis sequen
tibus.

32 Non tamē placet quod Bar. ibi cū
Ioan. addit, vt eo casu sit necessaria
restitutio creditori agenti ex diuer
sa causa idonea, contrariumq; verius
videtur ex Paul. & Fulg. & Alber. &
Costalio ibi, attenta litera. l. in qua
nullum est verbum restitutionis. Et
ita videntur communiter intelligen
re DD. tradentes, quod actori ma
net saluum ius agendi postea ex al
lia causa idonea per textum, in dist.
cap. examinata, de iudi. & ita solet
referuari ius agendi per text. ibi, & l.

Beblius

C. de rescind. vend.

Beblius, in fine. ff. de paci. dot. secundum communem allega Bal. & mul-
torum, ut tradit Corset. in sing. verbo,
iudex, fol. 163. col. 4. Iaf. in. l. 1. nu. 39.
ff. de eden. Iaf. in. l. 1. nu. 8. ff. de offi. al-
fesi. Feli. in. d. c. examinata, n. 15. Dec.
cōf. 83. Aymo. d. cōf. 210. ad fin. Et ita
per eā. l. Bal. in Authen. sed & si quis,
col. pen. vers. illa. l. scmp. C. de secun-
nup. & ad hoc eam. l. extollit Iacobi.
in. l. nō idcirco. §. 1. in fine. ff. de iudi.
& ita contra Bar. ne illo casu necessa-
ria esset restitutio, suadet ex reg. l.
cū quærit. ff. de excep. rei iud. Apud
Eusitanos autē summē notandū est,
q. licet extet insignis constitutio, ut
iudicetur secundū veritatem proba-
tam, non obstante errore processus,
adhuc tamen eadē constitutio lib. 3.
tit. 49. §. si. disponit, q. actor non obti-
nebit, nisi probādo causam deductā
in libello, non aliā. Sed addit, q. absq.
noua citatione cōtinuabitur proces-
sus circa causam pbatā, quod differt
ab ijs quæ DD. tradūt in dictis locis,
& Panor. in. c. abbate, de verb. sig. &
in. c. pastoralis, in fine de excep.

- 33 Ex prædictis infertur ad intel-
ctum tex. vulgaris. (non tamen bene
explicati cōmuniter) in. l. illicitas. §.
ueritas. ff. de offi. præs. in cuius intel-
lectu variarunt antiqui, ut refert glo.
ibi: verba tex. ita habent, [veritas re-
rum, erroribus gestorū non vitatur:
& ideo præses prouinciæ id sequatur,
quod cōuenit eum ex fide eorū, quæ
probātur, sequi.] Quæ verba accipie-
bat M. à glo. relatus, ut iudex debeat
iudicare secundū veritatem, non ob-
stante probatione cōtraria. Ioan. au-
tem in cōtrarium, imō q. secundum
probata, non secundum consciētiam,
vel veritatem: & ita cōmuniter intel-
ligunt scriben. ibi & alibi. Et adhuc
quotidie citatur ille text. quē ornat
Feli. in. c. pastoralis. §. quia vero, col.

3. de offi. deleg. Corn. in. l. bonū, nu.
8. C. qui admi. Oldendor. de for. act.
cap. 6. sed melius q. alibi tractat Co-
uarru. lib. 1. resolu. ca. 1. vbi nu. 4. spe-
cialiter agit de intellectu. d. §. expo-
nens verba illa, [erroribus gestorū,]
prout accepit glo. in. 1. expositione:
quod sequenti sunt alij ibi relati, & tra-
dit Corraf. (vetera ut noua sibi tri-
buens) lib. 4. Miscel. cap. 20. memini
etiā de hoc legisse Forcatul. in spha-
ralega. pag. 9.

Mihi sine dubio est, l. C. in. d. §. ni-
hil sensisse de cōtentione illa, ad quā
variē à glo. & DD. applicatur, an iu-
dex secundum conscientiam, an se-
cundum probata iudicare debeat: sed
regulam tradere, ut si in re gesta vel
de qua agitur, probetur interuenisse
errorē, eo detecto iudex veritatem
sequatur, ut in. l. si post diuisionem.
C. de iur. & fac. igno. in. l. si. itē quæ-
situm. ff. de cōd. inde. & in exemplis
causæ falsæ, & in exemplo. l. Impera-
tores. ff. de proba. ibi [veritati locum
super fore,] Et in scriptis in actis iudi-
ciarijs, si error probetur idoneē, secū-
dum notata in. c. quoniam cōtra, de
proba. glo. & DD. in. l. in exercēdis.
C. de fide instru. Et in materia tit. C.
plus vale. quod agi. Applicari etiam
poterunt verba. d. §. ad decisionem.
d. l. habebat, & d. c. examinata, & d. l.
Beblius, secundum supra tradita. Nec
erit ineptum exemplum ex tex. no-
tab. in. l. fin. §. fin. ff. quod met. cau. de
quo alibi plenē ago. De cōtentione
autem DD. ad. d. §. veritas, agit Au-
lus Gell. lib. 14. c. 2. & D. Soto lib. 5.
de iusti. & iur. q. 4. arti. 2.

- 33 Præcedētibz autē deforma libel-
li & sententiæ cōgruē applicatur de
cilio tex. in. l. bouem. §. aliquando. ff.
de edil. edic. vbi habetur, q. licet actū
fuerit actione quanto minoris, si ta-
men mancipium nullius pretij, appa-
reat,

pareat, iudicari poterit, ac si actum fuisset redhibitoria: quem tex. ad materiam huius. l. extollit Romā. sing. 648. colligens q. ubi agitur ad reformandum, potest iudicari ad rescindendum, & ita illum tex. in suo casu commendat Cremen. notab. 159. ex quo colligunt. DD. notab. limitationem ad reg. de qua supra, q. sententia debet esse cōformis libello. Similiter & ad reg. d. l. habebat. ff. de instito. act. & c. examinata, de iudic. & ita notat. glo. & DD. in cap. licet heli. de simo. Ratio autē rex. est secundum Bar. Alber. quia sub nomine quāto minoris comprehenditur nihil, si nihil pro re daturus erat emptor: & ita las. in l. vi num. nu. 28. ff. si cer. pet. & glo. in l. Iulianus. §. 1. verbo, [quāto,] ad finē. ff. de act. emp. Secundum quam declarationē patet, non esse tutam generalem traditionē Rom. in. d. loco ad hanc. l. Nā in nostra materia probatum superius est, sententiā proferendam esse ad rem vel ad pretium, ne cōuēto occultetur, vel auferat electio, quæ sibi à iure datur.

34 Electio autē quæ cōuēto datur, durat ei etiā post sententiam vīq. ad executionē, secundum Bal. nu. 14. Alber. nu. 16. Pau. nu. 6. quod generale putāt ipsi & alij, quādo electio datur à lege secundum Bar. per tex. ibi in. l. item veniunt. §. idē rectē. ff. de peti. hzre. Bar. in. l. stipulationes nō diuidūtur, nu. 41. ff. de verb. obl. Dec. cōf. 187. ad finem. Diuersum dicūt in eo, qui obligatus esset ad rē, & haberet facultatē soluēdi in pretio: quia is eligere deberet ante litis cōtestationē, aliās præcisē condēnaretur. per tex. in. l. si quis stipulatus. 67. ff. de solutio. & ibi scrib. & in dictis locis, & Mathaf. id extollens notab. 173. & Cur-

tius in. l. si pacto quo pēnā. col. 2. nu. 6. C. de pact. notat Bar. Ripa. & alij in l. miles. §. decem. ff. de re iud.

35 Sed ni ego fallor. DD. nō satis hoc aduerterunt: ea enim traditio & differētia inter electionem à iure & electionē ab homine, procederet, quando sine dubio in materia huius. l. sola res esset in obligatione: quod longē cōtrouersum est, vt deduximus suprahoc cap. Itē in materia huius. l. an te sententiam latam non constet, an cōuētus ad aliquid teneatur: læsio enim ex probationibus deduci debet, & sic nihil est, quod eligere possit. Sed magis vrget cōtra. DD. q. eorū traditio præsupponit cōuēntū emptorē simpliciter condēnatum ad rē restituendā, & tunc dicūt, ad huc ei manere electionē: id verō regulariter verū non est, quia sententiā præcisa in hac materia dicitur iuri cōtraria d. c. cum dilecti, maximē secundum Butrium & Imol. de quibus supra: & ita lex nostra statuit, vt alternatiue fiat condēnatio, & l. 1. ad finem. C. si maior fac. in. §. C. præcedere autē sententiā alternatiua cessat tota ea traditio. DD. ad hanc. l. cessat etiā omnino applicatio d. l. si quis stipulatus, ff. de solutio.

36 Adhuc nō omitto quod iudicātū traditur in senatu Paril. vt emptor cōuētus à venditore remedio huius. l. eligens supplere pretiū, debeat illud statim dare: nec audiatur, si velit sibi dari spaciū temporis ad soluendum. vel pretiū querēdum ex distractiōe rei, vt tradit Rebus. in. 2. tomo. ad Constitu. Galli. pag. 179. nu. 3. tit. de rescis. contrac. ideoq. nisi statim soluat, tenebitur statim rē tradere: id etiā congruit verbis huius. l. & iuris regulis, & authoritati rei iudicatæ.

TERTIA PARS

L.2.C.DE RESCIN.

VENDITIONE.

CAPV.TIIILET.VLTIMVM.

S Y M M A R I A.

- 1 *Gitur plenissime in toto hoc cap. de respicientibus probationem lesionis, & pretij rei distracte.*
- 2 *De eligendis estimatoribus in hac materia, & de sententia lata ex dictis eorum, an transeat in rem indicatam usq. ad nu. 6.*
- 7 *Iudex in omni parte iudicij inquiret veritatem pretij.*
- 8 *An inspicatur punctualiter tempus uenditionis, si forte tunc fuit magna caritas.*
- 9 *De testibus dicentibus rem ualere certum pretiam, & aliquid plus, & aliqua similia nu. 10.*
- 11 *Testes an debeant assignare ratione testimonij & nume. 12.*
- 13 *In hac materia non dari iuramentum in supplementum probationis.*
- 14 *An testes affirmantes preferantur negantibus, & de glo. l. diem. §. si plures. ff. de arbitri.*
- 15 *De tempore contractus attendendo in hac materia*

- & aliqua in id. c. illa & nu. 16.*
- 17 *Pretium commune non particulare attendi, & in eo unum memorabile nu. 18.*
- 19 *Pretium augeri & minui ex qualitatibus rei & persone usque ad nu. 21.*
- 22 *De estimatione rei sive in loco periculoso.*
- 23 *De re empti cum pacto, ut locetur uel in emphyteusim concedatur uenditori.*
- 24 *De re empti melioribus conditionibus, & quomodo id dicatur, & nu. 25.*
- 26 *Aliiter estimari possessionem, quam re, & nu. 27.*
- 28 *De estimatione rei immobilis usque ad nu. 30.*
- 31 *De estimatione reddituum & alimentorum ad uiam & nu. 32.*
- 33 *De uendente carius ob dilationem solutionis, & nume. 34.*
- 35 *Alia ad estimationes rerum & probatione in hac materia usque ad nu. 40.*
- 41 *In probatione dubia qualiter feratur sententia in hac materia usque in finem.*

TER-

TERTIA PARS

L.2.C. DE RESCIN.

VENDITIONE.

CAPV.T.III.LET.VLTIMVM.

B Art. & Bal. & repetētes hīc vltimo lo co tradunt ea, quę magis ad praxim in hac materia vident spectare. Qui verò maturē aduerterint, comperiēt, omnia quę theoricā respiciunt, nimis etiā ad praxim cōducere, si rectē applicentur, vt aliās norat Bal. in l. non solum. §. qui primipillum. ff. de excus. tuto. Ex dictis autem in p̄ceceden. cap. colligūtur aliqua ad formā libelli & sentētię in hac materia: neo enim sentētia omnino debet proferri ad formam libelli, vt probaui in. d. cap. p̄cece. cōtra plures non bene arguentes ex reg. dem. l. fi. C. de fidei. cōm. liber. Et ira cauebis à Panthal. Crem. hīc. nu. 200. Multa alia ad formam agendi in remedio huius. l. deducuntur ex infra dicendis: maximē circa probādum tempus, iuxta quod valor rei & lāsio vendentis vel e- mentis attēdi debet. Id enim ad formam libelli non minūs necessarium apellari poterit, quā ad probationem & sententiam.

2 Circa probationem valoris & estimationis glo. hīc. distinguit aliquatiter inter mobilia & immobilia, ad quę simul aduertendum est, q. Bar. hīc. nu. 20. quē sequūtur Fulgo. Paul. ad finem. & alij communiter, agit de probatione per aestimatores peritos,

qui rem ipsam maturē inspiciant, & iudicem informant, & ita Panthal. Crem. nu. 294. Cagn. nume. 258. Nec obstat arg. Ang. qui dixit hanc praxim Barro. nihil valere, eō q. tales aestimatores declarabunt quod sentiunt secundum præsens tempus: id autem non sufficit, quia aestimatio referri debet ad tempus conuentionis: cui obiectioni respōdet Paul. hīc ad finem, & cum eo Cagn. nu. 264. q. ex præsenti sumetur præsumpcio ad præteritum. Ioan. Imol. in. d. l. p̄tā rerum, & ibi Alex. col. 2. nu. 6. res- pondebāt, q. traditio Bar. proceder in aestimatoribus tantæ ætatis, vt de præterito bene recordentur. Ego aduertebam eam obiectionem Ang. nihil obstat: ipse enim & omnes agnos- cunt, nec negare possunt, probationē valoris & lāsionis fieri per testes: quod igitur admittitur in testibus, non minūs admitti debet in aestima- toribus. Hi enim quasi testes assumū- tur. c. proposuisti. de probatio.

3 Eligentur autem periti aestimato- res secundum Bart. & alios: facit l. se- mel. C. de re mil. Barro. in proce. Di- ges. & generaliter ad multa tradit Anto. Gome. de contrac. cap. 9. col. fi. adde circa eodē petitos in arte Ioan. Plat. in. l. i. C. de discus. si verò non fuerint designati in loco, eli- gentur à partibus, & iurabunt se rectē arbitrarios, text. notab. & ibi

T 2 Bal.

pinione vrget, quod in agri menfore
notat Felin. in c. qui indicante. nu. 1.
de prescrip. Vrget etiam quod notat
Anton. Butri. cons. 6. dicens. eadem sen-
tentiam super estimatione diffinitio-
nam censuris facit rex. in l. 3. per tota,
maxime in versu. idem Pomponius,
ff. si mens. fall. mod. dix. cōducit etiā
ratio pub. vtilitatis. aliter enim non
daretur litium finis, nec quies in cō-
mercijs hominum, cōtra l. 6. ff. de ex-
cep. rei iud. aliās ex eadem ratione se-
tentia per dicta testium in hac mate-
ria non transiret in rem iudicatam.
Quæ opinio indubitabilis manebit
re contra alia, quam contra cōmunem
vrgeter probant Panor. Aret Dec.
in d. cap. proposuisti, & ibi Molin. ad
Dec. sub litera d. vbi contendunt ge-
neraliter sententiam latam ad dictū
peritorum trāsire in rem iudicatam.
Nec in praxi vnquam seruatur in hac
materia opinio Crēmen.

Addit Bart. quod ipse iudex per se
diligenter rem inquireret, quod probat
text. in l. fin. in fine. C. de iure do-
mi. impē. commendat Alexand. in
dict. l. pretia, nume. 6. Angel. in. §. si
quis agens, colum. 3. Instit. de actio.
vbi etiam oportuerit, oculariter in-
spiciet, iuxta l. si irruptione. §. ad of-
ficiū. ff. fin. regu. id etiam post pu-
blicata testimonia, ex Barto. in l. si
quod ex Pamphila. ff. de lega. 2. sen-
tit Bald. hic nume. 25. versic. & pro-
hoc, adde quæ citat Aymo cons. 218.
nume. 4.

- 8 Regulariter in hac materia sit pro-
batio per testes ex vtraque parte. Ad-
dunt scriben. nō fieri estimationem
ex caritate. vel pretio insolito per
text. in dict. l. pretia rerum, in fine, vt
per Crēmen. hic nume. 233. & om-
nes in hac materia. Quæ traditio nō
* videtur adeo tuta: quia hic agitur de
inspiciendo valore rei iuxta tempus

conventionis, & sic illud pūctuali-
ter attendi debet iuxta reg. temp-
ris. l. 2. §. qui ad munerā. ff. de vaca-
mune. l. Titius. ff. de iust. test. quæ cō-
sideratio cessat in tractatu legis fidei-
diæ, vt colliges ex Alexan. in d. l. pre-
tia rerum, ad fin.

9 In probatione per testes, si diceret
rem valere centum & plus, an illud
plus attendi debeat pro augendo
pretio, quando intra centum non
esset latio vltra dimidiam. Bald. hic
nume. 26. & alibi sæpe tenet, quod
illa adiectio nihil operatur, & cum
Bald. Imol. & Barba. in cap. cū cau-
sa, de emptio. & vendic. & ibi Burg.
nume. 4. Alciat. in l. hæc adiectio. ff.
de verbo. signifi. Alexan. consil. 199.
libr. 4. Sed contrarium probat Salic.
hic colum. penul. & cum eo Felin. in
cap. cū causam, de testib. & in cap.
postulasti, nume. 5. de rescript. lat. in
l. cum forti, in fine. ff. de inlit. iur. Mo-
lin. ad Alexand. dict. consil. Soci. nep.
consil. 73. nume. 2. libr. 2. Couarru.
libr. 2. resolu. cap. 3. nume. 3. quibus
ego cōsentio ex dict. l. hæc adiectio,
iuncta communi traditione Cini. &
omnium hic, vt etiā quid minimum
vltra dimidium iusti pretij, sufficiat
ad remedium huius. l. Bald. num. 16.
Ang. nume. 6. Panormita. & Burg.
in dict. capit. cū causa. Fabian. de
empt. & vendic. quæst. 8. nume. 7. &
Ias. in. Authen. qui rem, nume. 16.
ad finem. C. de sacros. eccl. & Cagn.
hic num. 244. Cepoldefinulat. con-
tract. num. 29. in. 2. exposuit. quod in-
uoluit Crēmen. hic col. fin. quæst.
penul. & Corsetus in suo tracta. de
minim.

- 10 Si ex testibus vnus diceret rem va-
lere centum, duo autem centū & vi-
ginti, staretur testimonio duorum, ar-
gul. ff. C. de fideicom. ibi. [vt per am-
pliores,] ita Salic. col. ante p. vers. sed

T 3 tunc.

C. de rescind. vend.

tunc. Cremen. nume. 341. Quod si vnus diceret rem valere centum, alter centum & decem, alter centum & viginti, stabitur mediæ summæ: quia in ea cōcordant duo, secundum Salic. col. pen. & cum eo Cremen. ad finem. colligitur ex Butrio conf. 52. ex Alexan. conf. 64. lib. 2. Afflic. de cif. 240. nu. 5.

Addunt. DD. quod testes ad probandum valorem debent assignare rationem testimonij, etiam si non in terrogentur Bald. in l. solam. C. de testi. Bald. in l. fin. C. de iure dom. im. Paul. Alexan. in. d. l. pretia. Lanfrancus in. cap. quoniam contra, verbo, testium, num. 156. la. in. §. si quis agens, num. 12. Instit. de actio. Cremen. hic. nume. 315. Bertrani. conf. 256. nume. 7. & conf. 164. lib. 3. qui

hoc intelligunt in æstimatione rei notabilis, secus in alijs leuibus, prout in frumento & victualibus quorum valor etiā à grossis cognoscitur. Bald. in. dict. l. solam, & Felin. in. cap. cum causam. 2. de testib. Sic etiam plures ex his intelligūt hanc regulam non procedere in testibus sapientibus, Cremen. hic. num. 316. Mihi autem

periculosa videntur multa quæ DD. tradunt in proposito exigentes vt testis nō interrogatus de ratione, eam in multis debeat assignare, vt per Bald. in. dict. l. solam, latè Felin. in. cap. cum causam. 1. de testib. la. in. l. cum ip. §. vult igitur. ff. de transac. verius enim credo, quod in multis à DD. traditis valeat aliquo modo testimonium non assignata ratione, si testis de illa non interrogetur, prout in fama & notorio contra DD. in dictis locis & Florian. in. l. ob carmen. ff. de testi. Panor. & Dec. in. cap. consulti, de appell. Dec. in. cap. veniens 1. de testib. nec iura tām cautelam in teste requirunt, sed in officiali in-

quirente. dict. cap. cum causam, nec contradic. dict. l. solam. C. de testi: cui adde Zas. lib. 2. respon. cap. 6.

12 Quando in teste requiritur, vt causam vel rationem assignet, non sufficeret eum dicere, se ita pro certo credere: Bald. in. l. sine possidetis, nu. 6. C. de probat. Cagnol. in. l. vnica. nume. 33. C. de senten. quæ pro eo: Nec cōcluderet testimonium, quod testis tantum daret pro re, de qua agitur. Bar. hic ad finem. Salic. q. 20. Boer. conf. 30. nu. 6. Bertrani. conf. 259. nu. 7. lib. 3. Alex. in. d. l. pretia rerū, nu. 2. colligitur ex Panor. & Imol. in. c. cū causa, de emp. & vend. Ang. & la. in. d. §. si quis agens, Instit. de actio. Felin. in. d. c. cū causam. 2. de testi. Quod receptius est, & verius videtur, licet cōtradicat Bal. hic col. pen. nu. 25. & in effectu Salic. & Cremen. hic, de quo vide melius Cagno. hic, nu. 240. Si tamen testis prius asseuerat commune pretium, deinde subdat, quod se tantum daret, valebit testimonium. Soci. neph. conf. 73. lib. 2. vbi num. 4. videtur firmare in hac materia non esse necessarium, quod testis rationem assignet.

13 In hac materia si agens non probat perfecte lesionem circapretium, non erit locus iuramento in supplementum probationis, secundum Alexan. conf. 109. nu. 12. col. fi. lib. 4. Ripa in. l. admonendi, nu. 183. Cagnol. hic col. fin. nu. 270. quod suadetur ratione, quia valor rerū magis ab alijs, quā ab ipso laeso sciri præsumitur: nec deerunt plures testes, si laesus veritatem asserti Addo etiam, de iure non esse satis expressum, quod agenti differatur iuramentum in supplementum probationis, nec id patitur regula & ratio. l. qui accusare. C. de eden. l. neq. tales. C. de proba. Nec in actoris contrarium probat. l. admonendi ff. de iureiur. attēta litera, in vers. sed

hæ

V. l. n. 41. Vbi declarat hoc.

adde q. testis interrogatus de ratione

eam non assignans nullam præsumptio nem inducit. sor. reg.

q. 97. pag. 82.

vs. & adde p. d. l. 256. nume. 7. & conf. 164. lib. 3. qui

valual. q. 664. si hoc intelligunt in æstimatione rei

notabilis, secus in alijs leuibus, prout in frumento & victualibus quorum

valor etiā à grossis cognoscitur. Bald. in. dict. l. solam, & Felin. in. cap. cum

causam. 2. de testib. Sic etiam plures ex his intelligūt hanc regulam non

procedere in testibus sapientibus, Cremen. hic. num. 316. Mihi autem

periculosa videntur multa quæ DD. tradunt in proposito exigentes vt

testis nō interrogatus de ratione, eam in multis debeat assignare, vt per

Bald. in. dict. l. solam, latè Felin. in. cap. cum causam. 1. de testib. la. in. l. cum ip. §. vult

igitur. ff. de transac. verius enim credo, quod in multis à DD. traditis valeat

aliquo modo testimonium non assignata ratione, si testis de illa non interrogetur,

prout in fama & notorio contra DD. in dictis locis & Florian. in. l. ob carmen. ff. de testi. Panor. & Dec. in. cap. consulti, de appell. Dec. in. cap. veniens

1. de testib. nec iura tām cautelam in teste requirunt, sed in officiali in-

hæ constitutiones, cui, annectitur, versi. solent, quod sentit Duarenus liber. 2. dispu. cap. 33. Sed hæc alibi plenius cum explicatione. cap. fi. de iureiur.

De sent. v. 14. 2. 9. 6. 6. 2. 3. 9. 2. Parado.
 Circa varietatem testium in hac materia sentit Bal. hic col. fin. nu. 29. quod in dubio credetur testibus affirmantibus, & Cremen. nu. 339. per glos. celebrem in l. diem proferre. §. si plures. ff. de arbi. quæ id genericè tradit, & Fel. in. cap. in nostra, de testib. & DD. in varijs locis. Sed hæc traditio Bal. periculosa est, nec in praxi seruanda: adimeret enim defensionem emptoribus in hac materia, putat si tenet. & editoris asserunt rem valere centum, testes emptoris nihil ei prodesse dicendo, quod valebat octuaginta, & non plus. Ideo non in his distinguendum inter affirmatiuam & negatiuam, sed attendendū, quis meliorem rationem afferat secundum supra tradita, & per Alexan. conf. 64. lib. 2. Alcia. in. l. 1. §. si stipulanti. nu. 40. ff. de verb. oblig. Nec erit magis credendum testibus de maiori pretio, quàm de minori deponentibus ex supra dictis, quicquid contradicere videatur Alex. conf. 185. nu. 6. lib. 7. & Rebus. in. l. vnica. nu. 33. C. de senten. quæ pro eo. Nec obstat glos. d. l. diem proferre. §. si plures: intelligi enim debet in negatiua vaga, quæ non tam facile comprehendere potest à teste, vt per Ripam in. c. cum ecclesia. nume. 89. de causa pos. & propr. Cur. sen. consi. 24. nu. 3. & consi. 72. nu. 8. at in pposito tã facile est scire, an res valeat octuaginta, an centum. Aduerto etiam, quod attento sensu rei, non sono verborum, non minùs tunc affirmat testes emptoris, quàm venditoris, vt aliàs docet glo. in. l. fi. §. si. ff. de doli excep. Bar. in. l. inter stipulantes, ff. de verbo. obliga. Et sic

cessat differentia inter affirmatiuam & negatiuam, quod olim in praxi obtinuit.

15 In hac materia ad probandum valorem & læsionem tam per testes. quàm per aliam speciem probationis, debet haberi respectus ad tempus cõuentionis: idque deduci debet ab agente, vt articulus, & probatio concludat: quod probat tex. in. l. si voluntate, in fine, infra hoc tit. tex. in. dict. cap. cum dilecti, vbi, [tunc valentem,] de empr. & vendi. Barto. hic ad finem. Barto. in. l. 3. §. diui. ff. de iur. ff. omnes hic & in. dict. l. pretia rerum, Ange. & Iac. in. dict. §. si quis agens, Guido decif. 157. Molin. de commer. nu. 715. & nume. 724. Quod aliqui declarant uisum esse breue spaciū, nec numeraret causa mutans pretium, ex Bald. hic colum. fin. num. 28. Paul. nume. 4. idem ad finem. C. pol. de simul. contr. nume. 30. Salicet. hic, lum. pen. versi. quæro an hæc: adde quæ tradit in his Matth. Afflic. decif. 316. Lanfran. in. cap. quoniam contra. verbo, testium, nume. 160. Sigismun. Lofred. conf. 23. Ego putarem omnino esse exprimendum valorem iuxta tempus cõuentionis vel actus, de cuius rescissione agitur, per dicta iura quæ non admittunt restrictionem. DD. Maximè attento eo, quod eadem iura dicunt, & experientia indicat, sæpe mutari & variari pretia rerum. l. 4. ff. de eo quod cer. loc. dict. l. pretia rerum, cum alijs. Ideoque cessat argu. presumptionis à presenti ad præteritum. Quia in re culpa erit agens, si exactius nõ formauit articulus: vel meliorem probationem non attulit: sed ne veritas pereat, iterum interrogabuntur testes, vel idonea diligentia adhibebitur quoad referendam probationem ad tempus cõuentionis, iura ea quæ supra deduximus

mus ad Bart. in l. si quid ex Pamphi
la. ff. de leg. 2.

- 16 Si tamē traditio rei vel executio
negotij cōferatur in futurū, nō attē-
deretur tēpus conuēctionis, sed exe-
cutionis, ex Panorm. in. c. in ciuitate,
nu. 3. de vsur. cū notatis à Dec. cōf. in.
sic in loco destinato traditioni, argu-
l. cōtraxisse. ff. de actio. & oblig. & in
pposito colligitur ex Alex. & las. in l.
vinū. ff. sicer. per. vbi in specie notat
Rube^o nu. 1. 32. facit argu. à personis,
secūdum doctrinā Papiniani in l. cū
pater. §. donationis. ff. de lega. 2.

- Artēdi debet cōmune precii, non
17 ex affectione vel interessē particula-
ri glo. hic & omnes per. d. l. pretia re-
rū, Couart. d. lib. 2. resolu. ca. 3. facit
tex. in l. si cui fundus. ff. de leg. 2. Nō
tamē est de forma, vel necessarium,
quod plures p̄sentant, vt articuletur &
proberetur valor ex loco publico fori
et mercati, licet inde facilius colli-
gatur probatio, per tex. in. c. 1. de em-
ptio. & vēd. & ita intelligi debet Bar.
in l. si seruus, nu. 7. de cōdi. fur. las. in
l. qui Romē. §. cohēredes, nu. 25. ff. de
verb. obli. Corf. in sing. fol. pen. ver-
bo venditio, per. l. septē diebus. C. de
eroga. mil. anno. Afflic. decis. 316.
nu. 7. loa. Plat. in l. 1. C. de cens. & cē
sit. qđ colliges ex Cagn. hic. nu. 252.

- Nec attēdi debet pretiū quod da-
18 ret quislibet emptor, sed tātū sciēs
rei qualitatem, ex gloss. celebri & ibi
Bar. in l. 18. mortis causa capimus. §.
fi. ff. de dona. cau. mor. Bart. in. d. l. si
seruus, nu. 7. ff. de cōdic. fur. Alex. in.
d. l. pretia rerū, nu. 3. las. in l. 1. §. si hē-
res, n. 9. ff. ad Trebellia. Feli. in. d. c. cū
causam, de testi. Raucenas in alphabe.
verbo, res. Burg. in. c. 1. nu. 3. de emp.
& vēd. adde gl. in l. vnica, verbo, sub-
tilitarē. C. de senten. quā pro eo. Ex
hac cōmuni traditiōe inferebat Mo-

lin. in cōsue. Pari. §. 13. glo. 5. nu. 176.
à quo tamen caue, quatenus sentire
videtur, cessare remediū huius. l. si al-
quis sciens verē rei qualitātē & valo-
rē, veller plus dare, vel aliquis carius
emeret, cū alter sciēs verū pretiū,
plus sciēter offerret, quod repugnat
decisioni huius. l. in dist. c. de loquē-
tis, solūq; respiciētis cōmune pretiū,
cōducit notata à las. in. d. l. qui Ro-
mā. §. cohēredes. Nec attēditur leui-
tas alicui⁹ plus iusto dātis, secūdū Ce-
pol. de simul. cōtrac. nu. 24. Deniq;
cōis estimatio in p̄posito tātū attēdi
debet, vt per Aleia. in l. propemodū.
88. ff. de ver. sign.

- 19 Pretiū aliquādo augetur, aliquādo
minuitur ex qualitatibus & cōditio-
nibus rei. in l. quod si p̄. §. fi. ff. de
ex. ati. emp. & ibi glo. & DD. text. &
Bal. in l. si vēditor. §. fi. ff. de seru. ex-
por. Inde est, qđ res litigiosa multo mi-
nus estimatur: vt ex Bart. & multis
tradit. Feli. in. d. c. cū causam. 2. ad fi-
nē, de testib. sic in re habēre onus ali-
quod, vt p̄ Cremē. & Cagn. hic, per
Alex. in l. pretia rerū, Bar. & alij in. d.
1. §. si heres. ff. ad Trebell. vbi las. &
Ripa, nu. 26. tradit in specie, minus
estimari rē distractā cū pacto reuen-
dēdī, ex Pano. in. c. ad nostrā, de emp.
& vēd. & ibi notat Burg. vidēdus, &
Dec. cōf. 167. Dec. cōf. 308. nu. 3. &
cōf. 543. nu. 5. & Grat. cōf. 57. libr. 2.
Chas. in cōsue. Burg. rub. 5. §. 1. nu. 21.
qđ plures relati à Tiraq. de retrac. con-
uē. in p̄f. nu. 20. cū multis sequen.
notabiliter Couart. lib. 3. resolu. c. 10.
col. 1. & seq. Ex quo resoluūt omnes:
qđ vbi res alienatur cū illo pacto de-
bet plenius probari lēso ex parte vē-
ditoris longē supra dimidium iusti
pretij, detracta parte pretij ob id
pactū. Quod mihi verū non videtur
licet in praxi variē id iudicatū vide-
rim;

rim: in ea enim sententia sum, ut ex eo pacto non alteretur conditio rei valor quo ad materiam huius. l. vel quo ad simile, ut circa presumenda usuraria d. c. illo vos, cum ibi notatis, de pign. & gl. in c. coquestus, de usur. quod recte inuentionibus satis deducit apud Lusitanos ex ordinacione lib. 4. tit. 27. §. 2. ubi valor rei distracta cum hoc pacto non variat, sed simpliciter rei pretium attenditur. Imo ex parte venditoris dicendum est, ex eo pacto magis presumenda fore lesionem: solent enim, qui ita vendunt, ob spem recuperandi, vilius rem vendere.

20 In de inferebat Bar. receptus in d.

l. 1. §. si heres. ff. ad Trebelli. ut rei valor minuatur, quando venditor est implicatus re alieno: quia datur iustus timor ad deterrere emptores, sequitur Alex. las. Rip. comendat Cepol.

de simul. contr. nu. 20. Cremé. hic, nu. 253. Iacobin. in l. si fideicommissum. §. tractatu, nu. 4. ff. de iudic. extollit Cuman. (non citas Bar.) in d. l. morris. §. si.

ff. de dona. cau. mor. dicens ita posset excusari emptor a remedio huius. l. quod tamen magis coloratum quam tutum mihi videtur, nec ex ea qualitate venditoris notabilis aliqua pretij quantitas decreveret. Ante emptionem enim agnoscendum est quod difficilius quis emet.

Item hominis ita implicati re alieno sed post emptionem locus fit decisioni huius. l. quae facile restringi non debet.

Addebant aliqui carius emptum dici, quod precibus emitur: ideoque ex parte emptoris ob preces censeri maius pretium datum, secundum Alber. in l. fan di partem. ff. de contra. empt. Tiraq.

in praef. retrac. conuen. nu. 23. quod rei iudicium est omnino: quia potius in fauorem rogati interpretatio fieri debet secundum doctrinam. l. si gratuita. §. si margaritas. ff. de praescri.

verb. l. 1. §. si sepe. ff. de pos. l. si ut certo. §. 1. ff. ad velleia. l. rogasti, cum ibi notatis. ff. si cert. per. l. 1. §. si in bonis.

21 Minuetur pretium rei sita in loco periculis obnoxio. l. 8. ad finem principi.

ibi, [quae fortuitis casibus subiecta sunt,] & in l. verum. §. penult. ibi, [ruinosa,] & ibi, [multis casibus obnoxia.] ff. de mino. facit. l. non solum. §. 6. de pe ti. hare. Ex qua arguebat Ang. ibi, quod immobilia minoris sita in loco periculoso, prout molendina iuxta flumem obnoxia inundationi, possint sine detrimento distrahi & ita Fulg. ibi & plures retuli, & merito improbaui in commentar. l. 1. in. 3. part. nu. 28. char. 90.

C. de bon. mater. ubi ostendo talia bona non ideo minus immobilia ceteri & in eis omnino seruanda esse iuris tollennia requisita in immobilibus: ad quod etiam retorquetur. d. l. non solum. Nam & eo casu iudicis auctoritas requiritur. l. Diuus. §. 1. in fin. ff. eodem, ibi, [res tempore perituras peritior debet pretor distrahere.]

23 Ex eadem inspectione oneris & qualitatis rem afficientis, econuerso inquit Bald. in l. fin. col. 1. nu. 9. C. de communia de legat. q. qualitas meliorat subiectum Alex. in rubr. ff. de nou. oper. nunc. nu. 19. Corne. conf. 48. nu. 6. lib. 3. Sed ex precedentibus infer-

tur ad quod quando emptio est cum pacto, ut emptor statim resoluet ad vitam vel emphyteusim concedat venditori, et ex eo pacto tradit aliqui DD. minui pretium rei quo ad emptorem: nec tunc venditor tam facile obtineat ex remedio huius. l. quae emptor non omnino rem consequatur, nec venditor ea tunc prorsus demittat, argu. l. qui fundum, & l. fundi parte. ff. de contrah. empt. l. si sterilis. §. si tibi.

ff. de actio. emp. & cap. cum Ioannes §. 1. & ibi notat Panormit. de fid. in- tru. ibi, [cuius conditionis intuitu

T 5 pro

C. de rescinden. vend.

pro minori pretio vendidisti. Id enim pactum in partem pretij cedit, secundum DD. relatos à Cagnol. in l. 2. nu. 167. C. de pact. inter empt. latius Tiraq. in prefa. de retra. conven. ex nu. 20. & nu. 25. vbi speciatim applicat ad materiam huius. l. Quod in telligerem, vbi locatur res vel in emphiteusim datur leuiori pensione, q̄ soleant alij domini: vt sic resultet æqualis compensatio, aliàs cōtrarium erit tutius, ex traditis ab insigni Azpilcuera in suo Manuali, vt retuli supra in fine. 2. cap. huius part. & colligitur ex Cepol. de simula. contract. nume. 31.

24 In æstimatione etiam & circa læsionem probandam attenditur doctrina l. C. in l. eum qui. §. melior. ff. de in diem addic. quem text. dicit in eare meliorem de iure Alexā. in d. l. pretia rerū col. 2. Ripa in l. 1. §. si hæres, num. 28. ff. ad Trebel. Inquit text. meliorem conditionem in venditione cēferi, si persona emētis idoneior sit, vel solutio celerior, vel emptor à venditore nullam satisfactionem exigat: tradit multa Tiraq. de retra. lign. §. 1. gl. 28. nu. 34. Sed text. in d. §. loquitur, cōferēdo emptiones duorū: nec enim præsens solutio vel idonea persona emptoris vitare potest remediū huius. l. venditori læso: ecōtrario autem si solutio præsentanea non esset augetetur læsio vēditoris, ex notatis in c. si. de vsur. Dec. conf. 111. Bart. in lege falcidia non habetur. ff. ad l. falc. cum lætē traditis à Tiraq. de retra. lign. §. 1. glo. 18. nu. 34.

25 Sic ex eodem. §. carius emere dicitur emptor, qui remittit ordinariam satisfactionem & consuetā: quod notāne procuratoribus id liceat, secundū notata in l. cōtra iuris. §. filiusfam. ff. de pac. Nec omittendū est, q̄ l. C. ibi cōsiderat interesse temporis, ex quo

iuuatur opinio, quam cōtra communem sustinet Dec. in c. bonæ, col. si. de appel. ad d. l. pater qui. §. fin. ff. de castr. pecul. de quo etiam las. in l. cū procurator. §. dominus colum. 3. ff. de nou. oper. nun. las. in l. si creditori. col. 3. ff. de leg. 1.

26 Longè aliter æstimatur possessio, q̄ res ipsa. l. si mulier. §. qui possessio. nem. ff. quod met. cau. tex. & gl. in l. si duo. §. si. ff. vt possid. Quia in re circa dignoscēda tribunalia, ad quæ appellari debeat, est noua constitutio apud Lusitanos lib. 3. titu. 77. §. 10. vt causa possessionis æstimeretur minis dimidia parte valoris totius rei: facit l. vnica. C. si de momen. pos. & illa difficilis theorica l. C. in. §. nihil cōmune. ff. de acq. poss. & causam possessionis parua censet Bar. in l. admonendi, nu. 55. ff. de iureiur.

27 Sic ad eandem differentiam rei & possessionis tradunt aliqui, possessio nem vnico teste probari. Matafil. no. 2. tab. 2. & Dec. conf. 56. num. 1. colligitur ex las. in repet. l. admonendi, nu. 273. Sed contrarium verius est, & ita iudicauit senatus Neapol. vt tradit Matth. Afflic. decif. 364. Plures enim effectus resultant ex possessione: cuius etiam commodum magnum dicitur in §. commodum, Instit. de interd. cum traditis à Ripa in cap. sepe col. 1. de resti. spol. Bal. & Afflic. in c. 1. de conten. inter dom. & vassal. & in possessorio id colligi potest ex doctrina l. fin. C. si per vim vel alio modo. Quoad alia verò variant. DD. circa causam possessionis, an leuis dicatur, vt tradit Aymo. confil. 158. nume. 3.

28 Res immobilis æstimatur ex fructibus & redditibus, glōf. hic per l. si tt. 13. quos, infra eodem. ibi, [rei qualitas & fructuum quantitas.] l. si fundum 94. ff. de lega. 1. ibi, [excussio pretio id. n. 28. v. vol. §. com. scōpt. pag. 431. col. 1. bōss. In prax. 158. n. 9. tt. de pzinax & pzin. leon. n. 125. Joa. 22. c. alleg. fol. 89.]

secundum redditum,] & ibi glos. & DD. tex. cum glos. in l. si fundus, ibi, [pro modo fructuum,] ff. de reb. eo.

Sic alibi tradunt DD. q. terris vel ca-
stellum non estimatur ex sumptibus
& valore edificij, sed ex redditu, secun-
dum Ioan. Plat. in l. 2. C. de præd. &
omn. reb. manic. Ad quod solet nota-
ri tex. in l. qui bonis, ff. de cess. bon.
ibi, [ex quantitate,] intelligendo ibi
quantitatem pro redditu & utilita-
te, ex Barto. ibi. Et illum tex. ad hoc,
& ad alia commendant DD. ut per
Ias. in §. sed & si quis, nu. 11. Institui.
de actio. Alexan. in l. maritum, colu-
fi. & notanter in l. si maritus, ff. solu-
matr. Ias. in l. si constante, num. 15. c.
ff. eod. Boer. decis. 19. num. 6. Vnde
prædium non ex magnitudine, sed
ex bonitate estimatur, ut ex Barto.
& Bald. tradit Afflic. decis. 58. nu. 6.

29 In eadem re solent scriben. resol-
uere, q. integrale pretium rei immo-
bilis estimatur ex quantitate reddi-
tuum viginti annorum, per tex. &
glos. in Authen. de non alien. reb. ec-
cles. §. si verò, glos. Salic. & alij in Au-
then. perpetua. C. de sacros. eccles. id
que ut receptum tradit Ias. in dict. l.
si fundum per fidei commissum, nu.
5. & Mauric. in l. 1. pag. 295. C. de mu-
lier. in quoloe. Pau. in Authen. si quas
ruinas, num. 2. in fine. C. de sacros. ec-
cles. Afflic. decis. 284. in fine, sentit Al-
cia. in l. propemodum, ff. de verbo. si
gni. notat Afflic. in constitu. protho-
mi. §. ut intra, num. 27. Cagnol. hic,
num. 233. Corn. conf. 223. ad fin. lib.
1. & ita plures ut per Tiraq. de retr.
lig. §. 1. glos. 6. num. 19. Sed contra-
dicit Molina. quem vide, in lib. de cõ-
mer. q. 5. num. 118. tradit vultur. Co-
uarru. videndus lib. 3. resol. cap. 6. nu.
5. Et ita secundum receptam opinio-
nem pretium censetur ea quanti-
tas, ad quam ascendere poterunt pẽ-

siones vel redditus eiusdem rei per
spacium viginti annorum. Et tamen
computatio fieri non potest, nisi se-
cundum præsens tempus: quia in fu-
turam pretia variatur, facit reg. l. nõ
quemadmodum, ff. de iudi. Nisi sint
contractus separati, vel tempora se-
paratim exprimantur, secundum tra-
dita ab Aemil. Ferre. conf. 21.

30 Sic ad præcedentia aliquando in-
cidit questio quoad estimationem fru-
ctuum vel reddituum, & in praxi vi-
di obferuatum, ut redditus compute-
tur secundum quantitatem collectam
tribus proximioribus annis, idque si
militer obseruatum vidisse tradit
Matth. Afflic. lib. 2. Feud. titu. per
quos fiat inuesti. §. sed & res. numer.
40. facit tex. celebris, & quæ per eum
dicuntur, in l. quicquid, C. de apoch.
publ. contra hospitali. quidam vni-

31 Congruit præcedentibus questio
ita contrahentium, ut alter accepta
certa quantitate, alere debeat alte-
rum: videretur enim in ea specie ces-
sare remedium huius. l. ob nimiam vi-
tae incertitudinem argu. l. de fidei
commissio, & ibi Alexan. C. de trans.
Bonus tex. in l. sancimus. §. fin. ibi,
[incertus fortunæ exitus.] C. de do-
nat. & quæ dici solent per l. si iactum
reris, ff. de act. emp. & de incertitudi-
ne vite humane est text. notab. in l.
senatus, ff. de dona. cau. mor. Et per
hæc ita concludunt aliqui relati ab
Alexan. d. l. de fideicommissio, qui ra-
men se remittit ad Cin. & alios alibi
resoluentes, ut etiã hoc casu sit locus
remedio huius. l. facta computatio-
ne à pretio, & ab ætate eius qui
alendus est. Quod plenius tradit
Pau. videndus in l. si pater puellæ, C.
de inoff. testa. & cum eo Ias. ibi in fi-
ne: facit text. in l. cum iij. §. modus, ff.
de trans. glo. in l. is qui, l. 5. ff. de fidei-
cõ. liber. Quæ in re incidit traditio
æsti-

ad pra
vini. §. 8.
molin. l. 1. de
primog. c. 19.
n. 41. memo. 2.
consil. 121. n. 36.
v. 2

de mol. vbi s. n.
42

C. de rescind. vend.

æstimandi dubij euentus de qua superius egimus in. 4. cap. 1. part. in. q. transactionis. Tandemq; hic articulus iudicandus videtur ex communi æstimatione, quatenus homines darent cõmuniter pro alimētis ad vitā, iuxta generalē doctrinā I. C. in. d. l. pretia rerū, & post relatos Oldr. & alios tradit Couarru. d. lib. 2. c. 9. nu. 7.

- 32 In his autem non abs re putabūt plures, spectari debere iuris præsumptionem circa humanā vitæ spatiū occurretq; decisio. l. hereditatū. 68. ff. ad. l. falcid. de qua vltra Alex. ibi & Hispa. Xuar. in. l. quoniam in prioribus. fol. 1. i. Ioan. Lup. in rub. §. 2. in princ. agit melius Molin. d. lib. de cõmer. q. 72. & Couarru. d. cap. 9. lib. 2. nu. 8. vbi I. C. ex ætate diuersas præsumptiones inducit, vt secūdum eas in re ambigua aliquid certum ad iudicia colligatur. Occurreret etiam decisio tex. in. l. si quis argentum. §. si autē donator. C. de dona. vbi in donatione reddituum ad vitā secundum glos. & DD. sumitur spacium quindecim annorum, & ita generaliter iudicauit consil. Neapol. vt per Afflic. decis. 34. Sed is text. specialiter intelligitur à Bald. Albe. Fulgos. Salic. in fauorem donātis: & ita DD. alibi, vt refert Couarru. d. cap. 9. nu. 5. & prius Tiraquel. de retra. ligna. §. 1. glos. 6. ad finem, nume. 20. Quauis autem text. in. d. §. si autem, loqueretur in omni debitore, nihil faciebat contra receptam opinionem glo. & DD. de qua supra num. 29. de æstimatione ad respectū viginti annorum: nec in ijs vlla resultabat repugnantia, quicquid incautē scripserit Chas. in consuetu. Burg. rub. 11. §. 4. ad finem, char. 358. col. 3. Text. enim in. d. §. loquitur de solutione reddituum ad vitā, glo. autem & DD. loquuntur de æstimanda re ex reddi-

tibus vel fructibus. **33 Ex proximē dictis colliges aperte infirmum & parum probabile esse, quod apud scriben. sapissimē dici soleat iuris præsumptione. cuiuslibet hominis vitā censi vſq; ad centum annos: ad quod vulgò citatur. l. fin. C. de sacros. eccles. & inde ad multa arguunt, inferuntq; DD. vt per Cepol. caut. 118. Francus in. c. si. in finē, de iudic. in. 6. Sed ius non vtitur tali præsumptione, vt inde aliquid certū statuatur: nec. d. l. fin. contrarium probat, quia tantum inquit, possē hominem vſq; ad. c. annos viuere, non q; ita iure. præsumatur, vt bene aduertit Aretin. in. l. sed et si de sua. col. 4. ff. de aeq. hære. & cum eo lasin. d. l. fin. ad fi. Dec. in. c. cum dilecta. col. 4. de confir. vtil. Dec. in. l. si. num. 28. C. de edic. diu. Adr. tol. Socin. in. l. si inter. col. fin. ff. de reb. dub. Gozadi. consil. 68. nu. 6. Alciac. regu. 1. præsumpt. 44. Marmerius in. §. nihil cõmunē, col. 5. in fine. Neuizan. in sua filia, Corraſ. libr. 5. miscel. cap. 18. **Vnde aptius & verius allegabitur negatiuē. d. l. fin. vt nemo præsumatur viuere vltra centū annos: quod probat text. in. l. pro ponebatur. ff. de in di. & notat Corn. cons. 241. lib. 3. quem sequitur Capitius decis. 4. nume. 18. Corraſ. d. loco Molin. in consuet. Paris. §. 1. glo. 2. nume. 3. & Corta in memorab. verbo, filius fa.****

- 34 Ex supradictis maximē ex. d. l. cū qui. §. melior. ff. de in diem addic. liquet, de iure meliorem censi cõditionem quoad venditorem, quando solutio pretij statim sibi fit: & quodā modo ex dilatione solutionis pretij minui. §. plus. Insti. de actio. 77. supra nu. 24. & 25. & bonus text. in. l. circa legem. 66. ff. ad. l. falcid. cum alijs congestis à Tiraq. de retra. ligna. §. 1. glo. 18. nu. 34. quod an aliquādo excuset

mer-

- mercatores carius vendentes crediti, q̄ recepta pecunia, tradit Dec. cōf. 111. & refert Couarra. d. lib. 2. resol. cap. 3. nu. 6. tradit D. Soto lib. 6. de iust. & iur. q. 4. arti. 1. & 2. & vide Cepol. conf. ciuil. 10. facit tex. in c. nauiganti, & c. in ciuitate, de vsur.
- 35 Circa hæc propria. l. nostra retinē dum est ad. d. l. precia rerū, vltra omnes ibi, iustū pretiū rei cēferi quod à principe vel Repub. statuitur, secū dum Cepol. de simula. contr. vt tradit Cagn. hic ad finem nu. 269. Cre men. nu. 273. Moli. de cōmerc. q. 58. Couarra. libr. 3. c. 9. nu. 6. ad finē. Ex quo infert. Molin. ad pretiū, quo rex vendit redditus: vel pecuniam mutuā accipit: quod in Lusitania & Hispania cōducit ijs, qui à principibus redditus emerūt in perpetuum, vel ad vitam, quod vulgo, [iutos] & [renças] appellatur: facit quod notat Bal. in l. fin. C. de magistr. conuen. & l. 1. C. de prædi. decur. Facit quod dicūt saepe scriben. de contractu principis, vt pro lege habeatur Iasi post Barto. Paul. & alios in l. ciuitas. ff. si cer. per. per. l. casar. ff. de publ. & vect. & l. penul. C. de dona. inter vir. & vxor. Afflic. decis. 299. nu. 14. Bar. Paul. in l. 1. ff. de cōsti. princi. Decius cōf. 689. ad finem, Aret. cōf. 153. nu. 1. Curt. lun. conf. 174. nu. 19. de intellectu tamen illarum legū alibi agimus, non enim à DD. sat bene expenduntur.
- 36 Æstimatio totius rei integraliter, non per partes fieri debet, quādo de tota re per partes fieri debet, quādo de tota re agitur: nam per partes minuitur valor rei, vt probat text. cum glos. in l. 1. C. commu. diu. text. in l. Meuius. §. fin. ff. fami. ercif. Bart. in l. vxorem. §. plagam, in fine. ff. de lega. 2. Felin. in c. cum causam. 2. de testi. & alij supra citati.
- 37 Minus æstimabitur actio q̄ res, ex

- l. minus. ff. de reg. iur. & l. 9. ff. de mino. quod deduces ex traditis in. q. transactionis: & ita Soci. cōf. 100. lib. 1. & Cagn. in l. qui actionem, nu. 111. de reg. iur. & hic nume. 200.
- 38 Seruus ex patria aliquādo minus, aliquid plus æstimatur. l. q. si nolit. §. qui mancipia. ff. de ædil. edic. glo. in l. fin. C. de munici. & orig. Seruus. ex fuga minus æstimatur. l. si pecuniam, vers. penul. ibi, [vilior factus,] ff. de condic. ob cau.
- 39 Serua pragnās secundum aliquos plus æstimatur, vt per Alex. in l. falci dia placuit. ff. ad l. falci. per tex. & gl. in l. si quod ex Pamphila. 75. ff. de lega. 2. vbi Pau. & alij ita sentiunt. Sed iudicio meo text. ille non videtur id satis probare; & forsan ob maximū periculum foeminarum in partu, nō deberet plus æstimari ancilla pragnans, secundum doctrinam de qua supra circa res periculis obnoxias. Text. verō in d. l. loquitur de partu æstimando postq̄ nascitur, vt effectū habeat volūtas testatoris relinquentis id, quod ex ancilla nascet, in quo inest cōditio, iuxta l. 1. ad finem. ff. de cond. & demonst. interdum. 73. de verb. oblige.
- 40 Subdit glos. hic, q. in æstimacione inter alia habebitur etiam cōsideratio locorum vicinorum, prout in ijs fieri solet, sed principaliter ætēditur locus, in quo fit venditio, vt probat tex. in l. fin. C. de admin. tuto. de alijs enim locis non est tuta probatio, vt per Cagn. hic nu. 233. vers. videtur. De æstimanda gemma vel similire, quā à vulgo emi non solet, vide Curtium Brugens. lib. 2. ad Viuid. colleg. cap. 11. & idem intelliges de scriptis seu comestarijs alicuius docti viri argu. §. si quis in aliena tabula, vbi notat Balduin. quē vide, Institu. de rer. diuis. De æstimanda prebenda agit.

Boer.

C. de rescinden. vend.

Boer. decis. 19. nu. 4.

41 Dixi supra nu. 11. non videri *verum*, quod communiter tradit. DD. ut testes circa probandum valorem & lésionem etiam non interrogati assignare debeant rationem testimonij: quod etiam probabat Dec. in. l. quatenus, num. 5. & 6. ff. de reg. iur. * Nec advertebant tot. DD. tunc non esse quid imputetur testi, sed litiganti incauté articulati, vel officiali negligenter interroganti: testis enim potius videretur suspectus dicens ultra interrogata, argu. l. quæ omnia. §. 1. ff. de procur. Sed tunc utiliter applicabitur doctrina, quam ex Bart. & Bald. retuli nume. 7. quam extollit Cagnol. hic col. penul. nu. 265. in fine, ut etiam post publicatas probationes interroget iudex testes ipsos de ratione eorum, quæ dixerunt. *Subdit* Dec. in. d. l. quatenus, ad finem, ut opinio Bal. contra glo. Bar. & communem, de qua supra nu. 12. de teste dicente, quod ipse tantum daret, salvetur, quando articulus continebat, rem tantum valere communiter: quasi tunc dictum testis vel eius ratio referatur ad formam articuli, & secundum illum intelligatur: ad quod adducit doctrinam Bar. l. Labeo. ff. de suppl. lega. Sed melius citasset Alex. cons. 88. num. 26. lib. 5. ubi alios refert: & Bald. in. l. sed & si possessori. §. item si iurauero. ff. de iureiur. Bart. enim in d. l. nu. 8. aliud dicit, nempe quod ratio testis intelligitur secundum eius dictum præcedens, quod extollit Arret. in. l. si quis posthumos. §. si filium, col. fin. ff. de libe. & posthu. Nec videtur etiam in ijs terminis idoneum testimonium, quo testis deponeret de eo quod ipse dabit. Item contra Dec. facit: nam testis minus deponendo, quam in articulis continetur, magis videtur contradicere, ex vulgari regu. c.

nonne, de præsump.

42 Credo etiam contra plures ubi supra, & Dec. in. d. l. quatenus, ut sufficiat testes dicere, quod res tantum valebat, ut intelligatur de pretio communialiud enim non est iustum pretium rei iuxta. d. l. pretia rerum: quod si quis replicet, posse rem tantum valere ali cui ob particularem causam, respondetur, quod id non dicitur valor rei sed necessitas vel particularis affectio, per. d. l. nec dictum testis referri potest ad particularem causam de qua nulla est mentio in articulis. Tutius tamen & apertius erit, articulare & probare communem æstimationem. *Qua in re valet testimonium*, licet testis deponat secundum arbitrium suum: quando res non admittit omnimodam certitudinem: ex Bart. in. l. fin. C. de prædi. nauic. Imol. & Alexand. nu. 9. ad finem, in. d. l. pretia rerum, colligitur ex traditis à Feli. in. c. quoties, nu. 11. & præceden. de testi. ubi omnino videndum est: declarat etiam hoc Corse. in singu. verbo, testis. 1. fol. 197. & Lofredus consil. 23. nu. 8. & ita intellige supra tradita nu. 12.

43 Ultimo ad complementum materiz spectantis ad praxim huius. l. notabilis articulus restat nullibi explicatus, quid iudicandum, si ex adductis ex parte cõuenti, vel alio modo aliquo aliter enervetur probatio agentis, ne omnino concludatur, & secundum iuris regulas videretur conuentus absoluedus. l. qui accusare. C. de eden. Pro eo etiam videtur regula. l. Arrianus. ff. de actio. & oblig. Magis etiam in specie videretur virgere quod sensu gl. & ibi notant Bal. & Cuman. in. l. si fundus, in fine princ. ff. de reb. eor. quod in dubio res præsumitur iusto pretio vendita, & ita Iacobin. à sancto Georg. in. l. vnica, numer. 59. C. ne licet poten. ex Bald. & Salic.

qualit. q. 664

refert & sequitur. h. 2. prat. q. 139. n. 3.

lic. in. l. per diuersas. C. manda. quos etiam refert Panth. Cremen. hic nu. 143. & Fabian. de emp. & vend. q. 8. ad finem num. 25. Ex quibus securè asserit Cremen. hic num. 213. in hac materia in dubio absoluendum fore conuentum: nec l. sum obrinere, nisi si efficaciter probet l. sionem ultra dimidium iusti pretij, quod etiā tradit Boerius conf. 30. nu. 8. idēq; in praxi magis recipitur.

Ego tamen equius existimo, ut si actor bene probauit hanc l. sionem, * obtinere debeat, licet ex probatione conuenti obscuretur eius probatio: quia tunc non est causa in ambiguo, cum probatio actoris per se plena & efficax sit iuxta l. ob carmen. §. si. ff. de testi. Sic etiam ex eadē probatione actoris, licet aliquid in ea desideretur, cessat obiectio proximè adducta, quod res presumatur iusto pretio distracta. Item pro agente tunc vrget æquitas seu humanitas, in qua fundatur hæc lex: quæ æquitas aliquando præualeat pro actore contra reum, ut tradit Dec. in. l. fin. ad fin. C. de edic. diu. Adri. tol. Idēq; magis probandum videtur, quādo probatio agentis non leuiter vrget: eo quod tunc nulla iniuria conuento inferatur, cui à iure datur electio retinēdi rem supplendo pretium, vel restituēdi eam retentis fructibus, secundum veriore & receptiore sententiā de qua latissimè egimus supra in. 4. cap. 2. par. His verò non adductis ita iudicari in senatu parisi. tradit Moli. de commer. q. 14. nu. 173. quod etiā colligi potest ex Bald. satis in simili in Authē. omnes, in fine. C. comu. de succes.

44 Inuatur hæc resolutio ex notabili doctrina recepta (quæ in hac materia sæpissime conducet,) effectum probationis pro maiori parte arbitra

riū esse: ut scilicet ex ratione & alijs adminiculis possit iudex circumspicere recedere ab eo, quod testes (fortasse corrupti vel decepti) asserunt, quod colligunt scribent. ex. l. 3. post princ. ff. de testi. ibi, [tu magis scire potes.] Ex quo tex. solēt DD. sæpè dicere probationē esse arbitrariā, & ita Paul. in. l. Lurius. ff. de ijs qui not. in. fa. Pau. in. l. admonēdi, nu. 39. ff. de iur. reur. Alex. cōf. 105. nu. 4. libr. 5. Dec. conf. 463. nu. 23. & in alijs multis, & Thom. decisi. 34. num. 47. Curt. lun. conf. 178. nu. 1. Ex quo vltra DD. in ijs locis rectē intelligitur tex. in quo glo. vacillat, in. l. 1. vers. nā si quidē: ff. ad senat. Turpil. vbi Marcellus cū Papiniano inquit, [facti quæstionem in arbitrio iudicantis esse.] Id enim ad probationem referendum videtur secundum præcedentia, in quibus distinguit I. C. circa modum sententiæ, quæ pronuntiatur, accedente non probare, vel calūniatum fuisse.

45 Ne tamē fraudibus occasio detur, & ne ob tale arbitrium iudices omittere possint veram probationē, contra reg. l. illicitas. §. veritas. ff. de offi. præf. & l. qui sententiam. C. de pæn. cauendum est ab ea generali traditione multorum, & intelligendum notabiliter cum Bar. in. d. l. Lurius, in fine. ff. de ijs qui not. in. fa. ut iudex exprimere debeat, cur recedit à probationibus, & ita Ripa id extollens in. d. l. admonēdi, nu. 67. Alex. in. l. 1. si is ad quē, nu. 11. ff. de acq. hered. Feli. in. c. licet causam. 4. not. in fine, de proba. Exprimi eū debet, cur à regulis & cōsuetis recedatur: ut colligitur ex Bar. in. l. 2. nu. 1. ff. si quis ius voc. las. in. l. properādū. §. siue autē alterutra, nu. 10. C. de iud. Feli. in. c. 1. nu. 7. col. 3. de re iud. & in. c. sup. literis, nu. 17. de reser. quod obiter diximus in p. c. c. Sic etiā doctrina illa, q. probatio

cen-

de an auct. vl.
diminuit p. nam
d. 21. n. 140.

.de rescind. vend.

cēteatur arbitraria iudici, declaratur
notabiliter ab Alex. d. cōf. 105. lib. 5.
vt sine probatione corruat sentētia
quando iudex eam impediuit, & ita
Matth. Afflic. decis. 28.

HIC tandem his cōmentarijs fi
nē imponimus, in quibus ve
riores sententias, & Reipub. vtilio
res semper secuti sumus. Lectores
autem admonitos velim, me nō pas
sim, nec in leuibus de numero au
thorum sollicitum esse, sed tantum
in ijs, quę controuersa sunt. Quapro
pter nimium delicati erūt, qui in am
biguis allegationum copiam, vt su
peruacanea plaustra damnauerint;
præsertim cū ex receptis sentētijs,
& ex patrijs vbiq; constitutionibus,
authorum numerus sæpissime præ
ualeat: agnoscētq; periti in ijs, & alijs
nostris lucubrationibus, nos semper
longē plus veritati, q̃ numero tribue
re: diligentiamq; à iudicio & exami
ne superari. Omnia verò quę ad præ

sentem tractatum spectare videban
tur, diligenter pensauimus, & perspi
cuē tradere studuimus. Quid autem
præstiterimus, periti cādidi iudicēt:
quibus omnia nostra libēter submit
timus, securi qd calūniatores oblat
rent: nec solliciti de eorum iudicio
quialiorum ædes se obscuraturos ia
ctitant: impia allusione significātes,
eruditionis nomē, vel claritatem (si
qua inde paratur) se alijs posse, velle
q; extinguere. Quod si labori nostro
fortunę aura defuerit, apud posteros
saltem sublata iam inuidia, extincto
ambitu, cessantibus fucis (quib⁹ plu
rimi sine virtute virtutis præmia sæ
pe consequuntur) in corrupta, præiu
dicataq; eruditionis opinio vniciq;
pro meritis manebit.

Deo laus & gloria.

Arius Pinellus.

INNOCENTIVS SOE-
RIVS OPERANTENSIS AV-
THORIS DISCIPVLVS CAN-
DIDIS LECTORIBVS.

V. M. ab insigni Pinelō mihi manda-
ta esset cura indicis ad hos commenta-
rios componendi, non potui veneran-
do praeceptori nō parere. In cuius lau-
des celebrandas Homeri musam, Ci-
ceroniſq; eloquentiam optaui. Quis
enim non omnino perditis moribus
præditus non laudet virum excellenti
eruditione, & virtute insignē? Sed te-
nuitatis meæ conscius eximij præce-

ceptoris laudes deterere nolui: maximè cū eius in iure singularis
eruditio omnibus Lusitanis iam olim notissima sit, qui ad eius re-
sponsa in omnibus cōtrouersijs vndiq; cōfugiunt. Cæteris autem
christiani orbis nationibus deinceps ex doctissimis literarum mo-
numētis, aureisq; scriptis Pineli solida eruditio notissima fiet. Pro
ximo anno typis mandauit vtilissimum, iustumq; volumen ad
Rub. & Constitutiones. C. de bon. mat. en nūc iuris studiosis, om-
nibusq; Christianis prouincijs amplissimos præstat commenta-
rios in materia frequentissima, & vbiq; necessaria: in quibus pluri-
ma iuris arcana referantur, multa à maioribus obscure tradita per-
spicue explicantur, neq; pauciora in melius reformantur. Agno-
scent docti multa noua tam solidè fundata, vt non solū in scho-
lasticis disceptationibus, sed etiam in foro, & tribunali veteribus
meritò præferri debeant. Sed quid ab eo viro non sperabitur? qui
vigessimū quartum ætatis annum vix attingens honesto stipen-
dio Digestorum cathedra dignus iudicatus est: à qua strenuè au-
spicatus, auditorum copia & applausu semper emicuit: quem nul-
lo ambitu, nullaue magnatum cōmendatione serenissimus rex
in supremi prætorij senatorium ordinem promouit: qui etiam in
scholis publicè legendo summus magister semper extitit, in aduo-

V candiq;

candiq; & iudicandi munere nemini vnquam cessit. Vtinam mihi
hi liceret eiusdem candorem, egregiasq; virtutes in medium pro-
ferre, & quæ charioribus discipulis circa mores priuatim commē-
dat: possemq; syncerè iurare sapissimè eum vidisse eorū eruditio-
nem extollere, qui eum suaq; omnia calumniantur. Non tamen
desunt quam plures docti, & boni, qui mecum pro insignis Pineli
salute & felicitate Deum Opt. Max. enixè precantur, vt quamplu-
res alios commentarios, quos circa præcipuas iuris partes scriptos
habet, breuiter in lucem emittat. Erūt etenim omni Reip. magno ad-
iumento, Lusitaniazq; magnam gloriam, & perpetuum orna men-
tum afferent. De his autem & alijs quæ de eximio Doctore taceo,
abundè sufficient quæ verè dixit, & cordatè significauit doctissi.
Hectorius Fernandus Olysyponensis in epistola elegantissima ad
commentarios eiusdem præceptoris. C. de bon. mater. Vos au-
tem candidi lectores, exoratos velim, vt laborem no-
necessarium circa componendos in vestram utilita-
tem necessarios indices, & qui bo-
niq; consulatis.

Q V A E S T I O N E S P E -

C V L I A R E S A D M A T E -

R I A M H V I V S L.

N remedium huius. l. cognitū fuerit à Iureconsultis, an verò nouè introductum fol. 46.

An hæc. l. locum habeat in hærede vendente ex iussu testatoris. fol. 50. nu. 19.

An hæc. l. in emptore procedat. fol. 54. ex nume. 1.

De exemplo læsionis ultra dimidiā in hac materia. fol. 55. ex nu. 4.

An scientia læsionis tollat remedium huius. l. fol. 56. à nu. 10.

An clausula quia iniucem sibi condonant contrahentes id quod res plus valuerit, tollat remedium huius. l. fol. 55. nu. 4.

An remediū huius. l. negetur læso, qui circa rem versabatur. fol. 57. col. 3.

Vtrum ignorantia allegari vel probari debeat in materia huius. l. fol. 57. nu. 16.

Vtrum agens ex hac. l. obligetur ad pœnam conuentam. fol. 58. nu. 26.

Vtrum per clausulam ex certa scientia tollatur remedium huius. l. fol. 58. nu. 23.

Vtrum læsus præsumatur scire pretium. fol. 58. nu. 30.

An hæc. l. extendatur ad alios contractus. fol. 60. & sequen.

In locatione. fol. 62. ex nu. 17.

In emphiteusi. fol. 66. nu. 37.

In feudo. fol. 67. nu. 2.

In donatione remuneratoria. fol. 68. nu. 3. & sequen.

In transactione. fol. 69. cum sequen.

In actu liberatorio. fol. 68. nu. 5. & seq.

Vtrum in datione in solutum. ibid. nu. 8.

Vtrum in adiudicatione, vel additione pignoris, vel rei debitoris iudicialiter facta ibid. nu. 10. & 11.

Vtrum in mutuo. fol. 68. nu. 7. ad fin.

Vtrum in diuisione bonorum. fol. 75. nu. 1. vsq; ad. 5. & quid quando diuisio fit per sortes. fol. 75. nu. 6. 7. & 8.

Vtrum in cōstitutione pignoris, vel datione vnius pignoris pro alio. fo. 78. nu. 20

Vtrum venditor possit agere ex remedio huius. l. aduersus emptorē, qui iam rem in tertium alienauerat. fol. 80. nu. 29. & an aduersus particularem successorem, nu. 30. vsq; ad. 32. & nu. 35.

Vtrum remediū huius. l. competat debitori læso, quando creditor ex pacto pignus vendidit. fol. 83. nu. 1. 2. & 3.

Vtrum in venditione cum decreto, vel auctoritate iudicis. fol. 87. nume. 18. vsque ad. 24.

Vtrum emptor, cōtra quem competeat remediū huius. l. liberetur, re apud eum perempta absq; eius culpa. fol. 82. num. 36. & 37. quid vero si res fuerit perempta apud tertium. nu. 38. & fol. 82. quid verò si ipse poterat agere ex remedio huius. l. an ex re apud eum perempta sine eius culpa, impediatur. fol. 82. nu. 39.

Vtrum requiratur insinuatio, cum à contrahentibus remittitur, quod ultra dimidiū est. fol. 58. nu. 24. & seq.

Vtrum vigeat remedium huius. l. in re vendita in publica subbastatione. fol. 88. nume. 25. vsq; ad nu. 28.

Vtrum in permutatione. fol. 61. num. 13. vsq; ad nu. 15. & quid in permutatione beneficiorum. fol. 62. num. 16. ubi quid impensionibus.

Vtrum in stipulatione adiecta in contractibus bonæ fidei. fol. 61. nu. 11. & seq.

Vtrum detur læso sagaci, & experto. fol. 57. nu. 19.

Vtrum si emptor locauit vel cōcessit rem in emphiteusim vëditori possit locationem vel emphiteusim reuocare si venditor læsus agit remedio huius. l. fol. 67. nume. 1.

Vtrum expensæ, & melioramenta, quæ emptor fecit in re debeat ei soluere venditor agens ex remedio huius. l. fol. 92. nume. 1. 2. & 3. & fol. 93. num. 5. & quid si ipse emptor agat: venditor verò eligat potius totum pretium restituere ac cepta. fol. 98. nu. 31.

Vtrum illa teneatur compensare cum fructibus.

Quæstiones

Etibus. fol. 117. col. 2.
 Vtrum restitutio in causis huius. l. sit neceffaria, an voluntaria. fol. 92. col. 4. ad med.
 Gabella, & tributa, quæ emptor, sine venditor soluit, à qua nam debent repeti, re sciso contractu ex remedio huius. l. fol. 99. nu. 35. vsq; ad. 41.
 Vtrum emptor qui rem deteriorē reddit, teneatur id refarcire venditori eam auo cantis. fol. 99. nu. 34.
 Quomodo erit æstimanda læsio ad intendendam actionem huius. l. fol. 101. nu. me. 41.
 Vtrum competat remedium huius. l. vendenti rei minori pretio, soluendo vsque ad certum tempus, eo adiecto vt si intra id tempus emptor non soluerit, teneatur refoluere iustum pretium, vel aliud statim expressum, quod iustum sit, vel non minus dimidia iusti. fol. 101. nu. 45.
 Qua actione, quoque tempore experiiri debeat remedium huius. l. fol. 78. nu. 26. & 27. & vtrum differat ab auxilio ætatis, seu restitutione minorum. fol. 81. num. 33. & fol. 104. nu. 4.
 Equum, an miqum sit remedium huius. l. fol. 51. nu. 22. 23. & 24.
 An remedium huius. l. cesset ex consensu geminato. fol. 103. nu. 36.
 An remedium huius. l. profit fidelissori. fol. 101. nu. 43.
 An remedium huius. l. locum habeat in contrahentibus cum iuramento de non veniendo aduersus contractū. fol. 121. col. 1. cum sequen.

An decisio huius. l. procedat in læsione in quantitate rei distractæ quæ maior vel minor reperitur. fol. 131. eleganter nu. 1. cum sequen.
 An decisio huius. l. procedat interueniente dolo in contractu. fol. 135. nu. 19. & sequen.
 Vtrum in casu huius. l. res sit tantū in obligatione, an etiam pretium. fol. 137. col. 3. cum sequen.
 Et qualiter tunc libellus formetur. fol. 139. nu. 8. vsq; ad. 13.
 Qualiter feratur sententia in materia huius. l. fol. 141. nu. 18. & 20.
 Vtrum electio quæ datur conuento in materia huius. l. duret etiam post sententiā vsq; ad executionem. fol. 145. num. 34. vsq; ad fin.
 Vtrum in hac materia valeat probatio per æstimatores peritos, circa valorem rei. fol. 146. nu. 2. & 3.
 Æstimatio tunc qualiter debeat fieri, habetur plenissime in c. 4. 2. par. per totū.
 An in materia huius. l. sententia lata ad dictum peritorum transeat in rem iudicatam. fol. 147. nu. 6.
 An in materia huius. l. procedat libellus, quo læsus petat se in integrum restitui. fol. 140. num. 13.
 Vtrum agens rei vendicatione, & postea replicando vtens remedio huius. l. obtinere possit. fol. 142. col. 4. nu. 24. cū seq.
 An in materia huius. l. in dubio ferenda sit sententia pro læso agente, vel econtra, in fin. fol. 152.

INDEX

INDEX EORVM, QVAE

IN HIS COMMENTARIIS

TRACTANTVR.

Absoluta potestas non rectè à DD. explicatur, & inique ab eis principi tribuitur, in Rubr. 1. par. c. 2. fol. 13. nu. 25.

Absoluta potestas patet in beneficialibus explicatur in. d. c. fol. 15. nume. 29.

Actio sine causa à principe tolli non potest. d. c. 2. fol. 9. nu. 9.

Actio ex vendito non solum ad pretium & interesse, sed etiam ad rescindendum datur. fol. 37. nu. 28. & fol. 50. nume. 18. ad fin.

Actio duplex ex eadem conventionem resultat potest. fol. 9. col. 1. nu. 9.

Actio ex hac. l. quo nomine appelletur, & quantum duret. fol. 79. nu. 26. & seq. & fol. 6. nu. 8. & seq.

Actio mutari non potest post litem contestatam. fol. 142. nu. 24.

Actio noxalis, & eius natura. fo. 138. nu. 3.

Actio personalis interitum non datur. fol. 80. nu. 30.

Actus intelligitur secundum regulam, non secundum limitationes. fol. 142. nu. 20. & fol. 152. nu. 45.

Adulterium an minus prohibitum censetur, quam furtum. fol. 5. nu. 22.

Aduocatus durante lite non potest cum clientulo pacisci. fol. 90. nu. 33.

Aestimatio an faciat emptionem. folio. 50. nume. 18.

Aestimatio rerum fit ex earum qualitatibus nu. 19. fol. 149.

Aestimatores qualiter eligantur, & an iurare debeant, & quid si discordent. fol. 147.

Aestimatio rei per partes minuit eius pretium. fol. 151. nu. 36.

Aestimatio an crescat in pregnante, seu gravida. fol. 151. nu. 39.

Agens ex una causa an possit obtinere ex alia. fol. 143. nu. 28. cum seq.

Alienationis verbum tanquam genus longe differt à quolibet nomine alienatio-

nis in specie. fol. 77. nu. 14.

Appellatio non est defensio naturalis. fol. 12. num. 22.

B.

Beneficium canonicè obtentum nullatenus adimi potest. fol. 15. 2. col. 3.

Bona fides an excuset à fructibus, cum res minoris malè alienata repetitur, & quomodo ibi detur bona fides. fol. 109. col. 1. & in re ecclesiæ. col. 3.

Bonæ fidei possessor an lucretur fructus, ex quibus fit locupletior. fol. 112. num. 47. & fol. 116. nu. 60.

Bonæ fidei possessor cum fructibus perceptis compensare debet impensas, quas alias retinere, vel petere posset. fol. 116. nume. 62.

Bona fides an inducatur ex errore iuris. folio. 109. nu. 31. cum seq. & nu. 35.

Bona fides, vel fides simpliciter data, an habeat vim iuramenti. fol. 124. nu. 13.

C.

Casus fortuiti an renunciari possint, & quid de casu insolito. fol. 64. & 65. nu. 29. cum seq.

Causa iusta efficit, ut recedatur à iuris regulis. fol. 8. nu. 6.

Causa civilis & criminalis regulariter non differunt. fol. 12. nu. 22.

Causa requiritur ad fundamentum actionis, non appellationis. fol. 144. col. 2.

Citatio non potest tolli à principe, etiam in civilibus, quatenus respicit defensionem, fol. 11. nu. 21.

Clausula ex certa scientia non tollit læso remedium huius. l. fol. 58. nu. 23.

Clausula & formula, quæ libellis adjici solent, parum valere debent inter doctos. fol. 143. col. 3.

Condictio ex hac. l. competit læso. fol. 61. nume. 9.

Condictio ex causa datur ex defectu imple-
menti, non ex pœnitentia. fol. 24. nu. 15.

Condictio ex causa an cesset, quando permutatio fit cum re venali. fol. 24. nu. 14.

Condictio indebiti an detur læso in contrahentibus

INDEX

- sibus stricti iuris. fol. 61. nu. 8. & 9.
 Conductor renūcians casibus fortuitis, an
 excusetur. fol. 64. nu. 26. & 28.
 Conductor an augeatur pēso ex magna
 vbertate. fol. 66. nu. 34.
 Conductor, & locator an competat reme-
 dium huius. l. fol. 63. nume. 17. vsque ad
 nume. 20.
 Coniugi laeso in aestimatione rerum dota-
 lium an detur remedium huius. l. fol. 49.
 nu. 12. vsq; ad. 14. & fol. 51. num. 27. &
 fol. 73. nu. nu. 33. vsq; ad. 36.
 Contractus, do vt des, an differat à permu-
 tatione. fol. 23. nu. 9. & 10.
 Contractus innominati similes nominatis
 quomodo censeantur. fol. 25. nu. 17.
 Contractus recipit nomen, & effectum ex
 mente contrahentium. fol. 30. nu. 1.
 Contractus an iudicetur ex eo quod plu-
 ris est. fol. 31. nu. 4.
 Contractuum nominatorum, & innomi-
 natorū differentia. fol. 36. nu. 24. & seq.
 Contrahens per procuratorem, an facilius
 rescindat cōtractū. fol. 79. nu. 15. & seq.
 Cōtrahens cū officiali ecclesiæ, vel Reipu.
 an debeat probare verum esse in utilita-
 tem. fol. 129. nu. 69. & sequen.
 Conuentus impedire potest, ne agens mu-
 tet actionem, & an tūc solui ei debeant
 expensæ. fol. 142. nu. 25.
 Conuentus remedio huius. l. electionē ha-
 bet, & quandiu ei duret. fol. 145. nu. 34.
 Creditor auctoritate iudicis missus in pos-
 sessionem bonorum debitoris, an ex la-
 sione rescindat locationem ab eo factā.
 fol. 66. nu. 36.
 Creditori datur replicatio aduersus pactū
 ob malignitatem debitoris factum, fol.
 68. nume. 7.
 Creditor an compellatur ad accipiendum
 vnum fideiussores pro alio. fol. 78. col.
 3. vsq; ad nu. 25.

D.

- D**Are: an congruat emptioni an soli cō-
 tractui innominato. fol. 40. nu. 13.
 & sequen.
 Debens pecuniam an satisfaciat soluendo
 massam eiusdem quantitatis & valoris.
 fol. 18. nu. 14.
 Debitor laesus in vditione pignoris facta
 per creditore, an & qualiter agere pos-
 sit. fol. 83. col. 1. & fol. 86. nu. 16.
 Defensio tolli nō potest à principe. fo. 11.
 nume. 21.

- Demonstratio falsa auiciet. fol. 134. nu. 15
 Dignitas maior magis à peccato cauere de-
 bet. fol. 15. nu. 30.
 Dolus cessat vbi concurret causa etiam pa-
 rum colorata. fol. 95. col. 4.
 Dolus censetur ex parte emptoris periti
 ementis librum, vel gemmam. fol. 109.
 nu. 29. & fol. 136. nu. 20.
 Dolus censetur ex parte vendentis quādo
 sciebat cōstitutionē breui promulgādā
 ad restringēdum pretiū. fol. 136. nu. 22.
 Dolus censetur in administratore transigē-
 te cū lēione immodica eius cuius bona
 administravit. fol. 72. nu. 23. & nu. 30.
 Dominium quo iure fuerit inuentum. fol.
 3. nu. 15. & sequen.
 Dominium etiam iure ciuili quāsitū prin-
 cept nō tollit, vide in verb. princeps.
 Dominij translatio an dicatur cōtra natu-
 ram vditionis. fol. 41. nu. 15. & seq.
 Dominus, qui patitur mandatarium exce-
 dere fines mādati, an recursum habeat.
 fol. 77. nu. 18.
 Donatio an inducatur per verbum futuri
 temporis. fol. 98. nu. 30.
 Donatione causa mortis resoluta, auoca-
 tur res cum fructibus. fol. 105. nu. 11.
 Donatore rem ob ingratitudinem auocan-
 te, resoluitur hypotheca. fol. 95. col. 4.
 E.

- E**cclēsia an sit melioris conditionis quā
 minor ad repetendos fructus. folio.
 109. nu. 32.
 Ecclesia debet succurrere oppressis. fol. 14
 nume. 27.
 Electio datur conuento, & quandiu duret.
 fol. 145. nu. 34.
 Emphiteusis an possit renūciari inuito do-
 mino. fol. 68. col. 1.
 Emphiteuta obtinens ex remedio huius. l.
 an egeat nouo cōsensu domini. fol. 101.
 nume. 42.
 Emphiteusis finita, an soluendē sint impen-
 sæ ipsi emphiteutæ vel hæredibus. fol.
 93. col. 3. cum sequen.
 Emptionis appellatione, an alij contractus
 veniant. fol. 76. nu. 10. cum seq.
 Emptio quo iure sit inuenta. fol. 1. cū seq.
 Emptio non potest esse sine pretio. fol. 6.
 nu. 29. & fol. 22. nu. 1. cum seq.
 Emptio an dicatur, cum pecunia pro pecu-
 nia datur. fol. 18. nu. 15.
 Emptionis definitio. fol. 21. nu. 28.
 Emptio an subsistat ex pretio, quod in ar-
 cha

INDEX

- cha est. fol. 22. nu. 2. & fol. 40. nu. 11.
 Emptio an valeat collato pretio in arbitriū
 tertij. fol. 22. nu. 4. & sequen.
 Emptio an indicatur ex re à principio ta-
 xata loco quantitatis. fol. 24. nu. 16.
 Emptio an valeat per verba illa pro iusto
 pretio, vel pro eo, quod iustū declarabi-
 tur. fol. 25. nu. 19.
 Emptio an permutatio resultet, cum res &
 pecunia pro alia re datur. fol. 30. & seq.
 Emptoris & venditoris appellatio apud ve-
 teres promiscua erat. fol. 54. nu. 3.
 Emptio an probetur per testes eam asserē-
 tes, pretij tamen immemores. fol. 22. nu.
 me. 7.
 Emptor & venditor in multis equiparan-
 tur. fol. 54. nu. 1. & sequen.
 Emptor an liberetur à remedio huius. l. si
 res apud eum pereat absq; eius culpa, fo-
 lio. 82. nu. 36.
 Emptor læsus an agat re apud eum perem-
 pta. fol. 82. nu. 39.
 Emptor pignoris particeps fraudis an au-
 diatur, si iustum pretium debitori solue-
 re velit. fol. 85. nu. 11.
 Emptor cum pacto reuendendi, an teneat-
 ur præcisè, an liberetur soluendo inter-
 esse. fol. 96. nu. 20. vsq; ad nu. 29.
 Emptor an teneatur ex deterioratione rei,
 fol. 99. nu. 34.
 Emptor in casu huius. l. dominus fit, & nō
 malæ fidei possessor. fo. 105. col. 4. & fo.
 136. nu. 26.
 Emptor an fructus retineat venditore ob-
 tinente ex remedio huius. l. fo. 103. cum
 sequen.
 Error in homine quando viciet. folio. 23.
 nume. 12.
 Error iuris an excuset à restitutione fru-
 ctuum. fol. 109. num. 31. & sequen.
 Exceptio dilatoria, & peremptoria an à prin-
 cipe auferri possit. fol. 12. nu. 23.
 Exceptio impedit executionem rescripti.
 fol. 14. nu. 28.
 Expensæ an solui debeant emptori cū ven-
 ditor obtinet ex remedio huius. l. fo. 92.
 & sequen.
 Expensæ deducturus an deducat ex ope-
 ris per seipsum factis. fol. 93. nu. 4.
 Expensæ an debeantur colono eiecto. fol.
 93. nu. 6. vsq; ad. 10.
 Expensæ an solui debeant emptori obti-
 nente ex remedio huius. l. fol. 98. nu. 31.
 Expensæ, & melioramenta an cum fructi-
 bus cōpensentur. fol. 107. nu. 62. & seq.
 F.
 Fideiudarius an possit feudo renunciare
 inuito domino. fol. 69. col. 1.
 Fideiussor promittens frumentum, vel aliā
 rem, an obligetur, quādo principalis de-
 bitor tenetur ad pecuniā. fol. 19. nu. 18.
 Fideiussor an liberetur rescisso contractu
 ex remedio huius. l. fol. 101. num. 43. &
 sequen.
 Fiscus cui bona ipso facto applicantur an
 debeat emptoribus pretium restituere,
 fol. 120. nu. 73.
 Foetus ouium cui fructuum speciei conu-
 merentur. fol. 114. col. 1.
 Fructus an euincantur per remedium hu-
 ius. fol. 103. cum seq.
 Fructus restituantur, reuocata donatione
 causa mortis. fol. 105. nu. 11.
 Fructus restituantur, rescissa alienatione
 rei ecclesiasticæ. fol. 99.
 Fructus repetuntur rescisso testamēto per
 querelam. fol. 105. nu. 10.
 Fructus magis auocantur rescisso contra-
 ctu per auxilium restitutionis, quā si
 nullus sit. fol. 112. nu. 45.
 Fructus naturales & industriales qualiter
 distinguantur. fol. 114. nu. 52.
 Fructus naturales an restituantur & quo-
 modo. fol. 113. nu. 48. & seq.
 Fructus an acquirantur coniugi ex dona-
 tione inter coniuges. fol. 113. nume. 49.
 vsq; ad nu. 51.
 Fructus an omnino lucretur bonæ fidei
 possessor. fol. 116. nu. 6. & seq.
 Fructus principaliter considerantur in æ-
 stimatione rei immobilis. fol. 151.
 Furtum an lege naturali prohibitum dica-
 tur. fol. nu. 523.
 G.
 Gabella & tributū solutum ab emptore
 aut venditore an & quomodo re-
 petantur, rescisso contractu ex remedio
 huius. l. 99. nu. 35. vsq; ad nu. 41.
 Gabella an debeatur ex contractu nullo,
 fol. 99. col. 1.
 Gabella & tributum an solui debeat cū
 res ex pacto reuendendi restituitur. fol.
 99. nu. 36.
 Geminatus consensus. fol. 130. nu. 36.
 Glof. in. l. 1. C. ne fil. pro pa. fol. 52. colum.
 1. nu. 3.
 Glof. in. l. hac venditio. §. 1. ff. de contrah.
 emp. fol. 22. nu. 3.

INDEX

Glo. in. l. emptor. ff. de rei vend. fol. 117. co-
lum. 1. cum seq.

Glo. in. l. vtrum. ff. de peti. hered. fol. 117.
nu. 64. cum seq.

Glo. in. l. 2. C. si quis igno. rem. in. fo. 109
cum seq.

Glo. in. l. postquam. liti. C. de pact. fol. 124.
col. 4. & seq.

Glo. f. alia. in. l. de dona. fol. 98. col. 2.
H.

Heres iussus vendere an habeat reme-
dium huius. l. fol. 52. nu. 20. & seq.

Heres rogatus restituere post tempus li-
cet fructus interitu licet et tunc tenetur re-
men ex ijs refarcire diminutione bonis

contingentem. fol. 117. nu. 69.

Hypotheca an resoluitur rescisso contra-
ctu pet. remedium huius. l. fol. 98. nu. 32.
& seq. & fol. 94. nu. 11. & seq. ad nu. 19.

Ignorantia lesi an allegari vel probari de-
beat in hac materia. fol. 57. nu. 16.

Ignorantia in lesio presumitur. fol. 58. nu.
30. & seq.

Imaginaria venditio qua dicatur. fol. 58.
nu. 28. & seq.

Immobilia in loco periculoso. fol. 149. nu.
me. 22.

Inmodicum quid dicatur. fol. 66. col. 1.

Insinuatio an requiratur ad illud quod ul-
tra dimidium remittitur. fol. 58. nu. 24.
& sequen.

Interesse temporis an consideretur. fol. 148.
nu. 24. & 34.

Iudex an secundum conscientiam an secu-
dum probata iudicare debeat. fol. 144.
nume. 33.

Iudex an iudicare possit de eo quod a prin-
cipio non petebatur, si postea a litigan-
bus discussum fuit. fol. 142. nu. 26.

Iudex circa estimationem rei omni tem-
pore ante sententiam potest necessariam
diligentiam adhibere. fol. 146. nu. 4. & 7.

Iudex appellationis an possit sententiam
nullam reformare. fol. 141. nu. 21. & se-
curamentum an excludat a remedio huius

l. fol. 121. col. 1. cum seq.

Iuramentum in supplementu probationis
cessat in hac materia. fol. 147. nu. 13.

Iuramentum an excludat maiorem a mul-
titudine & restitutione. fol. 123. nu. 10.

Iuramentum an tollat exceptionem non
numerata pecunie. fol. 121. nu. 3.

Iuramentum irritat contractum in Lusita-

nia, & prohibetur in tota Hispania, quod
tractatur. fol. 123. nu. 11. & 12.

Iustum pretium qualiter dicatur. fol. 147.
cum sequen.

Iustum pretium censetur quod a principe
imponitur. fol. 151. nu. 35.

Ius gentium qualiter accipitur & diuida-
tur. fol. 2. nu. 7. & sequen. & fol. 3.

Ius civile fere semper adharet naturali. fo.
103. nu. 10.

Iuris scientia non presumitur. fol. 59. nu. 31

Iurisconsulti saepe stricam subtilitatem re-
spexero. fol. 42. nu. 22.

Iuris solida cognitio cum theoria praxi
eget. fol. 103. col. 3. nu. 2.

Iustitie precepta. fol. 13. & 14.

Lesio ultra dimidium qualiter exempli
fiscetur. fol. 55. cum seq.

Lesio non curatur, quando in examine plus
expenderetur. fol. 51. nu. 28.

Lesio minor an in ecclesiasticis emende-
tur. fol. 91. col. 1.

Lesio in quantitate rei differt a lesione in
pretio. fol. 131. cum seq.

Lesio iudicatur secundum id tantum quod
interq; contrahens accepit. fol. 101. co. 1.

Lesio minor an emendetur in dotibus.
fol. 49. nu. 12. & seq. & fo. 73. nume. 33.
& sequen.

Lesio ex persuasionibus aduersarij magis
succurritur. fol. 52. nu. 31.

Lesio enormis & enormissima. folio. 122.
nume. 8.

Lesus ex dolo incidere non repetit rem
precise, sed interesse. fol. 85. nu. 12. & se.

Lesio in minore quantitate an succuratur,
si ob necessitatem contraxit. fol. 91. nu.

35. & fol. 109. nu. 27.

Legati aut fideicommissi clausulae an mu-
tari possint a principe. fol. 11. nu. 19.

Lex naturalis accipitur aliquando pro equi-
tate & benigna ratione. fol. 5. nu. 21. in fi.

Libellus ad rescindendam diuisionem bo-
norum. fol. 75. nu. 4.

Libellus in materia huius. l. qualiter forma
ri debeat. fol. 139. & seq.

Libellus ineptus an viciet iudicium & sen-
tentiam. fol. 142. nu. 25. & seq.

Libellus sustinetur ex parte apta. fol. 139.
nume. 8.

Libellus alternatiuus. fol. 139. nu. 8.

Licitator an liberetur ex licitatione alte-
rius. fol. 89. nu. 29. & seq. ad nu. 31.

Licita-

INDEX

Licitor & emens in publica subhastatio
ne an agat reuocatio huius. fol. 88. ex nu
me. 25.
Locatio an rescindi possit ex remedio hu
ius. fol. 62. nu. 17.
Locatio an sit sine pretio: expresse quod
tamen certum est in loco contractus. fol.
39. nu. 4. & seq.
Locatio an necessarii requirat mercedem
in pecunia numerata, plenè & eleganter.
fol. 43. cum seq.
Locatio inducatur ex his verbis, vt res ma
neat pro iusta mercede. fol. 26. nu. 24.
Locatio licet perfecte non contrahatur, in
sta tamen merces domino solui debet.
fol. 26. nu. 23. & seq.
MAior & minor quis dicitur diuersis
respectibus. fol. 28. nu. 9.
Maioratus clausula & conditiones an à
principe mutentur. fol. 10. nu. 18.
Mala fidei possessor an dicatur emptor in
materia huius. fol. 136. nu. 26.
Mala fides an dici possit quando venditor
vel emptor scit posse contra eum iuste
agi. fol. 79. nu. 28.
Mandatum an extendatur, quando domi
nus scit mandatarium excedere. fol. 77.
nu. 18. & seq. & fol. 142. nu. 22. in fine.
Medicus an possit ab egroto emere, vel cu
eo contrahere. fol. 90. nu. 32.
Minor iurans an excludatur à remedio hu
ius. fol. 123. nu. 10. cum seq.
Minor an probare debeat se rem, vel pre
tium amisisse: an creditor contrarium. fo.
118. nu. 67. & fol. 127. nu. 24. vsq; ad 29.
Minor latus in vendendo an, & quando re
stituere debeat pretium emptori. fol. 127.
cum sequenti.
Minor latus à pretio an repetat rem. fol.
125. nu. 20. vsq; ad 25.
Minor latus in hac materia vti potest resti
tutione vel iura comuni. fo. 129. nu. 19.
Minor pecuniam accipiens in causam ne
cessariam an restituatur, si pecunia casu
perdatur. fol. 130. nu. 35.
Minor & ecclesia an aequent. fo. 199. nu. 32.
Moneta non caditur sine principis licen
tia. fol. 17. nu. 4. & seq.
Moneta, an possit refutari. fol. 19. nu. 17.
Negatiua minus probabilis qualiter in
telligatur. fol. 148. nu. 14.
Nomina rerum immutabilia. folio. 23. nu.

me. 12.
Numus vnde dictus, & an duplicem scriba
tur. fol. 18. nu. 8. in fin. alia in verbo pe
cunia.
O.
Obligatus ad soluendam pecuniam, an
in qualibet soluens satisfaciat. fol.
19. nu. 17.
Obligatus ad factum soluit interesse. fol.
26. nu. 25.
Officia concessa an à principe libere aufe
rantur. fol. 16. nu. 31.
PACTUM legis commissoria in pignori
reprobatur. fol. 27. cum seq.
Pactum adiectum contra naturam contra
ctum an eum eiusq; actionem informet
fol. 37. nu. 29. ante fin.
Pactum de retrovendendo (vt vocant) an
obseruari debeat, cum minor vel eccle
sia emit. fol. 67. col. 2.
Pactum illud an minuat valorem rei. folio.
149. nu. 19.
Pactum illud in effectu non differt à pacto
restituendi. fol. 97. nu. 27.
Pactum de pignore non distrahendo an
valeat. fol. 84. nu. 5. cum sequenti.
Pactum de vendendo an differat à vendi
tione. fol. 96. col. 3. & seq.
Papa an libere possit auferre beneficia. fo.
15. nu. 29. cum seq.
Pater de iure regni an vni filio vendere, vel
eum eo permutare prolebeat. fol. 28.
nunc. 10.
Pecunia vsus & origo. fo. 5. nu. 25.
Pecunia numerata est de substantialibus
emtionis. fol. 1. & fol. 22.
Pecunia ex forma, non ex materia cefetur,
fol. 5. nu. 25. & fol. 17. nu. 21.
Pecunia inuentor. fol. 6. nu. 27.
Pecunia vsus ante bellum Trojanum. fol.
6. nunc. 28.
Pecunia area apud Romanos prius quam
aurea. fol. 17. nu. 1.
Pecunia ligata an plus aestimetur, quam
materia eiusdem metalli aequalis ponde
ris. fol. 80. nu. 8.
Pecunia an refutari possit. fol. 9. nu. 17.
Pecunia certiloci an sortiatur naturam spe
ciali. fol. 40. nu. 12.
Pensio an remittatur propter sterilitatem,
fol. 63. nu. 21. vsq; ad nu. 25.
Pensio an augeatur propter vbertatem. fol.
65. nu. 34. & seq.
V 5 Per-

INDEX

- Permutatio an differat à contractu do vt des. fol. 23. nu. 9. & 10.
- Permutatio an dicatur, cum res datur ad li bras vel marchas vel vncias. fol. 23. nu. me. 11.
- Permutatio speciei p alia vñali an æque tur venditioni. fol. 24. nu. 14. & seq.
- Permutans repetit rem præcisè altero nō implente. fol. 36. nu. 24.
- Permutanti an competat remedium huius l. fol. 61.
- Pignus an vendi possit nō obstante pacto, ne veneat. fol. 84. nu. 4. vsq; ad. 10.
- Possessio an vno teste probetur. fol. 149. nume. 27.
- Pœna promissa in cōtractu an soluēda sit ab agēte remedio huius. l. fol. 58. nu. 26.
- Pœnam promittens si minor contradixe rit, tenebitur, si minor restitutionem pe tat. fol. 125. nu. 17. & 18.
- Pœnitentia in contractibus innominatis, fol. 24. nu. 15. & fol. 36. nu. 24.
- Praxis autoritas non leuis. fol. 103. col. 3.
- Pretium an soli venditioni congruat. fol. 20. nu. 26.
- Pretium certum quādo dicatur. fol. 22. nu. me. 2. & fol. 39. nu. 2. & seq.
- Pretium iustum supra verbo, iustum.
- Pretium maius ob præces. fol. 149. nu. 21.
- Pretium rei ex fructibus. fo. 150. nu. 28.
- Princeps an tollere possit, quæ sunt iuris ciuilib. fol. 8. & 9.
- Princeps an alicui auferre possit dominiū, fol. 8. & sequen.
- Princeps ex causa limitat ius naturale. fol. 8. nume. 6.
- Princeps sine causa non reuocat legitima tionem. fo. 9. nu. 9. & sequen.
- Princeps satisfacere debet, cum aliquid au fert. fol. 9. nu. 14.
- Princeps nō restituit natalibus cum detri mento iuris alteri quesiti. fol. 10. nu. 17.
- Princeps nō derogat cōditionibus & clau sulis maioratus. fol. 10. nu. 18.
- Princeps defensionem tollere nequit. fol. 11. nume. 21.
- Principi absoluta potestas non congruit. fol. 12. nu. 24.
- Probatio, q aliquis fuerit locupletior. fol. 117. ex nu. 64. cum multis sequen.
- Probare an debeat versionem in vtilitatē, qui mutauit officiali reipu. vel ecclesie fol. 118. nu. 68. & sequen.
- Probatio in eodem casu cum minore. nu. 67. & fol. 118.
- Probatio causæ non deductæ non releuat. fol. 143. nu. 28.
- Probatio extra articulos non valet. ibidē.
- Probatio affirmatiua quādo præualeat. fol. 148. nu. 14.
- Probatio an sit iudici arbitraria. folio. 151. nu. 44. in fine libri.
- Procurator ad vendendum an possit sub stituere. fol. 77. nu. 17.
- Q**ualitas alterat subiectum. folio. 149. nume. 23.
- Q**ualitas rei facit crescere vel mi nuui eius pretium. fol. 148. nu. 19.
- R**emedium huius. l. nouum fuit. fol. 46. & sequen.
- Remedium huius. l. æquitate fundatur. fo. 51. nu. 22. & sequen.
- Remedium huius. l. non negatur sagaci læ fo. fol. 50. nu. 19.
- Remedium huius. l. an extendatur ad alios contractus. fol. 60. cum seq. & vide in in dice questionum.
- Remedium huius. l. quo tempore duret. fol. 79. nu. 26. & sequen.
- Remedium huius. l. differt ab auxilio resti tutionis. fol. 81. col. 3. & fo. 104. col. 1.
- Replicatio an habeat vim libelli. fol. 142. nume. 25.
- Res vna diuerso iure censetur. fo. 28. nu. 9.
- Rescriptum principis iniuste nocens ter tio non seruandum. fol. 7. num. 1. & fol. 10. nu. 18.
- Restitutio in modicis an detur. fol. 51. nu. 25. cum sequen.
- Restitutio rei in materia huius. l. dicitur ne cessaria, non voluntaria. fol. 92. nu. 2.
- Restitutio iustitiæ dicitur quæ de iure da tur sine rescripto principis. fol. 107. nu. me. 21.
- Restitutio ætatis an facilius tollatur q re medium huius. l. fol. 124. nu. 15. & seq.
- Restitutio euincit fructus. fol. 104. nume. 4. & 16. nu. 45.
- Restitutio an sit necessaria ei qui succu buit ex vna causa & vult agere ex alia. fol. 144. nu. 32.
- Restitutio minori an detur cōtra tertium. fol. 81. nu. 33.
- S**cienti læsionē & pretiū an detur reme dium huius. l. fol. 56. nu. 10. cum seq.
- Scien-

INDEX

- Sciētia valoris & patrimonij an magis præsumatur in contrahente quàm in testante. fol. 59. nu. 32. cum sequen.
- Sententia in materia huius. l. qualiter ferri debeat. fol. 141. nu. 18. & nu. 20.
- Sententia in hac materia ex dictis peritorum an transeat in rem iudicatam. fol. 146. nu. 6.
- Sententia ex vna ratione apta sustinetur. fol. 141. nu. 18.
- Sententia conformis libello quomodo intelligatur. fol. 140. nu. 12.
- Sententia aliquando valet de his que in libello non petebantur. fol. 142. nu. 26.
- Sciētia super libello inepto. fol. 142. nu. 23.
- Sterilitas quando dicatur ad remittendam pensionem. fol. 63. nu. 21. vsq; ad nu. 25.
- Stipulatio an fuerit ante ius ciuile. folio. 6. nume. 25.
- Stipulatio adiecta contractui bonæ fidei. fol. 61. & seq.
- T.**
- Tempus venditionis attendi debet in hac materia. fol. 148. nu. 15.
- Tempus executionis. fol. 148. nu. 16.
- Testamentum quo iure inuentum. fol. 5. nume. 23.
- Testes non concordantes de certo pretio an probent venditionem. fol. 23. nu. 8.
- Testes affirmantes quādo præferantur negantibus. fol. 148. nu. 14.
- Testes an debeant assignare rationem in hac materia. fol. 147. nu. 11.
- Testibus variantibus circa valorem quid iudicandum. fol. 148. & seq.
- Testimonium an intelligatur secundum articulos. fol. 151. nu. 41. & seq.
- Transactio an rescindatur ex lesione enormi. fol. 69. nu. 12.
- V.**
- Valor rerū qualiter æstimetur. 4. cap. 3. par. fol. 150.
- Valor pecuniæ quo tempore attendatur. fol. 17. nu. 5.
- Valor pecuniæ ex cōstitutione & vsu, nō ex materia. fol. 17. nu. 7.
- Venditio sine pretio certo in pecunia numerata non valet. fol. 1. & fol. 18. cum seq. & fol. 39. nu. 1.
- Venditio ad corpus vel ad mensuram, & effectus huius differentiæ. fol. 132. cū seq.
- Venditio imaginaria quæ dicatur. fol. 58. nu. 28. & sequen.
- Venditor an ad rem, an tantum ad pretiū agat. fol. 30. nu. 1. & sequen.
- Venditio burse cum eo quod in ea extat. fol. 76. nu. 9.
- Venditor agens remedio huius. l. an teneatur ad impensas & melioramēta. fol. 92. nu. 1. & sequen.
- Venditor an teneatur ex asseueratione vel dissimulatione fraudulosa. fol. 140. nume. 21.
- Vita hominis an præsumatur vsq; ad centum annos. fol. 151. nu. 33.
- Voluntas defuncti ab inferiori à principe mutari nequit, nec à principe sine causa. fol. 11. nu. 19.
- Voluntas in principe quādo pro causa sit. fol. 9. nu. 12.
- Vsucapio iuste introducta nec odiosa. fol. 53. col. 4.

NOMENCLATURA SCRIBENTUM VTRIUSQUE IURIS, & ALIORUM AUTHORUM, QUI IN HOC LIBRO CITANTUR.

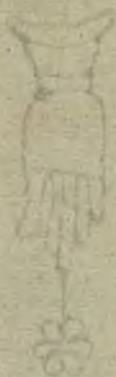
A		
Aymo Crauer.	Baptista Egnatius.	Emylius Ferretus.
Albericus.	Baptista de Castellone.	F.
Albertus Brunus.	Baptista à S. Blasio.	Fabianus.
Andreas Alciatus.	Baptista Seuerinus.	Felinus.
Alexander.	Bartolus.	Fernandus Arias.
Alfonfus à Castro.	Bartholomeus Cepola.	Firmianus.
S. Ambrosius.	Bertrandus.	Florianus.
Angelus de Perusio.	Berengarius.	Fortunius Garcia.
Angelus Aretinus.	Budeus.	Franciscus à Ripa.
Ancharranus.	Bulgarinus.	Franciscus Baldeinus.
Andreas Tiraquelus.	C.	Franciscus Duarenus.
Andreas Barbatia.	Calderinus.	Franciscus Zoanetus.
Andreas Gamarus.	Capella Tholosana.	Franciscus Lucanus.
Andreas ab Exea.	Castilius.	Franciscus Connanus.
Andreas ab Ifernìa.	Catellianus Cotta.	G.
Antonius Burgenfis.	Cazialupus.	Gerardus.
Antonius Corsetus.	Carolus Molineus.	Gigas.
Antonius Vacca.	Carolus Ruinus.	Guilielmus Mainer
Antonius Augustinus.	Cardinolis.	Guilielmus Benedictus
Antonius Gomezius.	Chassadorus.	Gregorius Lopez.
Antonius Neguzatius.	Chassaneus.	Guido Papa.
Antonius Capicius.	Claudius.	H.
Atonius Nicellus.	Collectarius.	Hieronymus Paulus.
Antonius Rubeus.	Constantius Rogerius.	Hieronymus Gratus.
Antonius de Butrio.	Cornelius Tacitus.	Hieronymus Scrup.
Archidiaconus.	Cofmas.	Hieronymus Cagnolus
Aristoteles.	Costalius.	Hleronymus Verius.
D. Augustinus.	Curtius Brugenfis.	Hieronymus Butigela.
Augustinus Berous.	Curtius Iunior.	Hippolitus.
Auendanus.	Curtius Senior.	Hormanotus Derus.
Aulus Gellius.	Cynus.	Hotomanus.
Azo.	D.	Hostiensis.
Alexãder ab Alexãdro.	Didacus à Couarruias	Hugo.
B.	Dominicus à Soto.	I.
Baldus.	Dinus	Iacobinus à S. Georgio.
Baldus de Vbaldis.	E.	Iacobus de Rauena.
Baldus Nouellus.	Egynarius Baro.	Iacobus de Arenis.
Balbus.	Enius.	Iacobus de Nigris.

Iafre.

Iafredus Balbus Láfran cus.	Marcus T. Cicero.	R.
Iafon.	Marcus Mantua.	Raphael Cumanus.
Innocentius.	Martinus Laudensis.	Raphael Fulgosius.
Ioannes Neuizantius.	Mattheus de Afflictis.	Restaurus Castaldus.
Ioannes Oroscius.	Marcus Antonius.	Richardus Malumbre.
Ioannes Mauritius.	Montalius.	Riminaldus Nouellus.
Ioannes Cirier.	N.	Robertus Maranta.
Ioannes Lupus.	Nicolaus Boerius.	Rota.
Ioannes Andreas.	Nicolaus Bellonus.	Rofredus.
Ioannes à Selua.	Nicolaus Tudiscus Pa- normita.	Rodericus Xuarius.
Ioannes de Imola.	Nicolaus Euerardus.	S
Ioānes Ferrariensis Mō ranus.	Nicolaus de Millis.	Salustius.
Ioannes Papiensis.	O.	Salicerus.
Ioannes de Amicis.	Odofredus.	Sebastianus Vanzius.
Ioannes ab Annania.	Oldendorpius.	Segura.
Ioannes Corrafius.	Odradus.	Siluefter de Prierio.
Ioannes Copus.	Omphalius.	Siluefter Aldobradinus
Ioannes Robertus.	Ouidius.	Signorolus.
Ioannes Faber.	P.	Sigismundus Lofredus
Ioannes Igneus.	Pantalion Cremen- fis.	Socinus Auus.
Ioannes Crotus.	Paul. Castrensis.	Socinus Filius.
Ioannes de Platea.	Pedemontanus.	Socinus Nepos.
Ioannes Constantius.	Petrus à Bellapertica.	Speculator.
Ioannes Ferrariensis.	Petrus Rebutus.	Spiegel.
Iodocus Brugensis.	Petrus Duenhas.	Staphileus.
L.	Petrus Beluga.	Stephanus Aufreterius.
Lactantius.	Petrus Paulus Pari- sius.	Stephanus Forcatulus.
Lancelotus Galeaula.	Petrus Rauenas.	T.
Laurentius Siluanus.	Petrus Loriotus.	Thomas à Vio, seu Car- dinalis Caietanus.
Laurentius Calcaneus.	Philippus Decius.	Thomas parpalia.
Lucas de Penna.	Philippus Corneus.	Thomas Ferrariensis.
Lucretius.	Plinius.	Thomas Grammaticus
Ludouicus Gozadinus.	Platina.	Titus Liuius.
Ludouicus de Roma.	Plato.	V.
Ludouicus Charondas.	Plinius Iunior.	Vergilius.
Ludouicus Gomezius.	Polydorus.	Viglius.
Ludouicus Aluarus No geira.	Præpositus.	Vincentius ab Hercu- lanis.
Ludouicus Bologninus	Probus.	Vitalis.
M.	Purpuratus.	Z.
Martinus Azpilcuera	Q.	Zanetinus.
Nauarrus.	Quintilianus.	Zafius.

SALMANTICAE
Excudebat Ioānes Baptista à Terranova.
M.D.LXVIII.

fol. 147 col. 2. deresano